

Татарстан Республикасы “Габдулла Тукай исемендәге Арча педагогика көллияте” дәүләт
автоном һөнәри белем бирү учреждениесе
"Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф
бүлегә" муниципаль казна учреждениесе
"Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районының "Ямаширмә "Йолдыз" балалар
бакчасы" мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

“ИҢ МИЛЛИ ТӘРБИЯЧЕ”

(ТӘҖРИБӘ УРТАКЛАШУ)

Биектау, 2025

Төзүче авторлар:

Яруллина М.Р. – Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф бүлеге” муниципаль казна учреждениесе житәкчесе ярдәмчесе;

Габдрахманова Р.Г. - Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф бүлеге” муниципаль казна учреждениесе мәктәпкәчә белем бирү методисты;

Юнысова С.Ф. - Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф бүлеге” муниципаль казна учреждениесе татар теле укытучылары методисты;

Фәтхриева Э.А. - Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф бүлеге” муниципаль казна учреждениесе педагогларның һөнәри үсеше буенча методисты;

Гыймадиева Л.М. - “Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Ямаширмә “Йолдыз” мәктәпкәчә бюджет белем бирү учреждениесе мөдире;

Яруллина А.Р. - “Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Ямаширмә “Йолдыз” мәктәпкәчә бюджет белем бирү учреждениесе өлкән тәрбиячесе;

Гыйләжиева Э.Р. - “Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Ямаширмә “Йолдыз” мәктәпкәчә бюджет белем бирү учреждениесе тәрбиячесе;

Сафиуллина Л.А. - “Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Ямаширмә “Йолдыз” мәктәпкәчә бюджет белем бирү учреждениесе музыка житәкчесе;

Гарипова Л.Ф.- “Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Әлдермеш “Умырзая” мәктәпкәчә бюджет белем бирү учреждениесе тәрбиячесе;

“Иң милли тәрбияче”: бәйгегә килгән эшләр белән тәҗрибә уртаклашу җыентыгы./төз.авт: Яруллина М.Р., Габдрахманова Р.Г., Юнысова С.Ф., Гыймадиева Л.М., Фәтхриева Э.Ә., Яруллина А.Р., Гыйләжиева Э.Р., Сафиуллина Л.А., гарипова Л.Ф. - Биектау, 2025.- 606 б.

Рецензент : Төхфәтуллина Ә.Г. – филология фәннәре кандидаты, Татарстан Республикасы “Габдулла Тукай исемендәге Арча педагогика көллияте” дәүләт автоном һөнәри белем бирү учреждениесе татар теле һәм әдәбияты укытучысы.

Җыентыкка “Иң милли тәрбияче” Республикакүләм бәйгесенә килгән иң яхшы эшләр урын алды. Җыентык татар телендә милли белем һәм тәрбия бирүче балалар бакчалары педагоглары, татар теле укытучылары, эти – эниләр өчен ярдәмлек булып тора.

“Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы башкарма комитетының мәгариф бүлегә” муниципаль казна учреждениесе,
“Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районының Ямаширмә “Йолдыз” балалар бакчасы” мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе коллективы
тарафыннан төзелгән ““ИҢ МИЛЛИ ТӘРБИЯЧЕ”” жыентыгына

БӘЯЛӘМӘ

Радио һәм телевидение, урам йогынтысы балаларның аңына, тәрбиясенә тискәре йогынты ясаган хәзерге заманда, мәктәпкәчә белем бирү учрежденияләрендә халкыбыз хәзинәләре нигезендә милли үзәк тәрбияләү проблемасы аеруча актуальләште. “Иң милли тәрбияче” республикакүләм бәйгегә килгән иң яхшы эшләрдән тупланган жыентык энә шул максатка юнәлтелүе белән игътибарга лаек. Хезмәттә туган телдә белем һәм тәрбия бирү балаларга ана телен өйрәтү бурычы халкыбызның әдәби байлыгына, фольклор мирасына, аның гореф-гадәтләренә таянып алып бару аша хәл ителә. Жыентыкта урын алган бәйрәмнәр, кичәләр, йолалар, шөгыйльләр, мастер-класслар, дидактик уеннар бүгенге көнгә кадәр килеп житкән рухи хәзинәләребезне саклап калу, онытыла башлаган гореф-гадәт, йолаларыбызның, иң матурларын сайлап алып, киләчәк буынга өйрәтүгә нигезләнгән. Хезмәтнең максаты - халкыбызның әдәби байлыгына, фольклор мирасына, аның гореф-гадәтләренә таянып балаларга ана телен өйрәтү. Чаралар барысы да мәктәпкәчә яшьтәге балаларның яшь үзгәрешләренә тулысынча җавап бирә.

Гомумән, балаларга халкыбызның гореф-гадәтләре, әдәби һәм мәдәни байлыгыбыз турында мәгълүмат бирү белән беррәттән, туган телдә сөйләшергә теләк уяту, аны хөрмәт итү; милли бәйрәмнәрнең тарихы белән таныштыру, аларда катнашу; халыклар, милләتلәр арасындагы дуслык төшенчәсе кебек мәсьәләләргә хәл итүгә юнәлтелгән әлеге жыентык мәктәпкәчә белем бирү учрежденияләрендә милли тәрбия бирү юнәлешендә эшләү өчен файдалы чыганаҡ.

Төхфәтуллина Ә.Г. – Г.Тукай исемендәге Арча педагогия
көнбиятенен татар теле һәм әдәбияты укытучысы, филология
фәннәре кандидаты.

Кереш сүз

Милли мәдәният ул - халыкның милли хәтере, бу халыкны башкалардан аерып торучы, кешене шәхессезлектән саклаучы, аңа заманнар һәм буыннар бәйләнешен тоярга, рухи ярдәм һәм тормыш терәге алырга мөмкинлек бирүче.

Балаларны халык мәдәниятенә тарту аларда патриотик хисләр формалаштыру һәм рухи үсеш чарасы булып тора.

"Хәтерсез горейф - гадәтләр юк, горейф - гадәтләрсез Мәдәният юк, мәдәниятсез - тәрбия юк, тәрбиясез - рухилык юк, рухилыксыз шәхес юк, шәхессез - тарихи шәхес буларак халык юк».

Без кызыклы һәм катлаулы чорда яшибез, күп нәрсәгә башкача карыйбыз. Күп нәрсәне яңадан ачабыз һәм артык бәйлибез. Хәзерге җәмгыять милли үзәкның үсүе, үз халкының тарихын, мәдәниятен аңларга омтылуы белән характерлана. Балаларны тәрбияләүдә милли факторларны тирәнтен һәм фәнни нигезләү мәсьәләсе аеруча кискен тора, чөнки мәдәни мирасны саклау һәм торгызу үсеш килүче буынны тәрбияләүдә мөһим роль уйный.

Һәр заманда һәм барлык халыкларда тәрбиянең төп максаты булып халыкның яхшы горейф-гадәтләрен саклау, ныгыту һәм үстерү, үсеш килүче буыннарда рухи, шул исәптән педагогик, алдагы буыннар туплаган тәҗрибәне тапшыру торган. Халык педагогикасының, халык традицияләренең көче нәрсәдән гыйбарәт соң? Җавап гади: барыннан да элек шәхескә кешелекле, игелекле, гуманлы якин килүдә һәм аның тарафыннан тирә-юньдәгеләргә карата үзара кешелекле мөнәсәбәтне таләп итүдә. Нәкъ менә кеше күңелен «затландыру» максаты халык педагогикасында расланган да инде.

Балалар бакчасының төп бурычы - мәктәпкәчә яшьтәге балаларны тәрбияләү, укуы һәм үстерү нигезенә рухи - әхлакый башлангычлар кертү, бу исә бөтен мәгариф системасын модернизацияләү шартларында мәктәпкәчә белем бирүнең эчтәлеген, формаларын һәм методларын яңартуға ярдәм итә.

Халык мәдәнияте - зирәкле һәм тәҗрибә хәзинәсе, милли горурлыгыбыз. Нәкъ менә шуның өчен, мәктәпкәчә яшьтә баланы туган җирне, туган табигатьне, үз халкын тоярга һәм яратырга, рухи байлыкны, халыкның акылын, талантын һәм зирәклеген кадерләргә өйрәтергә кирәк. Милли патриотлык, үз илең өчен горурлык хисе тәрбияләү балалар бакчасының төп юнәлешләре булып тора.

«Традиция» сүзе - тарихи формалашкан һәм буыннан-буынга тапшырыла торган горейф-гадәтләрен, тәртипләрен, үз-үзгәне тоту кагыйдәләрен аңлата.

Традиция социаль мирас объектларын: матди һәм рухи кыйммәтләрен, социаль мирас процессын, аның ысулларын үз эченә ала. Традиция буларак билгеле бер иҗтимагый карашлар, үз-үзгәне тоту нормалары, кыйммәтләр, идеяләр, горейф-гадәтләр, йолалар, бәйрәмнәр һ.б. чыгыш ясый. буыннан-буынга тапшырыла торган халык традицияләре үзләрендә төрле тәрбия чаралары һәм формалары тудыра.

Мәктәпкәчә яшьтәге балаларны этник мәдәнияткә һәм традицияләргә тарту чараларына халык иҗаты, декоратив-гамәли сәнгать, шул исәптән халык авыз иҗатының төрле жанрлары керә. Болар барысы да балалар бакчасында гамәлгә ашырыла һәм бирелгән жыентыкта милли горезф – гадәтләрне яңартып күрсәтелгән эшләр балалар бакчалары педагоглары, мәктәп укытучылары, әти – әниләр өчен тәкъдим ителә.

Габрахманова Рамилә Гомәр кызы,

Мәктәпкәчә белем бирү методисты.

Гыймадиева Ләйлә Мансур кызы,

Ямаширмә “Йолдыз” балалар бакчасы мөдире

**БЭЙРЭМНЭР
КИЧЭЛЭР
ЙОЛАЛАР**

“БАЛ БЭЙРӘМЕ- ТАТЛЫ БЭЙРӘМ!”

Шәвәлиева Гөлнара Мөбәрәкҗан кызы

*Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы
«Арча шәһәренең гомуми үсеш бирү төрендәге 6 нчы
номерлы «Сандугач» балалар бакчасы»
муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе*

Яшь үзенчәлекләре:	Уртанчылар төркеме
Тема:	«Бал бэйрәме- татлы бэйрәм!»
Эш төре:	Милли күренеш
Чарага кертелгән белем бирү өлкәләре:	Танып-белү, әйләнә-тирә белән танышу, туган телдә сөйләм телен үстерү, нәфис-нәфәсәти үсеш
Максат:	Балаларны халкыбызның хөнәрчелеге, кәсебе һәм горейф-гадәтләре белән таныштыру.
Бурычлар:	- Татар халкына, теленә, хөнәрчелегенә, горейф-гадәтләренә, йола бэйрәмнәренә карата кызыксыну һәм хезмәт кешесенә хөрмәт, табигатькә сакчыл караш тәрбияләү. - Балаларның акыл, логик фикерләү тизлеген, танып-белү активлыгын, игътибарлылыкларын, хезмәттәшлек, түземлек, үз-үзенә бәя бирү, максатка ирешүчәнлек сыйфатларны формалаштыру, туган телдә сөйләм телен һәм сүз байлыгын, хәтер, фикерләү сәләтләрен, артистлык осталыкларын үстерү. - Табигать могжизасы- бал, аның үзлеге, барлыкка килүе, төрләре, “бал аерту” турында күзаллау булдыру, белемнәрен багу.
Методик алымнар:	Әңгәмә Күрсәтмәлек (предметлар һәм иллюстрацияләр куллану). Сүзлек (сораулар, балаларның шәхси җаваплары, искәрмәләр). Кызыксындыру, нәтиҗә.
Җиһазлау:	Өй эче күренеше белән банер, атрибутлар: сандык, мендәрләр, өстәл,

	урындыктар, самавар, кәсаләр, кашыктар, ипи, бал. Умарталык өчен атрибутлар: умарта оялары, кәрәз, демарлар, канатлар, битон һ.б. Киемнәр: татар халык киемнәре һәм умартачыларның махсус киемнәре.
Алдан үткәрелгән эш:	Умарталык белән танышу, бал турында мәгълүмат туплау, матур әдәбият уку, иллюстрацияләр карау, балның барлыкка килүе, файдасы, әһәмияте турында әңгәмәләр үткәрү, биюләр, җырлар өйрәнү.
Катнашалар:	Әхмәт, Нәҗия, Закирҗан, Зәйнәп, Галия, Асия: 4 бал корты; башкорт кызы, башкорт малае, марый кызы, марый малае;

Күренешнең барышы

1 нче эпизод

Өй эче. Бер гаиләдә үсүче балалар: Әхмәт, Нәҗип, Закирҗан, Зәйнәп, Галия, Асия.

Уйныйлар.

Әхмәт: Әйдәгез, бергәләп “Без-без” уенын уйнап алабыз!

Барысы бергә: Әйдәгез!

Без-без, без идек,

Без 12 дус идек.

Базга төштөк май ашадык,

Келәткә кердек бал ашадык.

Өйгә кердек чәй эчтек.

Таң атканчы юк булдык!

Авызыңны ач та йом!

(авызларын куллары белән каптыйлар)

Әхмәт: Галия авызын ачты!

Зәйнәп: Нишләтәбез?

Нәҗип: Сорауларга җавап бирсен!

Әхмәт: Галия, әйт әле! Келәткә кереп бал ашаганың бармы?

Галия: Бар! Умартачы кызы булып- бал ашамый тормам инде!

Әхмәт: Әйе шул, бабамның бабасыннан килгән, буыннан буынга күчкән шөгыль бит ул безнең нәселнең....Умартачылык!

Зәйнәп: Әйе шул, Әхмәт! Шуңа да өстәлебездә бал өзәлгәне юк!

Закирҗан: Эти аерткан бал- бигрәк тәмле була!

Асия: Абый, бал ул нәлсә? Бал ул кайда үсә?

Балалар елмая, көлөшөлөр.

Зәйнәп: Асия әле кечкенә, аңа бары өч кенә!

Закиржан: Бал ул үсми орлыктан!

Нәжип: һәм ул чыкмый фабриктан!

Зәйнәп: Бал ашаган кешенең теле тәмле, матур сүзләргә бай була ди дәү эни.

Галия: Әле тагы, балны 70 төрле авырудан шифалы диләр...

Нәжип: Ә сез беләсезме, тиздән бал бәйрәме булачак!

Асия: Бал бәйрәме?

Әхмәт: Әйе, бал бәйрәме! Бу бәйрәм бик татлы бәйрәм! Бал кортлары чәчәктән нектар жыюдан туктагач, умарталарны ачып бал алалар. Шуннан соң туганнар һәм дусларны дөшөп “Бал бәйрәме” уздыралар.

Закиржан: Без дә күршеләрне, дусларыбызны чакырыбыз!

Әхмәт: Әйдәгез, умарталыкка барып карап, күзәтеп кайтык әле!(кереп китәләр)

2 нче эпизод

Умарталык. Бал кортларының сары йортлары- умарталар тезелеп тора. Көй яңгырый, бал кортлары буюе.

1 нче бал корты:

Бал кортлары без дә без,

Әй очабыз тыз да быз.

Бал жыйабыз кышлыкка,

Ашар өчен тансыкка.

Мин ерак басуда үскән **карабодайдан бал** жыйдым!

Анда тимер күп була,

Канны яхшырту өчен кулланыла!

2 нче бал корты:

Белмәгәннәр-белсеннәр:

Тырышып бал жыйабыз!

Жәйнең урталарына

Тулы була оябыз.

Матдәләр алмашы бозылса- **көнбагыш балы** файдалы.Әнә теге яктагы көнбагыш басуыннан арып-талып кайттым!

3 нче бал корты:

Бик теләгән вакытта

Алып нәни кашыкка,

Салкын тигәндә генә,

Бик чирлэгэндэ генэ,
Аз-азлап кабар өчен,
Тэм- дэва табар өчен.

Юкэ балы белэн дэвалану кирэк!

4 нче бал корты:

Чэчэк балы балларның
Туклыклы, шифалысын.
Йөрөк, кан, үпкэ авыртса
Беләм ул булышасын!

Чэчэк балы иммунитетка да бик файдалы!

(Музыка, бал кортлары залдан чыгып китәләр.)

*3 малай: Нәҗип, Әхмәт, Закирҗан чыга, башларында махсус битлекләр, күкрәкләрендә
альпакчылар, кулларында төтен йөгерткечләр.*

Нәҗип: Һәрбер чорның үз матурлыгы бар шул!

Әхмәт: Быелгы жәйнең һавасыннан ук бал исе килә!

Закирҗан: Жәй яхшы быел! Бал да күп булыыр!

Нәҗип: Бигрәк гажәп инде үзләре! Тырышалар бит!

Кечкенә генә бөжәк,
Ояда яши гоҗләп.
Жәен оча без-безләп,
Чэчәкләрдән бал эзләп.

Әхмәт: *(Кулына кәрәз тоткан)*

Үзләре бигрәк уңган,
Шаккатам инде шуңа:
Кай арада кәрәзләре
Тәмле бал белән тула!

Закирҗан: *(Кулына бал кисмәг- бачонок тоткан)*

Бер корт ундүрт мәртәбә
Яланга оча икән.
Хуш исле гөлчәчәкләрне
Яратып коча икән.

Нәҗип: Хезмәте авыр булса да- балы татлы!

Әхмәт: Хәзер инде дусларны кунакка дәшсәк тә була! *(көрәп китәләр)*

3 нче эпизод

Өстәл, самавар, табында икмәк, касәләрдә бал.

Зәйнәп: Чәй эчәбез бал белән

Бала-чагалар белән!

Әхмәт: Бала-чага алты жан,

Әхмәт, Нәжип, Закиржан!

Галия: Зәйнәп белән Галия

Иң кечесе- Асия!

Нәжип: Өстәлебез түгәрәк,

Ипибез түрдәрәк.

Кунаклар да килерләр

Балдан авыз итәрләр!

Башкорт музыкасы. Башкорт кызы һәм башкорт малае керә

Башкорт кызы: Алып килдем сезгә, дуслар,

Күчтәнәчкә башкорт балы:

Чәчәк балы, юкә балы –

Безнең бал ул бик шифалы.

Гәрәбәдәй якты булсын,

Мәңге булсын дуслык балы! *(өстәлгә куя)*

Марый музыкасы. Марый кызы һәм марый малае керә

Марый малае:

Күчтәнәчкә баллы прәннек-

Кабул итеп алыгыз!

Бердәмлектә-татулыкта

Дуслар булып калабыз! *(өстәлгә куя)*

Галия:

Гәрәбәдәй сары бал-

Ашыйсың килсә, татып ал!

Тырыш кортлар хезмәтенә

Кадрларен белеп кал!

Жыр башкаралар

1. Бал кортлары уңган кортлар

Шундый житез, булганнар.

Көннәр буга очып йөрөп

Татлы балны жыйганнар.

Куш. Кайсы жирең авыртса да

Кабып куй балны, дускай.

Житмеш төрле чиргә дэва
Терелерсең тиз һәм жай!
2.Бал йөрәккә шифалы ул,
Көч-куәт бирә безгә.
Бал кортыдай тырыш булуйк,
Гөрләшеп яшик жирдә!

Печән өсте бәйрәме

Мөхәммәтшина Диләрә Фоат кызы

*“Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Олы
Кибәче “Күбәләк” балалар бакчасы”- муниципаль
бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе”*

Максат. Балаларда милли уеннар, җырлар, халык авыз иҗаты аша татар халкының милли традицияләренә, милли йолаларына ихтирам тәрбияләү; балаларның аралашу, ижади сәләт күнекмәләрен үстерү; ана теленә мөхәббәт тәрбияләү.

Бәйрәм барышы.

Залда авыл күренеше. Өйләр, коймалар, өй алдында эш кораллары, тырма, сәнәк, чалгылар сөяп куелган.

Өкрән генә “Таң ату” көе яңгырый. Көй көчәя бара. Сыер, этәч кычкырган, эт өргән тавышлар ишетелә.

Өйдән бер кыз йөгереп чыга.

- Әй, Ходаем әллә инде йоклап калганмын. Барысы да печәнгә киткәннәр ахрысы.
Кызлар!

Өйдән кызлар чыгалар.

2 кыз. Ни булды, Зөһрә, нигә чакырдың?

1 кыз. Печәнгә соңга калабыз бит, кызлар!

3 кыз. Юк әле, юк, соңга калмаганбыз. Әнә, малайлар да күренмиләр әле.

4 кыз. Алар инде әллә кайчан киткәннәрдер. Менә хәзер бездән йокы капчыклары, дип көләчәкләр.

2 кыз. Юк инде, кызлар. Без иртә торганбыз. Әнә, малайлар яңа гына торып киләләр. Хәзер аларның узләреннән йокы капчыклары дип көләчәкбез.

Малайлар керәләр.

- Саумысыз, кызлар!

1 кыз. Сау булмасак, табиб тугелсеңдер әле.

1 малай. Әх, шул кызларның телләренәң зәһәрлеге! Иртүк ничек үртәшәселәре киләдер, белмим?

Такмаклар.

Кызлар. Ал ашыйсың киләме,

Гөл ашыйсың киләме,

Кызаргансың, бүртенгәнсең,

Талашасың киләме?

Малайлар. Кибәргә элгән керләрен

Жилгә очып китмәсен.

Авызыңны бик зур ачма,

Карга кереп китмәсен.

Кызлар. Кулымдагы йөзегемнең

Исемнәре Ибырай.

Ата каз кыланышлары,

Биргәндер сиңа Ходай.

Малайлар. Зәйнәп балык пешергән,

Галия бәрәп төшергән,

Саниясе жыя-жыя

Баш бармагын пешергән.

Кызлар. Әнә килә автомобиль

Төягәннәр калайлар,

Безнең авыл малайлары

Туксан яшьлек бабайлар.

Малайлар үпкәләп борылып басалар.

2 кыз. Менә, кызлар, малайларны үпкәләттек тә.

3 кыз. Ярар инде, малайлар. Үпкәләмәгез инде, без бит шаярдык кына.

Кызлар хор белән. Яле, елмаегыз!

Шаян бию “Елмай”

2 малай. Ярар үпкәләшеп торырга вакыт юк. Кызлар, әйдәгез тизрәк, кузгалдык.

Жыр “Күңелле сәяхәт” А.Минһаҗев сүзләре, Ә.Һадиева музыкасы

Урман шаулаган, кошлар сайраган тавышлар.

5кыз. Нинди күңелле, нинди матур илебезнең табигате!

2 малай. Матур илем! Синең болыннарың,

Борылып аккан Идел суларың,

Жиләк урыны – яшел аланнарың,

Киң күкрәкле Урал тауларың.

3 кыз. Син матурсың, миңа бик якынсың,

Туганнан, юк, үги түгелсең.

Көз, кыш, жәй һәм язың,

Мәңге бакча, былбыл һәм гөлсең.

Жыр “Түзәл туган ягыбыз” А.Минһажев сүзләре, Ә.Һадиева музыкасы

3 малай. Эх, урман аланның матурлыгы. Ул тәмле исләр, карагыз әле,

печән нинди биек үскән.

4 малай. Тиз, тиз, тизерәк!

Илебез матур бигерәк!

Сандугачым сайра,

Чалгыларың кайра!

Жәйге таңда чык төшкәндә,

Жырлап калыйк, әйдә.

5 малай. Чалгыларны үткенләтеп,

Печән чабыйк жир тетрәтеп.

Жыр “Жәй айлары” Зөлфия Минһажева сүзләре һәм музыкасы

(Печән чабу хәрәкәтләре, чалгы янау)

6 малай. Чабып бетерүен бетердек, яңгыр яумасмы икән?

1 малай. Юк, юк, яумас. Бүген иртән чык күп төшкән иде, көне бик эссе була, печән бик тиз кибәр.

1 кыз. Әйе, әйе. Бүген көн аяз була. Мин кичә карадым, кояш аязга баеды.

2 малай. Ә безнең иртән мәче табанын ялады. Әби әйткән иде, әгәр дә мәче табанын яласа, көн аяз була, дигән иде.

2 кыз. Өнә бит бака да су эчендә кычкыра – димәк көн аяз була.

3 малай. Ә мин тилгән кычкырганны ишеттем. Тилгән кычкырса да, көн аяз була.

3 кыз. Карагыз әле, кояшны томан каплаган, шулай булгач, көн аяз була

4 малай. Алайса хәзер печән кипкәнче ял итеп алабыз.

“Утыр, утыр, Хәлимә” жырлы-биюле уен.

(Жазалар жыр “Яшә син, туган илем!” Татар халык жыры, шигырь “Туган телем” Энжә Мөәминова.)

5 малай. Дуслар, карагыз әле, Хәсән килә. Әйдәгез, кызык итәбез үзен.

Хәсән, ни эшләп йөрисең?

Хәсән. Сыерыбыз югалды

Көтүдән кайтмый калды.

Эзли-эзли арып беттем,

Урманга ук килеп життем.

Малай. Сыерыгыз югалдымы?

Көтүдән кайтмый калдымы?

Хәсән. Әйе, Әхсән, күрмәдеңме,

Бу тирәдә йөрмәдеме?

Малай. Сыерыгыз аламы?

Хәсән. Ала, Әхсән, ала!

Малай. Койрык очы карамы?

Хәсән. Кара, Әхсән, кара!

Малай. Дугадай зур мөгезлеме,

Шайтан кебек мут күзлеме?

Хәсән. Нәкъ шул үзе, Әхсән!

Малай. Күрмәдем шул, Хәсән!

Кыз. Туктагыз әле, туктагыз! Әле кичә генә Хәсәннең бабасы сыерга печән салырга чыккач, печәнлектән егылып төшкән дип ишеттем. Хәсән, дәресе шул сүз.

Хәсән. Дәрес, дәрес. Бабай ахылдап өйгә керде дә “Хәсән балам, абзар башыннан егылып төштем, уттан күзләр күренде, син бар, печәнгә сыерны сала тор, печән сөтләсен”-диде.

Кыз. Ии, шулда булдымы хәбәр! Менә мин кичә бер тешемне суырттым.

Малай. Хәзер авыртмыймы соң?

Кыз. Белми?

Малай. Ничек инде белмисең?

Кыз. Соң авырткан теш врачта калды бит.

Малай. Ә миңа табиб кишер күп ашасаң, күзләрең әйбәт күрер, диде.

Кыз. Бу дәресе?

Малай. Әлбәттә! Күзлек киеп йөргән куяңны күргәнең юктыр бит?

Хәсән. И-и, тел бистәләре! Сезнең белән вакыт уздырып торам бит әле. Минем бит сыерымны табасым бар, киттем мин!

Хор. Хәсән, Хәсән!

Сабан туге кайчан була?

Хәсән. Сабан туге иртәгә

Хор. Мен дә утыр киртәгә.

Хәсән. Киртә башы жимерелгән

Хор. Хәсән башы тишелгән.

Хәсән. Уф. Бетте башым!

Хор. Нишләде башың?

Хәсән. Тишелде.

Хор. Кайсы жире?

Хәсән. Төбе тишелгән.

Хор. Кайсы төбе?

Хәсән. Башның төбе кайсы жирдә, шул жире тишелгән

Көләләр.

1кыз. Хәсән, сөйлә бер кызык.

2кыз. Юк, жырласын!

1малай. Юк, биесен!

Хәсән. Жырламыйм да, биемим дә.

Кыз. Нигә?

Хәсән. Әйдәгез, бергәләп уйныйбыз.

“Менә сиңа куш кулым” – жырлы-биюле уен.

Кыз. Я, сөйлә инде, ялындырма.

Хәсән. Кульяулык бирегез, аннан соң сөйлим.

Кыз. Алай булгач кульяулык бирәбез.

Хәсән. Юк инде, юк инде,

Вәгъдәгез белән тук инде.

Чиккән яулык бирмәсәгез,

Хәсәндә сүз юк инде.

Кыз. Мә инде. (Яулык бирә)

Хәсән. Арагызда дан тоткан,

Кызлардан яулык откан.

Хәсән абзагыз тора

Һәммәгездән уздыра.

Яулык белән борынын сөртә дә, кесәсенә салып куя.

Хәсән. Юк сөйләшим, мин сезне кызык кына иттем.

Кыз. Алайса мин бер нәрсә сөйлим,

Син һәр сүзгә “Мин дә!” -дип бар.

Хәсән. Мин риза.

Кыз.- Бардымурманга

-Мин дә!

-Жыйдым чикләвек.

-Мин дә!

-Салдым улакка.

-Мин дә!

-Дуңгызлар ашый калды.

-Мин дә!

Көлалар.

Кыз. Кызык иттемме үзеңне?

2 кыз. Ярар инде, Хәсәнне аптыратмагыз.Әйдәгез, тагын бер уен уйнап алабыз.

Хор. Әйдәгез, әйдәгез!

Малай. Машина, дип әйт эле.

- Машина.
- Менә синен башыңа
- Кабартма диген.
- Кабартма.
- Бәбәгеңне алартма.
- Пәрәмәч диген
- Пәрәмәч.
- Ике күзең тәгәрмәч.
- Әтиң кайда эшли?
- Комбайнда
- Мә, берне маңгаңа (*маңгаена суга*).
- Нигә сугасың?
- Үзең сук, дидең бит!

Кыз. Ярар, сугышмагыз, житте. Хәзер мин сезгә бер әкият сөйлим. Кара урманда бер убырлы карчык яшәгән, ди. Ул һәр елны урманга килгән. Бер баланы алып китеп сихерли икән.

2 кыз. Юк, сөйләмә, мин куркам. Я убырлы карчык үзе килеп чыгар.

3 кыз. Әнә, әнә, килеп чыкты да инде.

Музыка. Убырлы карчык керә.

Убырлы. Фу! Фу! Адәм исе килә түгелме соң? (*Исни*). Шулай шул, адәм исе (*бии, әйләнә*).

Ә-ә-ә, күпме бала килгән икән монда. Тукта әле, тукта әле, күптән балалар урлаганым юк иде. Өһә, боларның барысын да сихерләп йоклатам да, берсен урлап китәм.

Убырлы балаларны сихерләп бии. Балалар утырып йокыга китәләр.

Убырлы. Өһә, барысы да йоклыйлар. Өгәр дә уянып бу малайны коткарырга килсәләр, мин аларның өсләренә утларымны жибәрәм. (*Малайны алып китә*)

Музыка астында балалар уяналар.

1 кыз. Дуслар, улырлы карчык Йосыфны алып киткән бит. Ничек тә булса аны коткарырга кирәк.

Урманга таба баралар. Аннан утлар килеп чыга.

Утлар буюе.

Балалар. Ут, ут, пешерә! (*чигенәләр*)

Утлар буюе улырлыны үзләре белән алып китәләр.

Музыка. Йосыф йоклый.

2 кыз. Дуслар, ә мин улырлы карчыкның сихерен ничек бетерергә икән беләм. Хәзер мин әфсен укыйм да, без кошларга әвереләбез. Аннан канатларыбыз белән жилпенеп сихерне куабыз.

Әфсен, төфсен,

Жилләр иссен,

Кызлар кошлар булып китсен.

Кошлар буюе.

3 кыз. Кызлар, кызлар, карагыз әле. Өнә Йосыф янадан безнең арада. Убырлының сихере бетте.

1 малай. Карагыз әле, без ял иткән арада печән дә кипкән. Өйдәгез, жыеп алайк инде.

Бию “Печән жыю”

4 кыз. Печән жыеп бетергән шатлыктан бер жырлап алсак та була.

Жыр “Печән өсте” Балалар жырлый-жырлай кереп китәләр.

Йомырка жыю бәйрәме – керәшен һәм татар авыллары дуслыгы

Шәфигуллина Әлфия Миннәхмәт кызы

*Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районы
муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем учреждениеесе
«Түбән Сон балалар бакчасы»*

Максат: керәшен халкы бәйрәмнәренә, татар халкының йомырка жыю бәйрәмнәренә карата кызыксыну уяту, әби-бабайлардан калган моңарны, йолаларны, горейф-гадәтләренә ике авыл арасындагы дуслык бәйрәмендә яңарту.

Җиһазлау: сәхнәдә авыл өе күренешен күрсәтү, төрле төсләргә буялган йомыркалардан күргәзмә, киндер тукумадан тегелгән күлмәк, сүрәкә, «Керәшенем - асыл бизәгем» дип исемләнгән кул эшләре күргәзмәсе, пөхтә генә ашъяулык ябылган өстәл, самавыр, кызартылган йомыркалар, эскәмия, проектор, экранда алдан төшерелгән бәйрәм күренешләре.

Әзерлек эше: балаларга алдан шигырьләр бирелә.

Бәйрәм барышы:

Сәхнәдә Әни кеше йомырка кызартып йөри(үзалдына сөйләнә), балалары янында йөри. Аның янына Галя кызы белән керә.

Галя: арулармы күршекәем! Иртәгә олуг бәйрәмебез, ничегрәк әзерләнәсең икән, шуны белешергә дип кердем әле. Мин бит яңа килән кеше бу авылда бик рәтән дә беләп бетермим.

Люда: курыкма күршекәем, яши-яши барсына да төшенерсең.

Галя: Печкәчәм, сөйлә әле әлегә бәйрәм турында, мин бик төгәл итеп беләп бетермим.

Люда: балалар, сез дә тыңлап торыгыз әле. 7 гыйнварда Рождество (авыз ачу) көнне Иисус Христос туганнан соң, 19 январьда чумылдырыла һәм 33 яшендә, явыз жаннар тарафыннан тотылып, тере көенчә Качка кадалана. Шуннан соң бар дөньяны гажәпкә калдырып, ул яңадан тереләп, аякка баса һәм бу көн – Олы көн дип атала. Пасха бәйрәме язгы көн-төн тигезләнүгә, һавадагы айның торышына карап, һәр елны төрлечә – 4 апрельдән 8 май араларындагы атна көнгә туры килә. Христиан дөньясында Христос тереләп тору көне бик зурлап уздырыла. Православие дине өйрәтүләре буенча, Иисус үз ирке белән үзенә газап һәм җәфалы үлем алып, шуның белән кешеләрнең жазыкларын үзе жолып ала. Олы көнгә каршы төн бөтенләй үзгә, серле, язгы төннәрнең берсе. Ул төнне берәү дә йокламаска тиеш, чөнки бу төнне бәхет өләшәләр, ә йокласаң, өлешсез каласың. Бәйрәмгә кадәр олылар 7 атна ураза тота. Элек ураза тотудан бала-чага да читтә калмаган. Ураза тотучылар үсемлекләрдән әзерләнгән ризыклар белән генә тукланарга тиешле. Гайбәт сөйләү, жазыклы эшләр башкару тыела. Пасхага хәтле өч атна элек өй юыла, йорт тирәләре тазартыла. Олы көнгә каршы кичтә, мунча кереп чыккач, күпләп йомырка маныла. Хужа хатыннар иртәнгә кадәр тәм-том өлгертә, күмәч, пилмән, шишара пешерә. Изгеләр китабында бәйрәм көнне менә мондый сүзләр әйтергә кушылган: «Бүген Христос тереләп торган көнне, бәйрәм итеп жактырылышың та, әй туганнар диешеп,

Ак тавык, күк тавык,

Ходай бирсен күп тавык.

София: әйдәгез тизрәк йомырка жыйыйк та, аннан күрше авылга – Түбән Сонга дусларыбыз белән уенга төшәрбез.

(Балалар чыгып китәләр, пәрдә ябыла).

Татар авылы күренеше

Өй күренеше. Әни кеше ике улы белән йомыркалар кызарта.

Сәйдәш: иң матур йомыркалар бездә булачак әнием!

Әни: әйе улларым!

Самат: әнием сез кечкенә вакытта да шулай буйыйлар идеме?

Әни: әйе улларым, мин дә сезнең кебек вакытта әнием янында шулай булышып йөри идем. Без кечкенә вакытта йомыркаларны суган кабыгы эремәсе ярдәмендә генә буйыйлар иде. Суга суган кабыгы, эзрәк тоз салып, берәз кайнатып алып, суына төшкәч йомыркаларны шунда салып пешкәнче тоталар иде. Менә мин дә шулай итеп буядым. Ә менә сезнең белән ясалма буяулар ярдәмендә дә буярбыз балалар.

Сәйдәш: күп жыйа идегезме сез дә?

Әни: әйе балам, бөтен авылны йөрәп чыга идек. Йөрәп бетергәннән соң бәләкәчләр үзара көч сынашып, күпме йомырка жыйганнарын санап, мактанышып та алалар иде. Хәзер инде кайбер кешеләр чупа-чупс, шоколад, печенье, вафли, сагыз, кәнфит кебек тәм-томнар да өләшә. Йомырканы исә күбрәк туган-тумачаларга, күршеләргә, якин кешеләргә генә бирәләр. Йомырка жыю белән генә бәйрәм тәмамланмый! Һәр өйдән этиләр - абыйлар жыелышып, зират чистартырга бара. Аннары кичкә урамда зур тамаша башлана. Жыр-биюләрдән соң халык бергәләшеп елга буена кичке уенга төшеп китә иде. Балалар, йокларга ятыгыз, иртәгә иртүк торасыгыз була.

Әтәч тавышы ишетелә, татарча көй яңгырый.

Әнжә әни: хәерле иртә, балакайларым! Тордыгызмы? Бүген бит йомырка жыю бәйрәме!

Кызлар: әйе әнием, тордык!

Әнжә әни: энә күрше малайлары кәржин тотып йомырка жыйарга чыгып киттеләр инде. Сонга калмагыз сез дә!

Зифа:

Шатлыклар - күңелебездә,

Зур кояш - күңелебездә!

Килегез, дуслар, кунакка -

Бәйрәм бит бүген бездә!

Әминә: әнием, йомырка жыю бәйрәме каян килеп чыккан? Аны кем уйлап тапкан?

Энже Әни: бу йола якындагы керәшен авылларында уза торган Пасха бәйрәменнән килеп чыккан дип сөйлиләр. Ләкин татар авылларында ул йомырка алыштырудан башланган. Әби-бабаларыбыз күршеләр белән йомырка алмашып, тавык астына салып куя торган булганнар. Алар уйлавынча, шулай эшлэгәндә, чебешләр яхшы үрчегән. Бу күренеш йолага кереп киткән. Керәшеннәрдә дә, татар халкында да йомыркалы уенар авыл хужалыгы эшләренә бәйле. Йомырка ул – туып килүче яңа тормыш, тереклек символы һәм ул үлән-үсемлекләрнең гайрәтен арттырырга тиеш дип санаганнар. Элек йомырка уеннарын яшьләр уйнаган, әкреләп ул балалар уенына әйләнгән.

Төркем-төркем 3-12 яшьлек бәләкәчләр, кулларына аллы-гөлле матур кәржиннәр тотып, йорттан йортка кереп, йомырка жыеп йөри. Алдан кәргән кешенең аяк ялын да сынаганнар. Бу үзенчәлекле борынгы традиция буенча алар үзләренең туганнары һәм якын кешеләре белән очрашканнар, сөйләшкәннәр, аралашканнар. Өлкәннәр дә балаларны игътибар белән күзәткән: исәнләшә беләме, кыюмы, тапкырмы, оялчанмы – гомумән, баланың үз-үзен тотышына бәя биргәннәр. Ә балалар өлкәннәрнең ачыклыгын, кунакчыллыгын, юмартлыгын сынаган. Һәр йортта балаларны ачык йөз белән каршы алганнар. Без дә шулай йомырка жыеп йөри идек. (чыгып китәләр)

Урам күренеше. Зифа белән Әминә кәржин тотып чыга.

Әминә: Безнең якта бәйрәм бүген,
Бездә бүген тантана!
Өйдән-өйгә йөрөп әнә
Йомырка жыя һәр бала.

Сәйдәш, Самат йөгереп чыгалар.

Сәйдәш: кызлар, сәлам, әйдәгез бергә йомырка жыябыз!

Кызлар: әйдәгез!

Татарча көй куела

Зифа: исәнмесез, саумысез?

Хужалар өйдәме?

Бер йомырка бирәме?

Ләйсән әни: исәнмесез, балалар!

Аягың жиңел булсын, тавык чебеш куп булсын. Тик мин сезгә йомырканы җырласагыз гына бирәм! Я, кайсыгыз булдыра?

Самат: Зифаны җырлатабыз! Ул матур җырлый

(Зифа җыр) «Шаян Песи»

Сәйдәш: әйдәгез, Энже апаларга керәбез

Исәнмесез, саумyses,

Кәжәгезне саумыйсыз.

Өтәчегез күкәй салган,

Нигә чыгып алмыйсыз?

Энжә Әни: ай наяннар, килеп життегезме балакайлар?

Уйныйк әле, уйныйк әле,

Сынагыштан булмасын.

Сезнең арада берәү дә

Авыз йомып тормасын.

Бик тиз җавап бирсәгез,

Йомырка бирермен сезгә.

Яшел чирәм өстендә корт- корт кортлар.

Канатларын жәеп балаларын туплар.

Балалар: **(Тавык)**

Энжә Әни: бигрәк зирәкләр икән сез, балалар! Төкле аякларыгыз белән. Елларыбыз тыныч, имин, мул булсын! Сәйдәш, Самат, мин өйрәткән борынгы теләкләрне онытмадыгызмы?!

Сәйдәш: мә-ә,мә-ә, куйларыгыз күп булсын,

Му-у, му-у, сыерыгыз сөт бирсен, бозавыгыз булсын.

Кыйтак-кыйтак, тавыкларыгыз йомырка салсын, чебиләр чыгарсын.

Га-га-га, казларыгыз күп булсын, ястык-түшәк жыегыз.

Аягым жиңел булсын.

Пр-р, пр-р умарталарыгыз бал бирсен,

Мине чәй эчәргә чакырыгыз.

Самат:Абыстай каба төбөндә йон эрләсен,

Миңа ыштан тексен.

Абзый чабата тукусын, миңа да бер киём бирсен.

Балаларыгыз күп булсын.

Минем кебек йомырка жыеп йөрәсен.

Хуш, сау булыгыз!

Балалар: сау булыгыз! Рәхмәт сезгә!

Зифа: әйдәгез, яңа урамга киттек! Колышчыдан керәшен дусларыбыз да төшөп житәр.

Балалар: әйдәгез!

Кичке уенга барысы бергә жыелышып төшәләр.

Керәшен карендәшләргә **Түбән Сонлылар:** арулармысез, карендәшләр!

Керәшен дусларыбыз **Колышчылылар:** арулар без! Үзегез ни хәлләрдә яшәп ятасыз?

Түбән Сонлылар: Аллаһка шөкер!

Энже: Олы көн Пасха бәйрәмебез белән котлыйбыз сезне!

Люда: рәхмәт якын күршеләребез! Әйдәгез жыелышкач борынгыча бәйрәм итик. Бергәләп уеннар уйныйк, җырлар җырлыйк.

Ләйсән: әйдәгез, якын күршеләребез, балалар белән «Кульяулыгым» уенын уйныйбыз!

Әлфия: матур кульяулык кемдә бар соң дусларым?

Зифа: миндә бар матур кульяулык!

«Кульяулыгым» уенына жәзалар:

1) Валериягә «Тигәнәкле су бие» шигыре

2) Сәйдәшкә (бию)

3) Софиягә («Бас әле ыстанукка» җыры 3 кыз бергә)

« Йомырка йөртешле » уены.

Жәзалар

1) Саматка (этәч булып кычкыру)

2) Әминә шигырь сөйли (гаилә турында)

3) Люда (Керәшен халык җыры)

Әни кеше: борынгыдан килгән йолаларыбыз, бәйрәмнәребез – кешене тормыш тәртипләренә һәм таләпләренә күнектерергә ярдәм итә. Ул бәйрәмнәренә халыкның олысы-кечесе бергәләп уздыра. Яшь буын бәйрәмдә катнашу тәртибен кечкенәдән үк өйрәнәп үссә, милләтебез, гореф-гадәтләребез югалмас.

Икенче Әни: һәр кеше, табигый рәвештә, үз-үзен тоту гадәтләрен үзләштерә, милли тәрбия ала. Ике күрше авыл – Түбән Сон һәм Колышчы авыллары арасындагы күркәм бәйрәмебез гасырлардан-гасырга, буыннан-буынга, әби-бабайдан әти-әнигә, әти-әнидән балага гореф-гадәтләренә, йолаларны югалтмыйча тапшырып килгән, һәм алар, күпмедер дәрәжәдә үзгәрәп, безнең көннәргә дә килеп житкән. Онытылмасын бәйрәмнәребез, онытылмасын йолаларыбыз, югалмасын тату кавемебез!

“Сандык жыллату” йоласы

Гарифуллина Рәмзия Хәйдәр кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

Залга бер-бератлы тезелеп тәрбияче һәм алты бала керә. Тәрбияче балаларны үз янына җыя.

Тәрбияче. Я, балалар, барыгыз да биредәме. Әйдәгез, без сезнең белән авыл буйлап йөрөп кайтабыз. Матур бизәклә капкаларны күрөп, ачык йөзлә авыл әби- бабайлары белән дә аралашып кайтырбыз.

Балалар. Әйдәгез, әйдәгез(*чыгып китәләр*).

*Татар авылы ишегалды күренеше. Йорт күренеп тора. Пәхтә генә урынга уртага сандык
куелган. Өйдән әби чыга.*

Әби. Эшләремне төгәлләдем, я бер утырып ял итим, хәл алыым әле. (*сандыкка барып утыра, дога кыла*) Ийи авыл кешесенең эше бетә димени аның, тавык-чебешен ашат, сыерын көтүгә ку, сепаратын аерт, ишегалдын себер... Менә шулай утырып ял иткән дә юк. Көнә бигрәк матур бүген, үзе кыздыра, үзе җиләс. Мондый көнне юкка үткәрмик дип бабаем белән сандыгымны җилләтергә алып чыккан идек. Элек-электән матур җәй көннәрендә сандык җилләтү безнең бик мөһим эшебез иде (*сандыгын сыпыра*). Ай, сандыккаем, сиңа утырып бер дә дәрәс эшләмәдем бит әле мин. Үзем белән бергә картайган, минем белән яшәгән сандыгым бит сиңин! Үзең шкаф та, үзең карават та булдың бит син. Хәзерге яшьләр моны белми, аңламый... Закир картыма кияүгә чыкканда әнием белән шуңа бирнәләр тутырган идек, кызыл башлы сөлгеләр, ефәк шәлләр, күн читекләр...

Шулчак бер төркем балалар, тәрбияче үтәп бара. Алар әбигә эндәшәләр.

Тәрбияче. Исәнмесез, Сания апа. Хәлләрегез ничек?

Әби. Исәнмесез, балалар. Исәнме, кызым. Хәлләр әйбәт, Аллаһка шөкер.

Тәрбияче. Менә капкаң ачык икән, сине күрдөк тә кереп чыгырга булдык Сания апа.

1 бала. Сания апа, син нишлисез?

Әби.(*шаяртып*) Менә сезне көтеп утырам(*көләләр*).

2 бала. Сания апа, ә бу нинди тартма?

Әби. Тартма түгел ул, балалар, сандык, кияүгә чыккан сандыгым.

3 бала. Ө анда нәрсәләр бар соң?

Әби. Әйдәгез, балалар, минем янга килеп чыгуыгыз бик яхшы булды әле. Бу сандыгымны өйдән жилләтергә дип алып чыктым. Жәй көне безнең әниләр дә, без үзебез дә сандык жилләтә идек. Сандык эчендәге әйберләрне читәннәргә, коймаларга элөп, жилләтеп, киптереп аласың икән, андагы әйбеләр күпереп, хуш исләнөп китә.

Тәрбияче. Әйе, минем әбием әйтә иде. “Сандыкны теләсә нинди көндә жилләтеп булмый, аның көнен үзең сизәсең. Урамдагы һава торышына карап”- дип әйтә торган иде.

Әби. Кайберләрегезнең мондый сандыкны күргәне юктыр да әле. Ө анда ниләр бар икәннен белергә сезгә бик вакыт, балалар. Әйдәгез, сез миңа булышырсыз, бергәләп ачып жилләтик әле. Ө сандык эчендә иң кадерле, затлы әйберләр генә саклана(*сандыкны ача, чигелгән сөлгеләрне ала*).

4 бала. Бу бит кызыл башлы сөлге. Күрегең ничек матур!

5 бала. Ө монысы бизәкле! Ничек оста чиккәннәр!

Әби. Беләсез икән бит , балалар. Чиккән сөлге ул безнең халкыбызның әләме кебек символ. Яна туган баланы да ак сөлгегә салганнар, Сабантуйларда колга башында чигүле сөлге жилфердәгән, икмәкне дә мичтән алгач, сөлгегә төреп куйганнар(*әби сөлгеләрне балаларга күрсәтә*)

6 бала. Атларны да бәйрәмнәргә сөлге белән бизиләр.

1 бала. Кунакларны да сөлгегә куелган ипи-тоз белән каршы алалар.

Тәрбияче. Балалар, сөлгеләрне тотып бии беләләр, әбекәй. Кызлар, әллә биисезме?

Балалар. Биибез.

“Сөлге” биюе. Әби балаларны мактый.

Биеп бетергәч, әби балалар белән сөлгеләрне жилләргә коймага эләр.

2 бала. Әбекәй, бу сандык сиңа каян килде?

Әби. Кияүгә чыккан сандыгым. Күрше бабай ясап биргән иде. Элек бит һәр кыз кияүгә чыгарга дип шунда үзенә бирнә тутыра иде. Кияү егетенә аны бушка бирмиләр иде. Кияүнен булачак кайнәнекәше шунда менеп утырыр иде дә:

“Ишек бавы бер алтын,

Безнең апай мең алтын;

Жылыным дисәң, бер алтын

Бир, жизни, тыш бик салкын” дип кычкырыр иде. *(көләләр)*

3 бала. Мин дә әйтим әле, әтием булачак жизнәсенә сандыкны болай саткан:

“Безнең апай гәүһәрдер,

Тәннәре чын мәрмәрдер,

Кыйммәтле таш, гәүһәрдер,

Авызы балдыр, кәүсәрдер” *(көләләр)*

Әби. Балалар, бу сандык янында ни бар дисезме? Менә- бабагызныкы...*(сандык яныннан гармун ала)*

Балалар бергә. Гармун!

Өйдән бабай чыга.

Бабай. Иии кемнәр кергән безгә, сөбеханалла! Минем гармуным шул монысы. Гармунда уйнаган кеше элек иң затлы кеше иде. Татарлар шатлык килсә дә, сагыш басса да кулына гармун алган.

Тәрбияче. Гармунда уйнаган кешеләргә хәзер дә хөрмәт. Алар бит кеше күңелен тәрбияләүчеләр.

4 бала. Беләсезме, минем энем Әсхәт гармун уйнарга өйрәнде бит әле.

Тәрбияче. Әйдә әле, Әсхәт, сөйлә әле кем өйрәтте сине гармун уйнарга.

Шигырь Гөлчирә Нәжметдинова “Гармун”. Бабай талгын гына гармунда уйный.

5 бала. Әби, сандыкта тагын ниләр бар?

Әби. Менә монысы калфаклар, мендәр япмалары, оекбашлар, монысы шәл, балалалар. Элек без әбиләр, әниләр белән кич утырып, шәлләр, оекбашлар бәйли идек. Шәл бәйләргә дип аулак өйләргә, шәл өмәләренә йөри идек.

Тәрбияче. Ярый эле, кул эшләрә, гореф- гадәтләрәбез кабаттан халкыбызга әйләнеп кайта башлады. Милли киёмнәр киеп, милли бәйрәмнәр үткәрү хәзер модада бит, Сания апа.

Әби. *(ак шәлне кулына тотып алга килеп сөйли, гармун тавышы)*

Зур тормышның серле йомгагын

Әле бәйлим, әле сүтәм мин.

Газиз әниемнең бүлөген

Иңнәрәмә салып йөртәм мин.

Тәрбияче. *(икенче шәлне кулына тотып сөйли)*

Шәлгә түгел әнием жепләр белән

Йөрәгемә үргән бизәкләр.

Гомерем буге мине озата бара

Мамык шәлдәй жылы теләкләр.

(Надия Йосыпова. Яңа Кишет авылы. "Әнием шәле".)

"Шәл бәйләдем" биюле жыры. Шәлләрне жылларга эләр.

Әби. Менә монысы кулъяулыкка төргәнә ни дип уйлыйсыз?*(Әби ачып күрсәтә)*

Балалар. Медаль!

Бабай. Әйе, монысы бабайның медале. Бик кадерле истәлек. Минем бабай сугышта катнашкан. Шушы медаль аның гомерен саклап кала.

6 бала. Ничек була ул, бабай, сөйлә әле.

Балалар. Сөйлә, бабай, сөйлә.

Бабай. Сталинградта дигән шәһәрдә сугыш бараганда, бабам Рәхим иптәшләрә белән өч немец солдатын кулга алалар. Шунуң өчен аларга менә шушы "Батырлык өчен" медале бирелә. Ә берьюлы фашистлар самолеттан бомбалар яудырганда, мина кыйпылчыгы бабама элгә. Ярый ул кыйпылчык шушы йөрәк турысына куелган медальгә тия. Шулай итеп медаль бабамның гомерен саклап кала.

1бала. Безнең өйдә дә минем карт бабамның медальләре бар. Без аларны саклыйбыз.

Тәрбияче. Бик дәрәс эшлисез. Алар бит бик кадерле тарихи истәлек.

Бабай. Әбисе, монда төргәкләр күп әле. Алары турында да әйт.

Әби. Бала туганнан соң сандыкта аның беренче чәче сакланган. Тора-бара сандык гаилә истәлекләре булган хатлар, открыткалар, фотоальбом, документлар белән байый.

2 бала. Сандыкның капкачына нидер язылган да бугай.

Бабай. Туганлык җепләрен югалтмас, кемнең кайчан туганын, кайчан якты дөнья белән хушлашканын онытмас өчен әбиләр әлегә даталарны карандаш белән сандык капкачына язып баралар.

Әби. Менә шулай итеп сандыгыбыз бушады, балалар. Сезнең белән бигрәк вакыт тиз үтте. Инде әйберләр җилләр алса, төштән соң, тутырып та куярмын.

3 бала. Зур да булмаган сандык эчәндә күпме хәзинә саклана икән.

4 бала. Күпме тарих!

Бабай. Ә хәзер, балалар, өйгә үтегез, әбиегез тәмле кабартмалар пешергән иде, бергә- бергә чәй эчик.

Әби. Тик шуны әйтим, балалар, сез дә әбиләрегезнең сандыгына ешрак күз салыгыз. Анда ниләр барлыгын яхшылап өйрәнегез. Әбиләрегезнең сандыгында ятучы хәзинәләребез – алар безнең байлыгыбыз. Алар - милләтебез төсә, рухи ядкарьләребез.

Бабай. Матур жәй көнендә авылларга кайткач, әбиләрегезне, әниләрегезне сандык җилләтергә эндәшегез. Бергә-бергә гаиләгез, нәселегез тарихына төшенегез.

(Барысы бергә өйгә кереп китәләр)

“Мендәр тутыру йоласы”

Хәкимова Г.Р., Хисмәтуллина А. Ә., Камалиева Г.Р.

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

Максаты: балаларда туган телебезгә, милләткә һәм аның гореф-гадәтләренә, йолаларына
мәхәббәт тәрбияләү.

Катнашалар: эни,эби(олы кешеләр)милли киенгән балалар.

Татар өе эче күренеше.Түрдә эби белән эни утыра.Алар тирәсендә жыелышып балалар утыра.

Түр яктагы кроватка

Әйтерсең болын кергән.

Чигешле япма өстендә

Утыра чиккән мендәр.

Ап-ак мендәр тышында

Аллы-гөлле чөчкәләр.

Кил әле, ял итеп ал дип

Гүя безне дәшәләр.

- Әбием, әнием, бу йомшак мендәрләрне ничек ясыйлар соң?
- Безгә дә шул турыда сөйләгез әле!
- Мендәрләр ничек шулай йомшак булалар? Безнең бик беләсебез килә.

Әби. – Сөйлибез, сөйләп кенә калмыйбыз, ясап та күрсәтәбез әле.

Әни. – Әйе, менә мамыкларым да әзер инде, хәзер әбиегез белән мендәр тутырып күрсәтәбез сезгә. Ә сез безгә булышырсыз инде яме.

Балалар. – Бик теләп булышабыз!

Әби. – Әнә беркөнне “Каз өмәсе” үткәрдекме күршеләр белән жыелышып. Менә шунда казлардан йолкыган мамыклар инде бу, балалар.

Бала. -Без анда бик матур жыр жырлаган идек, әбием! Әйдә тагын жырлап алыяк әле.
Камилә

“Дүдәк-дүдәк” жыры

1. Йөгерә үрдәк, йөгерә каз

Боты озынга күрә.

Әй, дүдәк, дүдәк, дүдәк,

Басма өстендә каз, үрдәк,

Кыйгак-кыйгак,

Бак, бак, бак, бак,

Басма өстендә каз, үрдәк.

2. Без кызларны яратабыз

Бите кызылга күрә.

Әй, дүдәк, дүдәк, дүдәк,

Басма өстендә каз, үрдәк,

Кыйгак-кыйгак,

Бак, бак, бак, бак,

Басма өстендә каз, үрдәк.

3. Йөгерә үрдәк, йөгерә каз,

Кала эзеннән тамга.

Әй, дүдәк, дүдәк, дүдәк,

Басма өстендә каз, үрдәк,

Кыйгак-кыйгак,

Бак, бак, бак, бак,

Басма өстендә каз, үрдәк.

4. Үтә матурларны сайлап,

Урта матурдан калма.

Әй, дүдәк, дүдәк, дүдәк,

Басма өстендә каз, үрдәк,

Кыйгак-кыйгак,

Бак, бак, бак, бак,

Басма өстендә каз, үрдәк.

Әни. – Мин мамыктарны чистарттым, юасын юдым, бик әйбәтләп киптердем.

Әби. – Менә бу – мендәр сүрүе дип атала. Ул бик тыгыз тукумадан бик яхшы итеп тегелә. Мамыктар чыгып китмәсен өчен.

Әни. - Ә бу мендәр тышларын мин күптән чигеп әзерләп куйган идем инде. Балаларыма мендәрләр матур булсын дип тырыштым. Йокылары татлы булсын дидем.

Әби. – Хәзер сүрүгә мамыкны әкрән генә тутырабыз. Башта карап торыгыз. Аннары сез дә булышырсыз яме.(Әби белән әни мендәр тутыра.)

- Әби Мендәрләребез саф, чиста, йомшак булсын!
- Балалар татлы йокы белән йокласын!
- Әби Шушы йомшак мендәрләрдә йоклап сизгәләнгәннәр, тәннәренә көч һәм иман керсен!
- Әйдәгез сез дә безгә булышыгыз әле!

Балалар мендәр тутырыша

- Мендәрләр күпереп торсын! Тагир
- Әни әйткәч тә, йоклап китәрлек булсын!
- Иң йомшак мендәрләр безнеке булсын!
- Караңгыда бүлмәне яктыртып торсын! Алайса мин караңгыдан куркам. Камилә
- Әби. – Балалар, менә күпме эш эшләдек. Бердәмлектә көч ди. Бергә бергә эшләгәч, җиңелрәк тә булды, эшебез дә уңды.
- Әни–Хәзер менә шушы йомшак мендәрләргә мендәр тышы киертәбез. Алар бик матур, чәчәкләр белән чигелгән
- Әби Әйдәгез, хәзер бер биеп тә алыгыз әле, мин дә яшьлегемне искә алырмын.
- Үзез без тутырган мендәрләр белән биеп алайк әле!

“Мендәрләр белән бию”

Бар йоласына китереп,

Күңелле өмә жыеп.

Кызлар тутырган мендәрләр

Күңелен биреп сөеп.

Күпереп торган мендәрдә

Экологик чисталык.

Үрнәгенә бизәк биргән

Кул эшенә осталык.

Мамык мендәр һәр кунакка

Олы хөрмәт билгесе.

Татар хатын-кызларының

Уңганлыгы көзгесе.

Әни : Әйдәгез бер күңелле бер уен да йунап алык инде. Уен “Тукмак”

Әби. –Балалар, сез бүген нинди күп эш эшләдегез. Бәлки хезмәт турында мәкальләр дә беләсездер әле.

Әни :Агачны яфрак бизәсә, кешене хезмәт бизи.

Кем эшләми, шул ашамый.

Хезмәт төбә - хәзинә.

Аз сөйлә, күп эшлә.

Хезмәткә каты - жимешә татлы.

Жыр “Чәй эчәбез бергәләп”

- 1.Бакчада әби-бабайның өстәлләре түгәрәк,
Килдек әле кунак булып чәй эчәбез бергәләп.
куш.-та Бигрәкләр дә тәмле инде әбиемнең чәйләре
Рәхәтләнеп тагын берне эчикме әллә әйдә әле
- 2.Сыйланыгыз дигән сыман самовар кайнап тора
Күбәләкләр очып уйный, тургайлар сайрап тора.

Бигрәкләр дә тәмле инде әбиемнең чәйләре
Рәхәтләнеп тагын берне эчикме әллә әйдә әле.
Әни. – Булдырдыгыз, балалар, гел шундый акыллы, ярдәмчел булыгыз!
Иртәгә дә килегез яме, мин сезне май канаты ясарга өйрәтермен.
Әби: Әйдәгез әле хәзер чәй эчәргә түр булмәгә үтик.

“Мич котлау йоласы”

Сәләхова Гөлнур Мөбәрәкҗан кызы

*Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районы
муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем учреждениесе
катнаш төрдәге “Кызыл Тау “Салават күпере” балалар бакчасы”*

Максат: балаларны йола-бәйрәмнәр белән таныштыруны дәвам итү, өлкән
буыннарның яшәү рәвешенә кызыксыну тәрбияләү.

Бурычлар:

- балаларның монологик һәм диалогик сөйләм телен үстерү;
- татар халык уеннары белән танышуны дәвам итү һәм уеннарда балаларның теләп катнашуларын тәмин итү;
- туган илебезгә һәм халкыбызга карата хөрмәт хисе тәрбияләү;
- татар милли ризыкларының һәм кул эшләнмәләренең исемнәрен хәтердә ныгыту.

Җиһазлау:

Мич

Табалар, ипи савыты, табагач

Чиккән кул эшләнмәләре

Татар халкының милли киёмнәре (балаларга)

Савыт-саба

Милли ризыклар (чәк-чәк, өчпочмак, мич коймагы, ипи)

Музыкаль бизәлеш

Сандык

Алдан эшлэнгән эш:

“Мич котлау” йоласы турында әңгәмә үткәрү.

Балаларны татар халкының башка төрле йолалары, горейф-гадәтләре белән таныштыру.

Татар халык уеннарын өйрәнү.

Татар халык буюе өйрәнү.

Татар милли ризыклары турында әңгәмә үткәрү.

Катнашучылар:

Рабига әби

Килен

Зәйнәп әби

Балалар

Чараның барышы:

Зал бәйрәмчә бизәлгән. Авыл өе күренеше. Өй түрендә яңа мич. Аның янында әби йон эрләп утыра. Татар халык көе ишетелә.

Бер төркем балалар килеп керә.

1нче бала:

- Кызлар! Малайлар! Карагыз әле, Рабига әби иске мич урынына яңаны чыгартып куйган, ди!

2 нче бала:

- Миченнән төтен чыга түгелме? Әйдәгез, мич котларга барабыз.

3 нче бала:

- Әйдәгез! Бергәләп ял итәрбез: уйнарбыз, жырларбыз, рәхәтләнеп күңел ачарбыз!

Шау-гөр килеп “капка” төбенә киләләр. Балалар тавышын ишетеп Рабига әби чыга.

Рабига әби:

- Бәрәкалла, миңа балалар килгән түгелме соң! Нишләп йөрисез?

Балалар:

- Исәнмесез, әби! Сезнең мичтән төтен чыкканны күрдек, яңа мичне котлап кунакка килдек, ярыймы?

Рабига әби:

- Ярамаган кая, ярый, балакайларым, ярый. Балалар, күрегез әле безнең яңа, матур мичне!

Балалар мич тирәли йөгереп әйләнеп чыгалар.

Рабига әби:

- Менә шулай, балакайларым, элек – электән авыл өйләрендә шундый зур, матур, ап-ак итеп агартылган мич булган. Мичне кирпичтән ясаганнар, балчык белән яхшылап сылаганнар һәм

агартканнар. Мичкә утын ягып, өйне жылытканнар, мичтә тәмле ризыклар пешергәннәр. Борынгы заманнарда ук мич һәр өйдә булган.

Барысы бергә:

- Бәрәкәтле мич булсын! Таңнар атып кич булсын.

Туганнарыгыз күп булсын. Ө дошманнар юк булсын.

Килен эштән кайтып керә.

Рабига әби:

- Килен, син дә кайткансың икән. Бергә күңел ачканнан сон чәй дә эзерләп алырсың безгә.

Килен:

- Яңа мичне котлап, икмәк салырмын бүгөн.

Икмәк өчен эзерләнгән камыр салынган ипи савытын күрсәтеп әйләнеп килә. Ипине мичкә тыгып, капкачын каптый.

4 нче бала:

- Мичтә пешкән коймак бик тәмле була.

Рабига әби:

- Коймак та булыр, балакайларым. Сездәй кунакларга пешермичә булмас!

Килен:

- Кердек алма бакчасына,

Алма жиргә коелган.

Бер матур жыр жырлап алыяк

Якын дуслар жыелган.

Жыр “Хәерле көн”.

5 нче бала:

- Алма бакча— челтәр капка, ачыла ике якка.

6 бала:

- Килдек, дуслар, сезнең белән уйнап күңел ачарга!

Килен:

-Нинди уен уйныйбыз? Әйдәгез, әйтешләр әйтеп уйныйбыз!

Әйтешләр әйтү “Куяннар”:

- Куяннар кая барасыз?

- Әбиләргә барабыз.

- Анда нигә барасыз?

- Каз ботына барабыз.

- Аны кая куясыз?

- Кульяулыкка төрәбез.

- Пычранса нишлисез?
- Суга кереп юабыз.
- Агып китсә нишлисез?
- Кычкырып, кычкырып елыйбыз.

Килен:

- Без елап тормыйбыз, ә күңел ачуны дәвам итәбез.

Татар халык бие.

Рабига әби:

- Балалар, шул хәтле күңелле утырабыз, мин бу күңеллекне күрергә күршәдә торучы Зәйнәп әбиегезне дә чакырдым әле.

Зәйнәп әби керә.

Зәйнәп әби:

- Исәнмесез, балалар. Әйдәгез, без яшь чагында уйный торган бер кызыклы уен белән таныштырыйм әле сезне. Уенның исеме “Куш кулым”.

Уен уйнау “Куш кулым”.

Килен:

- Балалар, мин сезгә бер табышмак әйтәм, игътибар белән тыңлагыз.

Сандык турында табышмак әйтелә:

Бар бер матур агач сарай,
Әйләнәсе суккан калай.

Балалар:

- Сандык.

Чиккән кул эшләнмәләре салынган сандык куелган. Рабига әби белән Зәйнәп әби сандык эчендәге кул эшләнмәләре турында сөйләшәр (чиккән сөлге, мендәр тышы, кулъяулык, ашъяулык, чынаяк өсте).

Рабига әби:

- Без кечкенә чагында бик яратып “Уңга кара, сулга кара” һәм “Чума үрдәк – чума каз” уеннарын уйный идек. Сезгә дә әлегә уеннарны тәгъдим итәм . Уйнап алабызмы?

Уеннар уйнау:

1.”Уңга кара, сулга кара”(ике бала бер-берсенә аркаларын куеп басалар. Өчкә кадәр санагач, башларын боралар. Әгәр икесе дә бер якка карый икән, “бүләк”(приз) бирелә, төрле якка карыйлар икән –“жәза” бирелә.).

2. “Чума үрдәк – чума каз” уены.

Рабига әби:

- Карагыз эле, балалар, сезнең белән күңел ачып утырып, көтү кайтканын да күрми калганмын. Минем кечкенә бәрәннәрәм кая соң?

Бию: “Бәрәннәр”.

Килен:

- Биедек тә, жырладык та, уйнадык та – бергәләп рәхәтләнеп күңел ачтык. Мин сез уеннар уйнап, күңел ачкан вакытта тәмле итеп мич коймагы өлгерттем, кадерле кунакларым. Хәзер, әйдәгез, тәмләп чәй эчеп алайык.

Татар милли ризыклары белән чәй эчү.

Борынгыдан килгән йола - татарның каз өмәсе

Галимуллина Венера Имель кызы

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы

Сабабаш«Кояшкай» муниципаль бюджет мәктәпкәчә

белем бирү учреждениесе

Тема: Борынгыдан килгән йола - татарның каз өмәсе

Максат: Мәктәпкәчә яшьтәге балаларны халкыбызның йола бәйрәме - каз өмәсе белән таныштыру; горезф-гадәтләргә, милли йолаларга ихтирам, мәхәббәт тәрбияләү.

Авыл өе күренеше. Түрдә борынгы сандык, мендәрләр, гармун, көянтә, чиләкләр, зур кәрәжин

Радиодан «Каз канаты» көе яңгырый.

Алып баручы.

Авылларда каз өмәсе гөрли,

Юл буена канат сипкәннәр.

Канат өсләренә баса-баса,

Кызлар каз юарга киткәннәр.

Өллә нинди генә сәер чак бу,

Үзе моңсу, үзе күңелле.

Казгомерекирекайтмыйторган

Яшьлеккебеккыскагомерле.

Ана.Кызым, күрше кызларына, туган-тумачаларга бүгөн бездә каз өмәсе икәнән әйтергә кирәк.

Гөлшат.Хәзер, әнием, борчылма, барысына да әйтермен.

Ана. Әтисе, Гөлшатыбыз өмәгә кызлар чакырырга китте, син казларны әзерләп куй инде.

Ата. Әнисе, казлар әзер, мичкә ягып, казанда су кайнаттым.

Йортка кызлар жыела.Күрше карчыгы Сәлимә әби керә.

Сәлимә әби. Кәримә, казларың бик симергәннәр.Өмәгә жыелган кызлар да бик уңган күренәләр.

Ана.Әйе, Сәлимә әби, безнең авыл кызлары бик уңганнар шул.

Сәлимә әби. Кызларым-балакайларым, сезнең каз йолыкканыгызны күргәч, яшь чаклар искә төште.

Айсылу. Әбекәй, сез яшь чагында каз өмәсен ничек уздыра идегез? Сөйләгез әле.

Кызлар (барысы бергә). Сөйләгез әле, сөйләгез әле, әбекәй.

Сәлимә әби. Иии балакайлар, без яшь чакта су буе тулы каз була иде.Һәр өйдә икешәр-өчәр оя каз бәбкә чыгара.Аны бала чакта каргадан, тилгәннән саклый идек. Ә көз житкәч, авылда каз өмәләре гөрли. (Серле елмаеп) Бабагыз белән дә каз өмәсендә таныштык. Кичен аулак өйгә килгәч, ул миннән канат сатып алды.

Кызлар. Ничек?...Сатып алды?

Сәлимә әби.Хәзер мин сезгә барысын да сөйлим. Ә кичен аулак өй үткәрерсез.

Менә, балакайлар, казны шулай йолкый идек. Мамыгын жыябыз, аннан мендәрләр ясыйбыз (Мендәр ясап күрсәтә). Каз канатларын ташламыйлар (канатлар күрсәтә) Аның белән идән себерә идек.Казларны йолкып бетергәч, су буена юарга төшә идек. Ә кичен аулак өйгә жыелып күңел ачтык. Гармун, жыр тавышыннан авыл гөрләп тора иде.

(Аулак өйнең ничек уздырылуын сөйли, кызлар шатланып рәхмәт әйтәләр).

Ана.Ярдәмчел күрше апайлар,

Киленнәр һәм яшь кызлар.

Бигрәк житез, тырышлар

Мамык йолыккан куллар.

Тау өелгән мамыктан,

Әйтерсең лә кар яуган.

Йоклавы рәхәт булып

Йомшак мамык өстендә.

Кызлар, йолыккан казларны көянтәгә асып, инеш буена юарга китәләр. Урамда гармун тоткан егетләр каз юучы кызлар янына киләләр.

Гармунчы егет.Кызлар, бигрәк уңган икәнсез. Бу казларны кай арада чистарттыгыз?

Айсылу. Безнең авыл кызлары булганда, бар эшкә дә өлгерәбез.

Айгөл (шаянланып). Кирәк булса, сезнең дә казларыгызны йолкырбыз. Без эштән курыкмыйбыз, эш бездән курка. Шулаймы, кызлар?

Кызлар (көлешеп). Шулай, шулай, Айгөл, эш бездән курка.

Егет. Кызлар, инеш суында каз юып туңып та киттегез бугай. Әйдәгез, бер биеп алыык.

(Егетләр, кызлар инеш буенда татар халык көенә бишләр).

Кызлар. Бигрәк күңелле булды әле. Кичен аулак өйгә килегез!

Егетләр. Килербез, килербез! *(гармун уйнап, жырлап китеп баралар).*

Алып баручы.

Кызлар кайта су буеннан

Казлар кебек тезелеп.

Егетләр карап кала

Үзәкләре өзелеп.

Иңнәрендә көянтә,

Көянтәдә - казлары.

Бигрәк матур, бигрәк уңган

Безнең өмә кызлары.

(Бер кыз юлга кызлар артыннан каурый сибә)

Кыз. Каурый сибәм су юлына

Ишле булсын казыгыз

Өмәләрдә эш күрсәтеп,

Ярлар табып калыгыз.

Ана. Бизәкле көянтәгә асып,

Казлар юып кайтуга,

Самовар жырлап утыра

Азык тулы табында.

Гөлшат. Әниемнең табыннары

Сокланып та торырлык.

Каз коймагы шундый тәмле,

Телкәеңне йотарлык.

Айсылу. Табыннар булсын бик мул,

Үткәрелсен өмәләр.

Буыннан – буынга калган

Борынгы йола бит ул.

Гөлшат. Әни, без дә аулак өй үткәрик әле. Сәлимә әби безгә аулак өйләр турында сөйләде.

Ана.Ярый, кызым, Без бүген этиең белән күрше авылга туганнарға кунакка барабыз.
Тәртипле генә утырыгыз.

Гөлшат.Рәхмәт, әнием!

Кич. Аулак өйгә кызлар жыелган. Ерактан гармун тавышлары ишетелә.

Айгөл.Кызлар, егетләргә канат сатабызмы?

Айсылу.Сатабыз, әлбәттә.

Гөлшат. Йә, кызлар, һәркайсыгыз үзегезгә канатлар алыгыз. Жебептормагыз.
Акчасалмыйча, канат бирмәгез.

Кы з л а р (*һәркайсы кулларына икешәр канат алалар*). Чү, киләләр, киләләр!

Ыгы-зыгы башлана. Еракта «Каз канаты» җыры башлана.

Айгөл.Йә, кызлар, урыннарыгыздабулыгыз.

Кызлар ишекне ябып тотып торалар.

Е г е т л ә р (*ишек янында«Каз канаты» көенә җырлыйлар*).

Каз канаты кат-кат була,

Ир канаты атбула.

Жаныңсөйгән яр алдында

Жангарәхәтлекбула.

Кы з л а р .

Каз канаты кат-кат була,

Кыз канаты акбула.

Бусагаялынтүлөгән

Хөрмәтле кунак була.

Е г е т л ә р (*шау-шаулап ишәккә ябырылып*). Кая, нигә кертмисез инде? Кызлар-йолдызлар,
керттегез инде!

Ай г ө л . Ашыкмагыз, авызыгыз ашка пешәр. Янчыкларыгызны капшап, берәм-берәм
кереgez!..

Айсылу. Сиңа, егет, кем кирәк?

1 н ч е е г е т . Кара кашлы кыз кирәк.

Айсылу Ни эшкә соңулкирәк?

1 н ч е е г е т . Әнигәкиленкирәк.

Ай г ө л . Егет, сиңа ни кирәк?

2 н ч е е г е т . Миңанечкә бил кирәк.

Ай г ө л . Ни эшкә соң ул кирәк?

2 н ч е е г е т . Ансыз яна яшь йөрәк.

Г ө л ш а т . Сиңа, егет, ни кирәк?

З нче егет. Каз мамык ястык кирэк.

Гөлшат. Казларыбыз мамыксыз. Кызлар йоклый ястыксыз!..

Айгөл. Шуны да синбелмэгеч, йөрмә монда вакытсыз!..

Кызлар. Канат сатам, канат сатам, канат сатам!..

Егетләр. Мин алам, мин алам, мин алам. *(Һәрберсе бер кыз каршына баса.)*

Кызлар. Канат хакы бер алтын. Чын егет булса алсын!

Егетләр *(борылып)*. Йә?

Кызлар. Егет, сиңа кем кирэк?

Егетләр. Канатлы яшь кыз кирэк.

Кызлар. Ни эшкә?

Егетләр. Канатыңда очармын, үзең сөеп кочармын *(Егетләр барысы да канат сатып алалар)*.

Барысы бергә.

Каз канаты каурый-каурый,

Хатлар язарга ярый.

Яшь чагында уйнамасаң,

Ул аннан нигә ярый.

Аулак өйгә җыелган кызлар, егетләр җырлыйлар, бишләр. Йөзек салыш, Наза уеннарын уйныйлар)

Алып баручы.

Бии – уйный сылу кызлар,

Чыңлый чулпы төймәсе.

Борынгыдан килгән йола –

Татарның каз өмәсе.

“Солдатка озату ” йоласы

Бариева Зөлхия Радик кызы

Татарстан Республикасы Балтач муниципаль районы

“Гомуми үсеш бирүче төрдәге Балтач 2 нче

Максат: балаларның татар халык йолалары, бәйрәмнәре турында белемнәрен баепу.

Бурычлар:

Үстерү бурычы: Ватанны саклау – һәр егетнең иң изге бурычы һәм элек-электән килгән канун икәнлеген балаларга төшендерү;

Тәрбия бурычы: халык авыз ижатына, гореф-гадәтләренә, йолаларга, милли уеннарга хөрмәт хисе тәрбияләү;

Белем бирү бурычы: татар халкының әби-бабайлардан калган йолаларын яңарту.

Төп белем бирү өлкәсе: танып белү үсеше.

Интеграль белем бирү өлкәләре: сәнгәти- эстетик үсеш, сөйләм үсеше, социаль- коммуникатив үсеш.

Методлар алымнар һәм чаралар: үстерелешле әңгәмә, сораулар, уеннар, күзәтү, сюрприз момент.

Материал һәм җиһазлар: авылча бизәлгән зал, милли киёмнәр, солдат киеме, чиккән сөлгеләр, чиккән кульяулык, өстәлдә самовар белән чокырлар, йон эрли торган каба.

Сүзлек эше: армия сафлары, дога, ил чикләрен, кульяулык.

Алдан эшләнгән эш: халык уеннары уйнау, шигырьләр, җырлар ятлау.

Бәйрәм барышы:

Бәйрәм уткәреләсе зал матур итеп бизәлгән. Авыл өе күренеше. Әби белән бабай ишектән керәләр.

Әби: И бабай, сиңа әйтәм бүген төпчек улыбызда армиягә китә бит.

Бабай: Һай, шулай мени?

Әби: Әйе, менә шәһәрдән олы балалар да кайтырга тиеш. Күренмиләрме соң үзләре? *(Тәрәзәдән карый.)* Кайталар түгелме соң... Әйе, әйе, алар... Балалар кайта!

Бабай: Бәрәкәлла, шулай бугай шул, безнең балалар! Чыгып каршы алыгк үзләрен. *(Ишек төбенә киләләр, аннан балалар керә башлый.)*

Бабай: Әйдәгез, балакайларым, керегез!

Әби: Исән- сау гына кайттыгызмы? Ай Һай әллә кунак кызлары да алып кайттыгызмы?

Бабай: Кунак малайлары да бар икән. *(Аркаларыннан сөя.)* Ягез, балалар, утырышыгыз, ял итегез.

Солдат малай: Исәнмесез! Әбием мин Армия сафларына китәм инде. Хәерле юл теләгез миңа.

Беренче әби: И, улым, илләребез тыныч булып исән сау хезмәт итеп кайт. Ярар, улым, сәламәт булып, туган жиреңә кайтырга язсын. Исәнлектә күрешергә язсын, улым. Сау бул, без сиңа хәер дога кылып торырбыз. Менә, улым, берәр кирәгеңә тотарсың *(акча бирә)*.

Солдат малай: Ярар, әбием, мине догаңнан ташлама. Мин хезмәт итеп кайтканчы исән сау торыгыз.

Бабай: И-и бар иде яшь чаклар... Без яшь чакта бик күңелле үтә иде армиягә озату кичләре.

Әби: Жыр, бию, уен-көлке! Андагы күңеллелек, сөйләп аңлата торган түгел!

Солдат малай: Әйдәгез, бер биен алыгыз әле.

Парлы татар биюе.

Бабай: Ярар, балам, сау бул. Еллар имин. Күкләребез аяз булсын. Хәерле сәфәр, улым.

Солдат малай: Рәхмәт бабай, сау булып тор.

Кыз: Әйдәгез әле бер уен уйнап алабыз.

Барысы бергә: Нинди уен?

Кыз: Яулык салыш уенын уйныйбыз.

Барысы бергә: Әйдәгез.

Санамыш:

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10

Байлар кия төлке тун.

Төлке тунның бәясе

Йөз дә кырык ике сум.

Уен:

Кульяулыгым яшел, яшел

Яшел чирәм астында.

Сиздермичә ташлап китәм

Бер иптәшем артына.

Малай: Ну, брат, давай, без үзезнең ил алдындагы бурычыбызны үтәп кайттык. Чират синдә, анда баргач жебеп торма. Үзеңнең кою йөрәкле, татар егете икәнеңне онытма.

Бабай: Фамилиябезгә тап төшерә күрмә. Кыю, батыр бул. Бер ел күп тугел инде, кеше тормышында бер мизгел генә. Яхшы хезмәт ит, улым, тәртипле бул.

Әби: Улым, тәртипле бул, олыларның сүзен тыңла. Исән –сау кире әйләнеп кайт. Сиңа икмәк каптырам, калган кисәген жыеп куям. Ул син кайтканны теләп иң кадерле урында сакланыр. Улым, туган йортыбызга сау сәләмәт әйләнеп кайтыр өчен он белән ике кулыңны буяп тактада кул эзен калдырырсың, ул эзгә тияргә ярамый син кайтканчы.

(Машина тавышы килә)

Солдат малай: Жыенырга вакыт житте. Барыр юлым уңышлы булсын, үз аякларым белән исән-имин туган йортка кабат керергә язсын.

Бергә: Амин!

Кыз белән солдат малай алга чыгалар.

Кыз: Ярый, сау бул. Исән-сау йөр.

Солдат малай: Син мине көтәсеңме?

Кыз: Көтәрмен, борчылма. Менә сиңа вәгъдә билгесе – кульяулык.

Солдат малай: Мин аны йөрәк түремдә генә саклармын.

Солдат малай: Сау булыгыз, туганнар, дуслар, күршеләр, әнием, әтием.

Кыз: Сине һәркөн искә алып үтәрбез. Изге бурычыңны яхшы дәвам ит, исән-имин кайтуыңны көтәбез.

Солдат малай жырлый-жырлай чыгып китә.

Без авылдан чыккан чакта

Күтәрелде томаннар

Яз кайтмасак, көз

кайтырбыз

Сау булыгыз, туганнар.

“ТЕЛЛӘР ТӨРЛЕ – ТЕЛӘКЛӘР БЕР”

(Идел бue халыклары мәдәниятенә багышланган кичә)

Солтанова Рушания Әсгатулла кызы

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы

“Олы Кибәче “Күбәләк” балалар бакчасы”

муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе

Максат:

- төрле халыклар мәдәнияте, аның башлангычы, теле, гореф-гадәтләре, көнкүреше турында күзаллауларын формалаштыру;

- үз милләтеңне, аның телен саклауга уңай йогынты ясау;
- башка милләт халыкларына уңай мөнәсәбәт тудыруга йогынты ясау;
- төрле милләт халыкларының милли орнаментларын, дәүләт символикасын аера белү өстендә эшләү;
- туган илгә, үзеңнең милләтеңә һәм башка милләт халыкларына карата хөрмәт тәрбияләү;
- төрле милләт вәкилләре (татарлар, чувашлар, удмуртлар, марилар, башкортлар, руслар, мордвалар һ.б.), милли ризыклары, кул эшләре, уеннары, бәйрәмнәре турында сөйли белүләренә игътибар итү.

Кичәнең барышы:

Радио тавышы:

- Тыңлагыз, тыңлагыз, Саба районы Олы Кибәче авылында урнашкан “Күбәләк” балалар бакчасынан Сөзгә бик шәп яңалык житкерәсебез килә. Бүген бу бакчада бик матур кичә. Идел буге халыкларының жыены – бәйрәме була. Бик күңелле булачак, килми калмагыз!!!

Күңелле музыка астында залга милли киёмнәрдән, кулларына милли ашлар, күчтәнәчләр тотып: татар – чәк –чәк, рус –күмәч-каравай, башкорт – бавырһак, бал, удмурт – перепечи, чуваш – бәләш-хуплу, мари – коймак – коман-мелна, мордва –итле пирог тотып балалар керәләр һәм урыннарына утыралар.

Татарлар. Исәнмесез, кадерле кунаклар! Күчтәнәчебез – баллы, татлы чәкчәгебезне кабул итеп алыгыз! (*Өстәлгә куя.*)

Руслар. Здравствуйте, дорогие гости! Прими наш национальный гостинец – каравай! (*өстәлгә куя.*)

Башкортлар. Наумыһыгыз, дуслар карендәшләр! Идгә дигән күчтәнәчебез – бавырһак, кабул итеп алыгыз! (*Өстәлгә куя.*)

Удмуртлар. Зеч буреч, гаңано күнеес! Мы вам привезли перепечи, угощайтесь! (*Өстәлгә куялар.*)

Чувашлар. Салам, авани. Сыван! Без, чувашлар, хуплу, бәләш яратабыз, сөз дә авыз итегез әле! (*Өстәлгә куя.*)

Марилар. Салам лийже, йолташ-влак. Сөзгә бездән коймаклар – коман мелна! (*Өстәлгә куя.*)

Мордвалар. Сөзгә Саранск каласыннан, мордвалардан күп сәлам! Күчтәнәчебез итле пирог! Бик тәмле! (*Өстәлгә куя.*)

Алып баручы: Хуш килдегез, кадерле туганнар! Алып килгән күчтәнәчләрегезгә зур рәхмәт! Сезне үзегезнең “Күбәләк” балалар бакчасында күрүегезгә без бик шат! Ә хәзер бәйрәмебезне башлыйбыз.

Жыр: “Әссәләмәгаләйкүм”.

Алып баручы: Идел елгасыннан алып Урал тауларына кадәр жәелгән киңлекләрдә төрле милләт халыклары – рус, татар, башкорт, удмурт, чуваш, мари, мордвалар бик дус, тату яшиләр. Һәр милләтнең теле, гореф – гадәтләре, бәйрәмнәре төрле булса да, алар бер-берсен хөрмәт итеп, бер-берсенә кунакка йөрешеп, милли бәйрәмнәрен тәбрикләп, тынычлыкта, дуслыкта, гомер итәләр. Алар дуслык, туганлык телендә сөйләшәләр, аңлашалар. Бүгенге бәйрәм кичәбездә без һәр халыкның уеннары, биюләре, җырлары белән тирәнтен танышырбыз. Ә хәзер сәхнәбез түрәнә татар егетләре һәм кызларын чакырабыз.

Татарлар. Зурлар төркемендә тәрбияләнүче балалар “Мин яратам сине, Татарстан” җырын башкаралар.

Зөһрә. Татарстан – гүзәл илем,

Газиз миңа туган телем.

Данлы, шанлы Казаным,

Тарихы да зур аның.

Риназ. Аралар ерак димичә,

Дуслар безгә килдегез.

Мәкнең алсу чәчәгедәй,

Күземә күрендегез.

Ралинә. Барлык милләт балалары.

Җирдә дус булсын.

Бу очрашу күңелләрдә,

Йөрәктә калсын.

Алып баручы: Ә хәзер безнең әби-бабаларыбыз яратып уйнаган “Утырып кал” уенын уйнап күрсәтү өчен сәхнәбезгә зурлар төркемендә тәрбияләнүче балаларны чакырабыз. Рәхим итегез сәхнә түрәнә. Кем иң җитезегез икән? Уңышлар сезгә!

Уен тәртибе: Көй башлануга урындыклар тирәли татарча бииләр. Көй туктауга урындыкка утырып калырга тиешләр. Урындыксыз калган уенчыга жаза бирелә һәм ул уеннан чыгып китә. *(Урындыклар саны уенчылар саныннан бергә ким алына).* Иң ахырдан калган уенчы жинчүче була.

Алып баручы: Бик күңелле, матур уен күрсәттегез зур рәхмәт сезгә! Ә хәзер сүзне татарлар белән иңне-иңгә куеп яшәүче рус милләтенә бирәбез. Рәхим итегез дуслар!

Руслар.

Камил. Добрый день, веселый час!

Мы приветствуем всех нас!

С праздником поздравляем,

Счастья, радости желаем!

Амир. Родная мне моя семья,

Мой дом родной –

Одна семья!

В краю родном – как дома я!

Одна семья!

Для всех родимых дом – Земля!

Планета вся – одна семья!

Мәктәпкә хәзерлек төркеме кызлары “Матрешки” жырлы бию күрсәтәләр.

Алып баручы: Афәрин, булдырасыз икән! Сүзне удмурт милләте вәкилләренә бирик.

Удмуртлар

Мәдинә. Зеч буреч, гажано, диеп,

Удмуртия сәламли.

Һәр жирдә дуслык булганга

Ул яңа үрләр яулый.

Райназ. Шәһәрләре – Ижау, Сарапул, Можга,

Глазов, Воткинск, Камбарка.

Варзи – Ятчи, Кыйлуд, Ува-

Санаторийлар монда.

Ильяс. Күлләре, урман, сулары,

Сазлыгы да сихәтле.

Минемчә, Удмурт илендә

Бар кеше дә бәхәтле.

Мәктәпкә хәзерлек төркеме кызлары башкаруында Удмурт халкының “Тыпыртон” биюе.

Алып баручы:

“Мари” - “кеше” дигән сүз,

Сай улыда- исәнме !

Мари халкын барыбыз да

Хөрмәт итеп сәләмли.

Марилар.

Ясминә. Салам лийже, йолташ – влак!

Сәләмли сезне мари,

Пагален ужена, диеп,

Түргә узарга сорый.

Алия. Рәхим ит Мари иленә,

Йошкар – Ола жиренә!

Төрле халык Марий – Элда,

Яшиләр үз коенә.

Дамир. Әйдәгез дусларым бергә мари халык уенын уйнап алыйк.

Уртанчылар төркеме “Кайда яулык?” - мари халык уенын күрсәтәләр.

Әй урман кошы, күке,

Син безгә таныш түгел.

Кәккүк, кәккүк, дип сөйлисез.

Моңлы жырыңны көйлисез.

Күке. Яшим калын урманда,

Өем бөөк имәндә.

Калдым мин бер ялгызым,

Югалды балаларым.

Әй син күке, моңайма,

Килче монда уйнарга,

Булыш яулык эзләргә.

Күңелле булыр безгә.

Алып баручы: Идел буе халыклары арасында элек-электән татарлар белән башкортлар аеруча дус яшәгәннәр. Хәтта безнең телләр дә охшаш.

Башкортлар.

Дилә. Башкалам- Өфе калаһы

Ямьле Идел буенда.

Кайда гына яшәһәм дә

Һез булырһыз уемда.

Лиана. Һаумыһыгыз! Һаумы! Һаумы!

Һаулашам – сәлам бирәм.

“Һаумы” тигән һайбәт һүзнә

Бар дөньяга ебәрәм.

Сөләйман. Башкорт егете курай уйнай.

Бөтәһе аны тыңлай.

Башкорт һылуы биегәндә

Телдән язалар бугай.

Зурлар төркеме кызлары башкаруында “Башкорт халык биюе”.

Алып баручы: Ә хәзер сүзне чуваш дусларга бирәбез.

Чувашлар.

Иделия. Салам, авани, сывай!

Чуваш сезне сәламли.

Барыгызга да тазалык,

Бәхет, тынычлык телим.

Илгизәр. Чуваш иле –Чувашия,

Чабаксар – башкаласы.

Жире матур, халкы батыр,

Хезмәт сәя барчасы.

Алып баручы: Чуваш егете бит очкан

Космос хәтле космоска.

Чуваш телендә сәламләп,

Кул болгаган ул аска.

Ә хәзер уртанчылар төркеме балалары безгә чуваш халык уены “Ай белән Кояш”
жырлы бию уенын уйнап күрсәтәләр.

Базарда ярминкәдә

Ике егет кайнаша.

Икесе дә тулпар сайлый,

Берсен-берсе узыша.

Ә тулпары кап-кара,

Йөгәне генә алтын.

Башындагы йолдызы –

Әйтерсен кызыл ялкын.

Алып баручы: Сәхнәдә мордва халкы вәкилләре.

Мордвалар.

Мәрьям: Очень интересны жить,

Очень весело дружить.

Если есть друзья –

Скучно жить нельзя!

Ильяс: Әйдәгез бергәләп,

Куллардан тотышыйк,

Жир шары – уртақ йорт,

Шул йортта дус яшик.

Әдилә. Барлык милләт балалары

Жирдә дус булсын.

Бу очрашу күңелләрдә,

Йөрәктә калсын. *(Жир шары макетын кулларына тотып чыгалар.)*

Алып баручы: Тыныч булсын аяз күтебез,

Нур бөркесен көләч йөзебез.

Хужалары илнең үзебез,

Бердәмлектә безнең көчебез.

Күңелләрдә безнең бер теләк –

Дус яшик әйдәгез бергәләп!

Барлык милләт вәкилләре сәхнәгә чыгалар.

Бергә: Я, ты, он, она!

Вместе целая страна.

Вместе дружная семья.

Вместе мы – сто тысяч я!

Алып баручы: Рус, татар, башкорт, мордва,

Мари, чуваш, удмурт – бер гаилә.

Бер-беребезне хөрмәт итеп,

Яшәүләре рәхәт лә.

Барысы бергә: Әйе шул, шулай шул,

Яшәүләре рәхәт шул!

Нам все – хорошо!

“Тынычлык турында җыр”ны җырлап кичәне тәмамлыйбыз.

“АЛТЫДА КЕРМӘГӘН – АЛТМЫШТА КЕРМӘС”

Минневалиева Эльмира Мәхмүт кызы

*Татарстан Республикасы Кукмара муниципаль районы
“Кукмара шәһәре җиденче номерлы “Кыңгырау”
һәрьяктан үстерелешле балалар бакчасы”
муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе*

Әти -әниләр белән тәрбияви милли чара.

Алып баручы: Хөрмәтле, әти-әниләр! Бүгенге тормышыбыз бер дә мактанарлык түгел. Үсмерләр арасында жинаятьчелек котырынып үсә, ата-ана үзенең төп вазифасын онытып бара, “ата – улны, ана – кызны белми”, кайбер балалар ата-анадан ваз кичә, икенче бер аналар үз балаларын ташлап китә. Яшьләр арасында дорфалык, тәртипсезлек, тупаслыкның чиге юк. Бу нилектән шулай? Без тәрбиядә нинди ялгышлар жибәрдек? Моңы ничек төзәтергә? Балаларыбызны бәхетле итү өчен нәрсә эшләргә? Ә бит үткәнебезгә әйләнеп карасак, татар халкы гомер-гомергә эшчән, намуслы, тәртипле, әдәпле, кунакчыл, ачык йөзле булуы белән танылган. Матур горейф-гадәтләр, кунакка йөрешүләр, милли бәйрәмнәр уздырулар хезмәт кешесенә дәрт өстәгән. Өлкәннәрне аксакал дип йөрткәннәр, авыр хезмәт башкара алмасалар да, алар гаиләдә терәк булып саналганнар. Әйе, ата-баба мирасына күз салсак, без үзебез өчен бик күп гыйбрәтләр алыр идек. Дәүләтебез, миллиәтебез һәм балаларыбызның киләчәгә үткәнебезнең иң яхшысын кире кайтаруга, аны яңартуга, ягъни тарихыбыз, мирасыбызны, татар халкының горейф-гадәтләрен, телен, аның элек-электән килгән бала тәрбияләү, гаилә кору, анда хезмәткә өйрәнү, тормышка әзерләү тәҗрибәсен янадан өйрәнүгә килеп тоташа. Без бүгенге чарада тормышта еш була, ләкин аларга игътибар бирми торган кимчелекләр һәм дә уңай яклар белән очрашырбыз. Күзәткән тамашалар турында үз фикеребезне әйтерсез.

(Хәзерге татар авылы өенең эчке күренеше сүрәтләнгән.)

1 нче тамаша.

Катнашалар: әби, ана, онык, күрше карчыгы *(рольләрен тәрбиячеләр башкара).*

Ике карчык, сөйләшә-сөйләшә, чәй эчеп утыра. Ана (килен) чәй ясый.

Күрше карчыгы: И, Мәрфуга ахирәт, киленең бигрәкләр дә уңган инде. Ул чәегезнең тәмлелеге, ипиегезнең йомшаклыгы!

Ана: Яратсагыз, ашагыз әле, каймагыннан да авыз итегез, балына да житешегез.

(Шул вакыт оныклары ашыгып кайтып керә, аяк киемнәрен төрле якка ыргыта.)

Онык: Уф, арыдым. Урам сугышында тәки теге өч малайларын жиндермәдек бит, тукмадык кына үзләрен. Кара, үзләре чәй эчеп утыралар, ә миңа бирмиләр. *(Зурлар арасына кереп утыра, аякларын селки, кашыкны алып өстәлгә бәрә).*

Күрше карчыгы: Исәнме, улым?

Онык: Привет, бабуля!

Ана: И, улым, матурым, бигрәк ачыгып кайткан шул. Хәзер ашатам.

Әбисе: Әйе, хәзер заманалар узгәрде. Без яшь вакытта... *(Алып баручы шул вакытта алга чыгып баса һәм әти-әниләргә мөрәҗҗәгать итә.)*

Сораулар:

1. Әби ни әйтергә теләде?
2. Сөз әни кешенең нинди яхшы якларын һәм кимчелекләрен күрдегез?
3. Татар халкында шундый сыйфатлар турында нинди мәкальләр һәм әйтемнәр бар?

Жаваплар:

1. Әби хәзергә яшьләрнең, балаларның тәртипсезлеген хакында әйтергә, үзләре яшәгән вакытта балалар белән зурлар арасында икенче төрле мөнәсәбәтләр булуын искә төшерергә жыенгандыр, бәлки?

2. Уңай яклар: килең кешенең күрше карчыгын аяк өстә сыйлавы, кунакчылык, зурлар арасындагы үзара мөнәсәбәткә ихтирамы.

Кимчелекле яклар: баланың исәнләшә белмәве; сугышып кереп, мактанып сөйләве; бит-кул юмыйча, рөхсәт сорамыйча, зурлар арасына кереп утыруы, өстәл артында үз-үзен тотып белмәве; әдәпсезлеген һәм олылар тарафыннан кичкәтү ясалмау.

3. “Олыны олы итмәгән олыгайганчы игелек күрмәгән”. “Яман чир белән яман гадәт тиз йога”. “Аяк болгап шайтан чакырма”. “Баланы артык иркәләү типкәләүдән яман”. “Иркә бала – ир булмас”.

Алып баручы: Бу тамашада катнашкан бала үзен тәртипсез итеп күрсәтте. Аңа үз-үзен тотып кагыйдәләрен өйрәткәндә, төп өч шартны истә тотарга кирәк була: кагыйдәнең асылын, әңгәлеген аңлатырга, аны ничек үтәргә кирәклеген күрсәтеп бирергә, кагыйдәнең үзләштерелүен көн дә тикшереп торырга һәм үзгә дә шул кагыйдәне истән чыгармаса кирәк.

Музыкаль мизгел. *Зурлар төркеме балалары сәхнәгә чакырыла. Алар белән “Чума үрдәк, чума каз” дигән җырлы татар халык уены оештырыла.*

Уйнаучылар кара-каришы ике рәт булып төзәләр, парлашып кулга-кул тотыналар. Рәт башында бер ялгыз уенчы басып тора. Балалар барысы бергә җырлыйлар:

Чума үрдәк, чума каз,
Тирән күлне ярата ул, ярата.
Әлфия үзенә иптәш эзли,
Белмим, кемне ярата шул, ярата.
Илназны ярата шул, ярата.

Уйнаучылар, җыр ритмына туры китереп, хәрәкәтләнеп торалар. Ялгыз бала (Әлфия), рәт арасынан узып, үзгә бер иптәш сайлый һәм аны (Илназны) җитәкләп ахырга барып баса. Үз парынан аерылган уйнаучы рәт башына китә. Уен шулай дәвам итә.

2 нче тамаша.

Катнашалар: эби, ана, онык (кыз). *(Әбисе оныгына яшь вакыттагы сандыгын күрсәтә.)*

Әби: Менә бусы - чиккән сөлге, монысы түрләмә дип атала, аны элек өйнең буеннан буена эләр иде, ә менә бусы, кызыл чәчәклесе, өстәл япмасы була.

Кыз: Әбием, рәсемнәре бирәк матур.

Әби: И, бәбкәм, рәсемнәр тугел ул, аны кияүгә чыкканда бирнә итеп төрледән төрле җепләр белән чиккән идем.

Кыз: Әйдә, әбием, эскәтерне өстәлгә ябып куйыйк, матур булып торсын. *(Өстәлгә япкыч, сокланып карап торалар. Әнисе кайтып керә.)*

Ана: Бусы ни тагын? Кем инде иске модадагы мондый әйберләргә яба? Кеше күргәнче, тизрәк алып куегыз, көлләрләр.

Кыз: Аны мин җәйдем. Әле әбием мине шундый матур җепләр белән чигәргә дә өйрәтәм, диде.

Ана: Кит аннан, күз бетереп утырырга, матур-матур эскәтерләр белән базар тулы, акчаң гына булсын. Чигү чигеп утырганчы, китабыңны укырга өйрән. Әнкәй, син дә инде, әллә саташа башладың, сонгы вакытта гел шул иске сандыгыңны актарысың. **(Алып баручы эти-әниләргә мөрәҗҗәгать итә.)**

Сораулар:

1. Ана кеше нинди ялгышлар җибәрде?
2. Иске сандыклар сездә сакланамы һәм аларны нинди тәрбия чаралары итеп файдаланырга була?
3. Борынгы заманда яшь кызлар, киләткән кичләрне нинди эшләр белән шөгыльләнгәннәр?

Җаваплар:

1. Ананың ялгышлары: олы кешенең хәтерен калдыруы, баланы эштән биздергеч сүзләр әйтүе, кул хезмәтенә үзе өйрәтергә тиеш булса да, ул турыда уйланмавы.
2. Иске сандык – әби сандыгы әле бүгенгә көндә дә әһәмиятен югалтмый. Андагы әйберләргә балаларны әбиләребезнең элекке тормышлары белән таныштыру чарасы буларак, шулай ук татар сәнгате аша эстетик тәрбия бирү өчен файдаланырга мөмкин. Сабыйларны чигәргә, тегәргә өйрәтү дә милли тәрбия бирүнең бер өлеше булып тора.
3. Борынгы заманда кызлар, аулак өйләрдә жыелып, кул эшләре өмәләре үткәргәннәр.

Алып баручы: Әйе, татар халкы гомер-гомергә эшчән халык булган. Аулак өйләрдә күңелле итеп кул эшләре оештырылган, җыр-музыка эшкә дәрт өстәгән. Шәл бәйләү, бирнәлекләр чигү, тегү кебек эшләр һәрвакыт кич утырганда башкарылган. Кечкенә кызларны да, кул арасына керә башлауга, һөнәргә өйрәтү максат итеп куелган. Әби янында тегәргә, чигәргә өйрәнәләр үскән балалар тырыш, инсафлы, тәүфыйклы, йомшак телле булулары белән аерылып торалар.

Музыкаль мизгел. *“Аулак өй” темасына аерым күренеш күрсәтелә.*

3 нче тамаша.

Катнашалар: ата, ана, бала. **(Ана ашарга эзерли, ата кырын ятып, телевизор карый, бала әнисе янына килә)**

Бала: Әни, мин дә мәмәй пешерим әле?

Ана: Әй, эчемне пошырмасана. Сиңа эш кушсаң, бөтен өйне яңадан жыештырасы була. Бар әле, бар, энә атаңның бер эше дә юк.

Бала: *(әтисе янына килә).* Әтием, бүген бакчада шундый кызык булды, сөйлимме? Әле яңа жыр да өйрәндек.

Ата: Күрмисең мени, арып кайттым. Энә телевизор кара, футболның иң кызган вакыты, тәки безнекеләр жиңеләләр инде. *(Бала куңелсезләнә, кая барып сугылырга, ни эшләргә белми. Киштәдән нидер алмакчы була, ул ишелеп төшә. Тавышка ата белән ана йөгереп килеп житәләр, бала елый башлый.)*

Ана: Уф, алла! Үләм инде мин синең белән! Бер эш рәте белмисен! Ни берәр уен уйнамыйсын! Ул бакчадагы апаларың ни генә өйрәтәләр соң сиңа?

Сораулар:

1. Гаиләдә баланы хезмәткә өйрәтүдә сез нинди кимчелекләр күрдегез? Татар гаиләләрендә бу эш ничек куелган булган?
2. Һөнәрле кеше турында сез нинди татар халык мәкальләрен беләсез?

Җаваплар:

1. Ата-ана баласын кече яшьтән хезмәткә өйрәтергә кирәклеген белми, аны кемдер башкарырга тиеш, дип уйлый.
2. Һөнәргә ир балаларны – ата, кыз балаларны – ана өйрәткән. Күпчелек бала әти-әнисеннән үрнәк алган, хәлләрәк кешеләр балалары махсус Һөнәр ияләреннән төрле Һөнәрләр үزلәштергәннәр.
3. “Һөнәрле – үлмәс, Һөнәрсез – көн күрмәс”, “Алтыда кермәгән – алтмышта кермәс”, “Хезмәт төбе- хөрмәт”, “Һөнәрсез кеше кулсыз кеше” һ. б.

Алып баручы: Әйе, татар гаиләләрендә ата-ана балага кечкенәдән үк әдәп-әхлак кагыйдәләрен һәм Һөнәр өйрәтергә бурычлы булган. “Бер генә кеше дә үз башына ниләр киләсен белми, шуңа күрә Һөнәрнең һәрвакыт һәркайсы ярап куя”, - дигәннәр борынгылар. Үз баласына Һөнәр өйрәткән өлкәннәрнең милләт каршында да изге вазифасы үтәлгән булып саналган. “Һөнәр өйрәткәндә ата-ана һич йомшаклык күрсәтергә тиеш түгел, гыйлем вә Һөнәр өйрәткәндә нык куллы булу зарури”, - дип язып калдырганнар гыйлем ияләре.

Музыкаль мизгел. *Мәктәпкә эзерлек төркеме балалары белән “Ефәк элдем читәнгән” дигән жырлы уен оештырыла. Балалар кулга-кул тотынышып кара-каршы ике сафка*

тезелеп басалар. Беренче рәттәгеләр икенче сафтагыларның каршысына таба барып түбәндәгечә җырлыйлар:

Ефәк элдем читәнгә,
Жилфер-жилфер итәргә.
Без килмәдек буш китәргә,
Килдек алып китәргә.

Икенче сафтагы балалар үз урыннарында торган килеш кулларын җыр ритмына селкеп каршы җырлыйлар:

Алын алырсыз микән,
Гөлен алырсыз микән?
Урталарга чыгып сайлап
Кемне алырсыз икән?

Беренче сафтагылар болай җавап бирә:

Алларын да алырбыз,
Гөлләрен дә алырбыз.
Күңелебезгә кем ошаса,
Шуны сайлап алырбыз.

Шулай дип җырлаган арада беренчеләр икенче сафтагыларның берсен үз рәтләренә алалар да кире үз урыннарына чигенәләр. Аннан соң җырны икенче сафтагылар башлап, каршы яктан үзләренә бер баланы алып китә. Уен шул рәвешле давам итә.

Йомгаклау сүзе:

Алып баручы: Күрсәткән тамашалар нинди дә булса гыйбрәт алырга ярдәм итсә һәм бала тәрбияләүдә яхшы этәргеч ясаса, без бик шат булыр идек. Без бүгенге кичәбезнең темасын да юкка гына “Алтыда кермәгән – алтмышта кермәс” дип атамадык. Чөнки сабий иң саф, изге зат булып дөньяга килә. Алты яшкә кадарге вакыт аның өчен иң әһәмиятле чор. Галимнәр раславынча, кеше үзе аласы белем һәм тәрбиянең 70 процентын 6 яшкә кадәр үзләштерә, калганын гомере буге тулыландыра гына. Бала туганның беренче көннәреннән үк алып барылган эчтәлекле тәрбия эше өзлексез давам иттерелгәндә үзенең жимешләрен бирә. Бала тәрбияләүдә иң изге хәзинә – туган тел! Сөю, сабырлык, зирәклек күрсәтсәк, ана сөте, изге ана теле балада әткә - әнкасенә, якыннарына, тереклеккә мөхәббәт, үзен чолгап алган дөнъяны танып-белү теләге тәрбияләр. Балаларыбыз безнең киләчәгебез, аларны ничек тәрбияләсәк, безнең картлыгыбыз да шулай булачак. Безнеке генә түгел, милләтебез, илебез киләчәге дә алар кулында. Шуңа күрә сабийларыбызны чын татар балалары итеп үстерү өчен көчәбезне кызганмыйк. Барыгызга да исәнлек-саулык, эшегездә зур уңышлар, балаларыгызның сәламәт, эшчән, намуслы, кыю, зирәк, ипле булып үсүләрен, аларның сезгә

шатлыклар гына китерүен телибез. Игътибарыгыз өчен рәхмәт! (Чарадан соң эти-әниләр белән татар халык уеннары, биюләр оештырыла.)

“КЫЗЫЛ ЙОМЫРКА” БӘЙРӘМЕ

Хисаметдинова Гөлнара Альберт кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

*“Арча шәһәренең гомуми үсеш бирү төрендәге 7 нче номерлы “Балачак”
балалар бакчасы” муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе*

Максат: балаларны милли мәдәнияткә тарту.

Бурычлар:

- балаларны татар халкы фольклоры белән таныштыруны дәвам итү;
- милли уеннарга кызыксыну тәрбияләү һәм үстерү;
- туган телгә, туган якка мәхәббәт тәрбияләү.

Җиһазлау: авыл күренеше, өйләр, су буе күренеше, кәржиннәр, бизәлгән чиләкләр, пешкән йомыркалар.

Бәйрәм барышы:

Сафия. Гөрләвек ага,

Кояш елмая,

Торналар үтте

Тезелеп бая.

Гөрләвекләрдә

Уйный үрдәк, каз.

Илне яшәртеп,

Шаулап килә яз.

Радэль. Елгада бозлар кузгалды...

Елмая, көлә кояш.

Урамнар буйлап атлый

Ямьле һәм күңелле яз.

Ралина. Яз килә! Яз килә!

Сыерчыклар килә!

Гөрләшеп, сайрашып,

Жырчы кошлар килә.

1 нче тәрбияче: Без бүген “Кызыл йомырка” бәйрәменә жыелдык. Ул нинди бәйрәм икәнен кем белә?

2 нче тәрбияче: Ул бәйрәмне яз көне, табигать уяна башлагач бәйрәм итәләр.

1 нче тәрбияче: Бу көнне төрле төсләргә буяп йомырка пешерәләр. Шул йомырка белән балаларны сыйлыйлар.

2 нче тәрбияче: Өйгә кем беренче керер икән дип, сынамышлар үткәрәләр.

1 нче тәрбияче: Бу бәйрәм хужалыкта тавык-чебешләр, башка кош-кортлар үрчесен өчен үткәрелә. Гаиләгә бәхет, тазалык-саулык килсен өчен дә ясаганнар бу бәйрәмне.

2 нче тәрбияче: Тагын әле өлкәннәр балаларны күзәткәннәр: исәнләшә беләме, кыюмы, тапкырмы, әллә инде оялчанмы. Ә балалар өлкәннәрнең ачыклығын, кунакчыллыгын, юмартлыгын сынаганнар.

1 нче тәрбияче: Өйдәгез, без дә бергәләшеп бәйрәм итик, без дә бер-беребезне сынап карыйк.

Безнең якта бәйрәм бүген,

Бездә бүген тантана!

Өйдән-өйгә йөрәп әнә

Күкәй жыя һәр бала.

Бу сүзләргә җавап-җавап керәләр.

Өйдәме түтәй,

Тизрәк бир күкәй.

Бирсәң безгә бер күкәй,

Тавыгың салыр йөз күкәй.

Зал буйлап баралар, беренче өйгә керәләр.

Әби-бабай өйдәме?

Бер йомырка бирәме?

Әби күлмәген чибәр,

Бер йомырканы чыгар!

Балалар: Рәхмәт, әбекәй!!!

Икенче өйгә керәләр.

Тавыгыгыз ояда,

Өтәчегез курада.

Берсе ак, берсе кара

Бир йомырка миңа да!

Балалар: Рәхмәт, әбекәй!!!

Өченче өйгә керәләр.

Чип-чип, чибәрүк,
Йомыркасы югарук.
Ак тавык, күк тавык,
Ходай бирсен күп тавык!

Балалар: Рәхмәт, әбекәй!!!

Дүртенче өйгә керәләр.

Ак тавыгың утырсын,
Сый һәм хөрмәт күп булсын!
Безгә күкәй биргән өчен
60 чебеш чыгарсын.

Балалар: Рәхмәт!!!

Балалар ярымтүгәрәккә басалар.

1 нче тәрбияче: Балалар һәрбер хужалыкта йореп чыгып, йомырка, күчтәнәчләр жыя торган булганнар, жыелышып шуларны санаганнар, чагыштырганнар.

Динә: Карагыз әле, Мәрьям апай, нинди матур итеп күкәйне буяган.

Данир: Ә Зәйтүнә апай тәмнүшкәләр пешергән, әйдәгез, бергәләп авыз итәбез!

2 нче тәрбияче: Ашап туйгач, балалар болынга күмәк уеннар уйнарга бара торган булганнар.

Б.Риназ. Әйдәгез, шушы хөрмәттән күмәкләшеп бер уйнап алыгыз әле.

Г.Диләрә. Әйдәгез, “Капкалы” уенын уйнап алыгыз.

“Капкалы уены”

Г.Диләрә. нинди җаза бирәбез?

Балалар. Шигырь сөйләтәбез!

Әнә килә автомобиль
Төягәннәр кыярлар
Борыныңны бик күтәрмә
Чиләк элөп куялар.

Г.Диләрә. Уенны дәвам итәбез!

Г.Диләрә. нинди җаза бирәбез?

Балалар. Биетәбез!

Г.Диләрә. Уенны дәвам итәбез!

Г.Диләрә. нинди җаза бирәбез?

Балалар. Шигырь сөйлэтөбез!

Ике песи суга бара
Көянтә-чиләк асып.
Ике тычкан карап кала
Капка төбенә басып.

Г.Диләрә. Уенны дәвам итәбез!

Г.Диләрә. нинди жаза бирәбез?

Балалар. Шигырь сөйлэтөбез!

Г.Диләрә. Уенны дәвам итәбез!

Г.Диләрә. нинди жаза бирәбез?

Балалар. Жырлатабыз!

Жиләк жыям чиләккә
Дәү әнигә бүләккә
Ул бүләккә шатланыр
Мине тагын яратыр.
Кушымта: Бүләккә, бүләккә
Жиләк жыям чиләккә.
Бүләккә, бүләккә
Жиләк жыям чиләккә.

Балалар ярымтүгәрәккә басалар.

Сафия. Әйдәгез, күкәй тәгәрәтеп уйныйбыз

Балалар ярымтүгәрәккә басалар.

Бала. Әйдәгез, “Чума үрдәк, чума каз” уйныйбыз .

Балалар ярымтүгәрәккә басалар.

Такмаклар

Идәнегез тигез икән
Фанер жәйдегез мәллә.
Килдегез дә утырдыгыз
Тамыр жәйдегез мәллә. **Алия**

Бие әйдә, бие әйдә,
Сындыр идән тактасын.
Сындырсаң идән тактасын
Хужа түләр акчасын. **М.Риназ**

Беләзегем-йөзегем
Киярмен әле үзем.
Сезгә ялынып тормыймын
Биермен әле үзем. **Г.Диләрә**

Бие әйдә, бие әйдә
Биегәнгә бер бәрән.
Өгәр бии белмим дисәң,
Кайтарам да жибәрәм. **Раян**

Агыйделнең суы ага,
Су астыннан ком ага.
Жырлыйбыз да, биибез дә,
“Күз тимәсен дип кара!” **Бергә**

Бергә. Онытмыйбыз йолаларны

Такмаклар, уеннарны.

Язгы матур бәйрәм белән

Котлыйбыз сез дусларны.

1 нче тәрбияче: Ә хәзер, әйдәгез, су буена барабаз, боз киткәнән карыйбыз.

“САБАЛАРДА ЭЧӘР СУЫМ...” (ЧИШМӘ БӘЙРӘМЕ)

Галиева Алия Рафаэль кызы

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы

Байлар Сабасы шәһәр тибындагы бистәнең гомуми үсеш бирүче төрдәге

5 номерлы Саба “Бэлэкәч” балалар бакчасы

мәктәпкәчә белем муниципаль бюджет учреждениесе»

Бурычлар: Балаларга суның яшәү чыганагы икәнән төшендерү, тормышта чишмәләрнең әһәмиятен аңлату. Балаларның чишмә темасына сөйләм телен үстерү, сүз

байлыгын арттыру. Чишмэлэргэ мэхэббэт һәм сак караш тәрбиялэү, табигатьнең матурлыгын, байлыгын күрә, аңлый белергә өйрәтү.

Жһиһазлау: Ясалма чишмә, агачлар, чиләк, көянтә.

Алдан эшләнгән эш: балалар белән якындагы чишмэлэргә экскурсиягә бару. Чишмә турында жырлар, шигырьләр өйрәнү.

Бәйрәм барышы:

(Музыкаль язмада челтерәп аккан чишмә тавышы яңгырый. Балалар музыка астында залга керәләр.)

Алып баручы: Тау астында чишмәбез,

Су алырга төшәбез,

Татлы суын без аның

Бик яратып эчәбез.

Балалар, без бүген чишмә янына бәйрәмгә жыелдык. Һәр чишмәнең үз тарихы, үз моңы, үз юлы бар. Чишмә – суның яшәү чыганагы. Су бөтен тереклек ияләренә – үсемлекләргә дә, хайваннарга да, кешеләргә дә кирәк. Ә эчәр өчен чиста су гына кулланыла. Чиста су – бик кыйммәтле әйбер. Аны сакларга, урынлы файдаланырга кирәк.

Бала: Челтер- челтер чишмә ага,

Көмеш төсле сулары.

Су өстендә жем-жем итә

Көннең алтын нурлары.

Бала: Татлы сулы, затлы сулы

Чишмә була ул.

Тамчы булып чәчәкләргә

Тамып куна ул.

Бала: Безнең чишмә борыла-борыла,

Зур инешкә коела.

Идел суы шундый бик күп

Чишмәләрдән жыела.

Алып баручы: Ягез әле, балалар, чишмә янына якынак килик. Тыңлыйк әле, ул ничек челтерәп ага. *(Челтерәп аккан су тавышы куела). (Көянтә, чиләк тотып чишмә янына әби килә.)*

Әби: Исәнмесез, балалар! Сөз дә тәмле су алырга килгән идегезме? Чишмәнең суы искиткич тәмле, шифалы шул. Чишмәләр кечкенә генә булсалар да, табигатькә жан кертүчеләр, елга, күл, инеш, диңгез һәм океаннарда тормыш бирүчеләр. Чишмә яшәүдән туктаса, елга-күлләрдә су бетчәк, авылда ямь калмаячак. И, балалар, без яшь чакларда кичләрен чишмә

янына жыела идек. Уеннар, кичэлэр оештыра идек. Безнең яратып уйнала торган уен “Яшерәм яулык” дип атала. Әйдәгез уйнап алабызмы?

(“Яшерәм яулык” уены уйнала. Балалар түгәрәк ясап басалар. Кулларын артка куялар. Санамыш ярдәмендә яулык салучы билгеләнә. Аның кулында кульяулык. Ул, түгәрәктән чыгып, шушы сүзләрне җырлап йөри:

Кульяулыгым яшел, яшел,

Яшел чирәм астында.

Сиздермичә ташлап китәм

Бер иптәшем артына.

(Сүзләрне әйткәндә, бер баланың уч төбенә кульяулыкны калдырып китә. Үзе түгәрәк эченә кереп баса. Кульяулыклы бала, тиз генә артка чыгып, сүзләрне әйтә-әйтә, уенны дәвам итәргә тиеш. Әгәр ул тоткарланып торса яки кульяулык салганны сизмәсә, аңа җәза бирелә.)

Алып баручы: Әбекәй, безнең балалар чишмә турында бик күп шигырьләр, җырлар, биюләр беләләр.

Бала: Чишмә суын мактый әби

“Тәнгә бик шифалы”, - ди

Самаварга җитми инде

Кирәкми “Тифаль” дә, - ди.

Бала: Бүгендә әбиебезгә

Чишмәдән су китердек.

Кайткан чакта чалбарларга

Түгеп- чәчеп бетердек.

Бала: Очраган бөтен кешегә

Әбидән сәлам әйттек.

Бер чиләк су алып кайттык,

Бер чиләк – сәламәтлек!

Бала: Чылтыр-чылтыр көмеш чишмә

Яр астыннан агадыр.

Әби көн дә тәмле чәйгә

Суны шуннан аладыр.

Көрәк тотып чишмәне мин

Чистартып кына торам.

Кыр-кырларына ташлар түшим,

Аннан ерганак ерам.

Бала. Әби әйтә: чишмә суы

Гади түгел, серле, ди.

Ул кешегә көч бирә, ди,

Ямьли туган жирне, ди.

(Кызлар башкаруында бию “Суга баручы кызлар”)

Алып баручы: Әби-бабаларыбыз заманында чишмәләргә игътибар зур булган. Аерым кешеләр чишмә-чыганаclarны карап торган. Чишмәләрне күз карасыдай саклаганнар. Кеше исемнәре белән аталган чишмәләр шул караган кешеләрнең исемнәрен мәңгеләштергәннәр. Сабабызның яр буенда чишмәләр бик күп, шулар турында сөйләп китик әле.

Бала: Ерганаcl итәгендә

Шаулап “Вәликәй” ага

Сәфәргә китәр кешеләр

Туктап аннан су ала. (ВӘЛИКӘЙ чишмәсе)

Бала: Янгын чыгып, урам яна

Бары тик бер өй кала.

Бикет урамы халкы,

Ачы күз яшен юарга,

“Әмәнде”дән су ала. (ӘМӘНДЕ чишмәсе)

Бала: Кәли абзый улак куйган

Йорт янында чишмәгә

Капка төбәндә салкын су

Яр буена төшмә дә. (КӘЛИ чишмәсе)

Бала: Каз куганда Бәдрижамал

Яр буенда чишмә таба.

“Бәдеркәйгә соңрак ирләр

Бик матурлап улак сала. (БӘДЕРКӘЙ чишмәсе)

Бала: Төгәл исемен өлкәннәр

Аңлатып бирә алмый.

“Егор”, “Ягур” чишмәсен

Балалар күрми калмый. (ЯГУР чишмәсе)

Бала: Челтерәп аккан чишмә

“Челтер” дип исем алган.

Челтер чишмә исеме

Борынгылардан калган. (ЧЕЛТЕР чишмәсе)

Бала: “Чокыр” чишмәсе охшаган

Чәй салынган касәгә.

Суы мул, һич сакмас,

Бөтен Саба килсә дә. (ЧОКЫР чишмәсе)

Бала: “Изгеләр чишмәсе” ага

Иске зират аркылы.

Көч керткән юлчыларга

Саф суының салкыны. (“ИЗГЕЛӘР чишмәсе”-“ТАҢСЫЛУ”)

“Болында” татар халык уены уйнала.

Балалар кулга-кул тотынышып, түгәрәкләнеп басалар. Бер бала (Халидә) уртада кала. Түгәрәктәгеләр әйләнә буенча бер якка хәрәкәт итеп, җыр җырлыйлар:

Чәчәкләр үскән болында

Җырлыйбыз әйлән-бәйлән.

Халидә, Халидә,

Әйләнәсең кем белән?

Халидә бер иптәшен уртага ала (Әминә). Җыр тагын кабатлана:

Әминә, Әминә,

Әйләнәсен кем белән?

Шул рәвешчә уртага 5-6 бала җыйелгач, уртадагылар түгәрәкләнеп басалар да, кырыйдагыларга капма-каршы юнәлештә хәрәкәт итеп, барысы бергә җырлыйлар:

Гөлнара, Гөлнара,

Син каласың уртада.

Хәрәкәт туктала. Уртадагылыр күмәк рәвештә бер яраткан җырларын башкаралар. Аннан соң, Гөлнарадан башкалары кырый түгәрәккә басалар, һәм уен яңадан башлана.

Алып баручы: Чишмәләр! Кайда гына юк та, кайда гына очрамый алар. Тау асларыннан, үзән-су жирләрдән өскә бәрәп чыгалар да, үсемлекләр дөньясы, жирдәгә тереклекне назга төрергә, алжыган тәнгә сихәт, көч бирергә теләгәндәй, һәркайсы үз көе, үз моңы белән туктауны белми ага бирәләр. Карагыз әле, безнең чишмәбез дә ничек челтерәп ага. Әйтерсәң лә бер матур көй көйли. Әйдәгез чишмәбезнең җырына без дә кушылыык.

(“Чишмә” җыры. М.Җәлил сүзләре, Ж.Фәйзи көе)

Алып баручы: Чишмәләр бик кадерле. Чүпләр ташланса, пычранса алар корый. Чишмәләр агып төшә торган елгалар, инешләр дә кибә. Су, дым булмагач үсемлекләр, агачларда корый, кошлар да оя кора алмый. Гомумән, табигать үлә. Шуңа күрә дә, булган чишмәләрне саклау безнең бурычыбыз.

“ХУШ КИЛӘСЕН, НӘҮРҮЗБИКӘ!”

Гәрәева Мәдинә Мансур кызы

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы

ш.т.б. Байлар сабасы гомуми үсеш бирүче төрдәге

Саба 2 нче “Әллүки” балалар бакчасы”

мәктәпкәчә белем муниципаль бюджет учреждениесе

Максат: яшь буында халкыбызның милли йолалары һәм традицияләре белән кызыксынуларын арттыру, балалар күңелендә милли бәйрәм рухы булдыру, бу бәйрәмгә карата эмоциональ яхшы хисләр тәрбияләү, бәйрәмдә актив катнашу теләге уяту.

Бурычлар: халкыбызның гореф-гадәтләрен, бәйрәмнәрен белү, алар белән кызыксынуларын үстереп балаларга эстетик һәм әхлакый тәрбия бирү. Халкыбызның милли бәйрәмнәре, йола уеннары, гореф-гадәтләре аша балаларның бер-берсе белән аралашу, коммуникатив осталыкларын, сөйләм телләрен баеп.

Алдан эшлängән эшләр: халкыбызның милли бәйрәмнәре турында булган белемнәрен ныгыту максатыннан чыгып, тематик әңгәмәләр кору, милли киёмнәрен, татар халык ашларын чагылдырган рәсем, иллюстрацияләр карау, милли рухлы сюжетлы- рольле уеннар оештыру.

Катнашалар: мәктәпкә әзерлек төркеме балалары, педагоглар, Нәүрүзбикә, Кыш бабай, сыерчыклар ролендә балалар, Шүрәле, Убырлы карчык.

Зал бәйрәм рухында, матур итеп бизәлгән. Арткы планда, матур язгы урман күренеше сурәтлängән. Агач башларында кара каргалар утыра, сыерчык оялары күренә, кар астыннан умырзаялар баш калкыткан... Урмандагы кошлар тавышы ишетелә... Талгын гына музыка астында залга бәйрәмчә киengән балалар ярым түгәрәк ясап кереп басалар. (милли киёмнәрдән киengән татар кызы һәм татар малае алга килеп басалар, бәйрәмне башлап җибәрәләр.)

Татар кызы: Исәнмесез, хәерле кояшлы, матур көннәр белән, хөрмәтле кунаклар, дуслар!

Татар малае: Хәерле, имин көннәр булсын хөрмәтле дусларыбыз!

Татар кызы: Менә сагынып көтеп алган бәйрәмебездә килеп җитте!

Татар малае: Хөрмәтле кунаклар һәм дусларым, сезне чын күңелдән бәйрәм белән котлыйбыз, бергәләшеп яз кызын - Нәүрүзбикәне каршыларга чакырабыз!

Татар кызы: Ә безнең балалар үзләренең матур җырлары, күңелле биюләрен дә алып килделәр, бик күңелле булып бәйрәмебез!

Татар малае: Нәүрүзне каршылыйбыз дибез, гафу итегез, ләкин бу хакта бик хәбәрдар түгел шул, дусларым миңа бик кызык булып китте, аңлатып үтегез әле, нинди бәйрәм була соң ул ?

Татар кызы: Шәүкәт, дускаем, без сиңа бик теләп аңлатып бирербез бу хакта, бик күңелле итеп бәйрәмебезне дә үткәреп җибәрербез.

Тәрбияче: Нәүрүз ул – язгы чәчү эшләре башланыр алдыннан үткәрелә торган бәйрәм. Ул игелек, дуслык бәйрәме. Бу бәйрәм халыкны элек-электән матурлыкка, тынычлыкка өндәгән. Көн белән төн тигезләшкән вакытта, язгы бәйрәмдә кешеләр бер-берсенә кунакка йөргәннәр, бер-берсенә булган үпкәләрен онытканнар, җырлап-биеп күңел ачканнар.

Борын- борын заманнан,

Болгар белән Казаннан.

Җәек белән Иделдән.

Бу бәйрәм безгә килгән.

Татар малае: Менә нинди матур, кызык бәйрәм икән, чыннан да язны барыбызда зарыгып көтеп алабыз бит, димәк тиздән яз җитә дусларым!!!

Тәрбияче: Бәйрәмне башларбыз да башлавын, ә бит көтеп алган бәйрәмебезнең төп хужасы юк бит әле. *(Күңелле, матур музыка көенә сыерчыклар булып кигән балалар килеп керәләр)*

1 нче сыерчык: Исәнмесез, дусларым, исәнмесез... Хәерле, матур көннәр сезгә!

Тәрбияче: Исәнмесез, исәнмесез, канатлы дускайларыбыз, рәхим итегез..., рәхим итегез, без сезне зарыгып көттек...!

2 нче сыерчык: Дуслар, бездән сезгә хәбәр бар....сезнең бәйрәмебез була дип ишеттек, Нәүрүзбикәне көтәсез икән....

Тәрбияче: Канатлы дускайларыбыз, әйе, бик белеп әйтәсез, бәйрәмебезгә хөрмәтле төп хужабикәне Яз кызын, сагынган кунагыбызны көтәбез, ләкин нигәдер күренми шул әле.

3 нче сыерчык: Без сыерчыклар – яз хәбәрчеләре буларак Нәүрүзбикә дустаныбызны канатларыбызда алып килергә чыктык кына, теге усал – явыз карчык юлыбызга аркылы чыкты, себеркесе белән әвәләп Нәүрүзбикәне тартып алып каядыр алып китте!!

Татар кызы: Менә сиңа мә.... эш харап....

Татар малае: Зифа, болай булмый... тизрәк Нәүрүзбикәне ул явыздан коткарырга кирәк!*(чыгып китәләр)*

(Залга себеркесенә атланган улырлы карчык килеп керә)

Убырлы карчык: Фу, фу, кеше исе килә..., кайларга килеп кердем соң әле мин, бер дә болай ялгышып йорми идем... картаям ахыры, болары кемнәр тагын моның, (*кунакларга*). Сөз кемнәр соң? (*җаваплар*). Әй, шулайдыр инде.... менә әле генә кәперәеп үзен дөнья гүзәленә санап йөрүче Нәүрүзбикә дигәннәрен дә урмандагы бер өйгә бикләп калдырдым әле, әх шәп булды... үзенә... йөрмәс монда мактанып... мин матур диеп... (*кулын каш өстенә куеп, кемнедер әзли, урман ягына табарак бара*). Күренми..... әле теге, шүрәле дигәннәре – урман сарыгы. Каядыр югалып йөри! Менә шушы урман авызында очрашырбыз диеп сөйләшкән идектә, югыйсә....(*телефонына карап*) Ватсаптан да тавышы килми, шалтыратмыйда әле бу.... басып торып булмас... (*агач төбөнә утыра, шулвакыт урман ягыннан сулуы кабып, йөгереп Шүрәле керә.*)

Шүрәле: А-ха-ха-ха.. телефонымны харап иттем... югалттым... (*пышылдап кына балаларга карап*), теге явыз карчык яз кызын бәйрәмгә китермәү ягында бит..., кесәмдә телефоным.....

Убырлы карчык:(*ишетеп алып*). Бирермен менә мин сиңа явызыңны. Миннән дә әйбәте, матуры юк әле монда....., менә үзең син урман сарыгы, адашып йөрисең анда... урманыңнан чыга алмыйча.

Шүрәле: Ой... әбекәй... гафу ит, гафу ит....зинһар. Безнең Саба урманнары бик зур, бик куе шул, адашырсыңда.... Менә каядыр шунда телефоным да төшөп калган бит әле. Шуңа күрә сиңең белән дә элемтәгә керә алмадым бит, борчылма.. менә килеп життем бит барыбер...

Убырлы карчык: Ха-ха- ха, шулайдыр инде урман сарыгы.. Хаман шул Сабаң белән мактанасың... Кайда юк ул куе урманнар...Бик күп алар...Сиңа караганда мин бик яхшы беләм ул урманнарны...Себеркемә атланып бөтен дөньяны гизәм, менә Себердә ул ичмасам урманнар...Очы-кырые юк...Оча-оча арып бетәм кайвакытта.

Шүрәле: Шулай инде әбекәй, мин дә үземнең туып үскән җирем – Сабамнан зарланып утырмыйм инде яме!....Һәркемгә үзенеке!!!Бөтен якыннарым, дусларым шунда яши бит, урманыбыз искиткеч!!!(*баш бармагын күрсәттеп*)

Убырлы карчык: Ярар, ярар, мактанып утырганыңны карарга килмәдем, теге кызыңны урмандагы бер иске өйгә ябып калдырдым. Килә алмый ул монда хәзер.....Ух шәп булды бу.... Бу адәмнәр мөңгә суыкта утырачаклар хәзер....Ха-ха-ха-ха...

Шүрәле: Урманда нинди йорт булыр икән бу..., урманда бит әдәм затлары яшәми, анада без шүрәлеләр, һәм урман хайваннары гына яши, энә күрәсеңме ул син әйткән әдәм затлары барысыда монда утыралар... (*кунакларга күрсәттеп*)

Убырлы карчык: Теләсә нишләсәннәр шунда, ул кызыккай монда килә алмый!

Шүрәле: Тукта, тукта син аны бит алайса урман каравылчысы өенә ябып калдыргансың инде, вәт булдыргансың инде алайса...!.

Убырлы карчык: мин аңа йоклата торган дару бирдем, ул кызыйның мәңгегә йоклап китүе дә ихтимал әле... юк... килә алмый ул монда...

Шүрәле: Син әбекәй, минем бик ачуымны чыгара башладың әле, бөтен табигатьне пыр туздырып ятырга жыенасыңмы, аның быел Кыш бабада үз вазыйфаларын дөрөс итеп башкара алмады, инде килеп син монда бутап йөрисең...

Убырлы карчык: Әә теге ак сакаллы картны әйтүеңме? Ай бик сынатты ул быел картлач... Бик зарландылар аннан...Аны да мин сихерләдем бит. Башы эшләп бетермәде, ха-ха-ха-ха, минем сихерле даруым аңа да килеште...!

Шүрәле: Нәрсә ди... Ах сине юньсез, ярамый бит, болай булмый..., табигать белән алай шаярырга ярамый, бу хәлне төзәтергә кирәк!.....*(убырлы телефонында уйнап утыра,шүрәле читкәрәк бара да кесәсеннән телефнын алып шалтырата)*

Шүрәле: Алло, алло, урман каравылчысымы бу, зинһар өчен Нәүрүзбикәне идән астыннан ачып чыгара алмассызмы икән, аны явыз улырлы шунда ябып куйган. Аны монда “Әллүки” балалар бакчасында балалар бәйрәмгә көтәләр *(кунаклар, балалар янынарак ылышып)*. Балалар, кунаклар, бердә борылмагыз, безнең урман каравылчысы, бик яхшы, батыр кеше, ул. “Нәүрүзбикәне хәзер кар чанасына гына утыртам да китереп житкерәм”, - диде.

Тәрбияче: Балалар, сез сиздегезме, бу шүрәле бик әйбәт шүрәле икән, безгә ярдәм итәргә генә тора. Шүрәле дус, бик зур рәхмәт инде сиңа, ә бу явыз карчык безгә бәйрәмне үткәергә комачаулар инде...Эш харап..

Шүрәле: Борчылмагыз дусларым, хәзер көйлим, жайлым, озатам мин аны, тик йөрсен шунда үзенең әкият дөньясында очып, себеркесенә атланып. Гафу итегез инде сез аны. Олы кеше, карт бит инде...Аңа бу хәл өчен жәза биреп булмас инде.

Тәрбияче: Балалар, әйдәгез әле Нәүрүзбикәне коткарганы өчен киткәнче Шүрәлегә бер матур жыр башкарык.

“Шүрәле” жыры башкарыла.

Шүрәле: Әйдә, әйдә, әбекәй..... үз юлыбызда булык, китик тизрәк. Без бу адәми затларны барыбер жиңеп булмас. Әнә нинди матур итеп жырлап та күрсәттеләр.... *(Шүрәле һәм улырлы чыгып китәләр)*

Тәрбияче: Ә хәзер әйдәгез, тынычлап кунагыбызны чакырып карыйк әле.

Балалар: Нәүрүзбикә, Нәүрүзбикә!

Тәрбияче: Балалар, Нәүрүзбикәбез күренми әле, әйдәгез килеп житкәнче сезнең бик матур шигырьләрегез бар бит, кунакларыбызны ардырмыйк, сөйләп күрсәтик әле.

(Балалар шигырь сөйләләр.)

Тәрбияче: Дусларым, әйдәгез бергәләшеп жырлап алыык.

“Яз килә” жыры башкарыла.

(Залга башына чәчәктән такыя, матур яшел күлмәк кигән Нәүрүз кызы килеп керә.)

Нәүрүзбикә: Исәнмесез, нәни дусларым, хөрмәтле кунаклар! Мин яз кызы – Нәүрүзбикә! Сезгә матур язлар, шатлык алып килдем, барыгызны да бәйрәм белән котлыйм!

Агымсулар кичтем мин,

Сезгә килеп життем мин,

Нәүрүз әйтеп, үттем мин!

Нәүрүз мөбәрәк булсын!

Инде мине тыңлагыз, моңаеп утырмагыз,

Уйнагыз да көлегез, биегездә җырлагыз!

Тәрбияче: Нәүрүзбикә, без синең көн белән төн тигезләшкәндә килгәннең дә белдек. Әйдәгез әле барыбыз бергәләп “Көн һәм төн” уенын уйнап алың.

“Көн һәм төн” уены.

(Ишектән ах-ух килеп Кыш бабай килеп керә)

Кыш бабай: Исәнмесез, хөрмәтле кунаклар, балалар!

Тәрбияче: Туктале, туктале....исәнме....бабакай...Бу ни бу...Син нигәдер монда ялгышып килеп кердең бугай....Безгә бит син тагын бер елдан соң гына киләм дигән идең....Безгә бит яз кызы килде, менә без шуны бәйрәм итәбез..

Кыш бабай: Ничек инде?!.Ә мин бит әле китмәдем, китәргә дә җыенмыйм әле. Карагыз әле, бөтен җиремдә кар ята. Ә алар бәйрәм итеп яталар... Хәзер...Карыйбыз менә кем көчлерәк булуын...

Нәүрүзбикә: Шып дисәм җилең тынар, карың елар, үзең кит кыш!

Кыш бабай: Кар яу, кар яу...

Нәүрүзбикә: Кояш чык, чык, чык...

Тәти кашык базарда...

Ботка пешәр казанда.

Батыр карны елак ит,

Җилең белән кунак ит!

Кыш бабай: Кара куна җиремә,

Уңа бара төсләрем.

Ай еладым, еладым..

Әле яшәп туймадым,

Юк.. юк... мин китмим!

Тартышмыйча гына биләмәләремне

Нәүрүзбикәгә бирү юк!

Нәүрүзбикә: Синең бөтен шартыңа да түзәм!

Кыш бабай: 1 нче шартым шул, менә кашык менә күкәй, тот кулыңны, чибәркәй! Синдә йөгәр, миндә калмам. Кем узар бу ярышта? *(Ярышалар, Нәүрүзбикә жсиңә)*

Кыш бабай: 2 нче шартым, әйдә биеп ярышбыз! *(татар биюе музыкасы куела, Кыш бабай егыла)*

Кыш бабай: Уф арыдым, сусадым....Харап булдым...Жиңелдем...Эредем бит...Эредем..

Тәрбияче: Ярар, бабакай, бердә борчылма әле син, син безгә тагын 1 елдан килеп житәсен бит.

Кыш бабай: Дөрәс әйтәсен, кызым, чыннан да китим мин, һәр нәрсәнең үз вакыты бит. Нәүрүзбикә кызым, тыныч күңел белән сиңа тапшырам табигатемне! Сау булыгыз!

(Кыш бабай чыгып китә)

Нәүрүзбикә: Әйдәгез, дусларым, бер уйнап, күңел ачып алыяк.

Түгәрәктә “Яз килә” әйлән- бәйлән уены уйнала.

Нәүрүзбикә: Дусларым, мине сагынып, көтеп алуыгыз өчен зур рәхмәт сезгә. Бигрәк уңган балалар икәнсез.! Жырлыйсыз, биисез, бик күңелле яшисез! Уңган, тырыш, хезмәт яраткан кешеләрнең генә теләкләре Нәүрүз бәйрәмендә кабул була. Хезмәт, тырышлык турында халкыбызның күп кенә мәкальләре бар. Ә сез аларны беләсезме?

Балалар мәкальләре әйтәләр:

-Әше барның ашы бар.

-Тирләп эшләсәң, тәмләп ашарсың.

-Эш беткәч уйнарга ярый.

-Тырышкан табар, ташка кадак кагар.

-Хөрмәт сөйсәң, хезмәт сөй.

Татар малае: Нәүрүзбикә, жырладык та, уйнадык та ә хәзер син үзеңнең һөнәреңне күрсәт.

Нәүрүзбикә: Ярый, балалар, бик теләп, шатланып риза булып биим сезнең алда, мин биергә иптәш кызларымны да чакырам.

Чиккән кульяулыклар белән бию башкарыла.

Нәүрүзбикә: Ә хәзер әйдәгез, дусларым, бергәләп уйнап алыяк.

“Без- без идек” уены уйнала.

Тәрбияче: Дуслар, ниһаять табигатезгә яз килде, тиздән бар жиһанга жылылык киләчәк, бөреләр ачылып беренче чәчәкләр күренәчәк, яз белән бергә канатлы дусларыбыз килер. Яз кызы безнең белән бергә булыр, ул үзенең жылы нурлары, түбәдән тамган тамчылары белән безне каршы алыр. Рәхмәт сиңа, яз кызы!!!

Нәүрүзбикә: Дусларым, көн белән төн тоташкан көнне кешеләргә бәхет теләгез, бер- березгә ягымлы булыгыз, матур итеп исәнләшегез, шул вакытта сез бәхетле булырсыз, шул

вакытта гына күңелегезгә игелек нуры иңәр. Бәйрәмеgez өчен бик зур рәхмәт! Табигатьне саклагыз, агачларны сындырмагыз, кош ояларын туздырмагыз. Бәхетле булыгыз дусларым!!!

“Кояшлы ил” жъыры башкарыла.

Кулланылган әдәбият:

“Күңел ачийк бергәләп” (“Мәгариф” нәшрияты)

“КАЗ ӨМӘСЕ”

Абдреева Гөлназ Фадаэль кызы

Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы

Мөслим авылы “Ләйсән” гомуми үстерелешле балалар бакчасы

муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе

Максат:

- балаларны татар халык бәйрәме – “Каз бәйрәме” тарихы һәм эчтәлеге белән таныштыру;
- музыкаль-театральләштерелгән чара аша балаларда татар телендә ирекле аралашу күнекмәләрен һәм сәләтләрен формалаштырырга ярдәм итү;
- балаларның ижади активлыгын күрсәтергә, аларда патриотлык һәм Ватаннарына мөхәббәт хисләре формалаштыру, татар халкының мәдәни мирасын саклап калу һәм арттыру омтылышы булырга ярдәм итү;

Жиһазлар: 8 каз (кулдан ясалган), 8 каз канаты, бизәкле табак, 4 көянтә.

Барышы:

Бүлмәнең бизәлеше элекке авыл өен чагылдыра. Катнашучылар татар милли киёмнәреннән. Музыка астында бабай табак белән казларны күтәреп, дүрт кызны ияртеп залга керәләр.

Бабай. Кызлар, менә сезгә казлар. Баш-аякларын, канатларын кистем. Яхшылап йолкыгыз.

Кызлар эскәмиягә утырып каз йолкыйлар.

- Әйдәгез, кызлар, эшкә тотыныйк.
- Әнвар бабай, казларны үзең суйдыңмы?
- Үзем, кызым, үзем.
- Син суйган казларның ите тәмле була шул (*бабай кереп китә*).

Койма янына дүрт егет килә.

- Исәнмесез, кызлар!
- Исәнмесез, егетләр!

- Кызлар, сез нишлисез?
- Каз мамыгы аерабыз,
Борынгыдан килгән ул.
Ястык, мендәр, түшәкләр.
Татар өен бизәр ул.
- Кызлар, казларыгыз качмас, әйдәгез бер уйнап алыгыз әле.
- Әйдәгез!
“Чума - үрдәк, чума - каз” уенын уйныйлар
- Егетләр, кызлар, әйдәгез бер биеп тә алыгыз.
- Әйдәгез!
“Каз канаты” жңырына кызлар кулларына канатлар тотып малайлар белән парлашып бишләр.
- Кызлар, әйдәгез, казларның эчләрен алып, чишмәгә барып юып кайтыйк. Егетләр, сез казларны көянтәгә эләргә ярдәм итәсезме?
- Әлбәттә, кызлар!
Иннәрендә көянтә
Көянтәдә казлары
Бигрәк матур, бигрәк уңган
Безнең өмә кызлары.

Малайлар көянтә башларына казларны эләләр дә, парлашып музыка астында чыгып китәләр.

“ХУШ КИЛӘСЕН, ГҮЗӘЛ НӘҮРҮЗ!”

Жәләлова Айгөл Әлфрит кызы

Татарстан Республикасы Балтач муниципаль районы

“Катнаш төрдәге “Тургай” Норма балалар бакчасы”

муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе

Максат:

1. Балаларны татар халкының милли бәйрәме – “Нәүрүз бәйрәме” белән таныштыруны дәвам итү.
2. Халкыбызның борынгы уеннары аша балаларда йола-бәйрәмнәргә карата кызыксыну, хөрмәт хисләре тәрбияләнү.
3. Мәрхәмәтле, игътибарлы, эхлаклы балалар тәрбияләнү.

Бэйрэм барышы:

Алып баручы: Исәнмесез, балалар! Исәнмесез, хөрмәтле кунаклар! Менә салкын кыш та үтеп китте, ямьле яз житте. Яз белән бергә Нәүрүз бэйрәме дә килеп житте. Нәүрүз – язны каршылап, язгы чәчү эшләре алдыннан үткәрелә торган халык бэйрәме ул. Нәүрүз сүзе яңа көн (*ел*) дигәнне аңлата. Нәүрүз бэйрәме – ул игелек, дуслык бэйрәме. Бу гүзәл, язгы бэйрәм көнөндә кешеләр бер-берсенә кунакка йөриләр, бер-берсенә булган үпкәләрен оныталар, җырлыйлар, бииләр, рәхәтләнеп күңел ачалар. Бу бэйрәмнең хужасы – Нәүрүзбикә. Нәүрүз котлы булсын!

Жыр: “Хәерле көн”

Алып баручы: Нәүрүз бэйрәме башланды, Нәүрүзбикә юк! Әйдәгез әле балалар, без аның турында шигырь сөйлик, бәлки ул килеп тә житәр.

1 бала: Тып-тып тама тамчылар

Жырлап бэйрәм көенә

Бэйрәм бүген диеп хәтта

Тамчылар да сөенә.

2 бала: Хуш киләсең, гүзәл Нәүрүз! –

Язгы яңа елыбыз,

Яңа елда туры булсын,

Нурлы булсын юлыбыз!

Алып баручы: Күренми, әйдәгез бергәләп чакырабыз! Нәүрүзбикә!

Балалар: Нәүрүзбикә! Нәүрүзбикә, кил монда!

Шомлы койгә Убырлы чыга.

Убырлы: Хә, бэйрәм итеп яталар, ә мине чакырмадылар! Мин сезгә күрсәтермен әле! Яңа елда чакырдыгыз, ә яз бэйрәменә юк! Менә шуңа күрә, Нәүрүзбикәне сихерләп яшереп куйдым. (*Чыгып китә*)

Алып баручы: Балалар, нишлибез инде? Кем безгә булышыр икән? Яз житте, кар сулары кырлар, таулар буйлап ага, су хужасы – Су анасы күрмәдеме икән? Аның чишмәләре бар җирдә дә агалар, күпне күрәләр, бәлки алар Нәүрүзбикәне дә күргәннәрдер. Әйдәгез әле балалар, язгы тамчылар турында җыр җырлыйк.

Жыр: “Язгы тамчы”

Алып баручы: Балалар ишетәсезме, ниндидер тавыш ишетелә.

Матур чишмә чылтыравы көенә Су анасы чыга.

Алып баручы: Су анасы, безнең Нәүрүз кызын явыз Убырлы карчык сихерләп яшереп тотта. Мине Яңа ел бәйрәменә чакырдылар, ә яз бәйрәменә юк диеп ул безгә бик нык үпкәләгән.

Су анасы: Мин сезгә булышырмын. Ләкин иң элек сөйләгез әле миңа, нинди бәйрәм ул Нәүрүз бәйрәме?

Алып баручы: Балалалар, әйдәгез Су анасына Нәүрүз бәйрәме турында сөйлибез.

1 бала: Нәүрүз – язны каршылап, язгы чәчү эшләре алдыннан үткәрелә торган халык бәйрәме ул. Бу бәйрәмне 21-22 мартта, көн белән төн тигезләшкән вакытта үткәрәләр.

Су анасы: Ә сез яз турында мәкальләр беләсезме соң?

Балалар: Әйе, беләбез!!!

Яз турында мәкальләр

- Яз яме чәчәк белән, Көз яме келәт белән.

- Язгы хезмәт – көзгә хөрмәт.

- Язгы көн ел туйдыра.

- Яз сөрерсең, көз урырсың.

- Яз кайгысын кыш кайгырт,

Кыш кайгысын яз кайгырт.

Су анасы: Мин сезгә ярдәм итәрмен! Кошларым, очыгыз, Нәүрүзбикәне алып килегез!!! *(чыгып китә).*

Кошлар тавышы көенә Нәүрүзбикә керә.

Нәүрүзбикә: Исәнмесез, балалар, кунаклар! Мин – Нәүрүз кызы булам! Бәйрәм белән сезне!

1 алып баручы: Нәүрүзбикә, без бик шат сине кабат күрүбезгә. Сине каршылап, яз турында бик матур жырлар өйрәндөк, балалар, әйдәгез матур итеп жырлыйк әле.

Жыр: “Яз җитә”, “Сыерчык”

Кинәт бәйрәмгә Кыш бабай килеп керә.

Кыш бабай: Исәнмесез, кадерле балалар!! Миннән башка бәйрәм итеп яталар.

1 алып баручы: Тукта әле, Кыш бабай, кызма. Безгә Яз кызы – Нәүрүзбикә килде, без аны каршылап бәйрәм итәбез.

Кыш бабай: Мин әле китмәгән, ә алар бәйрәм итәләр. Менә хәзер карарбыз, кем көчләрәк һәм җитезрәк!! Әйдә, Нәүрүзбикә, көчләрне сынап карыйк әле! Хәзер мин күрсәтәм кем көчле!

“Аркан тарту” уены. Кыш бабай җиңелә.

Алып баручы: Балалар, сез дә көч сынап карыйсызмы?

(Балалар үзара аркан тартышалар)

Кыш бабай: Туктагыз эле, туктагыз, эйдэ эле Нәүрүзбикә биеп карыйк, кем матурырак биер икән.

Нәүрүзбикә: Эйдэ, Кыш бабай, биибез.

(Биегәндә Кыш бабай хәле бетеп егыла)

Кыш бабай: Уф арыдым, эрим, агам, ярдәм итегез!

Алып баручы: Балалар, Кыш бабай эри, жилләтергә кирәк.

(Балалар Кыш бабайга өрәләр)

Кыш бабай: Менә күрдөгезме жиңелдем. Нәүрүзбикә, кызым, син бик житез, тырыш булып чыктың! Хәзер инде мин тыныч күңел белән китә дә алам. Исән-имин булыгыз! Бәйрәм белән! Сау булыгыз! *(Чыгып китә)*

Нәүрүзбикә: Сау бул, Кыш бабай! Тынычлап ял ит.

Алып баручы: Кыш бабайны озаттык, бәйрәмебез дәвам итә. Нәүрүзбикә, эйдэ утыр эле, балалар сиңа бик матур жырлы уеннар әзерләделәр.

Жырлы уен: “Матур уен”, “Түгәрәк уен”

Убырлы: Туктагыз! Туктагыз! *(каты итеп кычкыра)*. Зинһар мине гафу итегез! Минем бәйрәмгә киләсем килгән иде. Мин шуны аңладым, Нәүрүзбикәдән башка яз килмәчәк, кышкы йокыларынаннан жәнлекләр дә уянмаячак. Гафу итегез мине!!!

Алып баручы: Нәүрүзбикә, балалар, эйдәгез без аны гафу итик. Язга багышланган жыр жырлыйк.

Жыр: “Яз килә”, “Весенняя полечка”

Убырлы: Зур рәхмәт сезгә, балалар! Бәйрәм белән сезне! Нәүрүз котлы булсын! Уңышларыгыз бай булсын! *(чыгып китә)*

Нәүрүзбикә: Бик матур уйнадыгыз. Ә хәзер минем сезнең тапкырлыгыгызны тикшереп карыйсым килә. Ягез эле, табышмакларга җаваплар табып карагыз, игътибар белән тыңлагыз.

1. Боз һәм кар эреде

Сулар йөгерде.

Елап елгалар

Яшьләр түгелде.

Көннәр озая,

Төннәр кыскара

Бу кайсы вакыт

Я, әйтеп кара. *(Яз)*

2. Лампа түгел – яктырта,

Мич түгел – жылыта. *(Кояш)*

3. Борынсыз чыпчык боз тишә. (Тамчы)

4. Күктән килде, жиргә иңде. (Яңгыр)

5. Үзе туңа, өйгә керми

Үзе елый да, елый. (Тамчы)

Нәүрүзбикә: Бик зур рәхмәт сезгә, балалар!

Алып баручы: Бәйрәмебез ахырына якынлашты. Бәйрәм белән сезне, балалар!
Исәнлек-саулык, зур уңышлар телим сезгә!!

“КАУРЫЙ БӘЙРӘМЕ” ФОЛЬКЛОР КҮРЕНЕШЕ

Шакирова Гөлгенә Мөсәвир кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

"Арча 8 нче номерлы балалар бакчасы"

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

(Мәктәпкә әзерлек төркеме балалары өчен)

Катнашалар:

Хужабикә (тәрбияче)

Күрше

3 кыз

3 малай

Йортта хужабикә эш эшләп йөри

Күрше: Исәнмесез, саумысыз,

Әй хужалар, кайда сез?

Өмәчеләр килеп житте,

Нигә каршы алмыйсыз?

Хужабикә: Күрми дә торам, әйдәге рәхим ит, түрдән уз, күрше! Менә өмә хөрмәтенә чәй әзерләп йөри идем.

Күрше: Эш эшләми торып, нинди чәй ди ул, күршекәем? Башта эшне бетерик, аннары эчәрбез. Кызлар килгәнче эшне башлап куйыйк. Башланган эш, беткән эш. Яшьләр безнең кебек оста каз каурые сыдыра да белмәсләр ул.

3 кыз керә

1 нче кыз: Карагыз эле сез боларны, нәрсә диләр, ә сез безне өйрәтегез.

2 нче кыз: Эйе шул, без башкара алмаслык эш булмас. Рәтен белсәк, туктата да алмассыз эле.

Күрше: Ышанабыз, ышанабыз. Баскан жирдән ут чыгара торган чагыгыз.

Хужабикә: Ягез эле, килегез бире. Менә, көз көне бергәләп суйган казларның каурыйлары монда. Электән үк, кышкы озын кичләрдә жылышып каурый сыдырганнар. Чөнки карый мамыгы мендәрләрне тагын да кабартып жибәрә.

“Каурый өмәләре” бик күңелле үткән. Анда жыр-такмаklar, уен көлке дә, биюләр дә булган. Каурый сыдыруның үз хикмәтләре дә бар. Карагыз, каурыйны алабыз, йомшак башыннан тотабыз һәм әкрәнләп мамыкны тартып төшерәбез.

Берничә каурыйны сыдырып күрсәтә.

Күрше: Бу кадәр каурыйны үзебез генә ничек эшләрбез дип бик борчылган идек, ярый эле килдегез. Яхшылап эшләгез кызлар, егетләр уңган, тырыш кызларны яраталар.

Жырлап эшлиләр “Каз каурые”

3 нче кыз: Кызлар, карагыз эле, ә бу мамыклардан ясалган мендәрләр кемгә була ул?

1 нче кыз: Кемгә? Кемгә? Миңа булачак.

2 нче кыз: Ничек сиңа? Безгә дә кирәк йомшак мендәрләр.

1 нче кыз: Ярый инде, мин бит шаяртып. Сөзнә үртәп кенә әйтәм, кызлар.

Күрше: Менә мин кияүгә килгәндә пар мендәрләр белән килдем, бик күп еллар парлы яшибез. Әле әтисе егетләрне алырга дип киткән иде.

Егетләр: Сандугачның балалары

Талга кунганнар икән,

Кызларыгыз тырышып эшли

Бигрәк уңганнар икән.

1 нче кыз: Канат сатабыз, канат

Яхшысын сайла карап.

Егет булсаң канат ал,

Бер алтын чыгарып сал.

1 нче егет: Кыйммәт икән бер алтын,

Канатлар сөздә калсын.

2 нче кыз: Егет саран булмасын,

Акча җәлләп төрмасын,

Кем чын-егет шул алсын.

2 нче егет: Ягез, үзем алам.

3 нче кыз: Егетләр-кызлар алыш-биреш ясадык, әйдәгез уйнап алыык.

Жырлы-биюле уен уйныйлар “Парыңны тап”, “Ал кирәк гөл кирәк”, “Канат салыш уены”

Күрше: Егетләр-кызлар, тагын бер йоласы бар. Канатлардан сыдырган каурыйларны су буена төшә торган юлга сибәргә кирәк. Икенче елга казлар күп булсын өчен эшләнә.

Жырлый-жырлый каурый сибеп чыгып китэләр.

Тәмам.

“СУ БУЕНДА КИЧКЕ УЕН” КҮРЕНЕШ

Ибраһимова Ләйсән Габдрашит кызы

Татарстан Республикасы Питрәч муниципаль районы

Шәле авылы “Тургай” балалар бакчасы

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Максат: Татар халкының гореф-гадәтләре, йола-уеннары аша балаларның аралашу, сәнгатьле сөйләм күнекмәләрен үстерү һәм мәхәббәт тәрбияләү
(“Аулак өй” көе)

Муз. жит:

Кумәк бию, уен көлке була кичке уенда.

Кызлар-егетләр жыела таллыкта, су буенда.

Пар табышлы, әсир алыш кичке уенда була

Таныштыра, дуслаштыра яшьләргә шушы йола.

Жырлар, биюләр өзелмәс, шатлык өстәр гармун да.

Үкәнерсез килмәсәгез, кызык булчак монда!

(“Аулак өй” көенә көянтә-чиләкләр тотып кызлар керә, сөйләшәләр)

1 кыз: Кызлар! Әйдәгез, кичке уенга чакырабыз.

Барысы: Әйдәгез!

2 кыз: _____, кичке уенга чыгасыңмы?

3 кыз: _____, тәрәздән карый һәм әкрән генә. Хәзер чыгам. (чыга) Исәнмесез, кызлар!

Кызлар: Исәнме, (_____)! (Егетләр читән артында утыралар һәм кызларны күзлиләр.

Берсе тавышланмагыз (_____) дип ишарә ясый, икенчесе (_____) кинәт килеп чыга, калганнар аның артынан.)

Малайлар: А-ХААА! (Кызлар куркып китәләр)

1 егет: Исәнмесез, саумысыз!

Нигә кәжә саумыйсыз.

2 егет: Өтөчегез күкэй салган,

Нигә чыгып алмыйсыз?

4 кыз: Әй, Өпсәлам, Өпсәләм!

Сәлам бирдем әссәлам!

Сездән безгә тиештер бит...

Малайлар: Сәлам!

Барысы кызлар: Шуннан?..

3 нче егет: Тугыз ким уннан...

Барысы кызлар: Шуннан?..

4 нче егет: Утырган да шуган...

Барысы кызлар: Шуннан?..

5 егет: Кишер белән суган..

Барысы кызлар: Шуннан?

6 егет: *(аптырап)* Егетләр, ярдәм итегез әле миңа!

(Егетләр кул селтиләр. Жырларга жыеналар, бер-берсенә капма-каршы басалар.)

7 егет: Егетләр, кызлар, әйдәгез әле, жырлап алырк!

Барысы: *(торалар уртада басып, 2 төркемгә бүленеп жырлыйлар.)*

“Такмактар” Сафия кара әле көе

1) **Бергә:** Без жырлайбыз шаян жырлар,

Ә сез тыңлап торыгыз.

Өнә килә автомобиль -

Булыр безнең жырыбыз.

2) **Кызлар:**

Өнә килә автомобиль -

Төягәннәр калайлар.

Безнең авыл малайлары

Туксан яшьлек бабайлар. *(кызлар малайларга каршы 2 шәр тапкыр тыпырдап, кулга-кул яки альяпкычларын тотып киләләр)*

3) **Малайлар:**

Өнә килә автомобиль -

Төягәннәр капчыктар.

Безнең авылның кызлары

Сиксэн яшьлек карчыктар. *(егетләр кызларга каршы 2 шәр тапкыр тыпырдап, кулларын бер-берсенең иңнәренә куеп киләләр)*

4) **Бергә:**

Тыпыр, тыпыр, тыпырдашып
Бергә басаек эле.
Уйнап-көлеп, жырлап-биеп,
Күнел ачаек эле.

5 нче кыз: *(алга чыгып)*

Булды-булды. Кызлар! Малайлар!
Без биредә бик шаулашабыз.
Әйдәгез, чишмәгә суга барабыз.

Барысы кызлар: Әйдәгез, әйдә!

Малайлар: Без дә барабыз!

Барысы кызлар: Юк, без сезне алмыйбыз!

Барысы малайлар: Барабыз!

6 нчы кыз: Әйдәгез, чиләкләрне алыык.

(Көянтә - чиләкләрен алып жырлый-жырлый биеп баралар)

“Су юлы” (татар халык жыры)

1. **(Кызлар)** Әйдә, иркәм, алып барам -

Чишмәләргә, суларга;

Чишмәләрдән су алганда

Су чәчрәтеп уйнарга.

Ай, жаныем, суларда

Су чәчрәтеп уйнарга.

2. **(Малайлар)** Суда сусар йөзә микән, -

Салкын суга салмыйча?

Син бәгъремне сагынып кетәм,

Юлдан күзем алмыйча.

Ай, жаныем, суларда

Су чәчрәтеп уйнарга.

Ай, жаныем, суларда

(Кызлар көянтә-чиләкләрен тотып горур басып торалар, () аларга елгадан су алып бирә).

7 кыз: Әйдәгез, уеннар уйныйбыз.

Барысы: Әйдәгез!

8 егет: Нинди уен уйныйбыз?

8 кыз: “Капкалы уен” ын.

Алып баручы: Яңа утырткан капканың

Баганасы бик шома.

Капка эләктереп калмасын

Ычкынырга чамала.

(Бер кыз белән егет кулларын өскә күтәрәп басалар, калганнар парлашып басалар, капкадан чыга башлыйлар. Капкачылар кемнеләр тотып калалар. Жәза бирәләр).

Көй тала-тала уйный

9 кыз: (1 кыз) нишләтәбез?

Барысы: Жырласын.

Барысы: (1 егет) нишләтәбез? Мәзәк сөйләсен.

- Юк, мин табышмак әйтәм.

Сырлы, сырлы, сырлы ул,

Безнең белән жырлый ул,

Биетә дә, жырлата да,

Күңелле ул, моңлы ул. Я, нәрсә ул, әйтеп карагыз?

-Гармун. Ә гармунда кем остарак уйный, ягез әле, егетләр (*Бер егет гармунда уйный “Бөрлегән”. Калганнар парлап әйләнәләр).*

Уен дәвам итә.

Барысы: (Бу парны) нишләтәбез? Биетәбез.

10 кыз: Кызлар, егетләр! Уйнадык та, жырладык та, биедек тә! Әйдәгез кайтыйк!

Барысы: Әй, кайтасы килми бит әле!

10 кыз: Кайтыйк инде, әни өйдә су көтә.

Барысы: Ярар! Әйдәгез!

(Балалар түгәрәк буенча, парлашып, әкрән генә баралар)

Музыка житәкчесе: “Бормалы су” көенә укый

Айкалмасын, чайкалмасын

Китергән суларыгыз.

Кайсы йолдыз асларында

Йөргән юлларыгыз?!

Яшь чаклар бер чак,

Яшь гөлнең кадерен бел.

Ал белем, алга бар,

Белем гөл сүнмәс гөл.

(Түгәрәк буенча барган вакытта, 1 кызны урлыйлар)

Музыка житәкчесе: (“Аулак өй” көенә Уйга калып.) Бүген тагын бер пар кавышты.

Бәхетегез булсын, балалар! *(Карап кала)*

“ТУГАН ТЕЛЕМ – САЕКМАС ЧИШМӘ”

(Мәктәпкә әзерлек төркеме өчен әдәби-музыкаль кичә)

Сәйфуллина Гөлнар Рәстәм кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

“Арча 8 нче балалар бакчасы”

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Максат: халкыбызның борынгы гореф-гадәтләре, йолалары һәм милли бәйрәмнәре аша балаларда үз халкы белән горурлану хисе тәрбияләү.

Тәрбия бурычы: балаларда милли горурлык, туган телгә мәхәббәт хисе тәрбияләү. Өлкәннәрне хөрмәт итәргә өйрәтү. Йола һәм гореф-гадәтләрнең алыштыргысыз тәрбияви чара булуын балаларга җиткерү.

Үстерү бурычы: балаларның сорауларга тулы фразалар белән җавап бирү осталыгын, өйрәнгән шигырьләрне сәнгатьле итеп сөйли алуларын, игътибарын, кызыксынучанлыгын үстерү;

Белем бирү бурычы: бәйләнешле сөйләм күнекмәләрен үстерү, халкыбызның милли киёмнәре (яулык төрләре), халыкка хас әдәп кагыйдәләре белән таныштыру.

Җиһазлау: рус, татар, башкорт, удмурт, мари, чуваш халык костюмнары, түбәтәй, лента, йөзек, яулык, сары чәчәк.

Кичә барышы

Зал бәйрәмчә бизлә. Күңелле көй яңгырый, балалар залга кереп басалар.

Алып баручы:

Торсак та без төрле жирләрдә,

Без яшибез Рәсәй илендә.

Сөйләшәбез төрле телләрдә,

Аңлашабыз дуслык телендә.

Үстергән дә безне чын дуслык,

Көч биргән дә безгә чын дуслык,

Дуслык булса булыр гомергә

Бөтен жир шарында тынычлык.

Туган ягыбыз – Идел буге. Анда бер-берсен аңлаучы, дус, тату милләтләр яши: татар, рус, чуаш, мари, башкорт, удмурт...*(һәр милләт үз исемен айткәндә биен залга керә)*

Төрле милләт төрле телдә сөйләшә

Аңлаша тик дуслык телендә.

Әйтә беләбез төрле телләрдә

“Исэнмесез”сүзен дә.

Төрле милләт үз телендә “исәнмесез”сүзен айталар

Татарлар: - Исэнмесез!

Руслар: - Здравствуйте!

Башкортлар: -Хауыһыгыз!

Чувашлар: -Лаих!

Марийлар: -Сайулда!

Удмуртлар: -Джеч буресь!

“Моя Россия” жыры башкарыла

1 нче бала: Карап тормый ара еракка

Дуслар килгән безгә кунакка

Дуслык бит ул – тормыш үзәге

Дуслык бит ул – бәйрәм бизәге!

Төрле костюмнар киеп,

Йөрербез жырлап – биеп.

Атадык без бу бәйрәмне

Дуслык бәйрәме, диеп.

2 нче бала: Төрле телдә сөйләшсәк тә,

Төрле милләт булсак та

Тик бер безнең туган илебез,

Тик бер безнең туган жиребез.

3 нче бала: Без бер илнең балалары,

Барыбыз да дуслар без.

Татарлар, чуваш, марилар,

Башкорт, удмурт, руслар без.

Туган жирем – Идел буге,

Һәр телнең бар туган иле.

Туган жирем кебек назлы,
Жырдай моңлы туган теле.

4 нче бала: Туган телдә жырлый чишмә,

Туган телдә сайрый кошлар,

Туган телдә дәшсәм генә,

Туган жирем мине аңлар.

Туган телем-эни теле,

Иң борынгы бабам теле.

Буыннарда буыннарга

Күчеп килгән заман теле.

“Туган тел” җыры башкарыла (Г.Тукай сүзләре)

5 нче бала: Нинди таныш моңлы көй бу?

Тукай җыры – “Туган тел”.

Истән бер дә чыкмый торган

Халык көе – “Туган тел”.

6 нчы бала: Дөньяда иң матур ил

Ул-минем туган илем.

Дөньяда иң матур тел

Ул-минем туган телем.

1 нче бала: “Туган тел”-иң әйбәт шигырь.

2 нче бала: “Туган тел”-иң әйбәт китап.

3 нче бала: “Туган тел”-иң әйбәт җыр.

4 нче бала: “Туган тел”-иң әйбәт тел.

5 нче бала: Туган тел әйбәт булганга,

Шигыре дә, китабы да,

Җыры да әйбәттер!

Бала: Онытмагыз, бу дөньяда

Иң зур бүләк бер генә-

Көмеш чыңлы, талгын моңлы

Газиз туган тел генә.

Бала: Түгәрәктә матур итеп,

Без уеннар уйныйбыз.

Татарча матур итеп

Биибез дә, биибез!

Татар халык буюе

Балалар бергә: Өйдәгез, “Түбәтэй” уенын уйныйк.

“Түбәтэй” уены

Жәзага:

1- такмак әйтсен:

Исәнмесез, саумысыз.

Нигә кәжә саумыйсыз?

Өтәчегез күкәй салган.

Нигә чыгып алмыйсыз?

2 - атна көннәрен әйтсен:

Рус балаларының чыгышы

Алып баручы: Россия-Россия, края дорогие!

Здесь издавна русские люди живут.

Они прославляют просторы родные,

Раздольные русские песни поют.

Звучит русская народная музыка на сцену выходит дети в русском народном костюме.

Бала: А мы живем в России

У нас леса густые

У нас березы белые,

И девочки красивые.

И небо наше чистое,

И реки наши быстрые.

Бала: У русских так заведено

Коль гости в дом приехали

Ты караваем их встречай

И от души всех угощай.

По обычаем русским всем поклон мы шлем вам низкий,

С добрым словом и любовью, с хлебом, солью.

Примите соль, примите хлеб,

Живите долго и без бед.

Пусть дом ваш будет полным,

Приветливым и хлебосольным.

Под русскую народную мелодию представители русского народа ставят свои угощения на стол и садятся на свои места.

Бала: Костюм на Руси был широким и скромным,

Был длинным, красивым и очень удобным.

Одежду короткую не надевали,
А длинные сарафаны в труде не мешали.
Бала: Нес костюм характер благочинный.
Был для всех свободным, строгим, длинным.
На Руси короткие одежды
Надевать не смели и невежды.

Бала: Из полотен вырубали пряжи
Длинные холщовые рубахи.
Ворот и подолы украшали,
Дивные узоры вышивали.

Бала: На узорах – травы, кони, птицы...
Выводили тонко мастерицы.
Вышивка людей оберегала –
Нечисть и болезни отгоняла.

Бала: Пояс на рубахи надевали,
Им себя от зла остерегали.
Ну а распоясаться, конечно,
Было стыдно, да и просто грешно.

Бала: Обо всем одежда говорила,
По одежде сразу видно было
Холост ли, женат? Откуда родом?
Возраст, ремесло и связь с народом.

Бала: Наша Родина большая
И на свете лишь одна
Где же есть еще такая
Необъятная страна

Алып баручы: Друзья мои, а русский народ очень веселый и задорный, любит играть в подвижные игры. Я предлагаю вам поиграть в русскую народную игру “Заря - заряница” – это Богиня утра. Русские люди ее почитали, уважали, называли «красною девицей», верили, что она прогоняет зло.

Кагыйдэ: *Игроки становятся лицом в круг и держат руки за спиной. Водящий ходит по кругу за спинами игроков со словами:*

Заря - заряница, красная девица,
По полю ходила, ключи обронила,
ключи золотые, ленты голубые!

С последними словами водящий кладёт ленту одному из игроков, игрок заметив это быстро берёт ленту и они бегут в разные стороны, чтобы впредь занять пустое место. Кто останется без места, становится водящим.

Мари балаларының чыгышы

Бала: Без матур Мари Республикасыннан килдек. Башкалабыз - Йошкар-Ола.

Бала: Өстебездә чигелгән күлмәк,

Бил бау, алъяпкыч булыр,

Башыбызда-тиредән башлык,

Калфак килешеп торыр.

Бала: Кайсы якта яшәсәк тә,

Дуслык кирәк һәркемгә.

Дуслар булса янәшәдә,

Дошманлык булмас жирдә.

Мари халык уены “Йөзек кемдә, күгәрчен?”

Башкорт балаларының чыгышы

Бала: Без Башкортостаннан килдек. Башкалабыз – Өфе шәһәре. Республикабыз игенчелек, терлекчелек, умартачылык белән шөгыльләнә.

Бала: Алып килдек сезгә, дуслар,

Күчтәнәчкә башкорт балы.

Салкын тиеп китсә әгәр,

Безнең бал ул бик шифалы.

Башкорт уены “Тирмә” (“Юрта”)

Чуаш балаларының чыгышы

Бала: Чуашстан Республикасыннан килдек без. Башкалабыз – Чебоксар шәһәре.

Бала: Ак һәм кызыл төсләрдән

Тегелгән костюмыбыз.

Тәнкәле тухчяны без

Бәйрәмнәрдә киябез.

Чуаш халык уены “Тили-рам, бездән сезгә кем кирәк?”

Удмурт балаларының чыгышы

Бала: Ә без Удмурт Республикасыннан. Башкалабыз - Ижау шәһәре.

Удмурт халык уены “Италмас”

Алып баручы:

Дус яшәргә кирәк жир йөзәндә

Дуслар кирәк һәрбер кешегә

Дуслык булса, яшәү дә күңелле,

Уңай була һәрбер эшен дә.

Дуслык вальсы башкарыла

“Дуслык турында җыр” башкарыла

Алып баручы: Туган жиребез дус яшәүче милләтләре белән горурлана ала.

Һәрвакыт күркәм булыгыз

Авырмагыз беркайчан.

Кайгыларга бирешмәгез,

Шатлыклар йөрсен алдан.

Һәркемнең Үз теле, үз йөзе, үз төсе,

Бер җыр- аз, бер моң- аз, Бер тел- аз,

Йөз телдә сөйләшеп үсегез!

Якты матур киләчәк, бергә тату, тыныч тормышта яшик!

-Сабулыгыз! (*төрле телдә сабуллашалар*).

“ХӘТЕР САНДЫГЫ” МИЛЛИ БӘЙРӘМ

Мостафина Рәмзия Сөләйман кызы

Татарстан Республикасы Түбән Кама муниципаль районы

“47 нче санлы гомуми үстерелешле балалар бакчасы”

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Максат: балаларны татар халкының онытыла барган гореф-гадәтләрен хәтердә яңарту һәм саклау, элекке чорның матурлыгын күрсәтү, йолалары һәм милли киёмнәре белән тирәнтен таныштыру. Туган телебезгә, милли традицияләргә мәхәббәт тәрбияләү.

Бурычлар:

- балаларны халкыбызның милли бәйрәмнәре, йолалары, гореф-гадәтләре белән таныштыру;
- җырлы – биюле уеннарга кызыксыну уяту;
- халкыбызның көнкүреше, яшәеше, кул эшләре, татар милли киёмнәренә, бизәкләре белән таныштыу. Үз халкының хезмәте белән горурланырга өйрәтү;
- уеннарда аралашу аша сүзлекне һәм мөстәкыйльлекне үстерү, аралашу тирәлеген киңәйтү;

- халкыбызның традицияләре белән горурланырга өйрәтү.

Жиһазлар: мич, сандык, карават, лампа, чигелгән сөлгеләр, бизәнү әйберләре, өс-киемнәре, өстәл, урындыклар, рус-халык уен кораллары, музыкаль бизәлеш.

Катнашалар: Әби – Рәмзия Сөләймановна, онык – Ясминә Хузеева

Татар блогы - 9 нчы төркем балалары

Чуваш блогы- Богдан Ларионов 11 нче төркем баласы, Ирина Александровна бакчабыз хезмәткәре

Керәшен блогы - тәрбиячеләр

Рус блогы - 8 нче төркем балалары

Бәйрәм 3 күренештән тора.

Әсәрне язучы автор һәм куючы режиссёр: Мустафина Р.С.

1 НЧЕ КҮРЕНЕШ

(Зал авыл өе кебек итеп бизәлгән: тәрәзәләрдә борынгы челтәрләр; тәрәзә араларында кызыл башлы сөлгеләр, чиккән кашагалар; уң якта-карават, аңа челтәрле ямпа ябылган, чигүле мөндәрләр куелган. Сул якта-мич, мич янында-кисәү агачы, табагач сөяп куелган, алъяпкыч эленгән. Мич алдында җиз комган, чүлмәк тора. Түрдә-сандык; алдарак-самовар, чәйнек һәм татар халык ашлары (өчпочмак, чәк-чәк, кош теле, түгәрәк ипи, чынаяклар) куелган, борынгы ашъяулык япкан өстәл. Сандык өстендә чигүле япма. Идәндә сугылган паласлар җәелгән. Карават янында-чаршау, келәм)

(Автор башкаруында “Әбиемнең күңел сандыгы” дигән шигырь язмада яңгырый).

Әбиемнең күңел сандыгы!

Нинди серләр саклый икән ул?

Гомер буге җыйган хәзинәме,

Өллә инде күңел бизәгеме,

Нинди серләр саклый икән ул?

Әбиемнең күңел сандыгын

Бер ачасы иде, ачасы...

Әби-бабам белгән йолаларны,

Халкыбызның күңел җәүһәрләрен

Бер ачасы иде, ачасы.

Әбиемнең күңел сандыгы

Кызыктыра инде күптәннән.

Ач, әбием, безгә күңеленне,

Яшь буынга мирас булып калсын,

Бер хәзинә калсын үткәннән.

(Әби казлар куып, оныгы белән килеп керә.)

Әби: Аиййй, арытты да соң кызымммм, әйдә әле, әйдә ял итеп алыык әле берәз, син дә утырып ял ит кызым, чәйләр дә эчеп алырбыз. Ohhh, *(утыралар)* .

(Кулына бәйләмен алып оныгына оекбаш бәйли-бәйли сөйли башлый)

Әби: Кайталар да житәләр шул, казларны әйтәм. Матур елгада йөзеп, ашап йөрсәләр ни була? *(Уйга чума)*. Йә, шушындый матур тормышта яшәвемә мең рәхмәтлемен Аллахыма! Рәхмәт. Ашарга дисән – ризык, эчәргә дисән – чәй бар. Барысы да житәрлек, Аллага шөкер. Сәламәтлегем дә зарланырлык түгел. Аллага шөкер! Балаларым да кеше арасында оятка калырлык итмәделәр. Яхшы гына укып, гаилә корып шәһәрдә көн күрәләр. Тик сирәгрәк кайталар шул. Эш кешеләре бит. Аның каравы оныкларым һәрвакыт кайтып йөриләр, шулай бит, кызым *(онык үзе килә, оныгын сөеп ала)*.

Онык: Әйе, әбием. Без сине гел сагынып кайтабыз яныңа *(оныгы ялгыш сандык өстенә менеп утыра)*

Әби: Ай, Аллам, балакаем, сандык өстенә утыргансың түгелме соң? Төш балам, төш, ярамый! Бу кызым, гади генә сандык түгел шул, бик серле сандык *(сандыкны сыйпап)*. Мин аны яратып, ахирәтем сердәшем дип йөрим. *(кеткелдәп ала)*.

Онык: Серле? Синең сандык янында еш кына уйланып утырганыңны күргәнем бар минем. Нинди серләр бар анда, әбекәем, сөйлә әле, сөйлә индееее.

Әби: *(торып басып)* Бу сандыкка бик күп еллар инде балам, безнең нәселнең тарихын саклый ул. Ул миңа минем әбиемнән калды. Дөрес, хәзер бик ачмыйм, бары тик җилләтер өчен генә ачкалыйм. Аның эчендә мин иң кадерле, иң изге истәлекләрне саклайм. Кая әле сиңа да күрсәтим әле, кызым. *(сандыкны ачып)*. Яшь вакытта бик матур күренәсе килә бит ул, менә яшьлегем хәтирәләре булган, кадерләп саклаган әйберләрем шушында инде, кызым. Яшь чакта кигән күлмәгем. *(сандыктан матур күлмәк, һ. б. алып күрсәтә)*. Альяпкычым да бар иде, алка-беләзекләрем дә сакланган, менә алар. Кара әле нинди матурлар.

Онык: Әйе , бик матур шул.

Әби: Кичләрен, шушы матур күлмәкләребезне киеп, кичке уеннарга төшә торган идек. Ә аякта чигүле читек. Эххххх, ул яшь вакытлар *(уйга кала)*.

2 НЧЕ КҮРЕНЕШ

1) Татар блогы

1. “Кәрия –Зәкәрия”
2. “Кунакка йөрү”
3. Татар халык биюе

2) Чуваш блогы

(Өйгә бер бала йөгереп керә)

Онык: Эбекэй, кара эле, минем янга дустым Богдан керде.

Әби: *(торам)* Иии, шулай мени, кызым, бик әйбәт, “Дуслык- зур байлык” – ул. Кем малае буласын син улым? Әниенң исеме ничек? Как маму зовут?

Малай: Ирина исемле.

Әби: *(торып басып)* Син әллә теге минем дус кызымның (ахирәтемнән), Татьянаның оныгы буласыңмы?

Малай: Әйе, эбекэй.

(Богданның әнисе Ирина керә, үз телләрендә сөйләшәләр)

Ирина: Богдан, ты где? (на чувашском языке.) Исәнмесез, әби. Хәлләр ничек сезнең?

Әби: Әйбәт, кызым, әйбәт, Аллага шөкер. Уз әйдә.

Ирина: Богдан, я же тебя обыскалась. А ты здесь, оказывается (на чувашском языке).

Әби: Әстәгафирулла, гел әниенң икән бит син, бик ошагансың. Ирина, без әниенң белән яшъ вакытта бик дуслар идек. Бер – беребезгә бик матур шигырьләр сөйләп күнел юата торган идек. Шушы шигъри юллар эле дә сандыгымда саклана, кая эле, алып күрсәтим эле, менә алар **(язмаларны күрсәтә).**

Ирина: Да, все верно. Моя мама очень любила стихи рассказывать и до сих пор удивляет своими занимательными рассказами. И меня с детства этому учила. Хотите и вам расскажу, эбекэй?

Әби: Яле, яле кызым.

(Ирина үз телендә шигырь сөйли)

Әби: Булганнан бар да була шул. Үз телегезне онытмыйча саклап яшисез, әфарин, кызым!

Ирина: Рәхмәт. Сау булыгыз.

Әби: Сау бул, кызым. Әниенң миннән зууур сәлам әйтерсен. Исән – сау йөрегез.

(Чыгып китәләр)

3 НЧЕ КҮРЕНЕШ

3) Керәшен блогы

Онык: Әбием, тагын дус кызларың бар идеме синен?

Әби: **(утырам).** Бар кызым, бар. Хәтерлим, элек, бер бииик якин керәшен дус кызым бар иде, Анна исемле. Мин анарга яратып якин итеп **(Анный)** дип йөртә торган идем **(көлеп куя).** Аның чаялыгы искиткеч сикереп сикереп биюләре эле дә күз алдымда тора. Аның миңа истәлек итеп биргән чиккән яулыгын күрсәтим эле сиңа, кызым **(сандыктан алып күрсәтә).**

Онык: Бик матур шул.

Әби: Керәшен халкының бик күркәм, йолалары, бәйрәмнәре бар кызым. ”Бердәмлектә – көч” балам, без бииик тату яшәдек **(кызымны яныма утыртам).**

(Кызлар башкаруында, керәшен җыры һәм халык биюе)

(Өстәл янында онык белән мәш килү)

4) Рус блогы

(Кызы белән чәй эчәләр)

Әби: Әйдә әле, кызым, чәй эчеп алайык әле, әйдә әле. Бер кызыклы вакыйга исемә төште бит әле, сөйлим әле үзенә, оныгым, әйдә әле утыр әле, утыр. Урысчам такы токы булса да, эткәйгә ияреп, аның күрше рус авылында Ычтапан исемле дустаны бар иде. Шуларга еш кына кунакка бара торган идек. Аларның да балалары бар иде. Бик җырга – моңга бай гаилә. Этиләре балалайкада, әниләре думбрада, балалары этиләрә ясап биргән **(САНДЫКТАН АЛЫП)** менә шушындый агач кашыкларда **(агач кашыкларны шакылдатып алу)** уйнап кәнчирт куя торган иделәр. Әй өздәрәп тә уйный иделәр. Колагымда әле дә яңгырый шул моңнар (уйга калып) *(Балалар тарафыннан, рус халык уен коралларыннан оештырылган оркестр һәм күмәк бию).*

Онык: Рәхмәт сиңа, әбекәй, күңел сандыгың бик бай икән. Бик күп кызыклы нәрсәләргә өйрәндем, бик зуур рәхмәт сиңа

Әби: Әйе, кызым, төрле милләт халкының күңелле бәйрәмнәрен, гореф – гадәтләрен һәм йолаларын белергә һәм сакларга кирәк. Аларны халык белә, хөрмәт итә икән, димәк милләт яши, милләт яшәгәч тел яши, кызым. Ягъни, тормыш дәвам итә. Сер итеп кенә әйтәм, бу сандыкны мин сиңа калдырырмын дигән идек, кызым. Минә искә алырсың, балаларыңа да күрсәтерсең. Нәсел жебе өзелмәсен идее, балакаем! Кояш җир йөзен үзенә якты нурлары белән җылытып торсын! Дөньялар тыныч, имин булсын! Сугыш афәтләре күрергә язмасын! Дус булайык, бердәм яшик! Бердәмлектә бит көч булуын онытмыйк!

Дус яшәргә кирәк җир йөзәндә

Дуслар кирәк һәрбер кешегә

Шуңа күрә кирәк дөнья буйлап

Дуслык орлыкларын чәчәргә! (Бергә әйтү.)

(Күмәкләшеп Халыклар дуслыгы биюе белән төгәлләү, Флешмоб.)

(Тәмам)

“КАРГА БОТКАСЫ” МИЛЛИ БӘЙРӘМЕ

Гыйлметдинова Нәзирә Зөфәр кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы
“Арча 8 нче балалар бакчасы”
мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Максат: Балаларны ата-бабаларыбызның милли бәйрәме, аның тарихы һәм халык тормышындагы әһәмияте белән таныштырырга.

Бурычлар:

- Татар халкының көнкуреше һәм мәдәнияте белән кызыксынуны үстерергә.
- Бәйрәмне әзерләүдә һәм үткәрүдә балаларның үзләренен, әти-әниләрнен катнашу активлыгын үстерү.
- Шигырьләрне, әкиятне сәнгатьле итеп сөйли белү күнекмәләрен камилләштерү

Жайланмалар: магнитофон, түбәтәй, ашъяулык, балалар саны буенча кашыклар.

Башлангыч эш: "Карга боткасы" бәйрәме турында балалар белән әңгәмә; татар телендә чакыруларны һәм жырларны өйрәнү.

1 Алып баручы: Исәнмесез, кадерле кунаклар. Татар-халык календаренда иң популяр, иң күңелле язгы бәйрәмнәреннән берсе, һичшиксез, карга боткасы.

2 Алып баручы: Борын-борын заманда кешеләр нилектән жирдә яз булганын белмәгәннәр, ди. Алар ямьле жылы яктан кара каргалар алып килә икән, дип уйлаганнар.

1 Алып баручы: Борынгы заманда кешеләр язны канатларында каргалар китерә дип уйлаганнар. Шуңа күрә каргалар килеп төшкәч, халык “карга боткасы” бәйрәмен оештыра. Кошлар килүгә һәм язга алар энә шулай шатландылар.

Залга Карлыгач (Сәйдә) очып керә

1 Алып баручы: Карлыгач, Карлыгач, сөйкемле Карлыгач. Син кайда идең? Нинди хәбәр китердең?

Карлыгач: Дингез арьягында булдым. Язны чакырдым, сезгә яз алып киләм.

Музыкага яз керә

Яз: Саумы, нәни дусларым, Сезне сагынып килдем мин. Сезгә аяз көннәр дә, Янгыр да китердем мин.

1 Алып баручы: Исәнме, яз!

“Хәерле көн” бию

Карлыгач: Безгә каргалар очып килде

Кар-кар кычкыра алар

Барыбызны да болынга чакыралар.

Син дә кил минем дустым

Диана: Ямьле, бик ямьле Туган илебез . Килегез, кошлар, Безгә килегез!

1 Алып баручы: Бу көнне балалар матур итеп киенгәннәр. Бергәләшеп өйдән-өйгә йөргәннәр, йомырка жыйганнар.

2 Алып баручы: бәйрәм көнендә балалар матур итеп киенгәннәр, өйләрдән өйләргә кереп йомырка һәм төрле ярмалар жыйганнар. Аннары аланда учак ягып, төрле ярмалардан ботка пешергәннәр, ә ботка пешкән арада кунакларны жырлап чакырганнар, әйлән-бәйлән уйнаганнар, ярышлар һәм халык уеннары оештырганнар. Без дә бүген биербез, күңел ачырбыз һәм уйнарбыз.

Жыр “Кил син язым”

Залга әби керә

Әби: Исәнмесез, балалар.

Балалар: Исәнмесез, әби.

Әби: хәлләр ничек?

Балалар: Әйбәт, рәхмәт.

Әби: Менә мин дә килдем, ярма, тоз, май, йомырка, он китердем. Исәнмесез, кадерле балалар! Хәерле көн сезгә, хөрмәтле кунаклар! Мин – Әминә әбисе, “Карга боткасы” бәйрәменә килдем. Балалар, карагыз әле, каргалар жылы яклардан очып килгәннәр. Табигать кышкы йокыдан уянганда, карлар эрегәндә, елгалардан сулар акканда, кешеләр “Карга боткасы” бәйрәмен үткәрә иде. Татар авылларында балалар авыл буйлап йөгереп, кунакларны чакырдылар, азык-төлек жыйдылар. Шуннан соң бөтен халык елга буена аланга жыелып бәйрәм башлаганнар. Биегәннәр, жырлаганнар, уйнаганнар, һәм, әлбәттә инде, тәмле ботка пешергәннәр.

2 Алып баручы: Балалар, әйдәгез, без дә уйнап алыык. Башта ботка пешерү өчен азык-төлек жыйыйк. Аннан соң казанда ботка пешерербез.

“Капчык” уены.

(Балалар түгәрәк буенча азык-төлек атыйлар)

1 Алып баручы: Бигрәк акыллы балалар, барысында беләләр. Менә без боткага кирәкле бөтен әйберләргә дә жыеп алдык. Менә кунаклар бар да бар: май да, ярма да. Ботка бик тәмле булыр.

2 Алып баручы: Әби бик юмарт. “Карга боткасы” пешерергә вакыт житте дип уйлыйм. Әби, безгә ботка пешерергә булышырсызмы?

Әби: Әлбәттә, балалар. Мин ботканы пешерергә куйыйм, сез күңел ача торыгыз.

1 Алып баручы: Ботка пешкән арада әйдәгез “Чума үрдәк, чума каз” уенын уйнап алыык

“Чума үрдәк, чума каз”

Карлыгач һәм песнәк очып керәләр (үпкәләгәннәр)

Песнәк: Сез монда жырлыйсыз, уйныйсыз, ә безне чакырмадыгыз. Каргалар очып килде – сез аларны каршы алдыгыз, кунактар каршыладыгыз, ә безнең турыда оныттыгыз.

Алып баручы 2: кошлар, зинһар, безгә үпкәләмәгез. Безнең белән калыгыз.

Карлыгач: Яхшы. Без сезнең белән уйнабыз, сез безнең табышмактарны чишегез.

Песнәк: Ак һәм чал иде, ә яшел һәм яшь килде. (Кыш һәм яз)

Карлыгач: кар эри, болыңнар жанлана. Көннәр озая, бу кайчан була? (Яз)

Песнәк: Нинди язгы кара кош Сабан артыннан ашап йөрергә ярата? (Кара карга)

Песнәк: Сикерергә һәм очарга, ипи белән бөртекләрне чукрыга ярата. Чик-чирик дип исәнләшә. (Чыпчык)

2 Алып баручы: Табышмактар өчен рәхмәт сезгә, кошкайлар. Балалар ә сез безгә кунакка нинди кошлар килгәннән белдегезме?

Балалар: Әе! Әйдәгез бер биеп алыгк әле.

“Татарча бию”

Әби: Кунактар, уеннарыгыздан туктап торыгыз ботка пеште. Балалар ботка пеште.

2 Алып баручы: Хөрмәтле дуслар! Иң күңелле язгы бәйрәмнәрнең берсе “Карга боткасы” бәйрәме ахырына якынлашып килә. Рәхмәт сезгә!

1 Алып баручы: Хөрмәтле кунактар, татарыбызның милли бәйрәме “Карга боткасы” ахырына якынлаша һәм ахырда без “Кояшлы ил” жырн башкарыбыз

“Кояшлы ил”

2 Алып баручы: Без барлык кунактарга да зур рәхмәт әйтәбез. Балаларны Карга боткасыннан авыз итәргә чакырабыз.

“ОРЧЫК БӘЙРӘМЕ”

Гыйләҗиева Алия Васыйл кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

“Арча 8 нче балалар бакчасы”

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Максат: балаларда татар халкының жырлы-биюле уеннарына, йолаларына, татар халык авыз иҗатына мөхәббәт тәрбияләү

Алып баручы: Балалар, элек кышкы көннөрдө, эти-энилэре кунакка киткэч, яшьлэр жылышып аулак өй оештырганнар, шул ук вакытта яшьлэргэ “Орчык бэйрәме” дә күрсәткәннәр. Әлеге өмәләрдә алар жырлаганнар да, уеннар да уйнаганнар, эрлэгән жеплэре ап-ак булсын өчен кызларны карда ауната торган булганнар, төрлө тәм-том пешереп сыйлаганнар.

Алып баручы: Борын заманнарда ук көзгә уңышларны жыеп алгач, авылларда орчык өмәсә үткәрелгән. Бу өмәне бигрәк тә кызлар көтөп алганнар. Анда алар үзлэренң уңган-булганлыкларын күрсәткәннәр. Шаян сүз, жыр-бию, уеннар белән аралашкан, эш бик тиз барган.

Алып баручы: менә бу – каба, бусы – орчык, кул белән жеп эрләү коралы. Бер башы тупыйк, икенче башы нечкә итеп эшлэнгән таякчык. Белгәнебезчә, элек тукуылган киём кигәннәр. Тукуыма туку өчен йоннан жеп эрлэргә кирәк. Бер пот жеп эрләр өчен 955 сэгать кирәк булган, шуның өчен кызларны 5 яшьтән жеп эрлэргә өйрәткәннәр. Ш.Перроның “Йокыга талган кыз” әкиятендәге кыз да жеп эрлэгәндә орчыкка кадалып йокыга китә.

Хәзер “Орчык бэйрәмен” башлыйбыз.

Әби: Кызым, бар иптәш кызларыңны чакырып кайт. Эти-эниләр кунакка китэләр, буген бездә аулак диген. Иптәш кызларың үзлэре белән орчык-кабаларын да алып килсеннәр, сез жеп эрләрсез, мин сезне бер тәм-том пешереп сыйлармын.

Кыз: ярый, әбием, хәзер чакырып кайтам.

(Кыз иптәшлэрен чакырырга китә)

Чакырылган кызлар исәнләшен, өйгә керэләр. Әби кабаларга йон бэйли. Кызлар жеп эрлэргә утыралар. (Кызлар эшкә тотыналар)

Кыз: Әйдәгез, кызлар, жырлап эшлик эле

(“Жомга” жырын жырлыйлар)

Әби: бик матур жырладыгыз, яшь чакларым исемә төште. Без яшь чакта мәкальләр дә әйтешә идек, сез беләсезме?

Кызлар мәкальләр әйтэләр, әби аларның мәгънәсен аңлата.

1. Эш беткәч – уйнарга ярый.
2. Кем эшлэми – шул ашамый.
3. Ашаганда авызың селкенсен, эшлэгәндә йөрөгң жилкенсен.

Әби: Нинди уңган-булган икән бу кызлар, бик күпне белэләр икән. Әйдәгез, берәз ял итеп чэйләп алайык.

(Чэй эчэләр)

Кыз: никтер күңелсез булып китте, нигә малайлар килми икән безнең “Орчык бәйрәме”нә?
Әллә белмиләр микән ?

Әби: Белми калмаганнардыр, килерләр. Аңарчы мин сезгә табышмаклар әйтә торам:
(Каба, орчык, самовар)

Әби: рәхмәт, кызларым.

Ишек шакыган тавыш ишетелә.

Малай: без дә өмәгә килдек. Жепләрегез ак булсын, жепләргез нык булсын, шуның өчен хужа кызны карда аунатып керәбез.

Балалар такмак әйтешәләр.

Малай: кызлар, әйдәгез, безнең яраткан уеныбыз “Капкалы”ны уйныйк.

Кыз: “Орчык өмәсе” булгач, “Орчык тәгәрәтү” уенын да уйныйк (орчык кемдә туктый, шул балага жәза бирелә)

Әби: Иии, балалар, таң атарга да күп калмаган, таралышырга вакыт житкән. Икенче өмәгә кадәр исән-сау булайык.

“КИЧ УТЫРУ КҮРЕНЕШЕ” (ӘНИЛӘР БЕЛӘН БЕРГӘ)

Нуретдинова Зимфирә Солтан кызы

Татарстан Республикасы Нурлат шәһәре

“Балаларны һәръяклап үстерү төрендәге

14 нче номерлы “Әкият” балалар бакчасы”

муниципаль автоном мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе

Зал бәйрәмчә бизәлгән: стеналарда татар халкының киёмнәре, залның бер почмагында борынгы өй күренеше. Анда сандык, өстәл, эскәмия, ясле. Алар өстендә суккан паласлар, чигеشلәр, самовар (борынгы), тәрәзәләрдә чигешле пәрдаләр.

Алгы планда – өй эче күренеше. Анда кич утырырга килгән кызлар чигү чигәләр жыр жырлыйлар. Жыр тавышы акрыная.

“Хәерле иртә” көе яңгырый.

Бәйрәмчә киенгән кызлар һәм малайлар залга керәләр, ярымтүгәрәк ясап басалар.

Алып баручы: Исәнмесез, хөрмәтле кунаклар, хөрмәтле балалар! Бүген без сезнең белән 8 мартка багышланган кичкә уенга җыелдык. Куңелегезгә шатлык, тәнегезгә исәнлек-саулык, өегезгә иминлек теләм, бәхетле булыгыз.

Балалар, дәү әнине бәйрәм беләп котлап, кич утырырга барасыгыз киләме?

Балалар: килә. *(Тын гына музыка уйный, балалар җитәкләшеп дәү әни өенә юнәләр.)*

Малайларны, кызларны кич утырырга килгән кызлар, дәү әни каршы ала.

Алып баручы: дәү әни, без сине бәйрәм белән котлап, кич утырырга килдек. Һәм сиңа оныкларың күчтәнәч алып килде.

Жыр “Дәү әнигә бүләккә” (утыралар)

Дәү әни: рәхмәт яусын, оныкларым, күңелләрем йомшарып китте.

Онык: Дәү әни, әйдә безгә, үзеңнең борыңгы истәлекләреңнедә күрсәтеп, алар хакында сөйләп кит әле.

Дәү әни: Хәзер оныкларым, чәй генә куям да. Әйе, минем сандыкта буыннан-буынга тапшырылган истәлекләр саклана. Әйдәгез, сандыкны, бергәләп ачып минем яш чакларыма кайтып килик.. *(борыңгы сандыгын ача.) (Әби йөзек, алка чыгара.)*

Балкып тора алкаларым,

Бизи кулны йөзегем.

Тәңкә чыңын ишеткәндә

Өзгәләнә үзегем.

Менә бу йөзек, бабагыз бүлгә, бик, бик кадерле бүләк ул минем өчен. Йөзек салыш уены уйнаганда, син минекә дип бүләк иткән иде. Сугыш кырында ятып калды бабагыз. Күпме еллар үтсәдә, жинү көне житкәндә күңелләрем әллә нишли шунда. *(елап ала)*

Онык: Дәү әни, әйдә, бабайның бүлгә белән бездә йөзек салыш уйнап алабыз.

Дәү әни: әйдәгез, улым, уйнап алайык, бабагызда бик шатланыр.

Уен “Йөзек салыш” (әниләр, оныклар уйный)

Дәү әни: бигрәк күңелле булды. *(Шул чакта күрше әби килеп керә)*

Күрше әби: Исәнмесез, саумысыз! Нишләп ята икән күрше? *(балаларны, әниләрне күрә)*
Күршем, синдә кунаклар бар икән бит!

Дәү әни: Кунакларым бар шул, күршекәй. Бәйрәм белән котларга оныкларым килде.

Күрше әби: Мин сине кич утырырга чакырырга кәргән идем, яш чакларны искә төшереп, йон эрләрбез дигән идем.

Дәү әни: Син үзең кал бездә, күршекәем, күрсеңме ничек күңелле бездә.

Күрше әби: ярап, күршекәем, калырмаң да шул.

Дәү әни: Әйдә әле, күршекәем, бер утырып дога кылайык. *(Әбиләр дога укыйлар)*

Балалар: (әәмиин әйтәләр)

Дәү әни: Менә күршекәем, оныкларыма сандыктагы истәлектәрне күрсәтеп утыра идем әле. Эх, хәзерге яшыләр элекке без уйнаган уеннарны уйный белмиләр шул. Заманаларны шушы телевизор, компьютер, телефон дигән зәхмәт басты бит...

Күрше әби: Шулай шул, бик дәрәс сөйләсәң, күршекәем. Һәрбер кеше үз өендә бикләнеп тик утыра. Күршекәем, син бит түбәтәйләр тегәргә, чигәргә бик оста идең. Күрсәтеп кит әле.

Дәү әни: Менә ул, оныкларым, бабагызга кияү бүләге итеп теккән идем бу түбәтәйне. *(сандыктан түбәтәй чыгара)* Шушы өйгә килән булып төшкәч кигезгән идем, саклап кына киде жаным ничә еллар бус.

Күрше әби: Күршекәй, бу түбәтәйне күргәч чишмә буенда уйный торган “Түбәтәй” уены искә төшеп китте бит әле, әллә уйнап алабызмы балалар?

Балалар: Әйе.

“Түбәтәй” уены уйнала. (Уен барышында түбәтәй кемдә кала, шул бала жырлый, биш, сикерә, әтәч булып кычкыра һәм башкалар).

Дәү әни: Шул чишмә буенда Камилемне беренче тапкыр күргән идем дә инде.

Күрше әби: Искә төшермә әле, шул кичне сине урлап та китте бит ул. Без Наза түтәйгә әйтергә куркып беткән идек.

Онык: Ничек инде урлады сине бабай?

Дәү әни: Безнең заманда шулай иде шул, кызым, ошаткан кызны димләп *(яучы – соран килүче)* алганнар, йә булмаса урлап киткәннәр.

Онык: Бабаем бик яраткан инде сине, дәү әнием, әле син сабантуйда бабайга чиккән сөлге дә бүләк иткән идем дигән идең, ярышта беренче килгәч, күрсәтеп кит әле безгәдә. *(Әби сугылган сөлге чыгара)*. Искиткеч бит бу, дәү әнием, нинди матур чигелешле сөлге. Минедә бу осталыкка өйрәт әле, дәү әнием.

Дәү әни: өйрәтәм, кызым, бик шатланып .

Батырларга сабантуйда

Бирелгән сөлге-бүләк.

Их ,биесе килеп китте.

Өйдәгез әле, кызларым, биеп алыгыз әле.

Бию “Сөлге чигәм” (әниләр биюе)

Дәү әни: Менә бу истәлектә бик күптәнге, бабам мин тугач ясаган булган, үзем үскән бишек... Ул да миңа бик кадерле. *(моңлана)* Улым белән кызымда шул бишектә үстеләр, күршекәем.

Әниемнән күчкән туган тел,

Әбиёмнән күчкән саф күңел,

Әнием моңлы көе белән

Безне бишектә көйләгән.

Жыр “Әлли-балли бәү” (әни кеше үзенең кызын итәгенә утыртып жырлый)

Дәү әни: Рәхмәт, кызым, сезне үстергән чакларым күз алдыма килде. *(кочаклап ала онык белән кызын)*. Менә бу көянтәләрне дә иң башларыма салып каз, үрдәкләрне чайкарга су буена бара идем кызлар белән.

(Салмак кына татар көе башкарыла, кызлар биергә чыгалар.)

Бию “Каз канаты”

Күрше әби: Барысыда шундый уңаннар. Барысыда шундый булганнар оныкларың.

Йөзләре кояш кебек

Торалар нурлар сибеп.

Бию “Кулъяулыклар юабыз”

Дәү әни: Әйе, минем оныкларымда зур устеләр шул. Рәхмәт сезгә, оныкларым, керләремнедә юып куйдыгыз. Чү, күрсәтми калам бит *(читек чыгара)*.

Бизәк төшкән итекне

Читек дип йөргәннәр.

Аларны татар кызлары

Бәйрәмнәрдә кигәннәр.

Дәү әни: күршекәй, синнән дә оста биюче бар идеме икән? Әйдә, бер биеп күрсәт әле матур читекләргә киеп.

Күрше әби. Юк, юк күршекәй, ояламда, аякларымда тыңламас

Онык : Күрше әбекәй,

Койма аркылы таяк тыгып

Кемне абындырасың.

Бие дигәч, биемисең,

Кемне ялындырасың.

Бию “Бас, кызым, Әтипә” (Бию көе яңгырый. Әби ,балалар бишләр.)

Күрше әби: Бигрәкләр дә күңелле булды, яшь чакларыбызда искә төште. Ярый әле кәргәнмен. Болай булгач горәф-гадәтләребез югалмый, аларны дәвам иттерүчеләребез бар.

Рәхмәт сезгә, балалар!

Алып баручы: Бәйрәм, бәйрәм булмас иде,

Бергәләп биемәсәк.

Әниләрне чакырабыз

Хәзер биергә, димәк.

Дәү әни, күрше әбекәй, әниләр, балалар, кунаклар, әйдәгез бергәләп уенга чыгыгыз, биеп жырлап алыгыз.

Уен “Наза” (бергәләп уйныйлар)

Дәү әни: Оныкларым, кунаклар сез бик арып киткәнсездер, тамакларыгыз да ачкандыр, әйдәгез, бергәләп коймак белән чәй эчик тә ятарбыз, ял итәрбез.

(коймак белән чәй эчу) Бәйрәм тәмамлана.

“ӘБИДӘ КУНАКТА”

Жиһаниина Чулпан Фирдинанд кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

"Арча 8 нче балалар бакчасы"

муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем учреждениесе

Барышы

(слайд капка төбе) (Өй күренеше, капка төбе)

(Балалар музыка астында тезелешеп керәләр)

Алып баручы: Балалар, менә без әбигә килеп життек, ишеге бикле икән әбинең, әйдәгез шакып карыйк әле (*ишек шакыйлар- Ишетми*). Ишетми әби, бик каты коймак пешерә ахры, әйдәгез ул чыкканчы бер уйнап алабыз. Уйныйбызмы балалар? (*Балалар уйныйбыз диләр*). Без сезнең белән “Ачык авыз” уенын уйныйбыз (*түгәрәккә басабыз парлашып, беребез артына беребез, музыка уйный арттагы кызлар уртага чыгып бишәр, алдагы малайлар урыннарында басып кул чабалар, музыка туктый балалар урыннарына барып басалар. Бер бала парсыз кала, ул уртага килеп баса –сорыйбыз бу кем диеп, балалар –ачык авыз диеп кычкыралар*).

(Ишек артыннан әби чыга)

ӘБИ: Исәнмесез, балалар, ишетмичә дә торам икән сезне.

БАЛАЛАР: Исәнме әби, без сиңа кунакка килдек.

ӘБИ: Бик әйбәт, мин сезне күптән көтәм инде. Әйдәгез, түрдән узыгыз, балалар. Сезне сыйлыйм дип төрле-төрле тәмле ризыклар пешереп куйдым, балаларым. Әйдәгез, өстәл артына утырыгыз. Менә шулай (*өстәл артына утыралар*). Өчпочмаклар, бөлешләр, өлешен дә пешердем балалар. Ә коймакларын авыз итегезче.

Фәридә: Коймагы да коймагы,

Агып тора каймагы.

Табада пешеп тора,
Табынга тешеп тора.
Кайнар! – ялан кул тотма,
Тәмле! – телеңне йотма.
Син телең йотсаң, Нәбирә,
Кем рәхмәт әйтер әбигә?

ӘБИ: И рәхмәт инде, кызым, матур сүзеңә. Бигрәкләр дә мактап жибәрдең үземне. Ашап утырыгыз, балалар. Әйдәгез, бер дога кылайык та.

БАЛАЛАР: Рәхмәт, әби.

ИСЛАМ: Өчпочмакарын тәмле булган, әби.

АЙЗИЛӘ: Бәлешәң телеңне йотарлык булган.

ЧУЛПАН: Инде берәз ашап эчеп алдык, әллә берәз уйнап алабызмы?

БАЛАЛАР: Әйдәгез, уйныйбыз.

(“Ак калач” уены. Балалар түгәрәккә тезелеп басалар, Сәйдә уртада, Ак калач жырын жырлайлар. Аннан түгәрәк эченә Айзилә керә, кабаттан жырлайлар.)

ӘБИ: Балалар сезнең теге юлы килгәндә курчакларыгыз калган иде бездә. Әйдәгез карап карыйк әле, бәбиләрегез сагынгандыр инде сезне. *(Балалар керәләр, курчакларын кулларына алып идәнгә утыралар)*

СӘЙДӘ: Әлли-бәлли бәү итә,

Бәби йокыга китә.

Бәби йокыга киткәч,

Әнисе кайтып житә.

Тәрбияче: И-и балалар, сабийга ана назы, йөрәк жылысы кергән бишек жыры кирәк ул. Әби-бабаларыбыз элек-электән әйтеп килгәннәр, бишек жыры тыңлап үскән баланың теле иртә ачыла, сәләтле, акыллы бала булып үсә.

ӘБИ: Ул аны тынычландыра, йоклата. Сиңа да кызым нәни чагыңда бишек жырларын жырлай идек. Кызлар, әйдәгез, без дә бәбиләребезне алып йоклатык әле. Утырыгыз минем янга. *(Килеп тезелешеп утыралар)*

Тәрбияче: Әби, сезнең яшь чакта, балаларны бишек жырлары көйләп йоклатканнар. Әйдә, син дә безгә бер бишек жыры жырлап күрсәт әле?

(Бишек жыры)

Тәрбияче: Әби, бик зур рәхмәт матур жырларың өчен, сый-хөрмәтләрәң өчен. Ә безгә инде бакчага кайтырга да вакыт житте. Әйдәгез, балалар, әбигә рәхмәт әйтеп, кайтыйк.

(Музыка астына чыгып китәләр)

“ЯШӘГЕЗ, ЧИШМӘЛӘР!”

Бәзгетдинова Гөлчәчәк Рәшит кызы

Татарстан Республикасы Кукмара районы

6 нчы “Салават күпере” балалар бакчасы

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Максат:

- балаларның су чыганаclarы турында күзаллауларын киңәйтү;
- “Зиннәт” чишмәсенең тарихы белән таныштыру;
- чишмәләргә сакчыл мөнәсәбәт тәрбияләү

Материал: Каенсар авылы турында фильм

Әдәбият: Г.Тукай «Безнең авыл», Каенсар авылында туып үскән шагыйрь Харис Мостафинның “Зиннәт чишмәсе” шигыре

Чараның барышы

Алып баручы: Исәнмесез, кадерле балалар, кунаclar! Бүгенге чарабызны бөөк татар шагыйренең сүзләре белән башлайсы килә:

Тау башына салынгандыр безнең авыл

Бер чишмә бар, якын безнең авылга ул.

Авылыбызның ямен, суы төмен беләм,

Шуңа күрә сөям жаным-тәнем белән.

(Экранда Каенсар авылына багышланган видео күрсәтелә)

Алып баручы: Нәр кешенең үз туган жире бар. Ул аның өчен жан атып яши, саклай, горуurlана, чит жирләргә китсә аны сагынып кайта. Без дә Кукмара шәһәребезне бик тә яратабыз. Бүген без сезнең белән Кукмара районының Каенсар авылына сәяхәткә барырбыз.

Каенсар авылы бик бай табигатьле, бөтен яктан да иксез-чиксез иген-кырлары, калкулыклар, жиләкле болыннар чорнап алынган. Иң матур, истәлекле урыннарның берсе - “Зиннәт” чишмәсе. Ул авыл башында ике таулык арасыннан саркып чыга. Бу авылда Зиннәт исемле агай яшәгән. Ул шушы агып чыккан сулыкны күреп, чистарткан, тирә-ягын рәтләнгән. Менә шуннан башлап авыл халкы бу чишмәгә йөри башлаган һәм аңа “Зиннәт” исеме биргәннәр. “Зиннәт” чишмәсенең суы салкын, чиста, саф. Ерак аралардан кайткан авылдашлар аның суын татып карамыйча китмиләр.

- Элек электән татар кызлары, егетләре чишмәгә суга төшкәннәр. Анда алар бер берсе белән аралашканнар, төрле-төрле уеннар уйнаганнар. Әйдәгез әле, без дә бүген, татар халкының матур бер гореф-гадәтләренең берсен чишмә бәйрәмен уздырыйк.

1 нче бала

Таң алдыннан сандугачлар жыры
Кушылгандыр синең моңыңа.
Салкын суың эчеп юлаучылар
Юнәлгәндер барыр юлыңа.

2 нче бала

Күпме еллар инде бер туктамый
Халкым йөрәгедәй тибәсең.
Каенсарның үткәннәре кебек
Тамырларын тирән күрәсең.

3 нче бала

Тирә-якка матур бер ямь биреп,
Челтер-челтер жырлап агасың.
Саклайсыңмы хәтерендә, суың
Эчеп үскән авыл баласын.

4 нче бала

Зиннәт чишмәсе – жырлы чишмә,
Сукмак бетмәс синең яныңа.
Ничә буын шифалы суңнан
Куәт алып яши жаныңа.

(Чиләк тоткан карт белән карчык килеп керәләр)

Карт: - Һай, әбисе кара эле, кара, чишмә янында күпме яшъләр жыелган. Нәкъ безнең яшь вакыттагы шикелле!

Карчык: - Ииии, бабасы, бар иде заманалар!

Карт: - Исәнмесез, балалар! Бигрәк матур киенгәнсез, бигрәк күп жыелгансыз. Берәр бәйрәмме әллә монда?

5 нче бала: Исәнмесез, бабакай,

Исәнмесез, әбекәй!

Жыелдык без уйнарга

Чишмә янында күңел ачарга!

Тик менә берәр кызыклы уен уйныйсы килә иде дә...

Карчык: - Әээ! Алай икән! Әйдәле, картым, өйрәтик эле балаларга үзебез яратып уйнаган уенны.

Карт: - Әйдә! Әйдә! Уенның исеме “Алдыр чишмә тамчылый”.

(Балалар, ике командагы бүленеп, бер команда залның бер башына, икенчесе икенче башына басалар һәм кулга-кул тотынышалар. Беренче команда икенче яктагы балаларга кычкырып түбәндәге сүзләрне әйтәләр:

Алдыр чишмә тамчылай,

Гөлдер чишмә тамчылай,

Ал кирәк, гөл кирәк,

Бездән сезгә кем кирәк?

Икенче командадагы балалар җавап бирәләр:

Алдыр чишмә тамчылай,

Гөлдер чишмә тамчылай,

Ал да кирәк, гөл дә кирәк,

Ләлә матур кыз кирәк.

Исеме чыккан бала икенче команданың сафын йөгереп барып өзеп чыгарга тиеш. Өзә алса, бер баланы ияртеп, үз командасына алып кайта. Өзә алмаса, үзе шул якта кала. Уен шулай дәвам итә)

6 нчы бала:

Алсу кая женган?

Су алырга чишмәдән.

Юлын белә, урынын белә,

Ул бер генә тәшмәгән.

7 нче бала: Көянтә-чиләк асып,

Кыз өч адым атлауга,
Суга мин дә барам дип
Килеп житә Акбай да.

8 нче бала: Ахирәтен озатып,
Ияреп бармыймы соң;
Кызларның үзен генә
Жибәрү ярым соң?!

9 нчы бала: Чишмәне дә тикшереп
Чыга Акбай, килгәч тә,
Эт телендә үзенчә
Бирә әле кинәш тә.

Карт: Әбекәй, син бит иң матур биюче кыз идең. Баскан жирдән ут чыгара идең.

Карчык: Ииии, рәхмәт инде, картым! Мин әле хәзер дә булдырамдыр.

(Татар халык бию көе яңгырый. Әби бии баилый, арып карты янына килә)

Карт: Булдырдың, әбисе! Балалар, ә сез бии беләсезме?

10 нчы бала:
Биемичә ничек инде
Түзсен жаныбыз?!
И-и-их, биибез! Безнең әле
Бик матур чагыбыз!

(Кызлар татар халкының “Су юлы” жырына бишләр)

Карт: Бигрәк матур бииләр инде бу кызлар! Чишмәнең суын эчеп карадыгызмы соң әле сез?
Ничек сулары?

Бала: Эчтек, әбекәй, эчтек, бабакай. Бигрәкләр дә тәмле инде бу чишмә сулары.

Карт: Ул тәмле генә түгел, файдалы да әле ул. Ул сусаганны гына басмый, ә шифасын да бирә. Менә сезнең кулыгызда гел төймәле... нәрсә әле ул? Әй, карчык, нәрсәләрдә уйныйлар әле хәзерге замана баласы?

Карчык: Тилифун, тилифун

Карт: Әйе, әйе. Менә шул нәрсәгә көне-төне карап утырасыз, күзләрегезне бозасыз. Менә шушы чишмә суы белән юынсагыз файдасы тими калмас!

11 нче бала: Челтер-челтер көмеш чишмә
Яр астыннан агадыр.

Әби көндә тәмле чәйгә
Суны шуннан аладыр.

12 нче бала: Көрәк тотып чишмәне мин

Чистартып кына торам.

Кыр-кырнына ташлар түшим

Аннан ерганак ерам.

Алып баручы: Балалар, әйдәгез әле безнең әби белән бабайга жырлап та күрсәтик әле.

(Жыр башкарыла: Раушания Закирова музыкасы, Гөлфия Шакирова сүләре “Чишмә” жыры)

13 нче бала: Жырлап кайта көянтәм,

Тирбәлә чиләкләрем.

Чәчәкләрем су эчә,

Чылана чүәкләрем

14 нче бала: Тау астында жырлап чишмә ага,

Камышлыкка кереп югала.

Татлы суы, дәртле жыры белән

Гөлчәчәкле жирне сугара.

15 нче бала: Жир яшәрә аның суын эчеп,

Ак каеннар яфрак яралар.

Таң алдында аның жырларыннан

Сандугачлар канатланалар.

Карт: Ай, балалар, булдырдыгыз! Рәхмәт сезгә! Нинди күңелле ял иттек!

Карчык: Балалар, исегездә тотыгыз! Чишмә – су чыганагы гына түгел, ул безне үткән белән киләчәккә бәйләп торучы жеп тә. Чишмәләр кебек урыннарны сакларга һәм төзекләндерергә кирәк.

Карт: Бик дәрәс, карчык. Аларның кадерен беләп торыгыз. Без сезгә аларны мирас итеп калдырабыз. Ә хәзергә хушыгыз. Безгә инде кайтырга кирәк.

Балалар: Сау булыгыз

Алып баручы: Ә мин бәйрәмне Ильдар Юзеевның шигыре белән тәмамлыйсым килә:

Көлгәндә дә чишмә кебек челтерәп

Нәкъ татарча тыйнак көлегез.

Тәнгә-жанга сихәт-дәрман биргән

Чишмәләрнең кадерен беләгез!

“ИСЕМ – КҮҖЕЛ КӨЗГЕСЕ”

Хөсәенова Римма Нәзгать кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

“Наласа гомуми үсеш бирү төрендәге

“Балачак” балалар бакчасы”

муниципаль бюджетлы мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе

Бурычлар: Әби-бабайларның горөф-гадәтләрен саклап калу, балаларга исемнәрнең мәгънәләре турында аңлату, милли йолалар турында белемнәрән киңәйтү, аларда татар милләтенә йолалары, традицияләренә карата кызыксыну уяту, бер-берсенә исеменә хөрмәт тәрбияләү.

Талгын гына көй яңгырый.

Алып баручы.

Бала туды бүген жиргә,

Фәрештәләр аңа юл ачты.

Күкләр иле садә жаннан булган

Бер баласын жиргә озатты.

Гаиләгә шатлык булып, өмет һәм куанычлар өстәп дөньяга олы зат туды. Дөньяга яңа кеше туды! Ул үзенә бәхет даулап тәүге авазын салды.

(Бала елаган тавыш ишетелә. Пәрдә артыннан ана чыгып баласын юата, бишекне тирбәтә)

Алып баручы. Татар халкында борынгыдан килгән тал бишек. Элек-электән аны әтиләр үз куллары белән үреп, үзләренә йөрәк жылыларын биреп ясаганнар. Ә матур чыбылдыкларны әниләр теккән. Ул чыбылдык сабыйны явыз көчләрдән, күзләрдән, салкыннардан саклаган.

Сездә ничек, бездә бишек талдан,

Жырдан үрелә.

Жырлы бишек, жылы бишек

Эленә өй түренә.

Ана башкаруында “Бишек жыры” Габдулла Тукай шигыре. Татар халык көе.

Әлли-бәлли итәр бу,
Мәдрәсәгә китәр бу,
Тырышып сабак укыгач,
Галим булып житәр бу.
Йокла, углым, йом күзең,
Йом, йом күзең, йолдызым,
Кичтән йокың кала да,
Еглап үтә көндезең.
Әлли-бәлли көйләрем,
Хикәятләр сөйләрем,
Сина теләк теләрем,
Бәхетле бул, диярем.
Гыйззәтем син, кадрем син,
Минем йөрәк бәгърем син,
Куанычым, шатлыгым
Тик син минем, синсең, син!

(Ана баланы йоклатып, пәрдә артына кереп китә).

Залга әби керә: Аллага шөкер, оныгым туды. Балакаем, алтыным сау-сәламәт, озын гомерле, тәүфыйклы, мәрхәмәтле булып үссен. Бүген оныгыма исем кушабыз.

Тавышлар килә, кунаклар да килеп житте ахры..

(Ишектән балалар керәләр. Татар киёмнәреннән киенгәннәр, кулларында бүләкләр, күчтәнәчләр, чиләк белән су)

– Әәй, кунаклар киләләр икән. Исәнмесез, балалар!

Балалар: Исәнмесез, әбекәй, без бәбине котлап бәйрәмгә килдек. Бәбигә бүләк, күчтәнәч, юындырырга изге су да алып килдек.

Әби: Алланың рәхмәтләре яусын сезгә, балалар, аяк кулларыгыз сызлаусыз булсын. Әйдәгез, суларыгызны алып куйыйм әле. Бүген кич бәбәй мунчасында сез алып килгән су белән оныгымны юармын. Сез бик изге эш эшләгәнсез. Әйдәгез, балалар, әйдәгез, түрдән узыгыз. *(балалар барып урындыкларга утыралар).* Балалар, ә сез баланы юындырганда әйтә торган юаткычны беләсезме соң ?

Бала: Мин беләм, үзем сөйләп күрсәтим әле.

Йомшак су, йөгерең су!

Син мине чиста ю!

Бер тап та калмасын.

Битләрем аллансын,

Кулларым агарсын.

Тешләрем тазарсын..

Авызым елмайсын,

Колгым тыңласын,

Йомшак су, йөгерек су!

Һәммәсен чиста ю!

Әби: Ай, рәхмәт, улым. Оныгым бишектә, әле генә йоклаган иде. Бүген аның бәйрәме- Бәби ашы, исем кушабыз.

Алып баручы. Без бәбигә тәмле телле булсын дип, татар халкының милли ризыгы баллы, татлы чәк-чәк алып килдек.

Чәк-чәк табынга куела

Ямьле бәйрәм көнөндә.

Иң тәмле ризык санала

Һәр татарның өендә.

Алып баручы. Әбекәй, оныгыгыз акыллы, уңган, тәртипле булсын дип татар халкының милли киеме түбәтәй алып килдек.

Түбәтәй киеп йөрергә

Кушкан ата-бабабыз,

Түбәтәйле ир-атларга

Без сокланып калабыз.

Әби: Бик зур рәхмәт сезгә, балакайларым. Бик зурлап килгәнсез.

Бала:

Бала туды жиргә аваз салып,

Кеп-кечкенә, ләкин ул – кеше!

Шул кешегә матур исем кирәк,

Аның булсын тирән мәгънәсе.

Алып баручы: Бала тугач, күңелле мәшәкәтләр башлана. Аның беренчесе – исем кушу. Аңа нинди исем бирергә. Бу сорау ата-ананы, туганнарны борчый, чөнки исем кешегә бер генә тапкыр бирелә. Һәр кешегә исеме туган тел кебек якин, газиз, кадерле. Балага исем кушу – бик җаваплы вакыйга. Күркәм исем белән дөшү балага дога кебек уңай тәэсир итә. Шуңа да балага яхшы мәгънәле исем кушарга кирәк.

Балалар: Әби, оныгыгызга нинди исем кушасыз?

Әби: Илдус дип кушабыз кызым, Алла боерса. Менә озакламый хәзрәт тә килеп житәр. Илдус исеме иленең дусты, илен сөюче, ягымлы, мәрхәмәтле дигән мәгънәне аңлата. Исемнең мәгънәсен белеп кушарга кирәк, балалар. Ә сез, үзегезнең исемнәрегезнең мәгънәсен беләсезме?

1. Минем исемем Ризван. Ризван – шатлыклы, ягымлы, күңелле, шат күңелле, жәннәт капкасын саклаучы фәрештә исеме.
2. Минем исемем Мәрьям. Мәрьям — сөекле, газиз, кадерле. Мәрьям ана исеменнән алынган.
3. Мин Зәринә булам. Зәринә исеме – “Алтын, алтынлы, алтын бизәкле” мәгънәсен белдерә.
4. Мин Гөлшат. Үзем дә, исемем дә гөл кебек шат.
5. Минем исемем Гөлназ. Гөл һәм наз сүзләреннән ясалган. Мин гөл кебек назлы, ягымлы.
6. Мин Наилә булам. Наилә исеме бүләк, буләккә ләек дигәнне аңлата.
7. Таныш булайк, мин Илмаз булам. Илмаз кыю, батыр дигәнне аңлата.
8. Минем исемем Аида. Аида исеме кунак, кунакчыл, юмарт дигәнне аңлата.
9. Мин Сәмбел булам. Сәмбел башак, сәмбел чәчәге дигән мәгънә белдерә.
10. Минем исемем Риназ. Туры юлдан баручы дигәнне аңлата.

Әби: Балалар, исемнәрегез дә үзегез кебек бик матур, мәгънәле икән. Тәрбияле, бәхетле һәм сау-сәламәт булыгыз.

Бала:

Иң беренче бәйрәмә баланың,

Бәби туге бүген үтәчәк.

Мулла дога укып колагына

Серле итеп исем әйтәчәк.

(Исем кушу догасы укыла)

Әби: Балалар, менә минем оныгым да исемле булды. Зариф улыма матур теләкләрегезне теләп китегез әле, әйдәгез.

Балалар:

- Илдус, бәхетле бул!
- Әти- әниңнен сүзен тыңла!
- Батыр, көчле булып үсеп жит!
- Сау – сәламәт, озын гомерле бул!
- Матур, ягымлы, шат күңелле бул!
- Таза- сау, тигез канатлы бул!

- Тәүфыйкылы, тәртипле бул!
- Максатчан, мәрхәмәтле бул!
- Рәхимле, имнлы бул!
- Тырыш, акыллы, тәрбияле бул!

Әби: Рәхмәт, балакайларым. Сезгә дә изге теләкләр. Оныгыма бүләк итеп алып килгән матур жырларыгызны да жырлап күрсәтегез әле.

1. Ш.Ризван жыр

2. Г.Аида жыр

Уен “Зәңгәр чәчәк”

(Балалар, кулга-кул тотынышып, түгәрәк ясыйлар. Бер бала, чигүле кечкенә мендәр тотып, уртага чыгып баса. Балалар түгәрәк буенча жырлап әйләнәләр)

Юл читендә зәңгәр чәчәк

Якты нурлар тарата.

Безнең кызлар һәм малайлар

Йомшак мендәр ярата.

(Туктап биеп торалар, ә уртадагы бала, мендәр тотып, түгәрәк буенча биеп йөри):

Якын дуслар арасыннан

Берсен сайлап ал әле.

Тезләреңә ипле булып -

Мендәреңне сал әле.

(Мендәр тоткан бала мендәрен бер бала алдына куя һәм, тезләнеп, аңа кулын бирә. Ул бала аның тирәли әйләнә, башкалар кул чабып торалар.)

Әби: Иии, балалар, сезгә карап сокланып утырдым әле. Нинди матур итеп жырладыгыз. Ана телен хөрмәт иткән, әби-бабаларының гореф-гадәтләрен белгән бала үз кыйбласын югалтмас, инсафлы, иманлы бала булып үсәр. Рәхмәт сезгә, балалар.

Алып баручы. Саклыйк буыннарга рухи хәзинәне,

Исем - һәр кешенең күңел көзгесе.

Киләчәктә шәхес булып өчен

Тәүге адым, яшәү өлгесе.

Татар халык мәкалендә хаклы рәвештә: «Начар исем – начар язмыштан да яманрак», дип әйтелә. Балаларыбызга дәрәс һәм мәгънәле исемнәр бирик.

“ТАТАРСТАН ДУСЛЫК ИЛЕ, ҺӘРБЕР МИЛЛӘТ АНЫҢ ГӨЛЕ”

Сәмигуллина Гүзәл Муллахмәт кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

“Яңа Кенәр балалар бакчасы ”

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Максат: Мәктәпкәчә яшътәге балаларның Идел буе халыклары мәдәнияте, аның башлангычы, теле, гореф-гадәтләре, көнкүреше турында күзаллауларын формалаштыру. Үзенең милләтенә һәм башка милләт халыкларына карата хөрмәт тәрбияләү. Балаларның төрле милләт вәкилләре (татарлар, башкортлар, руслар, чувашлар), аларның тормыш-көнкүреше, милли ризыклары, кул эшләре, уеннары, бәйрәмнәре турында сөйли белүләренә ирешү. Ата-аналар һәм социум, балалар бакчасы, балалар арасында хезмәттәшлек итү теләге булдыру.

Өзерлек эше: Республикада яшәүче төрле милләт халыклары белән танышу, аларның көнкүрешләрен, шигырьләр, жырлар, биюләр өйрәнү.

Зал бәйрәмчә бизәлгән. Экранда “Татарстан дуслык иле, һәрбер милләт аның гөле” дигән сүзләр язылган. Рус халык көе яңгырый. Бер малай бер кыз рус халык биюен башкаралар. Чуваш халык биюен башкарып тагын бер пар чыга. Икенче якка килеп басалар. Башкорт халык биюе белән тагын бер пар чыга. Алга килеп басалар. Татар халык биюен башкарып тагын бер пар чыга. Бию тәмамлангач балалар бер рәткә тезелеп басалар.

1 бала. Бакчабызда бүген бәйрәм

Бәйрәмнең дә ниндие?!

Барыбыз да көтеп алган,

Безгә кунаклар килде !

2 бала .(т) Дөнъялар киң . Анда илләр күп

Туган илем минем бер генә

Туган илемдә дә телләр бик күп

Туган телем минем бер генә.

3 бала (т) Татар телемдә сөйләшеп

Яшим мин туган илдә

Туган ил дигән сүзне дә

Әйтәм мин туган телдә.

4 бала. (ч) *Я в Чувашии живу,*

Я Чувашию люблю.

Любит праздник мой народ,

В праздник пляшет и поёт

5 бала (ч) Барлык милләт балалары

Безгә дус булып калсын

Дуслык күпере күкләргә

Өзелмәс юллар салсын.

6 бала.(б) Ут күршеләр булып яшик

Охшаш безнең телләр, гадәтләр.

Тынычлык һәм дуслык чәчәк атсын.

Уртақ безнең теләкләр.

7 бала.(р) Мы в любимом Татарстане

Дружно, весело живем

По-татарски и по русски

Мы танцуем и поем.

8 бала(р) Наш Татарстан

Дружбой славится

Нам жить в Татарстане

Очень нравится.

Күмәк җыр: “Мин яратам сине Татарстан”

Роберт Рәкыйпов сүзләре .

Роберт Андреев көе.

Мин яратам сине, Татарстан

Ал таңнарың өчен яратам,

Күк күкрәп, яшен яшынәп яуган

Яңгырларың өчен яратам.

Мин яратам сине, Татарстан,

Горур халкың өчен яратам,
Жан эреткән әнкәм телең өчен,
Татар телең өчен яратам.

Жырлап бетергәч тезелеп чыгып китәләр.

Экранда слайд 1.

Залда татар өе эче күренеше. Милли бизәкләре белән бизәлгән сандык куелган. Түрдә ак әби йон эрли. Янында милли киёмнән балалар. Ике малай һәм ике кыз. Алар да эш белән мәшгуль. Кызлар чигү чигә. Малайлар чабата үрә. Әби эҗыр суза. Аңа балалар да кушыла. (бер татар халык эҗыры)

1 бала. Бигрәк матур эҗырлыйсың син, әбием.

2 бала. Эҗыры да бик матур бит!

Ак әби. Әйе, балакайларым, безнең татар халкының моңлы эҗырлары бик күп бит. Без яшь чакта кул эшләре эшләгәндә, аулак өйләрдә, кич утырганда эҗырлар эҗырлый идек, уеннар уйный идек.

3 бала. Әбием, ә сез нинди уеннар уйный идегез?

4бала. Ә мин беләм, әбием, сез кич утырганда уйнаган уеннарыгызны. Безгә бакчада тәрбияче апабыз ул турыда сөйләде.

Ак әби. Шулай мени, бәбкәчем. Я, нинди уеннар уйнадык икән?

4 бала. Йөзек салыш, Капкалы.

2 бала. Яулык йөртеш, Ачык авыз уены.

3 бала. Гөлбану, Миңнебай уеннарын да уйнадыгызма, әбием?

Ак әби. Уйнадык, балам, уйнадык.

1 бала. Без дә бакчабызда уйныйбыз ул уеннарны.

Ак әби. Әфәрин, балакайлар. Һәр кеше үз халкының үткәнен, ата-бабаларының ничек көн иткәнен, гореф-гадәтләрен, йолаларын белергә тиеш. Сез дә белеп үсегез. Ана телегезне онытмагыз. Балалар, ә сез нинди милләтләргә беләсез ?

Балаларның эҗавабы.

Ак әби. Әйе, безнең Татарстаныбызда бик күп милләтләр яши. Аларның үз телләре, үзләренә хас гореф-гадәтләре, йолалары, уеннары, хәттә ризыклары бар. Безнең авылыбыздан ерак түгел, күрше авылда чуваш халкы яши. Бүген алар безгә кунакка килергә тиешләр.

Биш, биш күчтәнәчләр күтәреп милли киёмнәң 4 бала һәм чуваш кунак әбисе килеп керә.

1 бала. Исәнмесез!

Чуваш әбисе: Сыва-и! (Исәнме!)

2 бала. Здраствуйте!

Ак әби белән чуваш әбисе кул биреп күрешәләр.

Өстэлгә алып килгән күчтәнәчләрне куялар.

Ак әби. Рәхим итегез. Безнең татар халкы бик кунакчыл. Түргә узыгыз. Хәзер самоварымны яңартам. *(Самоварны хәстәрли)*

Утырышалар.

Ак әби. Без оныкларым белән милли йолалар, гореф-гадәтләр турында сөйләшеп утырабыз. Сезнең чуаш халкының үткәне, йолалары, гореф-гадәтләре белән танышып үтәсебез килә.

Асанне әби: Рәхәтләнеп сөйлим мин үзебезнең халык турында.

1 слайд. - Чуашлар һәм татарлар күп гасырлар дәвамында дус булып, янәшә яшәүче ике төрки халык. Идел Болгары әлеге ике тугандаш халыкның ватаны булып санала. Гомуми халык саны – 1842,3 мең кеше. Россиядә 1776,3 мең чуваш яши, ә Татарстанда 116 мең чуваш исәпләнә. Чуаш теле төрки телләр гаиләсенә болгар төркеменә керә. Чуаш теленә татар, гарәп, мари, рус теленнән күп кенә алынмалар кабул ителгән.

Слайд 2

Чуаш мәжүсилегенә үзенчәлеге мәрхәмәтле, шулай ук явыз рухларны шәфкәтләндерү максатында урманнарда, мәжүсиләрнең махсус гыйбадәтханәләрендә – кирәмәтләрдә корбан чалудан гыйбарәт.

Бүгенге көндә чуашлар башлыча православие динен тоталар. Араларында мәжүсиләр дә бар. Тел буенча чувашларны ике төргә бүлеләр: вирьял (верховые) һәм анатри (низовые). Чуаш халкы, татар халкы борынгыдан ук дус –тату яшәгәннәр. Бөек Ватан сугышында да иңгә –иң куеп фашистларны җиңгәннәр.

Слайд 3. Экранда фотолар күрсәтелә.

Гореф-гадәтләрне, йолаларны, милли бәйрәмнәрне бар нечкәлекләренә кадәр исәпкә алып әле дә чуваш авылларында бәйрәмнәрне үткәрәләр.

Чуаш халкы ата-бабаларыбызның гореф-гадәтләренә һәм йолаларына сакчыл карый.

Асанне әби. Балалар, әйдәгез, милли бәйрәмнәребез турында да сөйләп үтик.

1 бала .Уяв — яз-жәй айларында уздырыла торган бәйрәм. Ул «үтәү» дигәнне аңлата. Аны чувашлар язгы уҗымнар, чәчелгән культуралар шытып чыккач, ягъни 19 нчы июньнән соң бәйрәм итә башлый. «Уяв» бәйрәменә нигезен уеннар, жыр-бию, әйлән-бәйлән уйнау кебек мәдәни күңел ачулар тәшкил итә. Электән килгән бу бәйрәмне жомга яки якшәмбе көнне үткәргәннәр. Яшь егет һәм кызлар, кулга-кул тотынышып, учак тирәли жырлап әйләнгән

2 бала. Улах бәйрәме. Әти-әниләре өйдә булмаган вакытта кызлар яшьләренә кичке жыенга дөшә. Хужабикә дуслары белән түгәрәккә утыра һәм кул эшләре белән шөгыйльләнә, ә бу вакытта егетләр аларны күзәтеп, гармунга жырлар жырлый, шул рәвешле күңел ачалар. Башта ук мондый очрашуларның максаты киләчәккә эзләр булган.

3 бала. Икенче милли йола – Ыаварни – кыш озату бэйрәме. Бу бэйрәм күңелле, жыр-бию белән үрелеп бара. Кешеләр үтеп баручы кыш символы буларак карачкы киендерәләр. Шулай ук Чувашстанда бу көнне атларны бизиләр, аларны матур чаналарга жигәләр һәм балаларны йөртәләр.

4 бала. Элек-электән Акатуй бэйрәме чуваш халкында язгы эшләр тәмамлангач билгеләп үтелгән. “Ака” сүзе-чәчү, ә туй – туй дигәнне аңлаткан. Бер сүз белән әйткәндә бу жир белән суканың бәйләнешкә керүе, дигән мәгънәгә ия. Чуваш халкы бэйрәмгә бер-берсен котларга һәм яңа уңышның әйбәт булуын теләргә жыелган, милли йолалар башкарган.

Ак әби. Менә бу алып килгән әйберләрегез турында да сөйләп үт инде.

Асанне әби. Болар чуваш халкының борынгы музыка уен кораллары.

Бала. Бу уен коралы Шәпәр (волынка-пузырь) дип атала. Ә монысының исеме **Гусли (Кёсле).**

Экранда видео.

Слайд 4. Аш –суга оста чуваш халкы. Әйдәгез әле, балакайларым ,сөйләп үтегез әле милли ризыкларыбыз турында.

1 бала. Хуплу (русчага тәржемә иткәндә – “курник”) – бәрәңге һәм тавык яки дуңгыз ите белән бәләш. Камыр сөт һәм оннан эзерләнә.

2 бала. Кукуль – чуваш кухнясының иң гадәти булмаган бәләше. Ул традицион бәләштән бик нык аерыла: биек, озынча һәм бизәкле. Аның эчлегә шулай ук бәрәңге белән иттән тора, тик итне ит тарткыч аша үткәрәләр, ә бәрәңгене туыйлар. Ул бик туклыклы килеп чыга, шуңа һәркемнең күңеленә хуш киләчәк.

3 бала. Улма пюремече – алтынсыман төстәге бәрәңгеле пәрәмәчләр. Камыр сөткә басыла, чүпрә һәм тәменчә тоз өстәлә. Аннары камырдан зур булмаган жәймәләр жәелә һәм табада кыздырыла. Алар өстенә пешкән бәрәңгедән эчлек салына, аннары өсләренә чи йомырка сылаганнан соң барысы да духовкада пешерелә.

4 бала. Йывва – камырдан шарчыклар. Аларны эзерләү өчен кирәк: сөт, йомырка, он, кабарту өчен сода. Камырдан шарчыклар эшләнә һәм духовкада майда кыздырыла. Гадәттә бу ашамлык Пасхага пешерелә: шарчыклар никадәр күбрәк була, хужалыкта шулкадәр күбрәк сарык булачак.

Слайд 5. Чувашларның милли киёмнәре дә үзенчәлекле.

Хатын-кызлар киёменең нигезен туника рәвешендәге күлмәк (кепе) тәшкил итә, тау ягы чувашлары һәм болын ягы чувашлары – өйдә тукуылган юка ак тукумадан тегелгән кепеләр, түбән як чувашлары XIX йөз уртасына – XX йөз башына кадәр аска таба киңәеп киткән ак, соңрак чуар тукумадан бөрмәләп тегелгән күлмәкләр киеп йөргәннәр. Аларны

чигелгән, аппликацияләп бизәлгән альяпкыч һәм күкрәкчә белән кигәннәр (түбән як чуашларыннан тыш).

Ирләр киеме – ак киндер күлмәк һәм ыштан (йем). Тышкы киём – киндер кафтан (шубёр), көзен – постаудан тегелгән кәзәки (сахман), кышын – сарык тиресеннән билле итеп тегелгән тун (керек).

Ирләрнең жәйге баш киёмнәре – кара яки ак киез эшләпәләр (ялкас), кышкылары – киң кырпулы һәм өстә гөмбәз сыман озынча бүреклар (челек).

Хатын-кызлар житен һәм киндер яулыклар, читләренә тасмалар тегелгән япмалар ябынганнар. Хатын-кызларның бәйрәмчә баш киёмнәре – шлем сыман башлык (пухья), киселгән конус рәвешендәге башлык (хушпу).

Хатын-кызлар киёмен көмеш һәм бакыр акчалардан, сәйлән, комач, тасмадан гыйбарәт бизәнү әйберләре (күкрәкчәләр, бәйләвечләр, йөзекләр һ.б.) тулыландырган.

Чуашларның традицион аяк киёмнәре – ыштырлы яки оеклы курыс чабаталар (чапата), күн итеклар.

Асанне әби. Чуашлар бик борынгыдан ук елга буйларында, каенлыкларда биергә, жырларга, уйнарга яратканнар. Анда туган якның искиткеч матурлыгы һәм киңлегә сокландырган аларны. Хәзер без сезнең белән шул вакытта уйналган “Пешекчә” дип аталган уенын уйнабыз.

Пекарь (Җәйрәңсәрекен)

Среди игроков выбирается водящий - пекарь. Остальные встают парами друг за другом. Пекарь стоит спиной к игрокам во главе колонны и говорит: «Я пеку хлеб».

Игроки: «Успеешь ли испечь?»

Пекарь: «Успею».

Игроки: «Сумеешь ли догнать?»

Пекарь: «Попробую!»

Игроки последней пары бегут мимо пекаря, пекарь их ловит.

Правила игры. Пекарь осаливает игроков касанием руки. Если пекарь поймает одного из игроков, то встает с ним в пару. Игрок, оставшийся без пары, становится пекарем. Если пекарь никого не поймает, то остается водящим. Пекарь не должен ловить игроков, если они, обежав его, взяли за руки.

Асанне әби: Тагын бер уен уйнап алыык әле сезнең белән. Ул уен “Пустая изба” дип йөртелә

Пустая изба (Пушй пуртлө)

Игроки становятся в круг на расстоянии 3-4 м друг от друга. Один из игроков выбирается водящим. Он выходит в середину круга. Игроки чертят на земле круги (избы) и

встают в них. Водящий громко говорит: «В путь!» Игроки меняются избами. Водящий старается занять свободную избу.

Правила игры. Игроки меняются избами только после сигнала «В путь!» Водящим становится игрок, оставшийся без избы.

Ак эби. Рэхмэт, эби, балалар. Чуваш халкы турында күпме эйбер белдек. Без дә сезгә рэхмэт йөзеннән жыр һәм бию бүләк итәбез.

Татар халык бие . _____

Жыр. Ай жаный –вай жаный.

Асанне. Әйдәгез, хәзер бергәләп күмәкләшеп жырлап-биеп алык

“Журавушка” жыры.

Ак эби. Бәйрәмгә әниләребез дә килде бит. Алар безгә дәртле чуваш халык биеуен алып килгәннәр.

Күмәк бию әниләр –балалар белән.

Асанне. Ай рэхмэт төшкерләре. Менә нинди күңелле очрашу булды бит.

Бала (т): Без -татарлар !

Шушы исем белән

Жирдә яшәү –үзе бер бәхет .

Бала (ч): Без –чувашлар!

Яшибез без жирдә

Бар халыклар белән берләшеп!

Бала (т): Үстергән дә безне чын дуслык!

Бала (ч): Көч биргән дә безгә чын дуслык !

Бергә: Дуслык булса яшәр гомергә ,

Бөтен жир шарында Тынычлык !

“САБАН ТУЕ – МИЛЛӘТЕБЕЗНЕҢ ИҢ МАТУР БӘЙРӘМЕ”

Гарифуллина Рәсилә Гаптелсабир кызы

Татарстан Республикасы Балтач муниципаль районы

“Бөрбаш балалар бакчасы”

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Сабантуй – дуслык, туганлык һәм җитезлек бәйрәме.

Сабантуй буласы атнада авыл халкыннан эрәпә жыю узе бер зур бәйрәмгә әверелде.

Сабантуй колгасына матур чигүле сөлгеләр элөп тоткан тәрбиячеләр һәм аларга ияргән бакча балалары «эрәпә» дип кычкырып әйбер жыйдылар. *Сабантуй*

буласы мәйданчык бәйрәмчә бизәлгән. Озын колгага чигүле сөлгеләр, кулъяулыклар, төрле төстәге шарлар әленгән. Уеннар оештырыла торган урыннар тиешенчә җиһазландырылган. Балалар милли киёмнәрдән. Уртага ике бала чыга.

Шатлыклар күңелебездә

Ал кояш күтебездә.

Килегез, дуслар, кунакка:

Сабантуй бүген бездә.

Жилферди чиккән сөлгеләр,

Ал кояш күтебездә,

Көрәшик тә, узышык та

Сабантуй бүген бездә

Балалар бергәләп «Сабантуй» җырын (М.Садри сүзләре, татар халык көе) башкаралар.

Сабан туе — хезмәт туе, шатлык һәм бәхет туе,

Уйнап-биеп, җырлап-көлеп бәйрәм итик көн буе.

Шау-гөр килә киң болыннар, кырлар һәм су буйлары,

Котлы булсын, гөрләп торсын ямьле Сабантуйлары!

Алып баручы: — Кадерле балалар, хөрмәтле кунаклар, хәерле көн! Иң беренче сезне котлау өчен сүз бирелә балалар бакчасы мөдире Р.Х.Шарифуллинага:

-Без бүген татар халкының олы бәйрәме — Сабантуена җыелдык. Сабантуй — ул хезмәт, дуслык бәйрәме, һәркемнең көтеп алган изге бәйрәме. Барыгызны да шушы бәйрәм белән котлыйм. Балалар бакчасында эшләүче барлык апаларыгыз, тәрбиячеләр исеменнән сезгә бәхетле балачак, ныклы сәламәтлек телим. Алдагы көннәрегез дә бүгенге кебек ямьле, күңелле булсын! Өстәлләребездә ризыклар мул булсын!

«Сабан туе» җыры (Г.Зәйнәшева сүзләре, Л.Батыр-Болгари көе) башкарыла.

Күңелле Сабантуйлары, бүген бәйрәм, зур бәйрәм.

Матур җырлар җырлый-җырлай уйныйбыз әйлән-бәйлән.

К.: Без җырлайбыз Сабантуйда, иң матур җырлар сайлап,

Безнең җырга зәңгәр күктән кошлар кушыла сайрап.

Күбәләкләр безнең белән уйныйлар әйлән-бәйлән

Сабантуй — күбәләкләр һәм кошлар өчен дә бәйрәм.

Әти-әниләребезгә җыйдык чәчәк бәйләме.

Матур булсын, ямьле булсын Сабан туге бэйрәме.

Алып баручы: кадерле балалар, ә хәзер әйдәгез Сабантуй уеннарын башлыйбыз. Иң беренче балалар көрәше. Хәзер мәйдан уртасына яшь көрәшчеләрне чакырабыз.

Алар артыннан мәктәпкә хәзерлек төркеменең башка малайлары да мәйданга чыга.

Юныс: Сабан туге- сабан туге,

Шундый кызык куңелле,

Көрәшик тә, узышыйк та,

Сабантуй бүген бездә.

Артём: Егылсам да, исем китми

Булыр еккан чаклар да,

Бэйрәм бүген, Сабантуе

Безнең ямьле бакчада.

Малайлар көрәше тәмамланганнан соң спонсорлар тарафыннан хәзерләнгән бүләкләр тапшырыла.

Беренче батырга «зур машина», икенче батырга машина, өченче батырга- йомшак уенчык тапшырыла.

Алып баручы: хәзер чүлмәк вату уены оештырыла. Уенга керергә теләгән балалар тәрбияче Раилә апагыз янына жыелабыз.

Сәйдәш: Чүлмәк ватам, чүлмәк ватам

Ватып булырмы икән?

Бүләккә бер чиккән яулык,

Алып булырмы икән?

«Чүлмәк вату» уены уйнатыла.

Алып баручы: Икегезгә ике капчык,

Ягез әле, тотыгыз.

Сабантуенда ярышып,

Сез дә бүләк алыгыз.

Малайлар арасында капчык сугышы уены уйнатыла.

«Су ташу» уенын тәрбияче Рәсилә апагыз уйната. Чиләк-коянтә асып кызлар ярышырга китәләр.

Алып баручы: Менә сезгә сулы чиләк

Коянтә ал иңеңә.

Йөгер тизрәк, иң алдан кил,

Егыла гына күрмә.

Мәйданга Камыриша белән Батыриша керәләр: —Исәнмесез, балалар, исәнмесез, кунаклар!

Камырша: Таныш булайк. Бу минем туганым Батырша була.

Батырша: бу — минем жан дустым Камырша.

Алып баручы: безнең бәйрәмгә килүегезгә зур рәхмәт, кунаклар. Әйдәгез, бергәләп куңел ачыйк. Уеннар уйныйк. Менә сезгә бау, «аркан тартыш» уйныйбыз. Камырша, Батырша (бергә): Була ул! *Икесе аркан тартышалар.*

Алып баручы: балалар, әллә сез дә булышасызмы? *Барысы бергә, ике якка буленеп, бау тартышалар.*

Алып баручы: сабантуй елга бер килә, күңелле, олы бәйрәм! Нур өстенә нурлар иңсен биеп алыыйк ичмасам.

Татар халкынын, кумәк биюе башкарыла. Шаулаша-шаулаша шамакайлар керә:

Шамакайлар бергә: -Исәнмесез, балалар!

— Котлы булсын Сабантуйлары.

Алып баручы: рәхмәт! Балалар, безнең бәйгегә шамакайлар килгәннәр, әйдәгез аларны да үзебезнең уеннарга катнаштырыйк.

Капчык белән йөгерү. Башта шамакайлар, аннары балалар ярышалар. Аннары малайлар һәм кызлар йөгерешенә һәм кашыкка күкәй салып йөгерү уеннарына кушылып йөгерәләр.

Шамакайлар: бик күңелле икән сездә! Балалар, сезнен, тагын нинди һөнәрләрегез бар?

Алып баручы: Жыр-биюсез бер бәйрәм дә

Узмый, шуны белегез.

Балаларыбыз бик булган,

Концерт карап китегез.

Балалар жырлар, биюләр башкаралар, шигырьләр сөйлиләр.

Алып баручы: дуслар, көтеп алган Сабантуйлары ахырына якынлашты. Барыгызга да саулык-сәламәтлек телим. Сабантуй бәйрәмендә барлык балалар да бүләкләнделәр. Бәйрәм уздыруда спонсорлык ярдәме күрсәткән барлык авыл халкына, аерым гаиләләргә аерым рәхмәт әйтәбез, исәнлек- саулык телибез.

Киләсе Сабантуйларында очрашырга язсын.

“КАЗ КАНАТЫ КАУРЫЙ-КАУРЫЙ...”

Шакирова Рузалия Мәүлемжан кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы
«Арча 1 нче балалар бакчасы»
мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Максат: Балаларны татар халык йолалары һәм бәйрәмнәре белән таныштыруны дәвам итү. Каз өмәсе йоласы турында мәгълүмат бирү. Бәйләнешле сөйләм телен үстерү.

Жиһаз: Авыл өе күренеше: чигүле пәрделәр эленгән тәрәзә, диварларга эленгән чигүле тастымаллар, эскәмияләр, «каз йолкыр» өчен ләгәннәр, каз каурыйлары, өстәл, өстәлдә самавыр, чынаяклар, чәк-чәк.

Бәйрәм барышы: (Өкрән генә татар халык көе яңгырый)

Алып баручы: Онытылган горейф-гадәтләренә

Яңартабыз хәзер көннән-көн.

Уен йолалары, жыр-бийе

Һәр киләчәк көнне бизәсен.

Залга ана каз булып килгән тәрбияче, аның артыннан бер-бер артлы төзелешеп, каз бәбкәләре булып килгән балалар чыга. Алар “Кыйгак-кыйгак” дип каңгылдашып, “әниләре” тирәсендә әйләнәләр. Татар халык көе астында “Казлар бийе” башкарыла.

Алып баручы: Менә шулай жил-давыл тидерми сакладылар казлар үз бәбкәләрен. Матур язлар, ямьле жәйләр үтте. Үзенә муллыгы белән “Алтын көз” дә килеп житте. Су буйларында йөргән бәбкәләр дә үсте. Авылларда “Каз өмәсе” башланды.

Бала: Көзгә байлык! Көзгә муллык!

Авылда каз өмәсе.

Яше карты, бала-чага -

Шау-гөр килә һәммәсе! *(балалар кереп китә)*

Әби чыга: (үз-үзенә сөйләнеп) И-и-и, бу эш дигәнә гел бетми, һич кенә дә житешеп булмый. Аллага шөкер казып алган бәрәңгеләренә базга урынлаштырдык, инде зур эшләренә берсе генә калып бара. Авылыбызда каз өмәсе дә бетеп килә, урамда су буеннан кайтучы казлар да кимеде. Алла боерса бүген чират бездә. Курше кызларын да чакырдым. Озакламаслар, бик житез кызлар үсеп килә. *(Ишектән тавыш ишетелә)*

1 кыз: Исәнме, күрше әби! Әллә казларыңны йолкып та бетердеңме?

Әби: Исәнмесез, кызларым. Килеп тә життегезмени? Бик иртә кердегез әле.

2 кыз: Шундый матур көз иртәсендә йоклап ятып буламени, әбием. Узең дә энә барысын әзерләп куйгансын.

Әби: Әйе, кызым, суым хәзер кайнап чыга, сез кереп утырыша торыгыз. Хәзер тәмләп чәй эчеп алырбыз.

3 бала: Чэй эчэргэ өлгөрербез. Башта эшне бетерик. *(Башка кызлар да ризалык белгертэлэр)*

Әби: Алай булгач хэзер казларны алып кереп бирәм, йолка башларбыз *(йомшак уенчык “каз”ларны балаларга бирә).*

Менэ сезгә казлар, жырлый-жырлай, армыйча эшлөгез. Ә мин бөлешләремне эзерли торыйм.

1 кыз: Казларыгыз бигрәк матур

Таза булып үскәннәр.

Ә йоннары, каурыйлары

Мамыкланып беткәннәр.

Кызлар каз “йолкыйлар”.

Әби: Аллаһы боерса, быел каз мамыгыннан гына мендәр ясым әле. Яңа, йомшак мендәрдә йокы тәмле була ул.

(Урам якта капка тавышы ишетелә. Малай керә).

Малай: Шыгыр-шыгыр капканы

Шыгырдатмый япмабыз.

Каз өмәсе булган жирдән,

Беребез дә калмабыз (татар милли киёмнәре кигән малайлар керә).

Малайлар бер-бер артлы:

Исәнмесез, барыгыз,

Бездән сәлам алыгыз.

Әби: Мин бит күрше егетләрен үзем чакырган идем. Онытмаганныр, рәхмәт, килгәннәр.

Үтегез, балакайларым .

Жыр башкарыла: “Гармун алык әле, дуслар”.

Әби: Кызлар казларны йолкып бетерделәр инде. Кызлар, әйдәгез казларны монда куегыз.

Күрше әби эчләрен тазартканчы, уйнап-жырлап алык.

Уен “ Чума үрдәк, чума каз”

Әби: Балакайларым, казлар эзер, барыгыз су буена төшеп чайкап менегез.

(Казларны көянтәләргә элп күтәрәләр , «су» буена төшәләр. Малайларга иләк белән каз каурыйлары бирелә. Алар түбәндәге сүзләргә әйтеп, каурый сибеп баралар).

Малай: Каурыйлары, каурыйлары

Сибелсен су буена,

Казларыгыз шулай уңсын

Киләсе ел буена.

(«Су» буенда кызлар каз “чайкыйлар”). Кызлар “туңдыра башлады бит әле, биеп алык булмаса”, диешәләр. Казларны бәке читенә куеп бишләр).

Уен «Кульяулык»

Кыз: Казларыбыз да чистарды. Жылынып та алдык. Әйдәгез, кайтабыз.

(Казларны алып түгәрәккә басалар. Музыка астында кайталар. Аларны әби каршы ала. Түгәрәк эченә керә.)

Әби: Кайтып та життегезмени, балакайларым? Кая казларыгызны алып куйыйм әле. Бигрәк уңган балалар булдыгыз. Мин әле бәлешләремне да пешереп бетермәдем.

Кыз: Ярар, әби, борчылма, без уйный торабыз. «Йөзек салышлы»лы уйныйк.

Уен «Йөзек салыш».

Алып баручы : Гөрләп үтте, шаулап үтте

Авылда каз өмәсе.

Бу айларны, бу көннәрне

Көтеп ала хәммәсе.

Менә шулай каз өмәсен

Татарда үткәргәннәр.

Ә яшь кызлар күнел биреп

Бу эшкә өйрәнгәннәр.

Канатлар белән бию.

Әби: Бәлешләрем дә пеште, коймакларым да эзер. Әйдәгез, балалар, бәлештән авыз итик, каз майларына манып коймак ашыйк, чәй эчик әле.

(Балалар тезелешеп, өстәл янына чәй эчәргә утыралар).

“БЕЗНЕҢ КҮҢЕЛЛЕ САБАНТУЙ”

Рәхматуллина Регина Николай кызы

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы

"Ике Басу Арташ "Кубэлэк" балалар бакчасы"

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Бәйрәмнең бурычлары:

Балаларны татар халкының гореф-гадәтләре һәм йолалары белән таныштыруны дәвам итәргә: «Сабантуй» бәйрәме турында күзаллау, ярышларда катнашу теләге һәм кызыксыну уяту;

Балаларның физик сыйфатларын үстерүгә булышлык күрсәтергә: житезлек, көч, тизлек, балаларның хәрәкәт активлыгына ихтияжын канәгатьләндерергә.

Татар халкына мәхәббәт һәм толерант мөнәсәбәт, милли бәйрәмнәргә, гореф-гадәтләргә кызыксыну тәрбияләргә.

Кагыйдәләрне һәм төрле биремнәрне үтәүгә җаваплы мөнәсәбәт тәрбияләргә. Уңай хис-кичерешләр үстерүгә, яшътәшләрәң белән аралаша белүгә, үзара аңлашуга һәм кайгыруга булышлык күрсәтергә.

Материаллар һәм җиһазлар: агач атлар, 4 төсле яулык, 2 касә, 2 мендәр, 2 капчык, аркан, 2 кечкенә мендәр.

Башлангыч эш:

"Татарстан мәдәнияте" темасына демонстрацион материалны карау.

Татар әйтемнәрен һәм мәкальләрен уку.

Хәрәкәтчән уеннар

"Сабантуй" татар милли бәйрәме" иллюстрацияләрен карау.

Бәйрәм барышы:

Үзәк сәхнәдә "Сабантуй" язуы, шарлар. Мәйданчык уртасында флажны күтәрү өчен флаг урнаштырылган. Уеннар өчен барлык секцияләр дә флаглар белән бүленгән. Трибуналарда әти-әниләр, кунаклар утыра. Атрибутлар үз урыннарын ала. Барлык катнашучылар да трибуналарның сул ягында дүртешәрләп колоннага тезелә. Фанфарлар яңгырый. Алып баручы уртага чыга.

Алып баручы: Исәнмесез, балалар!!! Хәлләрегез ничек? Балалар, бүген нинди бәйрәм?

Балалар: Сабантуй!

Алып Баручы: Дөрөс!

Күңелле Сабантуйга

Без барлык дусларны чакырдык.

Жырларбыз һәм биербез,

Бердәм, күңелле уйнаулар оештырабыз.

Бүген без татар халык бәйрәме-Сабантуйны билгеләп үтәбез. Ә Сабантуй сүзенен мәгънәсен беләсезме? Ә аны кайчан билгеләп үтәләр? (балалар җаваплары) барыгызны да күңелле Сабантуй бәйрәме белән котлыйбыз. Бу иң яраткан, иң күңелле, иң тантаналы халык бәйрәме. Ул язгы кыр эшләре тәмамланганнан соң үткәрелә. Бу бәйрәмдә кешеләр көч, житезлек һәм чыдамлык буенча ярышалар. Бүген без бу күңелле бәйрәмне бергә үткәрергә җыелдык.

1 бала: Сабантуй-хезмәт туге,

Шатлык һәм бәхет туге,
Уйнап, биеп, җырлап-көлеп,
Бәйрәм итик көн буе!!!

2 бала: шау-гөрә килә болыннар,
Кырлар һәм су буйлары.
Котлы булсын, якын дуслар,
Ямьле Сабан туйлары!!!

«Сабантуй» Җыры

Татар халык уены "Кәрия-Зәкәрия"

("Шүрәле" әкиятеннән татар кызы Гөлчәчәк һәм егет чыга)

Егет: Исәнмесез, балалар. Сезнең балалар бакчасы яныннан узып, шигырьләрне ничек яхшы укуыгызны, яңгыратып җырлавыгызны ишеттек.

Гөлчәчәк: Безнең сезгә кунакка керәсез килде. Сиз бүген бәйрәм итәсез бит? Ә нинди бәйрәм?

Балалар: Сабантуй!

Гөлчәчәк: балалар, бу бәйрәм — Сабантуйны кайчан үткәрәләр икән?

Балалар: Жәй Көне!

Гөлчәчәк: Ә, мин жәйне бик яратам. Жәй көне кояшта кызынырга була. Урманга гөмбәгә барырга. Елгада балык тотарга. Балалар, ә сиз черкиләрнең ничек кычкырганын беләсезме? Ә чебеннәр ничек гөжли? Урманда кошлар ничек сайрый? Ә күке ничек кычкыра? Бака ничек бакылдый? Ә сиз уйнарга яратасызмы? Әйдәгез, сезнең белән «Әй, дустым, чүлмәк сат!» дигән татар халык уены уйныйк.

Татар халык уены «Әй, дустым, чүлмәкне сат!»

Молодцы!

Егет: Игътибар, Игътибар!

Ярышны башлыйбыз,
Кем җитез, кыю һәм оста,
Түгәрәккә тизрәк чыгыгыз!

Уеннар-ярышлар:

«Капчык киеп йөгөрү»;

«Кашыклар белән йөгөрү»;

«Чүлмәкләр сугышы»

«Аркан тартып ал»;

«Чиләкләр белән йөгөрү»;

Егет: менә сиңа капчык бирәм,

Дустың керсен.

Кем тизрәк барып житә

Ул, әлбәттә, жиңәчәк!!!

(капчык киеп йөгерү)

Гөлчәчәк: менә кашык, кашыкта-йомырка!

Йөгерергә ярамый, калтыранырга ярамый,

Тын алырга мөмкин – тик сак кына!

(кашыклар белән йөгерү)

Алып баручы: Булдырдыгыз, балалар! Менә сезгә татлы сый *(конфетлар таратыла)*. Сезгә ошадымы!? *(балалар җаваплары)*. Шуның белән безнең бәйрәм тәмам! Сабулыгыз!

“КАУРЫЙ, КАЗ ӨМӘСЕ”

Бариева Гөлнара Фоат кызы

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы

“Ике басу Арташ “Күбәләк” балалар бакчасы”

муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе

Максат: Балаларны татар халык йолалары, бәйрәмнәре турында белемнәрен баепу. Каз өмәсе йоласы турында әңгәмә, элекке горейф-гадәтләренә искә төшерү.

Җиһазлар: “Каз” йолкыр өчен тазлар, тегелгән казлар, утыргычлар, канат каурийлары.

Бәйрәм барышы:

(Бәйрәм үткәрәсе зал матур итеп бизәлгән. Авыл өе күренеше. “Каз” өмәсе өчен кирәкле әйберләр куелган. Әкрән генә музыка яңгырый.)

Әби: *(үз-үзенә сөйләп керә)* И-и-и, бу эш дигәннәре гел бетми, һич кенә дә житешеп булмый. Авылыбызда каз өмәсе дә бетеп килә, алла боерса бүген чират бездә. Әле менә, күрше кызларын да чакырдым.

(“Каз канаты” җыры астында җырлый – җырлый кызлар керәләр)

Кызлар: Исәнме, әбекәй, хәлләрең ничек?

Әби: Исән-сау килеп життегезме, кызларым? Менә мин сезгә эш әзерләп куйдым. Килгәнегез өчен бик зур рәхмәт. Өмәбезне башлап жибәрик, барыгызда жайлап утырыгыз. Мин сезгә казларны пешекләп әзерләп биреп торымын.

1 кыз:

Казларың бигрәк матур,
Таза булып үскәннәр.
Ә йоннары, каурийлары,
Мамыкланып беткәннәр.

Әби: И-и-и, онытып торам бит, каурийларны жыярга сезгә әржәләр әзерләп куйдым *(әржәләрне алларына куя)*. Соңыннан каурийларны сыдырып су буена чәчерсез, бәбкәләре күп булуын теләп ятарлар алар.

Кызлар: Ярар, әби, ярар.

Әби: Күмәк эштә һәркем сынаша аз сөйлә, күп эшлә. Шулай да гел сөйләшмичә дә күңелле түгел. Шуңа курә жырлый-жырлай эшләргә кирәк.

(Кызлар “Каз канаты” жырын башкаралар.)

Каз канаты кат-кат була,
Кат-кат була, нык була.
Чит жирләрдә бик күп йөрсәк,
Туган жирләр ят була.

Каз канаты каурий-каурий,
Коймак майларга ярый.
Уйнамагач та, көлмәгәч,
Бу дөнья нигә ярый.

Әби: Сөз бигрәктә матур жырлайсыз. Менә без яшь чакта “Яшел яулык” уенын уйнарга ярата идек. Әйдәгез, бергәләп уйнап алайык. *(барысы бергә “Яшел яулык” уенын уйнарга басалар)*

Кульяулыгым яшел-яшел,
Яшел чирәм астында.
Сиздермичә ташлап китәм,
Бер иптәшем артына.

Кыз: Әйдәгез, кызлар, яңадан “Йөзек салыш” уенында уйнап алабыз.

(“Йөзек салышлы” уены. Уенда йөзек кемдә кала, аңа жәза бирелә)

Зәй, зәй, Зәйнәбем,
Атны кая бәйләдең?

Алмагачка бәйләдем,
Алма төште шап итеп,
Зәйнәп чыкты ялт итеп.

Әби: Менә без шулай, кул эшләре эшләп, таң атканында сизми кала идек.

Кыз: Дусларым, канат сыдырасы бар бит. Әйдәгез әле, кем остарак, сыдырыр икән?

(Каз канаты сыдыралар)

Әби: Безнең халыкта “Эшлэгәндә йөрәгең жилкенсен, ашаганда колагың селкенсен” дигән мәкаль бар. Кем сыдыра белми, миңа карагыз. Менә шулай сыдыралар аны. Сез эшли торыгыз, мин сезгә коймак камырын яңартам. Сезнең эшегез бетүгә әзер булсын *(әби чыгып китә)*.

Кыз: “Күз курка, кул эшли”, - дигән мәкаль дәрәс икән, кызлар. Казлар, каурыйлар бигрәк күп, ничекләр бетерербез дип курыккан идек, менә бит эшебез гөрләп барды. Без дә йоласына туры китереп канатларны Мишә буена кадәр чәчеп кайтыйк.

1 кыз:

Каурый сибәм су юлына,
Ишле булсын казыгыз.
Өмәләрдә эш үрсәтеп,
Жырлап-биеп алыгыз.

2 кыз:

Каз өмәсе – иске йола,
Ул безне дуслаштыра.
Матурлыкны күңелләрдә,
Мирас итеп калдыра.

Әби: *(чыга)* Кызларым, сезнең белән бик күңелле булды. Рәхәтләнеп күңел ачтык. Ә инде хәзер сезнең белән бергәләп коймак белән чәй эчеп алырбыз.

(Әкрән генә музыка уйный, барсыда залдан чыгып китәләр)

“АУЛАК ӨЙ КИЧӘСЕ”

Мөхтәрова Лилия Хәлил кызы

Татарстан Республикасы Яр Чаллы шәһәренең

103 санлы "Тургай" балалар бакчасы

Максатлар: Татар халыкының әби-бабайлардан калган гореф-гадәтләренә яңарту; укучыларны татар халык традицияләрендә тәрбияләү, гореф-гадәтләре аша татар теленә мәхәббәт хисләре уяту; татар халык уеннарын һәм җырларын өйрәтү; әдәплеккә, бер-береңә карата игътибарлы булырга, олылырны хөрмәт итәргә өйрәтү.

Зал авыл өе күренеше итеп бизәлә (чиккән сөлгеләр, кулъяулыклар, самовар, чынаяклар һ.б. куела)

Кичә барышы.

Алып баручы: (мин). Исәнмесез, мөхтәрәм кунаклар, укытучылар, укучылар. Бүген бездә аулак өй. Аулак өй турында ишетмәгән кеше сирәктер. Ишеткәнегез булмаса, әйдәгез аулак өйгә рәхим итегез, без сезне аулак өйгә чакырабыз, әби-бабаларыбыздан калган йола, уен, бәйрәмнәренә искә төшерәбез. Әйе, гомер узган, тула оек белән чабаталар тузган. Ә халкыбыз мирасына булган мәхәббәт йөрәкләребездә саклана.

“Хәтерләүдән курыкмагыз сез!

Үткәнегезне онытмагыз сез.

Белегез сез ерак бабаларның,

Ничек итеп көн иткәнен...

Ни иккәнен, ни чиккәнен,

Нинди җырлар, нинди моңнар

Безгә калдырып киткәнен.

1 кыз. Әбием, әбием, кара әле, син өйрәткәнчә чәкчәк пешердем, авыз ит әле, тәмле булганмы?

Әби: Бик тәмле, кызым, булдыргансың!

2 кыз: Әбием, кара әле, син өйрәткәнчә оекбаш бәйләдем? Матур булганмы?

Әби: ОООО, бик матур булган, кызым. Кулларың алтын икән!

3 кыз: Әбием, ә без син өйрәткәнчә альяпкыч тектек. Матурмы?

Әби: булдыргансыз, кызларым! Аллага шөкер, чигәргә дә, тегәргә дә, бәйләргә дә, ашарга пешерергә дә өйрәттем үзегезне. Ә бүген мин сезне аулак өйгә чакырам.

Бергә: Аулак өйгәәәәә!

Әби: Әйе, аулак өйгә.

1 кыз: Сезнең замандагы кебек аулак өйгәме, әбием.

Әби: Әйе, кызым, нәкъ безнең замандагы аулак өйгә чакырам сезне. Барыгыз, кул эшләрегезне алыгыз да аулак өйгә килегез.

Барысы бергә: Ә егетләр ?

Әби: Килерләр, егетләрне дә дәштем. *(Кызлар шатланышып кул эшләрен алып эскәмияләргә барып утыралар. Музыка уйный. Әби сөйли.)*

-Әх, бар иде бит безнең яшь чаклар. Егетләр гармун уйнап, жырлап урам әйләнерләр иде, кызлар янына аулак өйләргә килерләр иде. Әх, хәзер яшьләр элекке без уйнаган уеннарны оныттылар шул. Заманаларны шушы телевизор, телефон, компьютер дигән зәхмәт басты бит.

1 кыз: Егетләр дә килми һаман.

Әби: Килерләр, килерләр, килмичә кая китәрләр икән!

2 кыз: Килсәләр нишлибез соң?

Әби: Килсәләр, бусага ялы түләтмичә кертмәгез! Егетләрне матур итеп каршы алыгыз.

Гармун тавышы. (Егетләр “Әх алмагачдарын” жырын жырлап киләләр)

Әх алмагачлары сайрый сандугачлары

Сайрый -сайрый

Сагындыра башлады.

Егетләр: Кызлар, нигә кертмисез инде, ачыгыз!

1 кыз: Ач булсагыз ашап килегез (көлешәләр).

Егетләр: Ачыгыз тизрәк.

2 кыз: Егет сиңа ни кирәк?

1 егет: Кара кашлы кыз кирәк.

1 кыз: Ни эшкә соң ул кирәк?

1 егет: Әнигә килен кирәк.

(Егетләр кереп утыралар)

Егетләр: Исәнме, Мәдинә әби! Рәхмәт, безне аулак өйгә чакырганга.

Әби: Әйдүк, әйдүк, балакайларым. Түрдән узыгыз! Без аулак өйләрдә бик күп төрле уеннар уйный идек. “Йөзек салыш ” уенын өйрәтим әле.

Берәү сала, калганнарыгыз тоталар, йөзекле кешегә жәза бирелә .

Жәзалар :

1: Этәч булып кычкыра.

2: биеп күрсәтә

Әби: Булдырдыгыз, алтыннарым .

Әби: Безнең өй янында кое бар шул коедан кызларым су алып кайтыгыз .

(кызлар су алып кайталар көянтә чиләк бн)

Әби: Һай, балакайларым, булдырдыгыз.

Рәхмәт, рәхмәт барыгызга

Күңелле ял иттердегез.

Яшь чакларны искә төшереп

Йөрәкләрне җилкеттегез .

Алып баручы: Милләтемнең гасырлардан килгән

Истәлекле гадәтләре бар.

Күркәм гадәтләренә яшәтүче

Олуг теләм-татар теле бар

Чал тарихлы горур кешеләре бар .

Уен йолалары, җыр-биюе,

Һәр киләчәк көнне бизәсен

“БИШЕК ЖЫРЛАРЫ” КҮҢЕЛ АЧУ ЧАРАСЫ

Сәгыйтова Гөлназ Фәннур кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

“Арча 1 нче балалар бакчасы”

муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе

Максат:

Татар халкының гореф-гадәтләре, йолалары белән танышу, аларга кызыксыну уяту.

Бурычлар:

-Балаларның монологик һәм диалогик сөйләм телен үстерү.

-Татар халкының гореф-гадәтләре, йолалары белән танышуны дәвам итү.

-Горурлану, хөрмәт итү хисен тәрбияләү.

-Бишек җырларын өйрәнү.

-Ата-аналар белән тыгыз элемтәдә булу, аларның сценарий куюда ярдәм итү.

Җиһазлау:

- Бишек, самавыр, чиккән сөлгеләр
- Татар халкының милли киёмнәре (балаларга)
- Савыт-саба
- Милли ризыклар (чәк-чәк, өчпочмак)
- Курчак
- Магнитофон

- Пианино
- сандык

Алдан эшлэнгән эш:

- “Бишек туге” темасына әңгәмә үткәрү.
- Татар халкының башка төрле йолалары, гореф-гадәтләре белән таныштыру.
- Халык авыз ижатының “үчти-үчти” сикерткәндә, теләкләр, бала йоклатканда әйтелә торган шигырьләр өйрәнү.
- Дәрзмәнднең “Бәллү” шигырен өйрәнү.
- Татар халкының милли биюен өйрәнү.

Катнашучылар:

Әби, бабай, 2 кыз, 2 малай, әти, әни.

Чараның барышы.

Тәрбияче: -Хәерле көн, балалар!

Талгын гына жыр ишетелә:

Әлли-бәлли итәр бу

Мәдрәсәгә китәр бу;

Тырышып сабак укыгач,

Галим булып житәр бу.

Йокла, углым, йом күзең,

Йом-йом күзең, йолдызым;

Кичтән йокың кала да,

Елап үтә көндезең.

Гыйззәтем син, кадрем син,

Минем йөрәк бәгърем син;

Куанычым, шатлыгым

Тик син минем, синсең, син! (Г.Тукай “Бишек җыры”)

Тәрбияче: Ишетәсезме, нинди моңлы жыр ишетелә. Сезнең мондый жыр ишеткәнегез бармы?

Балалар: Бар.

Тәрбияче: Балалар, бу бишек җыры. Бишек җырлары, гадәттә, баланы бишектә тирбәтеп йоклатканда көйләнә. Бишек тирбәткәндә килеп чыккан әлегә җырларны бишек җырлары дип йөртә башлаганнар.

Бишек электән ук табигый материаллардан хәзерләнгән. Ягы-ягы тал чыбыктан үрелгәннәре да очрый, тар гына такта кисәкләрен бизәкләп ясаганның да очратырга

мөмкин. Бишекне дүрт тактадан рамка кебек озынча итеп эшилир. Аның төбөнө нык тукума тегеп куялар. Бишек сиртмә ярдәмендә ыргакка элэгә һәм түшәмгә ныклы итеп беркетелә (бишек күрсәтелә).

Балалар, сезнең чыбылдык сүзен ишеткәнегез бармы? Чыбылдык ул – бишек өстенә каплап куела торган тукума. Бишекне чыбылдык белән ябып куйгач, нәни бәби өчен кечкенә генә өй барлыкка килгән: һава да жылы, тирбәткәндә жил дә керми, чебен-черки дә борчымый. Бәби рәхәтләнеп йоклый. (чыбылдык күрсәтелә)

Бүген бер йортта зур сөөнеч – бәби туган. Әйдәгез, бергәләп карап китик әле шул мизгелләргә.

Авыл өе. Өстәл янында бабай, әби һәм ике оныкчыклары. Алар чәй эчеп утыра.

Әти: (ишектән килеп керә). Сөөнчә, сөөнчә, балакайларым! Дөньяга аваз салып сезнең энегез туды!

Әби, бабай: - Зур шатлык белән килгәнсен, улым! Әйдәгез, әйдәгез узыгыз, балалар.

Әни баласын гаиләдәге бөтен кешегә күрсәтеп чыга. Һәрберсә теләк теләп чыга.

Әни:

Минем улым дәү кебек,
Урмандагы имән кебек.
Ике күзе янып тора,
Кара бөрлегән кебек.

1 нче кызы:

Әлли-бәлли бәү итә,
Энем йокыга китә.
Энем йокыга киткәч,
Әнисе дә ял итә.

Малай :

Әлли бәлли итәр бу,
Йокыларга китәр бу,
Йокыларга киткәчтен.
Бик дәү булып үсәр бу.

Әти :

Әттә, әттә, әттәти,
Минем улым бик тәти.
Минем улым акыллы да,
Йөрөп китәр ул тәпи.

Бабай:

Үсә-үсә бәбкәем,
Үсә-үсә зур була.
Кояш кебек сөйкемле,
Үзе сүзгә жор була.

Балалар: Өти-әни без сезгә бүләк әзерләдек (*Бишләр*). *Бала тавышка уянып елый башлый.*
Әни бишектә тибрәтә башлый. Бала һаман елый.

Әби: И-и балалар, сабийга ана назы, йөрәк жылысы кәргән бишек жыры кирәк ул. Әби-бабаларыбыз элек-электән әйтеп килгәннәр, бишек жыры тыңлап үскән баланың теле иртә ачыла, сәләтле, акыллы бала булып үсә. Ул аны тынычландыра, йоклата.

Әни: Чынлап та истә минем бу жырлар. Әйдә әле жырлап жиберик.

Кыйгач кашым,
Асыл ташым!
Йоклаек икәү!

Йокла, иркә,
Йокла, бәбкә,
Бәүкәй, бәллү бәү!

Дәрмәнднең “Бәллү” шигыре, Р.Әхъярова көе

Катнашучылар бергәләп бәби тотып чыгып китәләр.

Тәрбияче: Ана бишек жыры жырлаганда сабыена үзенең изге теләкләрен тели. Бала елаганда да, ана сабийны бишек жыры көйләп юата. Бала жырны тыңлап изрәп йокыга киткә.

-Балалар, сезгә әниләрегез бишек жыры жырлыймы? (*балалар жырлап күрсәтәләр*)

-Балалар, ишеттегезме, бишек жырында әнисе сабыена нинди матур сүзләр белән эндәшә?

-Дәрәс, балалар, әни баласына бары тик матур, назлы сүзләр белән генә эндәшә: алсу алмам, бердәнберем, терәгем, алтыным, бәхетем, күз нурым, бәхет йолдызым.

- Ә сезгә әниләрегез нинди ягымлы сүзләр әйтә соң? Әйдәгез, без моны белү өчен “Ягымлы сүзләр” уенын уйнап алабыз. Бишек жыры башлануга бер-беребезгә курчакны тапшырабыз.

Көй туктагач, кемдә курчак кала, шул ягымлы сүз әйтә.

-Балалар сез бүген нинди яңалыклар белдегез?

-Өти-әниегезгә, дусларыгызга нәрсәләр сөйләрсез?

-Сау булыгыз!

“ЯҢГЫР ТЕЛӘУ ЙОЛАСЫ”

Сәлимова Ләйсән Камил кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

«Бала үсеше үзәге – Арча шәһәре 4 нче балалар бакчасы”

муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе

Максат: Татар халкының йолалары, гореф-гадәтләре ярдәмендә мәктәпкәчә яшьтәге балаларны татар халкының онытылып барган милли бәйрәмнәре белән таныштыру, аларга карата уңай караш тәрбияләү.

Җиһазлау: Табигать күренеше, казан асу жайланмасы, кирәкле савыт-сабалар, урманга бару көе, уенчык атлар һәм арба, төрле ярмалар, кечкенә итеп туракланган кәгазьләр, кечкенә уенчык чиләкләр.

Тәрбияче: Исәнмесез-саумысез, балалар, килгән кунаклар! Ничек хәлләрегез? Балалар, мин сезне бүген урманга кечкенә генә сәяхәткә дәшеп калам. Сез ризамы?

Балалар: Әйе, без риза.

Тәрбияче: Мин бик шат. Безнең сәяхәт берничә тукталыштан торачак, без бүген уйнарыбыз, җырларыбыз, шигырьләр сөйләрбез. Ә сәяхәткә без нинди транспортка утырып барырыбыз?

Балалар: Автобус, машина...

Тәрбияче: Безнең автобуска, машинага утырып сәяхәткә барган бар. Мин сезгә бүген Ибраһим бабайның атлы арбасына утырып урманга барырга киңәш итәм. Киттекме?

Балалар: Киттек.

Урманга бару. (Балалар арбага тезелеп утыралар). (Музыка яңгырый).

Беренче тукталыш: Таныштыру.

Тәрбияче: Балалар, менә без беренче тукталышка килеп җиттек. Карагыз әле, урманда ничек матур, чиста һава!.. Тик менә озак вакыт яңгыр яумый торса, урмандагы барлык тереклек

кибә, сулыга башлый, урман гына түгел – барлык жир йөзе, андагы һәрбер тереклек суга сусый. Балалар, ә беләсезме, татар халкында шундый онытылып барган “яңгыр теләү” йоласы бар. Бу көнне олылар: әби-бабайлар бисмилла әйтеп намаз укыйлар, яңгыр сорыйлар; ә инде яшьләр һәм балалар төрле ярмалардан ботка пешерәләр, уеннар уйныйлар, яңгыр сорап җырлар җырлыйлар. Әлегә йоладан соң яңгыр ява. Бу еллар күп авылларда уйнала, тик ул онытылып барган йолалардан санала. Әйдәгез, без дә бүген яңгыр теләү йоласын үтик!

Тәрбияче: Икенче тукталышка барыйк.

Икенче тукталыш: Бисмилла уку.

Тәрбияче: Менә икенче тукталышка килеп життек. Йола үтәлсә өчен беренче бисмилла уку кирәк. Безне шушы урманга алып килгән Ибраһим бабайны бисмилла укырга чакырыйк. *(Бисмилла тыңлау).*

Тәрбияче: Ә хәзер безгә ботка пешерер вакыт та житте. Балалар, ботка пешерер өчен нәрсәләр кирәк?

Балалар: Сөт, су, тоз, ярмалар...

Тәрбияче: Молодцы!

Өченче тукталыш: Ботка пешерү.

Тәрбияче: Хәзер безгә ботка пешерергә кирәк. Кем булышыр?

Балалар: Без!... *(Ботка пешерү процессы башлана).*

Тәрбияче: Ботка пешкәндә менә бу такмакны әйтү кирәк. Әйдәгез, барыбыз бергә әйттик.

Яңгыр яу, яңгыр яу!

Без сорыйбыз Ходайдан,

Арыштан, бодайдан,

Пәрәмәчтән, күмәчтән.

Сыерларның сөтләре

Аз булмасын, күп булсын.

Игеннәрнең баилары

Ач булмасын, тук булсын.

Дүртенче тукталыш: Уен уйнау.

Тәрбияче: Боткабыз пешә торсын, без уен уйнап алайык. Уенның исеме “Кульяулык алыш” дип атала. Түгәрәккә басабыз, музыка башлана, кульяулыкны түгәрәк буенча жибәрәбез, кемдә музыка туктый шул җәзә үти. *(Уен уйнала).*

Бишенче тукталыш: Җыр җырлау.

Тәрбияче: Балалар, әйдәгез, яңгырны чакырып бер җырлап алайык.

Балалар: Җырлыйк! *(Җыр “Әйе шул, шулай шул”).*

*Без җырлыйбыз, җырлыйбыз,
Ялындырып тормыйбыз.
Яңгыратып басу-урманнарны,
Чакырабыз яңгырны.
Әйе шул, әйе шул
Чакырабыз яңгырны.*

Тәрбияче: Әйдәгез, уен уйнап алайк. Яңгыр яумый да яумый, су сибеш уены уйнайк.
(Кечкенә уен чиләкләре һәм кәгазьләр). Уенны башлыйбыз һәм әйтем әйтәик.

*Яңгыр яу, яу, яу,
Иген-ити күп булсын.
Яу, син, яу килеп кенә
Җиргә ямь биреп кенә,
Яңгыркаем яу, яу, яу.*

Тәрбияче: Ботка да пеште. Без бүген сезнең белән яңгыр теләү йоласын үтәдек. Такмаклар әйтеп җырлар җырладык, уеннар уйнадык, ботка пешердек. Ботканы тәмле итеп ашыйк та, кайту ягына кузгалыйк. Алдагы тукталыш.

Алтынчы тукталыш: Ботка ашау.

Тәрбияче: Менә балалар кире бакчабызга кайтырга вакыт. Ибраһим бабайны аты белән чакырыйк, арбага утырып кайтыйк.

Бакчага кайтканда яңгыр ява, балалар шатлана.

“ДӘУ ӘНИГӘ САБАНТУЙГА КУНАККА”

Билалова Гөлнәз Галимҗан кызы

Татарстан Республикасы Балык Бистәсе муниципаль районы

“Мишутка” балалар бакчасы

муниципаль мәктәпкәчә яшьтәге балаларга

белем бирү бюджет учреждениесе

Максат: Балаларда милли бәйрәмнәр турында белемнәрен үстерү. Балаларга халкыбызның милли бәйрәме – Сабантуйның язгы-җәйге бәйрәм икәнен, бөтен җирдә зурлап үткәрүләрен аңлату. Татар халкының йола-бәйрәмнәренә хөрмәт тәрбияләү.

(Сабантуй көе яңгырый. Зал бәйрәмчә бизәлгән)

Алып баручы: Исәнмесез, балалар! Хәерле көн, хөрмәтле кунаклар! Без бүген татар халкының олы бәйрәменә Сабантуйга җыелдык. Сабантуй – ул хезмәт һәм дуслык бәйрәме. Сабантуй – ул һәркемнең көтеп алган бәйрәме. Котлы булсын Сабантуйлары!

Сабан туе-хезмәт туе,
Шатлык һәм бәхет туе.
Бәйрәм итик көн буе!
Котлы булсын, котлы булсын
Ямьле сабантуйлары!

Сәхнәләштерү.

Җиһазлау: Өй күренеше, авыл күренеше, сабантуй мәйданы.

Катнашалар: алып баручы, эни, дәү эни, кыз, Кәжә белән Сарык, Чуар тавык, Батыр, Шүрәле, Чукмар белән Тукмар.

Өй күренеше

Эни: Кызым, кәрәзле телефоныңны ал әле, шалтыраталар.

Кыз: Алло, алло!

Дәү эни: Кызым, мин әле бу-дәү эниң, исәнме!

Кыз: Ә, дәү энием, исәнме! Ничек яшисең, авырмыйсыңмы?

Дәү эни: Әйбәт, кызым! Сезне бик сагынам, бигрәк тә сине күрсәм килә.

Кыз: Мин дә сине бик сагындым, дәү энием!

Дәү эни: Кызым, әйдә безгә килегез. Бүген бездә Сабантуй бәйрәме.

Кыз: Нәрсә ул – Сабантуй, дәү энием?

Дәү Эни: Сабантуй – бик күңелле бәйрәм ул. Анда җырлыйлар, бииләр, төрле уеннар уйныйлар.

Кыз: Ә, алай булгач, кайтабыз, дәү энием. Үзем белән дусларымны да алам.

Дәү эни: Әйдәгез, кайтыгыз, балакайларым! Мин хәзер үк тәмле әйберләр пешерермен.

(Кыз шатлана-шатлана энисе янына килә).

Кыз: Энием, дәү энием безне куакка – Сабантуй бәйрәменә чакырды.

Эни: Ярар, кызым, бик яхшы булыр. Син бар тизрәк, дусларыңны чакыр, юлга чыгарбыз.

(Кыз дуслары янына чыга).

Кыз: Кызлар, малайлар, килегез әле тизрәк! *(Дуслары йөгерешеп киләләр)*

Кыз: Дусларым, мин сезне дәү эниемә куакка алып барам, барасызмы?

Бала: Барабыз! Ә нинди бәйрәм соң ул Сабантуй?

Кыз: Баргач күрербез! Күчтәнәч тә алыйк. Дәү энием конфет ярата.

Әйдәгез, әйдәгез

Кунакка дэу әнигә.

Ул инде безне көтә.

Сабантуй матур үтәр.

(Балалар автобуска утырып, жырлый-жырлай, юлга кузгалалар)

Авыл күренеше.

Дэу әни: Әйдәгез, балакайларым, исән-сау килеп життегезме?

Кыз: Дэу әнием, сиңа күчтәнәчләр алып кайттык. Менә сиңең яраткан конфетлар, дэу әнием!

Дэу әни: Рәхмәт, балакайларым. Сез үзегез – күчтәнәч.

Кыз: Дэу әни, нинди бәйрәм соң ул Сабантуй?

Дэу әни: Балалар, Сабантуй ул - халкыбызның иң яраткан, иң күңелле бәйрәме. Аңа әзерлек алдан ук башлана. Гаиләдә хатын-кызлар өй жыештыралар. Яшьләребез бәйрәм башланарга берничә көн калгач, сөлге жыеп йөриләр. Әнә, күрәсезме, бабагыз атны бизәп жигеп тә куйды. Әйдәгез, бергәләп, атларга утырып, без дә бүләк жыйрга чыгыйк!

Алып баручы:

Шатлыклар күңелебездә,

Ал кояш күтебездә,

Килегез, дуслар, кунакка

Сабантуй бүген бездә.

Без уйныйбыз, уйныйбыз,

Якты көннән туймыйбыз.

Сабан туе гөрләп торсын,

Биибез дә жырлайбыз!

Алып баручы: Ә хәзер Сабантуй уеннарын башлайбыз. Карагыз әле, карагыз, майданда Чукмар белән Тукмарыбыз сугыша. Чукмар, Тукмар, нигә сугышасыз?

Менә сезгә

Икегезгә ике капчык

Ягез әле, тотыгыз.

Сабан туенда ярышып,

Сез дә бүләк алыгыз.

(Балалар уенны дәвам итәләр).

Алып баручы: Кунакка Гали белән Кәжә дә килгән. Әйтегез әле, сезнең нинди ярышта катнашасыгыз килә?

Кәжә: Безнең су ташу ярышында катнашасыбыз килә.

Менә сезгә сулы чиләк,
Көянтә ал иңең.
Йөгер тизрәк, иң алдан кил,
Егыла гына курмә.

(Балалар чиратлашып “Су ташу” уенын дәвам итәләр).

Алып баручы: Ә хәзер концерт майданчыгына юнәлик.

Бала: Тыпыр-тыпыр тыпырдый,
Аяк бер дә тик тормый,
Бию көе уйналсын.
Ә кызлар биеп алсын.

(“Кәсәләр “биюе”)

Бала: Матур биисез икән,
Ардым, димисез икән.
Әх, тыңлар идек хәзер
Матур татар жырларын.

(Жыр “Гүзәл Туган ягыбыз”)

Алып баручы: Чуар тавык килә, йомырка алып килә. Чуар тавык, бу йомырка белән нишлибез?

Чуар тавык: Кашыкка салып күкәйне
Йөгерегез тизрәк.
Күрик әле бу ярышта
Кайсыгыз житезрәк?

(Йомырка белән йөгерү).

(Сөйләшә – сөйләшә кәжә белән сарык майданчыкка керә)

Кәжә: Әйдә, Сарык, шунда барыйк.

Безнең анда икәнлекне бүреләр дә белмәсләр.

Алып баручы: Әйдәгез, рәхим итегез, бездә дә бүген Сабантуй бәйрәме. Кәжә, Сарык безгә капчык киеп йөгерү ярышына капчык кирәк, капчык биреп торыгыз әле.

Кемнәр житез, кем өлгер,
Минем янга килегез.
Әйдә, карыйк узышып,
Капчык киеп ярышып.

(Капчык киеп йөгерү)

Алып баручы: Балалар, Сабатуйның күркәм йоласы – ат чабышы.

Алай итик әле без,

“СОЛДАТКА ОЗАТУ КИЧӘСЕ”

Галимуллина Гөлнара Рүзэл кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

“Арча 9 нчы балалар бакчасы”

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Максат:

- балаларның татар халкының милли гореф-гадәтләре белән таныштыру, патриотик тәрбия бирү;
- балаларда бу гореф-гадәтләргә, йолаларга хөрмәт, ихтирам, милли җырлы-биюле уеннар аша балаларда туган телгә карата хөрмәт тәрбияләү;
- гореф-гадәтләренә, йолаларга, милли уеннарга хөрмәт хисе тәрбияләү.

Җиһазлау: залда авыл йортының эчке күренеше: өстәл, самавыр, чиккән сөлгеләр.

Кичә барышы

1 нче алып баручы.

Солдат булды егет, менә китә,
Күз карашы чак-чак монсу да.
Ни әйтергә белми әнисе дә:
Шатлык та бар, берәз борчу да.
Шатланмаслык мени: улы анын
Егет булып житкән, ләбаса.
Тик шулай да ана ул хезмәткә
Үзе барыр иде, яраса.
Борчыла шул инде әни күңеле,

Жибәрәсе килми күз нурын.

Насыйп булсын солдат егетләргә

Бу тормышта табу үз юлын.

2 нче алып баручы.

Исән генә йөрсен балам, диеп

Изге теләк тели аналар.

Туган илен сагынып хатлар язар

Чит жирләрдә йөргән балалар.

Солдат булды егет, менә китә

Еракларда аның уйлары.

Туган якларына алып кайтсын

Исән-имин аны юллары!

(Өстәл янында әби-бабай, әти-әни, солдаттан кайткан малай, солдат малай, кызлар, малайлар утыралар.)

Солдат малай. Туганнарым, дусларым, менә миңа да армия сафларына китәргә вакыт житте. Минем өчен изге теләктә торыгыз.

Армиядә хезмәт итеп кайткан солдат. Энем, мин үзебезнең ил алдындагы бурычыбызны үтәп кайттым. Чират сиңа да житте. Сиңа уңышлар телим. Кыю бул, дәрәжәңне төшермә. Татар егетләре һәркайда мактаулы.

(Малайлар чыгып тезелеп басалар. Солдатта булган дигән җырда бию бишләр)

Әби. Улым, имин хезмәт итеп туган ягыңа әйләнеп кайтырга язсын. Без сиңа хәер-догада торабыз.

Солдат малай. Рәхмәт, әбием.

Бабай. Еллар тыныч, күкләребез аяз булсын. Хәерле сәфәр, улым.

Солдат малай. Рәхмәт, бабаем.

(Кызлар, малайлар торып баса. Вальс бишләр)

Солдат малай. *(сөйгән кызына)*

Син мине көтәрсенме?

Кыз. Көтәрмен. Борчылма.

Солдат малай. Вәгъдәме?

Кыз. Вәгъдә. Тыныч хезмәт ит, ярыймы. Менә сиңа вәгъдә билгесе – кульяулык.

Солдат малай. Рәхмәт. Мин аны йөрәк түрәдә генә саклармын. Сау бул.

Әтисе. Улым, нәселебезгә тап төшермә. Яхшы хезмәт ит. Хәерле юл, улым!

Әнисе. Улым, минем синең өчен борчылганны беләсең. Исән-сау кире әйләнеп кайт. Хәерле юллар, сиңа улым! Исәнлектә күрешергә насыйп булсын, амин. Улым, сиңа ипи каптырам. Калган кисәкне алып куям. Ул син кайтканны көтеп торыр. *(Ипи каптыра.)*

Әтисе. Улым, яхшы хезмәт ит, нәселебезгә тап төшермә. Хәерле юллар сина!

Солдат малай. Сау булыгыз, туганнар, дуслар, классташлар, күршеләр! Сау булыгыз, әти-әни! Сау бул, ...!

Барысы. Сау бул, ... Исән-сау йөрөп кайт.

Алып баручы.

Бәйрәм белән сине, батыр солдатыбыз!

Сине һәркөн искә алып үтәбез!

Изге бурычыңны яхшы тәмам итеп

Исән-имин кайтуыңны көтәбез!

(Катнашучылар тезеләп басып җыр башкаралар)

Солдатлар

Бабай да солдат булган,

Әти дә солдат булган,

Зур абыйда солдат булып

Ил чикләрендә торган.

Зур абыйда солдат булып

Ил чикләрендә торган.

Кече абый солдат булып

Китте быел яз гына.

Мин үземдә солдат булам

Үсим генә аз гына.

Мин үземдә солдат булам

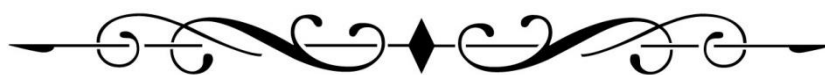
Үсим генә аз гына.

Мин үземдә солдат булам

Үсим генә аз гына

Мин үземдә солдат булам

Үсим генә аз гына.

“НӘҮРҮЗ МӨБӘРӘК БУЛСЫН!”

Хөсәенова Гөлфия Хәйдәр кызы

Татарстан Республикасы Балтач муниципаль районы

“Бөрбаш балалар бакчасы”

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Максат: Татар халкының милли бәйрәме “Нәүрүз” бәйрәме турында балаларның белемнәрен киңәйтү. Милли горурлык хисләре тәрбияләү.

Бурычлар:

- бәйрәмдә катнашасы килү теләге булдыру, иптәшләренең чыгышларын дикъкать белән карарга һәм тыңларга өйрәтү;
- бәйрәм мөхите булдыру, балаларда күтәренке кәеф тудыру;
- матур әдәбият һәм фольклор әсәрләрен сәнгатьле итеп башкарырга өйрәтү.

Җиһазлар: уеннар өчен кирәк - яраклар, кулъяулык, ачкыч, кәрзин күчтәнәчләр, бүләкләр.

Алдан әзерлек эше: жырлар, шигырьләр өйрәнү. Әти-әниләрне, әби-бабайларны кунакка чакыру.

(Әби чәй өстәле әзерли. Бабай чыга.)

Бабай: Хәерле иртә, карчык.

Әби: Хәерле иртәләр, тордыңмы, картым. Бүген дә исән-сау йоклап тордык. Аллага шөкер.

Бабай: Аллага шөкер! Көннәр дә озыная башлады. Әй, бүген ничәсе соң әле, карчык. Числаны да онытып торам бит. Әй, картлык диген шунда.

Әби: Мартның 21-е инде бүген. Бигрәк тиз үтә бу көннәр, таң ата да, кич була.

Бабай: Нәүрүз бәйрәме икән бит бүген, ләбаса. Нәүрүз мөбәрәкбад, карчык! Бу бәйрәмне безгә борынгы бабаларыбыз биреп калдырган. Кешеләр бу бәйрәмне кыш үтеп, табигать яңара башлагач, көннең төн белән тигезләшкән мәлендә билгеләп үткәннәр. Нәүрүз иң шатлыклы яз бәйрәме - өмет бәйрәме булып безнең көннәргә кадәр килеп житкән. Таң ату белән кешеләр учак кабызганнар, аш-су пешереп бер-берсен сыйлаганнар, төрле уеннар, ярышлар уздырганнар.

Әби: И, картым, елның елында балалар котлап керәләр иде, бу ел да керерләр әле. Күчтәнәчләребезне әзерләп куярбыз, ботка пешерербез, алла боерса. Син, картым, акчаларыңны хәстәрләп куй.

(Ишек каккан тавыш ишетелә).

Бабай: Әллә килеп тә житте инде оланнар.

1 Бала:

Ач ишегең, керәбез,
Нәүрүз әйтә киләбез
Әй, бабакай, бабакай
Мич башыннан төш, бабай.
Биш тиен акча бир, бабай,
Нәүрүз мөбарәк булсын.

(Бабай белән әби чыгалар)

Бабай: Исәнмесез, оланнарым. Мондый мөхтәрәм бәйрәм өчен биш тиен генә акчаны табабыз инде аны. Хәзерге заманда биш тиен пүчтәк бит ул. *(Янчыгын тартып чыгара да, вак акчалар сибеп җибәрә).* Ягез әле, кайсыгыз өлгеррәк икән? Күрсәтегез әле житезлегегезне!

Әби: Әй балакайларым, күптән көтә идек сезне бабагыз белән. Күчтәнәчләремне дә әзерләп куйган идем. Иң элек сез безгә матур шигырьләрегезне сөйләп күрсәтегез әле.

2 бала: Әйдә, кояш, сип нурыңны,

Кызганма бер дә,
Зур бәйрәм, күңелле бәйрәм
Яз бүген бездә.

3 бала: Тизрәк кил безгә, жылы яз,

Тизрәк-тизрәк кил!
Кошчыкларга җырлар өйрәт,
Уйна, сайра, көл.

4 бала: Тизрәк кил безгә, жылы яз,

Тизрәк-тизрәк кил!
Куяннар туңып беткәндер,
Иссен жылы җил.

5 бала: Урманда бит пешермиләр

Тугәрәк калач.
Песнәкләрнең туннары юк,
Тамаклары ач.

6 бала: Чәчәкләр белән күмелсен

Без яшәгән ил.

Тизрәк кил безгә, жылы яз,

Тизрәк-тизрәк кил!

Жыр “Яз килә”

(Убырлы карчык керә. Жеп белән урап бәйләнгән Нәүрүзбикәне алып килә)

Убырлы карчык: Килми генә торсын әле яз! Менә Нәүрүзбикәне алып китеп үземнең өемә бикләп куям. Миңа да бәйрәм кирәк. Минем өемә яз китерсен, матурлык китерсен!

Нәүрүзбикә: Юк – юк, жибәр мине, Убырлы, мин бикләнеп яши алмыйм. Мин кешеләрне бик, бик яратам. Балаларга яз китерәсем, шатлык өләшәсем бар.

Убырлы карчык: Ә – ә – ә, балаларны яратасың, ә мине яратмыйсыңмы? Нәүрүзбикә: Әйбәт булсаң, явызлыктар кылмасаң, сине дә яратырмын, сиңа да жылы, якты, кояшлы көннәр алып килермен.

Убырлы карчык: Жылы, якты, кояшлы көннәр алып килерсеңме? Андый рәхәтлекләрне башкалар белән бүлешеп булмый инде. Әйдә, үземә генә алып килерсең андый көннәрне. Менә мин сине шушы ачкыч белән өемдә бикләп тотармын *(ачкыч күрсәтә)*. Кулъяулыгыма яхшылап төенләп куйыйм әле.

(Ачкычны кулъяулыкка төенләп, кесәсенә салганда төенле кулъяулык төшеп кала. Убырлы Нәүрүзбикәне алып чыгып китә).

Әби: Балалар, нишлибез инде? Нәүрүзбикәдән башка яз да килми, кояш та чыкмый бит.

(Аптырап йөргәндә, төенләнгән кулъяулыкны табып ала. Чишеп ачкычын алмакчы була, чишелми. Кулъяулык “Телгә килә”)

Кулъяулык *(аудио язма):* Юк, мин гади яулык түгел, бик тиз генә чишелмим. Минне чишәсегез килсә, жырлап-биеп, уйнап-көлеп күңелемне күрегез. Шартымны үтәсегез, бәлки чишелермен – ачкычлы булырсыз.

Бабай: Кулъяулыкның да шарты бар икән, Убырлы карчыкны шул ул! Балалар, без бу шартны үти алабыз бит. Әйдәгез әле, уйнап-жырлап, биеп алыгыз!

1. Уен “Капкалы” *(чишеп карый, чишелми)*

2. Уен «Кулъяулык салыш» *(чишеп карый, чишелми)*

3. Уен «Ачык авыз»

Әби: *(уен беткәч).* Әйдәгез инде кулъяулыкның төенен чишеп карыйк.

(Яулык чишелә, ачкычны алалар. Убырлы карчык керә.)

Убырлы карчык: Кая югалттым соң шул кулъяулыгымны? Сөз күрмәдегезме?

Бабай: Күрдектә, таптык та инде. Ачкычны да кулга төшердек. Менә! *(Күрсәтә)*

Убырлы карчык: Минем ачкыч бит ул, бирегез!

Бабай: Бирми генә торыйк эле. Менә безнең балалар белән ярышып кара, жиңә алсаң, карап карарбыз.

Ярышлар:

1. “Кашыкка күкәй куеп узышу” (Убырлы жиңелә)

2. “Урындык белән уен”.

(Соңгы уенда Убырлы да катнаша, ул урындыкка утыргач, аны бәйләп куялар. Ул кычкыра, чишүләрен таләп итә).

Әби: Менә, Убырлы карчык эләктердек үзеңне! Нәүрүзбикәне азат итсәң, без дә сине коткарырбыз. Риза булмасаң, чыгармыйбыз.

Убырлы карчык: (еламсырап) коткарыгыз гына, жибәрәм Нәүрүзбикәне. Үз кулларым белән китереп бирермен.

Бабай: Ышанып жибәрәбезме, балалар? Ярый инде, бар чык. Алып кил Нәүрүзбикәне. (Чишәләр, ачкычны бирә. Убырлы чыгып Нәүрүзбикәне алып керә).

Убырлы карчык: Менә алып килдем – сүземдә тордым. (үзе чыгып китә)

Нәүрүзбикә: Рәхмәт, сез мине явыз карчыктан коткардыгыз.

Агымсулар кичтем мин,

Биектаулар үттем мин.

Сезне сагынып килдем мин –

Нәүрүз котлы булсын!

Әби: Балалар, Нәүрүзбикәне уртага алып күмәк бию биеп алыгыз.

(Бию көе яңгырый.)

Кыш бабай: Исәнмесез, кадерле балалар, хөрмәтле кунаклар! Миннән башка нинди бәйрәм монда?

Бабай: Тукта эле, Кыш бабай, кызма. Безгә Яз кызы – Нәүрүзбикә килде, без аны каршылап бәйрәм итәбез.

Кыш бабай: Мин эле китмәгән, алар бәйрәм итәләр. Хәзер менә карап карыйк инде, кайсыбыз көчлерәк булып икән! Кем жиңә, шул хужа булып калачак. Кул көрәштерәбез, кем ота – шул жиңүче була.

(Кыш бабай белән Нәүрүзбикә ярышалар)

Кыш бабай: Бу юлы Нәүрүзбикәбез житез булып чыкты. Хәзер кем көчлерәк булып икән? Әйдә, Нәүрүзбикә, тагын сынашып карыйк. Хәзер мин күрсәтәм!

(Кышау тартышу, балалар да ярдам итәләр)

Әби: Балалар, әйдәгез Нәүрүзбикәгә булышабыз! Сез дә көч сынап карыйсызмы?

(Балалар да ярыша)

Кыш бабай: Туктагыз эле туктагыз, әйдә эле Нәүрүзбикә биеп карыйк, кем матуррак биер икән.

Нәүрүзбикә: Әйдә, Кыш бабай, биибез.

(Кыш бабай, Нәүрүзбикә, балалар бишләр)

Кыш бабай: Уф арыдым, эрим, агам, ярдәм итегез!

Бабай: Балалар, Кыш бабай эри, озатырга кирәк. *(Кыш бабайга өрәләр)*

Кыш бабай: Менә күрдегезме, жинелдем. Кызым Нәүрүзбикә тырыш, житез, көчле, эш сөючән булып чыкты. Тыныч күңелем белән урынымны сиңа калдырып китәргә эзермен. Барчагызны да тагын бер кат бәйрәмнәр белән! Исән-имин булыгыз! Сау булыгыз!

(Кыш бабай чыгып китә)

Нәүрүзбикә: Сау бул, Кыш бабай! Тынычлап ял ит.

Бабай: Кыш бабайны озаттык, бәйрәмебезне дәвам итсәк тә була.

(Убырлы керә)

Убырлы: Туктагыз! Туктагыз! Зинһар мине гафу итегез! Минем бәйрәмгә киләсем килгән иде.

Әби: Нәүрүзбикә, балалар, әйдәгез без аны гафу итик. Бергәләп татар халык жырлы-биюле уены “Кәрия-Зәкәрия” не уиныйк.

(«Кәрия – Зәкәрия» уены уйнала)

Убырлы: Зур рәхмәт сезгә, балалар! Бәйрәм белән сезне! Нәүрүз котлы булсын! Уңышларыгыз бай булсын!

(Убырлы чыгып китә)

Нәүрүзбикә: Бик матур уйнадыгыз. Ә хәзер минем сезнең тапкырлылыгыгызны тикшереп карыйсым килә. Мин табышмак әйтәм, кем дәрәс җавап әйтә, шул күчтәнәч ала.

1. Боз һәм кар эреде

Сулар йөгерде.

Егылап елгалар

Яшьләр түгелде.

2. Көннәр озая,

Төннәр кыскара

Бу кайсы вакыт

Я, әйтеп кара. *(Яз)*

3. Лампа түгел – яктырта,

Мич түгел – жылыта. *(Кояш)*

4. Борынсыз чыпчык боз тишә. *(Тамчы)*

5. Күктән килде, жиргә инде. *(Яңгыр)*

Нәүрүзбикә: Балалар, сез мине акыллы, тырыш булуыгыз белән шатландырдыгыз. Сезнең белән бик күңелле. Мин дә буш килмәдем - сезгә язгы матур, жылы көннәр, сихәтле яңгырлар алып килдем. Язгы кояш һәр көнегезне шатлыкка, бәхеткә күмсен. Мин сезгә күчтәнәч итеп татар халкының иң яраткан ризыгын коймак алып килдем.

Сыерчык сайрап үтте.

Һавалар зыңлап китте.

Шатланып каршы алыгыз,

Яз җитте бит, яз җитте!

Әйдәгез әле бергәләшеп коймак белән сыйланып алайк

(Әби белән бабай чыгалар)

Әби: Менә боткабыз да пешеп чыкты.

Әйдәгез, түрдән узыгыз.

Ботка белән коймактан авыз итегез.

(Ботка белән коймак ашыйлар)

“КАЗ ӨМӘСЕ”

Халиуллина Әлфия Фәрит кызы

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы

ш.т. Байлар Сабасы гомуми үсеш бирүче төрдәге

Саба 2 нче “Эллуки” балалар бакчасы”

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Алып баручы. Хәерле кич, дуслар, хәерле кич. Бәйрәмнәрегез котлы, мөбәрәк булсын!

Бүген бездә каз өмәсе,

Каз өмәсе бүген бездә.

Каз йолкырга килгән кызлар,

Уңыш юлдаш булсын сезгә!

Әйдәгез, кызлар, әйдәгез. Әти казларның эшен бетерде, эш бездән генә тора. Кызлар, тизрәк эшкә тотынсаң, эшебез дә тизрәк бетәр.

Кыз: Кызлар, жыр жырласаң эшләрәбез жиңелрәк эшләнең. Әйдәгез, жырлайк әле.

Жырлай-жырлай каз йолкыйлар. Жыр: “Каз канаты”

Жыр «Каз канаты»

1) *Каз канаты, каз өмәсе.*

Елларына бер генә.

Гомер буге онытылмый

Туып үскән ил генә.

2) *Каз канаты, каз өмәсе-*

Борынгыдан калган йола,

Сез дә була, бездә була,

Күңел шатлыкка тула.

..... Ләйләнең казы чистарак булган бит, кызлар.

..... Әй уңган да инде безнең Ләйлә. Нәрсәгә тотынса, шуңа кулы килеп тора.

..... Безнеке дә аныкыннан ким түгел. Менә карагыз. Ялт иттердек.

Сикереп тора, каз түшкәсен кулында сикертеп “шап-шап” итеп суккалый.

..... Гармун тавышы ишетелә, әллә малайлар киләме?

..... Чынлап та кызлар, малайлар җырлап киләләр.

(Малайлар җырлап керә)

Сандугачның балалары

Талга кунганнар икән.

Кызларыбыз тырышып эшли

Бигрәк унганнар икән.

Тәрәздән кайсыгыз,

Карап кемне танийсыз?

Карап тилмереп торганчы

Ник чакырып алмыйсыз?

..... Кызлар, канатлар алыгыз. Канат сатабыз *(егетләр керә)*

Малайлар. Исәнмесез, кызлар!

Кызлар. Исәнмесез!

Малай. Кызларыгыз симез булсын!

Әй, юкла, казларыгыз симез булсын!

..... Тупсадан акча түләмичә кертмибез. Акчагыз бармы?

Малайлар. Акча бездә бер кесә. *(кесәләрен әйләндереп күрсәтәләр)*

..... Кызлар, малайларның бернинди дә акчалары юк.

Кызлар: Малайлар, сезгә кем кирәк?

Малайлар: Безгә матур кыз кирәк.

К: Ул кызыбыз бик елак.

М: Кәнфит, прәнник бирербез.

К: Кәнфит, прәнник яратмый.

М: Яратмаса, эләкми. Сөз нишлисез, кызлар?

К: Без йон йолкыйбыз!

М: Без аларны таптарбыз.

К: Нәрсә белән таптарсыз?

М: Аяк белән таптарбыз.

К: Ә без сезне куарбыз (*канат белән сугалар*)

Малайлар һәм кызлар кара-каршы жырлашалар («Челтәр өлдөм читәнгә»)

М: Каз канатлары йолкасыз,

Йолкып ни майтарасыз?

Бу өйләрдә жырлап-көлөп

Кемнәрне юатасыз?

К: Каз канатлары йолкабыз,

Йолкып эш майтарабыз.

Жырлап-көлөп, уйнап-биеп,

Күнелне юатабыз.

Бергә: Каз бөлешә тәмле пешә

Кызыл кирпеч мичләрдә.

Серләшәбез, сайрашабыз

Бу күнелле кичләрдә.

Кызлар: Әйдәгез, табышмак әйтешәбез.

1. Соскы борын – бакылдык,

Күп сөйләшә - такылдык. (Үрдәк)

2. Башы тарак, койрыгы урак,

Кычкыртып быргысын, уята барысын. (Өтәч)

3. Канаты бар – очмый

Аягы юк – йөри. (Балык)

4. Кулсыз-аяксыз тәрәзә ача. (Жил)

Малай. Мич тулы пәрәмәч,

Уртасында бер калач. (*Кызлар белмиләр.*)

Малайлар. Белмәделәр, белмәделәр. Нинди җәза бирәбез? Өтәч булып кычкырсыннар

Ясминә. Өтәч булып кычкыра.

Кызлар. Бигрәк тапкыр икәнсез малайлар, әйдәгез керегез.

Кыз. Бүген бездә каз өмәсе

Яңгырасын матур көй.

Биик-жырлыйк, уйнык-көлик

Гөрләп торсын безнең өй.

Бию. Каз канатлары белән бию.

.....Кызлар казларны йолкып бетерделәр инде. Кызлар, әйдәгез казларны монда куйыйк.
Жырлап-уйнап алыык эле.

Жыр “Дүдәк”

Кыз. Күчтәнәчләрем аз гына

Үрдәк белән каз гына.

Бергә. Әй, дүдәк, дүдәк, дүдәк

Басма өстендә каз үрдәк.

Кызлар. Кыйгак-кыйгак,

Малайлар. Бак-бак-бак

Бергә. Басма өстендә каз-үрдәк шул,

Басма өстендә каз-үрдәк.

Малай. Жаным кебек дусларыма

Жырлап бирим аз гына.

Кушымта шул ук.

Кызлар казларны көянтәләргә элөп, бәкегә төшөп китәләр.

Малай. Каз чайкыйлар безнең кызлар,

Куллары эшкә ята.

Мактаудан башка бер сүз юк,

Бу кызларга карата.

Малайларга илөк белән каз каурийлары бирәләр. Алар түбәндәге сүзләргә әйтеп, каурий сибеп баралар.

Малай. Каурийлары, каурийлары

Сибелсен су буена

Казларыгыз шулай уңсын

Киләсе ел буена.

Малай. Кыйгак-кыйгак каз кычкыра

Каурийларын жәлләмә.

Уңсын, уңсын казлары дип

Менә шулай сипкәлә.

(Кызлар туңдыра башлады бит эле, биен алыык булмаса диешәләр. Казларны бәке читенә куеп бишләр)

“Парлы татар биюе”

Кыз. Казларыбыз да чистарды. Жылынып та алдык. Әйдәгез, кайтабыз. *(казларны алып түгәрәккә басалар. Музыка астында кайталар.)*

Малай. Бөлешегез, көйми микән, кызлар?!

Кыз. Бөлеш, бөлеш?!

Нишләп бетте икән ул? (*Күтәрел алып чыга*)

Кыз. Зыяны юк. Йөзе килгән генә моның.

Малай. Ал да итәрбез әле,

Гөл дә итәрбез әле

Бергәләшеп, бөлештән дә

Авыз итәрбез әле.

“ЯҢА ЙОРТНЫ КОТЛАУ” ЙОЛАСЫ

Зиннәтова Гөлнара Барый кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

“Арча 1 нче балалар бакчасы”

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Максат: Балаларны татар халкының онытыла барган милли гореф-гадәтләре, йолалары, милли ризыклары, борынгы заманнарда көнкүрештә кулланыла торган жиһазлар белән таныштыру, бу гореф-гадәтләрне, йолаларны сакларга кызыксындыру, туганнар үзара якын итеп бер-берсенә әйтә торган исемнәрне аңлату (мәсәлән: кода-кодагый, жизни, жиңги, балдыз, кайнагай, каенсеңел һ.б.) мәкаль, әйтемнәр аша татар телебезне сакларга, хөрмәт итәргә өйрәтү, татар телендә аралашуларын камилләштерү, туганлыкны саклау хисләре тәрбияләү.

Алдан эшләнәсе эшләр: Кода-кодагый, кияү-килен, жизни, жиңги, балдыз, кайнагай, каенсеңел, энекәш, сеңелкәш, дәү абый дип кемгә эндәшкәнне ачыклау, ир-атларның ике кул биреп күрешергә кирәклеген аңлату, элекке заманнарда көнкүрештә кулланыла торган жиһазлар, эш кораллары белән таныштыру, шигырьләр ятлау, мәкаль, әйтемнәр өйрәнү, музейга экскурсиягә бару, презентация карау, татар халкының киёмнәрен әзерләп кую.

Жиһазлау: экранда борынгы өй күренеше, зал уртасында чигүле ашъяулык жәелгән зур өстәл, өсәл өстендә самавар, тозлы камырдан ясалган ризыклар, чокыр- тәлинкәләр, тәсбих, сандык, стенада борынгы көзгә, эскәмия, урындыклар, идәндә келәм, челтәр эленгән тәрәзә, корьән китабы, намазлык, чиккән ашъяулык, көянтә- чиләк, итле бәләш, чәк-чәк, эш кораллары, чигүле мендәрләр, стена сәгәте, кәрәзле бал, он иләү өчен иләк, урындыкка куя торган киезләр, каклаган каз; әби ролен –тәрбияче, калган рольләрне татар халык киёмнәре кигән мәктәпкә әзерлек төркеме балалары башкара.

Гүзәл Уразова башкаруында “Күчтәнәч“, Нурзәдә башкаруында “Жизнәкәй“, Радик Юльякшин башкаруында “Чәк-чәк“, Фәридә – Алсу башкаруында “Парлы мендәрләр“, И.Харисов сүзләре, Фирзәр Мортазин көе Рамил Садыйков башкаруында “Кәрәзле юкә балы“, “Болгар кызлары” башкаруында “Күршеләр” җырлары яңгырый.

Барышы:

Өй эчендә тәсбих тартып әби утыра, татар киёмнән бер малай һәм бер кыз, сөйләшеп утыралар.

Әби: И, Аллаһыга шөкер яңа өйгә күченеп чыктык бит балалар. Инде озак тормаслар, тиздән кода-кодагыйлар, кияү-киленнәр, күрше-күләннәр дә килеп житәрләр, килен, самаварны кайнарлап куйдыңмы?

Килен: Әйе, әнкәй, бар да әзер.

Әби: Улым, капкаларны ачып куйдыңмы?

Малай: Әйе, әни, борчылма.

Ишек шакыйлар.

Малай (кунакларны каршы ала, кода белән малай ике кул биреп күрешәләр): **Әйдүк, түрдән узыгыз.**

Кода: Әссәләмүгәләйкүм, кадерле кодагый, кияү, кызым.

Әби: Вәгәләйкүмәссәләм, хөрмәтле кода-кодагый, исән-сау гына килеп життегезме?

Кодагый: Әйе, Аллаһыга шөкер, ерак араларны якын итеп сезнең яңа йортка күченүегезне котлап килеп життек, я бер дога кылайк. (*Утырышып дога кылалар*)

Кода: Хәерле бәрәкәт бирсен йортка, әәмиин.

Әби: Жаннарыгызга саулык бирсен, әәмиин.

Кода: Электән килгән йола буларак, яңа йортка буш кул белән килмәдек, күчтәнәч алып килдек. (*Г.Уразова башкаруында “Күчтәнәч“ җыры яңгырый, экранда корьән китабы, намазлык, чиккән ашъяулык рәсемнәре*)

Кода: Йортка бәрәкәт иңсен, дип-

Корьән бүләк итәбез.

Намаз укып, зекер әйтәп,

Аллаһ кушканча яшәгез!

Кодагый: Чигүле ашъяулыгым-

Сезгә минем бүләгем.

Ашлы-сулы булыгыз!

Кабул булсын теләгем!

(Бүләкләрне тапшыралар)

Әби: Аллаһының рәхмәтләре яусын кода-кодагый, бүләкләрегез һәм изге теләкләрегез өчен!

Килен: Өти-әни түрдән узыгыз, утырыгыз!

(Ишек шакыйлар)

Малай: Әби белән бабайның аяклары әңгел булды, тагын кунаклар килде. (исәнләшәләр, кунакларны каршы алалар. Апа, әңгел керәләр. Ир-атлар ике кул биреп күрешәләр. Кулларында бүләкләр. Нурзәдә башкаруында “Жизнәкәй” әңгел яңгырый, экранда көянтә-чиләк, итле бәләш рәсемнәре)

Жизни: Хәерле иртәләр, кадерле туган-тумачалар.

Яна йортыгызны котлап-

Бездән сезгә зур бүләк.

Чишмәләрдән су ташырга-

Менә көянтә-чиләк.

Апа: Исәннәрсез, саулармысез, кадерле туганнарыбыз.

Йортыгыз котлы булсын,

Хуҗалары сау булсын!

Игеннәре гел уңсын,

Ризыклары күп булсын!

Менә шушы итле бәләштән авыз итәргә насып булсын, әәмин! *(Бүләкләрне тапшыралар)*

Килен: Апа, әңгел, безне зурлаганыгыз өчен Аллаһы Тәгалә сезне дә зурласын!

Әби: Балалар, түрдән узыгыз, утырыгыз! *(Ишек шакыйлар)*

Малай: (исәнләшәләр, кунакларны каршы алалар, кайнагай белән сөңлекәш күчтәнәчләр тотып керәләр. Ир-атлар ике кул биреп күрешәләр. Радик Юльякшин башкаруында “Чәк-чәк” әңгел яңгырый, экранда чәк-чәк, эш кораллары рәсемнәре)

Кайнагай: Олы йортка ни кирәк? Кече йортка шул кирәк, дип

Әйткән бит борынгылар .

Эш кораллары һәрвакыт ,

Алыштыргысыз булырлар!

Сөңлекәш: Котлап яңа өегезне,

Пешердем тәмле чәк-чәк.

Тыныч гомер кичерегез,

Матур булсын киләчәк! *(Бүләкләрне тапшыралар)*

Малай: Бик зурлагансыз, рәхмәт яусын!

Әби: Балалар, рәхим итегез, жайлап утырыгыз! *(Ишек шакыйлар)*

Малай *(исәнләшәләр, кунакларны каршы алалар, дәү абый белән әңгәи күчтәнәчләр тотып керәләр. Ир-атлар ике кул биреп күрешәләр. Фәрида – Алсу башкаруында “Парлы мөндәрләр” әңгыры, экранда чигүле мөндәрләр, стена сәгәте рәсемнәре)*

Дәү абый: Хужаларга телибез,

Сау-сәламәт яшәргә.

Сәгать телләре шикелле,

Армый-талмый эшләргә.

Жиңги: Парлы ап-ак мөндәрләр,

Алып килдек өй котлап.

Яшәгез мул тормышта,

Шатланып, биеп, жырлап. *(Бүләкләрне тапшыралар)*

Малай: Хай, бик зур рәхмәт сезгә!

Әби: Балалар, Аллаһы Тәгалә сезгә үзегезгә дә уйламаган жырләрдән зур дәүләтләр бирсен, әәмиин!! *(Ишек шакыйлар)*

Малай: *(исәнләшәләр, кунакларны каршы алалар, әнекәш белән каенсәңел күчтәнәчләр тотып керәләр. Ир-атлар ике кул биреп күрешәләр. Рамил Садыков башкаруында “Кәрәзле юкә балы” әңгыры, экранда кәрәзле бал, он иләү өчен иләк рәсемнәре)*

Әнекәш: Туганыбыз килдек сезнәң,

Яңа йортны котларга.

Дога кылып, теләк телик –

Бәрәкәт килсен йортларга.

Каенсәңел: Менә бездән күчтәнәчкә,

Кәрәзле юкә балы.

Нигезегез нык булсын,

Изге теләкләр бары.

Он иләргә бик кирәк,

Шушындый матур иләк.

Хужабикә шат булсын!

Камырлары гел уңсын! *(Бүләкләрне тапшыралар)*

Килен: Олы рәхмәтебезне житкерәбез сезгә! *(Ишек шакыйлар)*

Малай: *(исәнләшәләр, кунакларны каршы алалар, күршеләр күчтәнәчләр тотып керәләр. Ир-атлар ике кул биреп күрешәләр. “Болгар кызлары” башкаруында “Күршеләр” жъыры яңгырый, экранда урындыкка куя торган киезләр, каклаган каз рәсемнәре)*

Күршеләр: Каклаган каз белән сыйлыйк,

Кадерле күршеләрне.

Күрше хакы-Алла хакы,диләр,

Дус-тату яшик әле! *(Бүләкләрне тапшыралар, экранда зур өстәл артында утыручы кунаклар күренеше)*

Малай: Күршеләребез, түрдән узыгыз!

Килен: Чиксез рәхмәтебезне, тирән ихтирамыбызны белдерәбез!

Әби: Кадерле кода-кодагыйлар, туганнар, балалар, хөрмәтле күршеләр. Әйдәгез, табын янына рәхим итегез! Кунак-ашы, кара-каршы дигән безнең татар халкыбыз. Безнең яңа йортка күченүбезне котлап, алып килгән күчтәнәчләрегез, бүләкләрегез, изге теләкләрегез өчен әжер-саваплары булсын, Аллаһының олы рәхмәте яусын! Сизгә менә бу тәсбихларны бүләк итәбез, Аллаһы Тәгаләгә зикер кылып, сау-сәламәт яшәгез! *(тәсбихлар өләшә)*

Йорт эчендәге серләрне, туганлыкның жепләрен саклап, дуслыкның кадерен белеп, күршеләребезнең хагын хаклап, бер-беребезгә терәк булып яшәсәк иде. Аллаһы Тәгалә һәрберебезнең йортына бәрәкәт бирсен, ут-күзләрдән, яман сүзләрдән сакласын! Әйдәгез бу яңа йортка, нигезгә, шулай ук алып килгән бүләкләргә, күчтәнәчләргә дога кылыйк. *(Барысы да өстәл тирәли утырышалар, дога кылалар)*

“Яңа йортны котлау” йоласы шуның белән тәмам.

“КИЧКЕ АШ ВАКЫТЫ КҮРЕНЕШЕ”

Гафурова Ләйсән Зөфәр кызы

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы

ш.т. Байлар Сабасы гомуми үсеш бирүче төрдәге

Саба 6 нчы “Балачак” балалар бакчасы

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Карт әби йон эрләп утыра. Кайнана мичтән икмәк ала. Өстен каплап тора.

Кайнана: Кызым, ашны булдырып куйсак була инде.

Килен: Яхшы, әнкәй. Хәзер булдырам. *(чыгып китә)* Кайнана өстәл янында икмәк кисә.

Карт әби: Кызым, берүк икмәкнең валчыкларын чәчә күрмә. Икмәк – тормыш нигезе. Икмәкнең валчыгы да изге һәм кадерле.

Кайнана: Бик дәрәс әйтәсең, әнкәй. Икмәкне кадерләп, саклап тоту – ул барыбызның да изге бурычы.

Балалар керә.

1 Бала: Әбием, әбием! Без бик ачыктык.

2 Бала: Ашыйсыбыз килә.

3 Бала: Бигрәк тәмле ипи исе чыккан.

4 Бала: Минем дә ашыйсым килә.

Килен: Әтигез кайтмады бит әле. Бар, Байбулат, капка төбенә чыгып, карап кер әле. Кайтмыйлар микән?

1 Бала: Хәзер. *(чыгып китә)*

Карт әби оныкларын чакыра. Баларга яшереп кенә шикәр бирә.

Карт әби: Балаларым, килегез әле яныма. Беләсезме, татар халкында, элек-электән килгән гадәт бар – гаиләдә барысы да жыелып бетмичә, өстәл янына утырмыйлар. Бу олыларга карата хөрмәт күрсәтү, ризыкны олылау булып санала.

Балалар: Аңладык, әбием.

Балалар тыңлап тора.

Ат тавышы ишетелә. Керәләр. Малай алдан йөгереп керә.

1 Бала: Кайттылар!

Балалар: Урааа! Ашыйбыз!

Бабай: Әссәләмәгаләйкүм!

Әти: Әйбәт кенә тордыгызмы?

Кайнана: Аллага шөкер, улым. Барысы да яхшы. Әйдәгез, кулларыгызны юыгыз да, табын алдына рәхим итегез.

2 Бала: Әйдә, әбием, барысы да жыелып бетте табын артына, сине генә көтәләр.

Карт әбине оныклары өстәл янына алып килеп утырталар.

Карт әби: Әйдәгез, балалар, ашар алдыннан дога укып алайк әле.

Дога кылалар.

Кайнана: Ашларыбыз тәмле булсын!

Барысы бергә: Рәхмәт!

Ашاپ утыралар.

1 Бала аягын селкеп утыра башлый.

Бабай: Улым, ашаганда аяк селкеп утырмыйлар, ашыңны шайтаннар ашый дип әйтәләр.

2 Бала: Шайтан чакырып утырма эле, энем.

Ашап бетерэләр.

Әти: Әйдә эле, әби, бер дога укып алайк.

Дога укыйлар.

Өстәл җыештыру мизгеле.

“АТ ТОЯГЫ КЫЗДЫРУ”

Диярова Гөлназ Мансур кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

"Арча 8 нче балалар бакчасы"

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Залга бер малай атка атланып йогереп йори

Тәрбияче: Исәнме, егет. Кая чаптың?

Малай: Мин..... Иртәгә авылыбызда ат чабышы, шуңа эзерләнәм.

Тәрбияче: Ә беләсеңме, яшь егет. Минем бабам үзенең яшь вакыттагы истәлекләре белән бүлешкәне бар. Алар Сабантуйга бер көн кала ат чабыштырганнар. Ул тоягы кыздыру дип аталган.

Дөрестән дә, без аларны

Искә төшерик эле.

Халык йоласын кайтарып,

Бер уйнап алайк эле.

(уйланып китә...) Экрән сүнә.

Чыр-чу балалар атка атланып залга керәләр. (ат тавышы килгән музыка)

1 малай: Эх, егетләр, сезнең атларыгыз эзерме соң?

2 малай: Эзер, эзер, хәтта чәчен тарадым. *(сыйпап куя)*

3 малай: минеке дә эзер.

4 малай: Әйдәгез тикшереп карыйк.

5 малай: Карагыз әле, минем Алмачуарга чабам диеп кенә тора (*бер түгәрәк әйләнеп килә*).

Алып баручы: Туктагыз әле, чабышыр алдыннан дагаларыгызны тикшереп чыгыйк әле. Үз урынында микән.

Ат дагасы кагу уены

(Балалар бер-бер артлы тезелеп басып кегльга божралар ыргыту)

Алып баручы: Ә хәзер, әйдәгез, чабышып карагыз инде, кайсыгызның аты иртәгә Сабантуйга эзер?

1 малай: Атларны оста жигәбез

Йөгәнен тота беләбез.

И, киттек без атлылар,

Атлы кую батырлар

Ат чабышу уены

(Балалар бер рәткә тезелеп басып 2 тапкыр түгәрәк ясап йөгереп киләләр)

Сөлге тоткан кызлар керә

1 кыз: Эх, егетләр, әйтегезче, кайсыгызның аты чабышка эзер инде?

2 кыз: менә карагыз, мин нинди матур сөлге чиктем. Бу сөлге Сабантуйда кайсы ат беренче булып килә шуна булэк итәм.

1 малай: Мин (*диеп кулыннан тартып ала*)

1 кыз: Эх, өлгерсең дә инде

Сөлге белән бишәр.

“БИШЕК ЖЫРЫ” БӘЙРӘМЕ

Гарифуллина Гөлназ Фидарат кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

"Арча 8 нче балалар бакчасы"

мәктәпкәчә белем муниципаль бюджет учреждениесе

Максат:

1. Балаларны халкыбызның йөрәк түрәннән чыккан жәүһәрләре–бишек жырлары белән таныштыру;
2. Бишек жырларның әчтәлеген һәм тәрбияви үзенчәлекләрен ачыклау;
3. Әти - әнигә, әби-бабайларыбызга һәм моңлы бишек жырларына мөхәббәт тәрбияләү.

Жиһазлар: Өй күренеше, сәке, бишек, чигүле сөлгеләр, мендәр һәм урын жир, диван.

Бәйрәм барышы

Татар халык әңгыры яңгырый. Балалар залга керә, аларны Сания әби каршылый. Кулында курчак.

Әби: Исәнмесез, кадерле балалар. Әйдәгез, рәхим итегез, оялмагыз. Уңайлы итеп утырыгыз. Мин Сания әбиегез булам, бу минем оныгым – Сөмбел.

1 бала. Сөмбел диеп, матур исем

Кушты икән кем генә?

Сөмбел гөлдән өзәлөп төшкән

Чәчәк кебек Сөмбел ул.

2 нче бала

Өткәсенә, әнкәсенә

Ул-күз карасы кебек

Гөл арасында сайраган

Былыбыл баласы кебек.

3 нче бала

Чәчәк кебек сөйкемле ул

Былыбыл кебек моңлы ул.

Таң аткач та сүнми торган

Йолдыз кебек нурлы ул.

Әби: Без бүген оныгым Сөмбел белән бик күп эшләр эшләдек. Хәзер аңа йокларга вакыт. Сезнең килү әйбәт булды, миңа оныгымны йоклатырга булышырсыз.

1 слайд (татар өе) *Сөмбел кызымны кулда гына йоклатам һәм әңгырыйм. (Әтәч тавышы ишетелә)*

Әби: Балалар, бу әтәчләр кызыма йокларга бирми. Нәрсә булган аларга, карагыз эле тәрәздән, сугышалар түгелме алар?

2 слайд (әтәч, “Чукмар белән Тукмар” әкиятеннән өзек)

Әби: әтәчләр сугышмасын өчен, әйдәгез, без аларны уйнатабыз.

Флешмоб “Чеп- чеп чебиләрәм”

Әби: Мин Сәмбелне тагын йоклатып карыйм (*кулында селкетә*). Барыбер йокламый бу кыз.

3 слайд (ишегалды)

Әби: Балалар, бәлки сез шигырь сөйләп карасыз.

1 бала

Үчти-үчти үчтеки, үсте китте кечтеки.

Үсте, үсте, зур булды, таза һәм матур булды,

Акыллы, зирәк булды, һәркемгә кирәк булды. (Ренат Харис)

2 бала

Йокла, курчак Йокла, курчак, нәни курчак,

Мин дә йоклыйм, ял итәм,

Йокласаң ял итәрсең.

Әлли-бәлли, бәү итәм. Әлли-бәлли итәрсең.

Йоклап туйгач, таза булып,

Таза булып, матур булып,

Матур булып, зур үсәм.

Курчагым, зур үсәрсең.

Әлли-бәлли, бәү-бәү. Әлли-бәлли, бәү-бәү,

Нәни курчак, тыныч ят (Гыйльмия Таһирова)

Әби: Болай да булмады әле, балалар. Бәлки песине чакырып карарбыз

Балалар:

Пес- пес- пес

Песи керә.

Балалар:

Мияу – мияу мышнаган,

Мич башында кышлаган,

Бүген тычкан тотмаган,

Тотар иде – йоклаган.

Песи – песи поскан,

Ике күзен кыскан.,

Кысса безне тоталмый,

Тотар иде, җиталмый.

Хәрәкәтле уен “Песи һәм тычканнар» татар халык уены

Әби Сәмбелне кулында тирбәтә, бала йокламый.

Әби: балалар, бер биеп алыгыз булмаса.

4 слайд («Маша һәм Аю» мультфильмнан видео)

Флешмоб

Әби: Менә гаиләгә шатлык, өмет һәм куанычлар өстәп, бала дөньяга килә. Әлбәттә, куаныч белән бергә, мәшәкәтләр дә өстәлә. Бәбине гел карап, тәрбияләп үстерәсе була. Ул борчыла да, елап та ала. Менә шул чакта әниләребез бишек җырларын көйләп, җырлап йоклаталар, юаталар. Халкыбызда бишек җырлары борын-борын заманнарда ук барлыкка килгән. Балалар сөйләшә белмәсә дә, шул авазларны тыңлап яткан, шулай рәхәтләнеп йоклап сөйләшә. *(Бала елаган тавыш ишетелә)*

Баланы йоклатканда әниләр бишек җыры белән йоклатканнар. Әйдәгез, без дә курчакларыбызны бишек җыры җырлап йоклатып карыйк. Бүген без дә кечкенә вакытта җырланган бишек җырларын искә төшерербез. Менә сез кечкенә вакытта сезне дә әниләрегез бишек җырлары белән йоклатканнардыр.

Бишек җыры җырлау *(балалар үзләренең курчакларын тотып җырлыйлар)*

Әби: Менә Сөмбел йоклап та китте, әйдәгез, аны бишеккә салабыз. *(курчакны бишеккә куя)*

Тәрбияче: Сабый бишектә ята. Бишек электән ук табигый материаллардан хәзерләнгән. Ягы-ягы белән тал чыбыктан үрелгәннәре да очрый, тар гына такта кисәкләрен бизәкләп ясаганнарын да очратырга мөмкин. Бишекне дүрт тактадан рамка кебек озынча итеп эшлиләр. Аның төбенә капчык чүпрәген тегеп куялар. Бишек сиртмә ярдәмендә ыргакка элгә һәм тушәмгә ныклы итеп беркетелә. Бишекне әнисенең караваты янына асып куялар. Ә менә бишекләргә бүген очратып буламы соң? Бишекләр инде өйләрдә юк диярлек, аларны заманча бишек –коляскалар алыштырды.

Сезнең чыбылдык сүзен ишеткәнегез бармы? Чыбылдык ни өчен кирәк булган икән соң? Бишекне чыбылдык белән ябып куйгач, нәни бәби өчен кечкенә генә өй барлыкка килгән: һава да жылы, тирбәткәндә җил дә керми, чебен-черки дә борчымый. Бәби рәхәтләнеп йоклый. Безнең бәбиебез дә тынычлап йокласын. Бишек җырлары бишек янына утырып та, баланы кулга тоткан килеш тә башкарыла. Әлегә җырлар аша сабый тәүге мәртәбә матурлык, ананың йөрәк жылысы, ата-ана мөхәббәте, үз халкының рухы, аһәңле теле белән, туган йорт, туган туфрак төшенчәләре белән очраша. Элек балаларны бишектә генә түгел, ә мендәргә салып та йоклата идек.

Менә шулай, балалар, әниләрнең, әбиләрнең, дәү әниләрнең бишек җырлары – бала өчен иң беренче, иң ягымлы көй ул. Дөнья белән, табигать белән танышу туган тел аша, Тукай шигырьләре аша, бишек җырларыннан башлана.

Әби: Сөмбел йоклаган арада мин сезне пешергән күмәчләрем белән сыйлыйм.

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Сыерчыклар да килә.

Гөрлөшөп, сайрашып
Жырчы кошлар да кайта.

Бала 3:

Өй яз-матур, яз-матур,
Хуш киләсен, уз бире.
Кунак булып килер дип,
Куптән көттөк без сине.

Жыр: «Нәүрүз, Нәүрүз килде!» (Балалар түгәрәк ясап жырлыйлар.)

(Жыр беткәч кыш керә.)

Кыш: Туктагыз әле! Бу нинди шау-шу? Мин әле китәргә уйламыйм! Минем салкыннарым, бураннарым бар!

Алып баручы: Кадерле Кыш, син бик озак кунак булдың, без сине хөрмәт итәбез, тик инде яз килергә вакыт житте!

Кыш: Язны кертмәс өчен мин сезгә сынаулар әзерләдем!

Уен: «Бураннан кач»

(Балалар Кышның кар бөртекләрен (ак мамык) өрдереп читкә очыртырга тиеш.) (Уен беткәч Нәүрүз залга керә.)

Нәүрүз: Исәнмесез, дусларым! Мин сезгә жылы кояш, яшел болыннар, кош сайрауларын алып килдем!

Кыш: Ай-яй, бик матур күренәсең, ләкин мин болай гына китәргә риза түгел!

Алып баручы: Балалар, әйдәгез, Кыш белән Нәүрүзне ярыштырабыз! Кем жиңә шул безнең белән кала, жиңелүче белән сабуллашырга туры килә.

Уен: «Кем тизрәк карны эретер?» (Ике команда арасында уен: балалар карны (мамыкны) кояш нурлары (сары түгәрәкләр) белән алмаштыра.)

Кыш: Афәрин! Сез бик житез һәм тапкыр булып чыктыгыз! Сезнең белән хушлашырга вакыт житте. Сабулыгыз, киләсе очрашуларга кадәр! *(Кыш чыгып китә)*

Алып баручы:

Салкын кышны яз жиңде,
Моны барчагыз күрде.
Кулны кулга тотынып,
Без бәйрәм итик инде.

Бию: «Язгы тамчылар» (Балалар парлашып биш.). (Бию беткәч балалар ярым түгәрәп ясап басалар)

Бала 4:

Хуш киләсез, гузәл Нәүрүз,

Язгы яңа елыбыз.

Яңа елда туры булсын,

Нурлы булсын юлыбыз!

Бала 5:

Яз килде, кояш көлде,

Дөньяга нур бөркелде.

Уянды бар агачлар,

Куанды алмагачлар

Бала 6:

Язлар, жәйләр имин килсен,

Күк йөзе аяз булсын.

Барчабызга сәламәтлек,

Бәхетләр алып килсен!

Алып баручы:

Яз нурлары-көмеш нурлар

Сибелсен жиргә.

Яз шатлыгы, яз бәхете,

Телибез сезгә

Язлар, жәйләр имин килсен,

Күк йөзе аяз булсын.

Барчабызга сәламәтлек,

Бәхетләр алып килсен!

Бәйрәмебез ахырына якынлашты. Тагын бер тапкыр бәйрәмнәр белән сезне, хөрмәтле кунаклар! Исәнлек-саулык, зур уңышлар телим сезгә. *(Балалар музыка астында чыгып китәләр)*

“КАЗ ӨМӘСЕ”

Исламова Алия Илсур кызы

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы

Байлар Сабасы шәһәр тибындагы бистәнең гомуми үсеш бирүче төрдәге

5 номерлы Саба “Бэлэкэч” балалар бакчасы

Балалар, бүген без сезнең белән «Каз өмәсе» бәйрәменә жыйелдык. Ул көз ахырында үткәрелә, салкыннар көчәя, кырлар, урманнар кар белән каплана, елгалар боз белән каплана. Бу бәйрәм авылларда бик мөһим һәм зур вакыйга булып санала.

Бәйрәм барышы:

Бәйрәм үткәреләсе зал матур итеп бизәлгән. Авыл өе . Әкрән генә музыка ишетелә.

Алып баручы:

Безнең халык кунакчыл:

«Якты чырай, такта чәй, — дип

Каршы ала кунакны.

Ата-баба гадәтләрен

Без дә дәвам итәрбез.

Безгә кунакка килгәнсез -

Күнел ачып китәрсез.

Милли бәйрәмнәрнең һәркайсында халкыбызнын күркәм гореф-гадәтләре, матур йолалары, жыр-бию, уен-көлкә чагыла. Кеше әлегә бәйрәмнәрдә һөнәргә, батырлыкка, тапкырлыкка һәм зирәклеккә өйрәнә.

Акрын гына көй яңгырый. Әни, кыз кул эшләре белән утыралар.

Әни: Кызым, бүген бит бездә каз өмәсе. Үзебез үстергән казларны суяр вакыт житте. Ярдәмгә килүчеләрне тәмле каз бәләше белән сыйларбыз. Коймак пешерербез.

Кыз: Әни, ә кемнәрне чакырдың син?

Әни: Күрше Фирая апаң килә, каладан оныклары кайткан аларны да алып киләм диде. Дәү апаң, Алма апалар килә, күрше-тирә бөтенез без жыелабыз, балам.

Ишек тавышы. Кунаклар килә.

Кунаклар: Исәнмесез, хәерле көннәр!

Сезне сагынып кайттык без.

Күчтәнәчкә татлы ризык —

Чәкчәк алып кайттык без.

Табын яме чәк-чәк дигән

Сүзләр йөри түгелме?

Һәрбер туйның иң түрендә

Урын ала түгелме.

Күчтәнәчләр бирәлләр.

Әни: Рәхмәт яусын, күчтәнәчегезгә. Чәк-чәк ул татар халкының табын күрке, милли ризыгы, кунак ашы.

Кыз: Әни, тагын кунаклар килә. *(татар халык киemenнән балалар белән олылар йөгереп керә)*

Кунаклар: Килдек ерак юллар үтеп,
Дусларыбыз янына.

Милли ризык — табын күрке,
Ямь өстәсен тагын да. *(кунаклар утырышалар)*

Әни: Зур рәхмәт, түрдән узыгыз. Күпме күчтәнәч алып килгәнсез. Мин сезгә хәзер аз гына каз өмәсе турында сөйләп китим әле.

Язлар житкәч, ишекалларына яшел чирәмнәр чыккач, каз бәбкәләре дә оядан төшәләр. Яшел чирәм ашап, суда йөзеп, алар көзгә зур казлар булып үсеп житәләр. Менә шул вакытта, жирләр туңып, карлар яугач, авылларда каз өмәләре башланып китә. Каз өмәсендәге жыр-бию, уен көлкесен сөйләп аңлата торган түгел. Житкән кызлар каз йолкыйлар. Ә сезнең кебек балалар канат, каурый сыдыралар иде. Төнгә чаклы канат сатып «йөзек салыш», «йолдыз санау» уеннары уйныйлар иде. Күпме табышмак, мәкальләр әйтелер иде. Ә ул чакта мичтә каз бөлеше пешә. Балалар, ә сез жырлар, шигырьләр беләсезме соң? Кая сөйләп күрсәтегез әле.

Кыз бала:

Каурыйлары, каурыйлары
Сибелсен су буена
Казларыгыз шулай уңсын
Киләсе ел буена.

Малай:

Казларыгыз бигрәк матур
Таза булып ускәннәр
Ә йоннары, каурыйлары
Мамыкланып беткәннәр.

Кыз:

Шыгыр-шыгыр капканы
Шыгырдатмый япмабыз.
Каз өмәсе булган жирдән,
Беребез дә калмабыз.
Бөтенесе бергә: Афәрин! *(кул чабалар)*

Кунак апа:

Күмәк хезмәт, уен-көлкә,
Була каз өмәсендә.
Кызлар - егетләр жыела,
Зур шатлык һәммәсенә.
Каз канаты,каз өмәсе,
Борыннан килгән йола.
Сездә була, бездә була,
Күңел шатлыкка тула.

Әйдәгез, бер жырлап та алайк әле. (*“Каз канаты, каз өмәсе”-жыры*)

Сызгырган тавыш ишетелә: Әйдәгез, су кайнады, эшкә тотыныйк.

*Барысы бергә чыгып китәләр. Берәздән иңнәренә көянтәгә казлар асып кызлар керә.
Артларыннан апалар, әти кеше, балалар керә.*

Әни: Менә бит, Аллага шөкер нинди зур эш эшләдек дуслар.

Апа: Әйе шул, казларыгыз бик симез булган. Илгә-көнгә тынычлык, үзебезгә сәламәтлек насып итсен. Балалар, оныклар, туганнар белән тәмле итеп ашарга язсын.

Барысы бергә: Амин.

Әти: Эх, менә ичмасам, бу бәйрәм. Мондый мал-бәрәкәт булганда, биемичә ничек түзәргә кирәк.

Татар халык көе яңгырый. Барысы бергә бишләр. Кызлар казларны матур итеп өстәлгә тезеп куялар.

Әни: Әйдәгез, бер уен да уйнап алайк әле. *“Йөзек салыш уены”*.

Бик матур уйнадык, рәхмәт Сөзгә, кунаклар.

Әни: Эх, бигрәк күңелле булды безнең бәйрәм. Ә хәзер тәмле каз бәләшеннән авыз итик. Табын түренә рәхим итегез. Барысы бергә көләшә-көләшә чыгып китәләр.

Тәмам.

“СӨМБЕЛӘ БӘЙРӘМЕ”

Сафиуллина Алинә Фәрит кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

"Арча шәһәренең гомуми үсеш бирү төрендәге

Максат:

1. Татар бәйрәмнәренә матурлыгын күрсәтү;
2. Балаларның көз, уңыш, яшелчәләр турында белемнәрен киңәйтү;
3. Табиғаткә сакчыл караш тәрбияләү, хезмәт кешесенә хөрмәт уяту.

Алып баручы: Хәерле көн, дуслар!!!

Бүген залга «Сөмбелә» бәйрәменә җыелдык. Бәйрәмебез күңелле үтсен. Балалар көлүе яңгырап торсын!

Елның сихри фасылында - көн белән төн тигезләшкән вакытта татар халкы «Сөмбелә» бәйрәмен уздырган... Ул – көзгә бәйрәм, уңыш бәйрәме. Бу вакытта инде уңыш жыю эшләре тәмамлана. Табиғат кышкы ялга әзәрләнә. «Сөмбелә»- ул башак, иген дигән сүз. Сары чәчләр, зәңгәр күзләр, зифа буйлы, сүзгә тапкыр, эшкә уңган кызны да Сөмбелә дигәннәр.

Балалар шигырь сөйләләр:

1. Ни арада җәй үтте,

Алтын көз килеп җитте.

Шатлык тулы бу бәйрәмне,

Балалар күптән көттә

2. Көз көннәре бик күңелле,

Бик күп җимешләр пешә.

Помидор, карбыз өлгерә,

Алмалар егылып төшә.

3 Килә шаулы Алтын көзем,

Оча яфрак, исә көзгә җил,

Табиғат бигрәк сокландыргыч,

Хуш киләсен, көзем, әйдә, кил.

4.Моңлы, гүзәл,

Матур аяз көннәр,

Мул игеннәр -

Синәң бүлгәң.

Сокландыргыч синәң табиғатң,

Бигрәк матур, ай-ай күлмәң.

Жыр –«Көз килә»

5. Бәйрәмебез бик күңелсез бит,

Күңелсездер сезгә дә.

Бәйрәмнәр кирәк сезгә дә,

Бәйрәмнәр кирәк безгә дә.

Бәйрәмнәр кирәк һәммәбезгә дә.

6. Күрәмсез, дусларым, көз килде тышта,

Озак тормас, килер ак тунлы кыш та.

Китә башлады инде бездән кошлар,

Алар бездән ерак жирләрдә кышлар.

Алып баручы: Әйдәгез, балалар, бәйрәмгә без Сөмбеләне чакырабыз!

Балалар: «Сөмбелә», кил безгә!

Музыка астында «Сөмбелә» керә. (Биен әйләнеп чыга)

Алып баручы: Исәнмесез, «Сөмбелә». Без сине бик көттек.

«Сөмбелә»: Исәнмесез, балалар! Исәнмесез, кунаклар!

Мин сезгә буш кул белән килмәдем. Мин үземнең салкын жылларым, яңгырларым белән килдем. Кәрзинем тулы алтын, сары, төрлө төстәге яфраклар, уеннар, табышмаклар алып килдем. Әйдәгез, бергәләп зур түгәрәк ясыйбыз.

Жырлы-биюле уен «Күрсәт әле үскәнем»

Сөмбелә: Бик матур жырлыйсыз икән, балалар. Хәзер берәз ял итеп алсак та була. Сынап карыйм әле, үзегез турында табышмаклар беләсезме?

1. Жир астында алтын казык,
Без аны алдык казып. (кишер)
2. Үсеп утыра бер чүлмәк,
Өстенә кигән йөз күлмәк. (кәбестә)
3. Үзе йомры—ай түгел,
Төсө сары—май түгел,
Койрыклы—тычкан түгел. (шалкан)
4. Йодрык-йодрык булып үсә
Алма кебек кызарып пешә,
Үзе матур, аны кем әйтер? (помидор)
5. Кечкенә генә сары карт,
6. Кигән туны жиде кат.
7. Туннарын туныйсың,
8. Тунаганда елыйсың. (суган)

9. «Сөмбелә»: Булдырдыгыз, балалар, сезнең белән бик күңелле икән. Әйдәгез, уйнап алабыз.

Уен «Бер сүз белән әйт»

(1 кәрзиндә яшелчәләр, 2 нче кәрзиндә жимешләр, «Сөмбелә» 2 кәрзинне дә идәнгә буташтырып сибеп жибәрә, 2 бала чыга, берсе яшелчәләр жыя икәнчәсе жимешләрне жыя. Жыеп бетергәч «Сөмбелә» һәр баладан сорый. - Син нәрсәләр жыйдың? Бер сүз белән ничек атыйбыз?)

«Сөмбелә»: Яшелчә, жимешләрне бик әйбәт беләсез, булдырдыгыз. Хәзер 8 төркем балалары белән җырлы-биюле уен: «Бар матур бакча, анда кишер үсә»

Җырлы-биюле уен: «Бар матур бакча, анда кишер үсә».

Алып баручы: «Сөмбелә», безнең дә уен-ярышларыбыз бар. Әйдә сиңа без аны уйнап күрсәтәбез.

1. «Кем тизрәк» (балалар 2 командага бүленәләр, һәр командадан берәр бала, аякларына сыңар галош киеп ярышалар.)
2. «Гөмбәләр аланында» (карточкалар ярдәмендә, агулы гөмбәләрне беренче команда жыя, икенче команда ашарга яраклы гөмбәләр жыя. Кем беренче жыеп бетерә, шул команда җиңүче була)

Сөмбелә: Балалар, без сезнең белән бергәләп күңел ачтык, мине кыш ашыктыра, миңа китәргә вакыт житте. Менә сезгә миннән истәлеккә яфраклар. Әйдәгез, бергәләп биеп алабыз. «Яфрак белән бию».

“КАЗ ӨМӘСЕ”

Газимова Раиля Рифовна

Татарстан Республикасы Балтач муниципаль районы

“Гомуми үсеш бирүче төрдәге Балтач

2нче номерлы балалар бакчасы”

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Максат: Балаларның татар халык йолалары, бәйрәмнәре турында белемнәрен камилләштерү.

Бурычлар:

Үстерү бурычы: татар халкының әби-бабайлардан килгән горейф-гадәтләрен яңарту, кызыксынучанлыкларын, сәнгатьле сөйләм телләрен үстерү;

Тәрбия бурычы: әдәплелек, игътибарлылык, ярдәмләшү, үзара хөрмәт хисләре тәрбияләү;

Белем бирү бурычы: горейф-гадәтләр, татар халык уеннары турындагы белемнәрен арттыру.

Төп белем бирү өлкәсе: Сәнгати-эстетик үсеш.

Интеграль белем бирү өлкәләре: танып белү үсеше, сөйләм үсеше, социаль- коммуникатив үсеш.

Методлар алымнар һәм чаралар: презентация куллану, үстерелешле әңгәмә, сораулар, уеннар, күзәтү, сюрприз момент.

Материал һәм жиһазлар: ИКТ (бәйрәм барышы буенча әзерләнгән презентация слайдлары кулланыла), авылча бизәлгән зал, тегелгән каз макетлары, көянтәләр, кечкенә чиләкләр, каз канатлары, үрәп ясалган кәржин, милли киёмнәр, коймак, поднос, гармун.

Сүзлек эше: милләт, милли, көянтә, ләгән, каурий, самавыр.

Алдан эшләнгән эш: “Каз өмәсе безнең якларда” дип исемләнгән видеоязма карау, халык уеннары уйнау, шигырьләр, җырлар ятлау.

Бәйрәм барышы:

Бәйрәм уткәреләсе зал матур итеп бизәлгән. Авыл өе күренеше. Әкрән генә музыка яңгырый. Уртага бала чыга.

1 кыз: Көзгә байлык! Көзгә муллык!

Авылда каз өмәсе.

Яше-карты, бала-чага –

Шау-гөр кил һәммәсе! (Кереп китә)

Хәния: (үз-үзенә сөйләнә-сөйләнә керә) И-и-и, бу эш дигәнә гел бетми, һич кенә дә житешеп булмый. Аллага шөкер, казып алган бәрәңгеләрне базга урнаштырдык, инде зур эшләрнең берсе генә калып бара. Авылыбызда каз өмәсе дә бетеп килә, урамда су буеннан кайтучы казлар да кимеде. Алла боерса, бүген чират бездә. Күрше кызларын да чакырдым. Озакламаслар, бик җитез кызлар үсеп килә. (Ишектән тавыш ишетелә.)

1 кыз: Исәнме, Хәния әби! Әллә казларыңны йолкып та бетердеңме?

Хәния: Исәнме, кызым. Килеп тә җиттегезмени? Бик иртә кердегез әле.

2 кыз: Шундый матур көз иртәсендә йоклап ятып була мени, Хәния әби. Узең дә энә барысын әзерләп куйгансын, әллә казан астына да яктыңмы?

Хәния: Әйе, кызым, суым хәзер кайнап чыга, сез кереп утырыша торыгыз, Сабир бабагыз казларны алып кереп бирер, пешекләп йолка башларбыз.

Сабир: (казлар тотып керә) Безнең уңган күрше кызлары кереп тә җиткәннәр. Менә сезгә казлар, җырлый-җырлый армыйча эшләгез. (Чыгып китә).

Хэния: Иң элек култык астыннан канатларын йолкып алайк. Аннары яндырырбыз. Хэзер калган канатларын йолкабыз. Кая эле, кызларым, һәр береgezгә каз бирим, йолка башлагыз.

3 кыз: Казларыгыз бигрәк матур

Таза булып үскәннәр.

Ә йоннары, каурийлары

Мамыкланып беткәннәр.

4 кыз: Хэния әби иртә-кичен

Нык карады аларны.

Тилгәннәрдән, каргалардан

Көне бue саклады.

5 кыз: Үсә төшкәч, су буйларын

Бигрәк якын иттеләр.

Күрше казлар белән бергә

Дуслашып та киттеләр.

6 кыз: Кызлар, ә сез беләсезме?

Каз ярата елганы

Йөзәдә ул, чума да ул

Су үстерә бит аны.

Хэния: Картым, ал эле гармуныңны, кызлар жырлый-жырлай эшләсеннәр.

Жыр «Каз канаты» (т.х.ж.)

1. Каз канаты кат-кат була

Кат-кат була, нык була.

Чит жирләрдә бик күп йөрсәң,

Туган жирләр ят була.

2. Каз канаты каурий-каурий,

Коймак майларга ярый.

Уйнамагач та, көлмәгәч

Бу дөнья нигә ярый.

Сабир: *(кызлар янына килеп)* Карчык, кара эле, бу кызлар бәләкәй генә булсалар да, ничек шәп эшилир, кая, мин дә йолкыштырып карыйм эле.

2 кыз: И, Сабир бабай, ите белән йолкыйсың бит.

Хэния: Кит инде, карт жүләр, ир-ат эшемени ул каз йолку. Кызлар кулы бит ул каз өстендә йөгереп кенә йөри.

Сабир: Бетте, бетте. Сарайга чыгып сарыкларга печән салыйм. Иркәнләп, тынычлап эшләгез. *(Чыгып китә).*

Хәния: Балалар, казларның мамыгын аерым, каурыйларын аерым салыгыз. Аллаһы боекса, быел каз мамыгыннан гына мендәр ясым әле. Сабир бабагыз яңа, йомшак мендәр сорый. Әй, ул каз мамыгыннан гына торган мендәр... Аңа яту белән эреп китәсен инде. Без кияүгә чыккан да эти-әниләр бирнәгә түшәк-ястыкны каз мамыгыннан гына ясылар иде. Хәзер андый зур ястыклар юк инде, шулай да бу каз мамыкларыннан жыйнак кына ике мендәр ясым әле.

1 кыз: Сабир бабай эрепләр китәр инде яңа мендәрдә. *(Кызлар көлешәләр)*. Иртән йоклап калмасын.

Хәния: Кызлар, йолкып бетергәч, казларны әнә теге өстәлгә куярсыз. Үзем эчләрен алып, эшкәртеп бетерермен. *(Урам якта капка тавышы ишетелә)*.

1 малай: Шыгыр-шыгыр капканы

Шыгырдатмый япмабыз.

Каз өмәсе булган жирдән,

Беребездә калмабыз. *(Егетләр керәләр)*.

Малайлар бер-бер артлы:

— Исәнмесез, барыгыз

Бездән сәлам алыгыз.

— Сәлам Хәния әбигә,

-Сәлам Сабир бабайга

-Сәлам матур кызларга.

Бергә: Өмә күрке — казларга. *(Көлешәләр)*.

Сабир: Ай-һай егетләр телгә оста икәнсез. Әйдәгез алайса, бер жырлап алыгыз әле.

Татар халык җыры “Шома бас”

Хәния: Безнең заман егетләре түгел инде болар. Үтегез, балакайларым.

7 кыз: Мин бит күрше егетләрен үзем чакырган идем. Онытмаганнар, рәхмәт, килгәннәр. *(Малайларга)* Кызлар казларны йолкып бетерделәр инде. Кызлар, әйдәгез, казларны монда куйыгыз. Хәния әби эчләрен тазартканчы уйнап-жырлап алыгыз. *(Казларны өстәлгә, урындыкларын ян-якка алып куялар)*.

8 кыз: Каз өмәсе бик шәп бәйрәм,

Күңел ачасыз әле.

Тыпыр-тыпыр, тыпыр-тыпыр

Бергә басагыз әле.

Малайлар, кызлар кара-карыш басылар. “Челтәр элдем читәнгә” (Жырлы- биюле уен).

Хәния: Балакайларым, казлар эзер, барыгыз, су буена төшөп чайкап менегез. *(Кызлар “Ярар” диешәләр. Казларны көянтәләргә элөп күтәрәләр. Тезелөп су буена төшәләр. Экранда су буенда каз чайкау слайдлары күрсәтелә.)*

2 малай: Каз чайкыйлар безнең кызлар

Куллары эшкә ята.

Мактаудан башка бер сүз юк

Бу кызларга карата.

Хәния: Кайтып та життегез мени, балакайларым? Кая казларыгызны алып куйыйм әле. Бигрәк уңган балалар булдыгыз. Мин әле коймакларымны да пешереп өлгермәдем.

9 кыз: Ярар, Хәния әби, борчылма, без уйнап алырбыз.

Сабир: Карчыккаем, коймагыңны аннан пешереп бетерерсең, әйдә әле балаларның уеннарын карыйк.

Хәния: Яшь чакларны искә төшерик дисең мени? Ярар, ярар. Балалар, “Чума үрдәк, чума каз”ны уйный беләсезме соң? Сезнең кебек яшь чакта бик яратып уйный идек без аны.

Уен “Чума үрдәк, чума каз” (т.х.у.)

3 малай: Кызлар, канатлар белән биөп күрсәтегез әле.

Бию “Каз канаты” (Канатлар белән бию башкарыла).

10 кыз: Гөрләп үтте, шаулап үтте

Авылда каз өмәсе.

Бу айларны, бу көннәрне

Көтеп ала һәммәсе.

4 малай: Менә шулай каз өмәсен

Татарда үткәргәннәр.

Ә яшь кызлар күнел биреп

Бу эшкә өйрәнгәннәр.

Хәния: Коймагым да пеште. Әйдәгез, балалар, каз майларына манып коймак ашыйк, чәй эчик әле. *Балалар коймак белән чәй өстәленә утыралар.*

“ОРЧЫК ӨМӘСЕ”

Уваева Алёна Данил кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

Максат:

- балаларны кунакчыл булырга, олысына, кечесенә хөрмәт күрсәтергә өйрәтү;
- татар халкының милли бәйрәмнәрен - “Орчык бәйрәме”н искә төшереп китү;
- үткәннән ихтирам, кызыксыну уяту;
- татар халык уеннары аша туган телебезгә мәхәббәт хисе тәрбияләү

Җиһазлау: каба, орчык, сарык йоны, йоннан бәйләнгән оекбашлар, бияләйләр, авыл өен бизәү өчен (самовар, гармун, чәшкеләр һ.б)

Кулланылган әдәбият: Татар халык мәкальләре, табышмаклар, афоризмнар, җырлар китабы.

(Сәхнә авыл өе күренеше белән бизәлгән, идәндә палас, мич, өстәл, самавар, чынаяклар, орчык белән каба, сарык йоны.)

Алып баручы. Хәерле көн, хөрмәтле кунаклар! Татар халкында милли бәйрәмнәр күп. Аларның кайберләре телдән-телгә күчеп безнең көннәргә кадәр килеп житкән, кайберләре, кызганычка каршы, бөтенләй онытылып юкка чыккан. Ә бит борынгы әби-бабаларыбызның рухи хәзинәсе булган милли бәйрәмнәребезнең балалар тәрбияләүдә әһәмияте чиксез зур. Шунлыктан бүгөн сездә игътибарыгызга “Орчык өмәсе” бәйрәмен тәкъдим итәргә булдык. Бәйрәмбезгә рәхим итегез!

Сания әби: И-и-и, күршәкәем, син гел шулай тигез итеп, йон эрлисез, кулың ятып тора шул эшкә, син эрләгән жептән бәйләгән оекбашлар, бияләйләр бик матур, жылы һәм чыдам була.

Бибинур әби: Аның бөтен сере – синең бабаңның ясаган орчыкларын бит. Орчыклар шундый жайлы, кулга ятып торалар. *(Бер-берсенең эшләрен мактыйлар. Кызлар ишеккә шакый)*

Сабира апа: Карагыз әле, кызлар килделәр бугай?!

Гөлжихан апа: Керсеннәр, керсеннәр, эшләгәннәре кеше өчен булса, өйрәнүләре үзләре өчен булыр.

Бибинур әби: Әйе, дәрәс.

(Кызлар керә)

Асия: Исәнмесез! Бүгөн сездә “Орчык өмәсе” була дип ишетеп килдек. Безгә дә сезгә булышырга, ярыймы?

Гөлжихан апа: Узыгыз, кызлар, узыгыз, бик вакытлы килдегез. Рәхим итегез, утырыгыз.

(Бергәләшеп эшли башлыйлар. Шул вакытта ишек шакыйлар, малайлар керә)

Малайлар: Исәнмесез, сауымыз?

Кызлар: Нигә кәжә саумыйсыз?

Малайлар: Этәчегез күкәй салган,

Нигә чыгып алмыйсыз?

Азат: Халкыбызның йолаларын

Искә төшерик әле,

Күңелле итеп бүген

“Орчык бәйрәмен” үткәрик әле.

Сабира апа: Күпме булышчы! Сөбханалла. Болай булгач, язылмаган бер йон да калмый инде. Эш башланганчы, бер жыр жырлыйк әле.

Асия: Жырлыйк әле, жырлыйк әле.

Жырлап ачыла күңел.

Жырлап ачылмаган күңел,

Мәңге ачылачак түгел.

Айгөл: Ал да итәрбез әле,

Гөл дә итәрбез әле.

Матур жырлар жырлый-жырлай,

Бәйрәм итәрбез әле.

“Сандугач, күгәрчен “жырын жырлайлар

Азат: Әби, ә “Орчык өмәсе” нәрсә аңлата? Кайчанрак уза ул?

Сания әби: Хәзер бөтенләй башка вакыт. Кибеттән теләгән бөтен әйберне алып була. Балалар йонның кайдан алынганын һәм ничек эшкәртелгә белмиләр. Ләкин яшьләргә гаепләргә ярамый, вакыты шундый. Орчык бәйрәме бу безгә борын заманыннан калган йола. Ул, жиргә кар яугач, көз көне үткәрелә. Хужа кеше күп итеп йон эзерли. Кичтән тәмле ризыклар пешерә. Ул кичкә дусларын, күршеләрен чакыра. Алар жыелып беткәч, күмәк эш башлана. Кемдер йон яза, кемдер өрли, кемдер аны ката һәм йомгакка чорный. Ә кемдер бәйли. Эшне бар кешегә дә бүлеп бирәләр. Ә күңелле булсын өчен, ул эш бию, жырлау, шигыр сөйләү, табышмаклар һәм мәкәльләр белән аралаштырып барыла. Ә эш беткәч, табынга утыралар. Менә бүген, балалар, шундый бәйрәм.

Бибинур әби: Балалар, аякларыгыз утырып оеп киткәндер инде. Бер биеп күрсәтегез инде.

Лилия: Без биибез тыпыр-тыпыр,

Без биебез тып та тып.

Бер башласак, бик тиз генә

Булмый безне туктатып.

Айдар: Әйдә, әйдә, катырак бас,

Биегәнне күрсеннәр;

Баскан жирдән ут чыгара

Безнең яшьләр дисеннәр.

Татар халык буюе.

Солтан: Әби, ә нәрсәгә сезгә шулай күп йон кирәк?

Сания әби: Кызым, без хәзер өлкәннәр инде. Бик тә жылы яратабыз. Жылы булган саен, безгә рәхәтерәк. Алла боерса, мин сезгә оекбашлар, бияләйләр бәйләрмен, Алла боерса. Минем сезнең кебек үк оныкларым бар. Алар мин бәйләгән әйберләргә бик охшатып кияләр. Менә кайберләренә бәйләдемдә инде. *(Сандыгын ачып, берәм-берәм күрсәтә, аңлата.)* Бәйләп кенә түгел, чигеп тә утыра идек әле. Менә чиккән сөлге, мөндәр тышы, альяпкыч һәм күкрәкчә. Ай, балалар, мин сөйлим дә сөйлим, сез мине тыңлап аргансыздыр инде. Әйдәгез әле, балалар, ярышып алыгыз – йомгакны урап карыйк. Кайсыгыз җитезрәк микән?

“Орчык бөтерү” уенын уйныйлар

Ильяс: Безгә табышмаклар да әйтегез инде.

Сабира апа: Табышмак әйтәм мин сезгә,

Йон бирә нәрсә безгә? *(Сарык)*

Гөлжихан апа: Күрер-күрмәс күзләре,

Челтәр бәйли үзләре.

Челтәрләре түгәрәк,

Эшли алар үрмәләп. *(Үрмәкүч)*

Сания әби: Биш агайга бер күлмәк. *(Бияләй)*

Бибинур әби: Әйләнгән саен калыная. *(Йомгак)*

Азат: Ярый әле килгәнбез. Күп нәрсәләр белдек. Жырладык та, биедек тә, уеннар да уйнадык.

Сания әби: Менә, балалар, “Орчык өмәсе” шулай үтә иде. Эшен дә эшләдек, күңелне дә ачтык. Бүгенгә җитеп торыр.

А.Б: Хөрмәтле кунаклар! Безнең бәйрәмебез ахырына якынлашты. Гаиләләрегезгә татулык, күңелләрегезгә тынычлык, бәхетле матур киләчәк телибез. Сау-сәламәт булыгыз!

Балаларыгызны татар җанлы итеп, милли рухта тәрбияләгез. Игътибарыгыз өчен рәхмәт!

“ЗӘЛИДӘ” УЕНЫ

*Татарстан Республикасы Балтач муниципаль районы
"Б.С.Рахимов исемендәге Кенә төп гомуми белем мәктәбе"
муниципаль бюджет гомуми белем учреждениесе*

Уен максаты: татар халкының уен санамышларын, җырлы-уеннарын яңарту; белемнәрен тикшерү.

Уен барышы:

Уен барышында хәр уенчыга номерлар бирелә. Катнашучылар арасында кызлар саны малайлар санына караганда бергә артык булырга тиеш.

Уен санамышлардан башлана. Уенчынын берсе чыгып санамыш белән санап бер кешене чыгара.

“Әке бәке кыек сәке эремчек, син торып тор, энем чык.”

Санамыш белән чыккан кеше уртага баса.

1 уен “Гөлбану” уены уйнала.

Уртадагы кеше биеп уртада йөри, ә калганнар анын тирәсендә әйләнәләр. Уртадагы кеше бер кеше белән парлаша(малай-кыз). Калган кешеләр дә парлашырга тиеш. Бер кеше артып кала. Бу кеше уеннан чыга. Уеннан чыкканда жюри янына барып өстәлгә куелган сорауга җавап бирә. Җавап бирә алса жюри бүләк бирә. Уен дәвам итә.

2 уен

Малайлар белән кызлар тигез, алар парланган килеш торалар. Кызларга бәйләү жебе бирелә. Малайлар шушы җептән йомгак ясарга тиеш. Кайсы малай иң ахырдан кала, шул уеннан чыга. Сорауга җавап бирә.

3 уен

Уеннан чыккан бер бала килеп санамыш белән ике кешене чыгара. Бу ике кешегә кульяулыктар бирелә. Кульяулыктарны үз каршыларына идәнгә куялар. Көй башлана. Алар түгәрәккә баскан уенчылыар арасыннан бии-бии, үз кульяулыктарына килеп җитәргә тиеш. Кем соңыннан кульяулыгына килеп җитә, шул уеннан чыга. Сорауга җавап бирә.

4 уен “Җыешлы” уены

Уенда калганнарның берсе алга чыга. Татар бию көенә биеп “Җыешлы” уенын башлый. Көй туктаганның соң парланырга кирәк. Кем парсыз кала шул уеннан чыга. Сорауга җавап бирә.

5 уен “Тукмак әйләндерү”

Калган уенчылар түгәрәккә басалар. Алып баручы түгәрәктә тукмак әйләндерә, ә уенчылар биеп әйләнәләр. Тукмак башы кемгә карый, шул чыга. Сорауга җавап бирә.

6 уен “Капкалы” уены

Уеннан чыккан ике бала чыгарыла. Бу ике кеше кара-каршы басып, ике куллары белән тотынып капка ясый. Көй башлана – уенчылар шушы капкадан чыгарга тиешләр. Көй туктый капка төшә. Кем шушуы капка эчендә кала, шул уеннан чыга. Сорауга җавап бирә.

7 уен “Йөзек салыш” уены

Алып баручы уенчыларга йөзек сала. Салып бетергәч “Йөзек кемдә –йөгереп чык” дип әйтә. Йөзек кемдә шул чыгарга тиеш. Әгәр бу кешене тотып калалар икән, ул уеннан чыгарга тиеш. Сорауга җавап бирә.

8 уен “Курчак йөртеш”

Калган уенчылар түгәрәккә басалар. Түгәрәктәгеләргә курчак бирелә. Көй башлана курчакны кулдан-кулга йөртәләр. Көй туктаганда курчак кем кулында кала, шул уеннан чыга. Сорауга җавап бирә.

9 уен “Урындык алыш”

Өч уенчы калганнан соң урындыклар белән уен уйнатыла. Уртада ике урындык, өч кеше урындыклар кырында көйгә биеп йөриләр. Көй туктаганнан соң уенчылар урындыкка утырырга тиешләр. Кем утырмый кала шул уеннан чыга. Сорауга җавап бирә.

Бер урындык алып куела. Уртада бер генә урындык кала. Ике уенчы шушы урындык кырында биеп йөриләр. Көй туктаганнан соң кем утырмый кала, шул уеннан чыга. Сорауга җавап бирә. Кем урындыкка утыра, ул кеше жиңүче итеп билгеләнә. Ләкин жиңүче дә сорауга җавап бирергә тиеш. Әгәр җавап бирсә ул жиңүче итеп таныла. Бүләкләнә.

“КЫЗ СОРАУ” ГОРЕФ-ГАДӘТЕ

Рәхмәтуллина Гөлназ Илхам кызы

Татарстан Республикасы Питрәч муниципаль районы

Шәле авылы “Тургай” балалар бакчасы

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Максат: Балаларны татар халкының милли “Кыз сорау” йоласы белән таныштыру, халкыбызның күркәм гореф-гадәтләренә, матур йолалары җырларын өйрәнү.

Бурычлар:

Тәрбия:

-Халкыбызның йолалары аша гореф-гадәтләргә хөрмәт уяту.

-Эстетик һәм әхлакый шәхес тәрбияләү.

Үстерү:

-Театраль этюд шөгыйльләре аркылы баланың кызыксынуларын, сәләтләрен һәм мөмкинлекләрен үстерү.

Белем бирү:

-Балаларның онытылып барган гореф-гадәтләр белемнәрен киңәйтү.

-Гореф-гадәтләр белән таныштыру, яңа күнегүләр өйрәтү.

Төп өлкә: нәфәсәти үсеш

Катнаш өлкәләр: сөйләм теле үсеше

Күрсәтмә һәм таратма әсбаплар: татар халык көйләре, костюмнар, агачлар, өй, татар халык ашлары, чигелгән кул яулыгы.

Җиһазлар: ноутбук, колонка

Шөгыйль төзелеше:

Кереш өлеш:

1. Кереш сүз
2. Музыкаль исэнләшү

Төп өлеш:

1. Сораулар
2. Гореф-гадәтләр белән танышу
3. Хәрәкәтләр, сүзләр өйрәнү
4. Театраль күренешне күрсәтү

Йомгаклау:

1. Сораулар
2. Музыкаль сабуллашу.

Шөгыйль барышы:

Алып баручы: Хәерле көн, кадерле кунаклар! Бүген без татар халкының онытылып бара торган “Кыз сорау” йоласына жыелдык. “Кыз сорау” борын-борыннан бар гаилә өчен генә түгел, ә бөтен авыл халкы өчен зур бәйрәм, тантаналы көнгә әйләнгән. Туйларның иң матур күренеше – кыз сорау булган.

Малайлар белән кызлар су буенда кич утыралар.

Мәдинә. Сәгать соңдыр инде, кайтырга вакыт, әти-әни борчыладыр.

Кәрим. Әйе, кайтыйк.

Яшьләр сабуллашып тарала башлый. Камил Камиләне кулларыннан тотып ала.

Камил. Камилә, мин инде күптән сиңа гашыйк икәнемне беләсең, күңелем һәрвакытта сиңа тарта. Без сиңең белән күптән очрашабыз. Безгә мөнәсәбәтләребезне законлаштырырга вакыт. Мин эти-әни белән киңәшләштем без сезгә дүшәмбе көнне кыз сорарга киләбез.

Камилә. *(Уңайсызланып)* Камил, әйе, безнең хисләр үзара. Эти-этиләргә ничек әйтәсе булыр.

Камил. Борчылма, безнең гаиләләр бер-берсен беләләр, алар яхшы мөнәсәбәтләрдә. Без бергә очрашып йоргәнне дә беләләр. Минемчә, каршы килмәсләр.

Камилә. Ярар, иртәгә эти-әнием белән сойләшеп карармын.

Камил Камиләне өйенә озатып куя. Камилә төне бие уйлап чыкты. Иртә белән торуга гаилә (эти-әни, Камилә) иртәнге ашқа жыйнды.

Әни. Кызым, син бүген бик сәерсен, йокын да туймаган ахырысы. Нәрсә булды? Барсыда яхшымы?

Камилә. *(Оялып кына)* Эти-әни, кичә Камил миңа тәкъдим ясады, дүшәмбе көнне кыз сорарга киләбез диде.

Әни аптырап калды.

Әти. Камилнең гаиләсен, үзен күптән беләбез бик үрнәк гаилә. Без каршы килмәбез, тик син кызым үзен ризамы?

Камилә. Риза

Әти. Алайса көтәбез, дүшәмбе көнен бик дәрәс сайлаганнар, элеккедән иң уңышлы көн дип баш көн – дүшәмбе көн исәпләнгән.

Камилә бик борчылып кичне көтте. Кич житте. Камил бн Камилә күрешәләр.

Камил. Камилә, сәлам. Эти-әниң белән сөйләшеп булдымы? Нәрсә диделәр?

Камилә. Сәлам, Камил. Сөйләштем, эти сезнең гаиләгезне күптән беләбез, үрнәк гаилә диде, минем ризалыгымны сорады. Мин риза дигәч, каршы килмәде.

Камил шатлыгыннан нишләргә белмәде, биш, сикерә, Камиләне кулыннан алып әйләнә. Яшьләр бик шатланып сөйләшә-сөйләшә Камиләнең өйе янына кайтып життеләр.

Камил. Камилә, мин шундый шатмын. Дүшәмбе көнен бик атлыгып көтәм.

Камилә. Мин дә. Киттем, өйгә керим эти белән әни борчыладыр. Сабул.

Камил. Сабул, Камилә.

Дүшәмбе көне килеп житте. Камиләнең капка каршына Камил белән туганнары килеп төште. Күңелле жыр яңгырый. Кунакларның кулларында татар милли ашлары: чәк-чәк, бавырсақ, кош-теле, гөбәдия, талкыш каләве. Камилнең әтисенең кулында икмәк белән тоз.

Камилнең әтисе:

Йөгерең үк төштем инеш дип,

Божыралар элдем көмеш дип.

Эзли генә торгач табыштык,

Нәселегез асыл, имеш, дип

Яхшы жирдән килдем, теләгем сезнең белән кода-кодагый булу. Сезнең кызыгыз, безнең егет бар!

Камиләнең әтисе: Без кызыбызны уң белән сулны, ал белән артны, хәләл белән харамны, начарлык белән яхшылыкны аңлаган, аерган кешегә генә бирәбез. Кайда сезнең егетегез?

Камил каршына чыгып баса.

Камиләнең әтисе: Риза, кызымны бу егеткә бирергә, риза!

Туганнар бер берсенә бүләк бирешәләр. Камилнең туганнарына Камилә үзе чиккән, үз куллары белән тегеп сөлге-ашъяулыклар бирелә. Кунаклар бик шатланып бүләкләргә сокланып кабул итәләр.

Кунакларның берсе: Акны котлыйбыз! Яшь килен бәхетле булсын, тигез гомер итсеннәр! (кул чабалар)

Камил белән Камилә кулга кул тотынышып калалар.

“ОРЧЫК ӨМӘСЕ”

Хамитова Лилия Сәлимхан кызы

Казан шәһәре Совет районы

“159 нчы катнаш төрдәге балалар бакчасы”

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Максат:

- балаларның татар халкының милли гореф-гадәтләре белән таныштыру;
- балаларда бу гореф-гадәтләргә, йолаларга хөрмәт, ихтирам тәрбияләү, милли жырлы-биюле уеннар аша балаларда туган телгә карата хөрмәт тәрбияләү, балаларның сүз байлыкларын арттыру, сәхнә культурасы булдыру;
- халык авыз ижатына, гореф-гадәтләренә, йолаларга, милли уеннарга хөрмәт хисе тәрбияләү.

Жиһазлау: Зал түрендә авыл өенең эчке күренеше, анда борынгы сандык, сәке, мич, чуен, ухват, бишек, чабата, комган, канат, самовар, милли ризыклар, чиккән мендәрләр, сөлгеләр, кызыл башлы суккан сөлгеләр, идәндә тукуган паласлар жәелгән, орчык, йон, каба.

Техник чаралар: магнитофон, дисклар.

Алдан эшлэнгән эш: әңгәмә, балалар бакчасында оештырылган музейга сәяхәт, мәкальләр, жырлар, уеннарны, санамышларны, биюләрне өйрәнү.

Бәйрәм барышы

(Әбиләр өйдә утыралар: кайсы бәйли, кайсы йон эрли, кайсы йомгакка жәп чорный, анага бала да ярдәм итә, бабай бер малай белән орчык ясап утыралар)

Бибинур әби: И, Алиә апа, син гомер буге шулай тигез итеп, йон эрләдең, кулың ятып тора шул эшкә, син эрләгән жептән бәйләгән оекбаш, бияләй дә матур була, күрегең әле сез аның ничек орчык тәгәрәтеп утыруларын!

Алиә әби: *(елмаеп):* И, Бибинур, жепнең тигез булу сәре миндә түгел бит, синен картың ясаган орчыклар үзләре шундый жайлы, кулга ятып торалар, үзеннән-үзе зырылдап әйләнүе генә ни тора.

Сания әби: Менә мин дә, оныгым Халилне да шул һөнәргә өйрәтергә дип алып килдем бит бүген, орчык ясарга өйрәнсә, бабасы кебек оста орчыкчы булыр әле, Алла боерса, әйе бит, улым.

- Бибинур әби: И, дуслар, өмәгә килүчеләр ни өчен күренмиләр әле? *(Ишек шакылдаткан тавышка балалар керәләр)*

Кыз бала: Сания әби, сездә өмә икәннен ишеттек тә, килеп життек әле.

Бибинур әби: Кунаклар килгән икән монда, кара әле, никадәр булышчы, никадәр өйрәнчек, чакырып та бу кадәр жыя алмассың.

Алиә әби: Әйдәгез, узыгыз, балалар, ну эшлибез болай булгач, язылмаган бер йон да калмый инде. *(Балалар керәләр, исәнләшәләр).*

Малай: Исәнмесез, өегезгә бәрәкәт иңсен. *(Утыралар, уртада кәрзинәдә йон – шуның янына утыралар)*

Сания әби: Әгузе бисмилла. И, ходаем, эшебез жиңел булсын. Тиз-тиз эшләп алыык. Бездә бит бүген Орчык өмәсе.

Малай: Ә нәрсә соң ул орчык?

Бибинур: Алай икән, бу бәләкәчләр орчык өмәсенең нәрсә икәннен белмиләр икән бит.

(Әбиләр үзара сөйләшәләр)

Алиә әби: Заманалар үзгәрде, бу балаларның белмәве гаеп түгел, жепне бит хәзер кибеттән генә сатып алалар, я булмаса, бәйләнгәннен, эше беткән матур оекбашлар, бияләйләр генә алып кияләр, белмәсләр дә шул.

Бибинур әби: Әйе, шул, балалар, сез белмәсегез дә гаепләп булмый.

Сания әби : Орчык өмәсе – ул безгә әби-бабайлардан мирас булып калган бәйрәм. Ул көзен, кешеләр сарык йоннарын алып бетергәч уздырыла. Хужа кеше куп итеп сарык йоннарын әзерләп, тәм-томнарын, кәнфит-шикәрләрен әзерләп куя, өмә буласы көнне коймак пешерә. Өмәгә дус-ишләре, туган-тумачалары чакырыла. Анда кемдер йонны яза, кемдер эрли,

кайберәүләр йомгакка чорный, кем бэйли, эшне шулай бүлешәләр. Эш уен-көлкә белән алып барыла. Эш беткәч, хужа өмәчеләрне тәм-томнар белән сыйлый.

Бибинур әби: Менә бездә бүген бэйрәм. Өмә булгач, өмә булсын, сезгә дә эш бирик инде, балалар кеше эшлэгәнне генә карап утыру килешмәс! Килегез әле менә монда, йон язаргы булышырсыз. (*Эш бирә*).

Малай: Әбием, ә нигә сезгә шулкадәр йон кирәк?

Бибинур әби: И, балам, без бит инде олы кешеләр, жылы яратабыз, «жылы сөяк сындырмас» ди бит, халык. Шуңа күрә, күпме жылырак булса, шулкадәр яхшырак. Оекбаш, бияләйләр бэйләрмен, алла боерса. Минем сезнең кебек оныкларым да бик күп әле.

Алия әби: Балалар, эшкә бик бирелеп китеп, телдән язмыйк тагын, әйдәгез. «Орчык» уенын уйнап алыык әле. Халил улым син орчыкны әйләндер. Кемгә орчыкның очы элэгә шуңа жаза бирәбез. (*әтәч итеп кычкыра, татарча биш, шигырь сөйли*).

Халил: Ә мин «Орчык» турында шигырь дә беләм әле.

Әйләнә орчык, әйләнә,

Әйтерсен лә биюче;

Юк аңа бары, кул чабып:

“Булдырасың!” - диюче.

Мактаганны көтеп тормый,

Уйламый да туктарга-

Ничек инде, орчык булып,

Карап торсын юк-барга!

Әйләнә дә биеп китә,

Аннан сикереп куя.

Хәтта очып китәр иде,-

Останың кулын тоя.

Мин сокланып карап торам,

«Ай-һай житез бу» - диеп;

Юкка әйтмиләр икән ул:

Орчык кебек бул!- диеп.

Бибинур әби: Балалар, булдырдыгыз! Бик уңган булып чыктыгыз бит әле сез.

Сания әби: Сезне орчык өмәсә дип өйрәтеп тә торасы юк, туганнан бирле Орчык өмәсенә йөреп, шомарып беткәннәр, дип әйтерсең.

Алия әби: Булдырдыгыз, рәхмәт барыгызга да!

Кыз бала: Әйдәгез, бер жырлап та алыык әле.

1. Жеп эрлибез, жеп эрлибез,

Орчык өмәләрендә.

Биемичә түзеп булмый,

Орчык биеп торганда.

3. Кошлар да бит очып кайта,

Түгәрәк күлләренә

Биибез дә, жырлыйбыз да,

«Орчык» өмәләрендә.

2 нче малай:

Бәйрәмебез бетеп килә.

Кунакларга әйтик шуны

Сәламәтлек, бәхет телик,

Һич белмәсеннәр борчуны.

“Мендәр тутыру йоласы”

Хәкимова Гөлназ Ринат кызы.

Хисмәтуллина Алинә Әхтәм кызы.

Камалиева Гөлназ Рәис кызы.

*Татарстан Республикасы Арча муниципаль
районы “Арча 1 нче балалар бакчасы”
муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем
учреждениесе*

Максат: балаларда туган телебезгә, милләткә һәм аның гореф-гадәтләренә, йолаларына мөхәббәт тәрбияләү.

Катнашалар: әни, әби (олы кешеләр) милли киём киеп килгән балалар.

Татар өе эче күренеше. Түрдә әби белән әни утыра. Алар тирәсендә жылышып балалар утыра.

Түр яктагы кроватка

Әйтерсез болын кергән.

Чигешле япма өстендә

Утыра чиккән мендәр. Тагир

Ап-ак мендәр тышында

Аллы-гөлле чәчкәләр.

Кил әле, ял итеп ал дип

Гүя безне дәшәләр. Ясминә

- Әбием, әнием, бу йомшак мендәрләрне ничек ясыйлар соң? Амелия

- Безгә дә шул турыда сөйләгез әле! Камилә

- Мендәрләр ничек шулай йомшак булалар? Безнең бик беләсебез килә. Ләйсән

Әби. – Сөйлибез, сөйләп кенә калмыйбыз, ясап та күрсәтәбез әле.

Әни. – Әйе, менә мамыкларым да әзер инде, хәзер әбиегез белән мендәр тутырып күрсәтәбез сезгә. Ә сез безгә булышырсыз инде яме.

Балалар. – Бик теләп булышабыз!

Әби. – Әнә беркөнне “Каз өмәсе” үткәрдекме күршеләр белән жыелышып.

Менә шунда казлардан йолкыган мамыклар инде бу, балалар.

Бала. -Без анда бик матур жыр жырлаган идек, әбием! Әйдә тагын жырлап алайык әле. Камилә

“Дүдәк-дүдәк” жыры

1. Йөгәрә үрдәк, йөгәрә каз

Боты озынга күрә.

Әй, дүдәк, дүдәк, дүдәк,

Басма өстендә каз, үрдәк,

Кыйгак-кыйгак,

Бак, бак, бак, бак,

Басма өстендә каз, үрдәк.

2. Без кызларны яратабыз

Бите кызылга күрә.

Әй, дүдәк, дүдәк, дүдәк,

Басма өстендә каз, үрдәк,

Кыйгак-кыйгак,

Бак, бак, бак, бак,

Басма өстендә каз, үрдәк.

3. Йөгерә үрдәк, йөгерә каз,

Кала эзеннән тамга.

Әй, дүдәк, дүдәк, дүдәк,

Басма өстендә каз, үрдәк,

Кыйгак-кыйгак,

Бак, бак, бак, бак,

Басма өстендә каз, үрдәк.

4. Үтә матурларны сайлап,

Урта матурдан калма.

Әй, дүдәк, дүдәк, дүдәк,

Басма өстендә каз, үрдәк,

Кыйгак-кыйгак,

Бак, бак, бак, бак,

Басма өстендә каз, үрдәк.

Әни. – Мин мамыкларны чистарттым, юасын юдым, бик әйбәтләп киптердем.

Әби. – Менә бу – мендәр сүрүе дип атала. Ул бик тыгыз тукумадан бик яхшы итеп тегелә.
Мамыклар чыгып китмәсен өчен.

Әни. - Ә бу мендәр тышларын мин күптән чигеп әзерләп куйган идем инде.

Балаларыма мендәрләр матур булсын дип тырыштым. Йокылары татлы булсын дидем.

Әби. – Хәзер сүрүгә мамыкны әкрен генә тутырабыз. Башта карап торыгыз. Аннары сез дә булышырсыз яме.(Әби белән әни мендәр тутыра.)

- Әби Мендәрләребез саф, чиста, йомшак булсын!

- Балалар татлы йокы белән йокласын!

- Әби Шушы йомшак мендәрләрдә йоклап сийәтләнсәннәр, тәннәренә көч һәм иман керсен!

- Әйдәгез сез дә безгә булышыгыз әле!

Балалар мендәр тутырыша

- Мендәрләр күпереп торсын! Тагир

- Әни әйткәч тә, йоклап китәрлек булсын! Амелия

- Иң йомшак мендәрләр безнеке булсын! Искәндәр

- Караңгыда бүлмәне яктыртып торсын! Алайса мин караңгыдан куркам. Камила

- Әби. – Балалар, менә күпме эш эшләдек. Бердәмлектә көч ди. Бергә- бергә эшләгәч, жиңелрәк тә булды, эшебез дә уңды.

- Әни–Хәзер менә шушы йомшак мендәрләргә мендәр тышы киертәбез.

Алар бик матур, чәчәкләр белән чигелгән

- Әби Әйдәгез, хәзер бер биеп тә алыгыз әле, мин дә яшьлегемне искә алырмын.

- Үзәбез тутырган мендәрләр белән биеп алыйк әле! Малика

“Мендәрләр белән бию”

Бар йоласына китереп,

Күңелле өмә жыеп.

Кызлар тутырган мендәрләр

Күңелен биреп сөеп. Фаил

Күпереп торган мендәрдә

Экологик чисталык.

Үрнәгенә бизәк биргән

Кул эшенә осталык. Даян

Мамык мендәр һәр кунакка

Олы хөрмәт билгесе.

Татар хатын-кызларының

Уңганлыгы көзгесе. Айбулат

Әни : Әйдәгез бер күнелле бер уен да йунап алык инде. **Уен “Тукмак”**

Әби. –Балалар, сез бүген нинди күп эш эшләдегез. Бәлки хезмәт турында

мәкальләр дә беләсездер әле.

Әни :Агачны яфрак бизәсә, кешене хезмәт бизи.

Кем эшләми, шул ашамый.

Хезмәт төбә - хәзинә.

Аз сөйлә, күп эшлә. Булат

Хезмәте каты - җимеше татлы. Айбулат.

Жыр “Чәй эчәбез бергәләп”

1.Бакчада әби-бабайның өстәлләре түгәрәк,

Килдек әле кунак булып чәй эчәбез бергәләп.

куш.-та Бигрәкләр дә тәмле инде әбиемнең чәйләре

Рәхәтләнеп тагын берне эчикме әллә әйдә әле

2.Сыйланыгыз дигән сыман самовар кайнап тора

Күбәләкләр очып уйный, тургайлар сайрап тора.

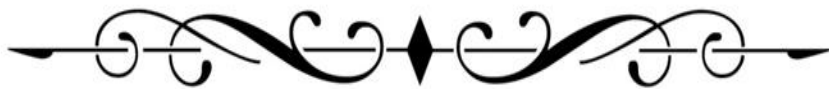
Бигрәкләр дә тәмле инде әбиемнең чәйләре

Рәхәтләнеп тагын берне эчикме әллә әйдә әле.

Әни. – Булдырдыгыз, балалар, гел шундый акыллы, ярдәмчел булыгыз!

Иртәгә дә килегез яме, мин сезне май канаты ясарга өйрәтермен.

Әби:Әйдәгез әле хәзер чәй эчәргә түр булмәгә үтик.

“Самавыр агарту йоласы”

Гыйльметдинова Гөлнәз Равил кызы.

Татарстан Республикасы Балтач муниципаль районы

"Катнаш төрдәге Балтач Инче номерлы балалар бакчасы"

муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе.

Максат: балаларны онытылып барган “Самавыр агарту” йоласы белән таныштыру.

Үстерү бурычы: балаларны йолалар өйрәтүгә кызыксынуларын үстерү.

Тәрбияви бурыч: киләчәк буынны милли йолалар нигезендә тәрбияләү. Күмәк эштә дустанә мөнәсәбәтләрне, хезмәткә хөрмәт тәрбияләү.

Белем бирү бурычы: татар халкының горелы – гадәтләрен хөрмәтләргә өйрәтү.

Төп белем бирү өлкәсе: “Сөйләм үсеше”.

Интегральләшкән белем бирү өлкәләре: “Танып-белү үсеше”, “Социаль-коммуникатив үсеш”.

Методик алымнар һәм чаралар: уен күнегүләр, әңгәмә, сораулар, күзәтү, сәхнәләштерү, картиналар карау, кызыксындыру алымнары, үзбәя бирү.

Җиһазлау: залның түрендә инеш бие күренеше: агачлар, куаклар, камышлар, чәчәкләр, елга макеты, ком, ноутбук, тавыш көчәйткеч колонкалар.

Сүзлек өстендә эш: самавыр, кершән, мунчала, самавыр агарту.

Алдан үткәрелгән эш: матур әдәбият уку, әңгәмәләр, слайдлар карау, такмаклар, шигырьләр, җырлар, тизәйткечләр, милли уеннар өйрәнү.

Сәхнә артыннан

Самавыр агарта кызлар,

Җырлап инеш буенда.

Табын күрке - җиз самавыр

Язгы Сабан туенда -дигән җыр ишетелә.

“Әх, зилем-зиләле” татар халык уен җыры көенә кулларына самавыр тоткан өч кыз бала чыга.

Беренче кыз бала: Кызлар, кызлар, безнең түбән өч кызлары килмәгән бит әле, сәгать берләрдә инеш буендагы кечкенә басмада очрашабыз дигән идек, күренмиләр бит.

Икенче кыз бала: Килерләр, килерләр, бер дә борчылма.

Музыка астында кулларнына самавыр тоткан кызлар күренә. Бер кызның кулында мунчалар.

-Әнә киләләр, хуш киләсез! Әбиләр әйтмешли, түрдән узыгыз, рәхим итегез, ничек хәлләрегез!

Өченче кыз бала: Уф, инеш буена төшеп җиткәнче, хәлдән тайдык, бигрәкләр дә авыр булды бу самавыр.

Дүртенче кыз бала: Кызлар туйдым бу самавырдан, атна саен агартырга кирәк бит узен.

Беренче кыз бала: Әйе шул, атна саен агартып торсак та, бигрәк тиз карала бу кызлар!

Икенче кыз бала: Күмер белән куела бит, шунлыктан тиз карала.

Өченче кыз бала: Әле Сабан туена кадәр, инеш буйларыннан менә дә алмабыз, самавырларны агартып, ялтыратып, шулай бит кызлар.

Дүртенче кыз бала: Бу атнада Сабантуйлары була икән, безгә аеруча тырышырга туры киләчәк.

Беренче кыз бала: Кызлар, кызлар дим. Тыңлагыз әле мине. Миңа әбием, самавыр агартуның да үз йоласы бар ди. Кызлар, сөйлимме сезгә дә?

Кызлар барсы (бергә): Кызык...Сөйлә әйдә, сөйлә.

Беренче кыз бала: Чәчүләр беткәч, Сабантуй бәйрәме алдыннан җиткән кызлар, әни-җиңгәчәйләр чишмә буена самавыр агартырга төшә идек. Башта, кызым самавырны комлы мунчала белән әйбәтләп ышкып, ышкып юа идек. Ә самавырны агарткач әче катык белән ялтырата идек, аннан кызыл кирпечне уып, шуңа бармак белән басып, чәчәк төшерә идек ди. Сабантуйга килгән һәр кунакны, шушы самавырда кайнаган хуш исле, тәмле үләннәр салып пешерелгән чәй белән сыйлый идек -ди.

Кызлар барсы (бергә): Менә, ни дә икән хикмәт!

Икенче кыз бала: Һәр эшнең үз йоласын белеп эшлэгәндә генә нәтижәсе була шул кызлар.

Өченче кыз бала: Ай-яй, бигрәк матур булгандыр инде ул кызлар, әйе бит!

Дүртенче кыз бала: Кызлар, сезнең мунчалаларыгыз бармы, булмаса бирәм. Әйдәгез эшкә тотыныйк. (кызларга мунчалар өлэшә)

“Эх, зилем-зиләле” татар халык уен жырын жырлый-жырлай, самавыр чистарталар.

Житәкләшеп, тезелешеп,

Без урманга барабыз.

Урманда яшел аланда

Жырлап-биеп алабыз.

Кушымта:

Эх, зилем-зиләле,

Сандугачым, кил әле.

Кил әле, дустым, кил әле,

Бергә әйләник әле.

Беренче кыз бала: Карагыз әле, сез самавыр турында такмаклар беләсезме кызлар?

Икенче кыз бала: Мин беләм, мин беләм шул (үчәкләгәндәй)

Өченче кыз бала: Белсәң әйдә, әйтеп күрсәт инде булмаса!

Икенче кыз бала:

Ак самавыр борыннарын

Күңелле борулары;

Сезгә ничек, миңа кыен

Аерылып торулары. (такмак жырлай)

Дүртенче кыз бала: Мин дә беләм шул, кызлааар!

Самавыр куйдым күмерсез

Кайнап чыгар күрерсез.

Без жырлап, сез биемәгәч

Безгә бик тә күңелсез.

Беренче кыз бала: Абау, чистарта-чистарта безнең самавырларыбыз ничек ялтырыйлар, кызлар карагыз әле, карагыз!

Икенче кыз бала: Әйе шул, күзләр камаша бит кызлааар! (көлешәләр)

Өченче кыз бала: Көзгә дә кирәкми, кершән сөрткәндә самавырга гына карарбыз инде.

Йөгереп, ләгән тотып Йосыф исемле малай керә:

Йосыф: Апа, апа дим, әни шушы ләгәнне агартырга кушты.

Беренче кыз бала: Йосыф кара әле, менә мин әйткән тизәйткечне әйтә белсәң, чистартып бирәбез, шулай бит кызлар, сез минем белән килешәсездер.

Барысы бергә: Шулай, шулай, килешәбез.

Беренче кыз бала: Сезнең кызлар безнең кызларга киндер тукмаклашмакчылар иде. Тукмаклашырлар микән, тукмаклашмаслар микән? Тукмаклашсалар, тукмакларын алып килсеннәр, тукмаклашмасалар, тукмакларын биреп торсыннар.

Икенче кыз бала: Йә Йосыф, булдырысың микән?

Йосыф (кулын селкәп): Әй, нәрсәсе бар аның!

Сезнең кызлар безнең кызларга киндер тукмаклашмакчылар иде. Тукмаклашырлар микән, тукмаклашмаслар микән? Тукмаклашмасалар, тукмакларын алып килсеннәр, тукмаклашмасалар, тукмакларын биреп торсыннар.

Өченче кыз бала: Әй, булмады бу Йосыф, берәр күңелле шигырь сөйләп күрсәтәсенме соң?

Йосыф (уйланган кебек башын кашып): Кайсысын сөйлим икән соң, кызлар!

Дүртенче кыз бала: Кызлар, әйдәгез, самавырларны куеп торыйк та, кайтып киткәнче, берәр уен уйнап алайык.

Барысы бергә: Әйдәгез, әйдәгез уйныйбыз.

Беренче кыз бала: Ә нинди уен уйныйбыз соң?

Икенче кыз бала: Яулык алыш.

Өченче кыз бала: Йөзек салыш.

Дүртенче кыз бала: Без-без, без идек.

Барысы бергә: Әйдәгез, уйныйбыз.

Без-без, без идек,

Без уника кыз идек;

Базга төштек бал каптык,

Келәткә кердек май каптык;

Кап та коп,

Кара, Йосыф,

Тимер туп,

Авызыңны ач та йом!

М- м- м

Кагыйдә. Балалар уен сүзләрен көйләп әйтәләр, аннары, берьюлы авызларын йомып, жинелчә, күңелле көйгә төрле шаян хәрәкәтләр ясыйлар. Кем көлеп жибәрә, шул уеннан чыга һәм жәза үтәргә тиеш була.

Йосыф кызларның кыланмышына түзә алмыйча көлеп жибәрә.

Кызлар барсы бергә: Йосыфка нинди жәза бирәбез?

Әйдә, Йосыф, булмаса шигыреңне сөйләп жибәрче (**көлешәләр**)

Йосыф:

Чишмә суын мактый әби:

“Тәнгә бик шифалы , ди.

Самавырга житми инде,

Кирәкми” Тифале”, -ди.

Беренче кыз бала: Кызлар, булмаса кайтыйк, әниләр эзли чыгарлар.

Икенче кыз бала: Булган булган барсы булсын инде, әйдәгез “Самавыр” уенын уйнап алабыз, аннан соң кайтырбыз.

Кагыйдә. Балалар арасыннан «Самавыр » һәм «әби» сайлап куела. Калган балалар читкәрәк тезелешеп утыралар. Әби балаларга тәм-том исемнәре әйтеп чыга, аларны самавыр ишетмәскә тиеш. Әби, самавырның колагына килеп: «Чәй эчәргә килә-килә ... шикәр!» — ди. «Шикәр» акрын гына килеп, самавырның аркасына төртә дә үз урынына барып утыра. Самавыр карый, балаларның барысы да баш бармакларын өскә каратып утыралар. Самавыр кем төрткәнән әйтергә тиеш. Әгәр белсә, тоткан бала самавыр була. Белмәсә, «шикәр» гә икенче исем кушылып уен дәвам итә. Өч мәртәбә әйтә алмаса, «самавыр » га жәза бирелә.

Йосыф: Мин самавыр булам.

Өченче кыз бала: Ә мин әби булам.

“Самавыр” уены оештырыла.

Өченче кыз бала: Кызлар, киләсе атнага тагын шушы урында очрашырбыз яме.

Йосыф (ярым шаяртып): Минә дә калдырмагыз, кызлааар!

“Эх, зилем-зиләле” татар халык уен жырын дәвам итеп жырлап чыгып китәләр.

Кояшлы матур аланда

Гөлләр чәчәк аталар.

Тирә-юньгә ямь, матурлык,

Хуш исләр тараталар.

Кушымта:

Эх, зилем-зиләле,

Сандугачым, кил әле.

Кил әле, дустым, кил әле,

Бергә әйләник әле.

“Боз озату, йоласы”

Рахимова Гөлинә Рәис кызы

*Татарстан Республикасы Биектау
муниципаль районы Хәй Вахит исемдәге
“Мәмдәл гомуми урта белем бирү
мәктәбе муниципаль бюджет гомуми
белем бирү учреждениесе”*

Бәйрәмнең максаты: Күңел ачу чараларында актив катнашырга омтылыш формалаштыру. Халкыбызның гореф-гадәтләрен, буыннан-буынга истәлек булып калган әйберләрен исемнәрен хәтерләрендә калдыру. Шигырь һәм уеннар аша балаларны татар халкының үткәне белән таныштыру. Нәфасәти зәвыкларын үстерү, әйләнә – тирәдәге предметларны бәяли белергә өйрәтү. Татар халкына мәхәббәт һәм ихтирам тәрбияләү.

Сәхнәдә язгы елга буе күренеше. Зәңгәрсу пәрдә-суны, ак пәрдәләр бозны гәүдәләндерә. Югарырак-кояш, болыт рәсеме. ”Суда”-үрдәкләр, казлар.

Тәрбияче:” Боз озату” татар халкының беренче бәйрәме. Бу йола елгалардан боз китү белән бәйле. Татар авылларының күбесе су буйларында урнашкан, шуңа да аларда язның иң беренче бәйрәме булып боз китүне карау торган. Боз китүен карарга, гадәттә, бар халык жыелган. Яшьләр исә, елгadan боз китүне жигүле атларда килеп гармун уйнап, жырлап каршы алганнар. Халык йөзеп баручы боз кисәкләрендә салам яккан. Бу күренеш төнге аяз язгы кичтә аеруча матур күренгән.

(Залга бер кыз бала белән әби керә)

Әби: Исәнмесез, кадерле кунаклар! Исән-имин килеп життегезме? Бүген бездә зур бәйрәм. Менә бездә кызым белән, су буена боз озату бәйрәменә килдек. Табигать кочагында үткәрелә торган бәйрәмне кызым да күрсен әле. Чү, ишетсезме кызым, әнә балалар да киләләр бугай?!

(Кулларына тал песие ботаклары тоткан балалар керә)

1 бала: Тәрәз аша карале,

Тышта ап-ак кар әле.

Тал песие чәчәкле,

Алтын, көмеш бизәкле.

2 бала: Тышта карлар ява әле,

Суык көннәр бар әле.

Тал песиләре көлә,

Тиздән яз килеп житә.

Жыр “Яз килә”

Әби: Карагыз балалар,каргалар да кайткан икән бит.Каргалар яз килүен хәбәр итә дә инде.

3 бала: Ямьле, бик ямьле

Туган илебез.

Килегез,кошлар,

Безгә килегез!

4 бала: Күтәрелеп биеккә,

Куанышып очалар.

Яз килгәнне хәбәр итә,

Канатлы дус каргалар.

Әби: Яз бәйрәме мөбарәк булсын!Күңелләргә шатлык тулсын!

Бию “Тал песиләре белән”

(балалар милли киёмнәрдән)

Әби: Балалар каргалар кайтканда безгә хат калдырып киткәннәр.(Агач төбеннән хатны алып укый).Балалар бу бит яздан хәбәр.

”Юлга чыктым,сезне тизерәк күрәсем килә.Тик күктә кара болытлар,кояш күренми,кояш булмагач мин дә тизерәк килә алмыйм”,-дип язган. Яз көне кояш иң кирәклесе,ул язның иң зур таянычы .Әйдәгез,чакырыйк әле үзен.

Кояшны чакыру.

Эт кояшы,тегеләй кит

Безнең кояш,болай кил!

Кояш чык,чык,чык!

Болыт,кач,кач,кач,

Без уйнарбыз жылыткач!

Тәти кашык базарда,

Майлы ботка казанда,

Әти китте базарга,

Тәти кашык алырга

Тәти кашык сабы алтын,

Безгә кирәкми салкын.

(Кояш керә)

Кояш: Мин елмаеп бер карасам,бар дөнья көлә.Бозлар эри,тамчы тама,күңел сөенә!Исәнмесез,нәни дусларым.Сезне күрүемә мин бик шат.Сез дәрәс әйттегез,мин язның таянычы.

5 бала: Дуслар килегез тизрәк,

Ясыйк ярымтүгәрәк.

Безгә килгән кунаклар,
Биик ,жырлыйк бергәләп.

6 бала: Сез дә безгә кушылыгыз

Без шатлык таратабыз,
Тирә-якны яңгыратып
Жырларга яратабыз.

Жыр “Кояшлы ил”

Кояш: Дусларым,матурларым мин сезне бик яратам.Мин сезгә үземнең алтын-сары нурларымны калдырам,минем әле табигатьне уятып бетерәсем бар.Ә хәзер сау булыгыз!(Чыгып китә)

Әби: Болай булгач тиздән елгада боз да кузгалыр,эзерләнә торырга кирәк.Балалар сез шигырьләр беләсез,ә мин сынамышлар беләм.Аларны сездә әйтеп карагыз әле?!

Язгы ташкын шәп булса...(иген уңар)

Елгаларда боз төнлә китсә...(ашлык уңар)

Елгалар яз көне боздан тиз ачылса...(ашлык уңар)

Булдырдыгыз балалар,тагын сынап карыйм әле үзегезне. Татарстан жиреннән күп елгалар агып үтә. Сез аларның исемнәрен беләсезме?

“Елга исемнәрен әйт” дигән уен уйнала.

7 бала: Барыгыз да тыңлагыз!Барыгыз да ишетегез!Кояш нурлары белән бозын эреткән. Боз китә,боз!Боз кузгалган!

8 бала:Кояш нулары белән,

Бозлар кузгалган.

Яз башлануын

Беләбез шуннан.

9 бала: Боз һәм кар эреде,

Сулар йөгерде.

Елап елгалар,

Яшьләр түгелде.

10 бала: Тамчы тама,тамчы тама,

Тамчы тама түгелме?

Матур язлар,тамчы тамгач,

Килеп житә түгелме?

Бергә: Яз бәйрәме, Боз озату бәйрәме мөбарәк булсын! Күңелләргә,бар җиһанга шатлык йөгерсен.

11 бала: Боз озату күңелле,

Бүген бездә зур бәйрәм!

Матур жырлар жырлый-жырлай

Уйныйбыз әйлән-бәйлән.

“Әйлән бәйлән” дигән жырлы уен башкарыла

Әби: Сөзгә карап бала чагым искә төште.Бездә нәкъ шушы вакытта Боз озату бәйрәмен каршылай идек.Иң матур киёмнәребезне киеп,ул көннәрдә боз акканын карарга су буена төшә идек.Анда кызлар,малайлар төрле уеннар оештыра иде.Олылар,боз агымына карап,жәйнең нинди буласын юрый иделәр.Елга бие жыр-бию,уен-көлкәдән яңгырап торыр иде!

12бала:Уйный-уйный үсәбез,

Асыл егетләр,кызлар.

Уйнамыйча,шармыйча

Яшәп булмый дөньяда.

“Яшәрәм яулык” уены.

13бала:Тыпыр-тыпыр тыпырдап,

Бөргә басарга әле.

Уйнап-көлеп,жырлап-биеп,

Күңел асарга әле.

“Чиләк-көянтәле”бию башкарыла.

Әби:Менә Бозны озаттык,инде тиздән ямьле язны каршы алырбыз. Яз безгә өйләребезгә жылылык,матурлык,илебезгә тынычлык алып килсен.

Шушы кояштай,тормышның,

Кадрен беләп кенә.

Әйдәгез,бер яшик әле

Елмаеп-көлеп кенә!

Жыр “Мин яратам сине Татарстан”.

“Ястык кою” йоласы

Минһажева Галия Рафаэль кызы

Максат:

Балаларны кечкенәдән гаиләдә, балалар бакчасында милли-мәдәни рухта тәрбияләгәндә үзбездән татар халкының электән килгән горел-гадәтләре, мәдәнияткә белән кызыксынучы әхлаклы, әдәплә, инсафлы, белемле шәхес тәрбияләү өчен шартлар булдыру.

Бурычлар:

1. Тәрбия традицияләренә нигезләнеп балаларда халкыбызның горел-гадәтләренә, бәйрәмнәренә карата кызыксыну уяту.
2. Татар халкының милли бәйрәмнәре, йола уеннары, горел-гадәтләре аша балаларның аралашу күнекмәләрен, сөйләм телләрен үстерү.
3. Милләтебезнең асылын чагылдырган милли бәйрәмнәргә һәм йолаларга, горел-гадәтләренә ихтирамлы караш тәрбияләү.

Кереш сүз.

Без- балалар бакчасында эшләүче тәрбиячеләр, педагоглар алдында торган бурычларның иң мөһиме – балаларга үзбездән туган телебезне өйрәтү, шул тел аша халкыбызның сәнгате, горел-гадәтләре, бәйрәмнәре, йолалары белән таныштыру- мөһим чараларның берсе булып тора. Ә бу эшләр барысы да үзбездән жор телле халкыбыз иңат иткән табышмаклар, такмаклар, санамышлар, әкиятләр, бәетләр, билге инде моңлы бишек жырлары аша өйрәнелә.

Бүгенге көндә милли бәйрәмнәр, татар халкының горел-гадәтләре, йолалары онытылып бара. Туганнар, күршеләр белән аралашу, очрашулар сирәгәя бара. Шулай да бу күренешләргә югалтмау йөзәннән безнең балалар бакчасында даими рәвештә чаралар үтәп тора. Халкыбызның горел-гадәтләренә, йолаларына һәм бәйрәмнәренә игътибар итеп, балалар белән берлектә төрле милли чаралар оештырылып килә. Бүген сезгә тәкъдим ителәсе йола да, мин яшь вакытта әбием сөйләгәннәргә нигезләнеп язылды. Элек йорт казлары бәбкәләргә күп чыгара иде. Бергәләп каз өмәләре оештыра иделәр. Каз каурыклары йолку күренешләре, мөндәр, ул вакытта әбиләребез ястык ясыйлар иде, мөнә шулар бик кызык булып сакланып калган.

Йола барышы.

*Өй күренеше. Инде казлар йолкынган, эш беткән. Каз өмәсенә килүчеләр таралышкан.
Урындык, өстәлләр куелган.*

Урамда малайлар,кызлар уйнап йөри.

Малай. Кызлар, малайлар, бүген бит Хәдичә әбиләрдә каз өмәсе булды. Әллә барып киләбезме. Әбинәң каз мае белән майланган коймагы калгандыр әле.

Кыз. Әйе, әйе. Хәдичә әби бик тәмле пешерә. Мин аның коймагын Гөлфира оныгы белән уйнаганда ашаганым бар.

Икенче малай. Мин инде ашыйсым да килә башлады.

Икенче кызлар бергә. Әйдәгез барыйк тизрәк. Малайлар, сезне алып бармыйбыз. Үзебез генә барабыз яме.

Кызлар. Юк инде, бергә булгач бергә. Киттек Хәдичә әбиләргә.

Өй күренеше. Әби өйдә йөри.

Әби. Менә ничек күңелле үтте бүгенге каз өмәсе. Инде менә мамыгыннан ястык кына коясы калды.

Шул вакыт малайлар, кызлар ишек шакыйлар Хәдичә әби, безне керт әле диләр.

Хәдичә әби. Кунаклар көтмәгән идем. Кемнәр килгән икән? Ишек ачык, керегез.

Малайлар, кызлар. Исәнме, Хәдичә әби.

Хәдичә әби. Исәнме, Кызларым, улларым

Кыз. Сездә каз өмәсе булган.

Икенче кыз. Ул коймак исе бөтен авылга таралган.

Малай. Хәдичә әби, безнең бит синең коймагыңнан авыз итәсебез килә.

Өченче малай(әби янына ук килеп) безне авыз иттерәсендер бит, Хәдичә әби.

Хәдичә әби. Күр әле боларны. Берсеннән- берсе “тәмле телле”. Коймагың тәмле диеп, мине юмалыйлар. Их сезне, бөтерчеләрем. Әйе шул. Каз өмәсе булды. Казлар йолкынган, эчләре алынган, юылган, бауга да эленеп куелган.

Кыз. Менә бит эш тә беткән.

Малай. Әйе, әйе, әбекәй, эш беткән. Эш беткәч уйнарга ярый ди безнең татар халкы.

Икенче малай. (Шаяртып) Ә безгә коймак ашарга ярый.

Хәдичә әби. Ай-йй, йй. Юк шул, балалар, әле аның тагын да зур эше- бер йоласы калды.

Кызлар, малайлар. Нинди йоласы калды?

Хәдичә әби. Ястык кою йоласы. Ястык коелмаган.

Кыз. Әби, өйрәт әле безгә.

Хәдичә әби. Әллә өйрәнәсез, булышасызмы?.

Кызлар, малайлар. Әйе, бик теләп өйрәнәбез дә булышабыз да .

Хәдичә әби. Менә бит. Аллаһның рәхмәт яугырлары. Кызлар, менә сезгә альяпкыч, яулыклар. Ябыгыз, мамыгы ябышмасын. (кызларга яулык, альяпкыч бирә), ә сез малайлар, барыгыз тиз генә мунча алдыннан ләгән белән каз мамыгын алып керегез.

Менә, кызларым, мин ястык коя башлаган идем, арып киттем. Сезнең болай керүгез бик әйбәт булды. Эше бетеп тора хәзер .

Кызлар алдына ястык чыгарыла, малалайлар ләгән белән мамык алып керәләр.

Утыралар.

Хәдичә әби. Ястык коюның үзенә бер тәртибе бар, балалар. Мамыкны күпертеп һәм теләк тели- тели салырга кирәк. Шул вакытта гына бу ястык та йоклаулары “тәмле” була.

Малайлар .Ә без нишлибез, **Хәдичә әби.**

Хәдичә әби. И, балаларым, сезгә дә эш бетмәгән. Менә каз каурыйлары . Аларны йолкып, коймакларны майларга каз канаты ясарга кирәк. Шул вакытта гына коймак тәмле була ул, улларым. (малайлар алдына каз каурыйлары куя.) Менә шулай итеп йолкыйбыз.

Кызлар, малайлар. Әйдәгез теләкләр телик.

Кыз. Хәдичә әбинен икенче елга да казлары күп булсын

Малай. Исән- сау яшәргә язсын.

Кыз. Бу мөһнәрдә йоклаулар “тәмле “ булсын.

Малай. Әбинен балалары игелекле булсын. (һәм башкалар. Һәр бала кычкырып теләк тели эшли. Әби. “Әмиин” , “Әмиин” диеп тора.)

Кызлар. Әйдәгез әле күңелле итеп жырлый- жырлай эшлик. (такмаклар жырлашалар).

Кулымдагы йөзегемнең

Исемнәре Фәния.

Шушы ястыкта йокларга

Яссын иде безгә дә.

Кызлар, йолдызлар,

Һавадагы йолдызлар.

Малайлар, калайлар,

Чүплектәге калайлар.

Хәдичә әби. Малайлар, күрегез бу кызларны. Сездән үчәклиләр түгелме.

Малайлар. Борчылма, әбекәй. Хәзер без аларны.

Әнә килә автомобиль,

Төягәннәр тәпәчләр.

Үзең монда, әниң кайда

Дип кычкыра әтәчләр.

Борың кызыл,

Борының кызыл,

Помидормы ашадың.

Әллә кем булып йөрөп,

Безне күрми башладың

(монда төрле тамактар жырларга була)

Кызлар. Әбекәй, жырлаша жырлаша эшлөп, ястыктарыбыз да эзер булды бит.

Хәдичә әби. Алайса, әйдәгез әле, ястыктарны урамга алып чыгып, кагып, күпертеп алып керик. (Чыгып китәләр дә, күпертеп кире алып керәләр. Бу арада әби эшлэгән эшкә сөенә-сөенә йөри)

Хәдичә әби. Кайдан килеп чыкты бу балалар. Аллаһның рәхмәте яугырлары. Ничек эшлөп бетерермен дип йөргәндә, ястыктарым да эзер булды бит.

Кызлар мендәр, малайлар каз канаты алып керәләр.

Кызлар. Менә ,Хәдичә әби, ничек йомшак ястыктар булды.

Малайлар. Әби, күр әле бу канатларны. (әбигә канат бирәләр). Хәзер инде коймак ашыйбыз.

Хәдичә әби. Кая ястыктарны куегыз әле монда. Ястык кою йоласының “Ястык “уены да бар бит әле. Аны уйнамасак, килешеп бетмәс.

Малайлар , кызлар. Өйрәт кенә ,хәзер уйныйбыз.

Ястыктарны берсе өстенә берсен куялар.

Хәдичә әби. Я, килегез әле монда уенның тәртибе болай. Санамыш белән берегезне сайлыйбыз. Шуңа кеше шушы ястыкка башын куеп ”йоклай”. Ә без аның тирәсендә жырлап- биеп әйләнәбез. Кем дә кем аның кулына кагылып китә, ул аның кем икән белергә тиеш була. Белмәсә, жәза бирелә. (уен шулай берничә тапкыр кабатла)

Хәдичә әби. Балакайларым, сезнең белән бик күчелле булды. Мин сезне бүләксез дә калдырасым килми. Минем сорауларга җавап бирсәгез, бүләкнең иң зурысы ,коймакның иң тәмлесе сезгә.

Сорауларга табышмактармакальләр дә булырга мөмкин.

Каз бер аякта басып торганда икенче аягы кайда?

Каз судан ничек чыга? И. Б шундый казга кагылышлы берничә сорау булырга мөмкин.

Хәдичә әби. Булдырдыгыз, балалар. Менә сезгә бүләк. (Каз канаты өләшә). Икенче елга да казларым күп булсын. Сез ястык коярга килерсез. Әйдәгез хәзер каз мае белән майланган коймак белән чәй эчәбез диеп, “Каз канаты” жырын жырлап чыгып китәләр.

“Атнакич” бәйрәме

Әминова Ләйсән Рәфкат кызы

*Татарстан Республикасы Биектау муниципаль
районының “Дөбъяз” Гөлчәчәк” балалар
бакчасы, мәктәпкәчә белем бирү
муниципаль бюджет учреждениесе”*

Максат:

- балаларда халкыбызның хәзинәләренә кызыксыну уяту, нәниләрнең күңелен халкыбызның хәзинәләр байлыгы белән тулыландыру.

Бурычлар:

- татар халкының йола, гореф-гадәте һәм бәйрәмнәренә Татарстан халыклары тормышындагы ролен ачу ;
- халкыбызның хәзинәләренә карата сакчылык-пөхтәлек тәрбияләү, матурлыкны күрергә өйрәтү.

Катнашалар: Әби, алып баручы, балалар, музыка җитәкчесе.

Хәзерлек эше:

1. Залны бизәү.
2. Жырлар, шигырьләр, уеннар, изге теләкләр, әйтемнәр, мәкәлләр өйрәнү.

Җиһазлау:

1. Экранда “Халкыбызның күңел бизәкләре” күренеше.
2. “Балалар ижатында милли бизәкләр”.
3. “Көнкүреш кирәк –яраклары, сандык тулы маллар - хәзинә”

Сүзлек өстендә эш:

1. Балаларны сузык һәм жиңел сүзләргә ачык әйтеп жырларга өйрәтү.
2. Сүзләрдәге аерым авазларга басым ясатып, аларны ачык һәм дәрәс әйтү.

Кереш өлеш

Матур итеп авылча бизәлгән өйнең эчке күренеше. Өйдә ялгыз әби яши, аның хәлен белергә балалар бакчасынан балалар килеп йөри.Әби аларга кызыклы вакыйгалар турында сөйли, догалар өйрәтә.

Алып баручы: Кадерле балалар, хөрмәтле кунаклар! Без бүген сезнең белән "Атнакич" бәйрәмен үткәрәбез. Ул гадәти бәйрәм генә түгел, ә халкыбызның күңел бизәкләрен барлау һәм өйрәнү булачак. Жәүһәр - кыйммәтле таш дигән мәгънәне аңлата. Димәк, без бүген күңел кыйммәтләрен, күңел бизәкләрен өйрәнәбез, шулай ук үзегезнең белемнәрегезне

тикшерербез. Сынатмагыз, игътибарлы булыгыз, ишеткәннәрегезне күңелләрегезгә сендерә барыгыз.

Алып баручы: Бәйрәмебезне башлап җибәрәбез (ишәктән балалар керә, әби янына төзелеп утыралар - Әле безнең кунаклар тагын килә икән. Рәхим итегез, балалар.

Балалар: - Әссәламегаләйкем! (Әби белән исәнләшәләр, әби җавап бирә). **Әби:** Әйдәгез, бергәләп йортка дога кылайк әле (Аллаһүммә раббәнә әңзилнә мүнзәләм мүнбәэрәкә үә әңтә хайруль мүнзилиинә раббәнә әәтинә фиддүнһә хәсәнәтә үә фил әәхыйрати хәсәнәтә үә кы-һинә гәзәәбә һиннә).

Нурислам: Әби, ни өчен йортка дога кылалар?

Әби: Өйгә бәрәкәт иңсен өчен дога кылу кирәк. Шул вакытта Аллаһы Тәгалә һәр өйгә бәрәкәтен, уңышын бирер. Раббыбыз һәрберебезгә үз өендә тынычлыкта, иминлектә, бәхеттә, бәрәкәттә, хәләл муллыкта яшәргә насыип итәр!
Әдилә: Әби, безгә тагын берәр дога укып, аңлатып күрсәтегезче, бик эчтәлекле, мәгънәле икән бит догаларыбыз.

Әби: "Ихлас" сүрә укып, аңлатма бирә. (Аллаһ бердер. Бөтен нәрсәләр Аллаһыга мохтаж. Тудырмады, тудырылмады. Аның һичбер тиге вә охшашы юк.)
Балалар: Бик зур рәхмәт инде, әби, никадәр дога ишеттек.

Алып баручы: Үткән заманның серен сендергән бу йортның бусагасыннан ук борынгылар тормышы күренеп торадыр сыман. Әйе, биредә безнең халкыбызның югалмас мирасы тупланган. Ә ул мирасны тырыш хезмәт сөюче халкым тудырган. Сөекле Габдулла Тукаебызның "Эшкә өндәү" шигырен әби авызыннан тагын бер мәртәбә ишетик әле. (Әби "Эшкә өндәү" шигырен ятган сөйләп күрсәтә.)

Алып баручы: Биредәге милли жәүһәрләребез турында фикер алышуны дәвам итик. Бизәнү-ясану әйберләре турында нәрсәләр беләсез балалар? (рәсемнәр күрсәтелә).

Балалар тәңкә, чулпы, яка чылбыры, энҗеле калфак турында белгәннәрен сөйлиләр.

Алып баручы: Балалар карагыз әле, безнең әбинең ниндидер бер сере бар ахры.

Әби: Әйе, балалар, минем серле, челтәрле сандыгым да бар бит әле. Аның сере шунда, ул үзе турында сөйләгәч кенә ачыла.

Ризат: "Челтәрле сандык" шигырен укый.

Серле сандык, матур сандык,

Кызыктыра безне күптәннән.

Әйдә, карыйк, ниләр калган икән

Истәлеккә безгә үткәннән

Әби сандыгын ачып, аннан әйберләр алып күрсәтә, балалар белән бергә исемнәрен кабатлыйлар.

(Кызлар сөлгеләр белән бию башкаралар).

Алып баручы: Халкыбыз элек-электән төрле әйберләргә бизәкләр төшерү белән шөгыльләнгән. Татар халык бизәкләрендәге орнаментларны карап китик. Орнамент ул-элементлар чиратлашу, кабатланудан торган бизәк.

Бу бизәкләрдән сез ниләр аңлайсыз? Кем ничек уйлый?

1 бала: Безнең милли үрнәкләребез бер-берсеннән аерылып тора.

2 бала: Бизәкләр кыңгырау, лалә, канәфер чәчәкләренә һәм яфракларга охшатып ясалган.

Алып баручы: Шундый бизәкләрне эшләү ни өчен кирәк булган соң?

Балалар: Матурлык өчен. Матур булсын өчен

Әби: Сез үзегез бизәкләп эшлисезме соң? (балалар җавап бирә).

Алып баручы: Балалар, әйдәгез әбигә милли бизәкләребез белән ничек эшләгәнне күрсәтеп китик.

Уен : “Түбәтәй” һәм “Альпкыч” бизәү.

Алып баручы: Халкыбыз еллар һәм гасырлар буе бизәкләп эшләү һөнәрен саклап, үстереп килгән. Кайсыгыз әйтә, бизәкле әйберләрне хәзер дә эшлиләрме?

Җаваплар бирелә, рәсемнәр күрсәтелә.

Алып баручы: Эш сөюче халкыбызның язмышы халык аваз ижатында да киң чагылыш таба. Әйдәгез, балалар, тагын бер уен уйныйбыз. “Башы телемдә, ахыры төендә” дип атала ул. Мәкаль әйтеш була бу. Мин башын әйтәм, төен чишүче мәкальнең ахырын таба. (бау алып 6-7 төен төенлим, балалар чишәләр). Кем эшләми - ... (шул ашамый) Оста кулда ... (һөнәр бар).

Тырышкан табар – ... (ташка кадак кагар).

Эш сөйгәнне... (ил сөйгән).

Ана күңеле балада –... (бала күңеле далада).

Күрше хакы,...(тәңре хакы).

Алып баручы: - Афәрин, балалар, булдырдыгыз.

Әби: Балалар элек – электән үк кич белән болыннарда, су буйларында, клубларда, кич утыруларда, аулак өйләрдә түгәрәк җырлы уеннар уйный торган булганнар. Ә сез татар халык уеннарын беләсезме соң, балакайларым?

Балалар: “Наза”, “Йолдыз санау”, “Чума үрдәк, чума каз”, “Сукур тәңкә” , “Йөзек салыш”.

Алып баручы: Әйдәгез әле, балалар, берәрсен уйнап алыг, арыгансыздыр - ял да булыр. “Чума үрдәк, чума каз” уенын уйнау.

Әби: Булдырдыгыз, балалар, бик тырыш, оста, зирәк һәм тапкырлар икәнсез. Борынгы заманнарда ук безнең әби-бабаларыбыз алдан кисәтә белгәннәр. Аларның зирәк кисәтүләре, акыллы гыйбарәләре бик кирәкле булган бит. Минем дә сезгә үземнең үгет-нәсыйхәтләремне бирәсем килә.

- **Жиргә ятып йоклама, жән кагылыр.**(Чынлап та шушы кисәтүне онытып, юеш жиргә ятып йоклаучылар азыны).

-**Суга ятып су эчмә, эчәңә елан керер.** (Кемнең генә инде суга ятып эчәргә йөрәге житсен .Ә савыт белән, чүмеч белән эчү - әдәп гигиена. Ни эчкәнәңне дә күрәсен, саграк буласың. Безнең халык элек- электән үк чишмәләр янына – су эчәр өчен махсус савытлар куйган бит).

-Чүмечтән аш ашама, битен табак кадәр булыр.

-Өйдә сикермә, өй иясен кузгатырсың.

-Иләк аша карама, битен шадра булыр.

Сезгә, кызларга, малайларга бу үгет-нәсыйхәтләр бик кирәк. Өлкәннәрне һәрвакыт тыңлагыз.

Алып баручы: ”Атнакич”бәйрәме бик әчтәлекле, кызыклы булды, күп нәрсәләр ишеттек, күнелләребез сафланып, күтәрелеп китте. Кадерле балалар, халкыбызның күнел жәүһәрләре сезне гел матурлыкка, яхшылыкка, сакланырга, шәфкатьле, игелекле, әдәпле булырга өндәсен. Әйдәгез бу теләкне бик матур татар халык жыры “Матур булсын” дигән жырның сүзләренә салыг һәм бәйрәмебезне жыр белән тәмамлыг.

Син дә жырла, батыр егет,
Син дә жырла, матур кыз!
Матур булсын, матур булсын,
Матур булсын бу тормыш!

Безнең ил кояшы балкый
Якты булыр көн саен;
Якты булсын, якты булсын,
Якты булсын көн саен!

Илебезнең халыклары
Матур тормыш коралар;
Тыныч булсын, тыныч булсын,
Тыныч булсын дөньялар!

“Каз өмәсе”

Гайфуллина Ләйлә Фәнил кызы

*МБМББУ - “Олы Кибәче “Күбәләк”
балалар бакчасы” Саба муниципаль
районы Татарстан Республикасы*

Максат: Балаларны татар халкының милли бәйрәме “Каз өмәсе” йоласы белән таныштыру. Халкыбызның горезф-гадәтләренә, йолаларына хөрмәт, ихтирам тәрбияләү. Хезмәткә мөхәббәт тәрбияләү. Бәйләнешле сөйләм теле үстерү.

Жиһазлау: элеккеге авыл өе күренеше, ясалган казлар, канат-каурыйлар, самовар, чигелгән сөлгеләр, бизәкле көянтәләр, өстәл, утыргычлар.

Бәйрәм барышы:

Бәйрәм үтәсе зал матур итеп бизәлгән. Салмак кына милли көй яңгырый.

1 нче алып баручы: Хәерле көн кадерле әниләр! Безнең балалар бакчасы инде күп еллар сабийларга милли-мәдәни тәрбия бирү өстендә эшли. Бу изге эштә милләтебезнең байлыгы булган бишек җырлары, мәкальләр, табышмаклар, милли йолалар, бәйрәмнәр ярдәмгә килә.

Милли бэйрәмнәрнең һәркайсында халкыбызнын күркәм горейф-гадәтләре, матур йолалары, жыр- бию, уен-көлке чагыла. Кеше әлеге бэйрәмнәрдә һөнәргә, батырлыкка, тапкырлыкка һәм зирәклеккә өйрәнә. Бүген без сезгә халкыбызның милли йолаларының берсе булган “Каз өмәсе” кичәсеннән өзек күрсәтербез.

2 нче алып баручы: Авыл халкы элек-электән күп көч сорый торган эшләргә ирекле рәвештә жыелышып, күмәкләшеп башкарган. Күп каз асраган гаиләләрдә каз өмәсен оештыруны тормыш үзә таләп иткән. Өмәдә барыннан да элек кызларның уңганлыгы сыналган. Булачак кайналар үзләренә ошаган кызларны шунда билгеләп куйганнар. Борынгы әби-бабаларыбыз казларны бик яратканнар. Күргәнебезчә, каз өмәсе авыл тормышының бер бизәге. Бу гадәтебез яшь буынга кире әйләнәп кайтыр дип ышанасы килә.

1 нче алып баручы: Каз мамыгыннан түшәк, ястык, мендәр ясаганнар. Ә итен, маен төрледән-төрле аш-су әзерләү өчен файдаланганнар. Каз бәләше, каз коймагы, тәбикмәге, каклаган һәм тутырылган каз әзерләгәннәр. Каз маен дәва өчен кулланганнар, кышкы суыкларда бит-колак очлары өшесә каз мае сөрткәннәр.

2 нче алып баручы: Авылларда хәзер каз өмәсе,

Уз, рәхим ит, әйдә кунакка.
Өреләре чыккан каз ашларын
Табалмассың башка юллап та.
Жырлый-жырлай каз йолкалар кызлар.
Мамыклары ята сибеләп.
Казларыбыз быел уңды диеп,
Түшәгемә мамык булды диеп,
Әбекәйләр йөри сөенеп.
Көзләргә житкәч, казлар киткән кебек,
Вакыт житкәч китә кыз бала.
Ә авылда хәзер каз өмәсе.
Өмә жыры һәрбер ызбада.

Акрын гына “Тәфтиләү” көе яңгырый. Әби-бабай кул эше эшләп утыралар.

Әби: И-и-и картым, бу эш дигәнә гел бетми, һич кенә дә житешеп булмый. Аллага шөкер, казып алган бәрәңгеләргә базга урнаштырдык, инде зур эшләргә берсе генә калып бара. Авылыбызда каз өмәсе дә бетеп килә, урамда су буеннан кайтучы казлар да кимедә.

Бабай: Аллаһы боерса, бүген чират бездә. Курше кызларын чакырырга онытмадыңмы?

Әби: Чакырдым әлбәттә. Озакламаслар килеп житерләр. Бик житез кызлар үсеп килә.
(Ишектән тавыш ишетелә)

Кызлар: Исәнмесез!

Әби: Исәнмесез, кызларым. Килеп тә життегезмени? Бик иртә кердегез әле.

1 кыз: Шундый матур көз иртәсендә йоклап ятып була мени. Узегездә энә барысын әзерләп куйгансыз, әллә казан астына да яктыгызмы?

Әби: Әйе, кызларым, суыбыз хәзер кайнап чыга, сөз кереп утырыша торыгыз, Камил бабагыз казларны алып кереп бирер, пешекләп йолка башларбыз.

Бабай: Хәзер оланнар, сөз урнаша торыгыз. Озакламый кереп житәм.

Бию

Бабай: *(казлар тотып керә)* Менә сезгә казлар, жырлый-жырлай армыйча эшләгез.

Әби: Иң элек култык астыннан канатларын йолкып алайк. Аннары яндырыбыз. Хәзер калган канатларын йолкабыз. Кая әле, кызларым, һәрберегезгә каз бирәм, йолка башлагыз.

2 кыз: Казларыгыз бигрәк матур,

Таза булып үскәннәр.

Ә йоннары, каурыйлары

Мамыкланып беткәннәр.

3 кыз: Камил бабайларның һәр елны казлары симез була. Сания әби әйбәт ашата торгандыр.

Әби: Жәйләр үтте, көзләр житте

Бик симерде казларым.

Каз йолкыйлар тиндәшләрем,

Күрше- тирә кызларым.

(Кызлар түгәрәкләнеп каз йолкыйлар.)

4 кыз: Кызлар, жыр жырласак эшләребез жиңелрәк эшләнәр. Әйдәгез, жырлайк әле.

Жыр.

Әби: Балалар, казларның мамыгын аерым, каурыйларын аерым салыгыз. Аллаһы боерса, быел каз мамыгыннан гына мендәр ясайм әле. Әй, ул каз мамыгыннан гына торган мендәр... Ана яту белән эреп китәсен инде. Без кияүгә чыкканда әти-әниләр бирнәгә түшәк-ястыкны каз мамыгыннан гына ясайлар иде. Хәзер андый зур ястыклар юк инде, шулай да бу каз мамыкларыннан жыйнак кына ике мендәр ясайм әле.

2 кыз: Камил бабай эрепләр китәр инде яңа мендәрдә. *(Көлләр)* Иртән йоклап калмасын.

5 кыз: Кызлар, канат сыдырасыбыз да бар бит әле. Әйдәгез әле, кем остарак сыдырып икән?

Әби: Йонын сыдырып бетергәч, каз каурыйларын елга буена, тыкрыкка, сукмакларга чәчәләр. Бу-киләсе елда каз күп үссен, йортка тезелешеп кайтып керсен, дигән теләк белән эшләнә.

6 кыз: Алдан барсын энкәсе, арттан барсын әткәсе. Пипелдәшеп йөгереп барсын 21 бәбкәсе.

Әби: Безнең дә бар иде яшь чаклар, каз өмәләре үтә иде. Казлар йолыкканда егетләр килеп күңел ачып китәләр иде.

Бабай: Гармун тавышы ишетелә, әллә егетләр киләме?

Әби: Кызлар, канатлар алыгыз. Канат сатабыз (егетләр керә.)

1 малай: Шыгыр-шыгыр капканы

Шыгырдатмый япмабыз.

Каз өмәсе булган жирдән,

Беребез дә калмабыз(Керәләр)

Малайлар берәм-берәм: Исәнмесез, барыгыз!

- Бездән сәлам алыгыз.
- Сәлам Сания әбигә,
- Сәлам Камил бабайга
- Сәлам матур кызларга.
- (бергә) Өмә күрке казларга!(Көлешәләр)

Кызлар: Исәнмесез!

Әмир: Кызларыгыз симез булсын!

Әй, юкла, казларыгыз симез булсын!

Кызлар: Егетләр сезгә кем кирәк?

Егетләр: Безгә матур кыз кирәк.

Кыз: - Ул кызыбыз бик елак.

Малай: - Кәнфит, прәнник бирербез.

Кыз: - Кәнфит прәнник яратмый.

Малай: - Яратмаса эләкми. Сөз нишлисез кызлар?

Кыз: - Без йон йолкыйбыз!

Малай:- Без аларны таптарбыз.

Кыз: - Нәрсә белән таптарсыз?

Малай: - Аяк белән таптарбыз.

Кыз: - Ә без сезне куарбыз (канат белән сугалар.)

Жыр : “Дүдәк-дүдәк” (Егетләр һәм кызлар кара –каршы жырлашалар)

Дамир: Каз канатлары йолкасыз,

Йолкып ни майтарасыз?

Бу өйләрдә жырлап-көлөп

Кемнәрне юатасыз?

Зөһрә: Каз канатлары йолкабыз,
Йолкып эш майтарабыз.
Жырлап-көлеп, уйнап-биеп,
Күңелне юатабыз.

Бергә: Каз бөлеше тәмле пешә
Кызыл кирпич мичләрдә.
Серләшәбез, сайрашабыз
Бу күңелле кичләрдә.

Әби: Әйдәгез әле, балалар, каз канатлары тотып бер биеп алыгк әле.

Био: “Каз канаты”

Әби: Егетләренң килүе әйбәт булды әле. Казларны юып алып кайтыйк әле. Егетләр ярдәм итсеннәр.(Казларны көянтәләргә элөп, су буена алып китү күренеше.Казларны чайкыйлар)

Сөләйман: Каз чайкыйлар безнең кызлар,
Куллары эшкә ята.
Мактаудан башка бер сүз юк,
Бу кызларга карата.

7 кыз: Кызлар, тундыра башлады бит әле. Әйдәгез , жылынырбыз да “Чума үрдәк, чума каз” уенын уйнап алабыз.

Бергә: Әйдәгез, әйдә!

Уен: “Чума үрдәк, чума каз”

Тимур: Кайда бөлөш, май, коймак
Анда барсак без кунак.

Кыз: Казларыбыз да чистарды. Жылынып та алдык. Әйдәгез, кайтабыз.
(Музыка астында кайталар. Аларны әби каршы ала.)

1кыз: Әбекәй, казларыңның эшен бетердек, чистарттык, юдык, бәкедә чайкадык.

2кыз: Казларыгыз бик симез булганнар, әбекәй.

Әби:Бәрәкалла, әтисе, күр әле, казлар бик симез булганнар.Илгә-көнгә тынычлык, үзебезгә сәламәтлек насып итсен. Балалар, оныклар, туганнар белән тәмле итеп ашарга язсын.

Бабай: Эх, менә ичмасам, бу бәйрәм. Мондый мал-бәрәкәт булганда, биемичә ничек түзәргә кирәк. (бабай биеп ала)

Әби:Тукта әле, әтисе, яшьләр биесеннәр. Синәң яшен узган, туның тузган инде. Әйдәгез, балакайлар бер түгәрәк уены уйнап күрсәтегез әле.

Уен: «Челтәр элдем читәнгә»

Алып баручы : Гөрләп үтте, шаулап үтте

Авылда каз өмәсе.

Бу айларны, бу көннәрне

Көтеп ала хәммәсе.

Менә шулай каз өмәсен

Татарда үткәргәннәр.

Ә яшь кызлар күңел биреп

Бу эшкә өйрәнгәннәр.

Канатлар белән бию «Каз канаты»

Әби: Чәйләрем дә пеште, коймакларым да эзер. Аллага шөкер, казлар да эш ителде!

Бабай: Менә мондый милли бәйрәм, йолаларыбыз онытылмасын өчен бергә жыелырга, балаларга кечкенәдән өйрәтергә кирәк шул. Яшь буынны тәрбияләү-безнең бурыч! Әби-бабайларсыз булмый әле ул!

Әби: Бәйрәмебезне чәй өстәле янында дәвам итәрбез. Барыгызны да каз коймагы белән чәй эчергә чакырам. Рәхим итегез!

“Бишек җырлары- әнием моңнары”

фольклор кичәсе

Галиәхмәтова Гөлүсә Фаухетдин кызы.

*Татарстан Республикасы Арча
муниципаль районының “Арча 2 нче
балалар бакчасы” муниципаль бюджет
мәктәпкәчә белем учреждениесе*

Максат: балаларны татар халкының әби-бабайлардан калган милли горезф-гадәтләре, борынгы йолалары белән таныштыру.

Тәрбия бурычы: балаларда милли горезф-гадәтләргә, йолаларга хөрмәт, ихтирам тәрбияләү, милли җырлы- биюле уеннар аша балаларда туган телгә карата мөхәббәт хисләре уяту.

Белем бирү бурычы: балаларның сүз байлыкларын арттыру. татар халык уеннарын һәм җырларын өйрәтү; әдәплелеккә, бер-берең карата игътибарлы булырга, олыларны хөрмәт итәргә өйрәтү.

Үстерү бурычы: балаларның хәтер һәм фикер йөртү сәләтен үстерү, бәйләнешле сөйләм телен камилләштерү.

Кичә барышы.

Дәү әни ике оныгы белән бәләш ясап, мичкә куялар.

Дәү әни. Балакайларым, менә тиздән бәләш тә пешеп чыгар. Сөз миңа булышкач, бәләшнә тиз генә әзерләп мичкә куйдык бит. Итләр бәләш татар халкының иң тәмле милли ризыкларының берсе инде ул.

Гаиләбезгә шатлык, өмет һәм куанычлар өстәп, өченчә оныгым дөньяга килде бит. Балакайлар, озакламый әти-әниләрегез дә кечкенә бәбибез белән кайтып житәрләр.

Камилә. Дәү әни, дусларыбызның да безнең кечкенә сөңгезне бик күрәселәр килә. Алар кунакка керсәләр, әнием сүз әйтмәс микән?

Дәү әни. Балакайларым, дусларыгыз да керсеннәр. Бергәләшеп, күңелләр итеп сөңгезне каршы алырбыз. Бәбибезгә исем дә уйларга кирәк бит әле. Бишекне дә әзерләп куярбыз, Аллаһ боерса. Халкыбызда бәби туу белән бәйлә йолалар бик күп һәм алар хәзер дә саклана.

Адилә. Шулай йолалар турында безгә дә сөйлә әле, дәү әни.

Дәү әни. Рәхмәт яугырлары, бик рәхәтләнеп сөйләрмен.

Камилә. Алайса мин дусларымны тизрәк кунакка чакырыйм әле, дәү әнием. Аларга хәзер тиз генә телефоннан хәбәр җибәрәм дә, озакламый килеп тә житәрләр.

Дәү әни. Әйдәгез, балакайлар, өстәлне көйләп алайк. Сөз өстәлгә чәк-чәкне, коймакны һәм балны куя торыгыз, мин тиз генә самоварны куеп керәм. Тиздән бәләш тә өлгерер, Аллаһ боерса. *(Дәү әни самоварны алып чыгып китә).*

Камилә. Адилә, дуслар килеп тә җитте инде! Каршы алайк кунакларны!

Адилә. Кем бар анда?

Ишек артынан тавыш. Бәләш исен сизәбез, кунакка без киләбез. *(Балаларның кулларында күчтәнәчләр. Балалар кереп, ярымтүгәрәк итеп басалар)*

Данир. Исәнмесез –саумысез,

Бәби күрергә килдек без,

Нигә каршы алмыйсыз?

Зилә. Исәнмесез, дусларым!

Хәерле көннәр булсын!

Уен – көлке, җыр – моңнан

Күңелләребез тулсын!

Ралинә. Сабыгыз тормыш яме булып,

Ай үсәсен үсәсен көннәдә.

Нәселегезнең горел-гадәтләрен

Саклап барсын алгы көннәргә.

Таир. Ай нурлары булса кичтән ,

Таң нурыдай булсын иртәсә.

Сездә булган барлык яхшылыкны,

Буыннарга аның илтәсе.

Адилә. Исәнмесез! Хәерле көн!

Рәхим итегез түрдән!

Сәйдә. Күчтәнәчләр алып килдек,

Барыгызга күп итеп.

Баллысын да, татлысын да,

Озын юлларны үтеп.

Дәү әни самавыр күтәреп керә. Кунаклар килеп тә житкән икән... Бик әйбәт булган. Менә самавыр да кайнап чыкты, тиздән бәләш тә пешәр. Балакайлар, түрдән рәхим итегез.

Балалар утыралар.

Камилә. Дәү әни, нәрсә эшлисе бар?

Дәү әни. Балакайлар, безгә бишекне әзерләп куярга кирәк. Бишек дигәннән, әзрәк сөйләп китим әле. Борынгы бабаларыбыз яңа туган сабийны тирбәтү өчен бишек уйлап тапканнар. Аларның ниндиләре генә юк! Нечкә тал чыбыгыннан үргәннәре дә, агачны уеп ясалганнары да, тактадан сырлап ясаганнары да... Бишек – сабий өчен изге оя бит ул. Баланың күп вакытын рәхәттә, тынычлыкта үткәрә торган урыны. Дөрестән дә, сабийның иң рәхәт, иң тыныч чагы бишектә яткан вакыты бит. Бала бишектә тирбәлә, анда изрәп йоклап китә, аңа анда рәхәт. Уянып китсә дә, ул үзен үзе тирбәтә ала, чөнки сабий селкенүгә бишек тирбәлә башлый. Күп кенә кешеләр бишек эләргә ашыкмыйлар, инде модадан чыкты дип уйлыйлар. Ә менә минем оныкларым бишектә тирбәлеп үсте. Кечкенә оныгым да бишекне яратыр, Аллаһ боерса.

Дәү әни. Балакайлар, сезнең чыбылдык сүзен ишеткәнегез бармы?

Балалар. Юк.

Дәү әни. Чыбылдык ул – бишек өстенә каплап куела торган тукума. Бишекне чыбылдык белән ябып куйгач, нәни бәби өчен кечкенә генә өй барлыкка килгән: һава да жылы, тирбәткәндә жил дә керми, чебен-черки дә борчымый. Әйдәгез, бишеkkә чыбылдыкны да элөп куйыйк. *(Бергәләшеп чыбылдыкны эләр).*

Дәү әни. Менә бишегебез әзер дә булды. Шушы бишеkkә бәбине салып, бишек жыры да җырласаң, бәби рәхәтләнеп йоклап китә инде. Балакайлар, сезгә әниләрегез бишек җырлары җырлыйлармы соң?

Әнҗе. Минем әнием кечкенә әнемне татар халкының бөек шагыйре Габдулла Тукайның “Бишек җыры”н җырлап йоклата.

Камилә. Дәү әнием, ул җырны безгә бакчада тәрбияче апаларыбыз өйрәттө. Дусларым, дәү әнигә “Бишек җырын” җырлап күрсәтик әле.

Г.Тукай “Бишек жыры”

Әлли-бәлли итәр бу
Мәдрәсәгә китәр бу;
Тырышып сабак укыгач,
Галим булып житәр бу.
Йокла, балам ,йом күзең,
Йом-йом күзең , йолдызым;
Кичтән йокың кала да,
Елап үтә көндезең.
Әлли-бәлли көйләрем,
Хикәятләр сөйләрем,
Сиңа теләк теләрем,
Бәхетле бул, диярем.

Дәү әни. Бишек жыры жырлаганда ана сабыена үзенең изге теләкләрен тели. Бишек жырлары тыңлаган сабий тыныч холыклы булып үсә. Бала сөйләшә белмәсә дә, сүзләрен аңламаса да, жырны тыңлап изрәп йокыга киткән.

Дәү әни. Балалар, ишеттегезме, бишек жырында әнисе сабыена нинди матур сүзләр белән эндәшә? Ә сезгә әниләрегез нинди ягымлы сүзләр әйтә соң? Әйдәгез, без моны белү өчен “Ягымлы сүзләр” уенын уйнап алайык.

“Ягымлы сүзләр” уены. (Бишек жыры башлануга бер-беребезгә курчакны тапшырабыз. Көй туктагач, кемдә курчак кала, шул ягымлы сүз әйтә).

Камилә. Әйдәгез, дусларым,
Түгәрәкләргә басыйк.

«Зәңгәр чәчәк» уенын
Бергәләп уйнап алайык!

«Зәңгәр чәчәк» уены уйнала.

Юл читендә зәңгәр чәчәк
Якты нурлар тарата.
Безнең кызлар һәм малайлар
Зәңгәр чәчәк ярата.
Дус- ишләрең арасынан
Берсен сайлап ал әле.
Тезләреңә ипле булып,
Мендәреңне сал әле.

Дәү әни. Мин оныткан да идем инде бу уенны, менә искә төшердегез бит, рәхмәт яутырлары.

Адилә. Дәү әнием, сәңлебезгә нинди исем кушарбыз икән?

Дәү әни. Халкыбызда бәби туу белән бәйле йолаларның иң беренчесе исем кушу. Исем ул кешенең язмышын билгели торган нәрсә дип каралган. Элек-электән мәгънәле эчтәлеккә ия булган исемнәр кушканнар. Мулла килеп азан әйтеп, исем куша, балага бәхет теләп, дога кыла. Исем кушуга хәзер халык бик игътибар итә. Әти-әни баласының бәхетле, озын гомерле, игелекле булуын тели, шуңа күрә сүзлекләрдән карап, укып исем сайлыйлар. Менә сез, балакайлар, үз исемнәрегезнең нәрсә аңлатканын беләсезме? Тагын бер уен уйнап алыгыз сезнең белән. Мин хәзер кулъяулыкны тәйним дә берәрегезгә ыргытам. Төенләнгән кулъяулыкны кемгә ыргытам, шул үз исеменең мәгънәсен әйтә.

Камилә. Тулы, бөтен, бар яктан камил килгән.

Адилә. Гадел, намуслы, дәрәс, тугры.

Айсылу. Ай кебек» сылу, чибәр.

Гүзәл. Бик матур.

Данир. Көчле.

Зилә. Миһербанлы.

Таир. Сабыр.

Сәйдә. Бәхетле.

Әмир. Житәкче.

Дәү әни. Барыгызның исемнәре нинди матур мәгънәгә ия икән бит. Ә яңа туган бәбибездә әти-әниләре Зөһрә дигән исем кушарга уйлап торалар. Зөһрә күктә балкып торган йолдыз дигәнне аңлата.

Гүзәл. Һәр кешегә матур исем кирәк,

Аның булсын тирән мәгънәсә.

Шушы исем аңа гомерлеккә!

Истә тотсын әткә-әнкәсә.

Айсылу. Шушы исем белән яшәп кеше,

Үрләр яулый, таний, таныла,

Исем мөһим кеше язмышында,

Һәркем салсын моны аңына.

Зилә. Ак биләүгә биләп,

Күкрәгенә кысып,

Моңлы жырын әнкәй көйләгән.

Кояш белән торып,

Белгәннәрен укып,
Баласына бәхет теләгән.

Биләүгә биләгән курчаклар белән бию башкарыла.

Дәү әни. Бигрәкләр дә күнелле булды сезнең белән, яшь чакларым искә төште. Мондый дәвам итүчеләребез барында халкыбызның горур-гадәтләре югалмас, сакланыр, Аллаһ боерса. Рәхмәт сезгә, балалар!

Адилә. Дәү әни! Дәү әни! Әтием шалтыратты. Тиздән кайтып житәбез диде.

Дәү әни. Кечкенә оныгымны каршы алырга бөтен нәрсә эзер. Самавыр да кайнады, бәләш тә пеште. Исән- сау кайтып житәргә насыйп булсын.

Өйдәгез, балалар, бәбәйне алып кайтканчы, кадерле әниләребез турында жырлап алыгк әле.

Жыр: “Әнием” .

1. Чәчәкләр матур булса да,

Бармы шаккатырлыгы?

Әниемнең күзләрендә

Дөньяның матурлыгы.

Кушымта. Әнием, әнием, әнием,

Таң жиледәй назлы кулларың.

Әнием, тик сиңа багышлап,

Жырлыйлар яраткан кызларың.

2. Кояшның яктылыгына

Торасы юк аптырап.

Әниемнең нурлы йөзе

Кояштан да яктырак.

3. Диңгезне чиксез киң диләр,

Беләм алай түгелен.

Барлык диңгезләрдән дә киң

Әниемнең күңеле.

“Каурый өмәсе”

Хәҗиева Альбина Рәшид кызы.

Максат: татар халкының милли бәйрәме- “Каурый өмәсе” белән таныштыру.

Бурычлар:

Үстерү бурычы: татар халкының милли бәйрәмнәре, йола уеннары, гореф- гадәтләре аша балаларның аралашу, сәнгатьле сөйләм күнекмәләрен үстерү;

Тәрбия бурычы: балаларда бердәмлек, дуслык хисләре, халкыбызның гореф- гадәтләренә, йолаларына хөрмәт, ихтирам тәрбияләү;

Белем бирү бурычы: халыкка хас әдәп кагыйдәләре белән таныштыру.

Төп белем бирү өлкәсе: танып - белү үсеше.

Материал һәм җиһазлар: авылча бизәлгән зал, милли киёмнәр, каз каурые, каз канаты, үрелгән каз оясы

Бәйрәм барышы:

Талгын гына “Каз канаты” көе яңгырый. Сәхнәгә зур кәржин күтәргән балалар шаулашып килеп керә. (Арттан кергәнә борылып карый- карый кычкыра)

Нәфисә : Ярый, әби, ярый. Аңладык бит инде ничек эшләсәң, эшләрбез. Син коймагыңны пешер.

(бу вакытта балалар кәржин алдында сөйләшә- сөйләшә мәш киләләр)

Нәфисә : (аларга таба килеп) Эй, туктагыз сез бит анын нишләтәсәң белмисез. Мина әби 3 сәгать буга сөйләде.

Г.Ильсинә : Аңладыңмы соң?

Нәфисә : башта аңлаган кебек булдым, аннары оныттым аннары әби эшләгәндә исеңә төшәр әле дип мине чыгарып жибәрде.

(Кәрзин янына сәхнә алдына бер җиргә җыелалар)

Балалар: Нишлибез хәзер?

Нәфисә: (кулына бер каурый ала) Менә бу каз каурые дип атала.

Дәмин : Эй, Нәфисә каз каурые икәнлеген беләбез. Чебинеке түгел бит.

Нәфисә : Әби әйтте, “Без кечкенә чагында каз өмәсе көнне балаларны каурый өмәсенә җыялар иде. И-и кызык була иде безгә! Эрҗә белән каурыйлар, сындырылган йонны кәрзингә җыяр идек ди- мөндәрне бик шәп кабарта ул каурый йоны ди. Соңыннан сындырылган каурыйларны су буена чәчеп, бәбкәләрен күп булуын теләп кайта идек ди.

Азамат: Бездә шулай эшлибезме?

Нәфисә: Эйе, аннары коймак ашыйбыз.

Барысы да : Әйдәгез, әйдәгез.

Радмир : Канат сыдырабыз. Әйдәге эле, кем остарак, сыдырыр икән?

Әминә : Ай- һай, күп монда каурый, әбинең казлары бик күп булган, ахры.

Нәфисә: Эйе, безнең әби ел да иллешәр бәбкә үстерә ул.

Сөләйман : Аларны үстерергә бездә булыштык шул:

Тилгән, тилгән,

Бәбкә алырга килгән,

Бер аягы тимердән,

Бер аягы камырдан, көш-көш!

дип тилгәннәрдән сакладык.

Рамилә : Ә мин икенче төрлөсөн беләм:

Тилгә, тилгән,

Ата- анаң үлгән,

Песи барып күмгән,

Сиңа хәбәр килгән,

Уң күзенә туфрак,

Сул күзенә яфрак, көш-көш!

Г.Ильсинә : Мин дә беләм:

Тилгән, тилгән,

Бәбкә күргәч, тилергән,

Бер бәбкә дә аламыйча,

Көне буге тилмергән.

Нәфисә : Күз курка, кул эшли, дигән мәкаль дәрәс икән. Каурыйлар бигрәк күп, ничекләр бетерербез дип курыккан идек, менә бит эшебез төгәлләнеп бара.

Радмир : Азамат синен эшләр ничек?

Азамат: Хәлләр шөкер, жылкы чакыр, кабыргам кин, мин кемнән ким? (икенче яктагы малайга төртеп) Әй, Дәмин эшләр шәпме?

Дәмин : Авыр эшкә беләк бар,

Кыю эшкә йөрәк бар!

Шулай бит, кызлар?

(кызлар бергә жыр белән җавап бирәләр)

Биек тауның башларында

Утыра бер алачык,

Күп сөйләште, аз эшләде,

Борчак сибә, мактанчык (көләләр)

Нәфисә: Күрәсезме, күмәк эштә һәркем сынала аз сөйлә куп эшлә. Шулайда гел сөйләшмичә дә күңелле түгел бит. Әйдәгез кызлар бер биеп алыйк.

Бию “Каз канаты “

Нәфисә : Биеп, көлеп каурый беткәнән дә сизми калганбыз! Эш беткәч уйнарга да ярый. Жырлыйк, биик, күңел ачыйк!

Жырлы- биюле уен: “Челтәр элдем читәнгә”

Сәхнә эченнән әби тавышы килә: Балалар, әйдәгез коймагым табадан тәгәрәп төште, керегез өйгә.

Балалар: Әйдәгез, әйдәгез, коймак белән чәй эчәбез (дип кереп китәләр).

“Йомырка жыю бәйрәме”

Каримуллина Гөлнәз Сөләйман кызы

*Татарстан Республикасы Саба муниципаль
районы ш.т. Байлар Сабасы гомуми
үсеш бирүче төрдәге Саба 1 нче “Шатлык”
балалар бакчасы” мәктәпкәчә белем
бирү муниципаль бюджет учреждениесе*

Максат: Балаларны татар халкының онытыла барган бәйрәмнәре, аларның гореф – гадәтләре, милли уеннары һәм бию элементлары белән таныштыру. Балаларда бәйрәмгә карата уңай тәэсирләр калдыру. Сүз байлыгын тулы –ландыру. Балаларда патриотлык һәм Ватанга мәхәббәт хисләре тәрбияләү.

Бәйрәм үткәрү урынын жиһазлау: залда татар авыл йорты күренеше, йортның ике ягында койма, өстәл һәм агач озын урындыклар, йортның эчке бизәлеше милли рухта бизәлгән: кичке күренеш – уртада өстәл тора, өстәлдә чигүле ашъяулык ябылган, аның өстендә буялган йомыркалар салынган тәлинкә, самавыр һәм милли ризыклар куелган. Бер як койма янында агач озын урындык һәм икенчесендә катнашучылар утыра. Иртәнгә күренеш – өстәл һәм бер озын агач урындык алына, ишегалдына охшатып уртага агач макеты куела.

Катнашучылар: өлкәннәр – хужабикәләр, ике ишегалдына – малайлар һәм кызлар.

Бәйрәм барышы:

Залда талгын гына милли көй яңгырый.

Алып баручы: Безнең бабаларыбызның онытыла барган бәйрәмнәре, аларның горел – гадәтләре, ниһаять, яңадан әйләнеп кайта башлады. Татар авылларында яз айлары истә кала торган мизгелләренең берсе булган. Язның бер көнендә балалар, өйдән өйгә кереп, күкәй жыйганнар. Бу көн турында халыкка алдан ук белгерткәннәр, шуңа күрә хужабикәләр кичтән күкәй кызартып, күчтәнәчләр әзерләп куйганнар. Иртән сабыйлар, “Аягым жиңел булсын” дип, тели – тели, авыл буйлап, өй саен кереп йөргәннәр. Бер үк вакытта алар күршеләре, туганнары, авылдашлары белән дә танышканнар. Өлкәннәр дә сабыйларны сынаганнар: кем баласы исәнләшә һәм рәхмәт әйтә беләме, кыюмы, зирәкме, аның үз – үзен тотышы ничек һ.б. турында белгәннәр.

Жыелган күкәйләрне кырга алып чыгып, балалар төрле уеннар уйнаганнар. Сыйланганнан калган күкәйләрне жир өстенә сибеп киткәннәр. Шулай иткәндә игеннәр мул була, ел жиңел килә, дип ышанганнар. Татар халкының горел – гадәтләре, милли йолалары күңелебездән чыкмаган әле. Алар белән кызыксыну арта гына бара.

Тонык кына яктылык төшә (кичке күренеш). Бер як койма ягындагы озын агач урындыкта 3 кыз утыра алар каршында әниләре. Балаларның алларында янчыклар. Алар жырлап янчык тегәләр.

Төрле һөнәр беләбез,
Матур итеп тегәбез.
Асыл төсле жепләр белән
Без янчыклар тегәбез.

Көй астында кызлар шигырь сөйләләр

1 Кыз:

Капчык тегәм, капчык тегәм
Йомыркалар салырга

2 Кыз:

Уйнап, көлеп, жырлап, биеп
Күкәй жыя һәр бала.

Кызлар шигырь сөйләгәннән соң яңадан 1 куплет жыр жырлыйлар.

Әни: Ийи йокларга вакыт житә икән бит ... Булдымы балакайларым?

Кызлар: Булды!

Кызлар теккән янчыкларын әниләренә күрсәтәләр һәм биергә басалар.

Татар бию көенә янчык тотып бию.

Бию ахырында “сәхнә артына” кереп китәләр.

Әни: Янчыклар бигрәк матур булган (*һәм сәхнә артына кереп китә*)

Декорация ишегалдына үзгәртелә.

Әтәч кычкыру фонограммасы яңгырый, аннан уяну көе. Хужабикә әни чыга.

1 Хужабикә: Хәерле иртә балаларым! Торыгыз! Бәйрәмне йоклап калмагыз! Бүген бит йомырка жыю бәйрәме!

1 Бала: (уртага йөгереп чыга)

Май аеның ни икәннен

Белми торгансыз әле.

Безнең якта май ае –

Күкәй жыю бәйрәме

“КАПКА ТӨБЕНДӘ”

Фәррәхова Люзия Әбелмәксән кызы

*Татарстан Республикасы Минзәлә муниципаль
районы “8 нче номерлы гомуми үсеш тибындагы
“Кояшкай” балалар бакчасы” мәктәпкәчә
белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе*

Максат һәм бурычлар:

Балаларның татар халык йолалары, бәйрәмнәре турында белемнәрен баеп. “Капка төбәндә” уены белән кызыксынуларын арттыру.

Халкыбызның гореф-гадәтләренә, йолаларына хөрмәт, ихтирам, дуслык, татулык тәрбияләү.

Жырлау, сәнгатьле сөйләү, бию сәләтләрен, бәйләнешле сөйләм телен үстерү.

Күтәрәнгә кәеф тудыру .

Жиһазлар: Стенада өй рәсеме, янда өй макеты, капка, койма, чәчәкләр, таяк, утырырга эскәмияләр, урындыклар, сандык, аудиоязмалар , гармун
(Матур көй яңгырый)

1 малай

Халкыбыз йолаларын

Искә төшерик әле,

Капка төбәндә бергәләп,

Эх, күңел ачыйк әле!

Өйдәгез, киттек капка төбәнә!

Язилә

Әллә берәү дә чыкмаган инде бүген капка төбәнә.

Кызлар , сез кая?

Айгөл (таяк тоткан, карана-карана керә)

Сәлам, Язилә. (һаман нидер карый) Матурым, матурым, кая югалды соң бу чукынмыш Кәжә? (кәжә тавышы килә) Мин хәзер киләм.

Ләйлә (керә, койма ягыннан карый)

Сәлам, дустым. Нишләп берүзәң карачкы кебек утырасың? (утыра) Симички кирәкме? (бирә, көнбагыш чиртәләр)

Айгөл (керә, этенеп, уртага утыра) Кая башка кызлар?

Язилә

Нишләптер берәү дә юк әле.

(2-3 кыз керәләр)

Кызлар

Сәлам, кызлар.

Язилә, Айгөл, Ләйлә

Сәламегезне алдык, кесәгә салдык. Килегез монда, утырыгыз.

Арина

Кызлар, а че вы тут делаете? *(Көзгедән карый)*

Язилә

Әйдә, кил монда. Шәп булачак, менә күрерсең.

Арина

Как можно здесь веселиться. Интернета нет, телефон не ловит *(Кулында телефон, утыра)*

Айгөл

Куй инде шул телефоныңны. Нигә кирәк сиңа интернет? Аннан башка да күңелле бездә. *(егетләрнең жырлаган тавышы ишетелә)*

Әх, алмагачлары,

Сайрый сандугачлары.

Сайрый-сайрый, сайрый-сайрый

Сагындыра башлады.

Ләйлә *(тора да, койма башыннан карый)*

Өнә егетләр дә киләләр

(Егетләр капка алдында туктап калалар)

2 малай

Әй, тук-тук

Кызлар *(берничәсе үрелеп карый)*

Ни кирәк?

1 малай

Ни кирәк түгел. Кем кирәк?

Айгөл

Алайса, кем кирәк?

Малайлар

Кара кашлы кыз кирәк.

Кызлар

Керегез инде тизрэк.

3 малай

Алма бакча – челтэр капка,

Ачыла ике якка.

Килдек, кызлар, сезнең белән

Уйнап, күңел ачарга.

4 малай

Сәлам, кызлар, чибәр кызлар,

Һавадагы йолдызлар.

Капка төбен жанландырып,

Жырлыйбызмы соң, дуслар?

Жыр “Әй, кара каш, кара күз” *(Жырлый-жырлый бишләр)*

Кызлар

Су буенда куаклар,

Безгә килгән кунаклар.

Сездә ничек, бездә шулай

Жырлап бирә кунаклар.

Малайлар

Әх, кара каш, кара күз, замечательная,

Кызлар

Капка төбөндә утыру- обязательная.

Малайлар

Әйдә, дустым, безнең якка,

Безнең якта бәке бар.

Әйдә, дустым, безнең якка,

Утырырга сәке бар.

Малайлар

Әх, кара каш, кара күз, замечательная,

Кызлар

Капка төбөндә утыру- обязательная.

Кызлар

Безгә керә китегез,

Безгә керә китегез.

Кунакка килгән булсагыз,

Әйдә, рәхим итегез.

Малайлар

Әх, кара каш, кара күз, замечательная,

Кызлар

Капка төбөндә утыру- обязательная.

Малайлар

Безнең “Кояшкai” кызлары

Бигерәкләр дә чибәр.

Капка төбөнә килгәнсең-

Әйдә жырлап та жибәр.

Малайлар

Әх, кара каш, кара күз, замечательная,

Кызлар

Капка төбөндә утыру- обязательная.

(Тәрәзә ачыла)

Әни (тәрәзәдән әйтә)

Әтисе, кара әле, безнең капка төбөнә балалар килгән түгелме соң?

Әти

Әйе шул, әнисе. Балалар, нишлисез анда?

1 малай

Әйдәгез, чыгыгыз безнең янга, капка төбөнә.

(Әти белән Әни чыга)

Әни

Әстәгыфирулла, нишләп йокламыйсыз, соң бит инде?

Әти

Әнисе, яшь чакта без дә утыра идек бит капка төбөндә.

Әни

Без яшь чакта “Капкалы” уенын уйный идек, әйеме, әтисе?

“Капкалы” уены

Әйдә, безгә килегез,

Капкалардан керегез.

Капкалардан керегез,

Өөбөзгә үтегез,

Өөбөзгә үтегез,

Жырлап, бәйрәм итегез. (балалар, “Иделләре” көенә жырлап, түгәрәктә әйләнәләр.

Жырның ике юлы жырланганда, кыз белән малай жңитәкләшеп уртада йөриләр. 3-

нче юлдан балалар кулларын өскә күтәрәләр, ”капка” ясыйлар, бу парны

“капкадан” үткәрәләр. Көй туктаганда, “капка ябыла”, балалар кулларын

төшерәләр. Кайсы “капкада” калалар, шул балалар белән уртада дүртәүлөп, уң

куллары яисә сул куллары белән тотынып түгәрәктә әйләнәләр. Соңыннан парлап

әйләнәләр. Башка балалар да бу вакытта парлап әйләнәләр. Беренче пар башка

балалар янына баса, икенче пар уенны дәвам итә. Уен берничә тапкыр уйнала)

Әти (өйдән сандык алып чыга)

Кемнәр оста, кемнәр тапкыр,

Минем янга килегез.

Сандыкта нәрсә барлыгын

Бик тиз генә әйтегез.

Үзе кечкенә, матур. (балалар үз җавапларын әйтәләр)

Асыл ташлары да бар.

Бармакка кияләр. (Йөзек)

Булдырдыгыз. (Йөзекне сандыктан алалар)

5 малай

Дуслар, әйдәгез йөзек белән уйныйбыз.

(балалар түгәрәктә баралар, сүзләргә әйтә-әйтә, күрсәтмәскә тырышып, йөзекне

бау буйлап үткәрәләр. Уртадагы бала, сүзләр бетү белән, йөзекнең кемдә булуын

белергә тиеш)

Сөләйманның йөзеген

Дию кызы урлаган.

Йөзек анда калмаган,

Суга төшеп югалган.

Кемдә йөзек? (Баланың исеме әйтелә). (Уен 2-3 тапкыр уйнала)

6 малай

Капка төбе бик күңелле,

Биедек әй кыздырып.

Айгөл жырласын әле,

Моңлы итеп сыздырып.

“Күгәрчен гөрлидер” жыры

Әни

Әтисе, әйдә керик инде. Тәмләп кайнар чәй эчмичә йоклап булмас бүген.

Әти

Рәхмәт, балалар, яшь чакларга кайтып килдек. *(өйгә кереп китәләр)*

7 малай

Өйдәгез, бер уйнап-биеп алабыз да, таралышабыз.

“Әнисә такмаклары”

Арина

Здорово. Так интересно было. Завтра где встречаемся?

Балалар

Капка төбәндә *(жырылап, чыгып китәләр)*

Әх, кара каш, кара күз, замечательная,

Капка төбәндә утыру – обязательная. *(чыгып китәләр)*

(Рәхим кире керә йөгерең)

Рәхим

Иртәгә сөз дә чыгыгыз капка төбәнә. Күңелле булачак!

Биучеләргә кушыла

Татар бию көе – сәламләү.

Балалар бию ахырында икегә бүленеп ике якка койма яныныа басып шигырьләр сөйләләр:

1 Бала:

Безнең якта бәйрәм бүген,

Бездә бүген тантана!

Өйдән – өйгә йөрәп энә

Күкәй жыя һәр бала.

2 Бала:

Төсле күкәй, төсле күкәй!

Бик матуры бер генә!

Иң матуры – иң өлгергә,

Алыгыз, кем өлгерә!

Күңелле татар көе яңгырый, шушы көйгә ике ишегалды балалары такмак әйтеп кара – каршы киләләр:

“Кыт, кыт, кыт – кытыйк,
Чиби – чиби чип тавык,
Хужалар өйдөмө?
Бер йомырка бирәме?”

1 Хужабикә: Өйдә, өйдә әйдәгез түрдән узыгыз. Сезде килерләр дип көттек.

Балалар: (барсы бергә). Исәнмесез!

3 Бала:

Әби, әби, әбекәй,
Жәтрәк бир безгә күкәй,
Тавыгың салыр йөз күкәй.

1 Хужабикә: Әйдә, әйдә керегез, сезгә дип әзерләп куйдым.

4 Бала:

Табакка каймак кирәк,
Май, күкәй, коймак кирәк.
Күмәчен дә кызганма,
Озак яшә сызланма.

5 Бала: Безне бик зурладылар, сый хөрмәт күп жыелды. Еллар тыныч, уңышлар мул булсын.

- Мә-ә, мә-ә, куйларыгыз күп булсын,
- Му-у, му-у, сыерыгыз сөт бирсен, бозавыгыз булсын,
- Кыйтак, кыйтак тавыкларыгыз йомырка салсын, чебиләр чыгарсын,
- Га-га-га казларыгыз күп булсын, ястык түшәк жыегыз.

Хужабикә балаларга рәхмәт әйтә, йомырка һәм күчтәнәчләр өләшә. Балалар йомыркаларын янчыкларына салалар.

Йола дәвам итә, ә хәзер икенче ишегалды балалары беренче ишегалды балаларына каршы такмак әйтә – әйтә киләләр.

Чеби – чеби чип тавык,
Куначага мен тавык,
Кунакчага менәлмәсәң
Чебешенә жый тавык
Хужалар өйдөмө соң?
Бер йомырка бирәме соң?

2 Хужабикә: Әйдә әле, кил әле муллык өстәп бир әле.

Уйныйк әле, уйныйк әле,
Сынамыштан булмасын.

Сезнең арада берәү дә
Авыз йомып тормасын.
Бик тиз җавап бирсәгез,
Күкәй бирермен сезгә.

1. Яшел чирәм өстендә корт – корт кортлар.
Канатларын җәеп балаларын туплар. (Тавык)
2. Бозын ватсаң, көмеш чыгар, көмешен ватсаң, алтын чыгар.
Ак күл, ак күл эчендә сары күл. (Йомырка)

2 Хужабикә: Бик тапкырлар, зирәкләр икәнсез, моның өчен сезгә йомырка бирермен!

Икенче ишегалды балаларына да йомырка һәм күчтәнәчләр өләшенә, алар да йомыркаларын янчыкларына салалар һәм хужабикәгә матур теләкләр телиләр:

- Малларыгыз күп булсын!
- Карак кермәсен, көчекләрегез карак җибәрмәсен!
- Аягым җиңел булсын!

6 Бала: Апакай, безгә сезнең өйдә күңел ачарга, җырлап биергә рөхсәт итмәссезме икән?

2 Хужабикә: Рөхсәт, балалар, рөхсәт. Бергә – бергә күңелле булыр.

7 Бала: Рәхмәт апакай. Әйдәгез күңел ачабыз. “Капкалы” уенын уйныйбыз.

Балалар парлашып басалар. Уртада калган парга җәза бирелә. Мәсәлән, беренче пар җырлый, икенчесе биш, өченчесе шигырь сөйли.

8 Бала: Ә хәзер “Яшьләр уены” уйныйбыз.

Кызлар һәм малайлар кара – каршы тезелеп басалар. Бер – берсенә “Челтәр элдем читәнгә” дигән татар халык җырының куплетларын җырлыйлар.

9 Бала:

Җырларыбыз юлдаш булсын,
Юлдаш булсын, яңгырап торсын.
Эшләрегез уңнан булсын,
Илебездә бизәп торсын.

“Матур булсын” дигән татар халык җыры башкарыла.

Хужабикә: Кадерле балалар! Минем сезгә зур үтенечем бар: табигатьне саклагыз, елгаларның суы сакмасын, болыннарыбыздан киек казлар китмәсен. Әби – бабайларга, яклаучысы булмаганнарга ярдәм итегез. Дөнъялар тыныч булсын, зәңгәр күкне кара болыт капламасын. Үләннәр һәрчак яшел торсын. Игеннәр һәрчак мул уңыш бирсен. Барлык изге теләкләрегез кабул булсын.

Балалар: Амин, шулай булсын!

10 Бала: Без уйнадык, жырладык, биедек, күңел ачтык. Ә хәзер барыбыз да бергәләп су буена төшәбез, шунда жыелган күчтәнәчләр белән сыйланырбыз.

(Көй астында чыгып китәләр).

“Әбидә кунакта”

(каз өмәсе)

Ибнеева Раушания Радиф кызы

*Татарстан Республикасы Актаныш
муниципаль районы "Актаныш гомуми
үсеш бирүче 4нче балалар бакчасы"
мәктәпкәчә белем бирү муниципаль
бюджет учреждениесе*

Максат: Милли гореф-гадәтләрне һәм йолаларны торгызу.

Бурычлар:

1. Балаларда татар милли йолаларына кызыксыну тәрбияләү, башка милли халыклар белән дуслыкны ныгыту.
2. Балаларга сәхнә осталыгы, сәнгатьчә бию, жырлау күнекмәләре бирү, сөйләм телләрен үстерү.
3. Балаларны татар халык ижатының гүзәл үрнәкләре белән таныштыру, татар халкының милли, зәвыкы, матурлык яратучы халык икәнлеген аңлату.

Жиһазлау: сандык, мендәрләр, чиккән сөлгеләр, кульяулыклар, самовар, савыт-саба, татар халкының милли ризыклары, тәрәзә макеты, гармун, эче тутырылып теккән казлар, каз каурыйлары, каз канатлары, май канатлары, аудиоязмада каз кычкырган тавыш, баян.

Көтелгән нәтижә:

1. Балаларда татар милли йолаларына кызыксынуларына ирешү, башка милли халыклар белән дус булу теләген булдыру.
2. Балаларда сәхнә осталыгы, сәнгатьчә бию, жырлау күнекмәләре булдыру, сөйләм телләре үсү.

3. Балаларның милли гореф-гадәтләренә һәм йолаларны белүләренә ирешү

Музыка залы татар карчыгының өе кебек бизәлә. Салмак кына татар халыкының “Каз канаты” дигән көй уйнап тора. Каз өмәсе өчен кирәкле әйберләр, алдан тиешле урынга куела. Әби чыга, сөйләнә:

Каз каңгылдый

Әби -И, и, и, гөмеркәйләр, менә тагы каз өмәләре житте (тәрәздән карый). Нишләп бу кызлар һаман юк икән, кояш күтәрелеп бетте бит инде. Бабай белән казларны да эзерләп куйдык...

“Каз канаты” көенә кызлар көянтәгә чиләк асып керәләр, көянтә-чиләк белән 3-4 күнегү ясыйлар, көянтә, чиләкләрне илтеп куялар.

Әби: И рәхмәт яугырлары, буш килмәгәннәр, үзләре белән су да алып килгәннәр. Әйдәгез, әйдәгез менә монда куегыз

Кызлар тастан казлар алы, каз йолкый башлылар

Ләйсән: И, кызлар, казлары бигрәк тә симез, әйме?

Зәлия: Шырпылы гына була күрмәсен инде.

Айзилә: Кызлар, иртәгә кемдә икән каз өмәсе?

Адилә: Бәдри әбиләрдә.

Әби: Әйе, иртәгә, Бәдри әбиегезгә каз өмәсенә барырсыз, балакайларым. (Әби кызлар янына утыра да). И-и-и, әйтмә инде, балалар, үзе кызык, үзе ямансу инде шушы каз өмәләре. Казның итеннән нинди генә ризыклар эзерләмиләр. Алай гынамәни әле, татар халкының иң зур күчтәнәче кунакка барганда каз булган. Туйларда яшьләренә хәзер дә зурлап, изге теләкләр, пар булып яшәүләрен теләп, урлап пар каз чыгаралар. Ә килен булган кыз, каз мамыгыннан пар мендәр алып килгән. Карагыз әле, кызлар, әниләрегез сезгә дә пар мендәрләр эзерләгәннәрдер инде, әйме? (Кызлар көләшәләр, әби казларны карый-карый). Әй, казларны йолкып бетерә язгансыз бит, телемә салынып утырам икән, өстәл эзерлисем, каз коймагы пешерәсем бар бит (Әби икенче бүлмәгә кереп китә).

“Шома бас” музыка яңгырый

Адилә - Кызлар, егетләр килә

Шома бас җырын җырлап егетләр керә

Егетләр керә:

«Шома бас»

Уйнат, уйнат гармуныңны,

Биесеннәр егетләр.

Безнең илнең егетләре

Бары да бөркет кебекләр.
Их, күңел ачабыз,
Ничек шома басабыз!
Сайрат, сайрат гармуныңны,
Жилкенсеннәр яшь кызлар.
Безнең кызлар нурлы йөзле,
Өйтерсең лә йолдызлар.
Их, күңел ачабыз,
Ничек шома басабыз!
Әйдә, әйдә, катырак бас,
Биегәнне күрсеннәр;
Баскан жирдән ут чыгара
Безнең яшьләр, дисеннәр.
Раян: -Исәнмесез, барчагыз,
-Бездән сәлам алыгыз!

Капма-каршы жыр: “Челтәр элдем читәнгә” татар халык көе, сүзләре.

Егетләр:

Челтәр элдем читәнгә,
Жилфер-жилфер итәргә.
Без килмәдек буш китәргә
Килдек алып китәргә.

Кызлар:

Алын алырсыз микән
Гөлен алырсыз микән,
Урталарга чыгып сайлап
Кемне алырсыз микән.

С.Алия

Бүген бездә каз өмәсе
Уз, рәхим ит, әйдә кунакка,
Өреләре чыккан каз ашларын
Табалмассың башка эзләп тә.

Данил

-Каз өмәсе бик шәп бәйрәм
Күңел ачаек әле.

Булат

Көзләр житкәч казлар киткән кебек

Вакыт житкәч китә кыз бала.

Авылларда хәзер каз өмәсе

Бергә:

Өмә жыры һәрбер өйдә.

Жыр: “Каз өмәсе”. Р.Гобайдуллин музыкасы, Н.Гәрәева сүzlәре.

Каурый сибәм су юллыны

Ишле булсын казыгыз,

Өмәләрдә эш күрсәтеп,

Жырлап биеп калыгыз.

Бии кызлар һәм егетләр,

Чыңлый чулпы төймәсе.

Борынгыдан калган гадәт

Татарның каз өмәсе.

Юл аягы – каз коймагы

Сыйлансаң суык тимәс.

Өмәләрдә йөргән кеше

Кайгы – хәсрәт бер күрмәс.

Элвина:

Авылларда бүген кызлар жыры

Гармон моңы чыңлый өйләрдә.

Күңелләрдән күңелләргә күчеп

Кабатлана иске көйләрдә.

Ранил:

Ап-ак яуган ак мамыклар

Тузып кала пар ат артыннан,

Кыңгыраулар хәтта әбиләрне

Яшьлек елларына чакырган.

Гүзәл:

Авылларда бүген каз өмәсе

Ак мамыкка дөнья күмелгән,

Һәм әбиләр сүзсез генә жырлай

Үз яшьлеген жырын сагынган.

Данил: Кызлар, егетләр әйдәгез биеп алык!

Бию: “Татар егетләре һәм кызлары”.

Әби чыга: Ии кызларым тәбикмәктә пешеп җитте.

(әби тәрлиңкә белән тәбикмәк күтәрәп чыга)

Менә тамаша, егетләр дә килеп җиткән. Әйдәгез балакайларым тәбикмәк белән сыйланыгыз.

И-и-и, яшь чакларым искә төшеп китте әле, балалар, шулай каз өмәсендә егетләр килер иде, китәр иде уен-көлкә, җыр-биюләр, бүләк алышулар, бүләк бирешүләр. Әйдәгез әле, безнең яшь чагындагы бер уенны уйнап алыгыз әле.

Уен: “Йөзек салышлы”

- Шигырь Х.Ләйсән “Балан” М.Жәлил
- Җыр К.Данил “Гармун”
- Үзбәк биюе Ш.Айзилә

Уен: “ Чума үрдәк чума каз”

Уен; “Куш кулым”

(Уенда йөзек кемдә кала, аңа җәза бирелә).

Әби: Менә шулай, уеннар, кул эшләре эшләр, таң атканын да сизми кала идек. Әйдәгез әле, кич утырып каз канатын сыдырып алыгыз.

Балаларга каз канатлары, канат салырга савыт бирелә, берничә төркемгә бүленеп канат сыдырала.

Менә шулай, балалар, канат каурыйларын ишек төбеннән су буена кадәр чәчә идек. Әйдәгез, балалар, быел да йоласына туры китерик, канатларны бергәләп Ык буена кадәр чәчик.

Әби алдан бара, балалар арттан каурый чәчеп баралар.

Әби (сөйләнә-сөйләнә): Алдан барсын эткәсе, арттан барсын әнкәсе, эткәсенә-әнкәсенә иярсеннәр утыз-кырык бәбкәсе!

Балалар: Дөньялар имин булсын! Казлар күп булсын!

Наилә:

Менә шулай каз өмәсен

Татарда үткәргәннәр.

Ә яшь кызлар күңел биреп,

Бу эшкә өйрәнгәннәр.

Әби: И, балакайларым казларны юып кайтыр вакытта җиткән... Әйдәгез су буенда казларны юып кайтыйк

Татар халык көе Каз канаты” көенә балалар парлашып салмак кына бишләр, алып баручы сөйләп тора.

Авылларда каз өмәсе гөрли
Су буена канат сипкәннәр,
Канат очларына баса-баса
Кызлар каз юарга киткәннәр.

*Кызлар көянтәләренә казларны асып, малайлар чиләкләр тотып, талгын музыка астында
залдан чыгып китәләр.*

«Каз канаты»

Каз канаты кат-кат була,
Ир канаты ат була;
Чит жирләрдә бик күп йөрсәң,
Сөйгән ярың ят була.
Каз канаты каурый-каурый,
Хатлар язарга ярый.
Уйнамагач та көлмәгәч,
Бу дөнья нигә ярый.
Каз канаты ап-ак була,
Ир канаты ат була;
Чит илләрдә йөргән чакта
Бик сагынган чак була.

“Милләт яме – йола, бәйрәмнәрдә. Мунчала чыгару йоласы.”

Мирзина Энжә Мәсгут кызы

*Татарстан республикасы Саба
муниципаль районы Эзмә “Саф чишимә”
мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе*

Максат: милли традицияләребезне саклап калу, онытылган йола, горейф-гадәтләренә яңадан торгызу һәм яшә буынга житкерү.

Балаларга алдан төшерелгән видеоязмада авылыбыз агайлары белән су буенда юкә агачын ничек суга салу, әзер булгач мунчаланы ничек төшерү турындагы видео күрсәтелә.

“Юкә, юкә” жырының икенче куплеты белән сәхнәгә чыгасы.

Алып баручы: юкә чәчәге – **бал (кара белән бирелгән сүзләр хор белән әйтелә)**

Алып баручы: кабыгы – **мунчала**

Алып баручы: череге – **дару**

Алып баручы: агачы – **сөян**

“Юкә, юкә” жырының өченче куплеты башкарыла

– Кызлар, егетләр мунчала чыгару бәйрәме мөбәрәк булсын!

– Быел мунчала бик калын төшкән кызлар.

– Бик чиста да

– Малайлар, сез мунчала чыгару серләрен беләсезме соң?

1 бала: чимал булып житешсен өчен, күлдә дүрт ай тотасы. Өлгермәсә, мунчала аз чыгачак.

2 бала: мунчала нык булсын өчен, күлдән чыгаргач, кечкенә кибәндә пешеп ятуы мөһим. Ләмдә ятып каралган урыннарын аерырга кирәк. Мунчала сары, ак төстә булса матур.

3 бала: әйе, кызлар, минем әбием дә башта өстенә кайнар су салып, кер сабыны белән йомшартып, бер кат пычрагын чыгара. Чайкап, мич ташына куеп, пешереп ала. Юкә мунчаласы тәнгә бик файдалы.

4 бала: минем әбием файдалы дип гел юкәдән ясалган мунчала белән юындыра. Юкә агачын буага салып әзерләгән абыйлардан алды.

5 бала: ә минем әбием үзләренең элекеге фотоларыннан ничек итеп юкәдән чып та да үргәннәрен күрсәтте. Аны палас итеп тә кулланганнар, кышын туңмасын өчен ат өстенә каплап та куйганнар. Аннан соң мунчаланы ишеп бау итеп тә кулланганнар

6 бала: мунчала йомшак булсын өчен аны яхшылап тарарга кирәк, менә шушылай (*таран күрсәтә*).

Тәрбияче: юкә мунчаласы минем өчен, иң беренче чиратта – балачак хатирәсе. Аның хуш исен бернәрсә белән дә чагыштырып булмый. Ул мине бүген дә балачакка алып кайта. Без традицион татар гаиләсендә, әби-бабайлы йортта үстек. Әби белән мунчага бергәләп керә идек. Моңа кадәр юынган мунчала искергән булса, ул яңасын кайнар су белән пешекли, аннан шундый тәмле ис чыга иде. Без шуның белән юына идек. Әби мунча керүнең тәртибен өйрәтте. Хәзер кибеттә мунчаланың ниндие генә юк. Мин һаман да юкәнекен сатып алам. Мунчала кирәклектән түгел, хатирәсе, хуш исе өчен генә булса да тотам. Табигый әйберне бернәрсә дә алыштыра алмый.

1 бала: и сөйлибез, и сөйлибез, и мактыйбыз юкәне. Әйдәгез дан булсын әле, бер жырлап алыык булмаса.

2 бала: әйдәгез , эшли – эшли яраткан такмакларны жырлыйбыз.

(“Тала – тала” жыры көенә, тәрбияче Мирзина Э.М. сүзләре)

1. Өмәгә жыелдык бүген

Чыгарабыз мунчала

Егетләр менә дигәннәр (кызлар әйтә)

Кызлары да ничава (егетләр әйтә)

Әй мунчала, мунчала,

Мунчаланы кем сала?

Хуш исле гади мунчала

Тарихта калып бара.

2. Жырлый – жырлый эшлэгәндә

Эшебез гөрләп бара.

Чын осталар күрим дисән

Эзмәгә килеп кара.

3. Аркан белән бау ишәбез

Ясыйбыз пумаласын.

Үткәннәрне барлап яшик

Йолалар югалмасын.

(Милли киёмнән гармун тотып бала сөйли)

1. Жәй житүгә өмә ясап

Урманнарға барганнар

Юкә агачын кисеп, егып

Кабыгын салдырганнар

2. Тошергәндә жебетергә

Елга, күлгә батырып

Түземсезлек белән көтеп

Жебегәнән, пешкәнән

Суда ятып кабыгыннан

Аерылып төшкәнән

3. Каян белгән безнең халык

Шул сыйфатын юкәнең...

Шул юкәдән нинди матур

Чабата үрелгәнән

Эх чабата, чабата

Чабата шәп атлата

Гармунчысы уйнап торса

Биетә дә, җырлата

(Чабата биюе башкарыла, музыка уен кораллары кушыла)

Тәрбияче: балалар, сезгә бүгенге бәйрәмнең бер истәлеге итеп авылыбыз агайлары йомшарткан мулчалаларны бүләк итим эле *(алдан әзерләнгән пумалаларны өләшә)*.

Тәрбияче: Үргән чабата, суккан чыпта

Искә алам гел карап

Кәржин, сумка, пумаласы

Юынырга мунчала

Онытылып барасыз бит

Юкә, кабык, *мунчала (хор белән әйтелә)*.

“Юкә” җырының кушымтасын җырлап кереп китәләр.

Видео өчен текст.

Хәерле көн дуслар! Бүген без сезнең игътибарыгызга юкә мунчаласы чыгару йоласын тәкъдим итәбез. Юкә мунчаласы бүген кем өчендер тансыкка әйләнсә, шул ук вакытта аннан беркайчан аерылмаучылар да бар.

Вахит абый юкә агачыннан каерыны сызыра. Матур эшли Вахит абый. Шушы сызырылган каерыны аннан соң инде күлгә мунчала оешсын, ясалсын өчен батырып куябыз ди. Хәер, бу турында абый үзе сөйләсен әле

Мин кечкенә чакта ук безнең авылда мунчала кулләре бар иде. Мин бабаема, әтиемә ияреп төшеп бу эшнең технологиясен өйрәнеп калдым.

Май уртасында юкәнең кабыгын салдыра башлыйлар. Агач юанрак булган саен, мунчала күбрәк чыга. Агачларның кабыгын аерып, июнь башында күлгә салып, агач белән батыралар. Кайрыларны салдырган көнне үк батырырга кирәк. Киптерергә ярамый. Өч ай суда әчегәч, сентябрьдә кабыкларны чыгарып, мунчаласын кубаралар, кечкенә кибәнгә өеп куялар. Берничә көн шулай пешеп тора. Аннан махсус урынга киптерергә эләләр. Кояшлы булганда, ике көн дә житә. Чимал шулай эзер була. Аллага тапшырып менә бүген суга батырып куярбыз.

“Карга боткасы” бәйрәме сценариясе

Гатауллина Лилия Рамил кызы.

*Татарстан Республикасы Балтач
муниципаль районы “Катнаш төрдәге
“Тургай” Норма балалар бакчасы”
муниципаль бюджет мәктәпкәчә
белем бирү учреждениесе*

Максат: Татар халкының мили бәйрәме “Карга боткасы” бәйрәме турында балаларның белемнәрен киңәйтү. Милли, горурлык хисләре тәрбияләү.

Бурычлар:

- Бәйрәмдә катнашасы килү теләге булдыру, иптәшләренең чыгышларын диңкәть белән карарга һәм тыңларга өйрәтү;
- Бәйрәм хисе булдыру, балаларда күтәренке кәеф тудыру;
- Матур әдәбият һәм фольклор әсәрләрен сәнгатьле итеп башкарырга өйрәтү.

Җиһазлар: Кәзиннәр, казан, тәлинкәләр, калаклар, учак, гармун, ярмалар, чиләкләр.

Алдан әзерлек эше: Җырлар, шигырьләр, мәкальләр, биюләр өйрәнү.

Экранда язгы көн сүрәтләнгән табигать күренеше.

Салмак кына татар халык көенә өч кыз чыга. Ял итәсе урынны карыйлар.

1 кыз: Менә, ичмасам, бигрәк матур урын, чишмәсе дә бар.

2 кыз: Монда уйнарга, җырларга ,биергә дә була. Балаларны чакырыйк әле!

3 кыз: Кызлар, малайлар, килегез, яхшы урын таптык!

Балалар керәләр:

1 кыз:

Яз бәйрәме килгәнне

Бар халыклар күрсеннәр,

Менә нинди матур бәйрәм,

Нурлы бәйрәм дисеннәр.

Экранда каргалар очып барганы күренә.

2 кыз:

Карагыз әле, кара,

Каргалар очып бара.

Сез беләсезме,

Алар да бит сөйләшә ала.

Каргалар булып киенгән дүрт бала керә:

1 карга:

Канат очларына тагып
Яхшы хәбәр алып килдек!

2 карга:

Матур язлар алып килдек,
Күңелле жәйләр китердек!

3 карга:

Карр, карр.
Туем житте, бар, бар!

4 карга:

Ярма, күкәй алып бар!
Карр, карр.

3 кыз: Менә, балалар, каргалар да килеп житте. Аларга да күңелле булсын, бер уйнап-жырлап алайк әле!

Малай:

Хуш киләсез, үтегез,
Түрдән рәхим итегез!
Бездә бүген зур бәйрәм,
Уйныйбыз әйлән-бәйлән.

Жыр “Яз житә”

1 кыз: Борын заманда кешеләр нилектән яз булганын белмәгәннәр. Алар язны кара каргалар алып килә дип уйлаганнар. Шуның өчен карлар эреп, жирләр кипкәч, каргалар килү хөрмәтенә бәйрәм ясаганнар. Аны “Карга боткасы” дип атаганнар. Балалар бергәләшеп өйдән-өйгә йөргәннәр, сый-хөрмәт жыйганнар. Ә аннары жыйганризыклардан су буенда ботка пешергәннәр, уеннар уйнаганнар. Әйдәгез, без дә өйләргә барыйк, дусларны чакырыйк, сый-хөрмәт жыйыйк! Аннары шушы урында ботка пешерербез, уйнарбыз. Сез ризамы?

2 кыз:

Каргалар да килсеннәр,
Яз бәрәмен күрсеннәр.
Майлы ботка чүпли-чүпли,
Карр, карр, диеп йөрсеннәр.

Экранда капка төбә, өй күренеше Балалар сөйләп, беренче өйгә киләләр.

Бергә:

Кыт-кытыйк,
Әби-бабай өйдәме?
Бер йомырка бир әле,
Бирсәң безгә өч күкәй,
Тавыгың салыр йөз күкәй.
Май кирәк, ярма кирәк,
Карга туена бар да кирәк.

Балаларны капка тобендә бабай ярма, май белән каршы ала.

Бабай: Исәнмесез балакайларым! Әбиегез базарга киткән иде бит әле, балалар. Сый хөрмәтне үзем бирим, мәгез, мә, үскәннәрем, рәхим итегез. Каргалар да безнең сыйдан авыз итсеннәр.

Балалар: Рәхмәт бабакай.

Балалар икенче өйгә сойләп китәләр.

Бергә:

Шикәр кирәк, тоз кирәк,
Карга туена бар да кирәк.
Тагын булса, он чыгар,
Пешерербез без чумар.
Синең кебек уңган тутәй
Бу дөньяда бик сирәк.

Әби капка тобендә балаларны ярма, тоз белән каршы ала.

Әби: Һәй, кунаклар бар икән. Сөз бәйрәмгә жыйналгансыздыр? Хәзинәдә ниләр булса, барын да бирербез. Мәгез балакайларым!

Балалар бергә: Рәхмәт сиңа, әбекәй!

3 кыз: Әбекәй, бабакай, әйдәгез безнең белән бәйрәмгә!

1 кыз: Бабакай син безгә ботка пешерергә казаныңны биреп тор инде! Әбекәй, безгә чишмәдән су алып менәргә чиләкләр дә кирәк була бит, биреп торырсың инде! Бабакай, син, гармуныңны да ал, калмасын!

Балалар казанны, чиләкләрне, ярмаларны алалар. Бабай гармунда уйный. Аланга жырлап китәләр.

— Әйлән-бәйлән, әйлән-бәйлән,
Онытылмасын бу бәйрәм,
Балалар язны каршылап

Уйнаган әйлән-бәйлән.

Әби: Күпме сый-хөрмәт жыйналган, ярма да бар, май да бар. Хәзер инде, балалар, тәртип белән генә эшкә керешик!

Бабай: Иң элек казаны урнаштырыйк. Аны кай төшкәрәк асыйк икән соң? Менә монда әйбәт булыр микән?

Әби: Булыр, булыр. Тавышланмагыз, балалар, жайлы гына сөйләшегез, юкса каргаларны куркытырсыз!

Бабай: Егетләребез чишмәдән су алып менсеннәр.

Әби: Ә сез, үскәннәрем, күңел ача торыгыз.

Каргалар учак тирәли әйләнәләр

Каргалар:

1 карга:

Карр, карр,

Кара урманда кар бар!

2 карга: Эрәп бетсен тизрәк!

3 карга: Учак ягарга кирәк!

4 карга: Учак, учак ягарга кирәк!

Әби белән бабай учак ягу имитациясен башкаралар.

Бабай: Менә учакны да ягып жибәрдек.

2 кыз: Кошлар безнең дусларыбыз. Алар табигатькә, кешеләргә зур файда китерәләр, корткыч кортларны, бөҗәкләрне юк итәләр. Шулай булгач, безгә кошларны рәнжетмәскә, күчмә кошлар өчен оялар әзерләп куярга кирәк. Билгеле, сез аларны әзерләп куйгансыздыр. Әйдәгез, балалар, инде барча кошларны чакырыйк, бәйрәмне күрсеннәр, шигырьләр, җырларны ишетсеннәр!

1 бала:

Кар сулары аккан чакта,

Тезелешеп жылы яктан

Торналар кайттылар безгә,

Канатлар кактылар безгә.

Кычкырдылар: “Торыйк-торыйк,

Сезнең белән дуслар булыйк,

Көзгә чаклы бергә торыйк!

Торыйк-торыйк, торыйк-торыйк!”.

2 бала:

Яз життеме, безнең әби
Ясый “Карга боткасы”,
Ботка белән сыйланалар
Бөтен авыл баласы.
Аның яме! Аның тәме
Телләреңне йотарлык!
Аның тәмен ел буена
Саклап кына тотарлык.

Әби: Булдырдыгыз, балалар. Канатлы дусларыгызны рәнжетмәгез, безнең якта
рәхәтләнеп яшәсеннәр, ишәйсеннәр, матур итеп сайрашсыннар.

1 кыз: Балалар, әйдәгез бергәләп жырлы-биюле уеннар уйнап алабыз!

Уен: Агыйдел

Әби: Бигерәкләр дә матур итеп жырлайсыз инде балакайларым. Иген-ашлык уңсын өчен
яңгыр да кирәк бит. Әйдәгез, яңгырны чакырыйк!

Бала:

Яңгыр яу, яу, яу!
Тәти кашык бирермен,
Тәмле ботка бирермен,
Тәти кашык базарда.
Майлы ботка казанда.

2 кыз: Бик дәрәс, балалар. Иген-ашлык мул булсын өчен кояш та, яңгыр да, жылы да кирәк.
Һәм безгә тырышып эшләргә дә кирәк! Сөз яз турында, эш турында мәкальләр беләсезме?

1 бала: Язгы көн ел туйдыра.

2 бала: Яңгыр яуса – жиргә май.

3 бала: Эш эшкә өйрәтә.

5 бала: Эш беткәч - уйнарга ярый.

6 бала: Бүгенге эшне иртәгәгә калдырма.

7 бала: Кем эшләми – шул ашамый.

Бабай: Әфәрин балалар, бик куп мәкальләр дә беләсез икән. Аякларыгыз өшемиме, бер биеп
тә алыгыз инде!

Татар талык биюе

Әби: Ух-ух, күрше, ботка көймәсен, бигерәкләр дә жилкенеп утырасың.

Бабай: Борчылма әле куршекәем, хәзер карыйм. Балалар, уеннарыгыздан туктап торыгыз,
ботка пеште.

Каргалар казан тирәли әйләнәләр.

1 карга: Ботка пеште, карр, карр.

Менә нинди балалар!

2 карга: Бигрәк уңган шул алар,

Күз дә тияр димиләр!

3 карга: Шундый матур уйныйлар.

Әйе шул, шулай шул!

4 карга: Яз көннәре бигрәк ямьле,

Карга боткасы тәмле!

Каргалар биюе

Әби: Балалар табын янына рәхим итегез! (ботка бүлә):

-Менә бу ботка, жир-анага,

Ил өстенә муллык бирсен. (1 кыз тәлинка белән ботканы алып жиргә куя)

-Менә бусы – суга,

Су иясе тотмасын. (2 кыз тәлинка белән ботканы алып жиргә куя)

-Менә бусы – күккә,

Яңгыр бирсен!

Илгә туклык, гаиләгә иминлек килсен. (3 кыз тәлинка белән ботканы алып жиргә куя)

-Ә менә монсы инде – каргаларга,

Канат очларында

Язны алып килсен өчен! (әби тәлинка белән ботканы каргаларга илтеп куя)

Каргалар бергә: Карр, карр, тәмлеботка бар, бар,

Әйбәт дуслар бар, бар!

Әби: Ә калганы сезгә, балалар, утырыгыз ашарга. Түгеп-чәчеп ашамагыз, сыйланыгыз!

Бабай: Сау-сәламәт үсегез, тәуфыйклы булыгыз! (Балалар ашыйлар, рәхмәт әйтәләр).

3 Кыз: Балалар! Язгы бәйрәмнәрнең берсе – “Карга боткасы” бәйрәме ахырына

якынлашып килә. Әйдәгез, бергәләп язларның мул булуын, иген-ашлыкның күп булуын, дөньяла ртыныч булуын телик!

Күмәк жыр (Матур булсын көенә)

Жырлый-жырлый, бии-бии,

Бәйрәм итик гел бергә.

Язлар килсен муллык булсын,

Игеннәр уңсын кырда.

Дуслар булсын һәрбер жирдә,

Тынычлык булсын илдә.

Тыныч булсын, тыныч булсын,

Тынычлык булсын илдә.

АУЛАК ӨЙ

Вахитова Диләрә Наил кызы

*Татарстан Республикасы Питрәч
муниципаль районының Шәле «Тургай»
балалар бакчасы муниципаль бюджет
мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе*

Максат:

1. Татар халкының онытылып барган бәйрәмнәрен, гореф – гадәтләрен хәтердә яңарту һәм саклау, элекке чорның матурлыгын күрсәтү;
2. Балаларда татар халкының җырлы – биюле уеннарына, авыз иҗатына мөхәббәт уяту;
3. Татар халкына ихтирам, горурлык хисләре тәрбияләү.

Җиһазлау: проектор, экран, телевизор, телефон, аудио, аулак өйләрдән ясалган фотолар белән презентация, татар халык көйләре, татарча бию көе, татарча җырлар: “Моңнар кайтсын авылга”, “Аулак өй”, “Сөлге чигәм” һ.б., сандык, аның эчендә - чиккән сөлгеләр, кульяулыклар.

Зал бизәлеше: зал түрөндә өйнең эчке күренеше, анда борыңгы сандык, чиккән мендәрләр, сөлгеләр, идәндә тукуылган паласлар җәелгән.

Авыл өе. Бүлмә түрөндә өйнең эчке күренеше, анда борыңгы сандык, чиккән мендәрләр, сөлгеләр, идәндә тукуылган паласлар җәелгән. Көн кичкә авышкан. Телевизорда “Моңнар кайтсын авылга” җырын җырлаталар:

Әйт, авылым, кайда соң моң,

Моң кайда соң, әйт, урам?!

Аулак өйле һәм гармунлы

Яшьлегемне сагынам.

Гөлсем әби яшь чакларын искә төшереп жырлый.

Гөлсем әби: Эх, кайтасы иде бер көнгә булса шул яшь чакларга. Аулак өй, каз өмәләре, кичке уеннарга.

Шулвакыт күрше бүлмәдән оныгы Алсу керә

Алсу (оныгы): Әбием, нигә син моңсу?

Гөлсем әби: Ий, кызым, яшь чакларымны сагынып куйдым әле. Эх, бар иде бит ул яшь чаклар. Егетләр урам тутырып жырлап әйләнер иде, ә кызлар аулак өйләрдә сер бирмичә генә егетләрне көтеп утырыр иде. Ә егетләр килгәч, китәр иде уен-көлкә, жыр-бию, такмак әйтешү. Хәзер искә төшереп утырырга гына калды инде!

Алсу (оныгы): Әбием, нәрсә соң ул аулак өй? Ул ничек була, ничек үтә? Сөйлә әле, минем дә беләсе килә.

Гөлсем әби: Берәр кыз яки егетнең әти-әнисе кунакка яки берәр жиргә китсә, бу өйдә аулак өй була иде. Кызлар жыела, алар янына егетләр килә. Шунда китә уен, жыр-бию, такмаклар әйтешү. Бик күңелле була иде. Әле егетнең күз атып йөргән, сөйгән кызын урларга да мөмкиннәр иде.

Алсу (оныгы): Әби иртәгә әти-әни эштә була бит. Әйдә, безнең өйдә аулак өй оештырабыз. Мин дус кызларымны чакырым. Син безне үзегез уйнаган уеннар, такмаклар, жыр-биюләр белән таныштырысың.

Минем дә бик нык килә

Аулак өй үткәрәсем.

Иптәшләремне чакырып,

Сезнең яшьлекне күрсәтәсем.

Гөлсем әби: Яхшы, кызым. Тик тәртипле, тыныч, матур булсагыз гына. Мин сезгә барысын да аңлатырмын, өйрәтермен (*сандыкка күрсәтә*). Шушы сандыгымда минем яшьлектән калган бар кирәкле әйбер дә бар (чиккән сөлгеләр, кульяулыктар һ.б.). Чакыр иптәшләреңне.

Алсу (оныгы): Әбекәем, без бик тыныч кына утырырбыз.

Онык дуслары белән булган төркемгә аудио җибәрә:

Фонда аудио бара

Башкаларга сиздермәгез,
Иртәгә безгә килегез, кызлар,
Аулак өй була бездә.
Йолаларны белеп калыйк,
Гөлсем әбием өйрәткәндә.
Көтәм сезне, бик күңелле булачак.

Икенче көнне кич җиткәч, Алсуларның өенә яшь кызлар җыела. Кызларның җыелып, Гөлсем әбиләргә кереп баруларын бер төркем егет карап кала.

Алсу башкаруында “Аулак өй” җыры (З. Минхаҗсәва сүз. В. Ахметшин көе)

Кызлар (әби белән кул бирешеп исәнләшәләр): Әссәламәгаләйкүм, Гөлсем әби. Нихәлләрдә яшәп ятасың?

Гөлсем әби: Аллага шөкер, балалар. Үзегез нихәл? Әйдәгез, керегез.

Кызлар: Әйбәт, Гөлсем әби. Рәхмәт.

Гөлсем әби: “Хәтерләүдән курыкмагыз сез!
Үткәнегезне онытмагыз сез.
Белегез сез ерак бабайларның,
Ничек итеп көн иткәнен...
Ни иккәнен, ни чиккәнен,
Нинди җырлар, нинди моңнар
Безгә калдырып киткәнен.

Әби сандыгыннан чиккән сөлгеләрен ала. Кызларга сөйли.

Гөлсем әби: Аулак өй, гадәттә, көз һәм кыш айларында үткәрелгән, өлкәннәр өйдә юк чакта кызларга үзара аралашырга, күңел ачарга мөмкин булган.

Аулак өйгә бизәнәп-ясанып, кул эшләрен алып, караңгы төшкәнче үк жыелалар, ләкин бәйләү, чигү кызлар өчен сылтау гына була, аулак өйдә авыл яңалыклары турында сөйләшү, уртак чәй табыны – аулак аш оештыру, күңел ачу – җыр, бию, төрле уеннар чиратлашып

бара. Утырма төн уртасына кадәр дәвам итә. Якын-тирәдә яшәүче кызлар өйләренә кайтып китә, кайберләре исә кунып та кала.

Әби сөйләгән вакытта экранда презентация аулак өйләрдән фотолар күрсәтелеп барыла.

Кызлар, без яшъ вакытта менә шундый сөлгеләр чигә идек. Аларны чиккәндә “Сөлге чигәм” жырын жырлый идек.

Кызлар: Гөлсем әби, безгә дә жырлап күрсәт әле шул жырны?

Гөлсем әби башкаруында “Сөлге чигәм” жыры

(Фасил Әхмәтов көе, Хәлим Жәләлов сүзләре)

*(Урамда егетләрнең **“Әх, сез матур кызлар” жыры** ишетелә. Берәздән тәрәзәгә шакыйлар, сызгыралар)*

Кызлар: Егетләр, килде түгелме? Кертәбезме?

Егетләр *(кычкыралар):* Кызлар, аулак өйгә безне дә кертегез әле?

Кызлар: Егетләр, сезгә кем кирәк?

Егетләр: Кара кашлы кыз кирәк. Кызлар, кертегез инде.

Кызлар: Ач булсагыз, ашап килегез, бер кочак акча алып килегез!

Егетләр: Акча бездә бер букча.

Кызлар: Ишек бавы бер алтын,

Без кызлар мең алтын!

Егетләр: Кызлар, кертегез инде.

Кызлар: Ярый инде, керегез!

(Егетләр керәләр)

Егетләр: Исәнме, Гөлсем әби *(кул биреп исәнләшәләр)*, нихәл кызлар?

Гөлсем әби: Шөкер, малайлар.

Кызлар: Сезде күргәч бетте хәл. (көләләр)

Гөлсем әби: Без аулак өй вакытында кызлар-егетләр белән кара-каршы такмаклар әйтешә идек.

Кызлар-егетләр кара-каршы такмаклар әйтешәләр “Сафия кара әле” көенә

1) Кызлар:

Әнә килә автомобиль -

Төягәннәр калайлар.

Бездең авыл малайлары

Туксан яшьлек бабайлар.

*(Кызлар малайларга каршы 2шәр тапкыр тыпырдап, кулга-кул яки альяпкычларын тотып
киләләр)*

2) Малайлар:

Әнә килә автомобиль -

Төягәннәр капчыклар.

Бездең авылның кызлары

Сиксэн яшьлек карчыклар.

*(Егетләр кызларга каршы 2шәр тапкыр тыпырдап, кулларын бер-берсенең иңнәренә куеп
киләләр)*

3) Барысы бергә:

Тыпыр, тыпыр, тыпырдашып

Бергә басаек әле.

Уйнап-көлеп, җырлап-биеп,

Күңел ачаек әле.

Гөлсем әби: И, яшьләр бик булдырасыз. Афәрин! Аулак өйгә килгәч, без төрле уеннар да уйный идек әле. Мәсәлән, “Капкалы”, “Йөзек салыш”, “Чуда үрдәк, чума каз” һ.б.

Айгөл: Әйдәгез, “Капкалы уен”ын уйныйбыз. Гөлсем әби, кагыйдәсен аңлат әле?

Гөлсем әби: Бер кыз белән егет кулларын өскә күтәреп басалар, калганнар парлашып басалар, капкадан чыга башлыйлар. Капкачылар 1 парны тотып калалар. Жәза бирәләр.

Яңа утырткан капканың

Баганасы бик шома.

Капка эләктереп калмасын

Ычкынырга чамала.

Уен барышында “Тала-тала” көе уйный.

Дилэрэ: Марат белән Дилбәрне нишләтәбез?

Барысы: Дилбәрне җырлатабыз, Марат мезәк сөйләсен.

Дилбәр башкаруында җыр: “Су буенда учак яна”

Зөһрә Шәрифуллина репертуарыннан, Зөфәр Хәйретдинов көе,

Наил Касыймов сүзләре

Марат: Мин мезәк сөйләмим, табышмак әйтәм.

Сырлы, сырлы, сырлы ул,

Безнең белән җырлый ул,

Биетә дә, җырлата дә,

Күңелле ул, моңлы ул.

Я, нәрсә ул, әйтеп карагыз?

Марат: Дөрөс, гармун. Илназ гармунда оста уйный, я әле, бер өздәрәп уйнап жибәр әле.

Илназ гармунда “Бөрлегән” көен уйный. Калганнар парлап әйләнәләр.

Уен дәвам итә.

Барысы: Инсаф белән Азалияне нишләтәбез? Биетәбез.

Инсаф белән Азалия башкаруында “Татар халык” биюе.

Гөлшат: Бу уен бик күңелле булды. Гөлсем әби, “Чуда үрдәк, чума каз” уенын да уйныйк әле.

Гөлсем әби: Әйдәгез! Сезде карап утырганда үземне яшьлегемә кайткан сыман хис итәм.

Сандугачлар, былбыллар,

Тургайлар парлы була.

Кем уенда парсыз кала,

Шундук җәзасын ала.

Уен барышында “Әтипә” көе уйный.

Алсу (оныгы):

Рәхмәт, әбием, сиңа,

Шушы матур кич өчен.

“Аулак өй” белән

Таныштырганың өчен.

Әмир: Гөлсем әби, чыннан да, бик зур рәхмәт сиңа. Безне аулак өй, аның уеннары жыр-биюләре белән таныштырганың өчен. Монда булган бөтен кызлар-егетләр исеменнән сиңа озын гомер, тыныч картлык телибез. Кызлар, егетләр! Бик күңелле утырдык! Әйдәгез кайтыйк инде!

Барысы: Әй, кайтасы килми бит әле!

Зилә: Кайтыйк инде, әниләр өйдә көтә.

Барысы: Ярап! Әйдәгез!

Гөлсем әби: Үзегезгә рәхмәт, балалар! Бигрәкләр дә күңелле булды. Яшь чаклар искә төште. Болай булгач, минем күңелем тыныч. Безнең гореф-гадәтләребез югалмый, аларны дәвам иттерүче сез бар. Менә шулай бәхетле булып, кайгы-хәсрәтсез, тыныч, мул тормышта яшәргә язсын сезгә. Һәрберегезгә дә исән-имин, сау-сәламәт, озын гомерле булып, үз тигъярларыгызны табып, бәхетле гомерләрдә яшәргә насып булсын!

Камил: Милләтемнең гасырлардан килгән

Истәлекле йолалары бар.

Күркәм гадәтләргә яшәтүче,

Туган телем - татар теле бар.

Илһам: Чал тарихлы горур кешеләр без

Тынмас моң бар безнең каннарда.

Ата-бабам мирас иткән сукмак

Дәвам итәр юлын без барда.

Камилә: Милләтебезне саклыйк без

Йолаларны онытмыйк.

Киләсе буыннарда да

Өйрәтик без, таратыйк.

Барлык катнашучылар Айдар Фәйзрахманов репертуарынан

“Аулак өй” жырын башкаралар

Луиза Батыр-Болгари көе, Гарифҗан Мөхәммәтшин сүзләре

БӘБИ АЛЫП КАЙТУ ЙОЛАСЫ

Зиннәтуллина Зилә Хәйдәр кызы.

*Татарстан Республикасы Балтач муниципаль районы
муниципаль бюджет гомуми белем учреждениесе
“Шеңшеңәр төп гомуми белем мәктәбе”*

Татар халкының матур йоласы бәби каршы алу, 8 нче март халык – ара хатын ызлар көненә карата бәйрәм кичәсе.

Жиһанда яз!.

Яз белән әйтерсең, барлык тирәлек, яңадан яңара, табигать озакка талган йокысыннан, күкерәк тугырып сулыш алып күзен ача. Язгы табигать әйтерсең яңа туган сабый! Кар астыннан жир күренер-күренмәс борын төрткән яңа үлән, яңа чәчәк, яңа уңым, яңа бөрә... бар табигать әйтерсең яңадан туа, яңадан ярала. Яз жиһанга үзенәң иң матур бәйрәме хатын-кызлар бйрәме белән килә. Хатын-кызның матурлыгы, гүзәллеге, алиһалеге дә, нәкъ менә, язның кояш нурларыннан, тагын да балкый, нәфисләнә, уяна, әйтерсең кар астыннан кояшка тартылган умырзая, язгы ләлә чәчәк ата. Әйтерсең лә хатын-кыз үзенәң камиллеге белән язны , тирә-якны тагын да матурлый төшә. Шул ук вакытта, һәр хатын-кыз, күңеле белән яздан нидер көтә, нидер өмет итә.

Хөрмәтле хатын-кызлар әбиләр, әниләр, апалар, кызлар, сезне барыгызны да шушы әле генә үтеп киткән гүзәл бәйрәм белән тәбриклибез! Сөзгә, яз ничек ашкынулы дөртле - шундый ук дөртле мәхәббәт, яз сулары ничек ярларына сыеша алмыйча ташый - шундый ташып торган үлчәмсез бәхет, язгы кояш үзенәң жылысы белән барлык табигатьне уятырлык көчле - гаиләләрегезнең дә жылысы көчле, шул жылылыкны саклаучы ир-егетләрегез һәр вакыт янәшә булып, тигез канатта, гомерләрегез озын-озак, сәламәтлектә яшәргә насыйп итсен дип теләп калабыз!

Шушы бәйрәм көнегезне тагын да матурлап, нур өстәп балалар белән сөзгә үзегезнең бәләкәй генә бәйрәм күчтәнәчебезне бүләк итәбез.

Бәйрәм белән!

(Театральләнгән күренеш башлана)

(Сөхнәгә сөйләшә-сөйләшә 2 хатын чыгалар, (тәрбиячеләр))

-Гөлүсә ,бүген юлда 2 сабый сөйләшкәнән тыңлап тордым

-Я,я

-Кем буласың үскәч?-диде берсе - иптәшенә төбәп күзләрен.

-Кем булам ди,кем?

-Әни булам диеп җавап бирде.Үзе курчагын кысып кочаклаган. Яннарына барып кочагыма алып бер туйганчы сөйдем үзләрен.

-Зилә, ә менә минем онык: Мин үскәч әби булам әбием” ди. Әби диеп дәшкәннәрен бик өнәп бетерми идем. Оныгым шулай дигәч, әй күнел булды да соң, эрепләр дә киттем инде менә.

-Өнә үзләре килә.

-Әйдә качып кына күзәтик әле үзләрен(сәхнә кырыена чыгалар).

(Бишек жыры ишетелә).

Сәхнәгә коляска тартып 2 кыз чыга, коляскада курчаклар.

(Жыр бетүгә бала елаган тавыш ишетелә.)

-Уяңдыңмыни нәни кызым? Әй минем матур кызым. Хәзер әниң мәми бирер үзеңә.(Сөт эчертә) Тыңласаң сүземне-орышмам үзеңне.

-(2нче бала курчакны кулына ала).Минем улым да торган икән. Зу-ур улым минем. Каяле носкилары төшөп беткән бит аның, кидертим әле.(кидертә)

-Карале Алисә,улыңның битләре кызарган түгелме соң? Әллә температурасы бармы?

-Чирләп киттеңме улым? Каяле(маңгаен тотта)Бар икән шул. Хәзер мин сиңа су эчертермен. Аннары Гөлзада апаеңа керербез, яме улым.

Миләүшә: (курчакның памперсын тотып карый) У-у, пес итеп куйган. (Мәрьямнең курчагына күрсәтеп) Синеке дә булдырган түгелме соң?

-Әйе шул, әйдә алыштырыйк.

Мәдинә: Кызлар минем Алсуым да уяңды. Әйдәгез кайтабыз.

(Бишек жыры астында кереп китәләр)

Сәхнәгә яңадан 2хатын чыгалар.

-Карале кызның кырыгыннан диләр,күр әле үзләрен.Әни булып булдырып та уйныйлар.

-Кыз баланы тормыш көтү гыйлеменә сабый чактан башлау фарыз дигәннәр шул.

-Әйе,чөнки кыз бала беркайчан да үзе өчен генә яшәми . Аның ана буласы, бала табасы, улларын-кызларын тәрбия кыласы бар.

-Кызларыбыз нәсел дәвам итүчеләр булуларын онытмасыннар иде.Үз ояларын булдырып, ана булу бәхетенә ирешсәннәр иде.

-Амин,авызыңа бал да май.(Чыгып китәләр.)

“Балам” жыры.(2 тәрбияче җырлый)

Шушы җырга инценировка башкарыла, сәхнәгә балалар бию белән чыгалар.

Башта 3 кыз коляскалар белән чыга.

Аннан 3 малай, 3 кыз житәкләшеп чыга. Бию башкарыла.

Көй ахырында иң кечкенә кыз туп белән уртага чыгып баса . көй бетүгә сәхнәдән чыгып китәләр.

Хәзер бәби алып кайту күренеше:

3 бала керә. (Кулларында шалтыравыклар)

Гүзәл: Бәбәй кайтты, бәбәй кайтты!

Азалия: Жиңгел аягың белән нәни кеше!

Азалия: Күршеләргә шатлык-бәхет кайтты!

Гөлүсә (тәрбияче): Най рәхмәт яугырлары, кая соң әле үзләре?

Илнур (бер баланың әтисе): Әни, менә без кайттык! (кулында бала)

Килен (бер баланың әнисе): Әнкәй исән тордыңмы, менә без кайтып та життек! (кулында чәчәк)

Гөлүсә (тәрбияче): Исәнмесез балалар, исән-сау кайттыгызмы, төкле аягың, куанычың белән сабыем! Барыгыз әле килен, улым сөенеч алган балаларга бәби күчтәнәче бирегез әле.

Илнур, килен: Әйдәгез-әйдә дип чыгып китәләр.

Әби бала белән кала (бәбәй елаган тавыш)

Гөлүсә (тәрбияче): Сөбханалла-машалла, бәхетәң-тәуфыйгың, киң ризыклар белән балакай! Изге сәгатләрдә раббем! Рәхмәтләреңне киң кыл, ата-анаң туганнарыңа, күршеләргә, авылдашларга шәфкатле, мәрхәмәтле бала бул, кара әле син моны йокламыйча уйнап ята, яле балам күзеңне йом, ә әбкәң сиңа бишек жырын җырлар, беләсеңме миңа аны әнкәм көйләде, ә аңа әнкәсе. Син дә балам үз балаңа бишек жырын көйләп йоклатырсың. Бишек жырын җырлый белмәгән кыз нинди ана була инде.

Бишек жыры җырлана :

Йокла кызым, йом күзең,

Йом –йом күзең, йолдызым.

Кичен йокың кала да

Елап үтә көндезен. (чыгып китә)

А.б керә.Эх бар иде безнең шушындый чаклар, беренче тапкыр ана булу ләззәтен татыган мизгелләр. Мин- ана , минем балам бар, рәхмәт яусын аллахыма... Миннән соң да минем каным аңарда булачак. Минем балам минем күкрәк сөтемне имгәндә, миннән дә бәхетле кем бар дөньяда.! Эх әле сез аны тудырган мизгелне белсәгез...

“ӘНИЛӘР ҺӘМ БӘБИЛӘР” КӨЙ (театрдан өзек)

Алтынчәч- Фирүзә: Эх нинди чибәр сез Гөлфинә апа!

Гөлфинә-Зилә: Нинди чибәр булайым мин?! Хатын-кызның чибәрлегә йөзәндә түгел, айналаем, хәйләсендә. Мин чибәр дип көзгегә карап тор, чибәр икәнлегенә ышансаң, башкалар да ышана, үзең ышанмагач, башкалар ничек ышансын, мин менә авызымны бәләкәй итеп күрсәтер өчен бөрөп йөрмим, күзләремне акайтып, авызын жырып, елмаеп жибәрәм, Зарифуллам авызыма кереп китәрдәй булып, сокланып карап тора.

Алтынчәч-Фирүзә: Ай-һай хәйләкәр дә инде үзегез Гөлфинә апа!

ФИРДИЯ: Әйе, Гөлфинә кызым дәрәс сөйләсәң, ирләргә хәйлә, жылы сүз һәм тәмле ашау кирәк. Ирләр алар хайван терлегә белән бер, вакытында ашатып, эчртеп, тамак астын кашып торсаң, артыңнан ияреп йөри. Менә сыерны гына ал син, тпри-тпри-тпри сыйпап, алдына печән салсаң, күзләрен мөлдерәтеп сиңа карап тора, эт булып, эттә ашатмыйча, пшул дип куһсаң, чабуыңнан тартырга күп сорамай., әнкәй мәрхүмә әйтмешли, этне сөяк биреп кенә жиңәләр.

Аңлаһмасың, хәзерге кайсыбер замана кызларын. Иреккә чыкканнар, башбирмәс, каты куллыга әйләнә баралар түгелме? Әй, кызлар, тормышта бит бер-беренә аңлай, хөрмәтле һәм кичерә белергә өйрәнергә кирәк. Шуһ вакытта гына бәхет киләчәк. Менә мин үземнең картым белән күпме һомер кичердем, ә ул бары бер мизгел... бары чәчләргә чал кергән, йөзләренә сырлар бизәгән.

Бабай (бер баланың әтисе): Кара әле карчык, кая китеп югалдың, кил әле яннарыма, әй картайдык инде, карчык картайдык, очкан кошлар кебек балалар да таралып бетте, аларның да үз тормышлары, үз мәшәкатләре. Оныклар бик сагындыра, баланың баласы балдан татлы дип тикмәгә генә әйтмәгәннәр.

Әби: Әйе шул, картым. (Залга мөрәжагат итеп) Әби белән бабайга тормыштан бик аз кирәк. Игътибарлы һәм ихтирамлы булайык. Аларга кулларында таянырлык терәк –таяк, ә сездән балалар әз генә кадер-хөрмәт кирәк.

Ипекәй (бала): Менә кайда икәнсез, әби-бабай, мин бит әбине бәйрәм белән котларга дип эзләп йөрим. Котлай. Ә сез нишләп бик боек әле?

Бабай: Оныкны бик сагындык, кош теле кадер генә хат та язган идек.

Ипекәй: Хәзер барып алам мин аны,

Әби-бабай: Әй рәхмәт яусын үзеңә, исән-сау гына йөр.

(Яз турында көй яңгырый)

А .б. Яз килә! Язның беренче бәйрәме килә. Өнә нәни карлыгачлар яз килүен хәбәр итә.Карлыгач киёмнәреннән балалар сәхнәгә менә. Бәйрәм бүген дигән жыр яңгырый.

Кадерле әниләр!

Кояш нурын сибә Сездең өчен,

Тамчылар тама Сездең өчен,

Кошлар сайрый Сездең өчен,

Бездең жырларыбыз Сездең өчен.

Жыр Мин сине яратам әни

А.б. Тормышыгыз шатлык белән тулсын, якин кешеләрегез кадерегезне белеп яшәсен. Бездең кыштан арыган йөрәкләребезгә язның беренче жылы нуры булып керүче бүгенге бәйрәм сәламәтлек, бәхет һәм бәрәкәт китерсен!

Язгы гөрләвекләр сездең тормышыгызга жылылык, тәнегезгә саулык-сәламәтлек, әшегездә уңышлар, күңел тынычлыгы, ә иң мөһиме – бәхет алып килсен!

Язгы бөреләр белән бергә күңелләрегездә матурлык, изгелек, кешелеклелек, сафлык чәчәк атсын! Тирә ягыбыз чиста пакъ, күңелләр саф.Кошлар кайтты, алар һәрберсе бала чыгара. Бездең дә һәрберебез жылы оялы, балалы, давамлы булсын, уңышлар Сезгә!

Язгы алсу таңнар сезне иркәләп уятсын, зур эшләргә рухландырсын!

Әбиемнең серле сандыгы

Егорова Гөлназ Айрат кызы

*Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районы
муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениясе
«Мамадыш шәһәре 11 нче «Ландыш» балалар бакчасы»*

Зурлар төркеме балалары өчен күңел ачу кичәсе

Максат: татар халкының көнкүреш һәм гореф – гадәтләре, йолалары, уеннары белән таныштыру.

Бурычлар:

1. Буыннан-буынга истәлек булып калган әйберләр белән таныштыру, исемнәрен (бала итәкле күлмәк, альяпкыч, камзул, түбәтәй, калфак) хәтердә калдыру.
2. Шигырь һәм уеннар аша балаларны татар халкының үткәне белән таныштыруны дәвам итү.
3. Балаларда татар милли киёмнәренә кызыксыну, татар халкына һәм фольклорына мәхәббәт һәм ихтирам тәрбияләү.

Алдан эшлängән эшләр: Милли киёмнәр һәм андагы татар бизәкләре белән танышу; шигырьләр, уеннар, биюләр, мәкальләр өйрәнү.

Жиһазлау: татар өе күренешендә бизәлгән зал, сандык, калфак, түбәтәй, күлмәк, альяпкыч, йорт бизәү әйберләре, каба, өстәлдә самовар, татар халык ашлары.

Күңел ачу барышы

Тәрбияче: Балалар, бүген без сезнең белән тарихи, истәлекле әйберләр тупланган, матур өйгә кунакка килдек. Бу - әби-бабайларыбызның өе. Үзе нурлы, үзе матур. Ә авылларда өйнең түрендә һәрчак хужа булып сандык утырган.

Әби керә.

Әби: Нинди шау-шу дисәм, балаларым килгән икән. Исәнмесез, оныкларым (*исәнләшәләр*).

Адель: Хәлләрегез ничек, әбекәй?

Әби: Аллага шөкер, балакайларым. Менә шундый тәмле телле булыгыз. Тәмле телле булсагыз, үзегезне бар кеше яратыр.

Балалар: (*гаҗәпләнен*) Ничек инде тәмле телле? Сүзләр күп инде алар, бик тәмлесе нинди икән ул, әбием? Ул бит конфет та, пряник та түгел. Ашап та карап булмый.

Әби: Иң тәмле сүз ул балалар, туган тел!

Туган тел – иң татлы тел,

Туган тел – иң тәмле тел.

Тәмле дип телең йотма –

Туган телне онытма!

Адель: Мин дә беләм тәмле сүзләрне. Миңа да дәү әнием өйрәтте.

- рәхмәт
- исәнмесез
- сау бул
- хәерле көн

Әби: Менә, менә – үзегездә беләсез бит. Бик яхшы. Ярый, балалар сез уйнагыз, ә минем эшләрем бар. Сезнең кебек вакытта, без дә әллә нинди кызыклы уеннар уйный идек.

Балалар: Әбекәй, үзегез уйнаган берәр уенны безгә дә өйрәт әле.

Әби: И балалар, үзем генә өйрәтә алмам шул. Кая күршекәемне чакырыйм әле. Хәнифә ахирәт, кер әле, кер тизрәк.

Ерактан тавыш ишетелә

Хәнифә әби: Кунагым бар иде шуууул

Әби: Ярар, ярар! Кунагың белән кер. Оныгыңны алып кер.

Әби белән онык керәләр

Хәнифә әби: Исәнмесез! Исән-сау гына торасызмы?

Әби: И ахирәтләр, балалар берәр уен өйрәтүне сорыйлар. Берәрне искә төшереп өйрәтик микән?

Хәнифә әби: Безнең уеннар ошар микән аларга? Хәзер заманалар үзгәрде шул.

Әби: Жырны магнитофоннан тыңлыйлар, уенарны телефон, компьютердан уйныйлар. Кул эшләрән онытып баралар шул...

Хәнифә әби: Үзгәрде заманалар, үзгәрде...

Әби: Әйдә соң кичке уенда уйный торган “Чума үрдәк, чума казы” өйрәтик

Уен “Чума үрдәк, чума казы”

Хәнифә әби: Бик күнелле булып китте әле. Әллә соң табышмаклар да әйтешәбезме?

1. Үлчәүләрдә үлчәнми
Базарларда сатылмый (Акыл)
2. Акыллы чәчә барар,
Акылсыз жыя барыр (Белем)
3. Ачыдан ачырак, татлыдан татлырак,
Усалдан усалрак, дөрестән, дөресрәк

Нәрсә бар дөньяда?

4. Әйтермен - миннән китәр,

Тыңламасаң – синнән китәр. (Сүз)

Әби: Менә бит, никадәр күп табышмакларга жавап беләсез сез.

Тәрбияче: Балалар, менә бу сандыкка игътибар итегез әле. Кызык, нәрсәләр бар икән аның эчендә? Әбекәй, әйдә сандыкны ачып карыйк!

Әби: Шулай дисезме, ягез, ачык алай булгач. Тезелешеп утырыгыз яныма.

(салмак кына көй яңгырый, әби сандыкны ача, әйберләрен күрсәтә)

- Карагыз әле, нинди матур сөлге. Бу сөлгене яшь чакта үзем чиктем. Бүген матур итеп чигелгән затлы сөлгеләр әбиләрнең сандыгында гына саклана. Кайсы гына егетнең иңенә ятмаган да, нинди генә батырларга бүләк булмаган бу сөлге!

- Ә монысы өстәл ашъяулыгы. Күрәсезме нинди матур итеп канәфер, лалә чәчәкләре белән чигеп эшләнгән.

- Менә монысы альяпкыч. Татар кызларының альяпкычлары канатлы булырга тиеш. Чиккән альяпкычлар зифа буйлы кызларга бигрәк тә килешеп торган. Киләчәктә сез дә шулай милли альяпкычлар ябып йөрерсез әле.

- Бала итәкле күлмәк тә татар кызларының милли киеме. Итәкләре никадәр күп булса, шулкадәр матуррак саналган.

Әби: Менә бу нәрсә икән, кайсыгыз белә?

Балалар: Түбәтәй.

Әби: Бик дәрәс. Түбәтәй чигә һәм тегә белгән кеше алтын куллы оста санала иде. Кара бәрхеткә ука яисә сәйлән чигелгән түбәтәйләрне бәйрәмнәрдә генә кияләр.

Малайга түбәтәйне киертә.

Айсылу: Килешеп тора түбәтәй,

Аның күркәм йөзенә

Нинди матур татар улы,

Күз тимәсен үзеңә.

Тәрбияче: Әйдәгез әле, балалар, берәз ял итеп «Түбәтәй» уенын уйнап алыык.

Уен «Түбәтәй»

Әби: Ә бу нәрсә, балалар?

Балалар: Калфак.

Әби: Калфак чигү һәм тегү бигрәк тә зур осталык таләп иткән. Ул ак сәйлән белән күпертеп эшләнелә. Мондый калфакны бай хатыннар гына кия торган булганнар.

Әби: Кая әле, килешә микән үзеңә. *(Бер кызга киертә).*

Арина: Дәү әнием энже калфак

Бүләк итте үземә.

Энже калфак, үзе ап-ак,

Бик килешә йөземә.

(Сандык тартмасыннан чиккән кулъяулыкка төрелгән йөзек ала.)

Әби:Ә менә монсы чиккән кулъяулык. Карагыз әле, никадәр хезмәт, күңел жылысы салынган бу бизәкләргә. Бу йөзек - әбиемнән калган истәлек. Мин аны бик кадерләп саклыйм. Аулак өйгә жыелгач, шушы йөзек белән «Йөзек салыш» уйнадык.

Кыз. Әбекәй, безгә дә өйрәт әле шушы уенны.

Әби. Әйдәгез, барыгыз да тезелешеп утырыгыз, учларыгызны тотыгыз. Мин сезгә йөзек салам. Йөзек кемдә икәнне сизсәгез, аңа берәр «жәза» бирәбез. *(Йөзек сала.)* Йөзек кемдә, йөгереп (сикереп) чык.

Әби: Кызым, мин сиңа мәкалнең башын әйтәм, син азагын әйт. Белересен микән?

- Теле барның – иле бар.
- Бер рәхмәт, мең бәләдән коткарыр.
- Туган илем – туган телем.
- Тырышкан - табар, ташка кадак кагар.
- Эш сөйгәнне ил сөяр.
- Калган эшкә кар ява.

Хәнифә әби: Булдырдыгыз балалар, мәкалләрне беләсез икән. Ә менә минем табышмакка җавап таба аларсыз микән?

Башы – мунчала, койрыгы – сүс. *(Жавабын таба алмыйлар)*. И, балалар, сез таба алмассыз шул аның жавабын. *(Сандыктан чабата алып күрсәтә)*. Чабата ул. Элек этиләр чабата үрәп бирәләр иде. Төшөп калмасын өчен, артына киндерә, сүс бау да тагалар. Ә яз, көз көннәрендә, пычрак кермәсен өчен табанына шакмак кагып, күтәртмә ясый торганнар иде.

Бию “Чабата”

Хәнифә әби: Менә бит ничек күңелле утырабыз. Ярый әле кергәнбез, ахирәткәем!

Кыз: И әбиләр, әбикәйләр! Сез бездән дә остарак икәнсез бит.

Әби: И онытып торам икән бит. “Кунак йөзе – тәмле чәй” диләрме әле. Мин бит бүген иртүк коймаклар пешергән идем. Әйдәгез әле, табын янына чәй эчәргә рәхим итегез.

Беренче буразна бәйрәме

Бәйрәмова Тәнзилә Харис кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль

районы "Арча 2 нче балалар бакчасы"

муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем учреждениесе

Максат: Балаларны халкыбызның горөф – гадәтләре белән таныштыру.

Бурычлар: уеннар,жырлар, шигырьләр аша балаларның бөртекле культуралар турындагы белемнәрен ныгыту,игенче хезмәтен хөрмәтләү,мактау.Аның кешеләргә иң зур шатлык китерә торган хезмәт икәннен зиһенгә сөндөрү. Зурлар хезмәтен хөрмәт итү.

Алдан эшләнәсе эшләр: техника паркына экскурсия, тракторлар, чәчкөчләр, тырмалар белән танышу; “Чайкала иген кырлары ”(Г.Латыпов сүзләре, И .Шәмсетдинов көе) жырын өйрәнү; мәкальләр ятлау, эчтөлекләр рәсемнәр карау.

Катнашкан балалар яше: 6-7 яшь

Шөгел барышы:

“Чайкала иген кырлары” жырына балалар жырлап керәләр.

1. Чайкала	иген	кырлары,
Уяна	таң	нурлары;
Киңлекләргә	алып	бара
Безнең басу юллары.,		
Куш.:	Игенченең	уңганлыгы,
Игенченең	хезмәт	яме,
Игенченең		тырышлыгы

Кырларыннан күренә.

Балалар ярым түгәрәккә басалар.

Бабай: (бабай күкәй күтәрел) Килеп життегезме , балалар, әйдәгез рәхим итегез!

Тәнзилә Харисовна: Яз житкәч, бозлар киткәч,кырлар кардан арынгач кыр эшләре башлана. Әтиләр, бабайлар, абыйлар тракторларга зур-зур чәчкөчләр тагып чөчүгә чыгалар. Игенче хезмәте- иң беренче һәм иң мактаулы һөнәрләрнең берсе.

Ләйсән Фиргатовна: Иген игү борын-борыннан иң изге, иң дәрәжәле эш саналган. Бабаларыбыз чөчкән бөртекләрнең уңышы мул булсын дип теләкләр теләп буразнага пешкән йомыркалар сипкәннәр. Мин дә сезгә алар кебек теләкләр теләп йомыркалар тәгәрәтергә

тәкъдим итәм (уңышлар мул булсын(Айназ-Айгол), техника эшләп торсын (Зарина-Самат),
яңгырлар яусын(Ислам-Ралина), кояш елмайсын (Наргиза-Талгат)

Бабай: Бик дәрәс, балалар, вакытында жил дә иссен,яңгыры да яусын дип теләкләр дә телик.
(чыгып китә)

Ләйсән Фиргатовна: Әйдәгез әле,балалар ,чәчкән орлыклар уңышлы тишелеп чыксын өчен
яңгырны чакырыйк.

Яңгыр яу,яу,яу

Бакчаларда алмагач

Корый яңгыр яумагач.

Игеннәр дә күп булсын,

Сыерлар да тук булсын,

Безгә катык,сөт булсын.

Яңгыр яу,яу,яу

(“Болыт” балаларны куып эчтеп ,экрән генә кытыкмый).

Ләйсән Фиргатовна:Балалар, орлыклар әйбәт кенә тишелсен һәм үссен өчен тагын кояш
нурларының жылысы да кирәк. Карагыз әле, кояш безне ишетте,якты нурларын сипте.
Кошлар сайрый башлады (кошлар тавышы яңгырый)

Тәнзилә Харисовна: Бүген бит бәйрәм.Әйдәгез әле, балалар, сезнең белән бик матур татар
халык уенын “**Миңлебай**” ны уйнап алайк әле. Уен барышын Ралина сөйләп кит әле безгә.

Бала: Бер бала уртага чыга. Башка балалар тирәсендә бер түгәрәк ясап, кулга-кул
тотынышып, сүзләр әйтеп әйләнәләр.

Без йөрибез әйләнеп,

Син уртада Миңлебай.

Син нишлисең, ни кыласың,

Без кыланырбыз шулай.

- Түгәрәк ясаган балалар туктап калалар, уртадагы бала, нинди дә булса, хәрәкәт күрсәтә:

-Бер болай, бер болай, я кыланыгыз шулай.

-Бер болай, бер болай, моны эшләү бик уңай. Бала артыннан хәрәкәтләр кабатлана. Кабатлый
алмаган кеше уртага чыгып Миңлебай була.

Тәнзилә Харисовна: Балалар, чәчүгә кырлар эзәр. Вакытны бушка уздырмыча чәчү эшләр
башларга кирәк. Икмәкне дә утыртырга вакыт. Икмәк каян килә икән? Әйдәгез әле, уен
уйнап алайк әле. Ике командага бүленәбез. Беренче команданың исеме арыш бөртеге,
икенче команданың исеме бодай бөртеге. Икмәк үстерүченең эшен күрсәткән эчтәлекле
рәсемнәрне тәртип белән тезеп чыгарга һәм сөйләргә кирәк булачак.

Ралинә: Яз житкәч карлар эри башлый. Игенчеләр кырга чыгалар. Трактор жирне сукалый, тырмалый, чәчә.

Айгөл: Өлгергән башакларны комбайннар белән жыеп алалар.

Талгат: Ашлыкларны амбарга китерәләр. Анда аларны чистарталар, киптерәләр.

Ислам: Тегермәндә ашлыкларны салып тарталар. Аннан соң он барлыкка килә.

Зәринә: Өзер оннан камыр басыла. Камырдан татар халык ашлары пешерәләр.

Тәнзилә Харисовна: Бик дәрәс балалар. Менә нинди зур юллар үтә икән безнең ипекәбез. Табыныбызда ипи булганда гына күңелләребез шат, тамагыбыз тук булыр.

Тәнзилә Харисовна: Без бит жир, басу, иген кырлары, табигать турында мәкалләр дә беләбез. Балалар, әйдәгез, искә төшереп үтик эле.

Т.Х: Сабанда сайрашмасаң, ыңдырда ыңгырашырсың.

Самат: Иртә чәчкән унар, буразнасы тулар.

Зәринә: Яз сөрсәң, көз урырсың.

Нәргизә: Яз уңмаган - көз уңмас.

Айназ: Язгы көн - ел туйдыра.

Айгол: Язгы хезмәт - көзгә хөрмәт.

Ләйсән Фиргатова: Кыр эшләре тамамлангач соң һәр халык үзенең милли уеннарын үткәрә. Ә сез беләсезме, тиздән татар халкының милли бәйрәме Сабантуй якынлаша. Ә рус миллиәтенең бик күңелле Каравон бәйрәме бар. Әйдәгез, балалар, без шул бәйрәмгә барыйк эле. *Чыгып китәләр.*

Карга боткасы бәйрәме

Бадертдинова Резеда Рәис кызы.

*Татарстан Республикасы Түбән Кама муниципаль
районы "49-нчы санлы гомуми үстөрелешле
балалар бакчасы" муниципаль үзидарә мәктәпкәчә
белем бирү учреждениесе*

Үткәрү көне:	Апрель ахры
Максат:	Балаларда күңел күтәрәнкелеге булдыру.
Балаларның яшь төркеме:	Уртанчылар төркеме

Бурычлар:	Өйрәтү: Балаларны татар халкының мәжүси бәйрәмнәре белән таныштыруны дәвам итү. Үстерү: Карга боткасы мәжүси йола-бәйрәме, ырымнары, уеннары, такмазалары аша сөйләм үстерү. Тәрбияви: Халкыбызның борынгы йола-бәйрәмнәренә ихтирам тәрбияләү.
Җиһазлар:	Кошлар рәсемнәре, ботка пешерү өчен казан, балалар санынча кашык-савытлар, татар халык уеннары өчен атрибутлар.
Белем бирү өлкәләре:	Сөйләм үсеше; Социаль- коммуникатив; Танып-белү үсеше; Сәнгать һәм эстетик зәвык үсеше.
Тәрбиячеләргә эшчәнлеккә эзләнү буенча алдан эшләнәсе эш:	Кичәне үткәрү өчен урын эзерләү, уеннар өчен атрибутлар эзерләү.
Балалар белән алдан эшләнәсе эш:	Алдан шигырьләр, татар халык уеннарын уйнау.
Методик алымнар:	1) күрсәтү; 2) сөйләү; 3) уен.
Структура:	I. Кереш өлеш. а) Балалар залга керәләр. Исәнләшү. б) Жыр: “Умырзая” II. Төп өлеш. а) Язгы чәчәкләр турында сөйләшү. б) “Карга боткасы” турында аңлату. в) “Тамчы там” жыры. г) “Күгәрчен гөрлидер” жыры. Ботка өчен әйберләр җыю. д) “Шәл бәйләдем” жыры е) “Болында” уены ж) Уен: “Уң ягымда дуслым бар” з) “Наза” уены и) “Яшерәм яулык” уены III. Йомгаклау өлеше. Ботка ашау.

Күнел ачу кичәсенең барышы:

Матур итеп бизәлгән алан. Чишмә тавышы (магнитофон тасмасында). Бер агач түмгәге өстендә, чишмә агышына сокланып Бабай утыра. Балалар керә.

Балалар: Әссәламәгаләйкем, бабай!

Бабай: Вәгәләйкем әссәлам, балалар!

1 бала: Нинди матур алан!

2 бала: Нинди серле чишмә тавышы!

Бабай: Әйе, балалар, менә кар сулары да, шушы чишмә суларына кушылып, гөрләвек тавышы чыгарып агалар. Өнә тегендә, яз килүен безгә хәбәр итеп, беренче умырзая чәчәкләре баш калкыта.

Тәрбияче: Бабакай, без бит бабалар бакчасыннан. Ә умырзая турында бик матур жыр беләбез. Жырлап күрсәтикме?

Жыр “Умырзая чәчәге”

Тылсымчы: бигрәк матур жыр икән. Умырзая кар астыннан иң беренче баш калкытучы чәчәк шул. Бик матур жырладыгыз. Рәхмәт сезгә балалар.

Тәрбияче: Бабакай, сез монда ни эшләп йөрисез соң?

Тылсымчы: шушы язның матурлыгына сокланып, табигатькә хәйран калып йөрим әле. Яз жигте бит. Яз! Һәрбер кош, агач, жан ияләре белән исәнләшсәм, аларга хәерле иртә диеп әйтәсем килә.

Таңнар сәен хәерле көн телим

Аяз күкләр телим жиремә.

Кояшлы көн телим бар кешегә.

Һәм именлек телим иленә.

Хәерле көн димен һәр бөжәккә

Хәерле көн телим гөлләргә.

Сөйкемлелек телим яшь кызларга

Һәм сабырлык телим ирләргә.

Юлчыларга хәерле көн телим,

Чәчәкләргә карап елмаям

Жиргә якты жылы нурын сипкән

Кояшыма карап сокланам.

Тәрбияче: Күңелләргә үтеп керерлек шигыр сөйләдегез. Без барыбызда табигатьне бик яратабыз. Аның кояшлы көннәренә, чәчәкле жәйләренә, ак карлы кышларына сокланабыз. Ә бүген шушы матур аланга яз бәйрәмен – “Карга боткасы”н билгеләп үтәргә жыелдык. Әйдә, синдә безнең белән бәйрәм ит бабай!

Бабай: Бик, рәхмәт, балалар, әйдәгез бергәләп бәйрәм итик. Элекке заманнарда “Карга боткасы” бәйрәмен бөтен авыл халкы бергә жыйналып бәйрәм итә торган булган. Бергәләп утырып, ботка ашаганнар. Ә сез бу бәйрәмнең ничек килеп чыкканчы беләсезме соң?

1 бала: Борын-борын заманда кешеләр ни өчен яз булганын белмәгәннәр ди. Алар язны кара каргалар алып килә дип уйлаганнар.

2 бала: Шуның өчен карлар эреп, сулар ага башлагач, каргалар килү хөрмәтенә бәйрәм ясый торган булганнар.

Тәрбияче: Әйе, “Карга боткасы” – яз бәйрәме ул. Шагыйрьләр яз турында бик матур шигырьләр язганнар. Әйдәгез, шуларны искә төшерик әле.

Кар сулары ага гөрләшеп,
Дулкын-дулкын серләшеп,
Ярларына сыймый ташкындай,
Кар сулары ага гөрләшеп!

Ак күбекләр уйный, сикерә,
Кыш бабайның соңгы кырларын
Алып китеп ерак диңгезгә,
Ак күбекләр жирдә бөтерелә.

Кышның салкын бураннары үтә,
Менә каба жиргә язлар килә,
Таллар бөрә ача, кояш көлә
Язгы кошлар жиргә тавыш бирә.

Карыйм да мин сокланам
Бу нинди иртә икән?
Һәр түбәдән су таша
Кая су житә икән?

Жыр: “Күгәрчен гөрлидер”

Вак шарлар кебек тәгәрәп
Ак карга төшә тамчы
Үзенә ясап тагарак
Бозларны тишә тамчы!

Ник көн дә шулай биидер
Туктамый һич тә алар?

Мин белдем, белдем ниндидер
Зур бэйрәм көтә алар!

Тамчылар бии тып та тып
Амчылар сикерәләр
Аларны булмый туктатып
Алар яз китерәләр!

Тәрбияче: Ә яңгыр тамчылары язын тагын да ашыктыралар. Карлар тизрәк эри, агачлар яфрак яра, үләннәр яшелләнә, игеннәр дымга туена. Өйдәгез, язгы яңгыр турында жырлап алайк.

Жыр “Тамчы там”

Тәрбияче: Балалар, безнең бэйрәмгә тиздән кунаклар килер. Кара каргалар да очып килеп житәрләр. Ә безнең әле бернәрсәбез дә эзер түгел. Өйдәгез, бэйрәм өчен нәрсәләр кирәклеген искә төшерик.

Балалар: Ярма, сөт, күкәй, казылык, ит.

Тәрбияче: Шулай, ә без аларны каян алырбыз икән?

Тылсымчы: Элек бэйрәм өчен сыйны балалар өй буенча жыеп йөргәннәр. Өйдәгез бездә шулай итик.

Ә мин тиз генә учак ягып жибәрим.

Тәрбияче: Ә без киттек, әйберләр жьерга. Өйләнеп өй янына киләбез.

Балалар бергә: Өйдәме түтәй?

Бир зинһар күкәй
Бирсәң безгә күкәй,
Тавыгың салыр йөз күкәй!

Әби күкәй бирә. Балалар рәхмәт әйтәләр, юлларын дәвам итәләр, икенче өй янына килеп

Балалар бергә: Өйдәме түтәй?

Кызганма түтәй
Май кирәк безгә, яярма кирәк,
Карга туена бар да кирәк!

3 бала: Шикәр кирәк, тоз кирәк, чыгар, түтәй, тизрәк!

4 бала: Ярма! Сөт! Күкәй! Ит!

Казылык та бир әле, түтәй!

Өйдән әби белән бабай чыгылар!

Әби: Менә, балалар, бар да бар, май да, сөт тә!

Бабай: Күкәй дә, ит тә. Ботка бик тәмле булыр.

(Балалар әби-бабайга рәхмәт әйтәләр)

5 бала: Безне сөендергән өчен сезне Ходай сөендерсен. Бабай, әби әйдәгез, сез дә безнең белән карга боткасы ашарга.

6 бала: Менә боткага бөтен әйберләргә дә ңыеп алып килдек.

Жыр “Шәл бәйләдем”

Жырдан соң балалар чәчәк өзәргә үрелә.

Бала: Әгәр мин чәчәк өзсәм

Әгәр син чәчәк өзсәң

Әгәр бергә – син һәм мин

Матур чәчәкләр өзсәң

Бушап калыр бу алан

Бетәр шушы матурлык.

Тылсымчы: Әйе, балалар, әгәр без барыбыз да шушы матур чәчәкләргә өзсәк, кошларны жәберләсәк, ағачларны сындырсак, безнең урманнарның яме бетәр иде.

Әби: Мондый тәртипле, уңган балалар күбрәк булсын иде. Әллә бер биеп алабызмы?

Татар халык уены: “Болында”

Тәрбияче: Ә без хәзер үзбезнең шигырьләргә дәвам итәбез.

Яз җитте Резедә Валиева

Жылы жир сирпеп үтте

Агачларны селкетте

- Уяныгыз, уян тизрәк!

Яз җитте!

Әй, яз җитте!

Кояш нурларын сипте

Тәрәз битләрен үпте

- Ачылыгыз, ачыл тизрәк,

Яз җитте

Әй, яз җитте!

Сыерчык сайрап үтте

Навалар зыңлап китте

- Чыгыгыз, чык, әй балалар
Яз житте,
Әй, яз житте!

Яңгыр сибәләп үтте
Кырлар яшәреп китте
Нурга тулды туган жирләр
Яз житте
Әй, яз житте!

Жыр “Уң ягымда дустым бар”

Бабай: Шудый матур халык жырларын жырлагач бик күңелле булып китте бит әле!

Әби: Сиңа әйтәм бабай исендәме яшь чакта нинди уеннар уйный иде?

Бабай: Исемдә, исемдә, алар бит бик күп. Менә без яшь чакта “Наза”уенын яратып уйный идек.

Тәрбияче: Бездә беләбез аны! Әйдәгез балалар уйныйбызмы?

Тәрәздән карама
Бурекләрең алама
Бар базарга ямауга,
Бурегенне ямарга
Аннан килерсең безгә
“Аулак өй”дә уйнарга.

Уен “Наза”

Шулчак “Кар-кар” диен аланга каргалар килеп керә.

Бала: Кар-кар-кар-кар

Бала: Язлар житте балалар

Бала: Матур бәйрәм көнендә бар да күңел ачалар!

Тәрбияче: Менә безнең көткән кунакларыбыз, яз хәбәрчеләре каргалар килде. Әйдәгез уйнап алабыз!

Уен: “Кулъяулыгым яшел, яшел”

Тәрбияче: Рәхмәт сезгә, кошкайлар, безгә шундый матур яз алып килгәнегез өчен.

Бабай: Безнең боткада пешеп житте. Әйдәгез, боткадан рәхим итегез!

Жырлап ботка ашарга түгәрәккә утыралар.

Балалар: Ал да итәек әле

Гөл дә итәек әле

Күңелле итеп бергәләшеп

Ботка ашаск әле.

(Түгәрәккә утыралар, ботка ашыйлар. Ашап бетергәч савытларынәйләндереп куялар, кашык белән кага башлыйлар)

Тәрбияче: Безнең шуның белән “Карга боткасы” тәмам.

Яңгырлар вакытында явып

Кояш – вакытында жылытып

Игеннәр уңып

Еллар тыныч булсын!

Нигез боткасы” йоласы

Захарова Раушания Низаметдин кызы

Казан шәһәре Киров районының «Татар телендә тәрбия һәм белем бирүче 321 нче катнаш төрдәге балалар бакчасы» муниципаль бюджетлы мәктәпкәчә белем учреждениесе

Катнашалар: Әти, әни, аларның ике улы һәм төпчек кызы, күрше малае.

(Әти белән әни моңаеп кына сөйләшеп утыралар).

Әти: Әй, әнисе, әнисе... Аллага шөкер балаларыбыз да үсеп життеләр инде.

Әни: Әйе шул, үсеп життеләр...

Әти: Тик мине бер уй борчый бит әле.

Әни: Этисе, нинди уй борчый соң сине?

Әти: Безнең балаларыбыз да шәһәргә китеп бармаслар микән?

Әни: *(Еламсырап)* Этисе дим, картайган көнебездә ялгыз калырбыз микәнни?

Әти: Балалар китсә, туган йорт, туган нигез бетә бит.

Әни: Шулай шул...

(Шул вакыт балалары керәләр).

Олы малай: Әти-әни, сез нигә монда моңаешып утырасыз.

Уртанчы малай: Әллә авырыйсызмы?

Төпчек кыз: Я берәр әйберегезне югалттыгызмы?

Әти: Тынычлыгыбызны югалттык, балалар.

Олы малай: Ничек инде тынычлыкны югалтып булсын?

Әти: Балалар, менә сез барыгыз да үсеп життегез. Хәзер берәм-берәм шәһәргә китү ягын карарсыз инде.

Әни: Картайган көнебездә үзебез генә калырбыз микәнни? *(Елый)*.

Әти: Әй, балалар, балалар, әгәр дә сез – яшьләр барыгыз да шәһәргә китеп барсагыз, авыллар бөтенләй бетәчәк бит. Кем илгә икмәк үстерер, терлек үрчетер? Сугыш вакытында да бит халык туган нигезен үз теләге белән калдырып чыгып китмәде. Теше-тырнагы белән жиргә ябышып ятты. Үзе кычыткан, алабута һәм черек бәрәңге ашап торса торды, эмма илне, фронтны икмәк белән тәмин итте.

Әни: Бик дәрәс әйтәсең, әтисе.

Олы малай: Мин беркая да китәргә жыенмыйм. Авылда калам, фермер булам.

Уртанчы малай: Мин дә авылда калам, агроном булам. Кырлар тутырып икмәк үстерәм.

Төпчек кыз: Мин дә шәһәргә китәргә жыенмыйм, авылда калам. Укытучы булам, балаларны татарча язарга, укырга, туган телебездә матур итеп сөйләшергә, жырларга һәм милли гореф-гадәтләребезгә өйрәтермен.

Әни: Сөбханалла, машалла.

Әти: Ай, рәхмәт, балалар, сөендердегез! Болай булгач, олы улым, сине өй салып башка чыгарам. Менә бу буш урынга бүген үк нигез сала башлыйбыз. Әби-бабайлардан калган йола буенча, туганнарны, күршеләрне чакырып өмә ясыйбыз.

Күрше малай: *(Йөгереп керә)* Рифат абый, нигез салабыз, өмә ясыйбыз, дисезме? Күрше хакы, Алла хакы, иң беренче булып үзем булышырга керәм.

Әни: И-и-и, бигрәкләр дә игелекле бала икәнсең!

Әти: Әйдәгез, балалар эшкә тотыныйк. *(Жиңнәрен сызганып, учларына төкерә)* Хәерле сәгатьтә булсын!

Әни: Амин! Хәерле сәгатьтә, балакайларым. Ә мин сезгә борынгы йола буенча тәмле нигез боткасы пешереп ашатырмын. *(Ботка пешерә башлый)*

Төпчек кыз: Ә мин табын эзерләрмен. *(Өстәлгә ашъяулык яба, самавыр, чынаяклар, татар халык ашларын чыгарып куя)*

(Әти һәм өч егет “Өмә” көе астында йорт нигезен салалар)

Әти: Булды бу, балалар, нигезне салып та бетердек. Бәхетле, игелекле нигез булсын!

Әни: Минем дә боткам пешеп чыкты. Бу нигездә куаныч-шатлыклар шушы боткадагы ярмалар һәм дә йөзем жимешләре санынча булсын!

Төпчек кыз: Минем дә табыным эзер, мул ризыклы булсын бу нигез! Кулларыгызны юыгыз да, өстэл янына рэхим итегез.

Әти: Эшләр болай баргач, авылыбыз да бетмәс!

Олы малай: Нигезебез дә таркалмас!

Уртанчы малай: Авылыбыз кырларында игеннәр һәрчак мул булыр!

Төпчек кыз: Туган телебез дә онытылмас!

Әни: Тик дөньялар тыныч булсын!

Барысы бергә: Күкләребез аяз, жирләребез имин булсын!

(Барысы да өстэл янына нигез боткасы ашарга утыралар)

“Миллек бәйләү” йоласы

Шарипжанова Рүзилә Зөфәр кызы.

*Татарстан Республикасы Балтач муниципаль районының
«Гомүми үсеш бирүче төрдәге Кариле балалар бакчасы»
муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе*

Максат: балаларны “Миллек бәйләү” йоласы белән таныштыру, татар халкының горел-гадәтләре, йолалары белән кызыксынуларын үстерү.

Белем бирү бурычы: балаларны “Миллек бәйләү” йоласы белән таныштыру.

Үстерү бурычы: бәйләнешле сөйләм телен үстерүгә һәм ижади сәләтләрен ачарга булышлык итү.

Тәрбия бурычы: балаларда милли горурлык, туган телгә мэхәббәт хисе тәрбияләнү.

Алдан үткәрелгән эш: табышмаклар, мәкальләр, уеннар, җырлар өйрәнү.

Җиһазлау: бутафор мич, өстәл, чокырлар, самавыр, миллекләр, баулар, миллек элгеч, себерке, агач кашыклар, чиккән кулъяулык.

Бәйрәм барышы:

Салмак көй тавышы. Татар өе күренеше, мич янында әби мичтә коймак пешерә, кызы йөгереп керә.

Кыз: Әби, әбием син нишлисең?

Әби: Менә, кызым, мичтә коймак пешерәм, аннары миллек бәйләп алырбыз.

Кыз: Әби, мин иптәшләремне дә миллек бәйләргә чакырсам буламы?

Әби: Була, була, кызым, бергә-бергә күңеллерәк тә булыр.

Кыз чыгып китә һәм дусларын алып керә. Кызлар исәнләшеп керәләр.

Әби: Иии, балакайларым, менә бит ничек матур итеп жыелып килгәнсез, рәхмәт яугырлары.

Балалар: Исәнме, Гөлҗиһан әби!

Әби: Исән-сау, Аллага шөкер, бәбкәләрем! Үзегез әйбәт кенә килеп життегезме? Балакайларым, әйдәгез өй алдына чыгып бабагыз алып кайткан ботаклардан миллек бәйләү өмәсе ясап алыгыз әле. Бергә серләшеп, сөйләшеп тә утырыбыз. Аннары тәмләп мич коймагы белән чай эчәребез.

Миллек бәйләү урынына барып утыралар, сөйләшә-сөйләшә миллек бәйлиләр.

Бала: Әби нәрсә була соң ул миллек өмәсе? Безгә шул турыда сөйлә әле.

Әби: Өмә дигән сүз ул балалар дус-туганнар бергә жыелып эшләү була. Элек миллекне дә өмә ясап бәйләгәннәр. Бердәм эшләгән эшнең нәтижәсе дә матур була.

Бала: Миңа бабам сөйләгән иде. Миллекне юкә чәчәк аткан вакытта бәйләргә кирәк, шул вакытта бәйләгән миллекнең яфрагы да коелмый, шифасы да бик күп була икән.

Әби: Бик дәрәс әйткән бабаң. Без күбрәк каен миллегенә өстенлек бирәбез. Моның өчен яшь агач сайлайбыз. Миллекне керәшеннәрнең Питрау көненә кадәр агач яфраклары яшь, нык чакта эзерлибез. Июль урталарына кадәр жыйсаң да була. Монда иң мөһиме - агачның алкаланмаган булуы шарт. *Каен себеркесе мускуллар, буыннар сызлаганда ярдәм итә, тирене чистарта, яраларны тиз төзәтә.* Аның төп өстенлегә –ул үпкәләргә чистарта. Каен миллегә төнәтмәсе кавыкны бетерә. Шуңа күрә себерке пешергән суны түгәргә ашыкмагыз. Ә сезнең башка төрле миллекләр турында ишеткәнегез бармы соң?

1 нче бала: Әйе, әйе имәннән дә миллек эзерлиләр. Аны июньнән августка кадәр жыйлар. Имән миллегә чабынганда коелмый, йомшак һәм файдалы була. Ә мунчага чыккан хуш исе нерв системасын тынычландыра.

2 нче бала: Минем юкә миллегә турында ишеткәнем бар. Юкә чәчәк атканда аннан да мунча себеркесе эзерләргә була. Анысы инде артык зур итеп бәйләнми. Учка сыярлык, дәва өчен тотарлык кына була. *Юкә миллегә салкын тиюдән файдалы.*

3 нче бала: Кычыткан миллеген дә ясыйлар бит исе, әбекәй. Миллек эзерләү өчен кычытканны чәчәк атар алдыннан яки чәчәк аткан вакытта жыйрга кирәк. Аның, буыннар сызлаганда файдасы бар.

Әби: Әйе, кычыткан миллеген зур итеп бәйләмиләр. Чабыныр алдыннан аны 1-2 минут кайнар, аннан 3-4 минут салкын суга салып тоталар.

Әби: Иии, балакайларым, бигрәк күп беләсез икән үзегез дә. Арып та киткәнсездер, аякларыгыз да утырып оеп киткәндер инде. Бер уйнап-биеп алыгыз.

-Биетәбез.

-Әйдәгез бергә биеп алыык.

Татар биюе

Тагын бер салына

Знче бала

Телисезме, дусларым, мин сезгә табышмаклар әйтәм.

Балалар: Әйдә,әйдә

З нче бала:

Кыш көне дә яшел киём

Килешеп тора безгә.

Күркәләр бүләк итәрбез,

Килерсез әле көзгә.

(Нарат)

Кыйнамый, сукмый, үзе елата.

(Кычыткан)

Кәүсәсе ак, яулыгы яшел.

(Каен)

Бала: Әйдәгез әле каен турында да жыр жырлап алыык әле

«Ак каен» жыры башкарыла.

Яфраклары яшел ак каенның

Хәтфә жәйгән кебек һәр ягы.

Әйлән-бәйлән уйный яшь балалар,

Гөрләп тора һәр көн тау ягы.

Яшь балалар, бигрәк матур кызлар

Ак каенны сөеп мактыйлар.

Яз башында алар һәр ел саен

Ак каенда бәйрәм ясыйлар.

Ап-ак каен, инде бик карт каен,

Бизәлә ул язлар килгәндә.

Яшел яфрак яра һәр ел саен,

Кояш жылы нурлар сипкәндә.

Кыз: Әбием, миңа күрсәткән матур чигүле кульяулыгыңны безгә уйнарга биреп тор әле.

Әби: Бирәм, бирәм балакаем. *(Әби чигүле яулыгын кызына бирә)*

Кыз: Әйдәгез, кызлар, кульяулык уенын уйнап алыык әле.

“Яшерәм яулык” уенын уйнау.

Балалар түгәрәк ясап басалар. Кулларын артка куялар. Санамыш ярдәмендә яулык салучы билгеләнә. Аның кулында-кулъяулык. Ул түгәрәктән чыгып биеп йөри һәм балалар жыр жырлап бетергәнче бер баланың кулына кулъяулыкны салып китә.

-Кулъяулыгым яшел, яшел,

Алдым каен башыннан.

Сиздермичә салып китәм

Бер иптәшем артына.

Сүзләр әйтелеп бетүгә, кулъяулыклы бала уртага чыга һәм салучы белән җитәкләшеп әйләнәләр.

Әби: Бигрәк матур уйнадыгыз, яшь чакларыма кайткандай булдым. Балакайларым, миллекләрне дә урнаштырыр вакыт житте. Аларны озак итеп кояш астында тотарга ярамый, алар артык кибеп китеп үзләренең файдалы сыйфатларын, хуш исләрен югалта башлыйлар, миллекләрне күлэгәле урынга урнаштырырга кирәк, әйдәгез бергәләп элеп куйыйк аларны. Кызым, барыгыз зелпе агачыннан ясалган себеркене алып килеп коелган яфракларны да себереп алыгызчы. Эш беткәч, эш урынын чиста итеп калдырырга кирәк.

Миллекләрне элеп куялар. Эш урыннарын җыештыралар.

Әби: Уйнадык та, эшләдек тә, әйдәгез, балакайларым, бер чәй эчеп алайык әле, тәмле коймаклар белән, мин сезгә шифалы үләннәрдән тәмле чәй дә ясап куйдым. Әби белән бергәләп чәй эчәргә кереп китәләр.

ЖИМЧӘЧӘК БӘЙРӘМЕ

Хафизова Фәридә Фирдәвес кызы.

*Татарстан Республикасы Балтач муниципаль
Районының "Катнаш төрдәге Балтач
5 нче балалар бакчасы" муниципаль
бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе*

Максат: татар милли гореф - гадәтләре белән таныштыру аша илебезнең халык мәдәниятенә (традицияләренә, халык авыз иҗатына, милли халык уеннарына) кызыксыну уяту.

Бурычлар:

Белем бирү бурычы: төрле фольклор (табышмаклар, санамышлар) жанрларын һәм матур әдәбият (шигырләр) үрнәкләрен кабул итү тәҗрибәсен баеп. Балага туган якта булган тарихи вакыйгалар турында тәҗрибәне тупларга булышу. Халыкларның кайбер бәйрәмнәре табигать белән бәйлә булуы, сезонлы булуы турында күзаллау формалаштыру.

Үстерү бурычы: игътибарны, хәтерне, хыялый фикерләүне, сәнгатьчә-эстетик кабул итүне үстерү.

Тәрбия бурычы: милли гореф-гадәтләргә карата кызыксыну уяту. Туган як гореф-гадәтләре белән горурлану, табигать белән соклану хисләрен тәрбияләү. Балаларның күмәк уеннарга омтылышларын хуплау.

Балалар яше: 5-6 яшь

Җиһазлау: SMART- такта, урындыклар, зәңгәр тукума (киңлегә 40-60 см), чышмә бие декорациясе (агач төпләре, чыршылар, умырзая чәчәкләре, куаклар), уен өчен атрибутлар (күз бәйләргә яулык, түбәтәй, йөзек....)

Төзелеше:

I. Кереш өлеше

Исәнләшү

Г.Тукайның «Яз» шигырь-табышмагын тыңлау (балалар)

«Сорау –жавап» уены

II. Төп өлеш

1. Умырзая турында табышмак

2. ИКТ: «Язгы урман» виртуаль сәяхәт.

3. «Гөрләвек» уены оештырыла.

4. Уенга жыю жыры.

5. «Зимчәчәк» уены

6. Балаларның теләкләре буенча милли уен.

III. Йомгаклау өлеше

Чараның барышы:

Залда ярымтүгәрәк итеп урындыклар куелган. Залның бер өлешендә елга бие чагылдырган декорация урнаштырылган: агач төпләре, чыршылар, умырзая чәчәкләре, куаклар, SMART- такта.

Татар милли киёмнәренә киенгән балалар залга керәләр, урындыкларга утыралар.

Ике бала Г. Тукайның «Яз» шигырь - табышмагын сөйләләр.

А.б.: Рәхмәт, дусларым.

«Сорау –жавап» уены

А.б.: Дусларым «Сорау –жавап» уенын уйнап алыг! Балалар, иптәшләрөгез нинди ел фасылы турында сөйләп үттеләр?

(Балалар җаваплары: «Яз»)

А.б.: Дөрес, яз. Ә сез язның тагын нинди билгеләрен беләсез?

(Балаларның җаваплары)

Умырзая турында табышмак

А.б: Балалар, мин дә бер табышмак беләм . Кем җавабын тизрәк табар икән? Язгы кояш нурын чәчкәч,

Бар чәчәктән уздырып,

Жир өстенә калыктым

Кар мендәрен туздырып. *(Умырзая)*

А.б: Бик, дөрес. Бу умырзая чәчәге.

2. ИКТ: «Язгы урман» виртуаль сәяхәт.

А.б. : Балалар, мин сезне Язгы урманга чакырам.

Балалар SMART- такта янына чакырыла. Идәндә такта алдыннан тиешле арада умырзая чәчәкләре куелган.

А.б.: Күрәсезме: чәчәкләрне? Ул – умырзаялар. Сак булыгыз : өстенә басмагыз, өзмәгез.

Алар «Кызыл китапка» кертелгән.

Умырзая чәчәге - язнын ин беренче чәчәге. Боз катлавы эреп, жир күренә башлагач, урман аланында шәмәхә – аксыл төстәге чәчәкләр белән яз хәбәрчесе – тәүге умырзая калкып чыга. Апрель ахырларында калкып чыккан берничә көнлек кенә гомерле бу чәчкә кайдадыр сары чәчәк атса, алып таулары итәгендә күз явын алырлык ак төстә була.

Алып баручы сөйләгән вакытта экранда умырзая чәчәге сүрәтләнгән слайдлар алмашынып тора.

А.б.: Дусларым, сез ишеткәнегез бар микән? Татар халыкның умырзая белән бәйле милли бәйрәме дә бар.

(Балалар җавабы булырга мөмкин)

А.б: Сез нинди татар милли бәйрәмнәрне беләсез?

(Сабантуй, Карга боткасы, Нәүрүз һ.б.)

А.б.: Язгы бәйрәмнәрнең берсе - Жимчәчәк бәйрәме. Анда төрле күмәк, әйлән-бәйлән уеннары башкарыла. Жимчәчәк йоласы, үсемлекләр дөньясы белән бәйле. Ул язгы ташкыннар житкән көннәрдә, беренче чәчәк (умырзаялар) кар астыннан күренә башлагач, уздырыла. Яшлар матур киенеп, елга буена киләләр.

А.б.: Без сезнең белән урман янында. Жимчәчәк бәйрәменең йолаларын күз алдына китереп карыйк. Карагыз, гөрләвек ага. Аның аша сикереп матур аланга чыгарбыз.

«Гөрләвек» уены оештырыла.

Уен үткәрелгән уртасына чишмә – борылмалы ике сызык үткәрелә; төсле буяулы ике бау сузып салына. Ике сызыкның арасы 40-60 см була. Балалар татар лирик көй астына йөрергә чыккан булалар. Аларга юлда чишмә очрый. Алар бер-бер артлы тезелеп чишмә аркылы сикереп чыгалар. Чишмәне чыгып аланга чыккач балалар таралып йөгерең уйныйлар.

А.б.: Килеп тә життек. Без шундый матур табигать кочагында. Уйныйк, күңел ачыйк!

Балалар түгәреккә басалар.

Уенга жыю жыры:

Әйдәгез, дуслар, жыелыйк,

Житәкләшеп тезелик.

Тәгәрәктә бергәләп,

Күңелле көлик, уйныйк!

А.б.: Элек яшьләр Жимчәчәк бәйрәмендә «Зимчәчәк» уенын яратып уйнаганнар. Без дә уйнап алайк!

«Зимчәчәк» уены оештырыла.

Кызлар бер сафка, малайлар аларга каршы якта икенче сафка тезеләп, кулга-кул тотынышып басалар.

Малайлар сафы (кызларга җырлап киләләр):

“ Киртә буге зимчәчәк, зимчәчәк,

Киртәсендә сәмеркош, сәмеркош.

Кызлар:

Сәмеркош, сәмеркошка ни кирәк, ни кирәк?

Малайлар:

Салма алыр кыз кирәк, кыз кирәк

Кызлар:

Аны салыр кем кирәк, кем кирәк?

Малалайлар:

Алсу (Сәмирә) атлы кыз кирәк, кирәк.

Исеме атап әйтеп чакырылган кыз малайлар ягына чыга. Икенче юлы кызлар җырлый һәм малайлардан берсенең исемен әйтеп чакыра. Уен шулай тапкыр үткәрелә.

Балаларның теләкләре буенча милли уен

А.б.: Тиздән бакча эшләре башланачак , эшләр күбәячәк. Хәзер күңел ачык, уйныйк бергә! Нинди бәйрәм бездә?

Балалар: Жимчәчәк бәйрәме.

А.б.: Сез нинди милли уенны яратасыз?

Балалар тәкъдим итә («Йөзек салыш», «Утыр, утыр, Малика», «Түбәтәй» һ.б)

А.б: Кайсыгыз саный?

Санамыш әйтәләр. Берничә уен оештырыла.

А.б.: Балалар, безгә кайтырга да вакыт. Караңгы да төште инде. Бу уеннан бер атна буе үтә. Бу аланга иртәгәдә килербез әле?Ничек уйлыйсыз?

Балалар тәрбияче артыннан залдан чыгап китәләр.

“Сабый туды жиргә...”

Балага исем кушу йоласы

Хәлилова Энжә Шамил кызы.

*Татарстан Республикасы Балтач муниципаль
районы "Катнаш төрдәге Чепья балалар
бакчасы" муниципаль бюджет мәктәпкәчә
белем бирү учреждениясе*

Максат: балаларда үз халкының гореф — гадәтләренә, йолаларына һәм мәдәниятенә карата уңай хисләр, мөнәсәбәтләр формалаштыру.

Бурычлар:

- балаларны исем кушу йоласы белән таныштыру;
- балада татар халкының гореф- гадәтләренә кызыксыну уяту;
- милләт тойгысы һәм милли горурлык хисе тәрбияләү;
- буыннар бәйләнеше, исемнәр, аларның килеп чыгышы, мәгънәсе турында күзаллауларын тирәнәйтү;
- гаилә белән горурлану хисләре, өлкәннәргә ихтирам, хөрмәт тәрбияләү;

Жиһазлау: татар халкы өе күренеше өчен атрибутлар, өстәл, урындыклар, бәби бишеге, “бала елаган тавыш” – аудио, түбәтәй, йөзек.

Алдан башкарылган эш: татар халык уеннары уйнау, татар халык әкиятләрен тыңлау һәм карау, “Балага исем кушу” темасына әңгәмә үткәру, санамышлар һәм бишек җырлары өйрәнү, татар исемнәренә мәгънәсен ачыклау.

Катнашалар: эни, эти, әби, малай, кыз, дәү эни, дәү эти, 2 онык (кунак малай, конак кыз), мулла.

Чараның барышы.

Авыл өе. Бишек янында эни бала тирбәтеп утыра. Бала әнинә кулында. Читтәрәк эти, әби, малай һәм кыз утыра.

Эни: Бала туды бүген җиргә,

Фәрештәләр аңа юл ачты.

Күкләр иле садә җаннан булган

Бер баласын җиргә озатты.

-Бүген бездә зур шатлык. Өйдә гаиләгә яңа ямь, юаныч, өмет, бәхет өстәлдә. Бәхетле булып, алтын канатлы булып үссен сабыбыз.

Бишек янына килеп, бишек җыры җырлый.

Бишек җыры (Г. Тукай шигыре, татар халык көе)

Әлли-бәлли итәр бу,

Мәдрәсәгә китәр бу,

Тырышып сабак укыгач,

Галим булып җитәр бу.

Йокла, углым, йом күзәң,

Йом, йом күзәң, йолдызым,

Кичтән йокың кала да,

Еглап үтә көндезәң. *(баланы бишектә сала)*

Әби чыга: Күрим әле оныгымны,

Карап туймаслык бала.

Улым, килең котлыйм сезне

Күз тимәсен Сөбеханалла.

-Шундый онык бүләк иткән өчен зур рәхмәт сиңа, килең. *(Килеңнең аркасыннан сөя)*

Әти: Бүген бездә бәйрәм булып,

Исем кушарбыз уйлап.

Яхшы исем, матур исем

Мәгънәсе булып чынлап.

Әни: - Әниләр дә килеп житте. Әйдәгез, рәхим итегез!

(Дәү әни, дәү әти, 2 онык (кыз һәм малай) керә. Кунак малай исәнләшә)

Кунак малай : Әссәләмәгәләйкүүүүүүм!

Исәнмесез –саумысез

Бәби күрергә килдек без,

Нигә каршы алмыйсыз?

Әби: Хуш киләсез, кунаклар,

Рәхим итегез, әйдә.

Кунак кыз: Күчтәнәчләр алып килдек,

Барыгызга күп итеп.

Баллысын да, татлысын да

Озын юлларны үтеп.

(Әбигә күчтәнәч тапшыра)

Дәү әни: Күз тимәскә миләш тегеп,

Күлмәк бүләк итәрбез.

Сау –сәламәт бала булып,

Үскәнен дә көтәрбез.

(Әнигә бүләк тапшыра)

Дәү әти: Күчтәнәчне жәлләмәдек,

Алып килдек күп итеп.

Бәбине күрсәтсеннәр дип,

Әниләренә читек.

(Әнигә бүләк тапшыра)

Малай (бәбәйнең абыйсы): Сеңлем, энекешкә исем кушабыз бүген. Ләкин әлегә исем сайламадык, бик матур исем кирәк инде безнең энекәшкә.

(балалар түгәрәкләп басалар)

Кунак кыз: (санамыш әйтә)

Аладан, боладан,

Песи бара колгадан.

Песи түгел, ата каз,

Ата каздан тизрәк кач!

Уртага бер баланы чыгара, бала уйланып тора да:

Айсылу! Шат күңелле, ачык дигәнне аңлата!

Малай (бәбәйнең абыйсы): Кит әле, безнең бәби малай бит!

Кунак малай: Әйдә, хәзер мин саныйм.

Өйгә кергән бер чыпчык,

Очып йөри чык-чырык.

- Чыпчык, чыпчык, син чыпчык!

Атлап түгел, очып чык!

Кыз (бәбинең апасы): Мин таптым, мин таптым. Әмирхан булсын!

Малай (бәбинең абыйсы): Булсын, булсын, бик күркәм,

Туры килсен үзенә.

Бай күңелле малай булып,

Үссен безнең кечкенә!

Дәү әни: Әмирхан - бик матур исем. Өметле, ышанычлы дигәнне аңлата. Әмирхан исемен йөртүче кеше - төгәл кеше. Ул кайда һәм ничек эшләргә кирәк икәнлеген һәрвакыт яхшы белә.

Кунак кыз: Мулла абзый килгәнче,

Бала уянып житкәнче

Кызык итик, тик тормыйк,

Жырлы уеннар уйныйк.

(Балалар, кулга-кул тотынышып, түгәрәк ясыйлар. “Түбәтәй” уены уйныйлар)

Кыз (бәбинең апасы): - Әйдәгез, йөзек салыш та уйныйбыз.

“Йөзек салыш” уены.

Әни: Күз карасы кебек үстерербез,

Нарасыйны, газиз улыбызны.

Әти: Өсте бөтен, тамагы тук булып,

Ышан миңа, ышан, әнкәсе!

Бала елаган тавыш ишетелә.

Әти: Исем таптык бик матурны

Уянды балабыз да. *Баланы бишектән ала, тәрәзә янына барып:*

-Мулла абзый да килеп житте. Әйдәгез, түрдән узыгыз!

(Һәммәсе дә тезелешеп утыралар)

Мулла: Өссәләмәгәләйкум!

Хәерле көн сезләргә!

Исем кушу йоласын

Башлап жибәрик, әйдә.

(Мулланы түргә утырталар. Бәбине аның янындагы мөндәргә салалар. Мулла балага исем куша. “Азан” әйтә. Баиша уң колагына, аннан сул колагына “Исемен булсын Әмирхан”- диг кабатлый, дога укый)

Дәү әти: Синең матур исемен “Әмирхан” диг,

Хәзер шәжәрәгә языла.

Энеләрен, сеңелләрен тусын,

Дәвам итеп нәсел агачын.

Барысы бергә: Амин! Амин! Шулай булсын! Еллар имин, тыныч булсын! Амин!

Әни (әкрән генә сөйли): Үз милләте көен ишетеп үсә

Халык хәтерен саклар буыннар.

Тарихлардан килгән горел-гадәт,

Туган телен көйли бу ырлар.

-Кызым, кил берәз бишекне тибрәт әле.

(Бәбинең апасы бишек ыры ырылай)

Бәү-бәү итә әнекәш,

Вакыт ыткан йокларга.

Абыйларга, апаларга

Кечкенә балаларга.

Көн үтте, ә кояшны

Кара карга урлаган.

Нәни әнекәшебез

Әле йоклап туймаган.

Әнебез дәү - дәү үсә,

Ай бишектә төн үтә.

Шул төн үткан вакытта

Дәү егет бәү-бәү итә.

Әби: Саклайк буыннарга рухи хәзинәне,

Бишек ыры-күңел көзгесе.

Киләчәктә шәхес булыр өчен

Тәүге адым, ышәү өлгесе.

Әни: Ә хәзер барыгызны да бәби чәенә чакырам. Әйдәгез, рәхим итегез.

«Татар дөньясы» китабы эзләрәннән.

Шәрифиллина Айгөл Мөзәкир кызы

*Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы
Муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем учреждениесе
“Бала үсеше үзәге-Арча шәһәре 4 нче балалар бакчасы”*

Авыл өе күренеше. Сәкедә намазлык өстендә әби дисбе тартып утыра. Әниләре кунакка барырга төенчек, сумкалар эзерләп йөри. Ике кыз әниләрен тын гына күзәтәләр. Сәхнә артыннан ир кеше тавышы ишетелә.

Әти. Т-rrrrrr, малкай. Менә шулай(*сәхнә артыннан кышкы киёмнән, бүреген сала-сала килеп чыга*)Сиңа әйтәм, булдыгызмы? Машина ватык чакта, атның кирәге чыга шул. Ат эзер, әйдә, юл кешесенең юлда булуы хәерле. Кышын көннәр кыска, караңгы төшкәнче барып житик. Яшь чакларны искә алып, ат жигеп кунакка барып кайтыйк әле.

Әни. (*Әбигә карап*) Ярар, әнкәй, без кузгалабыз. Ике кич кунып, кече атнага кайтып житәрбез, боерган булса. Йорт-жиргә күз-колак булып торырга ярый сез бар әле. Исәнлектә күрешергә насыйп итсен. Кызым, сезгә әйтәм, ишетсен колагыгыз, безнең йөзгә кызыллык китерәсе булмагыз. Малай-шалай, егетләр кертә күрмәгез. Аллам сакласын, авыл буйлап даныгыз китәр. Әбиегезнең сүзен тыңлагыз. Мичкә бөлеш тыктым, бер сәгатътән алып ашарсыз яме.

Олы кыз.Әстәгъфирулла, әни, ни сөйлисең син. Зинһар борчылмагыз, тыныч булыгыз. Исән-сау йөрөп кайтыгыз. Кодаларга, апа белән жизнигә сәлам әйтегез.

Кече кыз. Әни, әни, сез кайчан кайтасыз?

Әни. Ике кич кунарбыз. И, рәхмәт төшкере, кая соң төенчегем?! Кызым, теге зур шәлемне дә алып бирче, бөркәнеп утырым(кече кыз табып бирә).

Әти. Буласызмы сез бүген?! Утырышыгыз барыгыз да, борынгыча, юл алдыннан бер дога кылайк. Әйдә, әни укып жибәр (*сәкегә утырып бергә дога кылалар һәм төянеп чыгып китәләр*).

Кече кыз. Апа, апа дим, әни беркемне дә кертмәскә кушты. Ә кызлар килсә ни диярбез?

Әби. (*сөйләшкәнне ишетеп ала, кеткелдәп көлә*) Борчылма балам, мин өйдә бит. Кертербез ахирәтләрегезне. Килегез әле, бер әйбер күрсәтәм. (*Сандык янына алып бара, аннан «Татар дөньясы» китабын ала.*)Менә карагыз әле, Әсмабикә әбиегезнең улы Мансур миңа Казаннан нинди затлы бүләк алып кайткан. Син авылның абыстае, сиңа атап алдым,

кече буынга тәрбия бирерсең диде. (*Ишек шакыган тавыш ишетелә*) Менә иптәшләрегез дә килде бугай.

Кече кыз. Апа, апа, ачыйммы?

Олы кыз. Хәзер сеңлем, үзем ачам. Кем бар анда?

Тавыш. Бәләш исен сизәбез, аулак өйгә киләбез.

Әйдәгез, кызлар әйдәгез. (*Киттеләрме, кайчан кайталар, озак торалармы һ.б. шундый сораулар белән шаулашалар*)

Әби. Оланнар, бире килегез әле. Мансур абыегызның бүләген бергәләп карыйк. (*Әби тирәсенә жыелып утырмакчы булалар, тагын ишек шакыйлар*) Монсы егетләрдер ахрысы. Без яшь чакларда эти-эни кунакка киткәч шулай егетләр-кызлар жыелыша торган идек. Кызым, кара әле, кем бар анда.

Олы кыз. Хәзер әбекәй, син өйрәткән такмакны сөйлим, ошатсалар керерләр

Чыгам өйдән

Карасам, берәү килгән.

Аягында жилән.

Өстенә читек-кәвеш кигән.

Борынына төшкән бүрек,

Булмый йөзен күреп,

Бүреген күтәреп карасам,

Вот тебя раз, Ибрай таз!

(*Көлешеп малайлар керә*)

Малай. Минем бабам өйрәткәнне дә тыңлап карагыз.

Ошбу баскычларга басмас идем,

Баскычлары бадьян агачы.

Ошбу йортка кермәс идем,

Хужалары – сандугач баласы.

Әби. Килүегез бик яхшы булды әле. Мансур абыегыз бүләк иткән китапны бергәләп карарбыз. Анда татар халкы турында татарча да, русча да бик тәфсилләп язылган(*күрсәтә*). Әкрэн генә таныша башласак, шәт сөз дә милләтебезнең үткәнен белерсөз, үзегезгә сөндерерсөз. Әйдә, эскәмиягә, сәкегә тезелешеп утырыгыз.

Кече кыз. Әби, әби, син миңа сәке турында өйрәткән шигырь-не сөйләп күрсәтимме?

Әби. Әйдә балам.

Кече кыз.

Сәке – безнең өстәл иде,

Сәке – безнең карават.

Кирә кчакта чэй эч шунда,

Кирәк икән – кырын ят.

Сәке – безнең сандык иде,

Каз оясы сыярлык.

Сәке асты сарай иде,

Ярган утын куярлык.

Сәке түренә өелгән

Түшәк, ястык, мендәре.

Сәке – әби-бабаемның

Намаз укыр мөнбәре...

Йорт-кураһның төп жиһазы

Сәке булган элгәре.

Әйтерсең, шунда төйнәлгән

Жир һәм Жиһан егәре!

Әби. Шулай шул, балам. Менә әтиегез дә борынғыны хөрмәт белән искә алып өебезгә сәке ясап куйды шул.

Кыз бала. Әбекәй, ә сез нинди уеннар уйнарга ярата идегез? Безгә дә өйрәт әле.

Әби. Оланнар, без элекке заманнарда эштән ял иткәндә «Чәккеч, суккыч» уенын бик ярата идек. Уртага дүрт бала чыгып баса. Калганнар түгәрәктә. Бергәләп жырлап түгәрәктә әйләнәбез. «Чәккеч, суккыч»ны әйткәндә, уртадагы балалар белән кушылып, култыклашып биибез.

Самолеттан күренәдер

Татарстан кырлары.

Чәккеч, чапкыч, ургыч, суккыч,

Триер-триер комбайн.

Космос кинлеген яулады

Безнең ил батырлары.

Чәккеч, чапкыч, ургыч, суккыч,

Триер-триер комбайн.

Кызыл байрак уртасына

СССР дип язылган.

Чәккеч, чапкыч, ургыч, суккыч,

Триер-триер комбайн.

Кызыл байрак шуңа кыйбат –

Кан эченнән табылган.

Чәчкеч, чапкыч, ургыч, суккыч,

Триер-триер комбайн.

Аллы-гөлле чәчәк ата

Безнең урман буйлары

Чәчкеч, чапкыч, ургыч, суккыч,

Триер-триер комбайн.

Малай. Бик күнелле уен булды бу әби. Китапны тагын карыйк әле. (*карийлар*)

Малай. Элекке заманнарда безнең халыкның киёмнәре күз явын алырлык матур булган икән. Без дә түбәтәй, камзул, читекләрне яратып киябез. Шуларны күрсәтеп бер биеп алайык әле.

Парлы бию башкарыла.

Малай.

Челтәр икән якасы,

Бигрәк матур тәңкәсе.

Аккош микән, былбыл микән

Моңы тапкан әнкәсе?

Малай.

Их, безнең татар кызлары,

Ак калфак киюләре.

Калфак кигән чибәрләрнең

Ягымлы көлүләре.

Үзебез турында бер матур жыр да башкарып әле.

«Шома бас» жыры башкарыла. Татар халык көе, Гамир Насрый сүзләре.

Әби. Булдырдыгыз, балакайларым. Китапның иң тәмле битләрен дә күзәтик әле. (*балалар китапны карыйлар*) Хәзер ризыклар бик мул, кибет киштәләре сыгылып тора. Без үскәндә иң тәмле ризык – тир түгеп үстергән икмәк булды. Шулай да барына риза булдык. Балакайлар, китап ошадымы сезгә? Мәктәптә укый башлагач, тагын килерсез әле яме. Китапны бергәләп укып чыгарбыз. Сезнең өчен тупланган бу хәзинәне саклап, үскәч, үз балаларыгызга да тапшырырсыз. Татар милләтен бергәләп сакласак, телебез дә сакланыр, киләчәгебез дә өметле булыр.

Олы кыз. Әни бер сәгатьтән бәләш ашарга кушкан иде... Исе чыккан бит, әйтмисез дә.

«Татар дөнъсы» китабындагы тәмле ризыкларны күргәч авыз суларыгыз килгәндер.

Әби. (*бәләш алып чыга*). Әйдәгез әле оланнар, борынгыча, сәкегә утырып, бисмилланы әйтеп бәләштән авыз итик.

Бәйрәм күңелле көй астында чәй эчү белән тәмамлана.

Каз өмәсе

Исрафилова Раилә Мөхәммәтфатих кызы

*Татарстан Республикасы Балтач муниципаль
районы “Бөрбаи балалар бакчасы” муниципаль
бюджет мәктәпкәчә белем биру үчреждиясе*

Максат: Милли горейф-гадэтлэрне һәм йолаларны торгызу.

Бурычлар:

*Балаларда татар милли йолаларына кызыксыну тәрбияләү, башка милли халыклар белән дуслыкны ныгыту.

*Балаларга сэхнэ осталыгы, сэнгатьчэ бию, жырлау күнекмэлэре бирү, сөйлэм теллэрен үстерү.

*Балаларны татар халык ижатының гүзэл үрнәкләре белән таныштыру, татар халкының милли, зәвыклы, матурлык яратучы халык икәнлеген аңлату.

Хэзерлек эшлэре: сынамышлар, санамыш, табышмаklar, жырлар, биолэр, уеннар
өйрэнү, тамаша өчен атрибутлар, костюмнар эзерлэу, өй эчен бизэу өчен жиһазлар ясау.

Жиһазлау: сандык, мендэрлэр, чиккэн сөлгелэр, кулъяулыктар, самовар, савыт-саба, татар халкының милли ризыктары, тәрзә макеты, гармун, эчә тутырылып теккән казлар, каз каурыйлары, каз канатлары, май канатлары, аудиоязмада каз кычкырган тавыш, баян.

Тыйнак кына жыештырылган, милли итеп бизэлгән авыл өе эче. Почмакта чигүле сөлгеләр, куляулыклар эленгән, түрдә аш өстәле, стена кырыенда сандык, аның өстендә каз мамыгы тутырылган мендәрләр, чиккән куляулыклар, урындыклар, каз салу өчен табаклар, өстенә чигүле эскәтер япкан сәке.

Хужа эби каз йолкучы кызларга өстэл, каз мамыгын салу өчен табаклар эзерләп йөри, сөйләнә:

-Бүгөн каз өмөсө ясап алырга ниятлөдөм эле. Авылыбызның уңган, булган чибәр кызларына да эндөштем. *(Авыз эченнән көйли)*

Каз	өмөсөнө	жыйналды
Тирэ-күрше кызлары...		

(Тышта аудиоязмада каз кычкырган тавышлар, каз тоткан тавышлар ишетелә)

Күрше әби керә.

-Керергә мөмкинме? Күршекәем, нихәлләрең бар?

-Бик яхшы, әйдә кер, утыр. Үзеңнең хәлләрең ничек соң?

- Әйбәт кенә йөрөп торам. Я, йортка бер дога кылыйк. (Утырып дога кылалар)

Күрше әби: Ихатаңда кешеләр йөргәнән күргәч кердем, әллә берәр эш майтарасыңмы?

-Шулайрак иде шул, менә казларны суеп йолкырга өмә жыйган идем.

-Андый вакытта кеше артмый. Мин дә жыенып керим әле.(Чыга)

Казларны тотып кызлар керә.

Олы кыз Гөлфия: Әби, казларны кая куйыйк?

Әби: Менә монда куегыз, үзегез дә тезелешеп жайлап утырыгыз. Казларны алдыгызга берәм-берәм алыгыз. Хәерле сәгәтә булсын.

Күрше әби керә: Хай, көне дә көне, салкынайтып жибәрде. Ярар, әйдә салкынайтсын, казларны салкын суда юсаң, ите дә тәмле була, тәне дә аграк була.

Олы кыз Гөлүсә: Кызлар, казларыгызны кулдан төшереп жибәрә күрмәгез, казны кулдан төшереп жибәрсәң, кул арты китә, диләр.

Айсинә: Без дә беләбез андый сынамышларны. Көз озын килсә, яз соң килер.

Ризәлә: Кыр казлары иртә китсә, кыш иртә килә.

Әминә: Кыш көне кошлар түбән очсалар, кыш салкын, югары очсалар, кыш жылы килә.

Галия: Әгәр беренче кар коры булса, жәй яхшы килер.

Олы кыз Гөлфия: Кызлар, бик күп беләсез икән бит сез сынамышларны, бер жырлашып утырыйк әле.

Кызлар: Жырлыйбыз, күңелләр күтәрелеп китәр. *(Бергәләшеп “Каз канаты” көенә жырлайлар)*

Каз канатларын йолкабыз,

Без эшне яратабыз.

Уйнап-көлеп, жырлап-биеп,

Күңелне юатабыз.

Каз канаты тәмле пешә

Утын яккан мичләрдә.

Сөйләшәбез, серләшәбез

күңелле кичләрдә.

Олы кыз Гөлүсә: Бигрәк моңлы, бигрәк матур жыр. Нинди жыр бу?

Кызлар: Бу татар халык жыры “Каз канаты”.

Әби: Кара, казлар ничек чиста булганнар. Кызлар, берничәгез каз юарга чишмәгә төшәргә әзерләнегез, берничәгез монда калырсыз, миңа булышырсыз. Каз мамыгы тутырып

Бу

куярбыз. Хай, бу каз мамыгының йомшаклыгы, менә монысы узган елгы мендәр, бигрәк йомшак.

Камилә тотып карый: Әби, бигрәк йомшак икән бит бу! Бу мендәргә баш тиюгә йоклап китәсең.

Олы кызлар иңнәренә көянтә асалар, каз элөп чыгалар.

Гөлүсә: Кузгалдык, кызлар, хәерле сәгатътә булсын.

Әби: Шулай булсын, ипләп кенә юып кайтыгыз әле.

Кызлар жырлый-жырлай каз юарга китәләр.

Күрше әби: Мин сезгә каурий сыдырырга өйрәтим әле. Менә шулай сыдыралар (*өйрәтә*).

Аннан соң сыдырылган каурийларны су юлына сибәләр, монысы тагын да күңелле эш.

Каурийларны берәм-берәм рәтгән сибәләр, икенче елга да шул юлдан бик күп казлар тезелешеп су коенырга төшсәңнәр, дип.

Гөлфия: Әйдәгез, кызлар, табышмаклар әйтешәбез.

Камилә: Үзем әйтим әле беренче: үзе су, үзе каты, нәрсә ул? (боз)

Айсинә: Соскы борын бакылдык, күп сөйләшә такылтык. (үрдәк)

Галия: Яңа савыт – тишеләп беткән. (иләк)

Каз юучы кызлар кайталар.

Ризәлә: Казларны бик әйбәтләп юдык, әби.

Зилә: Чишмә суы бигрәк салкын.

Дилия: Казлар бик симез булганнар.

Әминә: Бу каз бигрәк файдалы кош инде.

Әби: Рәхмәт яугырлары, туңмадыгызмы? Кара әле, Гөлфәния, ничек ап-ак булганнар!

Күрше әби: Әйе, салкын су үзенекен эшләгән, казлар бик матур, сөбеханалла.

Әби: Сулары да саркыр, менә шул сәкегә тезеп куйыйк. Мин сез кайтышка каз маендагына кыздырып коймак пешердем, казның вак-төякләреннән бөлеш салдым. Табынга рәхим итегез.

Кызлар бергәләшәп чәй эчәләр.

Ризәлә: Әби, коймагың бик тәмле булган.

Камилә: Ә бөлеше тагын да тәмлерәк, телеңне йотарлык!

Әби: Үзегез дә бик тәмле телле икәнсез, ашагыз әле, ашагыз. Менә чәй ясадым, эшләгәндәге кебек ашагыз.

Өстәл яныннан рәхмәт әйтеп кузгалалар.

Гөлфия: Берәр уен уйнап алабызмы?

Кызлар: “Яшел-яшел кульяулыгым”ны.

Дилия: Үзем саным.

Зэйни-зэйни Зэйнәбем,
 Атны кая бәйләдең?
 Алмагачка бәйләдем.
 Алма төште шап итеп,
 Зэйнәп чыкты ялт итеп.
 Түгәрәкләнешеп басалар, артта бер кыз кульяулык тотып биеп әйләнә, жыр тәмамлануга
 бер иптәшенең артына сиздермичә генә яулыкны ташлый, үзе алга биеп китә һәм теге
 кызның урынын ала.
 Яшел-яшел кульяулыгым
 Яшел чирәм өстендә.
 Сиздермичә ташлап китәм
 Бер иптәшем артына.
Ризәлә: Биисе килә. Биик әле.
 Лирик бию “Каз канаты”
 Еракта малайлар жырлап килгән тавыш ишетелә.
 Су буенда зәңгәр чәчәк,
 Якты нурлар тарата.
 Безнең кызлар һәм малайлар
 Зәңгәр чәчәк ярата.
 Дус-ишләрең арасыннан
 Берсен сайлап ал әйдә.
 Тезләреңә ипле булсын,
 Мендәреңне сал әйдә.
Малайлар: Исәнмесез, кызлар!
Кызлар: Сәламегезне алдык, кесәгә салдык.
Ильяс: Казларыгыз симез булсын, кызлар.
Кызлар: Казларыбыз симез, кызларыбыз игез.
Әмир: Кертегез инде, кызлар!
Әби: Ишек бавы бер алтын, безнең кызлар мең алтын, бүләгегез бармы соң?
Олы малай: Бар, Мәрфугаттәй, менә *(иңенә шәлъяулык сала)*
Әби: Болай булгач кертмичә булмас инде, кызлар.
Кызлар: Керсеннәр. *(Малайлар керәләр)*
Әмир: Кызлар, жырлы-биюле уен уйныйбызмы?
Барысы бергә: Уйныйбыз. Кайсын уйныйбыз?
Рамазан: “Чума үрдәк, чума каз” уенын.

Түгәрәктә “Чума үрдәк, чума каз” уенын уйныйлар

Чума үрдәк, чума каз,

Чума үрдәк, чума каз.

Тирән күлне ярата шул, ярата,

Тирән күлне ярата шул, ярата.

Әмир үзенә иптәш эзли,

Әмир үзенә иптәш эзли,

Белмим кемне ярата шул, ярата,

Белмим кемне ярата шул. ярата.

Әби: Ничек матур итеп жырлап-биеп уйныйсыз сез. Карап торам да үземнең яшь чакларым исемә төшә. И-и-и, без яшь вакытта күңелле иде ул! Күрше Кукмара, Саба районнарыннан керәшен, мари, удмурт, рус карендәшләребез килеп кушылгач, түгәрәгебез тагын да киңәеп, жырларыбыз дәртләнеп китә торган иде. Дус яшәдек шул, күршекәем, әйеме? Менә сугыш дигән афәт кенә урлады яшьлегембезне. 76 ел көтәм инде бабаегызның кайтканын, күренми генә. *(Яулык чите белән күзләрен сөртә)*

Күрше әби: Күңелсезләнмә әле син болай, кунаклар килергә тиеш дигән идең, кемнәр соң алар?

Әби: Менә исәр баш, онытканмын бит. (Тәрәзегә барып карый) Килеп житкәннәрдер инде алар, каршы алыгыз.

Керәшен кызлары: Саулармы, сез! (Ипи бирәләр)

Удмурт кызы һәм малае: Зечбуресь! (Милли киёмле курчак бирәләр)

Рус кызы һәм малае: Здравствуйте! (Кул эше агач савыт һәм кашык бирәләр)

Рус малае: Безнең тагын бүләкләребез бар.

Һәр милләт үз милли биюен башкара.

Олы малай: Кунак ашы - кара-каршы, диләр, кунакларга “Алларын да алырбыз, гөлләрен дә алырбыз” ны жырлыйбызмы?

Барысы бергә: Жырлыйбыз.

Малайлар бер, кызлар икенче якка тезелешеп басалар һәм кара-каршы жырлыйлар.

Малайлар: Уйнасак та, жырласак та

Гармун кулларыбызда.

Алсу гөлләр чәчәк атсын

Йөргән юлларыгызда.

Кызлар: Алын алырсыз микән,

Гөлен алырсыз микән?

Урталарга чыгып сайлап,

Кемне алырсыз микэн?

Малайлар: Алларын да алырбыз,

Гөлләрен дә алырбыз.

Күңелебезгә кем ошаса,

Шуны сайлап алырбыз.

Кызлар: Челтәр элдем читәнгә,

Жилфер-жилфер итәргә.

Малайлар: Без килмәдек буш китәргә,

Килдек алып китәргә.

Бергә: Алларын да алырбыз,

Гөлләрен дә алырбыз.

Күңелебезгә кем ошаса,

Шуны сайлап алырбыз.

Әби: Рәхмәт, балалар, мин дә сезгә яшь вакытта яратып уйнаган бер уенны өйрәтим әле.

(“Түбәтәй” уенын уйныйлар)

Әмир: Дуслар, күңелле ял иттек, әбигә рәхмәт әйтеп, кунакларны да алып уеннарыбызны клубта дәвам итик.

Барысы: Әйе шул, киттек әйдә.

Гөлфия: Югары очларны да чакырыйк.

Гөлүсә: Түбән очларны да.

Парлашып басалар һәм җырлап әйләнәләр.

Биек икән тавыгыз,

Каршы ява карыгыз.

Без килдек тә кунак булдык,

Инде үзегез барыгыз.

Алай итәргә кирәк,

Болай итәргә кирәк.

Хужаларга рәхмәт әйтеп,

Кайтып китәргә кирәк.

Балалар җырлаганда ике кыз кунакларга май канаты өлгешәләр.

Безнең аулак өйдә

Антонова Алсу Фәрит кызы

*«Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы
Байлар Сабасы шәһәр тибындагы бистәнең гомуми
үсеш бирүче төрдәге 5 номерлы Саба «Бэлэкчә»
балалар бакчасы» мәктәпкәчә белем муниципаль
бюджет учреждениесе*

Максат: мәктәпкәчә яшьтәге балаларда үз Ватаннарына карата мөхәббәт хисе үстерү, патриотик сыйфатлар булдыру һәм татар мәдәнияте мирасын арттырырга омтылу.

Чараның бурычлары:

Тәрбия бурычы: ижади активлык күрсәтүгә ярдәм итү, балаларның мәдәни-эстетик хисләрен формалаштыру.

Үсеш бирүче бурыч: театральләштерелгән форма чарасы аша мәктәпкәчә яшьтәге балаларда татар телендә ирекле аралашу күнекмәләрен үстерү.

Укыту бурычы: балаларның татар халык бәйрәмнәренә эчтәлегә һәм тарихы турында күзаллауларын формалаштыру (авылларда утырышлар -аулак өй).

Балалар белән алдан эшләү:

- татар телендә мультфильмнар карау;
- биюне өйрәнү;
- татар халкының гореф-гадәтләре белән танышу;
- татар халык әкиятләрен уку;
- мәкальләрен, җырларны, шигырьләрен ятлау.

Кирәкле җиһазлар: татар йорты почмагы: милли күлмәк, чигелгән сөлгеләр, мич, табын, самовар һ. б.

Төп геройлар: кунаклар (балалар), тәрбияче, әби.

Чара барышы.

Тәрбияче: татар халкы борынгы заманнарда «Аулак өй» бәйрәмнәрен уздыруы белән аерылып торган. Гадәттә, бу утырышлар кыш җитү белән башланган.

Авыл яшьләре үзләре белән аталган йортка кул эшләре алып килгәннәр. Бу йортта егетләр һәм кызлар биеләр, җырлыйлар, уйныйлар һәм бергәләп күңелле кич үткәрәләр.

Төркем бәйрәмчә бизәлгән: чигелгән сөлгеләр, өстәлдә самовар һәм касалар. Әби йон эрли, кинәт ишек шакыла һәм төркемгә балалар керә.

Балалар: Исәнмесез!

Әби: минем кадерле балаларым килде *(балаларны кочаклый)*. Исәнмесез, туганнарым! Әйдәгез, табынга сыйлар жыябыз. Сез бал, чәк-чәк, кыймакларны безнең өстәлгә урнаштырыгыз, ә мин әлегә самавырны куям.

(Әби самовар белән ишек артына чыга, ә балалар чәй өстәленә сыйлар жыялар).

Әби: утырыгыз, кадерлеләрем! Күңелле итеп сөйләшербез. Әйдәгез, бергәләп дога укыйк *(балалар әби белән дога укыйлар)*.

Безнең матур һәм күңелле яшьлек чоры бар иде балалар! Егетләр гармунга жырлар жырлап авылның киң урамнары буйлап йөриләр, ә кызлар үз йортларында тыйнак кына аларны көтеп утыралар.

Кызганычка каршы, хәзер яшьләр без уйнаган уеннарны бөтенләй белми.

Тәрбияче: Әйе, сез барысын да дөрөс әйтәсез әби. Хәзер яшьләр күңелле һәм матур вакыт үткәрә алмый. Алар авылларда аулак өйнең ничек үткәннән дә белмиләр.

Беренче бала: әби, ә нәрсә ул аулак өй? Аны ничек үткәрәләр?

Әби: элек, авыл кызының яки егетнең әти-әнисе өйдән киткән булса, мондый йортны аулак өй дип атаганнар. Монда яшьләрнең кичке очрашулары уза.

Кызларга кунакка яшь егетләр килә. Бу вакытта шаяртулар, биюләр, жырлар башкару башлана. Вакыт бик тиз һәм күңелле үтә.

Икенче бала: әби, без сезнең яшьлек уеннарын уйнарга телибез. Сез безне өйрәтерсезме?

Әби: балаларым, сезнең кунакка килүегез бик яхшы. *Тәрбиячегә мөрәҗҗәгать итеп:* әйдәгез, балаларыбызны аулак өебезнең кызыклы уеннарына өйрәтик.

Тәрбияче: Бу уен, мөгаен, «Уйла һәм тотып ал» дип аталадыр?

Әби һәм балалар бергәләп «Уйла һәм тотып ал» уенын уйныйлар.

Балалар бер рәткә идәнгә утыралар. Алда уенны алып баручы тора. Аның күзләре яулык белән бәйләнгән. Балаларның берсе житәкче янына килә һәм аның исемен әйтә. Шул вакытта аның жылкәсенә кулын куя.

Уен житәкчесе тавышы буенча баланы танырга тиеш, әгәр исемен дөрөс дип атый икән, ул тиз генә күзләрен ача һәм качкан кешене куа башлый. Әгәр исем дөрөс булмаса, башка уенчы алып баручыга чыга. Әгәр исем фаразланса, уенчы житәкченең жылкәсенә (икенче тапкыр) кагылып, билгә бирә.

Әгәр дә житәкче уенчыны тотмаса, уенны аның белән тагын бер тапкыр кабатларга мөмкин. Әгәр уенчы тотылса, житәкче рәтнең азагында урын ала, ә тотылган бала житәкче була. Уенда чират үтәлгә тиеш.

Тәрбияче: безнең вакытта аулак өй утыру һәм күнел ачу урыны гына түгел иде. Мондый кышкы, озын кичләрдә авыл кызларының кул эшендә никадәр талантлы булуларын тикшерәләр. Кызлар барысы бергә булачак каләшләр өчен бирнә әзерләгәннәр.

Өченче бала: бирнә нәрсә ул?

Әби: бирнә - бу кыз өчен олы тормышта кирәкле чигелгән әйберләр. Менә сезнең алда минем сандыгым (*әби сандыгын ача һәм әйберләрен күрсәтә*).

Бу минем алъяпкычларым, сөлгеләрем, яулыкларым. Карагыз, ашъяулыкта матур чәчәкләр, аккошлар һәм үсемлекләр чигелгән. Татар кызларының алъяпкычлары һәрчак игүтибарны үзләренә җәлеп итәләр. Воланнар белән тегелгән күлмәк шулай ук татар кызының милли бизәгә булып тора. Егетләр үзләренең түбәтәйләрен хөрмәт иткәннәр.

Тәрбияче: мин түбәтәйне күрдем һәм шунда ук аулак өйдәге уенны искә төшердем, ул «Түбәтәй»дип атала.

(Музыка астында түгәрәктә торган балалар түбәтәйне кулдан кулга тапшыралар. Жыр туктагач, кулларында түбәтәй калган бала биремне үтәргә тиеш (жыр жырларга, биергә, көлкеле табышмак сөйләргә һ.б.)).

Ерактан килдем,

Түбәтәйне кидем.

Барысын да

Гажәпләндерергә теләдем!

Түбәтәй, түбәтәй,

түбәтәйдә матурлык –

Менә кемнең түбәтәе бар

Без шунарда тукталдык.

Әби: ә менә шушы көянтә белән мин чишмәгә су алырга бара идем (*татар көйләре әкреләп башкарыла кызлар «Каз канаты» буюенә чыгалар*).

Әби: безнең яшь вакытлар кайда соң? Мондый утырышларда без күнелле уеннар үткәрдек: «Челтәр элдем читәнгә», «Тәгәрәшле», «Йөзек салыш» һ. б.

Икенче бала: Әйдәгез, сезнең белән «Йөзек салыш»уенын үткәрик. Ризамы?

Балалар әйләнә буйлап матур итеп утыралар. Уен җитәкчесе кулында яшеренгән йөзекне аларның учларына салырга тиеш. Ул һәр катнашучының кулларына кагыла һәм бөтен түгәрәкне әйләнәп чыга. Берәрсә янында ул тоткарлана. Башкалар алып баручының тәртибен, аның ишарәләрен күзәтеп, йөзекне кем алганын билгеләргә тиеш.

Катнашучылар арасында йөзекне алмаганнан соң, алар аны алганнарына ишарә итүчеләр дә булырга мөмкин. Уен ахырында алып баручы түгәрәкнең үзегенә баса һәм «Йөзек алучы капка янына чык!» дип дәшә.

Йөзек хужасы түгәрәкнең үзегенә йөгерергә тиеш, ә башка балалар аны тотарга тырышалар. Әгәр дә йөзек алган бала алып баручыга кадәр йөгерә алса, ул үзе бу рольне башкара.

Беренче бала: Әйдәгез уенны тагын бер тапкыр кабатлыйк!

Әби: ә хәзер мин сезгә тагын бер кызыклы уен тәкъдим итәм, бу һәркем өчен күңелле булыр иде.

Уен «Кызыклы сикерү» дип атала.

Зал уртасында диаметры 25 метрга кадәр булган түгәрәк билгеләнә. Зур түгәрәк эчендә һәр катнашучы өчен кечкенә түгәрәкләр (диаметры 35 см) билгеләнә. Зур түгәрәкнең үзегендә житәкче тора.

Житәкче сикерү өчен старт бирә. Бу сүзләрдән соң, уенчылар бер аякта сикергәндә урыннарын алыштыралар. Бу вакытта житәкче берәр уенчының урынын алырга тиеш, ул шулай ук аяк төбөндә сикерә. Кем урынсыз калса, ул житәкче була. Ике уенчыга бер түгәрәктә булу тыела. Бер-береннә түгәрәктән этеп чыгарырга ярамый.

Әби: сез нинди акыллы, тырыш һәм житез! Сез барыгыз да тиз, кыю һәм акыллы!

Малайлар: кызлар сез безгә бик матур бию күрсәттегез, әйдәгез хәзер бергә биибезме? *(балалар «Аулак өй» парлы биюен башкаралар).*

Тарала моңнар урамга кайда бүген аулак өй?

Аулак өйдә туган сөю – гомерлек ул аулак өй.

Сагынып сине искә ала әби-бабай аулак өй-

Яшьлекнең иң гүзәл чагы булып истә калган өй!

Аулак өй, аулак өй, әй аулак өй, аулак өй

Уйната да, жырлата да, биетә дә аулак өй!

Аулак өй, аулак өй, әй аулак өй, аулак өй-

Аулак өйгә йөрмәгән кыз, егет күңелен яуламый!

Әби: безнең балаларыбыз нинди житез!

(Яшьлеген искә төшереп, балалар белән биш башлый).

Тәрбияче: сез ничек яхшы, җиңел һәм матур биисез әби. Менә сезгә кунаклар бездән күчтүнәч *(йомыркалар эләшә).*

Аннан соң «Йомырка салыш»уены үткәрелә. Балалар кашыкларга йомырка салалар һәм бер-берсе белән ярышалар (*авызларда кашыклар белән йөггерү*).

Балалар ярымтүгәрәк булып тезеләләр.

Беренче бала:

Без бик күңелле вакыт үткәрдек!

Хужаларга рәхмәт әйттик.

Күчтүнәчләрне кесәгә салыйк,

Барыбыз да өйгә кайтыйк!

Икенче бала:

Очрашу бик тату үтте,

Жырладык, биедек, уйнадык.

Безнең белән күңел ачмаган кешеләр

Күп нәрсәне югалтты.

Әби:

Һәрвакыт дус булыгыз,

Күңелле һәм күркәм яшәгез.

Кайгы сездән китсен

Бәхет озакка килсен!

Тәрбияче: барысы ничек кызык үтте, әбиебез үзенә бәхетле һәм күңелле яшълеген искә төшерде. Бу бәйрәмне үткәрүебез яхшы. Бу очракта без традицияләребезне югалтмыйбыз, аларны дәвам итәчәк һәм арттырачак буын бар! Рәхмәт сезгә балалар!

Балалар: рәхмәт сезгә. Безгә китәргә вакыт. Сау булыгыз!

Жыр: «Без бәхетле диябез».

“Бирнә жыю” йоласы

Гайфиева Гөлүзә Тимерхан кызы

*“Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы
Кызыл-Мишә "Акчәчәк" балалар бакчасы
мәктәпкәчә белем муниципаль бюджет учреждениесе”*

Бурычлар: Балалар бакчасында балаларны милли тәрбия бирү, гореф-гадәтләр белән таныштыру.

Бирнә" жыю" бәйрәм турында күзаллауларын киңәйтү, анда катнашырга теләк тудыру. Халык бәйрәмнәре аша балаларга милли рух, күңел күтәренкелеге, шатлык хисләре тәрбияләү.

Жиһазлар: Спорт мәйданчыгы бәйрәмчә төрле төстәге шарлар, чигелгән сөлгеләр белән бизәлә.

Алдан эшлängән эш: Татар халык бәйрәме Сабан туй турында тулы мәгълүмат бирү, шигырьләр, җырлар, биюләр өйрәнү, алдагы көнне барлык төркем балаларын бәйрәмгә чакыру.

Бәйрәм барышы: Тантаналы көй астына балалар чыга.

Алып баручы:

“Сабантуй бәйрәме –дуслык бәйрәме ул”

Сабан туге күч сынашу, күңел ачу бәйрәме.

“Сабантуй” дигәндә кемнең дулкынланмый йөрәге!

Тайлар йөгәнләдеңме, атлар иярләдеңме?

“Сабан туге” җитә диеп, бүләк эзерләдеңме?

Алып баручы:

Авыл халкым минем, Кызыл-Мишә халкым

Изге жирем, газиз Ватаным !..

Бүгенгеңне синең аңлар өчен

Үткәннәргә барып кайтамын.

Алып баручы:

Кызыл - Мишә дигән авылым бар,

Татар дигән халкым бар минем.

Узганнардан түгел, мин халкыма

Киләчәктән урын барлаймын.

Сәхнәгә “Сабантуй” җырын җырлап бер төркем егет - кызлар керә

1)Бүген бездә Бирнә жыю бәйрәме-

Биибез дә җырлайбыз

Җырлап-биеп куанышып

Сабантуйны зурлайбыз.

Сабантуй, сабантуй,

Чәчү беткән кырларда.

Яңа җырлар өйрәндәк без

Сабантуйда жырларга.

Тыпыр-тыпыр тыпыр-тыпыр,

Тыпырдашып басабыз.

Бирнә жыю - ул шундый бәйрәм,

Бергә күңел ачабыз.

- Сабантуй илдә! Сабантуй! Йоклап калучылар юкмы?

- Сабантуй – ул дуслык бәйрәме.

-Сабантуй – ул татар халкының көтеп алган изге бәйрәме!

Бергә: Котлы булсын Сабан туйлары!

- Хәерле көн абыйлар,

Хәерле көн апалар!

Хәерле көн егет-кызлар

Барча-барча авылдашларлар!

- Бәйрәмгә бирнә жыярга

Кузгалдык әле бергә.

Бүләкләрнең иң затлысы –

Сабантуй батырына.

Яшь кызлар, яшь килеңнәр, сөйкемле апалар! Сездән сабантуйга бүләк көтәбез!

Каршыга чигүле сөлге тотып Алсу чыга:

- Бәйрәмгә дип эзерләнгән чигүле сөлгем менә

Бүләгемне тапшырырсыз көрәштә жиңүчегә.

Бергә: Рәхмәт яусын! Рәхмәт яусын!

Балалар бергә:

Түтәйләр, түтәйләр,

Чыгарыгыз күкәйләр

Безгә бирсәң бер күкәй

Тавыгыгыз салыр йөз күкәй

Бер чиләк йомырка тотып Рамилә керә:

- Сабантуйга бирнә жыясыз икән. Минем дә бүләгем бар. Бәхетегез шушы йомыркалар кебек түгәрәк булсын.

Бергә: Рәхмәт яусын! Рәхмәт яусын!

Рамилә:

- Ә минем бүләгем – чигүле кульяуык! Жиңүчегә!

- Әй, бүләге дә, бүләге

Бигрәк затлы, карале.
Бүләкләрне котлап без дә
Бер биеп алыһк әле.

Татар халык биюе

“Кәләпүшем, калфагым” жыр

Самир:

- Бабайлар һәм әбиләр,

Абыйлар һәм апалар!

Әниләр һәм бәбиләр,

Әтиләр һәм әнеләр!

Алсу:

Сабантуйга килегез!

Жырлап-биеп, уйнап-көлеп

Бергә бәйрәм итәрбез!

Сабантуйга килегез!

Бергә: Сабантуйга килегез!

Менә, дуслар, көтеп алынган “Бирнә жыю” бәйрәме тәмам. Алда Сабантуй бәйрәме. Киләсе елга да Сабан туйларында очрашырга язсын. **Бергә: Сау булыгыз! Сабантуйга килегез!**

Күңелле йола - “Сөрән жыю”

Дәминова Ясминә Мәүлет кызы.

*Татарстан Республикасы Балтач муниципаль районы
“Катнаш төрдәге Балтач 1 нче балалар бакчасы”
муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе*

Зал бизәлеше: түрдә матур итеп бизәлгән авыл йортының эчке күренеше. Өстәлә самавыр, чәй табыны. Өстәл артында Әби кунакка кайтасы оныгын көтеп утыра.

Әкрән генә гармун тавышы яңырый.

Зәйнәп апа: Бүген авылыбызда зур бәйрәм-Сөрән жыю. Бик күңелле борынгыдан килгән бәйрәм шул. Яле, чәйләремне янартыйм, алма бөртегем сөңлем дә, кайтып житәр.

(Кыз керә, апасы белән күрешәләр)

Кунак кыз: Әбекәй, әбекәем, өйдәме син, мин кайтып життем. Кара әле, әбием, бөтен авыл халкы капка төбөндә, (гармун тавышы яңгырый), ишегалларында табын әзерләнгән. Берәр төрле бәйрәмме әллә авылыбызда?

Зәйнәп апа: И-и-и кызым, син бик уңышлы кайттың. Бүген авылыбызда борынгы йола-Сөрән жыю бәйрәме.

Кунак кыз: Нинди бәйрәм соң ул, апам? Нәрсәне аңлата?

Зәйнәп апа: Сөрән жыю-борынгыдан килгән йола. Сабантуй бәйрәменә бүләк жыюны аңлата. Өй саен кереп. Бүләк жыюны сөрәнгә чыгу. Сөрән жыю дип атаганнар. Кичен авыл яшьләре болынга, ягъни сабан туе буласы урынга кичке уенга жыела.

Егетләр-кызлар татар халкының жырлы-биюле уеннарын, “Назлы”, “Биш парлы”, “Балыкчы”, “Капкалы”, “Биеп алышлы”, “Каешлы” һәм башка уеннар уйныйлар. Аннан инде, кызым, сөрән жыю башлана. Сөрәнче-сабан туена бүләк жыючы булган. Сөрән жыючы егетләр башларына түбәтәй. Аякларына киеш итек, ак күлмәк, кара чалбар киеш, билләренә чиккән сөлгеләр, кызыл төстәге билбау кичке мәжлестән кичке уенга киләләр. Авыл халкы ишек алдына табын әзерли. Табынга буялган йомыркалар, татар халкының милли ризыклары куела. Һәр йортның хужабикәсе сабантуйга бүләк чыгара торган булган. Хужалар сабантуйга биргән бүләкләрен колгага бәйләп куйгач бүләк жыючы егетләр: “Сабантуйга, Татарстан бәйрәменә биргән бүләкләрегез өчен, ура. Ура, ура!-дип рәхмәтләрен белдерәләр.

Зәйнәп апа: Апам, бигрәк матур, күңелле йола бит бу. Әйдә, без дә сөрән жыюны карыйк әле.

Зәйнәп апа белән кыз Сөрән бәйрәмен карарга китәләр (чыгып китәләр).

Залга сөрәнчеләр-колга тоткан егетләр керә.

“Алмагачлар” көенә такмаклар җырлап керәләр.

Сөрән жыю бик күңелле,

Бәйрәм шул бүген бездә.

Күңелле булсын сезгә дә,

Жырлыйбыз бергә-бергә.

1 бала: Шатлыклар-күңелебездә

Ал кояш-күгебездә.

Килегез дуслар, кунакка,

Сабантуй бүген бездә!

2 бала: Жилферди чиккән сөлгеләр.

Бүләкләр-күгебезгә.

Көрәшик тә, узышыйк та —

Сабантуй бүген бездә!

3 бала: күңелле сөрән жыюлар,

Бүген бәйрәм, зур бәйрәм.

Сөрән жыю-борынгы йола,

Уйныйбыз әйлән-бәйлән.

Чабата биюе.

4 бала: Әй егетләр, егетләр, кызлар килә түгелме?

Көянтә биюе (кызлар керә)

Егетләр: Исәнмесез кызлар,

Һавадагы йолдызлар.

(кызлар белән кара-каршы басалар)

Кунак кыз: Бигрәк күңелле икән

Буслар жыелган жирдә

Ягез әле, уйнап алыык,

Бер халык уенын да.

Татар халык уен жыры “Эх зилем-зиләм”

1)Житәкләшеп, тезелешеп,

Без урманга барабыз.

Урманда яшел аланда

Жырлап-биеп алабыз.

Кушымта: Эх, зилем-зиләле,

Сандугачым кил әле,

Кил әле дустым кил әле

Бергә әйләник әле.

2)Кояшлы матур аланда

Гөлләр чәчәк аталар.

Тирә-юньгә ямь матурлык

Хуш исләр тараталар.

Кушымта: Эх, зилем-зиләле,

Сандугачым кил әле,

Шушы матур аланда

Икәү әйләник әле.

Кунак кыз: Бигрәк матур сөлгеләр, куляулыклар. Барысы да кулдан чигелгән, ләбаса.

1 кыз бала: Әйе, Динә, яшь киленнәр сөрәнгә бик матур чигелгән сөлге, ә яшь кызлар күз явын алырдай итеп чигелгән куляулык биргәннәр. Алай гына да түгел, һәр йортта 15 яшьлек кызның чигелгән куляулыгы булырга тиеш. Ул аны сөрәнчеләр арасындагы бер егеткә атап бирергә тиеш.

2 кыз бала: Яшь киленнәрдән алган сөлге иң кыйммәтлесе булып саналган. Килен аны шушы йоланы истә тотып, үзенә бирнәсендәге иң матур бизәклә сөлгедән әзерләгән.

1 бала: Әйдәгез, сөрән жыюны дәвам итик.

(Зәйнәп апа чыгып утыра)

Балалар такмаклар жырлап әйләнәләр.

1.Сөрән жыю бик күңелле,

Бәйрәм шул бүген бездә.

Күңелле булсын сезгә дә,

Жырлыйбыз бергә-бергә.

2.Алмагачым чәчәк ата

Майның унбишләрендә

Шул алмагач чәчәгә күк

Минем дус-ишләрем дә.

Егетләр Зәйнәп апа янында туктыйлар.

Зәйнәп апа каршы ала. Кулында сабантуйга бүләк, кунак кызның кулында кульяулык, егетләргә бирә.

Сөрән жыючы егетләр: “Зәйнәп апаның Сабантуйга. Татарстан бәйрәменә биргән бүләгә өчен, ура, ура! Ура! Ура!-дип рәхмәт әйтәләр.

Егетләр: Әйе шул.шулай шул,

Кунак кыздан кульяулык

Биек икән тавыгыз,

Каршы ява карыгыз.

Без килдек тә кунак булдык,

Сабантуйга килегез.

Кызлар: Хужаларга рәхмәт әйтеп, яшь күңелне жилкендереп, әйдәгез, бер биеп алыйк.

Татар халык күмәк бие.

Кунак кыз: (апасын кочаклап). Зәйнәп апам, бүгенге искиткеч матур, мәңгә хәтердә калачак бәйрәмне-Сөрән жыюны мин үземнең дусларыма да сөйләрмен.

Халкымның горейф-гадәтләре, йолалары онытылмый, бәйрәмнәрнең рухы безнең каныбызда яшәр!

1 бала: Чал тарихлы горур кешеләр без,

Тынмас моң бар безнең каннарда

Ата-бабай мирас иткән сымак

Дәвам итәр юлын без барда.

2 бала: Онытылган горейф-гадәтләргә

Күңел янә яңартсын.

Уен йолалары, жыр-бийе,

Һәр киләчәк көнгә бизәсен.

Жыр: “Сабантуй”.

1.Сабан туенда гына

Була гажәп ярышлар:

Ат чабышы, чүлмәк ватыш,

Жыр ярышы, аркан тартыш,

Кул көрәше, таяк тартыш,

Тәңкә табу, капчык сугыш.

Иң кызыгы, иң кызыгы

Көрәш, көрәш барышы.

2.Сабан-сабан-сабантуе

Уйнап -көлеп, жырлап-биеп,

Гөрләп килә Сабантуй!

Гөрләп килә Сабантуй!

Жеп эрлибез бергэләп

Шәйдуллина Ләйсән Рәфкатъ кызы.

Татарстан Республикасы Биектау районы “Сандугач”

Катнаш төрдәге балалар бакчасы мәктәпкәчә

белем бирү муниципальбюджет учреждениесе

Кереш

Һәр халыкның үз гореф-гадәтләре, йолалары була. Татар халкында да алар бик күп. Без үзбезнең “Жеп эрлибез бергэләп” дигән музыкаль театраль сценарийбызны әзерләдек. Балаларны татар халкының гореф –гадәтләре, йолалары белән таныштырасыбыз килде.

Татар халкының милли бәйрәмнәре балаларга тәрбия бирүдә бик зур чара булып тора, алар борынгы заманнарда да булган. Шул йолалар ярдәмендә балалар күңелендә туган теленә, жиренә, халкына мэхәббәт, өлкәннәргә мәрхәмәтлелек хисләре тәрбияләнә. Милләтебезнең гореф-гадәтләре, тормыш-көнкуреше балаларны кешелекле, шәфкатьле булырга өйрәтә.

Өлеге йолаларны күреп үскән балалар киләчәк буыннарда да ана телен саклап калырга, милли хәзинәбезне онытмыйча, гомер буена үз милләтенә тугъры калырга ярдәм итәр дип ышанабыз.

“Жеп эрлибез бергэләп”.

Максат: Онытылып барган татар йолалары аша хезмәт сөючәнлек тәрбияләү, тормышта һөнәрнең мөһим икәнлеген аңлату.

Бурычлар:

1. Татар халык йолаларының, гореф-гадәтләренең әһәмиятен балалар күңеленә төшендерү.

2.Балаларның ижади активлыгын камилләштерү һәм бәйләнешле сөйләм телен үстерү.

3.Эстетик тәрбия бирү,татар милли сәнгатенә мөхәббәт һәм ихтирам тәрбияләү.

Җиһазлау: Авыл өе, түрдә мич, ипи көрәге, сәке ,анда чигелгән мөндәрләр, йон кабасы, орчык, сандык, өстәлдә самавыр тора.

Сәке янында үз үзе белән сөйләшеп ана йон эрләр утыра.

Әни : -Әх,бар иде бит безнең дә яшь чаклар! Өмә ясап җеп эрли идек, анда егетләр-кызлар була иде. Уен-көлке, җыр- бию, такмаклар әйтешә идек. Өйгә кыз килеп керә

Айзиля : Нишләп үз –үзең белән сөйләшеп утырасын, әнием?

Әни: Әй кызым,яшь чакларны искә алып утырам әле.

Амалия :Әнием,сезне алма апалар кунакка чакырды, барасызмы?

Әни : Чакырган җиргә барабыз,кызым,барабыз.

Амалия: Сөз кунакка киткәч, кызлар белән җеп эрләр өмәсә ясап алып идек...

Әни: Бик әйбәт булып, кызым. Бергә-бергә эшләгәндә, эш тә тиз эшләнә. Хәзер әтиең генә әйтим дә...

Амалия: Кызларга әйтергә барам,

Барысы да килсеннәр.

Бездә аулак өй икәннән

Егетләр дә белсеннәр

Азалия: Йон тетәрбез, җеп эрләрбез,

Кайсыбыз камыр изәр.

Егетләрне дә чакырыйк.

Гармунда уйнар Хәлил.

Кыз чыгып китә.Залның бер почмагында кызлар тора. Кыз аларның янына килә.

Амалия:

Кызлар, килегез безгә,

Орчык бәйрәмә ясайк.

Егетләр килә башласа

Барыбыз бергә качыйк.

Элина: Кызлар: Әйдәгез, барабыз! Барабыз!

Айзиля: Рәхмәт инде,дускаем,

Безне чакырган өчен.

Көне буга ял иттем,

Юкка китмәстер көчем.

Амалия: Өмә ясыйк әле бүген,
 Өтиләр өйдә юкта.
 Кызлар исемлеген төзик,
 Санап куйыйк орчык та.
 (Бергәләп жыелгач, күмәк эш башлана:кемдер йон яза, кемдер йомгак чорный,
 кемдер бәйли)
 (Гармун уйнап егетләр килә).
Талия: Егетләр килә! Качабыз.
Сәидә:Эзләсеннәр әле безне,
 Бар жирдән карасыннар.
 Безнең санны белер өчен
 Орчыклар санасыннар.
 Кызлар качалар. Егетләр керә.
 Егетләр: Исәнмесез, кызлар! Кая соң үзләре?
Рамир: Орчыклары монда,үзләре дә ерак түгелдер.Орчыкларын саныйк әле, ничә
 кыз бар икән?
Әмир:Берәү, икәү,өчәү,дүртәү,
 Барысы бергә сигез.
Шамиль :Эрлэгән йомгакларының
 Зурлыклары бертигез.
Хәлил:Кызлар,чыгыгыз инде!
 (Кызлар чыгалар.)
Рамир:Жепләр эрлисез икән,
 Эшләрегез уң булсын.
 Оекбаш, бияләй белән
 Мич башларыгыз тулсын.
Талия:Ярышып жепләр эрләдек,
 Бөтерелде орчыклар.
 Алып килгән йоннар бетте,
 Бушап калды капчыклар.
 Кызлар,әйдәгез егетләрне тапкырлыкта сынап карыйк.
 Аларга табышмаклар әйтик.
Сәидә:
 -Әйләндергән саен калыная (Йомгак)
 -Зыр-зыр әйләнә,үзе килеп бәйләнә(Орчык)

Алим:Әйдәгез кызларны да мәкаль әйтеп сынап карыйк.

Кызлар бергә.Без риза, әйдәгез.

-Егет кешегә житмеш төрле һөнәр дә аз.

-Илнең күрке –тынычлык

-Икмәк-тормыш нигезе

-Балалы кеше-бай була

-Гаилә -бәхет ачкычы

Айзиля:Егетләр, кызлар, әйдәгез җырлап биеп алабыз.

“Зәңгәр чәчәк” җырлы-биюле уен

Уйнау тәртибе

Балалар, кулга кул тотынышып, түгәрәк ясыйлар.Бер бала чигүле кечкенә мендәр тотып,уртага чыгып баса.Балалар түгәрәк буенча җырлап әйләнәләр:

Юл читендә зәңгәр чәчәк

Якты нурлар тарата.

Безнең кызлар һәм малайлар

Зәңгәр чәчәк ярата.

Туктап биеп-җырлап торалар,ә уртадагы бала, мендәр тотып,түгәрәк буенча биеп йөри.

Якын дуслар арасыннан

Берсен сайлап ал әле.

Тезләнергә ипле булыр-

Мендәреңне сал әле.

Мендәр тоткан бала мендәрен бер бала алдына куя һәм, аңа тезләнеп, кулын бирә.Ул бала аның тирәли әйләнә, башкалар кул чабып торалар.Уен алга таба шулай дәвам итә.

Айзиля:Җырлап –биеп күңел ачтык,

Күңелле булды кичә.

(Өни белән эти кайтып керәләр.)

Өни Йә, ничек утырдыгыз?

Талия: Вакытның үткәнен сизми дә калдык.Әйдәгез хәзер бергәләп чәй эчеп алайык,үз күчтәнәчен белән чәй эчсән озын гомерле буласын дип әйтәләр бит.

Сөннәт боткасы

Гыйләҗетдинова Ләйсән Марсел кызы

*Татарстан Республикасы Биектау муниципаль
районының «Биектау «Көнбагышкai» балалар
бакчасы», мәктәпкәчә белем бирү муниципаль
бюджет учреждениесе*

Максат: балаларны борынгыдан килгән гореф-гадәтләр, йолалар белән таныштыру, кызыксыну уяту.

Бурычлар: - диалогик һәм сөйләм телен үстерү

- хөрмәт итү, горурулану хисен тәрбияләү

- җырлар өйрәнү

- эти-эниләрнең бергәләшеп сценарий куюда ярдәм итүе.

Җиһазлау: сандык, чиккән сөлгеләр, самавыр, бишек, милли ризыклар

Алдан эшләнгән эш : «Сөннәт боткасы» темасына әнгәмә үткәрү. Халыкның башка төрле йолалары, гореф- гадәтләре белән таныштыру. Татар халык милли биюен өйрәнү. Җыр өйрәнү.

Катнашучылар: әби, бабай, эти, эни, малай, кыз.

Чараның барышы.

Авыл өе күренеше. Түрдә бишек. Кыз аны тирбәтә. Бер кырыйда тәрәзә янында әби бәйләм бәйли. Өстәл янында малай китап карый.

Әби. (тәрәзәгә карап) Кызым, кунаклар килә, әйдә каршы ал. (Кунаклар керә).

Кунаклар. Исәнмесез!

Әби: Исәнмесез, кадерле кунактар, әйдәгез, түрдән үтегез!

1 кунак: Өгезгә нур өстәп шатлыклы зур бәхет килгән сөнечегез белән котлыйбыз.

2 кунак: Нәсел агачын дәвам итүче улыгыз нык билле, дәү, таза, тәмле сүзле, шат йөзле, үткен күзле, бәхетле, акыллы үссен.

3 кунак: Улыгыз шук та булсын, ут та булсын.

Әби: Һай, бигрәк матур теләкләр теләдегез. Теләкләрегез фәрештәләренң “Амин” дигән чагына туры килсен!

Әти-әни: Бик зур рәхмәт сезгә, улыбызны зурлап килгәнегез өчен.

Әби: Бүген бездә зур бәйрәм - оныгыбызның сөннәт боткасы. Шуңа атап ясалган махсус бәләш белән сыйланырга зур бәйрәм өстәленә рәхим итегез! (*Өстәл тирәли утыралар*).

Бабай: Ә сез беләсезме бәйрәмнең ни өчен “сөннәт боткасы” дип аталганын? Гаиләдә малай туганнан соң, мөселманнарға хас булганча, аны 7 көн үткәч сөннәткә утырталар. Шуннан соң аны котлап туганнар жыела һәм үзенчәлекле ботка – “сөннәт боткасы” пешерелә. Ул ботка карабодайдан ясала, жимешләр һәм йөзем кушыла. Аны камыр жәеп, астына корт салып өстенә шул ботканы салып каплап пешерәләр. Килгән кунактар өстәл артына утыргач, сөннәт боткасына багышлап дога укыла. Укып бетергәннән соң, бала исән сау гына терелсен дип әти-әнисе хәер тараталар. Әйдәгез әле сез дә авыз итеп карагыз. (*Әни кеше сөннәт боткасын алып чыга*). Килгән кунактар, рәхмәт әйтеп, шул ботканы ашыйлар.

Әби. Балалар, кунакка килгәч, күңелсезләнеп утырмыйлар. Әйдәгез бер күңел ачып алайык. Улым, кызым сездән башлайык. Менә инде зур кеше – абый һәм апай кеше булдыгыз.

Малай: Шигырь сөйләп күрсәтимме?

Шатлыктар күңелебездә,

Ал кояш – күңелебездә.

Рәхәтләнеп бәйрәм итик

Гаилә бәйрәме бездә.

Кыз: Бәйрәмебез гөрләп утсен,

Истә калсын гомергә

Бәйрәмнәрсез яшәп булмый

Жирнең якты йөзөндә...

Әти: Матур җырлар өзелмәс,

Шатлык өстәр гармун да

Күмәк бию, уен-көлке,

Кызык булачак монда.

Өйдәгез, бер жырлап, биеп алыык әле.

Жыр: “Балама”

Сагынганда балам күккә кара,
Якты кояш булып балкырмын.
Өшегәндә сине нурым белән
Жылытырмын, сөеп кочармын.
Арыганда балам жыллар булып,
Чәчләреңнән сыйпап үтәрмен.
Күлмәгеңне синең жилфердәтеп,
Әкрән генә арттан этәрмен.
Моңсу гына яшьләр түккән чакта,
Жылы яңгыр булып явармын.
Күкрәгемә кысып, битләреңнән үбеп,
Юатырмын сине, назлармын.
Адашканда болытларга кара,
Ак болытлар булып йөзәрмен.
Изге сукмактардан юл күрсәтеп
Зәңгәр күкләр булып агармын.
Елга буйларында басып торсаң.
Дулкын булып сиңа йөзәрмен.
Нәни чакта кебек аягыңны
Йомшак сулар белән юармын.
Моңсу гына яшьләр түккән чакта,
Жылы яңгыр булып явармын.
Күкрәгемә кысып, битләреңнән үбеп,
Юатырмын сине, назлармын.
Хәсрәтеңне куып, изге дога кылып,
Тормыш бәхетләре теләрмен.

“Күмәк бию”

Әни: Бүгенге бәйрәмебезгә нур өстәп килгәнегез өчен рәхмәт сезгә, кадерле кунактар! Хәзер аш-су озату догасын укып, алып килгән күчтәнәчләрегез өчен дога кылып алыык. Борынгыдан килгән мондый гореф-гадәтләребез онытылмасын иде.

Хужаларга рәхмәт әйтеп кунактар таралышалар.

Аулак өй

Шәрипова Мәүлидә Илфер кызы

*Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы
«Курсабаи «Кояшкай» балалар бакчасы» муниципаль
бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе*

Алып баручы. Һәрбер халыкның үзләренә генә хас милли бәйрәмнәре бар. Күп кенә шундый бәйрәмнәр элекке заманнарда ук – берничә йөз еллар элек барлыкка килгән дисәң дә була. Авыллар, шәһәрләр, әйберләр, һөнәрләр һәм табигать үзгәрә, ә милли бәйрәмнәр яшәүләрен дәвам итәләр. Татар халкының милли бәйрәмнәре табигатькә, гореф-гадәтләргә, кешеләрнең бер-берсенә хөрмәт хисе һәм ихтирамы белән сокландыралар.

Бүген сезнең игътибарга милли традицион «Аулак өй» бәйрәменең өзеген тәкъдим итәбез.

Татар халкы торган кайбер төбәкләрдә борынгы заманда «Аулак өй» бәйрәмнәре уздырылган. Алар кыш житкәч башланганнар. Бер өйдә яшьләр жылып, үзләре белән кул эшләре алып килеп, жыр, бию, такмаклар әйтеп күңел ачканнар.

(Зал бәйрәмчә бизәлгән – стенада чиккән сөлгеләр, өстәлдә самовар белән чынаяклар, урындыкта йон эрли торган каба . Бер кыз йон эрләп утыра, шулчак ишек шакыган тавыш ишетелә. Малайлар белән кызлар керә).

Малай. Исәнмесез, саумысыз!

Нигә кәжәгезне саумыйсыз?

Өтәчегез күкәй салган

Нигә чыгып алмыйсыз?

Кыз. Эй, Өпсәләм, Өпсәләм!

Сәлам бирдем Өпсәләм.

Синнән безгә тиештер бит

Вәгаләйкемәссәләм!

Малай. Исәнмесез, дусларым!

Хәерле кичләр булсын!

Уен – көлке, жыр моңнан

Күңелләребез тулсын!

Кыз. Бүген сездә аулак өй дип

Дусларымнан ишеттем,

Йомгагымны чорнарга дип

Мин сезгә килеп життем.

Кыз. Бүген бездә аулак өй,

Яңгырасын матур көй.

Биик – жырлыык, уйныйк – көлик,

Гөрләп торсын безнең өй,

И-и күңелле аулак өй.

(Бер малай гармунда көй уйнап ала, аннары икенче малай жырлый. Жыр «Эй биш итек читекләр»)

Кыз. Дусларым, әйдәгез уйныйк - көлик, жырлыык – биик, күңел ачыйк. Тик ин әлек аулак өбезнең зирәген белик, малайларга сораулар бирик, ә алар жавап бирсеннәр.

Бөтен татар өендә бар,

Үзе дөнъяда бер генә. (Казан)

Кыз. Нинди шәһәр суда йөзә? (Алабуга)

Кыз. Кемнең аяклары колакларына урнашкан? (Чикерткә)

Кыз. Чәйне ник эчәләр? (Ашап булмаганга)

Кыз. «Ж» белән – ел вакыты,

«Ч» белән – сыеклык. (Жәй, Чәй)

Кыз. Стакан төбөндә нәрсә бар? («Н» хәрефе)

Кыз. Чәйнең уртасында ни бар? («Ә» хәрефе)

Булдырасыз егетләр, молодцы!

Кыз. Егетләргә бер жырлап күрсәтик әле.

(Жыр «Ал чия төпләрендә»)

Малай. Сандугачның балалары,

Талга кунганнар икән.

Кызларыбыз бигрәк чибәр,

Бигрәк уңганнар икән.

(Ике кыз биеп килеп, ике малайга басалар, аннары парлап биеп китәләр. Парлы бию бишләр)

Кыз. Әйдәгез, уеннар да уйнап алыгыз. «Чума үрдәк, чума кыз» ны уйнап алыгыз.

(«Чума үрдәк, чума каз» уены уйнала.

Чума үрдәк, чама каз,

Чума үрдәк, чума каз,

Тирән күлне ярата шул, ярата,

Тирән күлне ярата шул, ярата,

... үзенә иптәш эзли,

Белмим кемне ошата?

... ошата шул, ошата,

... ошата шул, ошата.

Жыр кабатлана, исемнәр үзгәртелә)

Кыз. Әмир синең түбәтәң бигрәк матур, үзең килешеп кенә тора. Бу түбәтәйне күргәч, «Түбәтәй» уены искә төшеп тора, уйнап алабызмы?

(«Түбәтәй» уены уйнала. Уен барышында түбәтәй кемдә кала, шул бала жырлый, биш, сикерә, әтәч булып кычкыра һәм башкалар.

Түбәтәңне кигәнсең,

Бик ераклардан килгәнсең,

Төскә матурлыгың белән

Шаккатырыйм, - дигәнсең.

Түп – түп – түбәтәй,

Түбәтәң укалы.

Чиккән матур түбәтәң

Менә кемдә тукталды).

Малай. Ах, бигрәк ардырды, берәз ял итеп алайк.

(Малайлар утырып торалар. Салмак кына татар көе башкарыла, кызлар «Каз канаты» буюен биергә чыгалар)

Кыз. Әйдәгез, «Капкалы» уенын уйнап алайк.

Яңа утырткан капканың

Баганасы бик шома.

Капка эләктереп калмасаң

Элекмәскә чамала.

(Уен «Капкалы». 10 пар җитәкләшен зур түгәрәккә капка ясап басалар. Куллар өскә күтәрелгән. Көй башлануга арадан бер пар үзе теләгән капкага керә, алар урынына баса, әлеге пар икенче капкага бара. Көй туктауга капкага керә алмаган пар җәза ала).

Кыз. Әйдәгез парлап биибез. «Челтәрле»не беләсезме?

(Кара – каршы бию «Челтәр элдем читәнгә».

Челтәр элдем читәнгә

Жилфер – җилфер итәргә.

Без килмәдек буш китәргә

Килдек алып китәргә.

Алын алырсыз микән,

Гөлен алырсыз микән.

Урталарга чыгып сайлап

Кемне алырсыз икән.

Алларында алырбыз,

Гөлләрендә алырбыз.

Күңелебезгә кем ошаса

Шуны сайлап алырбыз).

Малай. Йөрәкләрне җилкетә торган көй. Белмим ничек түзәргә.

(Малай бии башлый)

Малай. Бас, бас, катырак бас

Бии икән дисеннәр.

Безнең яшьләр табаныннан

Ут чыгара дисеннәр.

Кыз. Житәр, житәр уздырдың

Бикрэк тузан туздырдың.

Аяғыңны шакылдатып

Колагымны тондырдың.

Малай. Әбиеңнең кәжәсе

Бакчада кәбестәдә.

Биәмәгәч, жырламагач

Мин монда нәмәстәгә.

(Малайлар бергә бииләр. Алга таба «Йөзек салыш» уены уйнатыла. Уен беткәч, малайлар һәм кызлар ярымтүгәрәк ясап басалар)

Малай. Таң атар, чыгар кояш

Әкрәнгә кузгалыйк.

Хужаларга рәхмәт әйтеп

Өйләргә таралышыйк!

Кыз. Уйнадык та, жырладык та

Бүген бездә аулак өй,

Аулак өйдә булмаганнар

Безнең күңелне аңламый.

Малай. Һәрвакыт күркәм булыгыз,

Авырмагыз беркайчан.

Кайгыларга бирешмәгез,

Шатлыклар йөрсен алдан!

Кыз. И-и кызлар, егетләр соңга калганбыз инде. Хужаларга рәхмәт әйтеп таралышыйк.

Киләсе аулак өй чираты Азатларда була. Анда да шушылай күңелле итеп утырыбыз.

Малайлар. Бигрәкләр дә күңелле булды, рәхмәт сезгә. Безгә дә китәргә вакыт.

Сабулыгыз!

(Кызлар, малайлар баикарунда «Матур булсын» жыры жырлана)

Татар халык йоласы: “Кунаклашу”

Әхмәтшина Айсина Хәмит кызы.

*Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы
Килдебәк “Кояшкай” балалар бакчасы” муниципаль
бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениясы*

Максат: мәктәпкәчә яшътәге балаларны татар халкының горей-гадәтләре һәм мәдәнияте белән таныштыру.

Бурычлар: балаларда татарларның яшәү рәвеше, горей-гадәтләре, фольклоры һәм милли киёмнәре турында белем һәм күзаллаулар формалаштыру;

балаларның кунакчыллык, чәйнең файдасы турында белемнәрен ныгыту, татар мәкальләре белән таныштыруны дәвам итү;

татар халык биюләре белән таныштыру;

татар халык биюләренең, музыкасының, киёмнәренең матурлыгына уңай эмоциональ жавап тудыру; балаларда татар халкының горей-гадәтләре белән танышуга кызыксыну уяту.

Татар халык йоласының үткәрелү урыны: музыка залы

Йоланын барышы:

Балалар рус һәм татар халык костюмларын кигән. Тыныч кына татар көе яңгырый.

Рус костюмында тәрбияче:

-Кадрле балалар, сезгә мәгълүм булганча, безнең Татартсан республикасында бик күп төрле милләтләр яши. Һәр халыкның үз мәдәнияте, үз горей-гадәтләре, горей-гадәтләре бар. Һәм безнең барыбызның да төрле горей-гадәтләребезнең булуы бик яхшы. Үзөбез

өчен шулкадәр күп яңа һәм файдалы нәрсәләр белән танышканда, тормышыбыз никадәр кызыграк була бара. Без сезнең игътибарыгызга татар халкы мәдәниятең аз өлешен тәкъдим итәбез. Кунакларны каршы алу һәм кабул итү гадәте теләсә кайсы милләт кешеләренә хас. Татар халкының кунакчыллыгы турында риваятьләр йөри. Безне бүген татар гаиләсенә кунакка чакырдылар : Асия апа һәм аның оныгы.

-Кунакка барабызмы? Татарлар элек - электән бик игътибарлы, кунакларга карата кайгыртучан һәм эдәпле. Тәмле табын эзерләргә, төрле ризыклар белән сыйларга тырышалар. Кунакларны сыйлау гына түгел, бүләкләр дә бирү гадәте дә бар. Гадәт буенча кунак та шулай ук җавап кайтара. Өйдәгез без сезнең белән Асия апага һәм аның оныгына бүләкләр җыярбыз.

Алия: - Мин чигелгән сөлге алам.

Алсу: Мин-хуш исле сабын.

Азат: Ә мин рәсемле яулык.

Күрше: Ә мин үзем белән яңа табакдан төшкән пәрәмәчләрне алырмын.

Өй янына килеп җиткәч, татар киемендәге тәрбияче һәм балалар чыга, сөлгесенә чәк-чәк тоткан.

Хужабикә: Исәнмесез, Айсинә Хамитовна! Исәнмесез балалар! (балалар исәнләшәләр).

Күрше: Иминлек телим сезнең өегезгә! (керәләр, бүләкләр бирәләр, кулларын кысалар, кулларын юалар, сөлгегә сөртәләр).

Хужабикә: Кунаклар килү ул - бик әйбәт. “Кунакны яратмаган, шатлык һич белмәс “ - минем авылда шулай диләр. Үзеңне хөрмәт итүләрен теләсәң, икмәк-тозлы, ачык йөзле, юмарт бул. Бу синең мал-мөлкәтеңне югалтмас, бәлки, күбрәк тә итәр.

Татар костюмындагы 1нче бала: " Әгәр сый булмаса, кунакны сүз белән иркәлә. "

Татар костюмындагы 2 нче бала: “Кунакчыл булмаган кеше – кимчелекле кеше”.

Татар костюмындагы 3 нче бала: " Сыйлаганда су эч ", — дип өйрәтә татар халык мәкальләре.

Барысы да өстәл артына утыралар, кызлар бер якта, малайлар икенче якта. Хужабикә чәй ясый.

Хужабикә: Борынгы татар йоласы буенча, кунак хөрмәтенә бәйрәм ашъяулыгы жәеп, өстәлгә иң яхшы ризыклар-татлы чәкчәк, ширбәт һәм, әлбәттә, хуш исле тәмле чәй. Тәмле булсын чәйләрегез!

Нәргизә: Жиз самовар өстәл өсләрендә,

Сүрелгәнән күргән юк әле.

Иреннәрдән гомер китмәс инде

Алма – мәтрүшкәле чәй тәме.

Әсхәт: Чәй эчәм мин дә тәмләп,

Мәтрүшкәләп - үләнләп.

Чәйсез торалмыйм хәзер,

Иртә - кичен чәй эзер.

Хужабикә: Кадерле кунаклар, чәй турында нәрсәләр беләсез. Мин мәкальләр сөйләрмен, ә сез аны дәвам итәргә тырышырсыз.

-Чәй эчсәң-сәламәтлекне саклайсың

-Чәй эчсәң, бәла-казаңны белмисең.

- Чәй авырттырмый, ә сәламәтлекне арттыра. Чәй эчмәсәң, кайдан көч аласың?

- Чәй арыганлыкны бетерә, кәефне күтәрә.

- Чәй эчү-яшәү рәхәт. Кайнар һәм каты чәйгә шикәрдән тыш сөт тә өстиләр. Әстерхан татарлары кайнар чәй эчәргә яраталар, аңа тоз, май һәм кайчакта кара вакланган борыч өстиләр. Тыңлагыз әле, малай Марат белән нинди вакыйга булды.

Шаян күренеш

Милли киёмнән Марат исемле малай керә.

Марат: Исәнмесез, дусларым!

Сезгә бәйрәмгә килдем.

Исемем минем Марат!

Бабайның авылында

Миңа һәркем бик шат!

Мин Шаян, наян!

Менә нинди вакыйга

Булды минем белән!

Бабай чэй сатып алгач.

Бабай. Син аны пешерергә тиеш!

Марат. Ләкин мин бөтенләй белмим бит,

Грузин чәен ничек пешерергә?!

Бабай. Син бер чиләк су ал,

Чәйне тизрәк чүлмәккә сал...

Марат. Мин борыч, суган өстәдем

Һәм петрушка тамырлары

Кәсәләргә кайнатма салдым...

Яхшылап болгаттым,

Аны берәз суыттым...

Бабаема эзер чэй бирдем!

Бабай (иреннәренә якын китереп, жыгара, төкерә)

Чәйдән соң эчендә

Бөтен нәрсә актарылды

Тизрәк ашык!

Докторны миңа чакыр.

Марат. Озак уйладым, гажәпләндем

Нәрсә дәрәс эшләмәдем?!

Аннары аңладым

Чәйне онытканмын ... тозларга!

Кунаклар көлешләр

Хужабикә: Безнең өстәлдә бүген татар халык ашлары күп: болар бөлеш, өчпочмак, самса, пәрәмәч, өлеш. Әйдәгез, татар халкының “Самовар” уенын уйныйбызмы? Балалар берәр тэлинкэгә татар ризыгы алып, түгэрәккә басалар. Уртада бала (самовар).

“Самовар ” уены

Уен барышы: Берәр нинди сүзле татар көе астында балалар түгэрәк буенча баралар. Сүзләр беткәч, “Самовар” каршысында туктаган бала янына килә һәм кулындагы ризыкны табып ала.

Бөтен балалар сорый : «Тизрәк уйлап кара әле, нәрсә белән чэй эчәм? ”

“Самовар” бала кулы белән күрсәтеп, милли бөлеш яки татлы ризыкны атый. Дөрес тапса, балалар парлап бииләр, дөрес булмаса, алып баручыны сайлыйлар. 2 тапкыр уйныйлар.

Там, там, тамчы там,

Тамуынны яратам,

Там, там, тамчы там,

Тамуынны яратам.

Самовардан темле итеп,

Чэй эчэргә яратам.

Хужабикә: Безнең өстәлдә иң тәмле ризык-татлы чәкчәк. Телисезме без сезгә чәкчәк турында татар әкиятен сөйлибез? Ә сез безнең белән уйнап алыгыз (балалар басалар).

Хәрәкәтле уен.

Елга буендагы аланда яшәгән ди булган әби белән Бабай . (куллар билдә, балалар 5 тапыр чүгәлиләр)

Бабай белән әби чәк-чәк яратканнар. (эчләрен сыйпыйлар)

Хатын камыр баскан, Чәк-чәк тә пешергән, (балалар камыр баскан хәрәкәт ясыйлар)

Аны майга салган һәм менә шулай калдырдым.(кулларын күрсәтәләр)

Чыкты ул алсуланып, матурланып.

Кояшка кады охшап. (битләрен сыйпыйлар)

Ул йөрергә теләде, әби белән бабайдан качарга уйлады (урында йөгәрәләр)

Сукмак буйлап тэгэрәде, таралып бетте...(кулларны ике якка жәеп жибәрәләр)

Ой, балалар, чәк-чәк вак-вак кисәкләргә таралды! Әби-белән бабайга булышабызмы, чәк-чәк жыярбызмы?

Уен

Көй астына шарлардан төрле формада чәк-чәк ясыйлар: күбәләк, чәчәк, һ. б.

Хужабикә: Кадерле кунаклар өчен без «Татар биюе» (бию)бүлгәгә әзерләдек.

Бию башкарыла

Хужабикә: Кунакка килгәнегез өчен бик зур рәхмәт! Хәерле юллар,хәерле сәгатькә!

Күрше: Хәзер сезне кунакка көтәбез! Бер-берегезгә кунакка йөрешик. Чөнки кунакларда иң мөһиме - дөнья тоткан кадерле кешеләр белән аралашу шатлыгы.

Сабантуйга бирнә эңью

Нурғалиева Гелүсә Ильшат кызы

*Муниципаль мәктәпкәчә белем бирү
учреждениесе - Теләче №1 балалар бакчасы*

Максатлар:

- 1) Сабантуй йоласының килеп чыгуы турында белешмә бирү;
- 2) Диолоик һәм монологик сөйләм телен үстерү;
- 3) Милли бәйрәмнәр һәм йолалар аша халкыбызның үткән тарихы белән танышуны дәвам итү;
- 4) Татар халкының үткәне, йолалары белән горурлану хисе тәрбияләү.

Җиһазлау:

Презентация, сөлгеләр бәйләнгән сөрәнчеләр колгасы, рәсемнәр, дага, чигелгән сөлгеләр.

Тәрбияче сүзе:

Якты чырай, яхшы кәеф

Күрәм мин йөзегездә.
Исэнмесез, хәерле көн
Телим мин һәммәгезгә.
Хәтерләүдән курыкма син!
Үткәннәрне онытма син.
Бел син ерак бабайларның
Ничек итеп көн иткәнен.
Нинди уйлар, нинди моңнар
Безгә калдырып киткәнен.

(Сәхнәгә “Сабантуй” жырын жырлап бер төркем егет-кызлар керә.)

Жырлыйк әле матур итеп,
Бәйрәм хисен иңдереп,
Бүген дуслар Сабантуй,
Ачыйк күңел типтереп.
Борынгыдан калган гадәт,
Батырларны зур итү,
Жирдә үскән ашлыктарга,
Бетмәс рәхмәтләр уку.

Тыныч торсын заманалар,
Имин булсын туганнар,
Хәр эшләр кайнап утырсын,
Юллар бәхетле булсын.

Яшьләр йөресен якты юлда,
Олылар зур хөрмәттә,
Халкыбыз торсын намуслы,
Мул уңышлы гомердә.
Кушымта:
Сабантуй, сабантуй,
Уйнау-жырлау бәйрәме,
Эштә батыр, жырда матур,
Горур халкым бәйләүе.

Динара:

Сабантуй бәйрәме –дуслык бәйрәме ул

Сабан туге көч сынашу, күңел ачу бэйрәме.
Сабантуй дигәндә кемнең дулкынланмый йөрәге!
Тайлар йөгәнләдеңме, атлар иярләдеңме?
Сабан туге житә диеп, бүләк әзерләдеңме?

Тәрбияче:

Сабантуй илдә! Сабантуй!
Йоклап калучылар юкмы?
Хәерле көн абыйлар,
Хәерле көн апалар!
Хәерле көн егет-кызлар
Барча-барча халыклар!
Бэйрәмгә бирнә жыйрга
Кузгалдык әле бергә.
Бүләкләрнең иң затлысы –
Сабантуй батырына.

Адилә: (Каршыга чигүле сөлге тотып:)

Бэйрәмгә дип әзерләнгән чигүле сөлгем менә
Бүләгемне тапшырырсыз көрәштә жиңүчегә.

(Ике егет көрәш кузенешен күрсәтә. Батыр калган егет чигүле сөлгене ала.)

Ясминә:

Әйдәгез әле бер уйнап алайк!
Алтын капка уены.
Әлчи, бәлчи,
Әни күлмәк үлчи
Үлчи торгач житмәде,
Кисә торгач бетмәде.
Чәүкә, чыпчык,
Син кал, бу чык!

(«Алтын капка» Санамыш ярдәмендә ике бала билгеләнә.)

Алар кулга кул тотынып капка ясап басалар. Калган балалар музыкага тугәрәктә йөриләр. Музыка туктауга капка ябыла. Капкага эләккән бала капка ясаучылар белән баса. Уен дәвам итә.

Тәрбияче2: (Бер чиләк йомырка тотып керә:)

И, балалар, Сабантуйга бирнә жыйсыз икән. Бигрәк күңелле итеп уйныйсыз! Минем дә бүләгем бар. Бәхетегез шушы йомыркалар кебек түгәрәк булсын.

Егетләр бергә:

Егетләр, әйдәгез бергә рәхмәт әйтик апага!

Бергә:

Рәхмәт яусын апага! Рәхмәт яусын апага!

Камилә:

Ә минем бүләгем – чигүле кульяулык! Жиңүчегә!

Егетләр:

Әй, бүләге дә, бүләге

Бигрәк затлы, карале.

Бүләкләрне котлап без дә

Бер биеп алыык эле.

(Татар халык биюе.)

Бабайлар һәм әбиләр,

Абыйлар һәм апалар!

Әниләр һәм бәбиләр,

Әтиләр һәм энеләр!

Сабантуйга килегез!

Жырлап-биеп, уйнап-көлеп

Бергә бәйрәм итәрбез!

Сабантуйга килегез!

Бергә:

Сабантуйга килегез!

Мәдинә:

Минем сабантуйга бүләгем шәл яулык.

Дилә:

Болай булгач, «Яулык салыш» уенын да уйнап алыык!

(Балалар түгәрәктә. Көй башлануга яулык кулдан-кулга түгәрәк буйлап жибәрелә. Көй туктауга яулык кемдә кала, шул жәза ала.)

Сайрый тургай тугаенда

Жәйнең матур аенда!

Көч сынашыык, бәйрәм итик

Ямьле Сабан туенда!

Сау булыгыз! Хушыгыз!

Сабантуйга килегез!

Татар халкы кунакчыл халык

*Хәбибуллина Резеда Ирек кызы.
Әсхәдуллина Айгөл Гарафетдин кызы.*

*МБМБУТомуми үсеш бирү төрендәге
Арча 11 нче номерлы балалар бакчасы"*

Максат: Балаларны татар халкының горел-гадәтләре һәм мәдәнияте белән таныштыру.

Бурычлар:

Танып белү үсеше: балаларда татарларның яшәү рәвеше, аларның горел-гадәтләре, фольклоры һәм милли костюмнары турында белем һәм күзаллаулар формалаштыру.

Сөйләм үсеше: балаларда татар мәкальләрендәге кунакчыллык, чәйнең файдасы турында белемнәрен ныгыту.

Сәнгать-эстетик үсеш: татар халык биоләре белән таныштыру; музыка, киёмнәренң матурлыгына карата уңай эмоциональ күзаллау формалаштыру.

Физик үсеш: татар халык уеннары белән таныштыру.

Социаль-коммуникатив үсеш: балаларда татар халкының горел-гадәтләре турында кызыксыну уяту. Балаларда алган белемнәрен, татар халкы турындагы күзаллауларны мөстәкыйль эшчәнлектә куллана белүне формалаштыру.

Жиһазлар: өстәл, эскәтер, самовар, савыт-саба, татар йорты жиһазлары, татар халык кухнясы эшләнмәләре (тозлы камырдан), чәк-чәк, сөлге, сабын, су чүмече, традицион рус халык кухнясы эшләнмәләре (кәрзиндә), тукума кисккләре, бизәкле кульяулыклар, поднос.

Чара барышы:

Балалар рус һәм татар халык костюмнарына киенгән.

Әкрән генә музыка яңгырый.

Тәрбияче: Кадрле балалар, белгәнегезчә, безнең илдә бик күп төрле милләтләр яши. Һәр халыкның үз мәдәнияте, үз йолалары, горел-гадәтләре. Әлбәттә бу бик яхшы, чөнки без барыбыз да төрле- төрле. Без бер-беребез белән танышкач һәм үзебез өчен бик күп яңа һәм файдалы нәрсәләр белгәч, тормышыбыз никадәр кызыклы була.

Бала:

Россиядә төрле халыклар элек-электән яши.

Бер өлешенә – тайга ошый, икенчеләренә - дала киңлекләре.

Бала:

Һәр халыкның үз теле һәм киеме
Берсе күлмәк киеп йөри, икенчесе халат.

Бала:

Берсе - тумыштан килгән балыкчы, икенчесе - болан тотучы.
Бер кымыз пешерә, икенчесе бал әзерли.

Бала:

Илебездә халык төрле-төрле
Ә Россия безнең барыбызга да - бер.

Тәрбияче : Ә бер халык икенчесеннән нәрсә аера соң? *(балаларның җаваплары)* Әйе, сез хаклы: тел, киём-салым, кухня, горейф-гадәтләр, горейф-гадәтләр, дин. Бүген без сезнең игътибарыгызны татар халкы мәдәниятенә аз өлешен тәкъдим итәбез. Кунакларны каршы алу һәм кабул итү теләсе кайсы милләт кешеләренә хас. Татар халкының кунакчыллыгы турында риваятьләр йөри. Бүген безне татар гаиләсенә кунакка чакырдылар. Дусларыбызны каршы алырбызмы?

Татарлар элек-электән кунакларга карата бик игътибарлы, кайгыртучан һәм әдәпле. Тәмле өстәл әзерләргә, күп итеп төрле ризыклар белән сыйларга тырышалар. Кунакларны сыйлауына түгел, бүләк бирү дә кабул ителгән. Йола буенча кунак та шулай ук бушкулбелән килми. Әйдәгез, без сезнең белән хужаларга бүләкләр җыябыз.

Бала: Мин чиккән сөлгене алам.

Бала: Ә мин кульяулык .

Бала:Ә мин тәмле пешкән пәрәмәч.

Тәрбияче: Ярар, мин үземнең тәмле бөккәннәргә алырмын.

Өйгә якынлашып киләләр, кулына чәкчәк тотып, татар киеменнән балалар һәм тәрбияче чыга.

Хужа хатын: Исәнмесез балалар! *(балалар исәнләшә).*

Тәрбияче: Исәнмесезхужалар.Менә сез чакырдыгыз һәм без килеп тә җиттек! *(керәләр, күчтәнәч бирәләр)*

Хужа хатын: Кунаклар яхшы ул. «Кунак чакырырга яратмаган кешегә сөенеч юк», - диләр бездә. Сине хөрмәт итсеннәр дисәң, ипи-тоз, якты чырай, юмарт бул. Синең кунакчыллыгың үзенә әжерен бирер. Әйдәгез өстәл янына рәхим итегез.

Барысы да өстәл тирәли утыра, кызлар бер яктан, икенче яктан, малайлар. Хужа хатын самовардан пиалларга чәй ясый, кунакларга бирә.

Хужа хатын: Борынгы татар гадәте буенча, без кунакны матур аш су белән каршыалырга өйрәнгән. Шуңа өстәлгә яңаматур ашъяулыкны җәеп җибәрдек һәм табынга иң яхшы

ризыкларны - татлы чэк-чэк, бавырсаk, кош теле һәм әлбәттә, **хуш исле чәй китердек.**

Чәегез тәмле булсын!

Бала:

Самавыр кайнап тора,
Аннан жылы пар чыга.
Без бергәләп чәй эчәбез,
Сәламәт булык кына.

Бала:

Самавыр сызгырып тора,
Малай кызыгып тора,
Күзен кыздырып тора:
- Нинди озын сызгара,
Бу миннән дә уздыра!

Хужа хатын: Кадерле кунаклар, ә хәзер чәй турында ниләр белә сезикән, тикшереп карыйк әле. Мин мәкальләр сөйлим, ә сез аны давам итәргә тиешсез.

- Чәй эчәсең икән - *сәламәтлекне саклыйсың.*
- Чәй эч - *бәла-казаларны белмә.*
- Чәй эчкәндә юкә булмый, *ә сәламәтлеге арта.*
- Чәй эчмисең - *көч каян аласың?*
- Чәй бөтен арганлыгын бетерә, *кәефен күтәрә.*
- Чәй эчү - *яшәү күңелле.*

Хужа хатын: Кайнар һәм каты чәйгә шикәр белән бергә сөт яисә кайнатылган сөт, яисә май өстиләр. Ә Әстерхан татарлары кайнар чәй эчәргә яраталар, тоз, май һәм кайчакта кара сөт борычы өстиләр. Менә карагыз әле, Булат исемле малай белән нинди вакыйга булды.

Шаярту күренеше

Милли киёмнән Булат килеп керә.

Булат: Исәнмесез, дусларым!

Сезгә бәйрәмгә миндә килдем.

Мине исемем Булат!

Бабайның авылында миңа һәркем бик шат!

Мин күңелле һәм шаян!

Менә тыңлап карагыз әле, минем белән авылда нинди вакыйга булды ! Бер вакыт минем бабай чәй сатып алган ...

Бабай: Син аны пешерергә тиешсең, ди.

Булат: Мин грузин чәе пешерәбелмим?

Бабай: Чиләк белән су алда, бөтен чәйне тизрәк чүлмәккә сал...

Марат: Мин борыч, суган өстәдем,

Һәм петрушкада салдым,

азрак кынаболгатып

пыялаларга салдым.

Бабай: *(иреннәрәнә китерә, чыраен сыта, төкерә)*

Чәй эчүгә, эчнә борды

Табибка мин йөгердем

Марат. Озак уйладым, гажәпләндем

Нәрсәсә ярамады?!

Ә аннары сизендме

Чәйгә бит онытканмын...

Тозда тагын өстәргә!

(Балалар көлешәләр)

Хужа хатын: Безнең өстәл өстендә бүген татар халык сый-нигъмәтләре күп: бу - бәлеш, өпчюмак, сумса, пәрәмәч, өлеш. Әйдәгез, татар халкының «Самовар» уенын уйныйбызмы?

Балалар бер татар сый-нигъмәтен алалар да түгәрәк эченә басалар. Уртада бала (самавыр).

"Самовар" уены

Уен барышы: Татар көе астында балаларның сүзләре түгәрәк буенча бара. Сүзләр ничек бетә, самовар теге бала янына килә, аның каршына килеп баса да кулына тоткан ризыкны эзләп таба.

Бөтен балалар: «Чәйне нәрсә белән эчәбез, тизрәк чамалап кара әле», - дип сорыйлар.

Бала - "Самовар" кулы белән ишарәли һәм милли пирог яки татлы ризыкның исемен атый. Әгәр дәрәс тапса, балалар парлап бииләр, дәрәс булмаса, алып баручыны сайлыйлар. *2 тапкыр уйныйлар.*

Сүзләр башта татарча, аннары рус телендә әйтелә.

Там, там, тамчы там,

Тамуыңны яратам,

Там, там, тамчы там,

Тамуыңны яратам.

Самовардан тәмле итеп,

Чэй эчэргә яратам.

С самовара льется чай
Самовару не мешай
Ох, с самовара льется чай
Ложку с медом мне подай
Дуем, дуем, чай мы пьем
Потом хором все споем....

Хужа хатын:

Безнең өстәлдәге иң тәмле ризыкларның берсе - татлы чәк-чәк. Телисезме без *сезгә чәкчәк турында татар әкиятен сөйлибез? Әйдәгез,сездә безнең белән уйнагыз. (Балалар торып баса).*

Уен барышы.

Баба белән бабай яшәгән.
Елга буендагы аланда. *(куллары билдә, борылып чүгәләр)*
Бабайларын сыйладылар.
Бал белән тәмле чәк-чәк. *(эчләрен сыйпыйлар)*
Әби камыр куйган
Тәмле чәк-чәк пешергән, *(камыр басалар)*
Аны майга салдым
Менә шулай калдырдым. *(Уч төпләрен күрсәтәләр.)*
Ул алсу, матур чыкты
Кояшка да охшаган. *(битләрен сыпыралар)*
Чәк-чәк йөрәп керергә теләгән.
Бабасы белән әбисеннән качып китәргә, *(баскан урынында йөгерәләр)*
Юл буйлап тәгәрәп киткән.
Һәмшунда таралып беткән. *(Кулларны як-якка аералар)*
Тәрбияче: Ай-яй, чәк-чәк битбезнең таралды! Бабай белән әбигә ярдәм итик, чәк-чәкне жыябызмы?

Уен үткәрелә: төркемдән 5әр кеше һәм кунаклардан 5 кеше сайлап алына. Музыка астына шарчыклардан кечкенә чәкчәк ясыйлар.

Хужа ханым: Булдырдыгыз, әфәрин.

Игътибарыгыз өчен барыгызга да рәхмәт.

Бер-берегезгә кунакка йөреге, ачык, ягымлы, дустанә булыгыз. Кунакта иң мөһиме - табын түгел, бәлки, мәгълүм булганча, дөнья тоткан кадерле кешеләр белән аралашу шатлыгы.

Хәрби хезмәткә озату йоласы

Хисамиева Ләйсән Илсур кызы.

ММББУ Хәсәншәех балалар бакчасы

Максат.

- 1.Балаларны татар милләтенең горел -гадәте бн таныштыру.
- 2.Балаларны йолаларга, горел-гадәткә карата хөрмәт тәрбияләү.
- 3.Балаларның сүз байлыгын арттыру.
4. Балаларда сәхнә културасын булдыру.
- 5.Балаларга патриотик тәрбия бирү.

Жиһазлау: өй эче күренеше. капка алды күренеше. агачлар, эскәмия.

Тәрбияче: Ватанны саклау һәр егетнең бурычы. Безнең әби -бабайларыбыз егетләргә солдатка озатуны зурлап

уздырганнар. Солдатка алынган егет дуслары белән жылып, гаиләләргә бн хушлашу мәжлесе үткәргәннәр. Авыл халкы бн сабуллашып, урам буйлап гармунда уйнап, җырлар җырлап йөргәннәр. Кызлар солдатка кулъяулыклар чигеп бүләк иткәннәр. Солдатта булу олы дәрәжә саналган. Солдат егет исән сау кайтсын өчен төрле йолалар уздырганнар.

Бу күренештә шул горел -гадәтнең бер өлешен искә төшерербез.

Солдат киеме кигән егет әти-әнисе бн сабуллаша.

Солдат: Әти-Әни хәрби хезмәткә китәр чагым жите. Хәерле юл теләгез миңа . Солдат булу- егет кешенең Ватан алдындагы бурычы. Борчылмагыз бар да әйбәт булыр.

Әти: Нык, уяу, түзем, көчле бул улым.

Әни: Улым, менә бу икмәкне каптырам, аша, калганын алып куям. Ул син кайтканчы, сандыкта сакланыр, сине ризыгың өйдә көтеп торыр .Ватан сагында бурычыңны үтәп исән- имин кайтырга язсын улым.

Солдат малай: Рэхмэт Өти-Өни.(кочакланышалар)

Гармун уйнап, егетлэр керэ.(исәнләшәләр,күрешәләр,кочакланышалар)

Ярым түгәрәк басып иңнәрдән кочакланышып җырлыйлар.

Без авылда үскән идек

Тал тамырлары кебек

Үсеп житкәч таралыштык

Кош балалары кебек

Салкын чишмә буйларында

Атлар әчерсәң иде

Туган үскән жирләрдә

Гомер кичерсәң иде.

Бер егет: егетләр кызлар тавышы ишетелә урамга чыгыйк.

Өти: Егетләр,бераз сабыр итик. Әнисе , улыбызга дога язылган бөтине киертик әле. Бу догалар улым сине саклап йортер.(бөти киертә)

Капка төбенә чыгалар. Кызлар солдатка кульяулык бирәләр.солдат аларны бер-берсенә бәйләп иң өстенә сала.

Кызлар:

Исән - сау кайт.

Хәерле юл.

Сау бул.

Еллар имин булсын.

Бер егет: Әйдәгез юлга кузгалганчы, үзебезнең яраткан уеннарыбызны уйнап алыык.

Түбәтәй уены.Чума үрдүк,чума каз уены.

Күмәк татар халык биюе.

Җәзалар -бию ,теләк теләү,этәч, сыер, кәжә булып кычкыру.

Әни: улым,олы юлга чыгар алдыннан сиңа дога кылыйк.(әмин тоталар). Туган йортыңа исән- сау әйләнеп кайтырга язсын.

Солдат малай: Сау булыгыз . Барыр юлым уңышлы булсын, үз аякларым бн исән – имин кайтырга язсын.

Агачка кул яулык бәйли солдат.

Солдат: Кульялыкны күргән саен мине искә алыгыз. барыгызда исән имин яшәгез.

Гармун уйнап егетләр китә. Кызлар, әти-әни кул болгап калалар.

Тәрбияче: Хыяллар бер!Күкләр булсын аяз.

Тыныч булсын килер көнебез.

Уткәннәрдән гыйбрәт алабыз без,

Бүгенгене бизәп яшибез. дигән шигъри юллар аша тәмамлыйсым килә. Илебездә тынычлык булсын, солдатлар исән - имин әйләнеп кайтсын .

Карга боткасы

Гыйлфанова Лилия Камил кызы.

*Татарстан Республикасы Арча муниципаль
Районының муниципаль бюджет гомуми
белем учреждениесе «Арча 3 нче башлангыч
гомуми белем мәктәбе – балалар бакчасы»*

Максат: Балаларны электән килгән «Карга боткасы» йоласы белән таныштыру.

Бурычлар:

- татар халкының борынгыдан килгән бәйрәм, йолалары белән таныштыруны дәвам итү;
- элеккеге халык уеннары белән танышуны дәвам итү;
- балаларда бәйрәм, йолаларга карата кызыксыну уяту.

Каргалар кычкырган тавышлар килә. Сәхнәгә Дамир йөгереп керә.

Дамир. Кар да кар киләләр, әллә кара каргалар килгән инде? (Кулын маңгаена куеп һаваны күзәтә). Әә энә бит каен башында берничә кара карга утыра.

Иллария керә.

Иллария. Дамир, нәрсә күзәтәсең анда?

Дамир. Иллария, кара каргалар килгән. Шуларны карыйм.

Иллария. Чынлапмы? Димәк тиздән чын яз житә. Тизрәк карлар эреп бетсен инде, жәйне сагындым, кошлар тавышын ишетәсем килә.

Дамир. Иллария, әйдә каргалар килгән хөрмәткә бәйрәм ясыйбыз!

Иллария. Кит инде, шундый бэйрәм буламыни!?

Дамир. Була. Әбием сөйләгәннәрдән беләм: элек заманда кара каргалар килгән хөрмәттән «Карга боткасы» бэйрәмен оештырганнар.

Иллария. Кызык, ничегрәк була икән ул карга боткасы?(Уйга бата)

Дамир. Ничегрәк булганын шул бэйрәмне оештыргач күрерсең. Әйдә, әбимнән сорашыйк әле! Бэйрәмне оештырырга да ул безгә ярдәм итәр.

Чыгып китәләр.

Карга булып киенгән берничә бала музыкага тезелешеп чыгалар. Түгәрәк буйлап әйләнәләр.

1нче карга. Карга әйтә кар, кар,

2 нче карга. Туем житте бар, бар!

3 нче карга. Ярма, күкәй алып бар,

4 нче карга. Ипи-итең алып бар,

Бергәләп. Карр, карр, карр!

Каргалар чыгып китә.

Балалар керәләр. Кулларында кәржәсиннәр.

1 нче бала. Безнең якта бэйрәм бүген,

Бездә бүген тантана!

Өйдән өйгә йөрөп әнә,

Күкәй жыя һәр бала.

Йортның ишеген кагалар.

2 нче бала. Өйдәме, түтәй!

Жәтрәк бир бер күкәй.

Бирсәң безгә өч күкәй,

Тавыгың салыр йөз күкәй.

Өйдән хатын булып киенгән бала чыга. Балаларга күкәй бирә.

3нче бала. Май кирәк, ярма кирәк,

Карга туена бар да кирәк.

Хатын булып киенгән бала өйдән май, ярма алып чыгып бирә.

4нче бала. Тагын булса он чыгар,

Пешерербез без чумар.

Хатын он алып чыга.

5 нче бала. Шикәр кирәк, тоз кирәк,

Чыгар, түтэй, тизрэк!

Хатын тоз, шикәр алып чыгып бирә.

Балалар бергәләп. Зур рәхмәт, түтэй!

Синең кебек уңган түтэй

Бу дөньяда бик сирәк.

Балалар чыгып китәләр.

Музыка тавышы. Малайлар кереп учак ягалар, казан асалар. Әби казанда ботка пешерә.

Иллария. Иртә белән барыбыз да

Жыелдык киң болынга-

Авылыбыз янындагы

Жанга якын урынга.

Әмир. Учак яктык, казан астык,

Пешердек тәмле ботка.

Озак итеп карап тордык

Шарт та шорт янган утка.

Азаль. Уйнадык, шаярдык, көлдек,

Корып куйдык зур табын.

Ботка янына чыгардык

Йомырка, ипи, кагын.

Камилә. Кем кыстыбый алып килгән,

Кем чәкчәк, кем өчпочмак...

Хәзрәт чишмәсенен суын

Эчтек бергә кушучлап.

Дамир. Яз житте дип безнең әби

Ясый карга боткасы,

Ботка белән сыйланалар

Бөтен авыл баласы.

Әби. Балакайлар, әйдәгез утырышыгыз, карга боткасы пеште!

Балалар жәймәгә утырышалар, ботка ашыйлар.

Раян. Ботканың тәме

Телләреңне йотарлык!

Аның тәмен еллар буена

Саклап кына тотарлык.

Әйдәгез, бергәләшеп жырлып та алайк әле!

«Яз житә» жыры башкарыла.

Ясминә. Әйдәгез «Чылбыр ишү» уенын уйныйбыз!

Балалар. Әйдәгез, уйныйк!

Санамыш ярдәмендә ике бала сайлап алына. Балалар, кулга-кул тотынышып, ярым түгәрәккә басалар. Сайланган ике бала кулларын күтәреп капка ясыйлар. Көй башлангач түгәрәкнең икенче башындагы бала башкаларны ияртеп капка аша чыга бара, балаларны чылбырга тезә бара. Уенчылар чылбырга тезелеп беткәч түгәрәк ясап кушылалар һәм чылбыр башыннан бер-бер артлы кирегә сүтеләләр. Уен шулай дәвам итә.

Әмир. «Зәңгәр чәчәк» уенын да уйныйк, дуслар!

Балалар. Әйдәгез, уйныйк!

Балалар түгәрәккә басалар. Бер бала чигүле мендәр тотып уртага баса. Балалар жырлап түгәрәк буенча әйләнәләр. Жыр беткәч уртадагы бала бер бала алдына мендәрен куя, аңа тезләнеп кулын бирә. Ул бала аның тирәли әйләнә. Башкалар кул чабып тора.

Каргалар очып чыга. Әби алар алдына калган ботканы куя.

Әби. Быел да менә пешердек:

Салдык тәмле ярмалар,

Сыйланыгыз, туган якны

Сагына белгән каргалар!

Ашагыз, кара каргалар,

Тәмле пешкән ботканы.

Рәхәтләнеп бәйрәм иттек

Бүген Карга боткасын!

Изге йола, еллар кичеп,

Киләчәккә дә барсын.

Үз боткаларын ашарга

Берүк каргалар калсын!

Балалар, житәкләшеп, күңелле музыкага астында чыгып китәләр. Алар артыннан каргалар каркылдашып оча.

Капка төбендә

Шакирова Эльвира Илсур кызы.

*Татарстан Республикасы Арча муниципаль
районы "Арча 9 нчы балалар бакчасы" муниципаль
бюджет мәктәпкәчә белем учреждениесе*

Максат: Милли мәдәният, татар халкының жырлы – биюле уеннары белән таныштыруны давам итү. Халык уеннары, жырлары, такмаклары аша балаларны татар халкының мәдәнияте, гореф-гадәтләре белән таныштыру; халык ижатына кызыксыну, мәхәббәт тәрбияләү.

Жиһазлау: өй макеты, эскәмияләр

Бәйрәм барышы:

Тәрбияче: Кызлар! Малайлар! Әйдәгез эңә теге капка төбенә барып утырабыз.

Бергәләп ял итәрбез: жырларбыз, әйтешләр әйтербез, биербез, уеннар уйнарбыз, рәхәтләнеп күңел ачарбыз!

(Балалар шау-гөр килеп капка төбенә килгәләр. Балалар тавышын ишетеп өйдән әби белән бабай чыга)

Әби: Дәү әтисе, кара әле, безнең капка төбенә балалар килгән түгелме соң?!

Бабай : Әйе шул, дәү әнисе. Балалар, нишләп йөрисез?

Бала: Исәнмесез Минзия абый, исәнмесез Гөлниса апа! Сезнең капка төбендә ял итеп алмакчы идек. Ярыймы?

(берберсенә карашып алалар)

Бабай: Ярый балалар, ярый.

Әби: Балалар сез каршы булмасагыз без дә сезнең белән бергәләп ял итәр идек.

Балалар: Юк, без каршы түгел.

Тәрбияче: Кердек алма бакчасына,

Алма жиргә коелган.

Матур әйтешләр сөйлик

Якын дуслар жыелган.

Гомәрова Әминә Тьфү, тьфү дияем Жиргә байлык Үземә саулык теләем.

Рамина Исәнлеккә саулыкка

Тазалыкка байлыкка

Бакаларга ярлыкка

Үзөбезгә байлыкка.

Мәрьям Дусларым, әкият сөйлиме? Бер бай яшәгән. Аның 3 сарае булган: берсе – агачтан, берсе – калайдан, берсе – таштан. Сөйлиме яңа баштан?

Тәрбияче: Алма бакча – челтәр капка,

Ачыла ике якка,

Килдек, дуслар, сезнең белән

Уйнап күңел ачарга.

Әйдәгез, “Кульяулык” уенын уйнап алыык!

“Кульяулык” уены

Талым, талым, талчыбык Уртасында балчыбык.

Ал яулык, гөл яулык Бир син миңа бер яулык.

Тәрбияче: Матур шигырь белән безне Темирлан сөендерсен әле

Роберт Миңнуллин "Яз булмас микәнни?"

Шәһәргә кар явып тора,

Абыйлар ташып тора.

Ник ташыйлар икән дип, мин

Аптырап басып торам.

Болай булгач, гөрләвеккә

Карлар да калмас инде.

Гөрләвекләр гөрләмәгәч,

Яз була алмас инде!

Тәрбияче: Бие эле, бие эле!

Биегәнне күрсеннәр.

Баскан жирдән ут чыгара

Бишенче төркем дисеннәр

Татар халык биюе

Тәрбияче: Капка төбе бик күңелле,

Биедегез сыздырып.

Әйдәгез бер жырлап алыык,

Моңлы итеп, өздөрөп!

Жыр «Минем эти гармунчы»

Әби: Карагыз эле, балалар, күңел ачып кич житкәнән дә сизми калганбыз.

Бабай: Рәхмәт, барыгызга да, балалар, бик әйбәт ял иттек. биедек тә, жырладык та, уеннар да уйнадык.

Тәрбияче: Иртәгә дә чыгабызмы соң, балалар? Чыгарбыз.

Әби белән бабай: Иртәгә дә килегез! Сезнең белән миңа да бик күңелле булды.

Хужабикә: Рәхмәт балалар, бик әйбәт ял иттердегез. Биедек тә, жырладык та, уеннар да уйнадык. Болай булгач горейф-гадәтләребез югалмый, жырларыбыз, уеннарыбыз онытылмый икән. Балалар, ә хәзер, әйдәгез, өйгә кереп тәмләп чәй эчеп алыык.

Аулак өй

Шәмсиева Лилия Гәптелфәт кызы.

*“Татарстан Республикасы Биектау муниципаль
районы баикарма комитетының мәгариф бүлеге”
муниципаль казна учреждениесе, “Татарстан
Республикасы Биектау муниципаль районы
Мүлмә гомуми урта белем мәктәбе”*

Максат һәм бурычлар:

1. Балаларда халкыбызның йола бәйрәмнәренә кече яшьтән үк кызыксыну уяту.
2. Балаларны милли йолалар белән якыннан таныштыруны дәвам итү.
3. Сөйләм телен үстерергә һәм ижади сәләтләрен ачарга булышлык итү.
4. Халык авыз ижаты әсәрләренә кызыксыну уяту, туган телебезгә, халкыбызның йола бәйрәмнәренә хөрмәт хисләре тәрбияләү

Зал бизәлеше: зал түрендә өйнең эчке күренеше, анда борынгы сандык, чиккән мендәрләр, сөлгеләр, идәндә тукуган паласлар жәелгән.

Залга сөйләшә - сөйләшә әби белән бабай чыга:

- Әби , әйдәле әле теге оч Мәрһямнәргә кунакка барып кайтыйк әле, бик күптән күрешкән юк бит, өйдә утыру да ялыктыра башлады никтер

- Ярар, картым, барсак барырбыз шул дөрес әйтәсен үзем дә бик сагындым үзләрен, сөйләшер сүзләрем дә байтак жыйналды. Тик бабасы өйдә кемне калдырабыз соң, күрше Хәтимә дә авырып тора бит әле вакытсыз.
- Әй, карчыгым, кызыбыз бар бит, юкка кайгырма, ул кала.
- Барын бар да бит, никтер берәз куркыта, яшьләрне жыеп ятмасын дим
- Кызым, чык әле бире, тыңла әле сүзләремне
(Сәхнәгә кыз чыга)
- Кызым, тыңла яхшылап, без бабаң белән түбән оч Мәрһәмнәргә кунакка барып кайтабыз, озак тормыйбыз, син монда без юклыктан файдаланып дус егет-кызларынны жыеп ята күрмә тагын, яме, ишетсен колагын!!!
- Әй, әбекәем, борчылма инде юкка, тынычлап йөрөп кайтыгыз
(Әби белән бабай залдан чыгып китәләр).
- Кыз залдагы тамашачыларга карап:
- Әйдәгез әле бергәләп күңел ачыйк, аулак өй оештырыйк!!

Кыз тәрәзәне ачып дус кызларын аулак өйгә чакыра

1 нче кыз : Әйдә безгә килегез

Капкалардан керегез

Капкалардан керегез

Өебездән үтегез

Өебездән утегез

Жырлап бәйрәм итегез

Жырлап бәйрәм итегез

Кунак булып китегез.

2 нче кыз : Сөз дә килгәнсөз икән,

Бөз дә килгәнбөз икән.

Аулак өйләр хөрмәтенә

Биеп жибәрик микән.

Күмәк бию татарча

- Кызлар, безнең биюне ишетеп малайлар да килеп жите бит әле монда, нишлик икән сон кертикме аларны?

Егетләр: Әй, кызлар ачыгыз ишекне, безнең дә уйныйсыбыз килә.

Кызлар: Бусага ялын түләмичә кертмибөз!

Егетләр: Түлибөз, түлибөз, кертөгөз инде!

Кызлар: Ялыгыз нинди?

Егетләр (берәм-берәм): Мин биим, мин жырлайым, мин такмак әйтәм!

(Егетләр кереп исәнләшәләр)

(Залның бер ягына кызлар, икенче ягына малайлар тезелеп басалар, кара – каршы
жырлыйлар.)

“Челтәр элдем читәнгә” жырлы уены башкарыла (тат.х.ж.).

Малай: Исәнмесез, кызлар – йолдызлар!

- Хәерле кич сезгә бу жирдә!

Кыз: Барчагыз яраткан аулак өйгә

- Чакырабыз хәзер сезне дә!

Кыз: Таныштык та, дуслаштык та

Урыннарга утырыйк

“Йөзек салыш” уенын

Бергәләп уйнап алыыйк!

“Йөзек салыш” уены уйнала.

Кыз: Үзем саныйм. Зәй. Зәй, Зәйнәбем. Атны кайда бәйләдең?

Алмагачка бәйләдем.

Алма төште шап итеп, Зәйнәп чыкты ялт итеп!

(Кемдә йөзек , шул сикереп чыга)

Кыз: Нинди жәза бирәбез?

Егет. Этәч булып кычкырсын (уен ике мәртәбә уйнала)

2 нче отылган бала шигырь сөйли:

Әбием аулак өйләрдә

Халык жыры жырлаган

Халык жыры - бай мирас, дип

Бу көнгәчә саклаган!

3 нче бала: Нич моңаеп утырмыйк

Бер уйнап – жырлап алыыйк

“Яулык салыш” – кызык уен,

Ул сизгерлекне сорый

Дуслар ярышкан вакытта

Кул чабып тормый булмый.

“Яулык салыш” уены уйнала.

1 нче отылган бала иптәшләренә үзе шигъри юллар белән жәза бирә:

Игътибар белән тыңлагыз

Жәзаны үзем бирәм

Матур – матур сүзләрне

Кайсыгыз күбрәк белә.

Түгәрәккә утырган балалар чиратлашып матур – матур сүзләр әйтәләр: алмам, күгәрченем, былбылым, йолдызым, матурым, алтыным, чибәрем, йомшагым һ.б.

2 нче отылган бала: Кунак килсә сый – хөрмәтсез

Камыр – ашсыз булмый бит.

Кем нинди ашамлык белә?

Я, дуслар, әйтеп карыйк

Татар халык ашларын

Без тукталмыйча саныйк.

Балалар халык ашларын әйтешәләр: чәк – чәк. өчпочмак, коймак, тәбикмәк, бәлеш, кыстыбый, кош теле һ.б.

(Әби белән бабай кайтып керәләр.)

Әби: И, карале, картым боларны! Кызың- Хәлимәң нишләгән бит! Аулак өй ясап яталар! Хәлимә кызым, без бит сине өй сакларга калдырдык, ә син оялмыйча яшьләр белән уйнап, жырлап-биеп ятасың!

Бабай: Ачуланмасана, әллә үзебезнең яшь чакларны оныттыңмыни?

Әби: И-и, онытыламы соң ул яшь чаклар?!

Әби жырлап жибәрә: Ак тавыгым бар иде, йомыркасы пар иде

Безнең дә бит сезнең кебек, яшь вакытлар бар иде.

Хәлимә: Ягез инде, яшьлегегезне искә төшергәч, бер биеп тә алыгыз инде.

(Әби белән бабай бииләр.)

Бабай: И-и-и, бигрәк матур да биедек! Яшьлекләремә кайткандай булдым бит, карчыгым.

1 кыз : Таң атар, чыгар кояшы

Өйләргә таралышыйк

Хужаларга рәхмәт әйтеп

Дусларым сабуллашыйк!

(Ярымтүгәрәк ясап басалар, “Аулак өй” көенә жырлыйлар.)

1бала: Уйнадык та, жырладык та

Бүген бездә аулак өй,

Аулак өйдә булмаганнар

Безнең күңелне аңламый.

2 бала: Татар халык ижатын

Милли гореф – гадәтен

Тугры халык антларга
Сүз бирэбез сакларга!

Дуслык жебе өзелмәс ул
Халык моңы бар жирдә
Безнең мондый очрашулар
Истә калсын гомергә.

(Балалар залдан татар көенә биеп чыгып китәләр)

Карга боткасы

Сабиржанова Лилия Рашит кызы.

*Татарстан Республикасы Теләче муниципаль
районы Теләче 1 нче балалар бакчасы муниципаль
бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе*

Максат: “Карга боткасы” йола-бәйрәме белән таныштыру, бер-берсенә карата жылы мөгаләмә тәрбияләү, ата-бабалардан калган мирасны кадерләргә өйрәтү, туган жирне олылау хисен булдыру, сөйләм телен ныгыту.

Бәйрәм барышы

Бина эче милли рухта бизәлгән. Экранда яз һәм язны каршы алу белән бәйле сурәتلәр күрсәтелә. Ә экран почмагында “Карга боткасы” йола-бәйрәме турында мәгълүмат тупланган сылтама куела (QR-код).

Залда берничә агач һәм агачаларда каргалар утыра.

Тәрбияче: Әссәламәләйкүм! Хәерле көн, балалар! Әйтегез әле миңа, хәзер елның кайсы фасылы?

Балалар: Яз!

Тәрбияче: Бик дөрөс. Яз ул – гади генә ел фасылы түгел. Ул - тереклекнең уянуы, яңаруы. Язны элек-электән олылаганнар. Бабаларыбызның язга бәйле йолалары да байтак булган. Әлбәттә, ул йолаларның күбесе инде онытылып бара. Шуңа да безнең бурыч аларны

яңадан торгызып, киләсе буыннарға тапшырып калдыру. Шушы максаттан без сезнең белән бүген бер матур йола-бәйрәмне үткәрергә жыелдык.

Бер әби чыга.

Әби: Иии, менә ничек рәхәт урамда. Яз бигрәк матур килде быел. Тиздән бар дөнья яшеллеккә күмелер. Агачларда кошлар сайрар. Яратам да инде язны.

Балалар: Әби, әби, күрдеңме әле, кара каргалар кайткан.

Әби: Бәрәкалла! Менә нинди сөенеч! Юк, күрмәгән идем әле. Рәхмәт сөенечле хәбәрегез өчен. Димәк, карга туе булачак.

Балалар: Карга туе? Ул нинди туй әби?

Әби: Кара каргалар язны алып килүче кошлар, элек-электән шундый ышану яшәгән. Шуңа да кара каргаларны зурлаганнар. Каргалар кайткач без балачакта бөтен авыл жыелып, зур казан асып ботка пешерә идек. Шул боткадан олылар каргаларга да өлеш чыгара иде. Кошларның шул боткага жыелып бергә каркылдый-каркылдый ашауларын олылар карга туе, диләр иде. Шуңа ботканы да “Карга боткасы” дип атаганнар.

1нче бала: Әби, әйдә без дә карга боткасы пешерәбез.

2нче бала: Минем дә каргаларның туен күрәсе килә.

3нче бала: Карагыз әле, кара, кара каргалар очып бара.

4-5 бала каргалар булып чыга.

1нче карга: Кайттык ерак-ерактан

Сезне сагынып.

Кайттык үзебез белән

Без язны алып.

2нче карга: Туган яклар сагындырды,

Туган якта ямьле.

Читтә чакта беләнә шул

Туган якның кадере.

3нче карга: Инде бүген бәйрәм бездә

Бүген – карга туе.

Бәйрәм итик бергә-бергә,

Әйдә көне буе.

Каргалар биюе. Аннан каргалар чыгып китә.

Әби: Чыннан да, нинди сөенеч каргаларның безнең янга кайтуы.

4нче бала: Әби, ә без кайчан ботка пешерәбез?

Әби: Балалар, ул ботка бит гади генә ботка түгел. Йоласына туры китереп пешерелергә тиеш.

1нче бала: Ө йоласы нинди алайса?

Әби: Әйдәгез, иң башта барысына да хәбәр итик. Аннан йоланы башлап жибәрербез. Йоланың асылын үзегез аңларсыз, балалар.

2нче бала: Дусларым, дусларым,

Ишетәсезме мине?

Бәйрәм бүген бездә, диеп,

Сәламлимен мин сезне.

3нче бала: Әби-бабайлар йоласы-

Карга боткасы бездә.

Бүген менә жыелышып

Үткәрик әле бергә.

Әби: Әйдәгез, балалар, хәзер бергәләп өйдән-әйгә кереп ярмалар, май, йомырка жыеп чыгыйк. Ишетмичә калганнарны бәйрәмгә чакырырбыз.

5нче бала: Карга әйтә: кар, кар,

Туем житте, барр, барр,

Ярма, күкәй алып бар,

Сый, маенны салып бар.

Ипи-чәен алып бар..

Берничә урынга балаларны парлап яки үзләрен генә утырталар, ягъни алар йорт хужалары була. Әби белән калган балалар алар янына килеп ярмалар, йомырка, май жыеп йөреләр.

Һәр “йорт”ка тукталуны концерт номерлары белән аралаштырырга мөмкин. Ә ярмаларны жыю электән калган такмаклар белән дәвам итә.

Өйдәме тутай, тизрәк бир күкәй.

Бирсәң безгә өч күкәй

Тавыгың салыр йөз күкәй.

Әби: Менә балалар күпме сый-нигъмәт жыелды. Әйдәгез, жыйганнарыбызны пешерүче апаларыгызга тапшырыйк, ә үзебез ботка пешкәнче уеннар уйнап, жырлап-биеп зирәкләктә-тапкырлыкта көч сынашырбыз.

Балалар сөйли:

- Жирләр-күкләр аяз булсын,

Басуларда иген уңсын.

Муллык алып килсен бу яз

Еллар һәрчак имин узсын.

-Яңгырлары шифалы,

Кояшы жылы булсын.

Якты матур булып һәрчак

Жиргә яңа көн тусын.

-Каргаларга ияреп

Жиргә янә яз килде.

Сөөнәбез, шатланабыз

Безгә бик тә күңелле.

Тәрбияче: Балалар, ә сез яз белән бәйле табышмакларны беләсезме? Әйдәгез, мин сезне сынап карыйм әле.

-Ак юрганымны алып куйдым,

Яшел юрганымны жәеп куйдым. (*Кыш китеп, яз килүе*)

-Борынсыз чыпчык боз тишә. (*Тамчы*)

-Ут та түгел, ук та түгел,

Күзгә төшә, карны кисә. (*Кояш нуры*)

Тәрбияче: Афәрин, балалар! Сез яз турындагы табышмакларны беләсез икән. Әйдәгез, бергәләп яз турындагы жырны да әбиебезгә жырлап күрсәтик әле.

Бергәләп “Яз җитә” жырын жырлыйлар.

Әби: Элек бабайлар яз көне эретмичә озак тундырып торса, жәй коры була, дип әйтәләр иде. Балалар, ә сезнең яз турында сынамышлар ишеткәнегез бармы?

-Бар.

-Елгалар боздан озак ачылса, ашлык уңар.

-Язын сыерчык иртә килсә, көннәр жылы булыр.

-Черкиләр яз көне иртә күренсә, һава жылыныр.

1нче бала: Әби, ә элек нинди уеннар уйный идегез?

Әби: Уеннар бик күп төрле иде инде ул, балалар. Мәсәлән, сезгә бик таныш булган “Йөзек салыш” уены, аннан “Түбәтәй”, “Капкалы”, “Өтәчле”, “Яулык салыш” уеннары. Менә бүген бергәләп “Төлбану” уенын уйныйк әле. Уеннарыбыз да югылмасын, буыннан-буынга тапшырылсын.

“Төлбану уен”ын уйныйлар.

Уен беткәч каргалар чыга.

1нче карга: Бәйрәмегез күңелле,

Сезгә кушыйлык әле.

Сезнең белән бергәләшеп

Биеп-жырлашык әле.

Күмәк жыр башкаралар.

Тәрбияче: Балалар, менә безнең боткабыз да пеште. Әйдәгез, бергәләп “Карга боткасы” белән сыйланып һәм, әлбәттә, каргаларны да сыйлыйк.

Ахырдан 2нче карга: Рәхмәт безне зурладыгыз,

Ботка белән сыйладыгыз.

Онытмыйча бергәлекне

Тагы шулай жыйналыгыз.

3нче карга: Бердәмлектә – көч,диләр.

Бергә жыелу кирәк.

Туганнарың,дусларың

Сиңа һәрчак гел терәк.

Тәрбияче: Аңладыгызмы инде балалар, “Карга боткасы” йоласы каргаларны зурлау, яз килгәнгә сөенү генә булмаган, ул бергә жыелу, күмәкләшеп бәйрәм итү дә. Кешеләр йолалар аша туганлык җепләрен саклаганнар, бер-берсе белән аралашканнар, ил-көнгә һәм үзара жылы теләк теләшкәннәр. Мондый йолаларны торгызу безнең бурычыбыз. Үткәннәребез ядыкәрләрен бергәләп барлыйк, бергәләп саклыйк!

Сабантуй бәйрәме

Бәшәрова Лилия Хөсәен кызы.

Теләче муниципаль районы Теләче

1 нче балалар бакчасы муниципаль бюджет

мәктәпкәчә белем бирү учреждениясе

Соңгы елларда халыкның туган жиренә милли мәдәниятенә игътибары көчәя бара. Бу исә балаларда кече яшьтән үк ана теленә,үз милләтенә традицияләренә мәхәббәт, ихтирам тәрбияләү ихтыяжын да арттыра. Шушы максатта балалар бакчаларында элек-электән килгән милли бәйрәмнәренә билгеләп үтү дә зур әһәмияткә ия.

Милли бәйрәмнәр- халыкны милләт итеп берләштерә торган чараларның берсе. Аларда өлкәннәр дә теләп катнаша, алар кеше күңелендә бик олак саклана.

Сабантуй да энэ шулай хәтергә сеңеп кала торган бәйрәмнәрнең берсе. Аны без балалар бакчасында үткәрәбез. Ул ничек оештырыла соң?

Иң элек сабантуй турында әңгәмә уздырыла, аннары милли киёмнәр, кечкенә сөлгеләр, кульяулыklar эзерләнә, җырлар, шигырьләр, уеннар өйрәнелә; төрле ярышларда җиңүчеләргә тапшыру өчен бүләкләр алына, чакыру кәгазьләре языла. Ә паркта исә “ат чабышлары”, төрле уеннар өчен агач атлар, майданчык эзерләнә.

Сабантуй буласы көнне майданчык бәйрәмчә бизәлә: озын колгага чигүле сөлгеләр, кульяулыklar, төрле төстәге шарлар эленә. Уеннар оештырыла торган урыннар тиешенчә җиһазландырыла.

Энә бәйрәм башланыр вакыт җитә, майдан алдына милли киёмнәр кигән тәрбиячеләр һәм балалар тезелешеп баса. Кечкенәләрнең кулында-төсле шарлар, флагчыklar, уенчыklar, гармуннар. Майданның бер ягына кунаklar урнаша.

“Сабантуй бәйрәме” дигән җыр яңгырый (халык көе, М. Садри шигыре), һәркем шушы җырга кушыла.

Сабан туе-хезмәт туе,
Шатлык һәм бәхет туе,
Уйнап биеп, җырлап, көлеп,
Бәйрәм итик көн буе.
Шау-гөр килә киң болыннар,
Кырлар һәм су буйлары,
Котлы булсын, балалар,
Ямьле сабан туйлары!..

Берничә бала Х. Вахитның **“Балачак турында”** дигән шигырен сөйли.

1 нче бала:

Алсу гөлләргә күмелгән
Безнең тирә-як.
Гүзәл гөлләрдән дә гүзәл
Безнең балачак.

2 нче бала:

Без жырлаган дэртле жырлар
Истэ калачак.
Дэртле жырлар төсле дэртле
Безнең балачак.

Жыр:”Кояшлы ил”

3 нче бала:

Күңелләр шатлыклы булганга,
Без чыгыйк шаулашып урманга.
Үзебез тезелеп сафларга,
Әти-әниләр, карагыз:
Флаглар күтәреп барабыз!
Күргәннәр сокланып калалар:
Без-илдә бәхетле балалар.
Әтиләр-әниләр, карагыз:
Жыр белән гөр килеп барабыз!..

Жыр “Чат-чат”

Без уйныйбыз, уйныйбыз
Якты көннән туймыйбыз;
Кулны-кулга чаба-чаба, бии-бии жырлыйбыз.

Кушымта:

Без биибез, безнең яшь чак, шат чак,
Шуңа биеп, кул чабабыз чат-чат!..

Алып баручы:

Бүләк түфлигә күңеле
Күтәрелән Сараның
Хәзер инде тыпыр-тыпыр
Бийсе килә аның.
Бик матур көй уйнар өчен
Бер гармунчы табыгыз,
Бер гармунчы тапмасагыз,
Бергәләп кул чабыгыз.

Менә шулай,менә шулай,
Менә шулай кызык ул
Такмак әйтеп кул чапканга
Ҥаман бии кызып ул.
(Н.Мадъяров."Бер гармунчы")

Алып баручының соңгы сүзләреннән соң бер кыз биеп китә.

4 нче бала:

Бүген дә кыстатып утырмадым табында.
Әни нәрсә китерсә-ялт иттердем барын да
Бәрәңгесе дә бүген шундый тәмле, ярмалы..
Тик бер кабым ипине кабар жирем калмады.
Киткән чакта табыннан әни шундый мактады,
Ә дәу әти нигәдер мактарга сүз тапмады.
Авыр сулап куйды да: Улым,-диде-их сине!.
Китәләрме калдырып бер кабымлык ипине.
(Х.Халиков."Кырдан кайткач")

5 нче бала:

Ипи басуда үсә,аннан амбарга күчә,
Аннары мичтә пешә,кызарып мичтән төшә.
Шуннан килә өстәлгә,безгә куәт өстәргә,
Ипи булса табында,булдырам мин барын да.
(Р.Миңнуллин."Ипи булса")

Алып баручы:

-Менә күрәсезме, балалар, икмәк ипи булып житкәнче нинди юл үтеп безнең табынга килә. Шуна ул бик кадерле дә .Яз көне безнең уңган кыр батырларыбыз басуда бодай бөртекләрен чәчәләр, көзен исә мул уңыш жыеп алалар. Бүген безнең бәйрәмдә механизатор абыйлар да катнаша. (Аннары кемнәр катнашуы,аларның ирешкән уңышлары,балаларның өлкәннәргә булышулары турында әйтә)

Балалар,әйдәгез әле хезмәт батырларына узебезнең жырларыбызны бүләк итик, барыбыз бергә **"Иртәнге нур"**(С.Садыйкова көе,3 Вәли шигыре) дигән жырны жырлыйк:

Туган илкәем, сөйгән жиркәем
Иртәнге саф нурга күмелә:
Урман буйлары, басу юллары
Бигрәк инде матур күренә.
Уяна сабый, елмаеп карый
Иртәнге саф кояш нурына,
Матур уйларым, татлы хыялым
Кушылсын шат хезмәт жырына.
Иртәнге жырлар, иң якты уйлар
Кая барсам минем күңелдә.
Һәрвакыт шулай сайрасын тургай
Туган илнең тыныч күгендә.
Жырлы бию башкарыла, балалар төрле эш башкару хәрәкәтләре ясап бииләр.

Тәрбияче:

Күрсәтегез әле, балалар
Ничек кошлар очалар?

Балалар:

Менә шулай, мәнә шулай
Шулай кошлар очалар?

Тәрбияче:

Күрсәтегез әле, балалар,
Ничек йөри поездлар?

Балалар:

Менә шулай, менә шулай,
Шулай йөри поездлар.

Тәрбияче:

Күрсәтегез әле, балалар,
Ничек урак уралар?

Балалар:

Менә шулай, менә шулай,
Шулай урак уралар.

Кулына гармун тоткан малай Ж.Дәрзамановның “Гармун” исемле шигырен сөйли:

Гармунным алты телле,
Тавышы-алты төрле.
Бармаклар бишәү генә
Юк инде нишләү генә.
Уйнап карыйм көйләп тә,
Жырлап, шигырь сөйләп тә...
Жыр да чыга, шигырь дә.
Тик боекмыйм юкка мин,
Уйныйм һаман, туктамыйм.
-Ура! Бу бит “эпипә”,
Тырышкач чыкты бит, ә!

Алып баручы:

Бүген бәйрәм, әйлән-бәйлән,
Уйныйк, гөрләшик.

Ә хәзер сабан туенда уйнала торган уеннарны оештырыйк: малайлар көрәшсеннәр, көч сынашсыннар, ә кызлар исә көянтә-чиләкләр белән су ташысыннар. Капчык киеп йөггергә, бау тартышырга, колга башына менәргә, ат чабышлары һ.б..уеннар уздырырга мөмкин.

Уеннар, ярышлар башлана, майданчык шау-гөр килә, жиңучеләргә бүләкләр тапшырыла. Кабат “Сабантуй бәйрәме” жыры яңгырый. Бәйрәм шуның белән тәмамлана.

“Милли бәйрәмебез - Сабантуй”

Хөсәинова Рәзинә Равил кызы.

*Татарстан Республикасы Арча муниципаль
районы "Мөңдеш балалар бакчасы" муниципаль
бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе*

Бәйрәмдә катнашучы персонажлар: Алып баручы, Былтыр, Шүрәле.

Жиһазлау: капчыклар, канат, йомыркалар, кашыклар, агач атлар, чүлмәк, таяк, бүләкләр.

*Сабантуй буласы мәйданчык бәйрәмчә бизәләр. Озын колгага чигүле сөлгеләр,
кульяулыклар, төрле төстәге шарлар эленә. Уеннар оештырыла торган урыннар
тиешенчә жиһазландырыла.*

Бәйрәм “Сабантуйга барабыз” жыры белән башлана.

1. Карагыз, карагыз,

Сабантуйга барабыз.

Сабантуйга барабыз.

Уйнап бүләк алабыз.

2. Сабантуйга барабыз.

Сикерәбез, чабабыз.

Жырлап, биеп алабыз,

Уйнап бүләк алабыз.

Алып баручы (милли киёмнән):

Күңелләргә җилкәндәрә Сабантуй,

Йөрәкләргә моң, дәрәстә Сабантуй.

Исәнмесез, кадерле балалар, без сезнең белән сабантуй бәйрәменә җыелдык. Бу
бәйрәм бар халыкны берләштерә, күңелләргә күтәрә.

(Мәктәпкә әзерлек төркеме балаларына сүз бирелә)

1 нче бала: Шатлыклар күңелебездә,

Ал кояш күңелебездә.

Килегез, дуслар, кунакка:

Сабантуй бүген бездә.

2 нче бала: Жилферди чиккән сөлгәләр,

Бүләкләр күңелебездә.

Көрәшик тә, узышык та-

Сабантуй бүген бездә.

3 нче бала: Бүген бездә сабан туй,

Эшләреңне барын куй.

Тизрәк йөгәр майданга:

Бәйрәм башлана анда.

4 нче бала: Кемдә нинди һөнәр бар?

Йөгәрергә кемнәр бар?

Кызганмый табаннарны

Урагыз майданнарны.

5 нче бала: Сабантуймы? Сабантуй-

Уеннар туге бит ул.

Тәм-томнар туге бит ул,

Жиңүләр туге бит ул.

6 нчы бала: Чаптар өстендә чабып,

Катыктан тәңкә табып,

Колга башына менеп,

Узышлыга йөгәрәп.

7 нче бала: һәм татарча көрәшәп,

Аркан белән сөйрәшәп,

Ватмый йомырка ташып,

Тапкырлыкты сынашып

Жиңсәң эгәр, Сабантуй –

Эчкә шатлык сыймас туй!

Былтыр килеп чыга.

Алып баручы: Балалар, карагыз әле кем бу? Былтыр син түгелме? Урманга барасыңмы, әллә бездә сабантуй икәннән белдеңме?

Былтыр: Әйе, ишетеп килдем, сезнең матур жырларыгыз еракка яңгырый. Минем дә сезнең белән бәйрәм итәсем килә.

Алып баручы: Әйдә, Былтыр, син дә безнең белән күңел ач.

Зурлар төркеме “Әниң” буюен башкара.

Былтыр: Ай-һай, матур биисез икән. Минем сезгә күчтәнәчләрем бар иде, ләкин мин юлда капчыгымны югалттым.

Алып баручы: Күчтәнәчләрәң күп идеме соң? Балалар, әйдәгез әле, эзләшик капчыкны.

Балалар капчыкны табалар. Капчык селкенә. Аны ачып әңгирәгәч, Шүрәле чыга.

Быттыр: Нәрсә бу? Качкынмы? Жәнме? Нәрсә бу? Искитәрлек нәрсә бу?

Шүрәле: Нәрсә бу? Танымыйсың инде әллә? Мин матур, мин әйбәт, тик мин сезгә үпкәләдем. Ник сез мине бәйрәмгә чакырмадыгыз? Мин сезгә бүләкләрегезне бирмим.

Быттыр: Шүрәле, бәлки без синең белән көч сынашырбыз?

Быттыр белән Шүрәле канат тартышалар. Балалар булышалар. Шүрәле егыла.

Шүрәле: Минем бәйрәм күрәсем килгән иде. Быттырдан бирле Сабантуй күргәнем юк бит.

Алып баручы: Шүрәле, Сабантуй елга бер генә була ул. Әйдә, кал, безнең белән уйнарың.

Шүрәле: Бик теләп калам, мин бит кети-кети уйнарга яратам.

Алып баручы: Юк, Шүрәле, без милли уеннарыбызны уйныйбыз. Син дә кушыл.

Уеннары Алып баручы, Быттыр, Шүрәле, тәрбиячеләр оештыра.

1 ярыш: “Капчык киеп йөгөрү”.

2 ярыш: “Кашык белән йомырка кабып йөгөрү”.

3 ярыш: “Чүлмәк вату”.

4 ярыш: “Таяк тартышу”.

5 ярыш: “Кашык белән су ташу”.

6 ярыш: “Ат чабышы”.

7 ярыш: “Күзне бәйләп уенчык кисү”.

Татар бию көенә күмәк бию.

Уеннарда катнашкан, жырлаган, биегән балаларны бүләкләү. Барлык балаларга Быттыр белән Шүрәле тәм-томнар тараталар. Милли ризыклардан авыз итәргә чакыралар, чәй табыны әзерләнә.

Аулак өй

Яруллина Айгөл Альберт кызы.

*Татарстан Республикасы Әтнә муниципаль
районы “Дусым балалар бакчасы” муниципаль
бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениясе*

Максат:

1. Балаларны татар халкының гореф-гадәтләре, борынгы йолалары белән таныштыру.
2. Баларның фикерләү сәләтен, сөйләм телен үстерергә һәм ижади сәләтләрен ачарга булышлык итү.
3. Борынгы уеннар, жыр-биюләр аша туган телгә хөрмәт, кызыксыну уяту.

Алып баручы:

Хуш киләсез, кунаклар,

Рәхим итегез түргә!

Сезне көттек бик сагынып,

“Аулак өй” үткәрергә!

Халкыбыз йолаларын

Искә төшерик әле

Куңелле итеп бүген

“Аулак өй” үткәрик әле.

«Аулак өй»нең нәрсә икәннән, мөгаен, һәр кеше дә беләдер, чөнки бу гореф-гадәт бик борынгыдан килә. Элек, олылар туганнарына яисә эшләре буенча киткәч, кызлар үзләре генә калганнар һәм кунакка дус кызларын чакырганнар. Озакламый аларга егетләр дә килеп кушылган. Зур һәм шаян төркемдә бию һәм жыр, мәзәкләр сөйләү башланган. Егетләр һәм кызлар милли татар уеннары уйнаганнар. Нәкъ менә шул «Аулак өй» татарларның гореф-гадәте булып киткән. Менә без дә халкыбызның матур гореф-гадәтләрен дәвам итеп, шушы Аулак өй күренешен уйнап күрсәтербез.

(Авыл өе. Бүлмә түрендә өйнең эчке күренеше, анда борынгы сандык, чиккән мөндәрләр, сөлгеләр, идәндә тукуган паласлар жәелгән. Бүлмәгә әни белән кыз керә)

Әни: Кызым, без кодаларга кунакка барабыз. Әбиең мунчада, аңа чыккач мәтрүшкәлә чәй эчертерсең. Аулак өйгә иптәш кызларың да килми калмас. Сөз матур гына торыгыз инде яме, кызым? Әбиеңгә дә күз-колак булырсың.

Кыз: Борчылма, әнием! Мин инде жиккән кыз, барысын да беләм. Без кызлар белән кул эшләре генә эшләр утырырбыз дигән идея.

Әни: Беләм инде, кызым, беләм. Ярый безгә кузгалырга кирәк. Юл кешесенә юлда булуы хәерле.

Кыз: Исән-сау йөрәп кайтыгыз, әнием! Хәерле юл сезгә!

(Залга әби керә)

Әби: Ай мунчасы да, мунчасы...Шундый эссе.

Кыз: Ийи әби жаным, чыгып та жиктеңмени? Кая әле сиңа чәй ясап бирим, бергәләп чәй эчеп алырбыз.

Әби: Рәхмәт, кызым!

(Чәй эчәләр)

Әби: Кызым, күрше Гөлбикә апаң авырып жиккән әле. Мин кереп хәлен белеп чыгыйм, берәр сәгатәтән әйләнеп кайтырмын.

Кыз: Ярар, әби.

(Әби музыка астында залдан чыгып жиктә)

(Кыз өй тәрәзәсә янына килеп дус кызына эндәшә)

Кыз: Гөлназ, әйдә кер! Бездә бүген аулак өй!

1 нче кыз: Бүген сөздә аулак өй дик

Дусларымнан ишеттем,

Йомгагымны чорнарға дик

Мин сезгә килеп життем.

(Кызлар тезелеп утырып кул эшләре эшилиләр)

“Каз канаты” (татар халык жыры) **жырын жырлыйлар.**

(Гармунда уйнаган көй яңгырый)

1 нче кыз: Кызлар, малайлар тавышы бит бу!

Малайлар: Кызлар, ачыгыз ишекне! Безнең дә уйныйсыбыз килә!

Кызлар: Юк, ачмыйбыз!

Малайлар: Кызлар, ачыгыз инде!

1 нче кыз: Кызлар, әллә кертәбезме? Бергә күңеллерәк тә булыр.

Кызлар: Ярар, әйдә кертәбез!

(Малайлар өйгә керәләр. Кара-каршы тезелеп басалар: кызлар залның бер ягында, малайлар икенче ягында) “Челтәр элдем читәнгә” (Татар халык эҗыры) эҗыры башкарыла.

Кыз: Таныштык та, дуслаштык та

Урыннарға утырыйк

“Йөзек салыш” уенын

Бергәләп уйнап алыыйк!

(Санамыш ярдәмендә йөзек салучыны билгелиләр)

1 нче бала: Йөзек салучыны үзем билгелим!

Санамыш:

Әке, бәке, кыек сәке

Саескан, чыпчык,

Син кал, бу –чык!

Тотылган уенчыларға жәза: шигырь сөйләү.

Малайлар: Без сезгә бүләккә бию дә алып килдек.

(Малайлар биу)

Кызлар: Булдырасыз икән, бигрәк оста биедегез. Без дә үзебезнең һөнәребезне күрсәтик әле сезгә!

“Аулак өй” (Луиза Батыр-Болгари көе, Гарифҗан Мөхәммәтшин сүзләре)
жыры башкарыла

Ә хәзер, әйдәгез, бергә күңелле итеп “Капкалы” уенын уйнап алабыз!

Тотылган уенчыларга жәза: мәкальләр әйтергә.

1. Кем эшләми, шул ашамый.
2. Жиде тапкыр үлчә, бер тапкыр кис.
3. Олыласаң олыны, олыларлар үзеңне.
4. Китап – белем чишмәсе.
5. Икмәк – иң зур байлык.

Кыз: Малайлар, тагын нинди һөнәрләрегез бар?

Малай: Әйдәгез, табышмаклар әйтешәбез!

1. Мич тулы пәрәмәч, уртасында бер калач. (*Йолдызлар һәм ай*)
2. “Ак ашъяулык таптым, жир өстенә яптым” (*Кар*)
3. Жир астында жиз бүкән.
Ул ни икән? (Бәрәңге)
4. Утыра бер ак чүлмәк,
Өстенә кигән йөз күлмәк. (*Кәбестә*)
5. Кечкенә генә йорт,
Эче тулы корт. (*Кыяр*)
6. Жәен соры, кышын ак,
Аңа шулай яхшырак. (*Куян*)
7. Бер нәрсә тегә белми,
Энәләр тагып йөри. (*Керпе*)

Малай: Миңа бабаем “Уклау тәгәрәтү” уенын да өйрәткән иде. Әйдәгез, уйныйбызмы?

Балалар: Әйдәгез әле, әйдәгез!

Жәзага балалар халык ашларын әйтешәләр: өчпочмак, чәк-чәк, кыстыбый, кош теле, тәбикмәк, бәлеш һ.б.

(*Залга әби керә*)

Әби: Иии балалар, сезне ишеттем дә, исемә төште. Мин дә бит өчпочмаклар пешергән идем. Әйдәгез, шул өчпочмаклар белән тәмләп чәй эчәбез.

(Бөтенесе бергә өстәл артына утырып чәй эчәләр)

Алып баручы: Дуслык жебе өзелмәс ул,
Халык моңы бер жирдә.
Безнең мондый очрашулар
Истә калсын гомергә.

Татар халкының милли бәйрәме –Аулак өй

Мөһәммәдиева Энжә Рафис кызы.

Сәйфетдинова Гөлия Зөфәр кызы.

*Татарстан Республикасы Балтач муниципаль
районы «Салавыч балалар бакчасы» муниципаль
бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениясе*

Максат: балаларны татар халкының милли горел-гадәтләре белән таныштыруны дәвам итү; балаларда бу горел гадәтләргә, йолаларга хөрмәт, ихтирам тәрбияләү, милли җырлы- биюле уеннар аша балаларда туган телгә карата хөрмәт тәрбияләү, балаларның сүз байлыкларын арттыру.

Җиһазлау: зал бәйрәмчә бизәлә-чиккән сөлгеләр, өстәлдә самовар белән чашкалар, йон эрли торган каба .

Бәйрәм барышы.

Исәнмесез, хөрмәтле кунаклар!

Менә сез дә килеп җиткәнсез.

Безнең бакчабызның шау тормышын

Күреп китик әле, дигәнсез.

Исәнмесез, кадерле дуслар!

Хәерле көн сезгә бу жирдә.

«Аулак өй» кичәсен карарга

Чакырдык без бүген сезне дә.

Онытылган горейф — гадәтләргә

Яңартабыз хәзер көннән-көн.

Уен йолалары, жыр- буюе,

Һәр киләчәк көнне бизәсен.

Сәхнә артыннан машина тавышы килә, Әби сәзләре ишетелә: Ярар, балалар, исән-сау, хәвеф-хәтәрсез генә йөрөп кайтыгыз. Кыз белән Әби сәхнәгә чыгалар, Әби йон эрләргә утыра, кыз бала бер читкә барып, ноутбуктан нәрсәдер карап утыра.

Әби: Кызым, әти-әниң кунакка киткәч, өйләр буш булып, күңелсезләнеп калды, бар булмаса күрше әбиеңне чакырып кер әле, бер сөйләшеп, чәйләп алырбыз.

Кыз: Ярый, әбекәй хәзер. (Кыз телефоннан күрше кызына шалтырата:

- _____, әниләр кунакка киттеләр, әбиең белән безгә керегез, әби чәй эчергә чакыра.

Әби: Әй алланың рәхмәте, кара инде бу дөнья дигәннәрен генә бер, өйдән дә чыгасы юк, күршеләргә дә телефоннан гына чакырып яталар хәзер балалар.

Ишек шакыйлар.

Исәнләшеп күрше әби белән кыз керә.

Күрше әби: Исәнмесез, саумысез! Нишләп ятасыз, Хәлләрегез беркөеме?

Әби: Түрдән уз күрше. Алланың биргәнненә шөкер. Балалар кунакка киткән иде. Менә онык белән икәү боегып тик утырабыз. Бер утырып сөйләшеп, чәйләп тә алырбыз дип сезне дәштергән идем.

Кызлар бер читтә мәш килеп ноутбуктан әйбер карыйлар.

Әби: Күршәкәем, бу балаларны гына кара әле бер, шул пласма тактага башлары белән кереп чумалар да дөньяларын оныталар. Бөтен тормышлары шул тартмада диярсен.

Күрше әби: әйтмәдә генә инде ахирәткәем. Замана балалары шул.

Әх, бар иде бит безнең яшь чаклар. Егетләр гармун уйнап, жырлап урам әйләнерләр иде, кызлар өйләрдә кешегә сиздермичә генә егетләргә көтеп утыралар иде. Әх, хәзер яшьләр элекке без уйнаган уеннарны оныттылар шул. Заманаларны шушы телевизор, компьютер дигән зәхмәт басты бит.

Әби: Шулай шул бик дөрес сөйләсез, һәрбер кеше үз почмагында бикләнеп тик утыра. Бер матур итеп жырлай, бии белмиләр. Күңелле итеп ял итә белмиләр. Безнең замандагы аулак өйләргә генә әйт әле син!!.

Кыз: Әбекәй, нәрсә соң ул аулак өй ? Ул ничек була ? Сөйләгез әле безгә дә.

Әби: Берәр кыз яки егетнең эти-энисе кунакка яки берәр жиргә китсә, бу өйдә аулак өй оештыралар иде. Кызлар янына егетләр килә. Шул чагында китә инде уен-көлкә, жыр-бию, такмак әйтешү. Бик күнелле була да инде.

2 Кыз: әбекәй, безгә дә өйрәтегез шул вакытта уйнаган уеннарыгызны, жыр-биюләрегезне.

Әби: бик рәхәтләнеп. Менә нәкъ бүген әниләрегез дә кунакка китте. Әйдә күршекәем, балаларга бер аулак өй ясап үткәннәрне искә төшереп алыяк әле.

Күрше әби: Дөрестән дә, без аларны

Искә төшерик әле.

Халык йоласын кайтарып,

Бер уйнап алыяк әле.

Барыгыз кызым, иптәшләрегезне аулак өйгә чакырыгыз, тиз генә өйне тәртипкә китереп куегыз. Кунаклар килгәндә өй чиста, күркәм булырга тиеш.

Кызлар телефоннан иптәшләрән чакыралар, өйне тәртипкә салалар.

Тыштан ишек шакыйлар.

Күрше әби: Бәрәч, дуслары килеп тә життеләр. Каршы ал кызым кунакларны.

Балалар керә. Бер малай:

Исәнмесез, саумысез,

Нигә кәжә саумыйсыз.

Өтәчегез күкәй салган,

Нигә чыгып алмыйсыз!

Әби: Хай улым, булдырдың. Безнең элекке сөйли торган сүзләребезне каян белеп сөйләдең әле?

Малай: Габдулла бабай өйрәттә. Гөлжамал әбиләреңә баргач шуны сөйләп кер, мин яшь чакта сөйләгәнне бик ярата иде ул, диде.

Әби: Хәй Габдулла бабаң һаман да онытмаган мени әле ул шигырен. **(Көлешәләр)**

Күрше әби: Әйдәгез оланнар, урнашыгыз түрдән. Бүген бездә аулак өй. Ө аулак өйдә без бер дә тик утырмый идек: кайсыбыз чигү чигә, бәйләү бәйли, кемдер каз каурые сыдыра, йомгак чорный. Жырлап, биеп, төрле уеннар уйнап, күңел ачыгыз, без дә үткән яшьлекләрне искә алырбыз.

Балалар үзләре алып килгән кул эшләрен эшлиләр.

Әби: Сөз инде балалар без элек яратып уйнаган уеннарны белми торгансыздыр.

1 кыз: И әбекәй, нишләп белмәскә, безгә бит бакчада татар халык уеннарын өйрәтеп, уйнатып торалар. Дусларым әйдәгез «Йөзек салыш» уенын уйныйбыз (йөзек күрсәтеп):

Кашлы йөзек кулымда

Карагыз эле монда.

Йөзөк кемгә элэгә

Шигырь сөйләп күрсәтә.

(Балалар тезелешеп кулларын-кулга куеп утыралар, йөзөк салучы кыз бер баланың кулына йөзөк сала, барсын да үтөп чыккач сорый):

— Йөзөк кемдә, йөгереп чык, - ди.

— Йөзөк миндә, мин шигырь сөйлим.

Шигырь сөйли.

Уен берничә тапкыр уйнала.

2 кыз: Мин дә бер бик матур уен беләм. “Алтын капка” дип атала. Өйдәгез эле дусларым, уйнап алыык эле.

«Алтын капка» уены. (Санамыш әйтеп чыгарылган ике бала кулга-кул тотынып, кулларын өскә күтәреп «капка ясыйлар», калган балалар житәкләшеп бу «капкадан» кереп—чыгып йөриләр, уен сүләре беткәч куллар төшерелә, «капкага» эләккән бала нәрсәдер эшләп күрсәтергә тиеш).

Бу безенең алтын капка

Ачык тот аны, япма.

Кереп чыгып йөрибез,

Тукталмыйбыз беребез.

Капкага жил кагылса

Шап иттереп ябыла,

Көтеп торып керәсең

Эләктерик берәрсен.

Капкага эләккән балалар такмак әйтә:

1.Тәрәзәңә карар идем,

Тәрәзәңә боз каткан.

2. Иртән торып эшкә чыксам,

Кәжәләр кар көриләр.

Чикерткәләр туфли киеп

Жырлап — биеп йөриләр.

3.Аргы төркемнән килдеңме,

Бирге төркемнән килдеңме?

Без сагынганны белдеңме,

Үзең сагынып килдеңме?

Кунак кызың ялкау икән

Сәгать сигездә яткан.

Әби: Ай-яй, булдырасыз икән балалар. Сөзгә карап күңелләр сөенеп утыра, шулай бит күршекәем?

Күрше әби: Шулай, шулай ахирәткәем. Инде мин бу уеннарны белүче юктыр дигән идем, менә бит оланнар ничек матур итеп уйнап күрсәттеләр, рәхмәт яугырлары!

3кыз: Әле без “Миңлебай” уенын да беләбез, әби. Әйдәгез дусларым, басыгыз әле түгәрәккә.

Балалар түгәрәк ясап басалар, санамыш белән Миңлебайны уртага чыгаралар.

4кыз. Кызлар, малайлар, ә без нишләп утырабыз, йокыга китәсез түгелме соң инде? Әйдәгез әле, болар бер нәрсә дә белмиләр икән дип уйламасыннар, үзебезнең “Куш кулым” уенын уйнап күрсәтик әле.

Балалар парлашып түгәрәккә басалар. “Куш кулым” уены уйнала

1. Уйнадык та, жырладык та

Бүген бездә аулак өй,

Аулак өйдә булмаганнар

Безнең күңелне аңламый.

2. Татар халык ижатын

Милли горезф – гадәтен

Тугры халык антларга

Сүз бирәбез сакларга!

Әби: Әй балалар. Халкыбызның онытылып барган горезф-гадәтләрен, уеннарын уйнап, жырларын жырлап сез безне бүген яшьлегезгә кайтарып килдегез.

Күрше әби: Бигрәк тә күңелле ял булды. Болай булгач горезф- гадәтләр без югалмый икән. Рәхмәт сезгә, балалар!

Әби: Аулак өйдә уйнала торган уеннарны, жырлана торган жырларны бер көндә генә башкарып бетереп булмый. Хөрмәтле кунаклар! Туган телебезне, горезф-гадәтләр безне саклайк, киләчәк буыннарга да тапшырайк! Шуның белән безнең Аулак өй кичәсе тәмам, игътибарыгыз өчен рәхмәт!

Карга боткасы

Бурнашева Альбина Марат кызы.

*Татарстан Республикасы Баулы муниципаль
районы "Кызылъяр балалар бакчасы"
мәктәпкәчә белем бирү учреждениясе*

Алып баручы: Бу язгы бәйрәм чәчү эшләре төгәлләнгәннән соң оештырыла. Иртән балалар күршедән-күршегә йөрәп ботка өчен кирәкле азык-төлек жыйлар. Азык-төлек биргән кешеләргә мактау сүзләре әйтәләр. Аннары бөтен авыл белән зур казанда ачык һавада ботка пешерәләр, аны авылдашларга өлешәләр. Ботканың бер өлешен кара каргалар өчен дә калдырырга кирәк, чөнки кара каргалар - яз символы. Бу йоланы үткәрәп, кешеләр яхшы уңыш алырга өметләнә.

Максат: Балаларда туган илгә, туган авылга, туган телебезгә мәхәббәт тәрбияләү. Татар халкының ижатын, тарихын, горел-гадәтләрен өйрәнүне давам итү һәм аңа кызыксынучанлык хисе тәрбияләү.

Бурычлар: Балаларны татар халкының мәжүси бәйрәмнәре белән таныштыруны давам итү.

Карга боткасы мәжүси йола-бәйрәме, ырымнары, уеннары, такмазалары аша балаларның сөйләм телен үстерү.

Халкыбызның борынгы йола-бәйрәмнәренә ихтирам тәрбияләү.

Методик алымнар: әңгәмә, уеннар, күрсәтү, сәхнәләштерү.

Тәрбияченең алдан эшлängән эше:

Шигырьләр, милли жырлар, уеннар өйрәнү; залны бизәү өчен жиһазлар әзерләү, костюмнар әзерләү.

Күнел ачу иртәсенен барышы:

Зал матур итеп бизәлгән: бер якта 2өй тора, залның түрендә аланлык,

А.б: Бу язгы бәйрәм чәчүлекләр төгәлләнгәннән соң оештырыла. Иртән балалар күршедән-күршегә йөрәп ботка өчен кирәкле азык-төлек жыйлар. Азык-төлек биргән кешеләргә мактау сүзләре әйтәләр

-балалар өйдән-өйгә йөрәп кирәкле ризык күчтәнәчләр жыйлар.

Балалар: Әйдәгез, әйдәгез!

1нче бала. Өйдөмө түтэй?

Жэтрэк бир күкэй.

Бирсэң безгә өч күкэй,

Тавыгың салыр йөз күкэй.

Май кирэк, ярма кирэк,

Карга туена бар да кирэк.

2нче бала. Ал да итәрбез эле,

Гөл дә итәрбез эле

Матур жырлар жырлый-жырлай

Бэйрәм итәрбез эле.

3нче бала. Аягыбыз жиңел булсын,

Мал-туарыгыз күп булсын,

Кайгы-хэсрэт күрмөгез

Хуш, сау булыгыз!

4нче бала. Сый житәрлек булды, карга боткасын пешерергә кай тирэгә барыйк икән?

Каргалар: 1. Карр-кааар. Очабыз, жылы илләрдән, очабыз дусларыбыз янына.

2. Исәнмесез, балалар,

Очрашуыбызга без бик шат.

А.б: сөйләгез эле, кошлар, сез кайда булдыгыз?

Сөйләгез эле, кошлар, сез нәрсә күрдегез?

Каргалар : эссе илләрдә эссе жэй,

Анда кыш та, кар да юк.

Анда филләр йөри

Көне буге маймыллар кычкыра.

Анда лиана агачлары, пальмаларда бананар үсә.

А.б: өйдән еракта яхшы яшәдегезме? Сез таныш булмаган илләрдә кем белән дус идегез?

Каргалар: 1. Без авылны сагындык,

Чыңлап торган инеш буйларын.

2. Агачлардагы сыерчык ояларын,

Күрше чыпчыкларны, өебез каенлыкны.

А.б. Балалар димәк киттек каенлыкка. Менә нихәят килеп життек, казаннарны, кәрзиннәрне кугыз, чиләкләрегезне тагыгыз. Матур итеп биегез

Чиләкләр белән бию

“Түбәтәй”

Бала. Ялтыравык әйберләрне

Ташый ул оясына

“Карак” дигән яман аты

Чыккандыр менә шуңа. *(саескан.)*

Саескан: Бар язган әйбергә ышанырга ярамый ич, минем кирәгем чыгар, барыйм әле миндә сезнең белән.

Балалар: саескан саескан әйдә син дә безнең белән тәмле ботка пешерерсең, без нәни дусларыңны сыйларсың!

Саескан: Булыр, балалар, бары да булыр.

Карга килер – казан асар,

Торна килер – тоз салыр,

Тукран килер – салма салыр,

Песнәк килер – пешерер,

Чыпчык килер – тикшерер,

Карга ашап бетерер.

Кап та коп.

(көлешэләр)

А.б: Балалар,ботка пешкәнче,рәхәтләнеп уйнап алыбыз мы әллә?

“Чума үрдәк,чума каз.”уены

“Башмакчы”

“Болында”

Саескан: Балалар, уеннарыгыздан туктап торыгыз:

Ботка пеште, балалар,чәй кайнады.*(ботка бүлә)*

-Менә бусы жир – анага

Жир атасы – жирән сакал!

Жир анасы – асыл бикә!

Түбәсенә туклыгың бир,

Тамырына ныклыгың бир,

Ил өстенә муллыгың бир,

Ил эчендә безгә дә бир!

Менә бусы суга

Су иясе тотмасын!

Менә бусы күккә

Яңгыр бирсен!

Кояшлы жылы көннәр бирсен!

Илгә туклык, гаиләгә иминлек килсен!

-Бусы каргаларга.Канат очларында язны алып килгән өчен.

(жиргә сибә)

А б: Менә инде сыйландык, килегез минем янга, тугәрәккә басып уйнап жырлар жырлап алайык!

Түгәрәк уены: "Бир кулыңны"

"Без бәхетле шат балала" уены

А.б. Хөрмәтле, дуслар! Иң күңелле язгы бәйрәмнәрнең берсе "Карга боткасы" тәмам, кайтыр вакыт житте.

Сәламәт булыгыз, зур булып үсегез, сабыйларны рәнҗетмәгез, өлкәннәрне хөрмәт итегез. Тату бәхетле булып яшәгез!

Читекчеләр данын югалтмыйк!

Гыйльметдинова Әлфинур Габдуллаҗан кызы.

*Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы
"Арча 1 нче балалар бакчасы" муниципаль
бюджет мәктәпкәчә белем учреждениесе*

Максат: Балаларны татар милли мәдәнияте белән таныштыруны дәвам итү.

Татар читекләренең үзенә генә хас булган билгеләрен өйрәнү, сүз байлыгын баету.

Балаларыбызда күн белән эшләрчә осталарыбыз хезмәтенә кызыксыну уяту, читекчә һөнәренә ихтирам тәрбияләү.

Җиһазлау: милли киёмнәр, читекләр, күн эшкәртмәләр.

Зал элекке өй рәвешендә бизәлгән, сандыктан милли чигүләр кул эш әйберләре күренә.

Алып баручы:

Күрегезчә, нинди матур кул эшләр...

Сизелә монда уңган кешеләр кулы...

Колагымда чыңлый татар моңы,

Еракларга илтә безне хәтер юлы...

Тәрбиячеләр кулларындагы әйберләр турында сөйлиләр:

Татар хатын-кызлары

Эшнең серен белгәннәр.

Кич утырып, жырлар жырлап,

Кульяулыктар чиккәннәр.

Бу сөлгеләр, эскәтерләр

Тамбур белән чигелгән.

Мендәр тышлары, япмалар

Гел чәчәккә күмелгән.

Бай тарихы булган милләтемнең

Ачыйк әле асыл серләрен.

Кайдан килде икән бу читекләр

Кемнәр текте икән күннәрен?

Алып баручы:

“Кайдан килде икән бу читекләр”-дип аптырарлык урын юк безгә:

Арча ягы читекчеләр белән данлыклы. Арча данын еракларга таратуда зур өлеш керткән читек чигүче Фәридә Кәримуллина бездә кунакта. Ул күн белән эшләү серләрен безгә өйрәтер.

Әйдәгез, сүзне Фәридә апайга бирик.

-40 елдан артык чигәм инде,-ди ул. Менә күрәсез, читек, чүәкләр-алар төрле бит. Чигү сурәтләре, төсләре берсеннән-берсе матур. Кызыл төс туйдырса, зәңгәрәнә тотынабыз. Моңысы тагын да матуррак булды дия-дия үсенеп эшлибез.-ди Фәридә апа.

Фәридә апай хезмәте белән таныштыра, үрнәкләр күрсәтә

Тәрбияче:

Калфак,яулык, күлмэк,камзул-

Боларын инде беләм.

Аягыгызда нәрсә соң?

Шуны беләсем килә.

Икенче тәрбияче:

Бизәк төшкән итекләренә

Читекләр дип йөрткәннәр.

Аларны татар кызлары

Бәйрәмнәргә кигәннәр.

Алып баручы:

Әх, Арча читекләре

Чигүле,искитмәле!

Арча читекләрен киеп

Очып биеп кит әле.

Бию “Әх, Арча читекләре”

Алып баручы:

Биегән саен биетә

Чигүле читекләре.

Үзегезгә килешеп тора

Арчаның читекләре.

Бәйрәмнәргә киеп, биеп кенә калмаганнар, читекне олылып жырлар язылган,уеннар уйналган. Әйдәгез, бер уен:

“Читекче” уены.

Әй, читекче, читекче,

Син бит оста тегүче,

Кызганмыйча бу эшен

Бирче миңа читегәң.

-Бу каюлы читегем беренче килүчегә...

-шигырь сөйләүчегә:

Салават күпере төсле

Жемелди читекләр дә.

Останың кул жылыларын

Тоямын читекләрдә.

-тел шомарткыч әйтүчегә:

Читек чигә читекче

Читекчедән күрмәкче.

Чүлмәген дә чүлмәкче

Читек кебек чикмәкче.

Алып баручы:

Уйный-уйный,

Жырлый-жырлай,

Бәйрәм итик гел бергә.

Безнең бәйрәм гөрләп шулай

Истә калсын күңелдә.

Жыр “Әх, Арча читекләре”

Алып баручы:

Кулны-кулга тотынып,

Читекләргә карашып,

Уйнасак шулай бергә

Күңелсез булмас бер дә.

Уен “Кәрия-Зәкәрия”(оста читекче дип жырлаганда,Фәридә апайны уртага алабыз)

Буыннардан күчә-күчә килсен иде

Халкыбызның асыл киеме.

Хәзер инде Арчабызны данлый

Күн чәчәкле Арча читеге.

Сез әлегә кечкенә

Сез киләчәк жимешләре.

Сезнең кулга күчәр әле

Читек чигү эшләре.

-Хөрмәтле Фәридә апай, сезнең күңел жылыларыгыз кереп чигелгән читекләрне балалар бик яратып, кызыгып карадылар. Катлаулы хезмәтегез өчен бик зур рәхмәт. Киләчәктә читек чигү эшләребез тәрбияләгән балалар кулына да күчәр дип ышанасы килә.

Гаиләм иң зур хәзинәм

Хаммадова Лилия Ясәви кызы.

*Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районының
«Красносельский «Рябинушка» балалар бакчасы» мәктәпкәчә
белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе*

Максат: мәктәпкәчә яшьтәге балаларда гаилә кыйммәтләрен һәм гореф-гадәтләрен ныгыту; балаларда гаилә тарихына кызыксыну уяту; өлкән буынга хөрмәт тәрбияләү; балалар – ата-ана мөнәсәбәтләрен ныгыту.

Бурычлар:

Тәрбия бирү, укыту:

- Балаларның гаилә, туганлык бәйләнешләре һәм һәр кеше тормышында гаиләнең әһәмияте турында күзаллауларын киңәйтү;
- Гаилә традицияләре һәм гореф-гадәтләренә төрлеләге белән таныштыру;
- Балаларның сүзлек запасын гаилә әгъзаларын, гореф-гадәтләрен белдерүче сүзләр белән баепу;
- Гаилә белән бәйләүчә фикерләренә һәм хисләренә чагылдыра белүне формалаштыру.

Үстерү:

- Балаларның ижади сәләтләрен үстерү (жырлауда, биюләрдә, инсценировкаларда);
- Аралашу күнекмәләрен үстерү (уеннарда, яшьтәшләр һәм өлкәннәр белән аралашуда);
- Игътибар, хәтер, фикерләүне үстерерү.

Тәрбия:

- Гаилә әгъзаларына, бигрәк тә өлкән буынга карата мөхәббәт һәм хөрмәт тәрбияләү;
- Үз гаиләсе өчен горурлык хисе формалаштыру;

- Башка кешеләрнең гаилә традицияләренә ихтирамлы мөнәсәбәт тәрбияләү.

Кулланыла торган технологияләр:

Мәгълүмат-коммуникация технологияләре (ИКТ):

Мультимедиа презентациясен гаиләләрнең фотосурәтләрен, традицияләрен сурәтләгән иллюстрацияләрен күрсәтү өчен куллану;

Бәйрәм атмосферасын тудыру өчен музыкаль озата баруны (жырларның фонограммаларын, минусовкаларын) куллану;

Видеоматериаллар куллану (гаилә традицияләре турында кыска видеороликлар).

Уен технологияләре:

Балаларның танып белү эшчәнлеген активлаштыру һәм уңай эмоциональ фон булдыру өчен төрле уеннар һәм конкурслар куллану.

Сәламәтлекне саклау технологияләре:

Балаларның артык аруын булдырмау өчен эшчәнлек төрләрен (акыл, хәрәкәт, эмоциональ) чиратлаштыру;

Уңай психологик атмосфера тудыру.

Проект эшчәнлегенә технологиясе:

Проект эшчәнлегенә кысаларында тема белән алдан танышу (әңгәмәләр, фотографияләр карау, рәсем ясау, үз гаиләң турында хикәяләр язу).

Мәгариф өлкәләре (интеграция): «Социаль-коммуникатив үсеш», «Танып белү үсеше», «Сөйләм үсеше», «Сәнгать-эстетик үсеш», «Физик үсеш».

Методлар һәм алымнар: күрсәтмә, сүз, уен, практик, проблемалы якин килү, индивидуаль якин килү, шәхескә юнәлтелгән якин килү.

Бүлмә балаларның алдан алып килгән гаилә фотосурәтләре белән бизәлгән.

Балалар «Минем гаиләм» жырын башкаралар

Алып баручы:

Аш кашыгы – агачтан,

Чэй кашыгы – көмөштөн.

Жиз самавыр кайнап тора –

Суу - изге инештөн.

Обием һәм әнием Безгә бөлөш пешергән.

Бөлөш уңган, күрәсөң,

Өйгә тәмле ис тулган.

Әби-бабай, әти-әни,

Мин, нәни кыз, Наилә.

Менә нинди сокландыргыч

Безнең матур гаилә!

Исәнмесез, кадерле кунаклар! Бүгөн бездә кеше өчен иң кадерле булган – гаиләбезгә багышланган искиткеч бәйрәм! Гаилә – жир йөзөндәге иң жылы, һәм ышанычлы урын, анда безне һәрвакыт яраталар һәм ярдәм итәләр. Гаилә жылысын саклап торучы бер әйбер ул – гаилә традицияләре!

1нче бала:

Әгәр миннән сорасагыз,

«Бәхет нәрсә, -диеп-Айсылу?»

Бер дә уйлап тормыйм, җавап бирәм Бәхет –әти-әниле булу.

2нче бала:

Ике иңемдәге канатымның

Берсе-газиз әнием.

Икенчесе-көчле рухлы

Таянычым минем,әтием.

3нче бала:

Тәрәзә төбөн тутырган,

Дәү әнием гөлләре.

Нинди генә чәчәкләр юк,

Өйгә тулган исләре.

4 нче бала:

Көнәралаш су сибәргә

Йомшартырга төпләрен,

Өйрәтте дәү әни үземне

Яратырга гөлләрен.

5нче бала:

Үсеп инде буйга китте,

Әти белән утырткан ак каен. Көндә

безгә саләм бирә

Урамга чыккан саен.

6нчы бала:

Әнкәм пешергән бәлешнең,

Онытмыйм тәмле исен

Бар гаилә бәлеш ашарга,

Жыелабыз без кичен.

Алып баручы: Гаилә горейф-гадәтләрен хәтерезбез алтын кебек саклый. Алар безне балачактан ук чолгап алалар, якыннарның кадерен белергә өйрәтәләр. Хөрмәтле кунаклар, безнең сезгә күчтәнәчезбар бар. Игътибар экранга.

(экранга балалар катнашындагы видео куела. Биредә балалар үзләренең гаиләләре турында, гаиләдә булган горейф-гадәтләре турында кыскача сөйләләр).

Алып баручы: Хөрмәтле әти-әниләр, сезгә безнең балалар белән әзерләгән бүләк ошаган дип уйлыйбыз. Киләчәктә дә шундый матур гаилә булып, бер- березне шатландырып яшәгез!

Балалар хәзер без сезнең белән уен уйныйбыз. Экранда гаиләне берләштерүче йолалардан фотосурәтләр күрсәтеләчәк, әгәр дә сезнең дә гаиләгездә шундый йолалар бар икән, сез урыныгыздан торып басасыз, булмаса, утырасыз. Сез әзерме?

Балалар: Әйе!

Экранда чыга торган фотосурәтләр

1. Гаилә белән туган көннәргә уздыру

2. Йоклар алдыннан китап уку

3. Гаилә белән өстәл уеннары уйнау

4. Гаилә белән кино карау

5. Гаилә белән табигатьтә ял итү

6. Яңа елга гаилә белән чыршы бизәү

7. Гаилә белән бергә ашарга пешерү

Алып баручы: Афэрин, балалар! Ә сез тагын нинди гаилә йолаларын беләсез? (балалар үз вариантларын әйтәләр). Күрдек, эти-әниләрегез сезнең белән төрле чаралар уздыралар икән. Ә хәзер әйдәгез аларны бирегә чакырыйк.

(Һәр бала янына әтисе яисә әнисе капма-каршы утыра, балаларга да, эти- әниләргә дә кәгазь битләре һәм карандашлар таратыла)

Алып баручы: Балалар, хөрмәтле эти-әниләр хәзер без сезнең белән рәсемнәр ясыйбыз, тик бу гади генә рәсемнәр түгел. Балалар үзләренең эти-әниләре белән иң яраткан, ә эти-әниләр

балалары белән иң яраткан вакыт үткәрү чарасын яисә берәр йоланы ясарга тиеш буласыз, ә соңыннан уй-фикерләрегез туры киләме юкмы икәннен күрәчәкбез.

(рәсем ясау барышында гаилә турында җыр яңгырый)

Алып баручы: Сездә нинди яхшы рәсемнәр килеп чыкты! Алар сезгә якыннарыгыз һәм гаилә горезф-гадәтлэрегез турында искә төшереп торачак.

Алып баручы: Рәсем ясауны төгәлләдек, ә хэзер сүз сезгә хөрмәтле эти-энилэр һәм балалар!

(һәр гаилә үзенең рәсеме турында сөйләп китә) (балалар башкаруында «Әниэмә булышам» дигән бию)

Алып баручы: Бәйрәмебез ахырына якынлаша, балалар, әйдәгез тагын бер кат безнең өчен гаилә нәрсә икәннен йомгаклап әйтеп чыгыйк.

1нче бала: Гаилә – ул гади сүз, тик аның белән бик кадерле без.

2нче бала: Гаиләдә жылылык, уңайлык һәм наз, тормыш монда – әкияттәге кебек ямьле.

3нче бала: Гаилә горезф-гадәтлэре безне балачактан әйләндереп ала һәм мәңге хәтердә яши.

3нче бала: Гаилә ул зур табын артында бергә жыелу, пироглар пешерү һәм узганнарны искә төшерү, бәйрәмнәрдә бүләкләр бирү.

3нче бала: Гаилә горезф-гадәтлэре – ул хэзинә.

Алып баручы: Хөрмәтле эти-энилэр, шуның белән безнең бәйрәмебез ахырына якынлашты, ә бүгенге гүзәл мизгелне мәңге истә калдыру өчен шушы истәлекне бүләкне балалардан кабул итеп алыгыз! Сезнең гаиләлэрегезгә тынычлык, яхшылык һәм мэхәббәт телибез!

(балалар эти-энилэренә алдан ясалган гаилә шәжәрәсен тапшыралар) (Бәйрәм балалар башкаруында җыр белән тәмамлана.)

Аулак өй

Әхәтова Рәзинә Камил кызы.

Марданова Әлфия Рашиит кызы.

Татарстан Республикасы Балтач муниципаль районының

“Катнаш төрдәге Балтач 4 нче балалар бакчасы”

муниципаль мәктәпкәчә белем бирү учреждениясе

Максат: балаларны татар халкының милли горезф-гадәтләре белән таныштыруны дәвам итү; балаларда бу горезф гадәтләргә, йолаларга хөрмәт, ихтирам тәрбияләү, милли җырлы- биюле уеннар аша балаларда туган телгә карата хөрмәт тәрбияләү, балаларның сүз байлыкларын арттыру.

Җиһазлау: зал бәйрәмчә бизәлә - чиккән сөлгеләр, өстәлдә самовар белән чокырлар

Бәйрәм барышы.

(Бер кыз һәм бер малай залга чыгалар)

Мурат: Бүген безнең бакчабыз да

Шундый рәхәт күңелле

Чөнки кунак булып безгә

Әниләрөбез килде.

Әнҗе: Әниләрнең бәйрәме белән

Чын күңелдән котлыйбыз

Озын гомер телик сезгә

Юлларыгыз уң булсын

Матур бәйрәм көнегездә

Теләкләр кабул булсын

Мурат: Әнҗе, бәйрәмне башларга вакыт. Кая соң безнең балалар?

Әнҗе: Әй Мурат, алар әллә кайчан әзер инде, безнең чакырганны гына көтәләр.

Мурат: Алай булгач залга балаларны чакырабыз.

Әнҗе: Рәхим итегез дусларым. (төркем балалары залга керәләр, ярым әйләнә ясап басалар.

Әниләргә багышлап шигырь сөйлиләр)

1. Җир йөзенең бөтен матурлыгын

Килә сезгә бүләк итәсе

Дөньядагы матур сүзләргә дә

Иң жылысын сезгә әйтәсе.

2.Минем энием һәрвакыт
Иркәләп дәшә сөеп
Күңелемне күтәрә ул
Якты йолдызым диеп
Бүген иртән иртүк торгач
Кызык ачыш ясадым
Мин аның йолдызы булсам
Әни минем кояшым.
3.Әни сүзе- иң бөек сүз
Юк аңа һичбер алмаш
Иң-иң әйбәт кешеләр дә
Әни кебек була алмас
4.Дөньяда иң акыллы
Иң уңган минем әни
Менә шуңа синең яннан
Бер дә китәсе килми
5.Әнием минем матур
Күзләре якты көләч
Шундый күңелле була
Ул өйгә кайтып кергәч
6.Әни кебек булсам иде
Гел көлеп торсам иде
Тирә-юньгә әни кебек
Гел нурлар чәчсәм иде
7.Иң кадерле, иң хөрмәтле
Булсын жирдә әниләр
Әниләрне кадерләсәк
Тыныч булыр көннәр
8.Әниләрнең назы белән
Без керәбез һәр көнгә.
Кояш кирәк жир йөзенә
Әни кирәк һәркемгә.
9.Әнием минем кадерлем
Миңа тормыш бүләк иткән.
Сөеп, иркәләп устергән

Ул кочаклап мине үпкән.

10.Без сине бик яратабыз

Бәйрәм белән котлыйбыз.

Буләк итеп үзегезгә

Бер матур жыр жырлыйбыз.

11.Әнием гел балкып тора

Күктәге йолдыз кебек.

Мин дә тырышам булырга

Газиз әнием кебек.

12.Өйрәтәсең һәр нәрсәгә

Зур сабырлыклар белән.

Рәхмәт әйтеп тәбриклим

Әниләр көне белән.

13.Иренә белми әнием

Көн буга эшләп арый.

Күңелемне юатырга

Син бар бит әле ярый.

14.Авыр сүзләр әйтмик әниләргә

Аларга без итик гел ярдәм

Әниләрне саклыйк, яратыйк.

Калсын әле алар гел күркәм.

(Балалар музыка астында залдан чыгалар, залга әби керә)

Әби: Әй, шул арада караңгы да төште, көннең узганы вак-төяк эшләр белән сизелми дә үтте.

Хәзер үк ятсам, төн бик озын әле, боргаланып кына ятармын. Өзрәк носки бәйләп утырсам да ярар иде (ишек шакыйлар)

Күрше әби: Нихәл, Зәйтүнә күрше. Исән-сау гына торасыңмы? Бүген ишегалдында да күренмәдең. Тукта, мин әйтәм, уты бар, бер кереп хәлен белеп чыгыйм әле дидем

Әби: Әй, рәхмәт күршекәем.

Күрше әби: Әйдә, йортка бер дога кылайк.

Әби: Үзеннең хәлләрен ничек соң Мәфтуха?

Күрше әби: Әй, картларча инде Зәйтүнә.

Әби: Эх, бар иде бит безнең дә яшь чаклар.Егетләр урам тутырып жырлап әйләнерләр иде, ә кызлар аулак өйләрдә чигү чигеп, жырлап егетләрне көтеп утырып иде.

Күрше әби: Ә егетләр килгәч китәр уен-көлке, жыр, бию, такмак әйтешү.

Әби: Аулак өй икәнен белеп күрше рус, мари,удмурт авылларыннан да егет-кызлар килеп житәр иде. Сагынып сөйләргә генә калды (ишек шакыйлар)

Күрше әби: Чү. Киләсе кунагын бар идеме әллә?

Әби: Юк, әллә бер-бер хәл бар микән, төнгә каршы. Кем бар анда?

Оныкчык керә: Әбекәй матурым исәнме? Әйбәт кенә яшәп ятасынмы?

Әби: Әйбәт кызым. Хәл белергә килдеңмени? Хәзер чәй куеп жибәрәм.

Оныкчык: Юк-юк әбекәем,чәй куеп торма. Минем сиңа бер үтенечем бар иде. Әбекәем, кызлар белән чигү чигеп синдә кич утырыйк әле. Каршы килмә инде әбекәем.

Әби: Ярар, мине барыбер Мәфтуха әбиең чакыра кергән иде (күз кысышалар) Тик кызым тәртипле генә утырыгыз, егетләр кертә күрмәгез, әти-әниләрегез ишетеп мине сүзгә калдырмагыз.

Оныкчык: Юк,юк әбекәй нинди егетләр ди ул.(Әбиләр китә) Кызлар, әйдәгез аулак өйгә! (кызлар керә) Булды кызлар, әбине ризалаттым.

2 кыз: Әйдәгез кызлар, кульяулык чигеп алайк.

3 кыз: Карагыз әле кызлар, ничек матур чыкты минем бизәкләрәм.

4 кыз: Әйдә күзегезне бетереп утырмагыз. Кызлар, әбекәйнең матур шәлләре күп икән әйдәгез шулар белән бер биеп алайк әле (Шәлләр белән бию.)

5 кыз: Бик матур биедек. Әйдә йөзек салыш уйныйбыз. (Сала) Кемдә йөзек сикереп чык! Алиягә нинди жәза бирәбез.

6 кыз: Табышмакка жавап бирсен. Ике корсаклы, 4 колаклы ул нәрсә?

7 кыз: Бигрәк шаян инде син Фәридә. Ике корсаклы әйбер буламыни?

6 кыз Була шул була. Каз мамыгыннан нәрсә ясыйлар?

Бергә: Мендәр.

Тагын йөзек салыш.

1 кыз: Кәримәгә нинди жәза бирәбез

2 кыз: Кайсы егетне ярата шуның исемен әйтсен

3 кыз: Әй шаярмагыз әле кызлар (Ишек шакыйлар)

4 кыз: Кызлар егетләр килә кертәбезме?

5 кыз: Егетләр кертмәгәч аулак өй буламени?

Әби-бабайлардан калган йола бит ул.

6 кыз: Тик егетләр килгәч тәртипле булайк . Эләгә инде миңа әбидән.

7 кыз: Жырласалар чәнечкеле жыр белән жавап кайтарырбыз.

1 кыз: Үпкәләп кайтып китмәсләрме соң?

2 кыз: Чын егет булсалар, үпкәләмәсләр.

Егетләр:

Сандугачның балалары
Талга кунганнар икән.
Кызларыгыз тырышып эшли
Бигрәк уңганнар икән.
Тәрәздән карыйсыз
Карап кемне танийсыз.
Карап тилмереп торганчы
Ник чакырып алмыйсыз.

Кызлар:

Масаеп йөрмәгез әле
Уйлагыз керү ягын.
Ишекне бикләп куярбыз
Шундый сүз булса тагын.

Егетләр:

Ишекне ача белмиләр
Торабыз өшөп-катып.
Ишегегезне күтәрөп
Китәрбез әле кайтып.

1 кыз:Бусага хакын жәлләмә

Сиңа киңәш шул егет.
Кызлар йөзен күрәм дисәң
Акча түләп кер егет.

Кызлар:

Сезнең ара, безнең ара
Алмагач белән каен.
Әй,дускаем сиңа сәлам
Миләш яфрагы саен.

Егетләр:

Сезнең ара-безнең ара.
Арасында таллар бар.
Сездә ничек, бездә шулай
Жырлый торган хәлләр бар.

Кызлар:

Алын алырсыз микән

Гөлен алырсыз микән?

Урталарга чыгып сайлап

Кемне алырсыз икән?

Егетләр:

Алларын да алырбыз,

Гөлләрен дә алырбыз.

Күңелебезгә кем ошаса

Шуны сайлап алырбыз.

1 егет:

Өйдәгез, дуслар ашыгыйк

Үзебезгә пар табыйк.

Сезнең белән бергәләшеп

Шәп итеп биеп алыйк.

“Татар халык биюе”

(2 әби керә.)

Әби: Әстәгъфирулла! Бу ни хәл? Әйттем бит Мәфтуха, күңелем тыныч түгел дип. Егетләр дә керткәннәр.

Күрше әби: Һай аллам, кертсә соң. Үзеңнең яшь чакларыңны оныттыңмыни? Алар бит жырлап биеп кенә утырганнар.

Әби: Нинди тавышлар килә анда? Ходаем, аулак өй икәннен ишетеп Мализадан удмуртлар килгән бит!

Балалар керә: Зәңгә бюрес, гажано ишиоз! (Удмурт биюе, утыралар)

Күрше әби: Әнә тагын киләләр! Болары Улисыялдан мари кызлары!

Кызлар керә: Поро кече погалыме, йолташvlak!

(Мари биюе, утыралар)

Әби: Чепьядан русс кызлары да килеп житкәннәр.

Эльвина:

Пришли мы к вам в гости,

И с праздником поздравить.

Людей посмотреть, да себя показать.

Пришли мы не с пустыми руками

А с весёлыми танцами! (русс биюе, утыралар)

(этәч кычкыра)

Әби: Ишетәсезме, балалар, таң этәчләре кычкыра. Инде таралырга вакыт! (Балалар теләкләр әйтеп чыгалар)

Күрше әби: Ярар, ахирәтем, мин дә чыгыйм, иртәнге намазга да күп калмады. Бик күңелле булды буген. Рәхмәт!

Әби: Тыныч йокы, күршекәем. Үзеңә рәхмәт, исән бул!

Уйна тальян гармуныңны

Искәндәрова Венера Вагыйз кызы.

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

«Арча 10нчы балалар бакчасы» муниципаль

бюджет мәктәпкәчә белем учреждениесе

Зал бәйрәмчә бизәлгән.

Балалар жиңелчә хәрәкәтләр белән биеп керәләр, урыннарына басалар.

Алып баручы: Исәнмесез, мөхтәрәм кунаклар, кадерле балалар! Без бүген сезнең белән инде онытылып бара торган, әмма татар халкының иң яраткан уен коралы-тальян гармунга багышланган бәйрәмгә жыелдык. Биредә яңгыраган тальян моңы сабыйларыбызның күңелендә уен коралына карата сүнмәс мөхәббәт очкыны кабызыр дип ышанасы килә.

Чиканас авылыннан, иң оста гармунчы, тальянчы, һәвәскәр артист Әхлиуллин Вагыйз, бүген сезгә тальян моңнарын бүләк итәчәк. Күңелле ял итегез!

Уйна тальян гармуныңны,

Телләре лә батмасын.

Уят, үзәкләрен өзеп,

Кызлар йоклап ятмасын.

Тальянын сыздырып, залга Вагыйз Әхлиуллин килеп керә.

Вагыйз әфәнде: Исәнмесез, балалар! Мин Чиканас авылыннан сезнең бәйрәмгә дип ашыгып килдем.

1 нче бала. Вагыйз абый, әйдәле,

Хуш киләсең, уз бире.

Кунак булып килер, дип,

Бик нык көттек без сине.

2 нче бала. Нәкъ Арча уртасында бардыр,
Бер бакча –«Чишмәкәй» диләр,
Тальянның моңлы тавышыннан
Яңгырап тора, диләр.

3 нче бала. Исәнмесез, хәерле көн!
Килеп життегезме бәйрәмгә?
Әйдә, сүзне сезгә бирик,
Моң иясен тыңларга.

Алып баручы: Исән имин килеп життегезме, Вагыйз әфәнде?

Вагыйз әфәнде: Аллага шөкер, балакайларым, рәхмәт сезгә. Бүген сезнең бакчагызда Тальян гармун бәйрәме икәннен белгәч, тукта, мин әйтәм, гармунымны алып, “Чишмәкәй” балалар бакчасына барып кайтыйм эле, дим. Менә бик вакытлы килеп житкәнмен икән.

Алып баручы: Ай рәхмәт сиңа, Вагыйз әфәнде, сиңең тальян моңы безнең балалар һәм кунаклар күңеленә бик хуш килер.

4 нче бала. Рәхмәт, Вагыйз абый, килгәнәң
Бүген безнең бәйрәмгә.
Сыздыр әйдә тальянныңны,
Калсын сагынып сөйләргә.

Татар халык көйләренә тезмә башкарыла.

Алып баручы. Бүгенге бәйрәмдә, минем музыка укытучым Вагыйз абый Әхлиуллин. Ул безне җырларга өйрәтте. Сезнең көйләрегезне тыңлагач, күңелләр тулып моңланып китте, яшьлекләр искә төште. Вагыйз абый, гармунда уйнаган чакта сезнең дә күңелегез шулай нечкәрә торгандыр, яшь чакларыгыз искә төшә торгандыр? Бала чагыгыз нинди заманга туры килде?

Вагыйз әфәнде үзенең тормышын, уй-кичерешләрен сөйли. Теләкләрен тели.

Алып баручы. Изге теләкләрегез өчен сезгә бик зур рәхмәт инде. Ә хәзер, безне үзегезнең яшь чакта уйнала торган берәр уен яисә җырлы уен белән таныштырып үтсәгез иде.

Вагыйз әфәнде. Була ул. Без яшь чакларда түгәрәктә әйләнеп уйнарга бик ярата торган идек. Әйдәгез, “Ал чия төпләрендә” дигән җырлы уенны уйнап карыйк.

Алып баручы. Әйдәгез, балалар, түгәрәккә басыгыз. Вагыйз абый гармунда уйнасын, ә без сезнең белән җырлап-биеп алайык!

Балалар. Ал да булыр чагыбыз,

Гөл дә булыр чагыбыз.

Без җырламый, кем җырласын-

Безнең җырлар чагыбыз. (Уңга баралар.)

Кушымта:

Ал чия төпләрендә,

Гөл чия төпләрендә.

Сулар сибеп үстерәләр,

Тәрәзә төпләрендә. (Парлашып әйләнәләр.)

Ал да итәрбез әле,

Гөл дә итәрбез әле,

Уйнап-көлеп, жырлап-биеп,

Бәйрәм итәрбез әле.

Кушымта. (Кушымтада парлап әйләнәләр.)

Вагыйз әфәнде. Әй, балалар, бигрәк тә күнелле, матур итеп жырладыгыз бит. Яшь чакларыма кире әйләнеп кайткандай булдым.

Алып баручы. Безнең балаларыбыз бик булдыклылар, алар әле матур итеп бии дә беләләр.

Хәзер кызлар һәм бер егет башкаруында “Гармунчы егет” биюен карарсыз.

Бию тәмамлана, ишектән гармун кычкыртып, Ата ялкау (кем нинди герой кертәсе килә) килеп керә.

Алып баручы. Тукта әле, кем буласың син? Нишләп болай, гармуныңны ямьсез тавышлар белән кычкыртып, безнең бәйрәмебезне бозып йөрисең?

Ата ялкау. Минме? Нишләп бозыйм, ди мин сезнең бәйрәмебезне? Мин иң оста гармунчы Ата ялкау булам. Киресенчә, гармунымда уйнап, сезнең бәйрәмебезгә ямь өстәп чыгыйм әле, дип килгән идем. Бигрәк матур уйныйм бит мин гармунда, әйеме? Тагын бер мәртәбә уйнап күрсәтимме сезгә, балалар? (Гармунын кычкыртып башлай.)

Алып баручы. Тукта, Ата ялкау, тукта, уйнамый тор әле. Син үзеңне бик оста гармунчы дип мактанасың да мактанасың, балалардан сорап карыйк әле, мактанырга ярый микән?

Балалар. Юююк, мактанырга ярамый.

Алып баручы. Ата ялкау, син ишеттеңме инде. Бүтән алдашма. Менә матур уйнаучы гармунчыларны тыңлап кара әле. Бүгенге кунагыбыз, безнең әле жырлар авторы да. Бик матур жырлый. Шул уңайдан, Вагыйз әфәнде Әхлиуллинның жырлавын тыңлап үтик әле.

Жыр башкарыла.

Алып баручы. Ничек, Ата ялкау, яхшы уйныйлармы?

Ата ялкау. Әйе, менә ичмасам, уйныйлар дисәң дә ярый. Карале, Вагыйз әфәнде дигәнең дә бик оста уйный икән бит! (Гармунын тоткалап карый.) Кыңгыраулары чыңлап тора диген, ә-ә! Оста барда кулың тый, дигәннәр шул аны бабайлар. Я, ярый, балалар, мин башка вакытта болай бәйрәмебезне бозып йөрмәм.

Алып баручы. Ничек, балалар, гафу итәбезме Ата ялкауны?

Балалар. Әйе, гафу итәбез.

Ата ялкау. Менә шуның өчен мин сезгә бер уен өйрәтәм. Ул “Капкалы” дип атала. (Бу уенга кунакларны да чакырырга мөмкин.)

Алып баручы. Әйдә башла уеныңны.

Ата ялкау. Әйдәгез, балалар, парлап түгәрәккә басыгыз, бер пар уртада кала. Көй башлануга уртадагы пар, кырый парлар капкасының берсеннән кереп, алар урынында басып кала, урынсыз калган пар уртага йөгереп чыга һәм икенче капкага йөгереп керә. Уен көй туктаганчы дәвам итә.

Уен башлана, кинәт көй туктый. Уен шулай дәвам итә. Жәза бирелә. Ахырдан жәза биюдә кала. Монда татар халык биюе башкарырга мөмкин. Ә безнең кызларыбыз “Шәлләр биюен” башкаралар. Шәл урынына чигелгән яулыклар да тотарга мөмкин.

Ишектә бер кулына төенчек тоткан, икенче кулын маңгаена куеп, сөйләнә-сөйләнә, әби керә.

Әби. Исәнмесез, балакайларым! Сез минем бабамны күрмәдегезме? Вагыйз исемле ул, би-и-к оста итеп гармунда уйный ул, кызым.

Алып баручы. Исәнмесез, әбекәй. Менә шушы бабай түгелме, әби? Аның да исеме Вагыйз.

Әби. Әй, карале, күрми торам бит, шушы кызым, би-и-к шушы. И картым, сине югалттым бит. Монда берәр төрле бәйрәм мәллә? Кешеләр дә жыелган бит.

Алып баручы. Әйе, әби, бездә бүген Тальян гармун бәйрәме иде шул. Вагыйз абыйны да шуңа чакырган идек, белми калдыңмыни?

Әби. Миңа да әйтеп китмәгән шунда. Белмичә дә калдым.

Вагыйз әфәнде. Әй карчык, әле бер дә соңа калмагансың, бик вакытлы килгәнсең. Әйдә, яшь чакларны искә төшереп биеп ал әле.

Әби бии.

Әби. Уф, хәлем бетте, балалар, арып киттем.

Алып баручы. Әйдә, әби, менә бирегә утырып ял итеп ал әле.

Әби. Ай, рәхмәт, кызым. Картым, дим, менә бу төенчегемдә тәмле конфетларны балаларга өләшеп чыгыйк әле.

Вагыйз әфәнде. Бик яхшы булып, карчык.

Төенчекне ачалар, өләшәләр.

5 нче бала. Безгә гармун бәйрәменә

Бабай килде кунакка.

Ул сыздыра тальянында,

Биетә дә жырлата.

6 нчы бала. Бәйрәм тагы да ямьләнде,

Әби дә килеп кергәч,
Күчтәнәчкә тәмле-тәмле
Кәнфит өләшеп биргәч.

7 нче бала. Без аларга: “Рәхмәт”,-дибез,
Озын гомер телибез.
Түгәрәгебез жыры дип,
Бер жыр бүләк итәбез.

“Дуслык” жыры башкарыла.

Әби. Менә, картым, яшьләрнеке яшьләрчә шул инде. Бигрәкләр дә матур жырлыйлар. Рәхмәт
инде сезгә, балакайларым!

Вагыйз әфәнде. Балалар, бигрәк тә булдыклылар икән сез, бәйрәмебез дә бик күңелле булды.
Шулай да безгә китәргә вакыт җитте. Тальян моңын онытмагыз. Ул сезнең яшь
йөрәкләрегезгә үрләсен, чәчәк атсын! “Көйсез, моңсыз үткән көннәр-яшәлмәгән көн бит ул”,
- дип жырлый безнең халык.

Бәхетле, шатлыклы, тәүфыйклы булыгыз, балалар! Сау булыгыз! Әйдә әби, киттек. **“Гармун
алыйк әле, дускай” көен уйнатып, залдан чыгалар.**

Алып баручы. Татар халкының яраткан уен коралы тальян гармунга багышланган
бәйрәмебез инде ахырына якынлашты. Исән, имин торыгыз, сау булыгыз.(Үзем иҗат иткән
шигырьләр кулланылды.)

Боз озату бәйрәме

Галимова Ләйсән Фәрид кызы.

«Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы

Байлар Сабасы шәһәр тибындагы бистәнең гомуми

үсеш бирүче төрдәге 5 номерлы Саба «Бэлэкәч» балалар

бакчасы» мәктәпкәчә белем муниципаль бюджет учреждениесе.

Максат: Балаларга яз көне елның иң матур вакыты икәнен аңлату. Язгы табигать, табигать күренешләре белән һәм татар халкының яз көне уздырыла торган йола бәйрәмнәренә берсе - Боз озату йоласы белән таныштыру.

Бурычлар: Туган ягыбыз, тарихыбыз белән горурлану, халкыбызның йола-бәйрәмнәренә, гореф-гадәтләренә кызыксыну уяту;

Табигатькә соклана белү, табигать байлыкларына сак караш тәрбияләү;

Балаларда үз халкы өчен горурлык хисе уяту, сөйләм телен, истә калдыру сәләтен үстерү.

Сәхнә бизәлеше: Күпер, язгы елга күренеше, зәңгәр су, бозлар, кояш, болытлар, үрдәк-казлар. Арткы фонда агачлар, йорт, йорт алдында эскәмия.

Атрибутлар: татар, рус милли киёмнәре, тубал, кәрзин, пешкән (яки киндер-сюрприз савытыннан ясалган) йомыркалар, сары тасмалар, умырзая чәчәкләре;

Катнашалар: каргалар, әби, бабай, кояш, яз кызы.

Алып баручы: Исәнмесез, хөрмәтле кунаклар! Без бүген төрки бабаларыбыздан калган, ләкин төрле сәбәпләр аркасында юкка чыгып баручы йола бәйрәменә жыелдык. Элек елга-инешләрдә боз кузгалган көн - бер олы бәйрәмгә әйләнә торган булган. Елгада боз кузгалганны карарга ерак авыллардан да әби-бабайлар, яшь-жилкенчәк һәм бала-чагалар жыелган. Ташу аккан елга бусе бәйрәм төсен хәтерләткән. Яшьләрнең шатланып көлүләре, өздәрәп гармун уйнаган тавышлары төнгә кадәр еракларга ишетеләп торган. Ә инде бер-берсенә бәрелә-бәрелә агучы бозларның яңгыравы яңарып килүче табигатькә сихри ямь өстәгән.

Каргалар биюе. Бию барышында әби керә.

Әби: Кара син, каргалар да кайткан икән бит. Каргалар яз килүен хәбәр итә инде.

1 Карга: Мин карга, кара карга!

Яз чакырам дөньяга!

Кар-кар!

2 Карга: Карга килгәч китә кар!

Канатымда хатым бар!

Кар-Каррр!

Әби: Каягыз әле, нәрсә язганнар икән хатыгызда. Балалар, бу бит яздан хәбәр. “Юлга чыктым, сезне күрәсем килә. Тик күктә соры болытлар, кояш күренми, кояш булмагач мин дә соңга калам”, - дип язган. Кояш бит ул язның иң зур ярдәмчесе, таянычы. Әйдәгез, бергәләп чакырып карыйк әле үзен.

“Кояшны чакыру”

Кояш, кояш, кояш чык!

Кояш безгә бик кирәк.

Кояш чыккач үләннәр,

Агачлар үсә тизрәк.

Татар көе астында Кояш керә.

Кояш: Мин елмаеп карасам, бар дөнья көлә.

Тамчы тама, бозлар эри, күңел сөенә!

Кызганмыйча өлөшәмен алтын нурларым,

Бар дөньяга ишетелсен шатлык җырларым.

-Исәнмесез, дусларым! Болытларны куып, мине чакырып чыгардыгыз. Сезне күрүемә мин бик шат.

Жыр «Яз килә» (Ә. Авзалова сүзләре. М. Ярмиева көе.)

1. Жил жылы һәм иркә ,

Кояш та елмая.

Бар дөнья уяна,

Бар дөнья уяна.

Кушымта:

Яз килә! Яз килә!

Чәчәкләр уяна.

Йөрәккә яз килде, -

Бар дөнья куана!

Яз килә!

2. Канатлы җырчылар

Моңлана талларда.

Бар дөнья уяна,

Бар дөнья уяна.

Кушымта:

Яз килә! Яз килә!

Чәчәкләр уяна.

Йөрәккә яз килде, -

Бар дөнья куана!

Яз килә!

Кояш: Рәхмәт, дусларым! Мин сезне бик яратам, ләкин эшләрем бик күп, табигатьне уятып бетерәсем бар. Мин сезгә үземнең алтын-сары нурларымны калдырам. (Кояш нурларын елгага сибә, күңелле көй астына чыгып югала.)

Кояш нурлары биюе.

Алып баручы: Тиздән елгада боз да кузгалыр, әзерләнеп торырга кирәк.

Күпер өстенә йөгереп бер малай чыга.

Малай. Барыгызда тыңлагыз! Барыгыз да ишетегез!

Кояш нурлары белән

Елга бозын эреткән,

Боз китә, боз! Боз кузгалган!

Балаларга кулы белән ишарәли, чакыра. Күпер янына салмак музыка астында татар, рус милли киёмнәре кигән кызлар керә.

1нче кыз:

Елгада бозлар кузгалды...

Елмая, көлә кояш.

Урамнар буйлап атлады

Ямьле һәм күңелле яз.

2 нче кыз:

Көннәр аяз, күктә алсу

Нур сибеп кояш көлә.

Жиргә тама көмеш тамчы –

Сагынып көткән яз килә.

3 кыз:

Язгы ташкын башлануын

Хәбәр итеп дөньяга,

Зәңгәр бозлар агып китте

Зәңгәр сулы дәрьяга.

Бергә: Яз бәйрәме мөбарәк булсын!

Күңелләргә шатлык тулсын! 1нче кыз.Кызлар, әйдәгез малайларны да чакырыйк әле.

Бергә: Әйдәгез, әйдәгез.

Төркемнән 3 малай чыгып кызларга кушыла. Берсе уенчык ат башы тотып бара, икенчесендә кәрзин. Кызлар, малайлар бергәләшеп йорт янына барарлар.

1нче малай: Әби, бабай өйдәме сез?

Бер йомырка бирәмсез?

2 нче малай: Әй әбекәй, бирсәң безгә өч күкәй

Тавыгың салыр йөз күкәй!

Әби: Исәнмесез, балакайларым, без сезне күптән көтәбез.

Менә сезгә йомыркалар, күптән әзерләп куйдым, бәйрәмнәр ямьле үтсен!

1нче малай: Бәйрәм котлы булсын!

2 малай: Игеннәрегез уңсын!

Йомырка кебек тук булсын!

3 малай (залга карап):

Ишекләргә ачыгыз.

Тәрәзләргә ачыгыз!

Бәйрәмгә ашыгыгыз!

Елга купкан, боз кузгалган!

Әби: Рәхмәт чакыруыгызга, барабыз барчабыз да!

Балалар кәрзинне тотып залны әйләнәләр.

Әби: Без дә нәкъ шушы вакытта боз озату бәйрәмен каршылый идек. Матур бәйрәм ул !

Бәйрәмгә без берничә көн алдан әзерләнгән башлы идек. Иң матур киёмнәребезне киеп, боз акканны карарга төшә идек. Елга бие жыр-бию, уен-көлкедән яңгырап торыр иде!

1 кыз:

Жыр-биюгә без дә оста

Түгәрәктә без биик.

Әйлән-бәйлән жырлар-жырлап

Бәйрәмне дәвам итик.

Әби: Я, ярый балалар, мин утырып торыйм. Матур гына күңел ачыгыз, уйнагыз, жырлагыз, биегез.

Татар халкының “Чума урдәк, чума каз” жырлы-биюле уены.

Бер татар бабае килеп керә. Кулындагы тубалда бодай бөртекләре.

Бабай: Исәнмесез, балалар! Елгада боз киткәнән ишеттем дә, мин дә килдем менә. Монда кеше күп икән: барча авылдашлар, күрше авыллар да килеп житкәннәр (Бабай күпердән елгага ашлык бөртекләре сибә)

Илләребез, жирләребез имин булсын, гаиләләрегезгә кайгы килмәсен, булган борчу-хәсрәтләрегез шушы язгы сулар белән агып китсен! Балалар сәламәт, бәхетле, игелекле булып үссеннәр.

Бабай: (кәрзинне күреп): Ай-яй, бигрәк күп жыйгансыз йомырканы. Йомырка – туып килүче яңа тормыш. Тереклек символы һәм ул үлән-үсемлекләрнең гайрәтен арттырырга тиеш дип фикир йөрткәннәр борынғылар. Без балачакта ул йомыркаларны таудан тәгәрәтә идек. Өйдәгез әле, сезнең белән “Кемнең йомыркасы ераграк тәгәри” уенын уйнап алыгыз.

Уен.

Бабай: Ай булдырдыгыз!

Бала: Елга тулып боз ага

Сокланабыз без аңа.

Кояш көлә. Көн аяз.

Бозга басып килә яз.

Матур милли көй яңгырый. Яз керә.

Яз: Исәнмесез балалар!

Мине чакырдыгызмы?

Балалар: Исәнме,яз, матур яз

Безне сагынып килдеңме?

Агачларга, куакларга

Яшел чуқлар элдеңме?

Яз: Әйе, минем дусларым!

Сезне сагынып килдем мин

Сезгә аяз көннәр дә

Яңгыр да китердем мин.

«**Яз жыры**»

Ашкынулы йөрәк жырын жырлап,

Гөрләвекләр акты урамда.

Сагыну моңын сузып, күк юлыннан

Сайрар кошлар кайтты урманга.

Зифа каен яшел яфрак ярды,

Яфраклары шаулай жыл белән.

Ул каршылай язны күтәрәнке

Һәм шатлыклы яңа жыр белән.
Күкне иңләп күксел болыт килде,
Аккорд бирде яшен һавада.
Арфа төсле яңгыр тамчылары
Сузылдылар кырга, далага.
Концерт бирә дэртле, шатлыклы яз,
Аны тыңлый бөдрә тирәкләр.
Гөлчәчәкләр, жирдән баш калкытып,
Һәм яз төсле ярсу йөрәкләр
Яз:Рәхмәт, балалар. Инде тапкырларны да күрик, зирәкләрне белик.Мин табышмак әйтәм,
тапкырлар җавап бирәләр.
Ак юрганымны алып куйдым,

Яшел юрганымны җәеп кудым. (яз килү)

Килделәр агайлар,балтасыз,
Салдылар купер тактасыз.(боз)
Борынсыз чыпчык боз тишә (тамчы)
Утта янмый, суда батмый.(боз)
Ут та түгел, ук та түгел,
Күзгә төшә, карны кисә. (кояш нуры)

Агач башында йорты,
Эчендә яши жырчы. (сыерчык)

Яз: Бигрәк зирәкләр икәнсез. Ләкин миңа китәргә вакыт. Минем әле эшем бик күп.
Бөреләрне уятасым, карларны эретеп бетерәсем, кошларны жылы яктан кайтарасым бар.
Сезгә беренче чәчкәләремне калдырам.

Яратыгыз айларны
Яратыгыз елларны
Кешеләр, табигатьне
Саклагыз сез аларны.

Яз сабууллашып чыгып китә. **“Умырзая” биюе башкарыла.**

Алып баручы: Кадерле балалар! Без бүген ямьле яр буенда бозлар шаулавын тыңладык, яз килүенә бергәләшеп шатландык. Без дә сезнең белән – шушы гүзәл табигатьнең бер кисәге. Бергәләп табигатьнең бизәкләрен – урман күлләрен, елга-инешләрен саклыйк, чиста тотыйк.

Әби: Яз безгә шатлык алып килсен. Яз сулышы гаиләгезгә иминлек, муллык алып килсен, барчагызга саулык –сәламәтлек китерсен.
Игътибарыгыз өчен рәхмәт сезгә!

Чәк-чәк бәйрәме

Ганиева Гөлия Хәлил кызы.

*Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы
ш.т. Б.Сабасы гомуми үсеш бирүче төрдәге 5 номерлы
Саба “Бәләкәч” балалар бакчасы мәктәпкәчә
белем муниципаль бюджет учреждениясе*

Максат: Балаларны татар халкының милли бәйрәме – “Чәк-чәк бәйрәме” белән таныштыру.

Бурычлар: Балаларны кунакчыл, ачык йөзле булырга өйрәтү.

Халык авыз ижаты әсәрләрен сәнгатьле итеп сөйләү күнекмәләрен формалаштыру.

Халкыбызның милли бәйрәмнәренә, гореф-гадәтләренә, авыз ижаты әсәрләренә кызыксыну уяту.

Бәйрәм барышы.

Авыл өе күренеше. Музыка астында татар халык киемнәреннән алып баручы чыга.

А.б. Исәнмесез, хөрмәтле кунаклар! Бүген барлык бәйрәмнәр арасындагы иң татлы, иң баллы, иң тәмле бәйрәм. Телегезне йота күрмәгез: 14 октябрь Чәк-чәк көне билгеләп үтелә. Кояш һәм кунакчыллык символына әйләнгән табыныбыз күркен бөтен дөнья буйлап кем генә белми дә, кем генә яратмый. Бүген без сезнең игътибарыгызга “Чәк-чәк бәйрәме” тәкъдим итәргә булдык. **“Әссәләмәгәләйкүм“ жыры** (Госман Садә сүзләре, Резидә Әхиярова музыкасы).

1 бала. Бүген чәк-чәк көне икән,
Татар милли ризыгы,

Чәк-чәк белән сыйланыгыз,

Белми калмагыз тагы.

2 бала. Татарның милли ризыгы –

Чәк-чәк, аны беләсез,

Табын күрке бәйрәмнәрдә,

Яратасыз һәммәгез.

3 бала. Бакча күрке – чәчәк булса,

Бәйрәм күрке ул чәк-чәк.

Чәй табыннары янында

Ашагыз аны чәк чәк.

4 бала. Борынгы заманнан ук

Өстәлләрне бизәгән,

Шуңа күрә халкым аны

Өстәленнән өзмәгән.

(Балалар утыралар)

Әби керә.

Әби: Бүген мине “Чәк-чәк бәйрәме” нә чакырганнар иде бит. Тизрәк барыйм. Соңга калмый тагын.

Әби: Исәнмесез, балалар!

А.б. Исәнме, әби! (кул биреп күрешә).Без бүген балалар, кунаклар белән “Чәк-чәк бәйрәме” нә жыелдык.

Әби. Бик күркәм бәйрәм үткәрергә уйлагансыз. Афәрин!

5 бала. Кунакларны каршы ала,

Ипи, тоз, баллы чәкчәк,

Татар халкы кунакларын,

Көткән, көтә, көтәчәк.

6 бала. Ичкем аны табынына

Күрсәтергә куймаган.

Халкым яраткан кунагын

Чәкчәк белән сыйлаган.

7 бала. Баллы да ул, татлы да ул,

Өнкәй пешергән чәкчәк,

Тыныч булсын, якты булсын,

Матур булсын киләчәк.

8 бала. Майдай йомшак күңелебез

Балдай татлы телебез.

Чәкчәк кебек бердәм булып

Дус яшәргә телибез.

9 бала. Әйдә бергә жырлыйк әле

Балачак – матур чәчәк.

Байлык, муллык билгесе ул

Өйләрдә баллы чәк-чәк.

Жыр: “Чәй эчәбез бергәләп” (А.Минһажев сүзләре, Р.Сәрвәров көе)

Әби: Без дә яшь чакта төрле-төрле бәйрәмнәр үткәрә идек, и рәхәтләнеп бии идек, жырлый идек, таң атканчы уйный идек.

А.б. Әбиләр, үзегезнең яшь вакытта уйнаган уеннарыгызны балаларга да өйрәтегез әле.

Әби. Әйдәгез, “Йөзек салышлы” уйныйбыз. Йөзекне салучыны санамыш санап сайлап алайык.

Санамыш әйтү:

Чәк-чәк, коймак, пәрәмәч, кыстыбый, йомшак күмәч,

Гөбәдия, кош теле, син утыр, син кил бире.

Уен: “Йөзек салыш” (Татар халык бию көе куела)

Әби. Менә бит нинди уңган балалар! Без дә бәләкәй чакта, шундый кызыклы уеннар уйный идек. Ө үсә төшкәч кич утырулар, аулак өйләр була торган иде.

«Самавыр» уены.

«Самавыр» куела. Калган балалар читтәрәк тезелешеп утыралар. Балаларга чәй ризыклары исемнәре әйтеп чыга, аларны самавыр ишетмәскә тиеш. Әби самавырның күзләрен каплап: «Чәй эчәргә килә-килә ...шикәр!»- ди. Шикәр, әкрән генә килеп, самавырның аркасына төртә дә, үз урынына барып утыра. Самавыр караганда, балалар барысы да баш бармакларын өскә каратып утырган булалар. Самавыр кем төрткәнән әйтергә тиеш. Әгәр белсә, тотылган бала самавыр була. Белмәсә, шикәргә икенче исем кушылып, уен дәвам итә.

А.б. Бездә бүген “Чәк-чәк бәйрәме”. Ө чәкчәкләр һаман пешмәгән. Кунаклар бит бездән чәкчәк көтә.

Уен “Чәк-чәк пешерү”.

(Бер өстәлдә бер подноски сары төстәге киндер-сюрприз шарлары куела. Аларга ябыша торган тасмалар ябыштырылган. Балалар ике командага бүленеп, икенче өстәлдәге ике түгәрәк тәлинкәгә киндер шарларыннан “чәкчәк” өяләр. Әбиләр балаларның “чәкчәкләренә” игътибар итәләр, уңганлыкта, житезлектә мактыйлар)

А.б. Чәк-чәк чынлап та бик тәмле чәй ризыгы. Балалар, хәзер килгән кунакларга бик матур итеп өстәл әзерләп алыгыз.

(Балалар шигыр юлларына туры китереп өстәл әзерләп куялар.)

Без әзерлибез табын,

Китереп бөтен ягын.

Уртага куйдык чәчәк,

Чәчәк янына — чәкчәк.

Бавырсаң һәм кош теле.

Ризыклар төрле-төрле:

Сумса, бәлеш, өчпочмак,

Гөбәдия һәм коймак.

Һәркемгә чыгар өлеш:

Бар кыстыбый һәм бөлеш!

- Житешегез, кунактар,

Кыстатмагыз, кунактар!

Өйгә кайтып китәргә

Ашыкмагыз, кунактар!

10 бала. Чәк-чәк табынга куела

Ямьле бәйрәм көнөндә,

Иң тәмле ризык санала

Һәр татарның өендә.

11 бала. Баллы була, татлы була,

Оста пешергән чәк-чәк,

Тыныч булсын илләребез,

Якты булсын киләчәк!

Жыр: “Чәк-чәк” (Т. Низами)

Әби. Бүген “Чәк-чәк бәйрәмегез” бик күңелле булды. Яшь чакларыбыз искә төшереп, матур жырлар жырладыгыз, уеннар уйнадыгыз. Рәхмәт сезгә, балалар.

Орчык өмәсе

Гарифуллина Ләйсән Дамир кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

"Арча 5 нче балалар бакчасы" муниципаль

бюджет мәктәпкәчә белем учреждениесе

Максат: Балаларны татар халкының милли бәйрәме «Орчык өмәсе» белән таныштыру.

Бурычлары:

1. Балаларга татар халкының тормышы, көнкүреше, милли киёмнәре, бәйрәмнәре һәм горейф-гадәтләре турында мәгълүматлар бирү.
2. Балаларның бәйләнешле сөйләм күнекмәләрен үстерү, үз фикерләрен тулы итеп әйттерүгә ирешү, милли бәйрәмнәргә, горейф-гадәтләргә карата кызыксынучанлыгын арттыру.
3. Балаларга рухи-әхлакый тәрбия нигезләре бирү һәм татар халкының милли бәйрәмнәренә, горейф-гадәтләренә карата соклану хисе тәрбияләү.

Җиһазлар: Кабалар, орчыклар, жеп йомгаклары, йон, сандык, бәйләнгән киёмнәр, чигелгән сөлгеләр һәм кулъяулыклар, эскәмияләр, өстәл, самавыр, чәйнек, чынаяклар, чигүле мендәрләр белән карават, сугылган паласлар.

Техник чаралар: Музыка үзәге.

Залның бизәлеше: Авыл өе күренеше.

Балалар белән алдан эшлängән эш: Балалар белән халык авыз ижаты әсәрләрен (табышмаклар, мәкальләр, санамышлар), татар халык жырларын, уеннарын, биюләрен өйрәнү. Балаларга милли бәйрәмнәр, өмәләр турында сөйләү. Каба, йон, орчыклар, йомгаклар карау, аларны ничек куллануларын аңлату.

Бәйрәм барышы

Авыл өенең эчке күренеше. Як-ягына матур итеп тукылган сөлгеләр эленә. Идәндә сугылган паласлар. Өстәлдә – самавыр, чынаяклар, ашамлыклар. Идәндә – сандык. Анда кулдан бәйләнгән киёмнәр, чигелгән сөлгеләр, кулъяулыклар, йомгаклар. Эскәмияләрдә йон бәйләнгән кабалар, орчыклар. Карават өстендә чигүле мендәрләр. Түгәрәк өстәл, өстәл өстендә самавыр тора.

Автор сүзе: Орчык өмәсе көнне хужа кеше күп итеп йон әзерли, кичкә тәмле ризыклар пешерә, дусларын, күршеләрен чакыра. Алар жыелып беткәч, күмәк эш башлана. Кемдер йон яза, кемдер эрли, ә кемдер аны ката һәм йомгакка чорный. Ә кемдер бәйли. Эшне бар кешегә

дә бүлөп бирэләр. Ә күңелле булсын өчен, ул бию, жырлау, шигырь сөйлөү, табышмаклар һәм мәкальләр белән аралаштырылып барыла. Эш беткәч, табынга утыралар. Менә, ул шундый бәйрәм.

Әби самавыр чистартып утыра. Бабай йон күтәрәп керә.

Бабай: Карчык, карчык!

Әби: Монда мин, монда!

Бабай: Кара, нинди яхшы язгы йон таптым сиңа! *(Өстәлгә куя)*

Әби: СөбханАлла, МашАлла! Кайлардан таптың? Күренеп тора шул язгы икәнә, бигрәк йомшак.

Бабай: Үзеңә генә күп булыр инде бу. Йон язарга кызлар чакырмыйсыңмы?

Әби: Киләләр алар, картым, киләләр. *(Йон яза тора)*

Бабай: Минем янга әле бүген егетләр дә киләбез дигәннәр иде. “Бабай, орчык ясарга өйрәт әле” дип алжытып бетерделәр. Кая, мин дә сиңа булыша торыйммы соң?

Әби: Әйдә, картым, яза торыйк әле.

Бабай: Әйдә, әйдә.

Ишек шаकылдаган тавыш. Кызлар керә.

Кызлар: Исәнме, Миңзифа әби!

Әби: Исәнмесез, кызларым! Әйдәгез, әйдәгез, түрдән узыгыз! Әйдәгез утырыгыз. *(Кызлар утыралар).*

-Менә, балалар, без бәләкәй чакта безне орчык өмәсенә чакыралар иде. Менә шул чакларны искә төшереп, сезне дә орчык өмәсенә чакырган идем. Әби-бабаларның гореф-гадәтләрен белү һәрберебезгә дә кирәк. Әйдәгез башта чәй эчеп алыгыз, аннан соң эшкә тотынырбыз.

1 кыз: Рәхмәт, Миңзифа әби. Башта эшлик әле, аннан соң чәй эчәрбез.

2 кыз: “Эше барның-ашы бар” диләр. Шундый әйтем бар.

3 кыз: “Хезмәтнең тире-ачы, жимеше-татлы була”.

4 кыз: “Кем эшләми, шул ашамый”.

Әби: Әйе шул, Тукаебыз да шулай дип әйтеп калдырган “Эш беткәч, уйнарга ярый” дигән. Ярар, ярар, эшлим дип торган кешегә сүз әйтеп булмый. Чәйгә дә өлгерербез. *(Йонны өләшеп бетерә)*

Егетләр тавышы: Исәнмесез! Керергә ярыймы? *(бергә)*

3 кыз: Абау, кызлар! Егетләр дә килә түгелме соң? Орчык өмәсенә кызлар гына йөри бит.

Бабай: Егетләр килә шул, орчык ясарга өйрәнәбез дигәннәр иде.

Әби: Килүләре бик әйбәт булган әле *(егетләр керә)*

1 егет: Оооо, монда кызлар да бар икән бит!

Бабай: Әйдәгез, әйдәгез, егетләр, түрдән узыгыз!

Әби: Исәнмесез, оланнар!

2 егет: Хәерле кич, кызлар!

Бабай: Кара әле, карчык, бу безнең чып-чын орчык өмәсе була бит инде. Кызлар да килде, егетләр дә. Һәр кешегә эш житә.

3 егет: Мулланур бабай, орчык өмәсе нәрсә соң ул? Аны кайчан уздыралар?

Бабай: Карчык, аңлатып кит әле балаларга.

Әби: Орчык өмәсе безгә борыңгы заманнан калган йола. Ул жиргә кар яугач, көз көне үткәрелә.

Бабай: Орчык ясар өчен белем, игътибарлылык кирәк. Ә калганнары аның-вакыт эше. Әйдәгез, эшне башларбыз.

Әби: Әйдәгез, кызларым, без дә эшкә керешик. Вакыт бара ул. *(Эшли башлыйлар)*

Бабай: Менә карап эшләгез, менә шулай, менә шулай итәбез. *(Бабай эш барышын күрсәтә)*

Балаларга күңеллерәк булсын өчен, табышмаклар әйтешик.

Табышмак әйтәм мин сезгә

Йон бирә безгә нәрсә?

1 егет: Кәжә түгелме соң ул?

4 егет: Кечкенә генә карчык, зыр-зыр әйләнәп, йон жыя.

Бергә: Орчык.

1 егет: Биш агайга бер күлмәк.

Кызлар: Бияләй.

1 егет: Дөрәс, бияләй.

2 егет: Әйләнгән саен зурая.

4 кыз: Йомгактыр әле ул.

2 егет: Дөрәс, йомгак.

Бабай: Иии, балалар, бигрәк тапкыр икән үзегез. Әйдәгез бер уен уйнап алабыз. Мин мәкальләрнең башын әйтәм, ә сез-ахырын.

Бабай: Тирләп эшләсәң, тәмләп ашарсың. (бергә)

Бабай: Биш әйткәнче, бер эшлә. (бергә)

Бабай: Карама кешенең сүзенә, кара эшенә. (бергә)

Бабай: Эш беткәч, уйнарга ярый. (бергә)

Әби: Булдырдыгыз, балалар! Эшләгәндә кулыгыз кулга йокмый, сөйләгәндә телегез дә шундый икән. Әйдәгез, орчык бөтерү уенын уйнап алабыз. *(Орчыкны ала)* Түгәрәккә басабыз *(басалар)*. Орчыкны уртага куям, әйләндереп жибәрәм *(әйләндерә)*.

_____гә эләкте *(бергә әйтә балалар)*

1 кыз: Нинди жәза бирәбез?

Бергә: Жырласын.

(Орчык кемдә кала-шул балага жәза бирелә. Уен шулай дәвам итә.)

“Орчык бөтерү” уенынан соң әби шәл алып чыга.

Әби: Карагыз әле, кызларым, яшь вакытта күпме шәлләр бәйләгәнбез.

1 кыз: Кызлар, әйдәгез Миңзифа әбигә “Шәл бәйләдем” дигән бию биеп күрсәтик әле.

2 кыз: Яшь вакытларын искә төшерсен.

(Бию)

Бабай: Егетләр, кызлар биеп тә күрсәттеләр инде. Сез бик оялып кына утырасыз.

3 егет: Эшлибез бит, бабай.

4 егет: Хәзер жырлап күрсәтәбез без.

Малайлар “Күгәрчен гөрлидер” татар халык жырын башкара

Әби: Менә, балалар, орчык өмәсе шулай үтә дә инде. Эшен дә эшләдек, уеннар да уйнадык, жырладык, биедек. Әйдәгез хәзер табынга рәхим итегез!

Солдатны озату йоласы

Гайнетдинова Миләүшә Алимас кызы.

*Татарстан Республикасы Саба муниципаль
районы Илбәр “Умырзая” балалар бакчасы*

Максат: балаларның татар халкының милли гореф-гадәтләре белән таныштыру, патриотик тәрбия бирү; балаларда бу гореф-гадәтләргә, йолаларга хөрмәт, ихтирам, милли жырлы-биюле уеннар аша балаларда туган телгә карата хөрмәт тәрбияләү; балаларның сүз байлыкларын арттыру, сәхнә культурасы булдыру; халык авыз ижатына, гореф-гадәтләренә, йолаларга, милли уеннарга хөрмәт хисе тәрбияләү.

Жиһазлау: бүлмәнең бер өлешендә авылның урам ягы: агач йорт, сәке, агачлар. (Бүлмәнең икенче өлешендә авыл йортының эчке күренеше. Өстәл, самавыр, сандык, чиккән сөлгеләр.)

Бәйрәм барышы: (Сөләйман эти-әнисе белән түгәрәк өстәл артында чәй эчеп утыралар)
(Сельсовет-Шәүкәт ишеккә шакый, керә, кулында армия сафларына чакыру кәгазе)

Сельсовет-Шәүкәт: Хәерле көннәр булсын! Нихәлләрегез бар? Сөзгә хәбәр китердем. Улыгызга армия сафларына чакыру кәгазе бар, кабул итеп, кул куеп алыгыз.

Солдат малай -Сөләйман: Яхшы, рәхмәт. Ватаныбызны саклау һәр егетнең изге бурычы. Өти-әнием, сөзнәң хәер-догада исән-сау хезмәт итеп кайтырмын.

Сельсовет-Шәүкәт:

Туган җирдән аерылып, еракларда –

Көнне төнгә, төнне көнгә ялгап,

Туган илнең иминлеген саклап,

Изге эштә — хезмәттә син, Солдат!

Бәйрәм белән сине, батыр солдатыбыз!

Сине һәркөн искә алып үтәбез!

Изге бурычыңны яхшы тәмам итеп,

Исән-имин кайтуыңны көтәбез!

Солдат малай- Сөләйман: Ярар, әтием- әнием, без бер урам буйлап җырлап әйләнеп кайтабыз әле.

Әнисе-Хәят: Ярар, ярар улым.

(Малайлар,урам буйлап җырлап, кулъяулык җыеп йөриләр,«әби-бабайларның барысы да капка төбөндә.Гармунга кушылып, малайлар җырлыйлар.)

Без авылда үскән идек

Тал тамырлары кебек.

Үсеп җиткәч таралыштык.

Кош балалары кебек.

(Балалар “урам әйләнәләр”. Әбиләр сәкедә утыралар.)

Солдат малай-Сөләйман: Әбиләр, мин армия сафларына китәм инде.

Хәерле юл теләгез миңа.

Фәүзия әби: Халык: “Ил барда- егет хур булмас, синең кебек егетләр барда-ил хур булмас”, - ди. Билең нык булсын, биле ныкның- иле нык була.

Хәтимә әби: Ватан сагындагы изге эшенә иминлектә узып, туган ягыңа, туган әнкәң янына сау-сәламәт килеш кайтырга язсын. Әмиин.

Солдат малай-Сөләйман: Ярар, әбиләр, мине догагыздан ташламагыз. Мин кайтканчы, исән-сау торыгыз.

Мәрҗәмбикә әби: Исәнлектә күрешергә язсын, улым. Сау бул. Без сиңа хәер-дога кылып торырбыз. Менә, улым, берәр кирәгенә тотарсың. (Акча бирә.)

Солдат малай-Сөләйман: Рәхмәт, әбиләр. Сау булып торыгыз. (Малайлар, гармунга җырлап икенче капка төбөнә киләләр.)

“Малайлар”.

Салкын чишмә буйларында

Атлар эчерсәң иде.

Туган үскән жирләрендә

Гомер кичерсәң иде. (Капка төбөндә бер бабай ишегалды себерә.)

Солдат малай -Сөләйман: Бабай, сау булып тор. Мин ил чикләрен сакларга китәм.

Бабай-Ризат: Ярар, балам, сау бул. Еллар имин, күкләребез аяз булсын, таңнарыбыз тыныч атсын. Хәерле имин юллар сиңа, балам.

Солдат малай -Сөләйман: Рәхмәт бабай. Сау булыгыз. (Малайлар жырлый-жырлай чыгып китәләр.)

Малайлар:

Без авылдан чыккан чакта

Күтәрелде томаннар.

Яз кайтмасак, көз кайтырбыз,

Сау булыгыз, туганнар! (өйдә өстәл янында дәвам итә.)

Армиядә хезмәт итеп кайткан солдат малай-Солтан: Ярар, дускаем. Без үзөбөзгә ил алдындагы бурычны үтәп кайттык. Чират синдә. Анда баргач, жебеп торма, үзөңгә кыю йөрәкле татар егете икәнлегенә онытма. Татарстан егетләре һәркайда мактаулы. Шулар дәрәжәгә төшермә. Туган ягыбызга исән-имин әйләнеп кайт.

Кыз-Мәрҗам: Әйдәгез, уеннар уйнап алыгыз әле.

Бергәләп: Нинди уен уйныйбыз?

Кыз- Мәрҗам: Әйдәгез, бергәләп “Яулык салыш” уенын уйныйбыз.

Бергә: Әйдәгез. (Санамыш әйтешәләр.)

Бер, ике, өч, дүрт, биш,

Алты, жиде, сигез, тугыз, ун.

Байлар кия кызыл тун.

Кызыл тунның бәясе –

Йөз дә кырык сигез сум.

Уен:

Кулъяулыгым яшел, яшел

Яшел чирәм астында.

Сиздермичә ташлап китәм,

Бер иптәшем артына.

(Уен уйнагандан соң эскәмиягә килеп утыралар)

Өтисе-Аяз:Улым, кыю бул, батыр бул.Бер ел күп түгел ул, кеше тормышында бер мизгел генә. Яхшы хезмәт ит. Хәерле юл, улым!

Әнисе-Хәят:Улым, минем синең өчен ничек ут йотуымны беләсең. Тәртипле бул. Олыларның сүзен тыңла. Исән-сау кире әйләнеп кайт. Сау бул, балам. Хәерле юл, улым! Исәнлектә күрешергә насыйп булсын, амин. Улым, сиңа икмәк каптырам. Калган кисәкне кисеп пич башына жыеп куям. Ул син кайтканны теләп торыр. (Ипи каптыра.)

Әбисе-Камилә:Улымның ризыгы өзелмәсен, туган йортыбызга сау-сәламәт әйләнеп кайтырга язсын.

Мулла-Раян: Тукта әле, улым, олы юлга чыгар алдыннан сиңа бер дога укыйм.(Мулла дога укый. Ике кулы белән битен сыпыра. Өтәч кычкырган тавыш ишетелә.)

Солдат малай-Сөләйман:Жыенырга вакыт килеп житте.

Солдат малай-Сөләйман: (арты белән ишектән чыга). Барыр юлым уңышлы булсын, үз аякларым белән исән-имин туган йортка кабат керергә язсын.

Бергә: Әәмиин!

Яраткан кызы-Мәрьям: Ярый, Сөләйман, сау бул. Исән-сау йөр.

Солдат малай-Сөләйман: Син мине көтәрсенме,Алсу?

Яраткан кызы-Мәрьям: Кыз. Көтәрмен, Сөләйман. Борчылма.

Солдат малай-Сөләйман: Вәгъдәме?

Яраткан кызы-Мәрьям: Вәгъдә. Тыныч хезмәт ит, ярыймы. Менә сиңа вәгъдә билгесе – кулъяулык. (пар чиккән кулъяулык бирә)

Солдат малай -Сөләйман: Рәхмәт. Мин аны йөрәк түремдә генә саклармын. (Машина кычкырты)

Дусты- Әмир: Ярый, егетләр, кузгалырга вакыт.

Солдат малай -Сөләйман: Сау булыгыз, туганнар, дуслар, күршеләр! Сау булыгыз, әти-әни! Сау бул, Мәрьям!

Барысы бергә: Сау бул,Сөләйман. Исән-сау йөрөп кайт.

Кунак каршылау йоласы

Хәкимова Гүзәлия Мәхмүт кызы.

Вәлиева Зөлфия Жомагыл кызы.

МБМБУ Гомуми үсеш бирү төрендәге

Арча 11 нче номерлы балалар бакчасы"

Максат: балаларны халкыбызның кунакчыллык, тыйнаклык, дуслык кебек күркәм сыйфатлары белән таныштыру.

Белем бирү бурычы: кунакны матур итеп каршы ала һәм сыйлый, табын артында үз-үзеңне тоту кагыйдәләрен өйрәтү.

Үстерү бурычы: балаларның сөйләм телләрен үстерү, татарча иркен аралаша өйрәтү.

Тәрбия бурычы: татар халкының горел-гадәтләрен хөрмәтләргә өйрәтү; табын әдәбен, үзеңне әдәпле тоту күнекмәләрен, кунакчыллык, чисталык, пакълык кебек күркәм сыйфатлар тәрбияләү.

Чараның барышы

Бәйрәм үткәреләсе зал матур итеп бизәлгән. Авыл өе күренеше.

Хужабикә -тәрбияче. Исәнмесез, балалар! Хәерле көннәр сезгә! Балалар, бүген без татар халкының күркәм сыйфатлары: кунакчыллык, тыйнаклык, дуслык турында сөйләшербез, үзебез дә кунак булырбыз. Татар халкы элек-электән үк кунакчыл, кунак чакырган, кунакка йөрешкән.

Хужабикә -тәрбияче. Балалар, әйтегез әле, кешеләр ни өчен бер-берсенә кунакка йөриләр?

1 нче бала. Бергәләшеп бәйрәмнәр уздыруы күңеллерәк.

2 нче бала. Чөнки кунакта тәмле ризыклар белән сыйлыйлар.

3 нче бала. Туганнар һәм дуслар белән аралашып яшәргә кирәк.

Хужабикә -тәрбияче. Ә ни өчен без кунак килгәнне яратабыз?

Бала. Чөнки кунаклар килгәч күңелле, уйныйбыз, җырлыйбыз, тәмле сыйлар белән сыйланабыз.

Хужабикә -тәрбияче. Кунакны нинди сүзләр белән каршы алабыз соң?

Бала. Рәхим итегез, керегез, утырыгыз, сыйланыгыз без бик шат сезне күрүбезгә дигән сүзләр белән каршылыйбыз.

Хужабикә -тәрбияче. Ә сез үзегез кунак килү турында нинди сынамышлар беләсез?

1 нче бала. Коры табынга кунак утыртмыйлар.

2 нче бала. Кунак ишегеңне ачса, син йөзеңне ач.

3 нче бала. Кунак килсен, каза килмәсен.

4нче бала. Кунак сые: якты йөз, тәмле сүз, аннан кала ипи, тоз.

5 нче бала. Кунаклы йорт – хөрмәтле йорт.

Хужабикә -тәрбияче. Ә хәзер балалар, татар халкы кунакны нинди ризыклар белән сыйлый микән. Әйдәгез шулар турында шигырьләр тыңлап китик.

Интерактив тактада татар халкының милли ризыклары рәсеме күрсәтелә.

Бала. Татар халык ашларыннан

Иң жиңеле кыстыбый

Ул аш булса өстәлләрдә

Табын тулы нигъмәт, сый.

Бала. Бәләш пешә бәйрәм көнне

Көндә бәләш пешмидер,

Ә өчпочмак татарларның

Табынынан төшмидер.

Бала. Менә табын түрендә

Тәмле бәләш күренде

Йөзе шат көлеп тора

Хуш ис бөркелеп тора.

Бала. Һәр өстәлнең бизәге мин

Исемем минем чәк-чәк

Баллы да мин, тәмле дә мин

Кабып карагыз чак-чак.

Бала. Рәхим итеп авыз итик

Менә бу милли ашлар

Тәрбияле һәрбер кеше

Бисмилла әйтеп ашар.

Бала. Табын түрен һәрчак бизи

Майда пешкән кош теле.

Авыз итми һич тә китми

Килгән кунак билгеле.

Кунакка килегез!

Кунакларны бик яраткан

Электән безнең халык.

Юмарт диеп, уңган диеп,

Килгән күптән макталып

Татар кызы - Таңсылу мин

Уңган буласым килә.

Чәем кайнар, чәк-чәк эзер,

Йә, кем кунакка килә?

Ак әби килә. Кулына ипи тоткан.

Әби. Исәнмесез, балакайларым,

Менә мин килеп життем.

Бакчагызның шау тормышын

Бер күреп китим, дидем.

Өссәләмәгаләйкем, улларым, кызларым!

Балалар. Исәнмесез, әбекәй!

Бала. Әбекәй, әйдәгез рәхим итегез, түрдән үтегез.

Әби. И рәхмәт, балакаем.

Хужабикә -тәрбияче. Кәефләрегез ничек әбекәй? Исән-сау гына килдегезме? Килүегез өчен бик зур рәхмәт.

Әби. Бик сөнә-сөнә килдем. Балалар, безнең халкыбыз хужаларга ихтирам, хөрмәт йөзеннән кунакка һәрвакыт күчтәнәч белән йөргән. Бу матур горейф-гадәт хәзергә кадәр сакланган. Менә мин дә сезгә күчтәнәч итеп ипи алып килдем. Икмәк- ул тормыш тоткасы. Шуңа күрә аның кадерен белергә кирәк.

Хужабикә -тәрбияче. Күчтәнәчәң өчен рәхмәт әбекәй. Аяк кулларың сызлаусыз булсын. Әйдәгез әле, балалар кунакны сүз белән генә сыйламыйлар, Ак әбиебезне табын артына чакырыйк.

Бала. Әбекәй, әйдәгез утырыгыз, ял итегез.

Әби. Рәхмәт, балакаем.

Хужабикә -тәрбияче. Ак әби, менә без сез килүгә дип бавырсаң та пешереп куйган идек. Сез бавырсаңны авыз итә-итә чәй эчә торыгыз.

Ә без балалар белән «Кәрия-Зәкәрия» жырлы уенын уйнап алырбыз.

Жырлы уен «Кәрия-Зәкәрия»

Хужабикә -тәрбияче. Балалар, ә хәзер Ак әбиебезгә үзебезнең тәрбияле балалар булуыбызны, табын янында әдәп кагыйдәләрен белүебезне әйтеп үтик.

1 нче бала. Өстәл артына утырганчы кулларны юарга кирәк.

2 нче бала. Олы кешеләрдән алда өстәл артына утырырга ярамый. Башта аларга урын бирергә кирәк.

3 нче бала. Аш янында уйнарга ярамый.

4 нче бала. Борын тартырга, чөмереп ашарга ярамый.

5 нче бала. Ризыкны эз-эзлөп кенә кабып ашарга кирәк.

6 нчы бала. Чиста, пөхтә ашарга кирәк.

7 нче бала. Аштан соң кулларны юарга кирәк.

Хужабикә -тәрбияче. Бик дөрес, балалар. Ә хәзер Алинә безгә Рәсимә Хәйруллинаның «Табын кагыйдәләре» исемле шигырен сөйләр.

Хужабикә -тәрбияче. Рәхмәт Алинә, бик дөрес сүзләр әйттең. Ә хәзер балалар татар халкының иң дәрәжәле ризыгы булга чәк-чәк ясау серләрен өйрәник әле. Сөз әбекәй безгә ярдәм итеп торыгыз, бу эштә өлкән кешенең ярдәме бик кирәк.

Әби. Бик теләп ярдәм итәм. Чәк-чәк — һәрбер өйнең түрендә. Аның белән мәртәбәле кунакларны каршы алалар балакайларым.

(балалар алдан әзерләнгән өстәл янына киләләр, альяпкыч ябалар, яулык бәйлиләр һәм чәк-чәк кисәләр)

Хужабикә -тәрбияче. Булдырдыгыз балалар, бик матур кискәнсез. Карагыз әле безнең чәк-чәкләр эзер дә эзерен, ә аннан соң нишлибез?

Бала. Чәк-чәкләрне майда пешерәбез һәм баллыйбыз.

Хужабикә -тәрбияче. Әйе дөрес, Адилә . Майда чәк-чәкләрбезне пешекче апаларыбыз пешереп бирерләр. Әбекәй, без сине күчтәнәчсез жибәрә алмыйбыз инде чәк-чәкләрбез өлгергәнче син яшь чакта уйнаган уеннарның берсен балалар белән «Йөзек салыш» уенын уйнап алырбыз.

«Йөзек салыш» уены

Әби. Рәхмәт сезгә, балакайларым. Әдәпле кунак, китәр вакытын үзе белер- ди халык. Миңа балалар кузгалырга вакыт җитте, кайтыр юлым бик ерак.

Хужабикә -тәрбияче. Безнең халык борынгыдан кунакчыл һәм юмарт булган. Бу чәкчәгебез сезгә бездән күчтәнәч булсын. Рәхим итеп ал әбекәй.

Балалар. Сау бул әбекәй.

Әби. Сау булыгыз, балалар.

Хужабикэ -тәрбияче. Менә бәйрәм кичәбез инде ахырына якынлаша. Балалар, бүгөнгә кичәбездә өйрәнгән кагыйдэләрне һәрвакыт истә тотарсыз дип ышанам.

Һәркөн диярлек күрешәбез без,

Һәрбер шатлыкны бүлешәбез без.

Мәңгегә шулай дуслык-татулык

Торсын яктырып диешәбез без.

Нинди олы бәхет жыелышып

Уйнап-көлү, бию гел бергә.

Насыйп булсын иде сөенешеп

Шатланышып яшәү гомергә.

Хужабикэ -тәрбияче. Әйдәгез, күмәк жырлап сабуллашыйк дуслар.

«Туган ил» жыры жырлана.

ШӨГЫЛЬЛӨР

“ӘКИЯТ ИЛЕНДӘ”

Гыйләҗиева Энҗе Рәшид кызы

Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы

«Ямаширма “Йолдыз” балалар бакчасы

мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе

Максат:

- Балалар эшчәнлегенең төрле төрләрән берләштереп, татар халкының “Өч кыз” әкиятен искә төшерү, ныгыту.

Бурычлар:

- Әкият аша балаларда яхшылык, бөеклек, ярдәмчеллек һәм ярату сыйфатларының иң мөһим сыйфатлар булуына ышаныч булдыру
- Балаларның сөйләм күнекмәләрен үстерү, матур әдәбият белән кызыксынуларын формалаштыру
- Әниләргә, әбиләргә, апаларга чәчәк бәйләме ясау күнекмәләрен үстерү. Гаилә кыйммәтләрен ныгыту.

Сүзлек: гөберле бака, үрмәкүч, эрли.

Җиһазлар: шкатулка, рәсемнәр, серле сандык, эзер шаблоннар

(Социальләштерү, аралашу, сынлы сәнгать эшчәнлеге, музыкаль белем бирү өлкәләре)

Эшчәнлек барышы.

1. Хәерле иртә, балалар! Хәлләрегез ничек? Кәефләрегез яхшымы? Мин бик шат.
(Балаларның бакчага кем белән килүен, өйдә кемнәр калганын сорыйм, балалар җавап бирә)
- Һәрберебезнең көннәре хәерле булсын! Бүгенге шөгылебез дә хәерле булсын. Мин сезгә барыгызга да уңышлар теләм! *(Ишек шапыган тавыш ишетелә. Бер баланы җәибәрәм, ишекне ачып чемоданны алып керә)*
- Балалар, нәрсә калдырганнар безгә? *(балалар җавап бирә)*
- Балалар, безгә кемдер бик матур чемодан калдырып киткән. Хаты да бар, укып карыйк әле. “Кадерле балалар! Мин әкиятләр иленең патшасы, сездән ярдәм сорыйм. Явыз сихерче безнең илебезгә килеп әкият геройларын, җиһазларын адаштырып, бутап китте. Сөз безгә аларны үз урыннарына кайтарырга ярдәм итмәссез микән? Монның өчен сезгә серле чемоданда яшеренгән биремнәрне үтәргә кирәк булыр. *(зур*

чемоданны ачам, саннар куелганын айтәм, кайсы санны беренче алырга тиеш икәнлеген сөйләшәбез. 1....2.....3. Бер бала 1 санын ача. Нәрсә икәннен айтәләр).

- Балалар, бу нәрсә?
- Алтын тарак.
- Ул кайсы әкияттә очрый?
- Су анасы. *(Раяна су анасы)*
- Бик дәрәс, балалар. Су анасы үзә безгә кунакка килгән. Алтын таракны үзә тапшырыйк. *(Бер бала алтын таракны су анасына алып барып бирә.).*
- Су анасы: Исәнмесез, балалар. Сөз миңа алтын таракны табырга ярдәм иттегез. Бик зур рәхмәт сезгә. Бергәләп “Су анасы уенын уйнап алыгыз. *(Су анасы уртага баса, “Су анасы” уенын ике тапкыр уйныйлар.)*
- Рәхмәт, балалар, алтын тарагымны таптым, сөзгәң белән күңелле итеп уйнадым, хәзер миңа су буена кайтырга кирәк.
- Сабулыгыгыз. *(су анасы чыгып китә, балалар сабуллашып кала.)*
- Димәк, алтын таракны без кемгә бирдек?
- Су анасына.
- Яхшы балалар. Кайсы санны алырга кирәк? Бер саныннан соң нинди сан килә? *(балалар җавап бирә. Бер бала 2 санын куелган тартма ала, ача)*
- Бу нәрсәләр, балалар?
- Ничә әтәч?
- Ике
- Балалар кайсы әкияттә бар әле безгәң әтәчләр?
- Дәрәс “Чукмар белән Тукмар”. Әйдәгез аларны үз урыннарына урнаштырыйк.
- Балалар безгәң Чукмар белән Тукмар әкиятте эчәндә нинди хайваннар бар, кайсылары дәрәс урнашмаган, карыйк? *(балалар кыргый һәм йорт хайваннарын аералар. Дәрәс итеп урнаштыралар.)*

“Дәрәс әйт” уены уйнала.

- Димәк, ике әтәч кайсы әкияттән?
- Чукмар белән Тукмар.
- Балалар, серле чемоданда нинди сан калды? *(Бер бала 3 санын ала һәм тартманы ача.)*
- Тиен, бака, үрмәкүч.
- Алар кайсы әкияттән булырлар икән?
- “Өч кыз” әкиятеннән.

- Бик дөрес. Ягез, әкиятне искә төшереп алыык әле.
- “Өч кыз”әкиятте *(Балалар үзләре әкиятне сөйлиләр.)*
- Димәк, балалар без сезнең белән нинди әкият тыңладык? Әниләрегезгә һәрчак булышып, аларны кадерләп, олыгайган көнәрендә дә терәк булып, миһербанлы, игелекле булып яшәгез. Һәрчак әкияттәге кыздан үрнәк алыгыз. Әниләрнең хәлен белеп, матур, ягымлы сүзләр әйтеп, бүләкләр белән сөендереп торырга кирәк. Мин сезгә чәчәк ясарга тәкъдим итәм. *(Музыка куела, балалар белән аралашып чәчәк ясыйбыз).*
- Балалар, чәчәкләрне кемгә бирергә мөмкин? Нинди ягымлы сүзләр әйтеп бирәбез? *(балаларның җаваплары, аралашу)*
- Йомгаклау:
- Үстерешле уен.
- Әйдәгез, “Урынын тап!” уенын уйнап алабыз. *(Картиналар бирелә, тиешле рәсемне ябыштыралар)*
- Әйдә кемнәр яшәгән? (әни, өч кыз)
- Урманда нәрсә яшәгән? (тиен)
- Әни янына ярдәмгә иң беренче нәрсә килә? (тиен)
- Беренче кыз нәрсәгә әвереләр? (бака)
- Икенче кыз нәрсәгә әверелә? (үрмәкүч)
- Өченче кыз нишли? Нәрсә кирәк? (камыр)
- Әнисенең хәлен белергә кайсы кыз килә? (өченче кыз)
- Булдырдыгыз, балалар, бик яхшы эшләдегез. Авыр вакытта ярдәмгә килдегез. Һәрвакыт шулай ярдәмчел, миһербанлы булыгыз!
- Бүгенге шөгыльдә нинди яңалык белгәнегезне, нәрсәләр эшләгәнегезне кайткач кемнәргә сөйлисез? *(җаваплар)*
- Балалар, эшләрәбезне бетердек, “Су анасы” уенында чиратта кем калган иде, дәвам итәбез. (Балаларны уйнарга җибәрәм, кунакларга рәхмәт әйтеп сабууллашам)

“Әх, Арча читекләре”

Гыйльметдинова Әлфинур Габдуллаҗан кызы.

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

"Арча 1 нче балалар бакчасы" муниципаль

бюджет мәктәпкәчә белем учреждениесе

Максат:

Балаларны татар-милли гамәли сәнгате белән таныштыруны дәвам итү.

Аларны күн белән эшләргә өйрәтү, күн белән эшләү сәнгатенә кызыксыну уятү.

Балаларда һөнәрчеләр эшенә мәхәббәт һәм иһтирам тәрбияләү, аларның хыялын үстерү, ижади карашларын киңәйтү.

Аларның татар милли бизәкләре турындагы белемнәрен арттыру, билгеле бер жайга (системага) салу.

Күргәзмә эсбаплар: татар халык бизәкләре төшерелгән рәсемнәр, картиналар, түбәтәйләр, читекләр, түфлиләр, мөндәрчөкләр, күннән тегелгән киёмнәр, сумкалар, акча, ачкыч, күзлек янчыклары.

Жиһазлау: төсле күн кисәкләре, эзер читек силуэтлары, клеенка, чүпрәк, җилем-момент, пумалалар.

Шөгыль барышы:

Тәрбияче: Балалар, әйтегез әле, без нинди республикада яшибез?

Бала: Без Татарстан республикасында яшибез.

Т: Әйе, балалар, бик дөрөс әйттегез. Без Татарстан республикасында яшибез. Ә безнең республикада нинди милләт халыклары яши?

Б: Безнең республикада татарлар, руслар, марилар, чувашлар, удмуртлар яши.

Т: Әйе, безнең республикада татарлар, руслар, марилар, чувашлар, удмуртлар яши, алар бик тату һәм дус яшиләр. Бергәләшеп төрле матур әйберләр ясыйлар, матур киёмнәр тегәләр. Чигәләр.

Элек-электән, әби-бабаларыбыз заманында ук, матур итеп сөлгеләр, түбәтәйләр, келәмнәр чиккәннәр. Ә менә күннән өс киёмнәре, аяк киёмнәре теккәннәр. Алар гади генә итеп текмәгәннәр – аларга төрлө-төрлө бизәкләр ясап, чигеп теккәннәр.

-Балалар, хәзерге вакытта да күннән нәрсәләр ясалганын, тегелгәннән әйтегез әле.

Бала: Бүреклар, каешлар, сумкалар, итеклар, читеклар, туфлиләр, перчаткалар.

Өстәл янына чыгып күрсәтү.

Т: Балалар, мин сезне бүген күннән эшлängән әйберлар һәм күнгә бизәк төшерү сәнгате белән таныштырып үтәм. Халкыбыз гасырлар буенча үзенең тормышына, табигатькә карап сәнгать аша бу матурлыкны күрсәтергә тырышкан.

Безнең татар халкы элек-электән чигелгән күн киёмнәре кияргә яратканнар. Оста тегүчеләр, чигүчелә аларны чәчәк бәйләмнәре төшкән бизәкләр белән бизәгәннәр.

Т: Ягез, балалар, әйтегез әле, татар халык бизәкләренә нәрсәләр керә?

Бала: Чәчәкле үсемлеклар.

Т: Ә нинди чәчәк мотивларын очратабыз. (Тактада күрсәтү)

Бала: Лалә, кыңгырау, дәлия, мәк, ромашка, яфраклар.

Т: Әйтегез әле, балалар, бу бизәкләрне теккәндә, чиккәндә нинди төсләр кулланган икән осталар?

Күннәрне күрсәтү.

Бала: Алар төрлө төстә – яшел, кызыл, сары, ак, зәңгәр булалар.

Т: Ә күн төрлө төстә булып өчен аларны ни эшлэтәләр?

Бала: Аларны төрлө төстәгә буяуларга маналар.

Т: Әйе, дөрес. Күнне Салават күперенең барлык төсләренә дә маналар. Аннары бизәк төшергәндә трафаретка салып кисәләр. Күн кисәкләреннән ясалган бизәкләрне мозаика тәртибендә урнаштырып, төслә җепләр белән тоташтырып чыгалар.

(Ике бала бизәкләрдән мозаика тезеп күрсәтә)

Т: Димәк, мозаика бизәгә нигезендә нинди сурәтләр ята?

Бала: Йөрәк, дулкын, лаләсыман, дулкынсыман сурәтләр ята.

Бала: Күннән бизәкләп эшләнгән әйберләр һәрвакыт кул белән эшләнә. Шуңа күрә уникаль була.

Т: Хәзер без сезнең белән читекләр бизәрбез.

Практик эш.

Читекләр карау. Бизәкләрнең ничек урнашуларына игътибар итү.

Т: Менә, балалар, сез дә шул бизәкләргә карап сокланыгыз, чөнки бу милли бизәкләр бездә генә бит. Зур үскәч, бәлки кайберләрегез чигүче, читекче һөнәрән сайларсыз. Безнең милли сәнгатебезне дәвам итәрсез, әгәр сез дәвам итсәгез, безнең гореф-гадәтләребез яшәр һәм чәчәк атар!

Балалар эше, аларның эшенә бәя бирү.

Читтә торган читеккә игътибар итү.

1Бала: Читтә тора яңа читек

Ник уртага кермидер?

Тегеп кенә бетердек шул

Әле бии белмидер.

2 Бала: Аягымда чиккән читек

Карыйммы соң әле биеп.

Ничек оста бии читек

Тек-тек, тек-тек.

Чет-чет, чет-чет.

Жыр

Л.Б.Болгари музыкасы

“Әх,Арча читекләре”

Гаиләм кыйммәтләрен эзләп
(Мәктәпкә эзерлек төркемендә шөгыль конспекты)

Әхмәтханова Гөлсинә Камил кызы

*Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районының
Кече Рәс “Дуслык” балалар бакчасы
мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе*

Максат: гаиләдә балаларда эти-эни , әби-бабайга, бертуганнарга карата ярату, хөрмәт хисе тәрбияләү, нәсел, гаилә кыйммәтләре турындагы белемнәрне системалаштыру.

Бурычлар:

- 1.Белем бирү: балаларны нәсел, туганнар гаилә турындагы мәкаль-әйтемнәр белән таныштыру, нәсел агачы-шәжәрә төзүгә өйрәтү.
2. Үстерешле: балаларның аралашу сәләтен , ижади активлыгын үстерү, күмәк эшчәнлектә катнашу теләген уяту.
3. Тәрбияви: балалар бакчасында гаиләдә бер-береңә карата игътибарлылык , ярдәмләшү , үзара хөрмәт хисләре тәрбияләү.

Материал: проектор, рәсем репродукцияләре төшерелгән слайдлар, сары түгәрәк төшерелгән плакат, гаилә кыйммәтләре (игелек, хөрмәт, мәхәббәт, кайгырту, дуслык) исемле нурлар; йомшак уенчык йөрәк; туп; “Гаилә агачы төзе” уены (һәр балага буш түгәрәкле агач сурәтләнгән битләр , баланың гаилә әгъзаларының фотолары); “Игелекле гамәлләр агачы” уены (игелекле эшләр сурәтләнгән яфрактар, агач рәсеме); кечкенә кояш (нурларында гаилә кыйммәтләре язылган 5 кечкенә кояш) .

Шөгыль барышы.

Тәрбияче: балалар, мин сезне картиналар күргәзмәсенә чакырам. Бу картиналарны игътибар белән карагыз. Алар төрле рәссамнар тарафыннан язылган.

(Экранда картиналар репродукцияләре төшерелгән слайдлар күрсәтелә:

1.Фәридә Хасьянова "Гаиләм"

2.А.Ван дейк "Гаилә портреты",

3. Я. Колокольников –Воронин "Хатыны һәм улы белән автопортрет"

Тәрбияче: сез ничек уйлыйсыз, бу картиналарны нәрсә берләштерә?

Аларда кемнәр сурәтләнгән?

Балалар җавабының варианты. Бу картиналарда гаиләләр сурәтләнгән.

Тәрбияче: әйе. Ни өчен сез шулай уйлыйсыз?

Балалар җавабының варианты. Рәсемнәрдә эниләр, әтиләр, балалар, бәбиләр, бабайлар сурәтләнгән.

Тәрбияче: балалар, сез гаилә сүзен ничек аңлайсыз?

Балаларның җавап вариантлары.

Гаилә-ул балалары булган ир-ат һәм хатын-кыз, ул сиңа теләсә кайсы минутта ярдәм итәргә әзер булган якын кешеләр, туганнарым, яраткан кешеләрем һ. б.

Тәрбияче: дәрәс, гаилә – ул бергә яшәүче, бер-берсен яратучы олылар һәм балалар.

Тәрбияче: әйтегез әле, рәссамнар аларның мөхәббәтен, назын, кайгыртуын, бер-берсен яратуларын ничек җиткерә алганнар?

Балаларның җавап вариантлары. Әти-эниләр балаларын иркәләп кочаклыйлар, һәркемнең йөзә елмая, алар бергә ял итәләр, бергә өй эшләрен башкаралар.

Тәрбияче: гаиләдә барысы да бер-берсен яраталар, димәк, башка кешегә яхшы булсын өчен эшлиләр, бер-берсенә ярдәм итәләр.

Тәрбияче: балалар, гаиләгез нинди икәннен сөйләгез әле.

Туп белән уен « "Минем гаиләм иң....." җөмләсен дәвам ит.

(Тәрбияче балаларның берсенә туп ыргыта һәм сорау бирә)

-Дилә, сиңең гаиләң нинди? (бала җавабы)

-Рәлинә, синең гаиләң нинди? (б.ж.)

-Риназ, синең гаиләң нинди? (б.ж.)

-Айназ, синең гаиләң нинди? (б.ж.)

-Влад, синең гаиләң нинди? (б.ж.)

Тәрбияче: балалар, гаилә нык һәм бөхетле булсын өчен ул “Гаилә кыйммәтләре” белән баетылырга тиеш. Ә сез гаилә кыйммәтләренең нәрсә икәнен беләсезме? Беләсегез киләме? Ул чагында мин сезгә “Гаилә” исемле гажәеп илгә барырга һәм аларны шунда табарга тәкъдим итәм. Сез ризамы?

Тәрбияче: мин бер, ике, өч дигәндә күзләрне йомып урында әйләнәбез һәм күзләрне ачабыз.

Плакатта гаилә рәсеме төшерелгән зур сары түгәрәк ясалган.

Без сезнең белән гаилә илендә”. Әйдәгез, бу илнең урамнары буйлап йөрөп, гаилә кыйммәтләрен эзлик. Гаилә кыйммәтләрен табу өчен сезгә һәр тукталыштагы биремне үтәргә кирәк. Менә беренче тукталышка килеп тә життек.

1.”Минем шәжәрәм”тукталышы

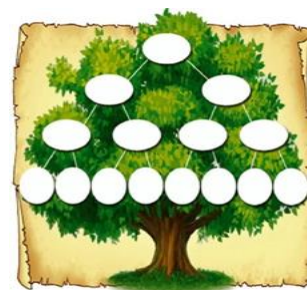
Тәрбияче: балалар, гаилә гаять зур агачка охшаган. Бу агачның тамырлары-карт бабаларыгызның һәм карт әбиләрегезнең эти-әниләре . Агачның калын ботаклары-дәү эти, дәү әниләрегез . Юкарак ботаклар - сезнең этиләрегез һәм әниләрегез, ә иң нечкә ботаклары - сез, балалар.

Үзегезнең гаилә агачын төзәргә тырышыгыз. Үз гаиләгезнең әгъзаларының фотосурәтләре салынган конвертларны алыгыз һәм аларны агач модельләренә ябыштырыгыз. Иң өстә сезнең фотографиягез; янәшәдә бертуганныгыз(апа, абый, энекәш, сенең), аннан астагы ботакларда сезнең эти-әниләрегез, тагын астарак дәү эти, дәү әниләрегез.

“Гаилә агачы төзе” уены

Тәрбияче: үз шәжәрәгез турында сөйләгез

(5 бала гаилә агачына карап хикәя төзи. Мәсәлән, бу минем ботак.

Бу мин, минем исемем Айназ. Бу минем олы абыем. - Булат. Моңысы кечкенә абыем-Фердинанд. Бу минем әнием- Гөлия . Минем әтиемнең исеме - Айрат . Дәү әтиләрәм –Ринат , Фазыл. Дәү әниләрәм – Әлфия, Сания)

Тәрбияче: ә хәзер, әйдәгез, гаиләдә кемнең кем икәнен белик.

Уен " Син миңа кем?"

(Балалар әйләнәдә басып тора, тәрбияче чиратлап балалар янына килә һәм үзен гаилә әгъзаларының берсе дип атый, мәсәлән, " мин синең әниң, ә син миңа кем?"- кыз; мин синең апәң, ә син миңа кем – әнең (сеңлең) мин синең дәү әниң, ә син миңа кем – онык).

Тәрбияче: әйе, балалар, гаиләдә һәркемгә, бигрәк тә әти-әниләргә, әби-бабайларга хөрмәт белән карарга кирәк. Өлкәннәргә булган хөрмәтебезне ничек күрсәтә алабыз? (ярдәм итәргә, кайгыртырга, бүләкләр бирергә).

Менә без беренче гаилә кыйммәтен таптык – бу “ХӨРМӘТ”.

("ХӨРМӘТ" дип язылган нурны плакатка беркетәбез)

2.«Ягымлы сүзләр» тукталышы

Тәрбияче: гаиләдә һәркем бер-берсен яратып, назлап карый. Хәзер без “Ягымлы эндәш ” дип аталган уен уйнайчакбыз. Гаиләгезнең барлык әгъзаларына да ягымлы итеп эндәшегез.

“Ягымлы эндәш ”дидактик уены

(Балалар йомшак уенчык – йөрәк тапшыралар һәм ягымлы сүзләр әйтәләр)

1. Әбием, әбекәем;
2. Бабам, бабаем, бабакаем;
3. Әнием, әнкәем ;
4. Әтием, әткәем;
5. Абый, абыем.

Тәрбияче: менә без тагын бер гаилә кыйммәтен таптык-ул МӘХӘББӘТ

(“МӘХӘББӘТ" дигән язулы нурны плакатка беркетәбез)

3 .”Кайгыртучанлык”тукталышы

Тәрбияче: эти-эниләрнең үз балаларын яратуы аларның кайгыртуында чагыла. Эти-эниегез сезнең турыда ничек кайгырта?

(Балаларның җаваплары. Эни уенчыклар сатып ала, аш пешерә, кер юа, җыештыра, китаплар укый, тегә, безне дәвалый. Эти велосипедта йөрергә, футбол уйнарга өйрәтә, уенчыклар сатып ала, уенчыкларны ремонтлый, безне яклай).

Тәрбияче: әйдәгез әле берәз ял итик.

“Эти һәм эни эшләре ” динамик паузасы.

Балалар түгәрәккә басалар, музыка яңгырый, тәрбияче эниләрнең һәм этиләрнең эшләрен атый. Малайлар этине , ә кызлар энинең эшләрен сурәтли.

Эни кер юа, эти кишеткә киткән, эни баланы йокларга яткара, эти машина ремонтлай , эни борщ пешерә, эти кадук кага.

Тәрбияче: сез гаиләдә тагын нинди гаилә кыйммәте барлыгын сиздегез? (Кайгырту)

Тәрбияче: әле сез бәләкәй, сезне дәү эти, дәү эни, эти-эниләрегез , абый-апаларыгыз кайгырта. Үсеп җиткәч ,сез алар турында кайгыртачаксыз.

(“КАЙГЫРТУ” дип язылган нурны плакатка беркетәбез)

4.“Игелекле эшләр”тукталышы

Тәрбияче: әйтегез әле, ә сез якыннарыгыз турында кайгыртасызмы?

(Балалар җавабы).

Безгә “Игелекле гамәлләр агачы” ясарга кирәк. Сезгә өйдә якыннарыгызга ничек ярдәм итүегез сурәтләнгән яфрак алырга, нәрсә эшләвегезне әйтергә һәм аны агачка элеп куярга кирәк. (мәсәлән, мин энигә савыт-саба юарга булышам, мин чәчәкләргә су сибәргә булышам, мин баланы карарга булышам, мин үз караватымны төзәтәм, мин уенчыкларымны җыештырам. Мин табын әзерләргә булышам. һ. б.)

“Игелекле гамәлләр агачы” уены

Тәрбияче: менә нинди матур агач килеп чыкты. Әфәрин.! Игелекле эшләр башкарып, без якыннарыбыз турында кайгыртабыз һәм үзебез дә игелекле булабыз.

Тәрбияче: менә без тагын бер гаилә кыйммәтен таптык-бу игелек.

(“ИГЕЛЕК” дип язылган нурны плакатка беркетэбез)

5. «Мәкальләр»тукталышы

Тәрбияче. Гаилә турында бик күп мәкальләр бар, әйдәгез аларны искә төшерик. Мин мәкальнең беренче яртысын әйтәм, ә сез мәкальнең ахырын әйтергә тиеш.

1. Мәхәббәтсез гаилә – тамырсыз агач.

2. Өткәй — шикәр, әнкәй — бал

3. Атаның сүзе — акылының үзе.

4. Ана куены туннан жылырак.

5. Тату туганнар таштан койма корганнар

Тәрбияче: эфәрин , дуслык ул-гаилә кыйммәте, ул да гаиләдә булырга тиеш.

(“ДУСЛЫК” дип язылган нурны плакатка беркетэбез)

Тәрбияче: балалар, карагыз әле, без күпме гаилә кыйммәтләрен таптык,

Нәрсә килеп чыкты соң? (КОЯШ).

Дөрес, һәм бу очраклы түгел, чөнки гаилә, кояш кебек, үз жылысы һәм назлары белән андагы һәркемне жылыта ала. Ә безгә балалар бакчасына кайтырга вакыт һәм мин гаилә кыйммәтләрен үзем белән алырга тәкъдим итәм. Безнең төркем шулай ук зур гаилә бит һәм алар безгә бик кирәк.

Тәрбияче: күзләрне йомабыз, урында акрын гына әйләнәбеэз, бер, ике, өч күзләрне ачабыз. Без янәдән балалар бакчасында.

Тәрбияче: “Гаилә”сәяхәтебез энә шуның белән тәмамланды.

1.Әйтегез әле, кешегә ни өчен гаилә кирәк? (Балалар җаваплары)

2.Нинди гаилә кыйммәтләре гаиләне нык, тату итә? (Балалар җаваплары)

3.Сез үз гаиләгезгә нәрсә теләр идегез? (Балалар җаваплары)

Тәрбияче: балалар, сез бүген бик тырыш булдыгыз. Сезнең белемеgez һәм тырышлыгыгыз нәтижәсендә без гаилә кыйммәтләренең нәрсә икәнен белдек. Истәлеккә мин сезгә гаилә кыйммәтләре язылган кояш бүләк итәм.

“Урманга сәяхәт”

(Зурлар төркемендә экология буенча интегральләштерелгән белем бирү шөгыле)

Нигъматуллина З.Г., Валиева А.Г.

*Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районының
“Дөбъяз “Гөлчәчәк” балалар бакчасы,
мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе*

Шөгыльгә кертелгән белем бирү өлкәләре: танып белү, сөйләм телен үстерү, ижтимагый–коммуникатив үсеш, ижади -нәфәсәти үсеш.

Максат: туган якның төрлелеген күзалларга булышу, горурлык хисе һәм мәхәббәт тәрбияләү.

Бурычлар:

белем бирү бурычы: характерлы билгеләре буенча хайваннарны сурәтлән белү; жөмлеләрдә сүзләргә дөрес итеп төзеп һәм әйтергә өйрәтүгә дәвам итү.

үстерү бурычы: ориентлашуны, логик фикерләү сәләтен, хәтерне, бәйләнешле сөйләмне үстерү.

тәрбия бурычы: туган якка, табигатькә, тереклек ияләренә сак караш, мәхәббәт тәрбияләү.

Методик алымнар: сүзле уен, практик эш, сөенечле мизгел, сорау бирү, нәфис сүз, мактау, баянлау, җыр.

Технологияләр: кейс технологиясе.

Җиһазлау: кечкенә жәнлекләр рәсемнәре, кошлар сайравы тавышы, ноутбук, дүрт өлешкә бүленгән урман һәм ишегалды сурәтләнгән рәсемнәр.

Алдан үткәрелгән эш: кыргый жәнлекләр, йорт хайваннары һәм урманнар турында рәсемнәр карау

Шөгыльнең структурасы: I. Кереш өлеш (2 мин.):

II. Төп өлеш (20 мин.):

- 1.Балалар урманга бара.
2. Бирем “Урман төрләре ”
3. Бирем “ Табышмаклар”
- 4.Бирем “Сурәтләү буенча җавабын тап”
5. Бирем “ Жәнлекләргә аер ”
- 6.Бирем “Кисәкләрдән бербөтен җыю”

III. Йомгаклау (3 мин.).

Шөгильнең барышы:

Тәрбияче: кулга кул тотынышыйк

Куллар жылысын тойыйк.

Хәерле көннәр телик.

Матур итеп елмайыйк

Шөгилебезне башлыйк.

Туган як ул- кешенең туган җире, шәһәре, авылы. Балалар, без яшәгән авыл ничек дигән атала?

Балалар: Дөбяз авылы.

Тәрбияче: Әйе, без Дөбяз авылында яшибез. Сөз үзегезнең яшәгән авылыгызны яратасызмы?

Балалар: Әйе, яратабыз.

Тәрбияче: Безнең Дөбяз авылы нинди районга керә, балалар?

Балалар : Биектау районына.

Тәрбияче: Әйе , балалар, бик дөрес, Биектау районына. Быел безнең Биектау районына 90 ел була. Шушы бик күп еллар өчендә безнең районда бик күп эшләр башкарылган. Юллар салынган, матур йортлар тезелгән, балалар бакчалары, мәктәпләр . Кешеләргә ял итү өчен парклар, мәдәният йортлары булдырылган.Алга таба да районыбыз шундый матур булып үссен дигән теләктә калыйк.

Тәрбияче: Без нинди республикада яшибез?

Балалар: Без Татарстан Республикасында яшибез.

Тәрбияче: Безнең яшәгән җиребез бик матур. Аның тирә-ягында җиләкле, гөмбәле урманнар, күлләр бар. Без яши торган өебез, без йөри торган балалар бакчасы, без уйный торган мәйданчыклар, безнең урам, ял итә торган парклар – болар барысы да туган як була инде.

Иркен һәм матур да

Безнең туган илебез.

Урманга бай, суга бай

Гөлбакчалы жиребез,- дип язган туган жир турында Әминә Бикчәнтәева. Һәр кешегә туган жире кадерле, якын, аны һәркем ярата.

Балалар, без буген сезнең белән бик күңелле сәяхәт оештырачакбыз. Ә кая барачакбыз, сез хәзер табышмакны чишкәч белерсез.

Ямь-яшел куе булганга,

Һәркем ярата аны,

Анда бик күп агачлар,

Жыр суза сандугачлар.

Кызарып жиләк пешә,

Чикләвекләр өлгерә,

Санап та бетереп булмый,

Нәрсә соң ул, кем белә? (урман)

Әйе, балалар, дәрәс, бу -урман.

Тәрбияче: Игътибар экранга. Сез анда нәрсә күрәсез?

Балалар: Урман, агачлар, куаклар, чәчәкләр һ.б.

Тәрбияче: Әйе, балалар, бу урман. Беләсезме, балалар, урман күп катлы йорт кебек.

3 нче кат – агач яфраклары түбә кебек. Алар урманны яңгырдан, көчле жыллардан, бик кызу кояштан саклый.

2 нче кат – анда куаклар яши.

1 нче кат – аяк астындагы үләннәр, чәчәкләр, жиләк һәм гөмбәләр.

- Әле бу йортның подвалы да бар, анда үсемлекләрнең тамыры яши. Үсемлекләргә тамыр ни өчен кирәк?

Балалар: Үсемлекләр тамыр ярдәмендә тукланалар, үсәләр.

Тәрбияче: Менә нинди кызык дөнья икән ул урман.

Балалар, без бүген читтән торып табигатькә кунакка барырбыз. Урманга сәяхәт итәбез. Без анда кунак кына. Ә кунак турында сез нинди мәкаль беләсез?

Балалар: "Кунак булсаң, тыйнак бул".

(Ишек шакыйлар, хат кертәләр)

Тәрбияче: Әйдәгез әле, балалар, бу хатны укыйк. "Исәнмесез, балалар, миңа сезнең ярдәмегез кирәк иде, минем урманда яшәүче хәнлекләрне барлап куясым бар, хәнлекләр арасында адашып йөргән хайваннар бар. Сезне урманга кунакка чакырам. **“Урман кызы”**.

Балалар, урманга барабызмы?

Балалар: Әйе, барабыз.

Тәрбияче: Балалар, урманга нәрсә белән барып була?

Балалар: машина белән, сәпит, жәяү, мотоцикл белән.

Тәрбияче: Без бүген барабыз автобус белән. Балалар, автобуска утырыр өчен урманда үзеңне тоту кагыйдәләрен әйтеп үтик әле. Кем дәрәс әйтә, шул утыра.

Балалар: Агач ботакларын сындырырга, кош ояларына кагылырга, гөмбәләргә кагылырга, урманда кычкырырга, учак ягарга, кырмыска ояларын туздырырга ярамый.

Тәрбияче: Бик дәрәс, балалар. Ә хәзер урманга кузгалабыз.

Әйдәгез "Күңелле сәяхәт" дигән жырыбызны жырлап китик.

(Жыр "Күңелле сәяхәт" Ә.Һадиева музыкасы., А.Минһажев сүзләре)

Тәрбияче: Балалар, менә килеп тә життек, әйдәгез әле урман тавышын тыңлап алайк.

(Кошлар тавышы ишетелә, аны тыңлаганда Урман кызы килеп чыга)

Урман кызы: Исәнмесез, балалар.

Балалар: Исәнмесез.

Урман кызы: Минем сезгә бер үтенечем бар.

Татарстан урманнарының төрлелеген ачыклап, шунда жәнлекләргә урнаштырырга һәм адашкан хайваннарны өйләренә кайтырга ярдәм итүгезне сорыйм, моның өчен сезгә биремнәр үтәргә кирәк, һәрбер дәрәс җавап өчен жәнлекләрнең һәм хайваннарның яши торган жирләренә рәсеменә бер өлеш бирелер.

Беренче бирем "Урман төрләре".

Урман кызы. Балалар, Татарстанда нинди урманнар бар икән, сез шуны беләсезме ?

Балалар: Татарстанда катнаш, нарат, чыршы урманнары бар.

Урман кызы: Катнаш урманнарда нинди агачлар үсә?

Балалар: Нарат, каен, өрәңгә, имән агачлары үсә.

Урман кызы: Ә нарат урманнарында нинди агачлар үсә?

Балалар: Нарат урманнарында нарат агачы гына үсә, ул бик караңгы урман.

Урман кызы: Каенлык нәрсә икән ул ?

Балалар: Анда каен агачлары гына үсә.

Урман кызы: Сезгә дәрәс җаваплар өчен рәсемнәрнең бер өлешен бирәм.

Икенче бирем " Табышмаклар"

Урман кызы: Сорыдыр төсә, үткендер теше,

Урманда йөри, куяннар эзли.

Балалар: Бүрә.

Урман кызы: Нечкә билле, көлтә койрыклы.

Балалар: Төлкә.

Урман кызы: Килә бер батыр атлап,

Аягын баса лап-лап,

Урманда йөри, умартадан бал эзли.

Балалар: Аю.

Урман кызы: Жәен соры, кышын ак,

Аңа шулай якшырак.

Балалар: Куян.

Урман кызы: Бер нәрсә тегә белми, энәләр тагып йөри.

Балалар: Керпе.

Урман кызы: Кош түгел – оча, ябалактан курка,

Чикләвекне ярата, сызгырса урманны яңгырата.

Балалар: Тиен.

Урман кызы: Дөрес жавап бирдегез, менә сезгә рәсемнәрнең икенче өлөшөн бирәм.

Өченче бирем “Сурәтләү буенча жавабын тап ”

(Берничә бала табышмакларда әйтелмәгән жәнлекләрне сурәтти, ә калган балалар нәрсә турында сөйләгәннен белергә тиеш була).

Бала: Ул жәнлекнең башында куак үсә, ул бик көчле, урман хужасы.

Балалар: Поши.

Бала: Бу жәнлек көндөз балчыкта күмелеп ята, кич ашарга эзләргә чыга, ул имән чикләвеге ашарга ярата.

Балалар: Кабан дуңгызы.

Бала: Урманда яши, жирдән шуыша, аңа тиергә ярамый.

Балалар: Елан.

Урман кызы: Бик дөрес. Менә сезгә рәсемнәрнең өченче өлөше.

Дүртенче бирем “Жәнлекләрне аер”.

Урман кызы: Балалар, жәнлекләр ике төргә бүленәләр үлән белән тукланучылар һәм ерткычлар.

Урман кызы: Хәзер һәрберегез бер жәнлек рәсемен алып, ике төркемгә бүленеп басырга кирәк. Уң якка –үлән белән тукланучылар, сул якка – ерткычлар басыгыз һәм жәнлегегез яраткан ризыкны табып алып, аның турында сөйләп үтегез. Мәсәлән: Бу керпе, ул гөмбә, жиләкләр белән туклана. Ул аларны урманда агач төпләрендә, аланлыктарда эзләп таба.

Бала: Бу куян, ул яшь агач ботаклары, агач кайрылары, үләннәр белән туклана.

Бала: Бу бүре, ул төрле жәнлекләр белән туклана.

Бала: Бу төлке, ул тычканнар, куяннар, кошлар белән туклана.

Урман кызы: Дөрес, балалар, сезгә рәсемнәрнең дүртенче өлөше.

Бишенче бирем “ Рәсемне төзү”.

Урман кызы: Балалар, сезгә рәсемнең өлешләрен дөрес итеп җыярга кирәк.

Нинди рәсемнәр килеп чыкты.

Балалар: Урман һәм ишегалды рәсеме.

Урман кызы. Өйдөгез, хәзер ике командага бүленик тә , һәрбер хайванны үзе яши торган жиргә урнаштырыйк. (Балалар кечкенә жәнлек рәсемнәрен урнаштыралар).

Урман кызы: Балалар, ә сез урманга нинди жәнлекләр куйдыгыз? Өйдөгез берегез сөйләгез әле.

(Балалар әйтеп чыгалар).

Урман кызы: Болар барысы да нинди хайваннар дип аталалар?

Балалар. Кыргый хайваннар.

Урман кызы. Әйе, балалар , бик дөрес.Ә нинди хайваннар адашып урманга кергән соң монда, балалар

Балалар: эт, мәче, сыер, кәжә, ат.

Урман кызы: Ә алар кайда яшәргә тиеш соң? Дөрес, балалар, сарайда, кешеләр янында. Аларны нинди хайваннар дип атыйлар ?

Балалар: Йорт хайваннары.

Урман. кызы. Ни өчен алар урманда яши алмый?

Балалар: Алар туңалар, үзләренә ашарга ризык таба алмыйлар, аларны бүреләр ашап бетерә

Урман кызы: Балалар, миңа һәм жәнлекләргә ярдәм итүгез өчен сезгә зур рәхмәт.

Тәрбияче: Балалар, безгә кире балалар бакчасына кайтырга кирәк. Өйдөгез, автобуска утырыйк та , балалар бакчасына кайтыйк.

Урман кызы: Сау булыгыз, балалар.

Тәрбияче: Балалар сезгә бүгенге сәяхәт ошадымы?

Балалар: Бик ошады.

Тәрбияче: Нәрсә күбрәк ошады?

Балалар : Адашкан хайваннарны өйләренә кайтару , аларга ярдәм итү ошады.

Тәрбияче: Яхшы, балалар, рәхмәт сезгә, сез бик мәрхәмәтле һәм ярдәмчел булып үсеп киләсез. Алга таба да шундый булып калыгыз. Урманнарны бергәләп саклыйк һәм яклыйк.

“Кышкы урманга куянга кунакка”

(Икенче кечкенэләр төркеме)

Рамазанова Лилия Фирдинанд кызы,

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

«Үрнәк балалар бакчасы» муниципаль бюджет мәктәпкәчә

белем бирү учреждениесенең тәрбиячесе

Максат: кыргый хайваннар һәм кыш көне табигатьтәге сезонлы үзгәрешләр турында белемнәрен ныгыту.

Бурычлар:

- әйләнә- тирәгә, хайваннарга карата кызыксынучанлык тәрбияләү;
- балаларның игъбарлыкларын, хәтерен үстерү, танып белү активлыкларын формалаштыру.

Жиһазлау: агачлар, рәсемнәр белән карточка, хайваннар уенчыклары, уенчык өй һәм агачлар, уенчык аю һәм өне, кошлар рәсемнәре, жимлек, компьютер, зурлар төркемнән куян булып киенгән бала.

Эшчәнлек барышы

Тәрбияче: Балалар, карагыз әле, бүген безгә күпме кунак килгән. Әйдәгез әле, матур итеп исәнләшик әле кунаклар белән.

Балалар: Исәнмесез!

Тәрбияче: Балалар, мин сезгә хәзер бер табышмак әйтәм, тыңлагыз:

Һәр жир карланган,

Сулар бозланган,

Уйный жыл-буран,

Бу кайчак, туган? (Г. Тукай)

Балалар: Кыш.

Тәрбияче: Әйе, хәзер табигатьтә кыш, бөтен жирне кар каплады, урамда салкын.

Ишек шакыган тавыш ишетелә

Тәрбияче: Кем килде икән, карыйк әле. (*Барып ишекне ача, хат бирәләр*)

Тәрбияче: *(Укый)* “Хәерле көн, балалар! Минем бүген туган көнем, мин сезне урманга кунакка чакырам. Шулай ук минем тагын бер үтенечем бар. Кошлар бик тә ачыкканнар, жимләре калмаган, аларга жим салып китә алмассыз микән?!” (Куян)

Тәрбияче: Балалар, кунакка барабызмы? Куянын үтенечен үтибезме? Ә бүләккә нәрсә алып барыйк икән? Куян нәрсә ярата? Аны белер өчен әйдәгез әле менә бу өстәлдәге карточкыларны карап, куянын нәрсә яратканың белик әле.

(Өстәлдә карточкылар, балалар шуларны алып куян нәрсәне ярата, нәрсәне юк икәнен әйтергә тиешләр)

Тәрбияче: Балалар, куян суган яратамы?

Балалар: Юк, яратмый.

Тәрбияче: Балык, кишер, солы, жиләк, кәбестә яратамы?

Тәрбияче: Димәк, балалар, безнең куян кишер, кәбестә.... ярата икән. Карагыз, әле миндә кәрзиндә кишер белән кәбестә бар шуны гына алып бармыйбызмы?

Балалар: Алып барабыз.

Тәрбияче: Балалар, урманга барган килеш әйдәгез кошларга да жим алып барып, ашарларына салып кайтыйк.

Тәрбияче: Сез ничек уйлыйсыз, урамга шушы киёмнәрдән генә чыксак буламы?

Балалар: Юк, урамда салкын, жылы итеп киенергә кирәк.

Тәрбияче: Әйдәгез алайса, әйбәтләп киеник.

(Бергәләшеп киенгәннәрен күрсәтәләр)

Тәрбияче: Яхшы, балалар, без сезнең белән эзер, жылы итеп киендек. Хәзер урманга барсак та ярый. Балалар, кар тирән әйдәгез минем арттан, “кар көртләрен” ерып, аякларны күтәреп атлап барабыз.

(Тәрбияче артыннан атлап баралар. Буран, эңил искән тавыш ишетелә).

Тәрбияче: Менә, балалар, без сезнең белән урманга да килеп життек. Карагыз әле, балалар агачка карагыз әле нәрсәләр ул?

Балалар: Кошлар.

Тәрбияче: Балалар, әйдәгез кәрзиндәге жимне кошларга жимлеккә салыйк. Аларга кыш көнне ашарга табырга бик авыр.

(Балалар жимлеккә жим салалар)

Тәрбияче: Әйдәгез, балалар, юлыбызны дәвам итик. Карагыз, әле нинди зур кар көрте, анда балалар аюның өне. Анда аю йоклый. Аны уятмыйча гына, әкрен генә узып китик. Балалар, карагыз әле анда агач төбөндә безнең куяныбыз түгелме соң?

Балалар: Әйе, куян.

Куян: Балалар, исәнмесез! Килеп життегезме?

Балалар: Исәнме, куян! Туган көнөң белән сине!

Куян: Рәхмәт, балалар, мин сезне күрергә бик шатмын.

Тәрбияче: Куян, без сиңа кечкенә генә күчтәнәч алып килдек.

(Тәрбияче кәрәжинне бирә)

Куян: Рәхмәт, балалар!

Тәрбияче: Балалар, карагыз әле куянный туны нинди төстә?

Балалар: Ак.

Тәрбияче: Балалар, ә сез ничек уйлыйсыз куянга суыкмы?

Балалар: Юк.

Тәрбияче: Ни өчен ул тунын ак төскә алыштырган? *(балалар җаваплары)*

Куян: Әйе, балалар, миңа жылы. Минем туным мине суыклардан саклай. Кыш көне мин аның төсен узгәртәм, явыз бүре һәм төлкедән качыр өчен.

Тәрбияче: Куян, без балалар белән бик озак килдек, тундык, әйдәгез балалар белән азрак жылынып алынып алайк әле.

Куян: Мин риза

Физкультминутка

Йом – йомшак куяннар *(киереләләр)*

Йокыдан уянганнар,

Нинди рәхәт аланда,

Шатланалар алар да. *(сикергәлиләр)*

Тик бүрене күрмиләр, *(як-якка караналар)*

Читтәнрәк йөрмиләр

Бүре – бик явыз нәрсә, *(кулларын, йодрыклап,*

Уйлап тормый ичнәрсә, *бармак белән күрсәтәләр*

Аланга килеп житә, *бүрене күрсәтәләр,*

Куяннар йөгереп кача. *чабып китәләр*

Тәрбияче: Әфәрин, балалар, жылындыгызмы?

Балалар: Әйе.

Куян: Балалар, әйдәгез әле бергә тагын бер уен уйнап алайк әле.

Дидактик уен “Кыргый һәм йорт хайваннарын аер”

(Өстәлдә йорт һәм агач макетлары тора. Балалар кыргый һәм йорт хайваннары уенчыкларын аерып куялар. Тәрбияче карап чыга, хаталары булса балаларны төзәтә)

Куян: Әфәрин, балалар, булдырдыгыз!

Тәрбияче: Куян, безгә инде балалар белән балалар бакчасына кайтырга вакыт.

(Балалар куян белән сабуллашалар)

Балалар: Сау бул, куян!

Куян: Сау булыгыз, балалар! Мин тагын сезне узебезгә урманга көтеп кадам.

Тәрбияче: Балалар, минем арттан кардан зур-зур атлап кайтыйк. Менә, балалар, без бакчага кайтып та життек. Киемнәрне салыйк. *(Балалар тәрбияче белән киемнәрен салганнын күрсәтәләр).*

Нәтижә ясау.

Тәрбияче: Балалар, без бүген кемгә кунакка бардык? Сезгә кышкы урманда ошадымы? Без анда нәрсәләр күрдек? *(Балаларның җаваплары)*

Тәрбияче: Балалар, безнең инде кунакларыбыз белән дә сабуллашыр вакыт житте.

Балалар: Сау булыгыз!

“Тылсымлы илгә ярдәм итик”

**(STEM-технологиясен кулланып мәктәпкә эзерлек төркемендә
интегральләштерелгән белем бирү эшчәнлегенә)**

Яруллина Алсу Рәфыйк кызы

*Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районының
Ямаширма “Йолдыз” балалар бакчасы
мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениясе*

Максат: тәҗрибәләр үткәру процессында танып-белү эшчәнлеген үстерү. Тикшеренү күнекмәләрен үстерү; кызыксынучанлык, күзәтүчәнлек, кул моторикасы, күзаллау, логик фикерләү сәләтен, сөйләм телен үстерү

Бурычлар: 1. Предметны тикшерергә һәм предмет белән экспериментлар ясарга өйрәтү, характерлы билгеләре буенча предметны төркемнән аерырга өйрәтү;

- фикер йөртә белү сәләтен үстерү, гипотезалар чыгара белү, нәтижеләр ясый белүне өйрәтү;

- кызыксынучанлык, танып белү эшчәнлегенә кызыксыну тәрбияләү;

- балаларда электр турында элементар күзаллаулар формалаштыру;

- су һәм комның үзлекләре турында элек алган белемнәрен камилләштерү;

- сүз байлыгын активлаштыру;

2. Фикерләүне, зирәклеке үстерү өчен шартлар тудыру;

3. Мөстәкыйльлек тәрбияләү, куелган бурычны аңлый белү һәм аны мөстәкыйль үтәүне камилләштерү; авыр хәлдә калучыларга ярдәм күрсәтергә омытылу теләге тәрбияләү.

Шөгылъ барышы

Балалар һәм тәрбияче түгәрәккә басалар һәм исәнләшәләр

Тәрбияче: Балалар, бүген, мин эшкә барганда юлда сәер предмет таптым (ялтыравыклы таяк күрсәтә). Сөз ничек уйлыйсыз, бу нәрсә? (балаларның җаваплары). Сөз аны Тылсымлы таяк дип уйлыйсызмы? Тылсымлы таяк каян килде икән безгә? Бәлки Тылсымлы илдә берәр начар хәл булгандыр? Балалар, ә без моны ничек белә алабыз? Илдә барган соңгы яңалыкларны без каян белербез? (балаларның җаваплары). Дөрес, Яңалыклар чыгарылышыннан. Әйдәгез телевизорны кабызыйк.

Экранда әкият персонажы булып киенгән яңалыклар алып баручы Тылсымлы илдә коточкыч давыл булган, ул барысын да астын- өскә әйләндергән, дип хәбәр итә. Иң аянычы шул: ул тылсымлы таякны алып киткән, ә аннан башка Патшабикә тәртип урнаштыра алмый.

Тәрбияче: Балалар, нишләргә соң безгә? Ашыгыч рәвештә Тылсымлы илгә барып, Патшабикәгә ярдәм итәргә кирәк. Һәм без һичшиксез үзебез белән тикшеренүченең (исследователь) серле-чемоданын алачакбыз, чөнки Тылсымлы илдә безне бик күп яңа һәм кызыклы әйберләр көтә бит! Мин сезгә анда шарда очарга тәкъдим итәм.

Тәрбияче белән балалар гелий кабарткан шарны тоталар да, тылсымлы сүзләр әйтеп, Тылсымлы илгә элгәләр. Экранда тылсымлы илнең декорацияләре күренә. Балалар зал буйлап баралар һәм ак төнбоеклар (ак кәгазьдән эшлэнгән) күрәләр.

Тәрбияче: Карагыз эле, бу нәрсә?

Балалар: чәчәкләр, төнбоеклар

Тәрбияче: Төнбоеклар кайда үсә?

Балалар: Суда

Тәрбияче: Ләкин хәзер алар жирдә, давыл аларны судан ярга чыгарып ташлагандыр. Өйдәгез аларга ярдәм итик.

Һәр бала чәчәк ала һәм аны сулы савытка-«күл»гә сала. Суга кергәч, төнбоеклар тарала башлый.

Тәрбияче: Балалар, карагыз эле, безнең чәчәкләргә нәрсә булды?

Балалар: Алар ачылдылар

Тәрбияче: Сез ничек уйлыйсыз, ни өчен шулай килеп чыкты?

Балалар: Чөнки төнбоеклар кәгазьдән эшлэнгән, аларның жепселләре су белән чылана һәм авырая.

Тәрбияче: Өйдәгез карыйк, шулаймы икән?

Тәрбияче: Кәгазь жепселләрен карау өчен, безгә серле чемоданнан нәрсә кирәк булыр?

Балалар: Лупалар!

Балалар судан чәчәкләрне алалар һәм чемоданнан лупалар алып аларны тикшерәләр.

Тәрбияче.: Кәгазь чылангач, кәгазь жепселләре калыная яки юкара?

Балаларның җаваплары (калыная)

Тәрбияче: Безнең юеш төнбоекларның хәзер жепселләре нинди?

Балалар: Калын.

Тәрбияче: Дөрөс, шуңа күрә безнең төнбоеклар аларның авырлыгы астында суда үзләренең таж яфракларын ачтылар.

Балалар чәчәкләрне суга салалар һәм лупаларны кире чемоданга урнаштыралар.

Тәрбияче: Ә безгә юлны дәвам итергә кирәк

Тәрбияче һәм балалар таулар ясалган декорацияләр янына киләләр.

Тәрбияче: Балалар бу тауларда гномнар асылташлар чыгара. Мин сезгә эчкә узарга тәкъдим итәм, нәрсәләр бар икән анда, карыйк әле.

Декорация жәелә. Балалар матур ташлар һәм ком яткан декоратив комлык янына киләләр. Янәшәдә көрәкләр һәм чиләк ята.

Тәрбияче: Монда да давыл бәла-каза китергән! Барлык асылташлар ком белән күмелгән. Ташларны комнан ничек аерырга соң? (балаларның тәкъдимнәре) Балалар башта куллар яки көрәкләре белән комнан ташларны жыярга тәкъдим итә алалар). Балалар безнең серле-чемоданда ташларны комнан тиз генә аеру өчен бер ысул бар.

Балалар серле-чемоданнан ком иләү өчен иләк табалар һәм ташларны комнан аерып, чиләккә жыялар.

Тәрбияче: Афәрин! Монда да без тәртип урнаштырдык һәм Тылсымлы илдә яшәүчеләргә ярдәм иттек. Ә Патшабикә үзе кайда соң? Мин сезгә аны эзләргә барырга тәкъдим итәм.

Физкультминутка үткәрелә.

Син барасың, мин барам, *(атлыйлар)*

Син чабасың, мин чабам, *(йогерәләр)*

Син йөзәсең, мин йөзәм, *(йөзәләр)*

Син эчәсең, мин эчәм, *(эчәләр)*

Син ашыйсың, мин ашыйм, *(ашыйлар)*

Син уйныйсың, мин уйныйм, *(уйныйлар)*

Син жырлайсың, мин жырлайм. *(жырлайлар)*

Син биисең, мин биим. *(бииләр)*

Без бергә тату дуслар. *(кул чабалар)*

Аермаслар дошманнар. *(кул чабалар)*

Тәрбияче: Балалар, без сезнең белән барган арада кич жите һәм бик тиз караңгы төште. Ләкин ни өчен соң Тылсымлы илдә урам яктырткычлар (фонарьләр) янмый?

Күрәсең, давыл электр чыбыклары урнашкан манараны аударган

Тәрбияче: Балалар без ничек ярдәм итә алабыз?

Балалар: Яңа манара төзи алабыз

Тәрбияче: Әйе, әлбәттә. Без аларга манара төзәрбез. Мин сезгә манараны нинди материаллардан төзиячәгебезне уйларга тәкъдим итәм. Сез ничек уйлыйсыз, манараны нәрсәдән төзиләр?

Балаларның җаваплары (таш, агач һ.б.)

Безгә балалар суда батмый торган материал кирәк. Мин сезгә эксперимент үткәргә тәкъдим итәм.

Балалар материалның йөзүчәнлеген билгеләү өчен таш һәм агач кубик белән «Йөзә-калка» экспериментын үткәрәләр. (Сулы савытка агач кубик белән ташны төшерәләр, таш бата, ә агач кубик суда йөзеп кала). Барысы бергә нәтижә ясыйлар: таш бата, ә агач юк.

Акыллы уеннар сериясеннән “Манара” уенын кулланып балалар манара төзиләр.

Тәрбияче: Балалар утлар янды, һәм без сигнал бирүче манара янына килеп життек! Тылсымлы шарлар безгә Патшабикәне чакырырга ярдәм итәчәк!

Балалар шарлар кигән (1,5 л шешәдән) торган манара янына киләләр.

Тәрбияче: Карагыз, безнең шарлар шиңгән. Давыл монда да тырышкандыр. Әйдәгез аларны күтәреп карыйк.

Балалар шарларын күтәрәләр һәм алар үзләре кабара башлылар (шешәләрдә серкә, ә шарларда сода).

Тәрбияче: Безнең шарлар үзеннән-үзе кабардылар! Тылсыммы?

Балалар. Әйе!

Тәрбияче. Ләкин мондый тылсым гади генә түгел, ә фәнни һәм без аны үзбезнең лабораториядә бакчага кайткач эшләп карый алабыз.

Экранда Патшабикә күренә һәм тылсымлы илдә яшәүчеләргә ярдәм иткәннәре өчен балаларга рәхмәт әйтә. Балалар һәм тәрбияче Феягә Тылсымлы таяк бирәләр, ә ул тылсымлы илне коткарган өчен балаларга медальләр бүләк итә.

Тәрбияче: Булдырдыгыз балалар! Сезнең ярдәм белән без Тылсым иленә ярдәм иттек. Ләкин безгә балалар бакчасына кайтырга вакыт житте. Әйдәгез, тылсымлы шарыбызга тотыныйк та өйгә очыйк (балалар шарны алалар тылсымлы сүзләр әйтәләр).

Тәрбияче. менә без тагын бакчада. Сөйләгез әле, безнең сәяхәттә сезгә барыннан да бигрәк нәрсә ошады?

(Балалар тәэсирләре белән уртаклаша)

Тәрбияче. Әйдәгез яңалыкларны кабызып карыйк, Тылсымлы илдәге хәлләр ничек икән?

Экранда алып баручы тылсымлы илдә мәктәпкә эзерлек төркеме тәрбияләнүчеләре ярдәмендә янадан тәртип торгызылды, Тылсымлы илдә яшәүчеләр рәхмәт йөзеннән бүләккә тәмле конфетлар сандыгын жибәргәннәр һәм балаларны тагын кунакка көтеп калалар дип хәбәр итә.

Тәрбияче:(сандыкны күрсәтеп) менә конфет салынган сандык. Барыгызга да төркемгә барып чәй эчәргә тәкъдим итәм.

Остаханәдә кунакта.

(мәктәпкә эзерлек төркеме)

Шәймәрданова Ләйсән Мәхмүт кызы

*Татарстан Республикасы Балтач муниципаль районы “Катнаш
төрдәге Норма балалар бакчасы “Тургай” муниципаль
бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе*

Максат: Татар милли киemenдәге бизәкләр турында балаларның күзаллауларын тирәнәйтү һәм күләмле сурәتلәр (арт-стринг) техникасы ярдәмендә бизәк ясау.

Бурычлар:

Үстерү бурычы:.

- игътибарны, күзәтүчәнлекне, логик фикерләүне үстерү; вак моториканы үстерү;

- жепләр һәм кадаклар белән эшләр күнекмәләрен, күз үлчәмен үстерү.

Тәрбия бирү бурычы:

- Балаларда хезмәт алымнарын үтәгәндә пөхтәлек, хезмәт сөючәнлек, тыңлау, аралашучанлык, активлык, коллективта эшли белү тәрбияләү.; бер-беребезгә карата кайгыртучан мөнәсәбәт, ярдәмчеллек тәрбияләү.

Белем бирү бурычы: Татар халкының милли бизәкләре («ләлә», «кыңгырау») исемнәре белән таныштыру;

Сүзлек: Арт-стринг, бизәк

Методик алымнар: әңгәмә, сораулар, аерым җаваплар, күрсәтмә материаллар (бизәк төшерелгән киём күрсәтү), гамәли эш алымнарын күрсәтү

Материаллар: Маркерлар, кашыклар, агач түгәрәкләре, жепләр.

Шөгыль барышы:

Тәрбияче:

-Исәнмесез, балалар! Әйдәгез килегез, бирегә рәхим итегез әле. Матур итеп ярым түгәрәккә тезелеп басыгыз әле.

-Балалар,кәефләрегез ничек?

-Яхшы.

-Балалар, бүген без сезнең белән милли киёмнәр, татар милли бизәкләре турында сөйләшербез.

- Ә иң элек миңа әйтегез әле без яшәгән республика ничек дип атала?

-Татарстан.

- Ә безнең республикада нинди милләتلәр яши?

-татарлар, руслар, удмуртлар һ.б.

-Яхшы, балалар, мин сезне бүген үземнең остаханәмә чакырам. Сезнең минем остаханәмне күрсегез киләме? Сез бит хәзер минем остаханәмдә кунакта булачаксыз, әйдәгез кунакта үзеңне ничек тотарга кирәк, искә төшереп үтик әле.

- Ә хәзер рәхим итегез минем остаханәмә. Менә бу манекенга игътибар итегез әле, анда кайсы милләт киеме?

Балалар җавабы (татар халкыныкы)

-Дөрес. Ә сез аның татар милләте киеме икәннен ничек белдегез?

-балалар җавабы (анда төшерелгән бизәкләр ярдәмендә).

Балалар, карагыз әле, ә бу бизәк безнең ничек атала?

балалар җавабы ләлә.

_____ ә бу бизәк?

бала җавабы яфрак.

_____ ә менә монысы?

бала җавабы кыңгырау.

-Яхшы, ә безнең бу бизәкләр нәрсәгә нигезләнеп эшләнелгән?

Бала җавабы үсемлекләр.

-Дөрес, балалар ә сез беләсезме, мин татар бизәкләрен җанландыра да алам...сезнең дә үз кулларыгыз белән аларны җанландырып карыйсыгыз киләме?

-Балалар җавабы

Тәрбияче: әйдәгез рәхим итегез (*утыралар*). безгә аларны җанландырыр өчен ярдәмгә су, кашыклар, маркерлар киләчәк.

Балалар, бу нинди бизәк?

-Балалар җавабы (кыңгырау чәчәге).

-Бик дөрес.

-Менә сезнең алдыгызда хәзер кыңгырау чәчәгенең рәсеме тора, шуңа карап хәзер әйдәгез маркерлар ярдәмендә менә шушы бизәкне ясайбыз. Әйдәгез эшкә керештек. **Музыка**

Эш барышында сорыйм: _____ синеке килеп чыгамы?

-Бизэклэрне ясадык, э хэзер миңа әйтегез әле, сезнең кыңгырау чәчәген кайларда күргәнегез бар?

урманда, болында...

_____ э синең кайларда күргәнең бар?

Яхшы, _____ безнең кыңгырау чәчәгебез нинди төстә?

-Зәңгәр.

-Дәрес, әйдәгез бизәгебез кипкән арада без дә сезнең белән шушы зәңгәр чәчәк турында шигыр юллары әйтеп әйтеп алайк әле.

-Юл читендә зәңгәр чәчәк,

Якты нурлар тарата.

Безнең кызлар һәм малайлар

Зәңгәр чәчәк ярата.

-Ә хэзер әйдәгез, сулышны борын белән алып авыз белән кыңгырау чәчәгенә өрөп чыгарабыз. Бу күнегүне 3 тапкыр кабатлыйбыз һәм бергәләп әкрән генә бизәгебезне суга төшерәбез, ашыкмыйбыз, ашыксагыз килеп чыкмый... карагыз нишлиләр безнең бизәкләр?

-Балалар җавабы(йөзәләр)

Тәрбияче: балалар карагыз әле әкрән генә өрөп алсак әле алар биеп тә алалар...

-Булдырдыгыз! Сезнең барыгызны да бизәкләрегез бик матур килеп чыкты! Миңа барыгызныкы да ошады. Ә сезнең үзегезгә ошадымы?

Тәрбияче: Ә хэзер, әйдәгез юлыбызны дәвам итеп бирегә килеп басык әле.

-Балалар бу нәрсә?

балалар җавабы: сандык.

- Бу безнең гади генә сандык түгел, э тылсымлы сандык. Аны ачар өчен сандык турында матур сүзләр әйтергә кирәк. Әйдә әйтегез әле безнең сандык нинди?

Ә хэзер _____ әйдә әле безнең сандыгыбызны ачып кара әле, нәрсәләр бар икән анда?

Сандыкны ача һәм аның эченнән табышмаклар язылган ләлә чәчәге килеп чыга.

-Әйдә әле миңа ләлә чәчәген алып бир әле, ой балалар аның артында сезнең өчен табышмаклар бар икән. Әйдәгез әле табышмакларга бергәләп җаваплар табыйк. Хәзер мин сезгә табышмакларны укыйм ә аларның җаваплары сандыкта булыр.

1.Яңа гына идем итек,

“Ч” өстәгәч булдым ... (читек)

- _____ бик дәрәс. Әйдә әле шушы сандык эченнән безгә җавапны табып күрсәт әле.

2.Әнием ак сәйлән тезеп,

Чиккән яшел бәрхетне,

Ул үзем кебек бәләкәй

Ә исеме ... (түбәтәй)

түбәтәйне таба.

3.Жырлый, жырлый сәхнәләрдә

Аларның биер чагы.

Кызларга бик килешә

Башындагы ... (калфакны).

калфакны таба.

Яхшы балалар. Ә сез тагын татар халкының нинди милли киёмнәрен беләсез? Булдырдыгыз, балалар! Ә хәзер мин сезне остаханәмнең алдагы өлешенә чакырам. **Утыралар.** Без бүген сезнең белән АРТ СТРИНГ алымын кулланып ләлә чәчәген ясарбыз. АРТ-СТРИНГ-ул инглиз сүзе, ул кадка сузылган җепләр ярдәмендә күләмле сурәتلәр ясау техникасы.

Без бүген сезнең белән чын осталар булчакбыз һәм менә шушындый матур ләлә чәчәген ясайбыз. Эш өчен безгә кирәк булчак: кадка кадкаланган агач түгәрәкләр, җепләр. **Сезнен кулларыгыз кадкаларга эләкмәсен өчен, һәм уңайлы беркетү өчен мин эчләренә җепләр керткән ручка саплары куйдым ...**

Сезгә җепләр белән барлык кадкаларны да бер-берсе белән тоташтырып, дулаштырып чыгарга кирәк булчак. Хәзер мин сезгә эшләп күрсәтәм, аннан сезнең белән бергә эшләребез. Әйдәгез эшкә керештек. **Музыка.**

Эшли башлагач: Менә балалар элек безнең әби-бабаларыбыз шушылай аулак өйләргә жыелып уеннар уйнаганнар, шәлләр бәйләгәннәр.

Йомгаклау. Менә безнең лалә чәчәкләребез әзер! Ә хәзер әйдәгез әле минем янга килегез әле. Без бүген сезнең белән нәрсә эшләдек? Өйгә кайткач, кемнәр белән эшләп карыячаксыз? Ә хәзер әйдәгез мин сезне төркемегезгә озатып куям.

Кечкенәләр төркеме өчен
«Танып белү үсеше» белем бирү өлкәсендә
«Серле кыш»
темасына эшчәнлек конспекты

***Нәҗипова Гөлнәз Илнур кызы**
Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы
муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем учреждениесе
“Арча шәһәренең гомуми үсеш бирү төрөндәге 7 нче номерлы “Балачак”
балалар бакчасы”*

Максат: Нейроуеннар ярдәмендә балаларның әйләнә – тирә белән таныштыру буенча белемнәрен формалаштыру.

Бурычлар:

Белем бирү бурычы: табигатьтәге кышкы үзгәрешләргә игътибар итү, балаларның сенсор сәләтләрен, предметларны тану, аларның төсләрен аеру мөмкинлекләрен ныгыту, күзаллауларын киңәйтү, балаларның кыш билгеләре һәм кышлаучы кошлар турындагы сүзлек запасын баепу.

Үстерү бурычы: Хәтерне, игътибарны, фикерләүне, вак моториканы, эстетиканы, диалогик сөйләмне үстерү, ритмны тою, музыканы ишеткәч төрле хәрәкәтләр ясап музыкага сәләтне һәм күрү-хәрәкәт координациясін үстерү.

Тәрбия бурычы: игелеклелек, ярдәм итү теләге, балалар арасында бердәмлек, эшне башкарганда пөхтәлек, табигатькә карата сакчыл караш тәрбияләү.

Төп белем бирү өлкәсе: “танып белү үсеше”

Интеграль белем бирү өлкэләре: “ижтимагый – коммуникатив үсеш”, “сөйләм үсеше”, “физик үсеш”, “сәнгати -эстетик” үсеше.

Жиһазлар: Кар кызы уенчыгы, кошлар рәсеме (песнәк, кызылтүш), сандык, табигать күренеше, жимлек, өстәлләр, жилем- карандаш, тастымал, кар өемнәре, агачлар.

Алдан үткәрелгән эш: кыш рәсемнәрен карау, табышмаклар чишү, уеннар.

Сүзлек эше: кочаклашалар, “Сәлам” бирә, Кар кызы, һава торышы, кар бөртекләре, жимлек, песнәк, кызылтүш, кышлаучы кошлар, буран чыга, жил исә.

Эшчәнлек барышы.

I. Оештыру моменты.

Тәрбияче: Исәнмесез, балалар! Минем исемем Гөлһаз Илһуровһа.

Балалар: Исәнмесез, Гөлһаз Илһуровһа.

Тәрбияче: Мин дә сезнең исемнәрегезне күрәм. Әйдәгез, матур түгәрәк яһап, кулга –кул тотынышык. Мин сезгә тылсымлы кәрзинемне алып килдем.

Ул гади түгел, анда тылсымлы кар бөртекләре бар. Хәзер шул кар бөртекләренә карап, бер-беребезне сәһамләп алык. Бу кар бөртекләре нишли?

Балалар: Алар кочаклашалар.

Тәрбияче: Бик дөрес, хәзер бездә күршеләребезне кочаклык. Бер – беребезгә жылылык өстик. Ә монда нишли?

Балалар: Алар “Сәһам” бирәләр.

Тәрбияче: Бездә сәһам бирик әле. Менә ничек күңелле булды.

Тәрбияче: Балалар, карагыз әле, минем кәрзинем нишли соң? Бер яһа, бер сүнә. Туктагыз әле, минем тылсымлы кәрзинем урманга илтте түгелме соң безне? Шулаймы? *(Тылсымлы тавыш иетелә)* Сизмичә дә калдык.

Балалар: Әйе.

(Кар кызы елаган тавыш ишетелә)

Тәрбияче: Чү... тыңлагыз әле, ишетәсезме, кемдер елык бугай? Кем елык икән? *(Эзләһәбез)* Хәзер тиз генә карап килим. *(тәрбияче уенчык-Кар кызын таба).*

Тәрбияче: Ай, бу Кар кызы елык түгелме соң? Балалар, таныдыгызмы?

Балалар: Әйе, бу Кар кызы.

Тәрбияче: Балалар, чү, Кар Кызы минем колакка гыһа әйтәм ди, һәрсә булды икән? Тыңлым әле.

(Тәрбияче Кар кызын колагына якын китереп, аны тыңлый) Балалар, Кар кызының сезгә бер йомышы бар. Ул урманда сандыгын югалткан. Ярдәм итәбезме?

Балалар: Әйе.

Тәрбияче: Бигрәк ярдәмчел икәнсез сез, балалар. Әйдәгез урман эченә керик. Урман эченә кергәндә үзебезне матур тотабыз. Әйдә искә төшереп үтәбез. Бер – беребезне этмибез, кычкырып сөйләшмибез, агач ботакларын сындырмыйбыз, кошларга тимибез һәм миннән ерак китмәгез. Яхшымы, балалар?

Балалар: Яхшы!

Тәрбияче: Карагыз әле, урман нинди матур! Саф һава! Бөтен жир ап-ак кар. Матурмы? Әйдәгез, кар өемнәренә бер утырып алайк.

Тәрбияче: Балалар, кыш көне салкын була. Тагын нинди һава торышы була әле?

Балалар: Жилле, буранлы, кар ява. Тагын бер кат кабатлык әле.

Агачлар нишли әле, балалар?

Балалар: Аларның яфраклары коелып беткән һәм кар бөртекләре кунган.

Әйдәгез, бергә кабатлык әле (*Балалар белән бергә кабатлылар*)

Тәрбияче: Кыш көне сез нишләргә яратасыз?

Балалар: Чанада шуарга, кар бабайлары ясарга, кар атарга.

Тәрбияче: Әйдәгез бездә йомры кар белән уйнап алабыз. Йомры карларны алайк. Кар нинди, балалар? (Суык, ак төстә). Аны ике кулыгызга алып, минем арттан кабатларсыз. Башта без тупларны ике кулга алып, жирдә сикертәбез. Шуннан соң, бер кулны өскә күтәрәбез, аннан икенче кулны, соңыннан икесен бергә кул чапкандай сугабыз. Балалар игътибарлы булыгыз!

Уен “Йомры кар”.

Тәрбияче: Менә бит ничек кызык, матур булды. Балалар, сезгә ошадымы?

Балалар: Әйе, ошады.

Тәрбияче: Ай, балалар, никтер салкын булып китте әле, жил чыкты ахры. Әйдәгез бер жылынып алайк әле. Сез ризамы?

Балалар: Әйе.

Тәрбияче: Балалар, басыйк әле, куяннар кебек сикереп алайк, кулларны бер – берсенә ышкыйбыз. Мин сезгә уен тәкдим итәм. Уен “Бераз жылынып алайк” дип атала. Иң беренче без сезнең белән кул чабабыз. Аннары тезләрдә кулларны сикертәбез. Аннан соң жилкәләргә сугабыз. Әзерме сез?

Балалар: Әйе!

Тәрбияче: Алайса башлайк.

Ял итү. Музыка астында уен уйнала.

Тәрбияче: Жылындыкмы?

Балалар: Әйе, жылындык.

Тәрбияче: Балалар, әйдәгез юлны дәвам итик. Игътибар белән карагыз әле, агачларда нәрсәләр күрәсез сез?

Балалар: Кошларны күрәбез.

Тәрбияче: Кайсы кошлар сезгә таныш?

Балалар: Кызылтүш, песнәк.

Тәрбияче: Бик дәрәс әйтәсез! Болар безнең кышлаучы кошлар. Алар салкын кыш килгәч, безнең туган – ягыбыздан китмиләр, бездә кышлылар. Әйдәгез бергә кабатлык әле. (*“Кышлаучы кошлар” дип кабатлылар*) Аларга жим табу авыр. Әйдәгез, без аларга жимлекләргә юл табып күрсәтәбез.

Тәрбияче: Яхшы, балалар, шушы тылсымлы юллар аша кошларга жимлеккә төшәргә кирәк. Миңа күрсәтмә бармакларыгызны күрсәтегез әле. Шул бармаклар белән берьюлы жимлеккә төшәргә кирәк.

Уен “Кышлаучы кошларга жимлеккә юл табарга булыш”.

Тәрбияче: Балалар, булдырдыгыз. Әйдәгез алга таба барыйк.

Тәрбияче: Менә бит ул сандык. Кар Кызы, без сандыкны таптык. (Кар Кызы сөенә) Балалар, сандыкны ачып карыйк әле. Аның эчендә нәрсә бар соң?

Балалар: Анда кошларга жимлек бар!

Тәрбияче: Бик дәрәс. Туктагыз әле балалар, безнең агачта кошлар бик күп бит. Ә монда бары тик 1 генә жимлек. Әйдәгез, бик күп итеп жимлекләр эләбез.

Тәрбияче: Иң элек, без бармакларны жылытып алырбыз. Минем арттан кабатлагыз әле:

Кар бөртеге

Кун кулга.

Бераз ял ит син шунда.

Бер карасаң – боз син.

Бер карасаң – йолдыз син!

Булдырдык. Ә хәзер өстәлләр артына килик. Аркалар төз, аяклар бергә, кулны әлегә яшердек. Иң элек, сезнең өстәлләрегездә матур жимлекләр һәм жилем - карандашлар ята. Балалар, куркынычсызлык кагыйдәләрен искә төшерик әле, авызга клей алырга ярыймы? (Юк) Бер – бергәгә комаучауларга ярыймы? (Юк). Бирелгән жимлекләргә кошлар ябыштырык. Без бары тик ак ягына гына клей сылыйбыз да, жимлекләргә ябыштырып куябыз. Эш беткәч, кулларны тастымал белән сөртәбез.

Менә ничек матур килеп чыкты. Афәрин!

Тәрбияче: Балалар, әйдәгез, шушы матур жимлекләребезне агачларга элөп куйыйк. Кошлар сезгә рәхмәт әйтер.

Тәрбияче: Хәзер инде минем янга түгәрәк ясап басыгыз әле һәм искә төшерик әле, нишләдек без сезнең белән?

Тәрбияче: Нинди юллар аша уздык әле без?

Балалар: Уеннар уйнадык, кыш турында сөйләштек.

Тәрбияче: Кошларга ничек булыштык?

Балалар: Жимлекләргә күп итеп элдөк.

Тәрбияче: Афәрин, балалар, сез мина ошадыгыз, ярдәм иттегез. Рәхмәт сезгә. Кар кызы сезгә бүләкләр дә бирәм ди әле. Сандык төбен карыйк әле. Бу Кар Кызы бүләге. Без бу бүләкләргә төркембездә ачарбыз. Рәхмәт әйттик әле.

Балалар: Рәхмәт, Кар Кызы.

Тәрбияче: Кар Кызы, син урманыңда кал инде, безгә кире балалар бакчасына кайтырга кирәк. Сау бул, Кар Кызы.

Балалар: Сау бул, Кар Кызы.

Тәрбияче: Балалар, мин дә тылсымлы шар бар, шул шарны жир буйлап тәгәрәтөп жиберәбез дә, ул безне балалар бакчасына кайтарып. Киттек, әйдәгез.

“Уйный, уйный, өйрәнәбез...”

темасына интеграль шөгыль эшкәртмәсе

Йосыпова Гөлсинә Фәүхетдин кызы

Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы

Теләче 2нче балалар бакчасы мәктәпкәчә белем бирү

муниципаль бюджет учреждениясе

Максат: Балаларның төсләр турындагы белемнәрен тирәнәйтү

Бурычлар:

- 1) балаларны тәрбияче ярдәме белән төсләргә танырга, аерым предметлар турында сөйләргә өйрәтү, бәйләнешле сөйләм булдыру;

2) балаларның сөйләмен, игътибарын, ишетү хәтерен, күзаллауларын, вак моторикаларын, рәсем ясау, санау күнекмәләрен, ижади сәләтен үстерү;

3) балаларда төсләр белән кызыксыну теләге тәрбияләү

Жиһазлау: ком өстәле, вак предметлар, аудиоязма, курчак, вак уенчыклар, салфетка, чәчәкләр

Сүзлек эше: Гөлбикә, кояш нурлары

Әзерлек эше: шигырьләр өйрәнү, төсләрне кабатлау

Эшчәнлек барышы:

Төркем бүлмәсендә салмак кына “Туган тел” жъыры яңгырый

Тәрбияче: Балалар, безнең бүлмәбездә рәхәт, якты, матур көй яңгырый. Без күрми дә калганбыз, безнең бүлмәбезгә кунаклар килгән икән. Әйдәгез, башта ерактан килгән кунаклар белән исәнләшеп алайык әле. *(Исәнләшү)* Карагыз әле эскәмиядә моңаеп кына кем утыра икән? *(Татар кызы)* Әйдәгез, алар белән танышыйк, исемнәрен сорыйк.

Тәрбияче: Мин Гөлсинә. Ә син кем? *(Гөлбикә)*

Һәр бала үз исемен әйтеп чыга

Тәрбияче: Балалар, карагыз әле никтер Гөлбикәгә бик күнелсез. Аның кәефен күтәрү өчен нәрсәләр эшләргә була? *(Балаларның җаваплары)*

Тәрбияче: Әйдәгез, Гөлбикәнең кәефе яхшырсын өчен нәрсә кирәген табышмак аша табыйк. Тыңлагыз.

Табышмак:

Иртә белән чыга, түгәрәк, сары, ул җирне жылыта.

Ул нәрсә? *(Кояш)*

Балалар белән бергәләп ком өстәлендә кояш ясау

Гөлбикәне якынгарак утырту

Тәрбияче: Димәк, Гөлбикәнең кәефен күтәрү өчен кояш кирәк. Кояш чыккач безнең барыбызга да рәхәт, жылы була. Кәефләр күтәрелеп китә. Әйдәгез, бергәләп кояш ясап карыйк. Кояшны нәрсә белән ясап була. *(Балаларның җаваплары)* Ә менә без бүген кояшны комда ясарбыз

Тәрбияче комда түгәрәк ясый.

Тәрбияче: Балалар мин нәрсә ясадым? *(Түгәрәк)* Ничә түгәрәк? *(Бер. Бармаклар белән күрсәтү)*

Тәрбияче: Балалар, кояшның тагын нәрсәләредер җитми? Нәрсәләре икән? *(Кояшның нурлары. Кабатлау. Ныгыту)*

Балалар белән комда кояшка нурлар ясау

Тәрбияче *кояшның төсен яндыра*

Тәрбияче: Гөлбикәгә һаман күңелсез. Ни өчен икән? Кояшның нурлары бар, ә төсө юк? Әйдәгез *кояшка төс кертәбез!* Балалар, мин *кояшның төсен дәрәс яндырдыммы?* *(Балаларның җаваплары)* Кояш нинди төстә? *(Сары)* Дәрәсме? *(Өстәлне яндыру)*

Тәрбияче: Ә хәзер, әйдәгез *ял итеп алайык. Гөлбикә дә карап өйрәнәп утырсун.*

Кулны-кулга тотынып

Ясыйбыз зур түгәрәк
Алга таба киләбез
Була кечкенә түгәрәк
Артка таба китәбез
Ясыйбыз зур түгәрәк
Бу *кояшның – уртасы*
Ә без, аның – *нурлары*
Шатланабыз, *көләбез*
Һәркемгә *нур* *сибәбез*

Ял итү барышында комга уенчылар яшерелә

Тәрбияче: Уйнап, *ял итеп алдык. Беләсезме балалар, безгә килгән кунаклар сезгә сүрприз ясаганнар. Нинди сүрприз икән беләсезгез киләме? Безнең сүрпризны кунаклар комга күмәп куйганнар. Әйдәгез ком өстәле янына килеп эзләп карыйк. Нәрсә барлыкка килгән монда?* *(Балаларның җаваплары)*

Тәрбияче: Шушы *биек тауның эчендә безгә дигән сүрприз бар икән. Әйдәгез, актарып карыйк әле. (Балалар һәрберсе комнан предметлар алалар һәм урындыкларга утыралар)*

Тәрбияче: Бу нәрсә?

Бала: Бу чыршы.

Тәрбияче: Чыршы нинди?

Бала: Чыршы *яшел (һ.б)*

Уен: “*Бу нәрсә?*”, “*Ул нинди?*”

Тәрбияче: Балалар, бүген *безгә кемнәр кунакка килде, нәрсәләр эшләдек. Гөлбикәнең дә күңеле күтәреләп китте. Миңа да сезнең белән бик күңелле. Мин *кояшның уртасы, ә сез аның нурлары. Һәркемгә шатлык һәм жылы чәчеп яшик. Әйдәгез үзебезне мактап кул чабабыз!**

“Күчтәнәчтә кунакта”

(Уртанчылар төркеме өчен эшчәнлек эшкәртмәсе)

Камалиева Гөлнәз Рәис кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

"Арча 1 нче балалар бакчасы" муниципаль

бюджет мәктәпкәчә белем учреждениесе

Максат: балаларны, тәҗрибәләренә таянып, тәрбияче тәкъдим иткән темага сөйләргә өйрәтү; урман җәнлекләре лексикасын кабатлау, балаларда уңай эмоциональ хәләт булдыру, яхшы эшләр эшләп, бер-берсенә ярдәмләшү кебек уңай сыйфатлар тәрбияләү.

Җиһазлау: уенчык төлке, пәси, эт; тылсымлы сандык, ширма, төсле яулыктар, урман җәнлекләре рәсемнәре, йомгак.

Эшчәнлек барышы

1. Оештыру. Кызыксындыру этабы.

Тәрбияче: - Исәнмесез, балалар, хәерле көн! Әйдәгез әле, дусларыгызны сәламләп алыгыз әле!

Балалар: Исәнмесез!

Тәрбияче: Балалар, карагыз әле, безгә кунакка кемнәрдер килгән. Пәси белән эт икән бит алар. Балалар, әйдәгез тыңлыйк әле аларны. Алар безгә нәрсәдер әйтергә теллиләр бугай.

Йомшаккай: - Исәнмесез, дусларым! Без күчтәнәч тапшыруыннан Йомшаккай белән Акбай. Без кая килеп чыктык соң?

Нинди җир бу?

Тәрбияче: Балалар, Йомшаккай белән Акбай кая килгәннәр? (бакчага)

Тәрбияче: Исәнмесез, ни булды сезгә?

Акбай: Балалар, без бит әбине югалттык! Нишлибез инде хәзер?

Тәрбияче: Ничек югалттыгыз инде сез аны?

Йомшаккай: Без әби белән урманга җиләк җыярга барган идек. Җиләк җыя-җыя әбидән аерылып киткәнбез, аннары күпме эзләдек, әмма таба алмадык.

Тәрбияче: Ай-һай, бер дә әйбәт булмаган әле бу

2. Төп этап.

2.1. Проблема кую этабы.

Тәрбияче: Йомшаккай, Акбай нишлибез инде хәзер? Бәлки бездә генә калырсыз! Балалар безнең бакчабыз нинди? Йомшаккай белән Акбайга әйтеп күрсәтик әле! (якты, зур, матур, жылы)

Йомшаккай: Юк балалар, безгә әбине эзләп табарга кирәк!

Айбай: Әйе, табарга кирәк, Әби борчылып беткәндер инде!

Йомшаккай: Безнең бит “Күчтәнәч” тапшыруын алып барасыбыз бар! Әби бездән башка нишләр?

Акбай: Балалар, безгә юлны табарга булышыгыз әле, зинһар өчен!

Тәрбияче: Балалар, булышабызмы Йомшаккай белән Акбайга? (әйе, булышабыз)

Тәрбияче: балалар, Йомшаккай белән Акбай урманда югалганнар, әйдәгез без дә юлны шунда тотыйк әле. Аларны да үзез белән алыык. Бер-бер артлы тезелешеп утырыйк та, юлга кузгалыйк.

Барабыз, барабыз

Без урманга барабыз.

Иелеп тә алабыз,

Йөгереп тә барабыз.

2.2. Материал белән таныштыру этабы.

Уен ситуациясе. Тәрбияче балаларның игътибарын ширмага юнәлтә.

(Ширмада төлке балаларга эндәшә).

Төлке: – Исәнмесез, балалар! Кая болай юл тоттыгыз?

Тәрбияче: - Төлкебикә, без әбине югалттык, син күрмәдеңме аны?

Тәрбияче: - Нишләп күрмәскә, күрдем? Сизгә юлын да күрсәтә алам хәтта!

Тәрбияче: - Ничек әйбәт булды имә, балалар!

Төлке: - ләкин мин сезгә юлны болай гына күрсәтмим! Аның өчен минем биремнәремне үтәргә кирәк!

Тәрбияче: - Балалар, төлке әйткән биремнәремне үтибезме?

Төлке: Балалар, менә карагыз әле, минем тылсымлы сандыгым бар. Аның эчендә биремнәр. Өгәр биремнәремне үти алсагыз, мин сезгә юлны күрсәтәм. (Сандык ачыла)

1 нче бирем.

Төлке: - Минем урманда якын дусларым бар! Нәрсәләр икән ул, табышмаклардан белерсез!

Тәрбияче: - Өрә белми, улый белә,

Башын чөеп югары.

Урман эчендә яши ул,

Этнең ерак туганы. (бүрә)

Тәрбияче: Балалар, бүр ничек улый әле ул?

Тәрбияче: Урмандагы өнөндө

Кышны йоклап уздыра.

Бал ашыйсы килсә эгәр,

Умартаны туздыра. (Аю)

Хэзер менә бу рәсемнәр арасыннан аю нәрсә ярата, шуны сайлап алырга кирәк!

Кыска гына койрыгы бар,

Колаклары бик озын.

Соры тунын кияр өчен,

Ак тунын сала кышын. (куян)

Балалар, куян ничек сикерә?

Төлке: булдырдыгыз, балалар, икенче биремемне тыңлагыз!

Мин бизәнергә, ясанырга яратам, яулыкларым да бик күп. Ләкин алар буташып беткәннәр.

Миңа шуларның парларын табырга булышыгыз әле!

“Парлы яулыктар” уены. (музыка уйнаганда балалар түгәрәккә басып биеп йөреләр, музыка туктагач, яулыктар алып, парлашып бииләр)

Төлке: 3 нче бирем менә бу капчык эчендә.

Тәрбияче: Балалар, капчык эчендә әкиятләрдән әйберләр төшөп калган! Өйдәгез карыйк әле! (түгәрәк ипи, теремкәй, итеклар)

“Болар кайсы әкиятләрдән?” уен күнегүе.

2.3. Проблеманы практик чишү этабы.

Тәрбияче: Төлке дус, без синең биремнәреңне үтәп бетердек, син безгә юлны күрсәтәсеңме инде?

Төлке: - Менә сезгә серле йомгак, шуның артыннан барсагыз, әбигә юлны табарсыз. Сөз бик булган, дус, тату балалар икәнсез! Гел шундый булып калыгыз!

Тәрбияче: Өйдәгез, балалар, йомгакны тәгәрәтик әле! Тәгәри китте йомгагым! (Балалар бер-берсенә йомгакны биреп җибәрәләр, йомгак тәгәрәп китә, ишектән әби чыга).

Әби: и, менә кая икән бит минем Йомшаккаем, Акбаем! Монда тагын күпме бала да бар икән бит әле.

Тәрбияче: әби, менә балалар Йомшаккай белән Акбайга сине табарга булыштылар. Төлке әйткән биремнәреңне үтәп чыктылар.

Әби: рәхмәт инде, балалар!

3. Йомгаклау этабы.

Тәрбияче: - Балалар, сезгә бүгенге эшчәнлек ошадымы?

Балалар: - Әйе, бик ошады!

Тәрбияче: - Иң ошаганы нәрсә булды?

Балалар: -.

Тәрбияче: - Без бүген нинди файдалы эш башкардык?

Балалар: - Йомшаккай белән Акбайга булыштык.

Тәрбияче: - Балалар, хәзер басыгыз һәм бер-берегезнең кулын тотып, елмаеп, “Син минем якын дустым” диеп әйтегез әле.

Балалар: - Син минем якын дустым.

Тәрбияче: - Шуның белән эшчәнлек тәмам, ә сезгә мин ярдәмләшеп гел бердәм булып яшәвегезне теләм, сау булыгыз.

Балалар: - Сау булыгыз!

Жиңү көтә бүген, сабыйлар.

(балалар бакчасында 5-6 яшьлек балалар белән әңгәмә)

***Мингазова Миләүшә Билсур кызы**
Татарстан Республикасы Балтач муниципаль районы
«Салавыч балалар бакчасы» муниципаль
бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениясе.*

Максат: Балаларны Жиңү бәйрәменең асылына төшендерү, аларда Ватанга карата хөрмәт рухы тудыру, “Жиңү көтә бүген сабыйлар” шигырен мәгънәсенә төшенеп тыңларга өйрәнү, сәнгатьле итеп сөйләүне ныгыту. Балаларда патриотик хисләр, Бөек Ватан сугышы ветераннарын олылау, хөрмәт хисләре тәрбияләнү.

Бурычлар:

- Бабамның аяусыз көрәше өчен бирелгән орден-медальләрен барлау;
- Туган җиребезгә, илебезгә карата мәхәббәт хисләрен чагылдыру;
- Аның асыл сыйфатлары аша өлкән буын кешеләренә карата хөрмәт, алар белән горурлану хисләрен белдерү;
- Тәрбияче ижат иткән шигырьне тәрбияләнүчеләр күңеленә дә житкерү.

Кереш өлеш

1. Жиңү көтә сабыйлар шигырен сәнгатьле итеп уку, балаларга шигырьнең мәгънәсен аңлату.

Төп өлеш

- 1.Бабамның аяусыз көрәше өчен бирелгән орден-медальләрен барлау, аларны балаларга күрсәтү. Нәрсә өчен бирелүләрен аңлату.
2. Авылыбызның сугышчан батырлары белән таныштыру.
3. Батырларга символик бүләк эзерләү.
- 4.Канәфер чәчәге, георгий тасмасы, мәңгелек ут төшенчәләре белән таныштыруны ныгыту.
5. Мәңгелек утка чәчәкләр кую.

Йомгаклау өлеше.

- 1.Кемнәр алар батырлар?
- 2.Кемнәр көтә жиңүне?
- 3.Батырларның батырлыгы турында каян белдек?

Жиңу көтә бүген сабыйлар.

Буыннарны тарих бэйли диләр,

Уйлап баксаң, бар да хак сүзләр.

Кайсы чорда, кайчан ни булганын

Без эзләми аны кем эзләр?..

Нәни балалар да этиләрен

Озата бүген сугыш кырына.

Сагынудан шушы сабыйларның

Йөрәкләре эрни, кырыла.

Балакайлар эле аңламыйлар

Этиләре герой икәннән.

Илдә тынычлыкны саклар өчен

Яу кырына чыгып киткәннән.

45нең оныклары бүген

Кабат изге яуда, көрәштә

Сабыйларның тыныч көне өчен

Үзен аямыйча көрәшә.

Ил сакчысын халык данга төргән,

Зурлаганнар Жиңу көнендә.

Чираттагы зур Жиңуңе көтә

Дүрт күз белән халык бүген дә!

ДИДАКТИК УЕННАР

Дидактик уен «Минем милләтем»

Зиннәтова Айсылу Гаптелнур кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы

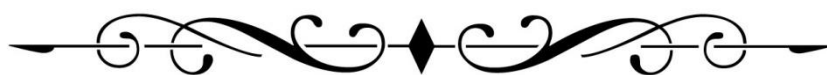
«Үрнәк балалар бакчасы» муниципаль бюджет

мәктәпкәчә белем бирү учреждениеесе тәрбиячесе

Уенның авторы	Зиннәтова Айсылу Гаптелнур кызы
Балалар бакчасының исеме	Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы «Үрнәк балалар бакчасы» МБМББУ
Уенның исеме	“Минем милләтем”
Уенның максаты	Туган илгә, милли йолаларыбызга, халык уеннарына карата кызыксыну һәм мөхәббәт хисләре тәрбияләү.
Уенның нигезе	Ике төрле зурлыктагы фанердан киселгән түгәрәкләр, ук, ламинатланган рәсемнәр, карточкалар, фотографияләр.
Ничә яшьтән уйнап була	4-7 яшьлек балалар өчен.
Уйнау вариантлары	Уен сигез өлештән тора. Уенны ике телдә уйнап була. Уен санамыш ярдәмендә башланып китә. Бала укны әйләндереп жибәрә. Ук кечкенә түгәрәкнең кайсы карточкасына чыга, бала шуңа туры килгән карточкаларны таба, таныштырып үтә. Һәр яңа бүлек башлангыч алдыннан шулай ук санамыш яки табышмакка җавап бирәләр (уен шулай дәвам итә). 1. Сабантуй (сабантуй уеннары ясалган карточкаларны табу, уеннарның эчтәлеген сөйләү) 2. Өстәл (татар халкының милли ризыкларын табып кую, аларны тасвирлап бирү) 3. Татар киеме кигән кыз (төрле милләт киёмнәре арасынан курчакны татар халык киёмнәрен киертү) 4. Әкиятләр илендә (татар халык әкиятләре геройлары кергән карточкаларны табу,

	кыскача эчтәлеген сөйләү) 5. Татар киеме кигән малай (төрле милләт киёмнәре арасыннан курчакны татар халык киёмнәрен киендерү) 6. Китап тоткан малай (татар балалар язучыларын табу, исемнәрен әйтү) 7. Күңелле ноталар (татар халык уен коралларын табу, исемнәрен әйтү) 8. Бизәлгән альяпкыч (альяпкычны табу, татар халкының милли бизәкләре белән бизәү, бизәкләрнең исемнәрен әйтү)

Габдулла Тукай әсәрләре буенча уен-йөреш

Хөснуллина Миләүшә Әдһәм кызы

Саба 6 нчы номерлы "Балачак"

балалар бакчасы тәрбиячесе

Уенның авторы	Хөснуллина Миләүшә Әдһәм кызы
Уенның исеме	Габдулла Тукай әсәрләре буенча уен-йөреш
Яшь үзенчәлеге	3 яшьтән 7 яшькә кадәр
Максат	Балаларның танылган татар язучысы Габдулла Тукай әсәрләре турындагы белемнәрен актуальләштерү һәм тулыландыру; элек алган белемнәрен практикада куллану өчен шартлар тудыру.
Бурычлар: - дидактик (белем бирү, уен- үстерү - тәрбия	-балаларның Г. Тукай ижаты, аның әсәрләре турында белемнәрен ныгыту һәм гомумиләштерү, автор әсәрләрен һәм аларның төп геройларын атау осталыгын ныгыту, балаларның күзаллауларын киңәйтү; - балаларның әкият геройлары турында, әкият предметлары турында белемнәрен гомумиләштерү;

	- балаларны актив танып-белү эшчәнлегенә жәлеп итү; - сәнгать әдәбиятына, Г. Тукай әсәрләренә карата кызыксынуны үстөрү һәм саклау; - бәйле сөйләм, игътибарлылык үсешенә ярдәм итү; - балаларның ижади сәләтләрен үстөрү; - зирәклеке, тапкырлыкны, сабырлыкны үстөрү; - иптәшлелек һәм үзара ярдәмләшү хисе тәрбияләү; - әкиятләргә мэхәббәт тәрбияләү, әсәрләренң образлы әчтәлеген эмоциональ рәвештә кабул итә белү.
Уен атрибутлары	Уен кыры, йөрешләр санын билгеләү өчен кубик, төрле төстәге дүрт фишка, тиешле фигуралы һәм төсле конвертларга салынган биремле карточкалар.
Уен кагыйдәләре	Уенда дүрт кеше катнаша ала. Һәркем үзенә бер төстәге фишканы сайлый. Фишкаларны старт түгәрәгенә куялар. Балалар чират буенча кубикны тәгәрәтеп жибәрәләр һәм фигураларны кубикта төшкән очколарга карап, шул санга кадәр алга таба хәрәкәт итәләр. Беренче булып очколары күбрәк булган кеше йөри. Уенчы кызыл һәм сары түгәрәктә, квадратта яки өчпочмакта туктала, аларның һәркайсына шул ук төстәге фигуралы конвертта бирем туры килә. Ул тиешле фигуралы конвертны сайлый һәм биремне үти. Әгәр уенчы биремне үти алмаса, бер йөрешне уздырып жибәрә. Беренче булып финишка кадәр килеп житкән кеше җиңә.

«Гаиләм хэзинәсе» дидактик өстәл уены

Сабирова Ләйсән Наил кызы,

Сабирова Резедә Әгъзам кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының

«Васильев Божа балалар бакчасы» муниципаль бюджет

мәктәпкәчә белем бирү учреждениесене тәрбиячеләре

«Гаиләм хэзинәсе» дидактик уены мәктәпкәчә яшътәге балалар белән балалар бакчасында оештырылган белем бирү эшчәнлегә яки индивидуаль эш вакытында, балаларны төркемнәргә бүлөп эшлэгәндә һәм шулай ук ирекле эшчәнлектә кулланырга тәкъдим ителергә мөмкин. Уенның аерым өлешләре мөстәкыйль дидактик уеннар шикелле кулланырга, балаларның яшъ үзенчәлегеннән чыгып төрләндерергә һәм тулыландырырга мөмкин. Уен татар телендә алып барыла.

Бу уенны балалар бакчалары тәрбиячеләре, башлангыч мәктәп укытучылары һәм шулай ук ата-аналар өй шартларында уйнау өчен дә куллана ала.

Уенның актуальлеге: Без яшәгән заман - тирән үзгәрешләр һәм үзгәртеп корулар чорына туры килә. Заманнан артка калмас өчен мәктәпләрдә һәм балалар бакчасында белем һәм тәрбия бирү эшен ФГОС һәм ФББП таләпләренә туры килерлек итеп, балаларны сәләтле, белемле, тәртипле итеп тәрбиялүгә зур игътибар сорала. Бүгенге көндә балаларда гражданлык һәм әхлакый ориентирлар формалаштыруга, гаилә кыйммәтләренә, тарихына, туган телебезгә, милләтебезгә һәм аның горәф-гадәтләренә, йолаларына кызыксыну уяту һәм мәхәббәт тәрбиялү - иң мөһим бурычларның берсе. Бала жәмгыятьтә үзен чын кеше итеп тойсын өчен, аңарда иң беренче итеп гаиләсенә, туган нигезенә, туган теленә, горәф-гадәтләренә мәхәббәт һәм ихтирам, туганнары өчен горурлык хисен тәрбиялү, буыннар чылбырын өзмәү һәм дәвам итү тәрбиячеләрнең төп вазифаларының берсе.

Уенның максаты: мәктәпкәчә яшътәге балаларның гаилә турында күзаллауларын киңәйтү, гаилә кыйммәтләре, татар халкының тарихы, мәдәнияты, горәф-гадәтләре, йолалары, бәйрәмнәре аша әхлакый-патриотик хисләр тәрбиялү, гаилә әгъзаларына карата ихтирамлы мөнәсәбәт, мәхәббәт, горурлык хисе булдыру, буыннар элементсен ныгыту.

Уенның бурычлары:

Тәрбияләүче: балаларда гаилә кыйммәтләренә һәм татар халкының мәдәниятына, традицияләренә, тарихына карата жылы караш тәрбияләү; коллективта эшли белүне (өлкәннәр һәм яшьтәшләр белән диалог алып бару; үз карашыңны яклау; җавап бирү; сорауларны дөрес аңлата белү; үз омтылышыңны башкалар мәнфәгатьләренә яраклаштыру; иптәшеңне тыңлау һәм уртақ карарга килә белү) тәрбияләү.

Үстерүчән: тәрбияләнүчеләрдә яңа сыйфатлар һәм белемнәрне мөстәкыйль рәвештә үзләштерергә һәм алган белемнәрне реаль тормышта кулланырга (мөстәкыйль, нәтиҗәле, уен эшчәнлегендә) өйрәтү; балаларның татар телендә сүзлек запасын баеп һәм тулыландыру; бәйләнешле сөйләмен үстерүгә ярдәм итү; танып-белү, иҗади сәләтен, карашын, логик фикерләвен, хәтерен, кызыксынучанлыгын, күзәтүчәнлеген, вак моториканы һәм күрү-мотор координациясен, аналитик белемнәрне (классификацияләү, анализлау, проблеманы хәл итүгә үз карашын тәкъдим итү) үстерү; балаларның күзаллауларын киңәйтү.

Белем бирүче: балаларда гаилә һәм аның көнкүреше турында белемнәрен формалаштыру; функциональ билгеләнештәге предметларны классификацияли белү күнекмәләрен булдыру; татар халкының мәдәниятенә, гаилә кыйммәтләренә, гореф-гадәтләренә балаларны җәлеп итү.

Уенда катнашучылар: мәктәпкәчә яшьтәге балалар, тәрбияче/ата-ана.

Уйнаучылар яше: мәктәпкәчә өлкән яшьтәге балалар.

Уен эсбаплары: сандык, биремнәр салынган конвертлар, экият чемоданы, уен шакмагы, фишкалар.

Уен барышы:

Уенда бер яки берничә бала катнаша ала. Уен чиратын балаларга санамыш ярдәмендә билгеләргә тәкъдим ителә. Беренче булып чыккан бала уен шакмагын ыргыта. Төшкән сан бирем өлкәсенә санын билгели. Бала шул өлкә биремнәре арасыннан берсен сайлап ала һәм шуны үти. Җавап дөрес булса, уенчыга фишка бирелә, ялгыш булса, башка балаларга җавап бирү мөмкинлегә ачыла һәм фишканы дөрес җавап биргән бала ала. Чираттагы бала шакмакны ыргытып, уенны дәвам итә. Уен биремнәр беткәнчә дәвам итәргә яки балалар теләгә белән тәмамланарга мөмкин. Иң күп фишкалар җыйган бала җиңүче дип табыла.

Сандыкның йозагын ачып, уенны башлап җибәрер өчен балаларга табышмак әйтелә яки бармак уены уйнарга тәкъдим ителә.

Табышмак:

Аяксыз, кулсыз өй саклый. (Йозак)

Бармак уены:

Йозак тора ишектә,

ачып булмый ничек тә.

суккалыйбыз, боргалыйбыз,

тарткалыйбыз, йозакны ачабыз.

Уенның төрләнеше:

«Минем гаиләм – минем байлыгым» бүлеге

«Минем гаиләм» дидактик уены

«Бу кем? Бу нәрсә? » дидактик уены

«Тылсымлы гаилә чөчөгә» дидактик уены

«Гаилә» бармак уены

«Гаиләдә без жидәү» пазл-дидактик уены

Тематик рәсемнәр

Гаилә турында мәкальләр, табышмаклар, җырлар, шигырьләр

Буягычлар

«Әбиемнең серле сандыгы» бүлеге

«Курчакны милли киёмгә киендер»;

«Милли киём сурәтләнгән рәсемне жый»;

«Киём өлешләрен ата»;

«Киёмне милли бизәк белән бизә»;

«Бизәкне әйт» дидактик уены;

«Парын тап» (домино) дидактик уены;

«Бизәкне төзе» дидактик уены;

«Үзең бизә» дидактик уены;

«Таны һәм әйт» дидактик уены;

«Буягычлар».

«Әниемнең тәмле ашлары» бүлеге

«Нәрсә артык?»;

«Милли ризык сурәтләнгән рәсемне жый»;

«Татар халкының милли ашлары»;

«Татар халкының милли ризыгын тап»;

«Яшь пешекчеләр».

«Әтием моңнары» бүлеге

«Милли музыкаль инструментны танып бел» дидактик уены;

«Музыкаль инструментының рәсемен жый» дидактик уены;

«Милли музыкаль инструментны буя» дидактик уены;

Балалар жырлары, жырлы-биюле уеннар өчен көйләр тупланган CD диск.

«Шаян телле бабаем» бүлеге

«Мәкальне тап» дидактик уены;

«Милли халык бәйрәмнәре»;

«Жырлый-жырлай уйнайбыз»;

«Тизәйткечләр»;

«Бармак уеннары»;

«Табышмаклар».

«Әбием әкиятләре доньясында» бүлеге

«Рәсем буенча әкиятне тап» дидактик уены;

«Рәсем буенча әкиятне сөйлә» дидактик уены;

«Әкият сурәтләнган рәсемне жый» дидактик уены;

«Өстәл театры»;

«Буягычлар».

Көтелгән нәтижә: мәктәпкәчә яшьтәге балалар татар халкының яшәү һәм көнкүреше белән таныш, бер-берсенен фикерен ихтирам итеп коллективта эшлиләр; үз фикерләрен аңлаешлы һәм дөрес итеп житкерә беләләр.

Бирем төрләре

Минем гаиләм – минем байлыгым

«Минем гаиләм» дидактик уены

Максат: гаилә әгъзаларына туры килгән предмет рәсемнәрен, кем нишли? соравына җавап булган пиктограммаларны, кем нәрсә ярата? соравына ашамлыкларны дөрес итеп үз урыннарына урнаштыру, балаларның логик фикерләү сәләтен, сөйләм телен үстерү, сүз байлыгын арттыру, күзаллауларын киңәйтү.

«Бу кем? Бу нәрсә? » дидактик уены

Максат: гаилә әгъзаларының, ашамлыкларның, уенчыларның исемнәрен хәтердә калдыру, фикерләү сәләтен үстерү, игътибарларын арттыру.

Уен кагыйдәләре: Уенда берничә бала катнаша ала. Балаларга буш карточкалар бирелә. Уенчылар рәсемнәр белән буш карточкаларны тутырырга тиешләр. Алып баручы рәсемне күрсәтә, балалар карточкадагы рәсемне атыйлар һәм үзләренең карточкасындагы буш урынга куялар. Кемнең карточкасы тизрәк тула, шул җиңүче була.

«Тылсымлы гаилә чәчәге» дидактик уены

Максат: балаларда гаиләгә һәм аның әгъзаларына карата мөхәббәт һәм ихтирам хисен тәрбияләү, сөйләм телен үстерү, сүз байлыгын арттыру, күзаллауларын киңәйтү.

Уен кагыйдәләре: уенчыга гаиләдә тәрбияләнергә тиешле сыйфатларны атарга һәм чәчәк тәҗларын җыярга тәкъдим ителә.

«Гаилә» бармак уены

Максат: бармак уеннары белән таныштыру, балаларның шигырь эчтәлегенә туры китереп бармаклар белән хәрәкәт итү күнекмәрәлен формалаштыру; уен сүзләрен дөрөс әйтеп, мөстәкыйль рәвештә сөйләүгә омтылыш булдыру, сөйләм телен арттыру.

Бу бармак бабай,

Бу бармак әби,

Бу бармак әти,

Бу бармак әни,

Бу бармак бәби,

Аның исеме чәнти.

Бу бармак бабай,

Бу бармак әби,

Бу бармак әти,

Бу бармак әни,

Бу бармак малай (кыз).

Бармак уены “Бергәләп уйныйбыз”

(Исәнме, бармак, Хәерле көн, кич, иртә)

Исәнме, бабай.

Исәнме, әби.

Исәнме, әти.

Исәнме, әни.

Исәнме, малай (кыз).

«Гайләдә без җидәү» пазл-дидактик уены

Максат: гайлә әгъзаларының исемнәрен истә калдыру, аларны дөрөс итеп атау, рәсемне кечкенә кисәкләрдән жыю күнекмәсен ныгыту, балаларның фикерләү сәләтен, сөйләм телен үстерү, сүз байлыгын арттыру, күзаллауларын киңәйтү.

Уен кагыйдэләре: уенчыга гаилә рәсеме төшерелгән рәсемне кечкенә кисәкләрдән жыярга тәкъдим ителә.

Гаилә турында мәкальләр.

Максат: Балаларны мәкальләр белән таныштыру, аларның мәгънәсен аңларга өйрәтү.

Уен кагыйдэләре: Бала тәрбияче артыннан мәкальне кабатлый, истә калдыра.

Гаилә турында табышмаклар

Максат: гаилә әгъзалары турында табышмаклар белән таныштыру; сөйләм телен һәм фикерләү сәләтен үстерү.

Гаилә турында җырлар

Максат: гаилә әгъзалары турында җырлар белән таныштыру; аларның сүзләрен өйрәнү, бәйрәмнәрдә куллану, сөйләм телен һәм фикерләү сәләтен үстерү.

Гаилә турында шигырьләр

Максат: гаилә, гаилә әгъзалары, гаилә кыйммәтләре турында шигырьләр белән таныштыру; сөйләм телен һәм фикерләү сәләтен үстерү.

Тематик рәсемнәр

Буягычлар

Әбиемнең серле сандыгы

«Курчакны милли киёмгә киендер» дидактик уены

Максат: балаларда милли киёмгә карата кызыксыну уяту. Милли киём һәм аларның элементлары турында белемнәрен ныгыту.

Уенның кагыйдэләре: уенчылар киселгән кәгазь курчакларны алалар һәм шуларга туры килердәй костюмны сайлап “киендерәләр”. Костюмның бизәлеше, үрнәкләре, төсе турында сөйләшәләр.

«Киёмне милли бизәк белән бизә» дидактик уены.

Максат: балаларга милли орнаментны төзүгә өйрәтү.

Уен кагыйдэләре: алып баручы балаларга киёмне үзләре теләгәнчә татар милли бизәгә белән бизәргә тәкъдим итә.

«Милли киём сурәтләнгән рәсемне жый» дидактик уены

Максат: мәктәпкәчә яшътәге балаларны рәсемнең өлешләрен чагыштырырга, өлешләрнең төсенә, формасына карап, дәрәс итеп бер-берсенә ялгап, бербөтен рәсем жыйрга өйрәтү, балаларның татар халыкларының милли киёмнәре турында белемнәрен арттыру.

Уен кагыйдэләре: балалар алдында өстәлдә рәсемнең киселгән өлешләре ята. Тәрбияче аларга игътибар белән карага һәм бербөтен рәсем жыйрга тәкъдим итә. Башлангыч этапта балаларга өлешләрне бербөтен рәсем өстенә жыйрга да тәкъдим итәргә була.

«Киём өлешләрен ата» дидактик уены

Максат: балаларның татар халыкларының милли киёмнәре турында белемнәрен арттыру, киём өлешләрен атау күнекмәләрен булдыру.

Уен кагыйдэләре: балалар рәсемгә карап татар халкының милли киёмнәренең исемнәрен атый.

«Бизәкне айт» дидактик уены

Максат: балаларда аерым элементлардан татар милли бизәген төзү күнекмәләрен булдыру.

«Парын тап» (домино) дидактик уены

Максат: балаларны бертөсле рәсемнәрне табып, аларны бер чылбырга жыйрга өйрәтү. Татар орнаментының бизәкләрен дәрәс итеп атау күнекмәләрен булдыру.

«Бизәкне төзе» дидактик уены

Максат: балаларда аерым элементлардан татар бизәген төзү күнекмәләрен булдыру.

«Үзең бизә» дидактик уены

Максат: балаларда татар милли орнамент элементларын танып дәрәс итеп атау, киёмнәрне, савыт-сабаларны үз зәвыклары белән бизәү күнекмәләрен булдыру.

«Таны һәм айт» дидактик уены

Максат: балаларда татар милли орнамент элементларын танып дәрәс итеп атау күнекмәләрен булдыру. Сүз байлыгын арттыру.

Әниёмнең тәмле ашлары

«Нәрсә артык?» дидактик уены

Максат: балаларда фикерләүне, игътибарлыкны, предметларны аерым билгеләр буенча классификацияли, гомумиләштерү белүне үстерү.

Уен кагыйдәләре: балаларга рәсемнәрдә сурәтләнгән милли ризыкларны карарга һәм артыгын табарга тәкъдим ителә.

«Милли ризык сурәтләнгән рәсемне жый» дидактик уены

Максат: мәктәпкәчә яшьтәге балаларны рәсемнең өлешләрән чагыштырырга, өлешләрнең төсенә, формасына карап, дәрәҗә итеп бер-берсенә ялгап, бербөтен рәсем жыйрга өйрәтү, балаларның татар халкының милли ризыклары турында белемнәрен арттыру.

Уен кагыйдәләре: балалар алдында өстәлдә рәсемнең киселгән өлешләре ята. Тәрбияче аларга игътибар белән карага һәм бербөтен рәсем жыйрга тәкъдим итә. Башлангыч этапта балаларга өлешләрне бербөтен рәсем өстенә жыйрга да тәкъдим итәргә була.

«Татар халкының милли ризыгын тап» дидактик уены

Максат: балаларда татар халкының традицион милли ашлары турында күзаллау булдыру, милли ризыкларны тышкы кыяфәте буенча аера белү сәләтен үстерү, балаларда татар халкының горәф-гадәтләренә хөрмәт тәрбияләү.

Уен кагыйдәләре: алып баручы балаларга татар халкының билгеле бер милли ризыгы төшерелгән карточканы табарга тәкъдим итә.

«Яшь пешекчеләр» дидактик уены

Максат: балаларның пешекче эше турында күзаллауларын киңәйтү, бу һөнәр ияләренә хөрмәт тәрбияләү, “өчпочмак” һәм “токмачлы аш” кебек милли ашларның ингредиентлары турында белемнәрен ныгыту.

Уен кагыйдәләре: балаларга татар халкының милли ризыгы «өчпочмак» һәм рус милли ризыгы «токмачлы аш» әзерләү өчен кирәкле ингредиентларны бүлүгә тәкъдим ителә.

Әтием моңнары

«Милли музыкаль инструментны танып бел» дидактик уены

Максат: татар халкы, аларның горәф-гадәтләре, орнаменты, көнкүреше белән таныштыру. Балаларның игътибарын, хәтерен үстерү.

Уен кагыйдэләре: балага милли музыка уен кораллары сурәтләнган карточкалар арасыннан билгеле берсен сайларга һәм аның яңгыравын тыңларга тәкъдим ителә.

«Музыкаль инструментның рәсемен жый» дидактик уены

Максат: мәктәпкәчә яшътәге балаларны рәсемнең өлешләрен чагыштырырга, өлешләрнең төсенә, формасына карап, дәрәс итеп бер-берсенә ялгап, бербөтен рәсем жыйрга өйрәтү, балаларның татар халкының милли ризыклары турында белемнәрен арттыру.

Уен кагыйдэләре: балалар алдында өстәлдә рәсемнең киселгән өлешләре ята. Тәрбияче аларга игътибар белән карага һәм бербөтен рәсем жыйрга тәкъдим итә. Башлангыч этапта балаларга өлешләрне бербөтен рәсем өстенә жыйрга да тәкъдим итәргә була.

«Милли музыкаль инструментны буя» дидактик уены

Максат: рәсем буяу аркылы музыкаль инструменлар белән танышу, татар халык ижатына мөхәббәт хисе тәрбияләү.

Шаян телле бабаем

«Мәкальне тап» дидактик уены

Максат: балаларны мәкальләр белән таныштыру, аларның мәгънәсен аңларга өйрәтү.

Уен кагыйдэләре: Бала рәсемгә карап мәкальне танып әйтергә тиеш.

1. Жиде кат үлчә, бер кат кис.
2. Китап – белем чышмәсе.
3. Эш беткәч, уйнарга ярый.
4. Йөз сум акчаң булганчы, йөз дустаның булсын.
5. Аерылганны аю ашар, бүленгәнне бүре ашар.
6. Ни чәчсәң, шуны уырысың.

«Милли халык бәйрәмнәре»

Максат: балаларда татар халкының милли бәйрәмнәре турында белемнәрен арттыру, күзаллауларын киңәйтү.

«Жырлый-жырлый уйныйбыз»

Максат: татар халык уеннарын төрле чараларда кулланып балаларның аралашу тирәлеген киңәйтү, милләтебезгә хас сыйфатлар тәрбияләү, милли үзаң уяту.

Уен барышы: карточкада язылган уенның кагыйдәләрен укып балалар белән уйнарга тәкъдим итү.

«Тизәйткечләр»

Максат: артикуляцион гимнастикалар, тел төзәткечләр, тизәйткечләр кулланып балаларның сөйләм телен камилләштерү.

«Бармак уеннары»

Максат: халык авыз ижаты әсәрләре белән таныштыру һәм аларга карата мөхәббәт хисе тәрбияләү; балаларның шигырь эчтәлегенә туры китереп бармаклар белән хәрәкәт итү күнекмәләрен формалаштыру; уен сүзләрен дөрес әйтеп, мөстәкыйль рәвештә сөйләүгә омтылыш булдыру, сөйләм телен арттыру.

«Табышмаклар»

Максат: халык авыз ижаты әсәрләре белән таныштыру һәм аларга карата мөхәббәт хисе тәрбияләү; сөйләм телен һәм фикерләү сәләтен үстерү.

Әбием әкиятләре дөньясында

«Рәсем буенча әкиятне тап» дидактик уены.

Максат: игътибарны, сөйләм телен, фикерләү сәләтен, хәтерне үстерү, рәсем буенча әкиятне танып-белүне булдыру.

Уен кагыйдәләре: алып баручы таныш әкиятләргә рәсемнәрне иллюстрацияләгән белән аска таба каплап сала. Бала аларның берсен күтәрә һәм әкиятнең исеме атый яки аның өзеген сөйли.

«Рәсем буенча әкиятне сөйлә» дидактик уены.

Максат: игътибарны арттыру, сөйләм телен, фикерләү сәләтен, хәтерне үстерү, рәсем буенча әкиятне танып-белүне булдыру.

Уен кагыйдэләре: алып баручы таныш әкиятләргә рәсемнәр чылбырын күрсәтә. Бала аларны дәрәс итеп төзеп әкиятнең исеме аты һәм сөйлә. (берничә бала дәвам итеп сөйлә ала)

«Әкият сурәтләнган рәсемне жый» дидактик уены

Максат: мәктәпкәчә яшәтгә балаларны рәсемнең өлешләрен чагыштырырга, өлешләрен төсенә, формасына карап, дәрәс итеп бер-берсенә ялгап, бербөтен рәсем жыйрга өйрәтү, балаларның татар халкының милли ризыклары турында белемнәрен арттыру.

Уен кагыйдэләре: балалар алдында өстәлдә рәсемнең киселгән өлешләре ята. Тәрбияче аларга игътибар белән карага һәм бербөтен рәсем жыйрга тәкдим итә. Башлангыч этапта балаларга өлешләрен бербөтен рәсем өстенә жыйрга да тәкдим итәргә була.

«Өстәл театры» дидактик уены

Максат: татар әкиятләрен сәхнәләштерү аркылы балаларда татар һәм башка Идел бие халыкларының мәдәниятына, тарихына, мохитына мәхәббәт тәрбияләү, сөйләм телен үстерү, сүз байлыгын арттыру, күзаллауларын киңәйтү.

«Әкиятнең парын тап» дидактик уены

Максат: әкиятләренң эчтәлеген искә төшереп рәсемнәренң парларын табарга.

Сәхнәләштерү һәм уйнау өчен тәкдим ителгән әкиятләр һәм шигырьләр исемлеге:

Татар халык әкиятләре

«Өч кыз»

«Төлке белән Каз»

Рус халык әкиятләре

«Шалкан» («Репка»)

«Кар кызы» («Снегурочка»)

«Теремкәй» («Теремок»)

«Йомры икмәк» («Колобок»)

Баикорт халык әкиятә

«Ятим төлке» («Лиса-сирота»)

Чуваш халык әкияте

«Өтәч дус» («Дружок-петушок»)

Мари халык әкияте

«Керпе һәм куян» («Ёж и заяц»)

Мордва халык әкияте

«Аю һәм төлке» («Медведь и Лиса»)

Удмурт халык әкияте

«Акыллы кәжә» («Умный козел»)

А.Алиш әкиятләре

«Сертотмас үрдәк»

«Куян кызы»

Г.Тукай әкиятләре

«Кәжә белән Сарык»

Г.Тукай шигырьләре

«Кызыклы шәкерт»

«Бала белән Күбәләк»

«Эш беткәч, уйнарга да ярый»

«Гали белән Кәжә»

«Шаян пәси» һ.б.

Күпфункцияле диктик уен

Серле тартма - «Минем шәһәрәм»

*"Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районының
"Дөббяз "Гөлчәчәк" балалар бакчасы, мәктәпкәчә белем бирү
муниципаль бюджет учреждениесе тәрбиячесе*

Бүгенге көндә милләтебезнең гореф-гадәтләре, гаилә традицияләре, ядкарьләре белән кызыксыну, буыннар бәйләнешен барлау киң колач алды. Ә нәсел тамырларыңны барлау - зур һәм саваплы эш. Бу эш – яшь буынны әхлаклы, иманлы, мәгърифәтле, милли жанлы итеп тәрбияли. Балаларны Шәжәрә белән таныштыру, без-өлкәннәр тарафыннан аңа зур игътибар бирү яшьләрдә туган җиргә, телгә, милләткә мәхәббәт; туганнарга хөрмәт күрсәтеп яшәргә кирәклеген искәртеп тора. Шул ният белән мин әлеге уенны ясарга булдым.

Яшь үзенчәлекләре: 5- 7 яшьлек балалар өчен.

Максат: балаларны «нәсел», «шәжәрә агачы» төшенчәләре белән таныштыру; үз гаиләләренә шәжәрәсен төзәргә өйрәтү.

Бурычлар:

Белем бирү бурычы: балаларның гаилә, үз шәжәрәләре турында күзаллауларын киңәйтү, туганлык мөнәсәбәтләрендә ориентлашырга өйрәтү; балаларның сөйләм телен баепу.

Үстерү бурычы: балаларның сөйләм телен, сорауларга җавап бирү осталыкларын, кабул итү сәләтен, игътибарын, хәтерен, мөстәкыйльлек һәм активлык күрсәтү теләген үстерү.

Тәрбия бурычы: балаларга милли тәрбия бирү; үз гаиләңә, нәселеңә, халқыңа, дәүләтеңә карата хөрмәт хисләре тәрбияләү; үткән буыннарны барлый белү, яшь буынга әхлакый тәрбия бирү.

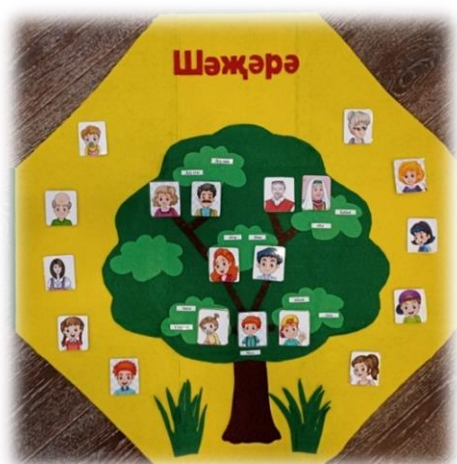
Белем бирү өлкәләренә интеграциясе:

- Социаль-коммуникатив үсеш,
- Танып белү үсеше,
- Сөйләм үсеше,
- Сәнгати-эстетик үсеш.

Кулланылган материал: уенның нигезе итеп картон тартма алынды. Аны яшел фетр белән тышлады. Яшел төс бу эсбабка милли калорит бирә. Тартманың һәр ягына дидактик уен урнаштырылды. Уеннарның төп максаты балаларны татар милләте вәкилләре булганлыкларын исләренә төшерү. Уеннар тематикага туры китерелгән ламинировать ителгән төсле рәсемнәр һәм ябыштыра торган элементлар ярдәмендә эшләнә. Ягъни, нинди максат куюыгызга карап, тартманы төрле тема өйрәнгәндә кулланып була.

Тартманың эчке ягында фетрдан эшлэнгән агач сурәте урнаштырылган, анда бала гаилә әгзалары сурәтләре ярдәмендә үз нәсел агачын жыя. Баланың гаилә әгзаларының фотосурәте булса, шәжәрәне ясау тагын да кызыктырак һәм үтемлерәк була.

Әлеге дидактик әсбапны белем бирү эшчәнлегендә, режим моментларда һәм бала белән индивидуаль эшлэгәндә кулланып була. Әсбапның эстетик яктан җәлеп итүчәнлеген, гадәти булмаганлыгы балалар өчен танып белү процессын тагын да мавықтыргыч итәргә мөмкинлек бирә.

1. Дидактик уен «Шәжәрә»

Уенның максаты:

1. Балаларны «гаилә», «нәсел», «шәжәрә агачы» төшенчәләре белән таныштыру. Балаларны үз гаиләләренен шәжәрәсен төзәргә өйрәтү.
2. Үз гаиләнең тарихын белү ихтияжын үстерү. Гражданлык һәм патриотик хисләр үстерү.
3. Әти-әниенә, туганнарыңа хөрмәт, гаиләңә карата җаваплылык хисе тәрбияләү.

Уен барышы: балалар тәрбияче ярдәме белән тәҗдид ителгән гаилә әгзалары сурәтләреннән үз нәсел агачын жыя.

Уен вариантлары: баланың үз гаиләсенен фотоларын ябыштырып була. Сурәтне урнаштыруны бу гаилә әгзасы турында шигырь яки аның турында хикәя белән озата барырга мөмкин.

2. Дидактик уен «Татарстаным»

Уенның максаты: яш буында дәүләт символларына хөрмәт тәрбияләү, гражданлык һәм патриотизм хисләре формалаштыру.

Уен барышы: балалар тәрбияче сорауларына дөрес җавап биреп, тиешле рәсемне табырга һәм билгеләнгән урнына ябыштырып куерга тиеш.

Уен вариантлары: бу уенны шулай ук берничә команда ярышлары рәвешендә уздырырга мөмкин. Символиканы дөрес тапкан команда анда сурәтләнгән элементларны, шулай ук аларның барлыкка килү тарихын аңлатырга тиеш.

3. Дидактик уен «Эмблеманы жый»

Уенның максаты: балалар бакчасы эмблемасы турында балаларның күзаллауларын ныгыту; балалар бакчасы эмблемасын башка билгеләрдән аерып күрсәтә белү.

Уен барышы: балаларга балалар бакчасының эмблемасын карарга һәм үзенчәлекләрен билгеләргә тәкъдим ителә. Балалар контурлы шаблон буенча, үрнәк-шаблон ярдәмендә мозаикадан балалар бакчасының эмблемасын җыялар.

Уен вариантлары: балаларның ижади сәләтләрен үстерү нияте белән үз эмблемаларын ясап, аны тасфирлап аңлатырга тәкъдим итергә була.

4. Дидактик уен: *«Татар орнаментлары»*

Уенның максаты: балаларны татар орнаменты элементларын: лалә, кыңгырау, яфрак һ.б. табарга

һәм атарга, алардан композицияләр төзәргә өйрәтү; балалар сүзлеген татар милли орнаменты исемнәре белән басту. Игътибарны, хәтерне үстерү. Татар халкы сәнгатенә кызыксыну тәрбияләү.

Уен барышы: бала тәкъдим ителгән орнаментлар арасынан татар орнаментын табарга һәм үзенә сайлавын аңлатырга тиеш.

Уен вариантлары: тәрбияче рус һәм татар кызы тәкъдим итә. Бала кызлар өчен көндәлек һәм бәйрәм киёмнәрен сайлап бизәргә тиеш була. Уенны ярыш формасында да үткәреп була.

5. Дидактик уен *«Үзең белән таныштыр»*

Уенның максаты: үзең турында хикәя төзи белүне үстерү; сүзлек запасын басту; вак моториканы, игътибарны үстерү.

Уен барышы: балаларга үзләре турында сөйләргә ярдәм итә торган төрле рәсемнәр тәкъдим ителә. Балаларның бурычы-сурәтләренә тоташтыру, үзе турында хикәя төзү.

Уен вариантлары: Балаларның исемнәрен истә калдыру өчен «кар йомарламы» алымын кулланырга мөмкин; түгәрәк эчендә утырган беренче бала үз исемен әйтә, икенчесе - беренче баланың исемен кабатлый һәм үзенекен әйтә, өченче бала беренче һәм икенче баланың исемнәрен һәм үзенекен әйтә... танышып чыкканчы уен дәвам итә.

Көтелгән нәтижә:

- «шәжәрә» төшенчәсен аңлау;
- туганлык мөнәсәбәтләре турында күзаллау булу;
- балалар үз гаиләләре, үз тамырлары, гаилә әгъзалары, гореф-гадәтләре, якыннары һәм ерак туганнары турында күбрәк белү;
- һәр баланың үз гаиләсенә барлык әгъзаларына карата кайгыртучанлык һәм хөрмәт күрсәтү;

- үз хокукларын һәм бурычларын белү;
- мәктәпкәчә яшътәге балаларда бәйләнешле сөйләм теле үстерү;
- ижади сәләтләрен, танып-белү активлыкларын үстерү.

“Милли хәзинәләр” дидактик уены

Фәйзрахманова Гөлназ Вәзил кызы

*Татарстан республикасы Арча муниципаль районы “Бала
үсеше үзәге- Арча шәһәре 4 нче балалар бакчасы”
муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем учреждениесе*

“Милли хәзинәләр” дидактик уены өлкәннәр һәм мәктәпкә хәзерлек төркемнәрендә куллану өчен ясалды.

Уенның максаты:

- балаларны татар халык мирасы белән таныштыруны дәвам итү;
- югалган һәм бүгенге көндә дә сакланып калган хәзинәләрне барлау;

Бурычлары:

- Төрле уеннар аша милли хәзинәләребезнең исемнәрен сөйләмдә кулланарга өйрәтү;
- Хәтерләрен, кул чукларын ныгыту, җитезлек, игүтибарлылыкны арттыру;
- Үз халкыңа, мәдәниятына хөрмәт уяту;

Уеныбыз фетрдан тегелгән зур сандыктан гыйбарәт. Һәр сандыгыбызга милли бизәкләр һәм төрле рәсемнәр ябыштырылган. Шушы рәсемнәргә таянып, мнемотаблица ярдәмендә, балалар хәзинәләрнең төрләрен үзләре ачыкларга тиеш.

Беренче сандыгыбыз тышына Татарстан гербы, әләме һәм канатлы барс ябыштырылды. Барс безне жирдә һәм күктә яклаучы, саклаучы. Димәк, сандык эчендә- хәзинә, байлык ята. Аның

канатындагы жиде каурые белән бәйле рәвештә, хәзинәләребез жиде сандыктан торачак. Һәр карточка катырылган, балага тотар өчен уңайлы.

Сандыгыбыз – куп функцияле. Атрибутлар, уеннар тагы да тулыландырыла ала.

Икенче сандыгыбыз **“Милли ашлар”** хәзинәсе диеп атала. Монда “Пешекче”, “Кайсы артык” уеннары урын алды.

Максаты: татар халык ризыклары белән таныштыру.

Уен барышы: “Пешекче “уенында балалар милли ашлар пешерсәләр, “Кайсы артык” уенында татар милли ризыгы булмаган артык ризыкны табарга тиешләр.

“Пешекче” уенын ярышлар уздырганда кулланам. Балалар ике командага бүленеп басалар. Беренче команда баллы ризык “Чәк-чәк”, икенче команда “Өчпочмак” пешерәчәк. Залның икенче ягында милли ризыкны пешерү өчен кирәк булган карточкалар урнаштырыла. Балалар түмгәктән түмгәккә сикереп, тар басма аша чыгып тиз генә милли ризык пешерергә тиеш булалар.

Өченче сандыгыбыз **“Милли киёмнәр дөньясы”** диеп атала.

Максаты: татар халкының милли киёмнәре белән таныштыру, сүз байлыгын арттыру.

Ул үз эченә “Күлэгәсен тап”, “Алъяпкычны һәм читекне бизә”, “Курчакны киендер”, “Кискән рәсемнәрдән киём-салымны дәрәс итеп жый һәм исемен ата” диеп атала.

Киләсе сандыгыбыз **“Милли йолалар”**.

Максаты: балаларны ел фасыллары белән таныштыруны дәвам итү, туган як табигатенә сакчыл караш тәрбияләү;

Уен барышы: бала ел фасылына туры китереп милли йоланы табарга, бу йоланы үткәрдә кирәкле жияһазларны дәрәс итеп урнаштырырга тиеш.

Чираттагы сандыгыбыз **“Борынгы һәм хәзерге”** диеп атала. Ул үз эченә “Һөнәрләр”, “Көнкуреш кирәк яраклары”, “Уеннар”ны берләштерә.

Максаты: сүз байлыгын арттыру. Һәр уен элеккеге һәм хәзерге вакыт белән чагыштырып бирелде.

“Көнкуреш кирәк – яраклары”.

Уен барышы: балаларга төрле карточкалар өләшенә . Көй яңгырый, балалар зал буйлап йөриләр. Көй туктауга, алар үзләренә пар табарга тиешләр.(бишек- кровать; зур мич-газ плитәсе һ.б.)

“Һөнәрләр” тартмасындагы уеннар:

1 уен “Һөнәрчегә ни кирәк” лотосы

2 уен “Кайсы команда тизрәк җыеела?”

Уен барышы: балаларга төрле рәсемнәр таратыла. яңгырый, көй туктауга югалган һәм хәзерге вакыттагы һөнәрләрне табып балалар ике командага бүленеп басарга тиешләр.

Көй

3 уен “Кайсы һөнәр югалды?”

Уен барышы: балаларга төрле һөнәр рәсемнәре күрсәтелә. Күзләрен йомалар, бер рәсем алып куела, балалар кайсы һөнәрнең югалганын әйтергә тиешләр.

“Уеннар” тартмасы.

Уен барышы: балаларга төрле рәсемнәр күрсәтелә. Һәм алар ул уеннарның исемнәрен атарга тиешләр. Мәсәлән, ашлы капчык (элек ашлы капчык белән сикерсәләр, хәзер зур тупларда сикерәләр), таш рәсеме (элек- чуыр таш, хәзер классиклар)

Чынлап та бу сандыгыбызда татар халкының көч куатен, зурлыгын, зирәклеген, гаделлеген мәңгә яшәр сүнмәс тормышын чагылдыручы 12 төрле уен- хәзинә ята.

“Г.Тукай әсәрләрендә милләтем хәзинәсе”

дидактик уен китапчыгы.

Сәйфелганиева Миләүшә Альверт кызы

*Татарстан Республикасы Балтач муниципаль районы
«Салавыч балалар бакчасы» муниципаль
бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениясе*

Максат: Габдулла Тукай, аның ижаты, әкиятләре турында булган белемнәрен камилләштереп, татар халкының милләте, аның горел-гадәте, көнкүреше чагылган өлешләрен аерып алырга өйрәтү, әсәрләре аша милләтебегә карата горурлык хисләре тәрбияләү.

Тәрбия бурычы:

Әкиятләр нигезендә балаларда милләтебезгә хас шәфкатьлелек, миһербанлылык, дуслык, гаделлек, әдәплелек хисләре, өлкәннәргә карата игътибарлы булу сыйфатын тәрбияләү.

Үстерү бурычы: Милләтебезнең бөек шәхесе Г.Тукай әкиятләре аша үсеп килүче буынның сөйләм телен, ижади фикерләү сәләтен үстерү.

Белем бирү бурычы: Милләтебезгә хас горел-гадәтләренң көнкүреше чагылган җиһазларын аерып алып, сорауларга тулы җавап бирү күнекмәләрен формалаштыру. Әкият геройларының эшләгән эшләренә милләтебез күзлегеннән чыгып дәрәс бәя бирә белүгә өйрәтү.

Дидактик уенның кулланышы.

“Бала белән күбәләк” шигырендә милли сыйфатлар.

“Кем миллионер булырга тели?” уены

Максат: Г.Тукайның "Бала белән күбәләк" шигырендә милли сыйфатларны танып табарга өйрәтү, татар милләтенң күркәм сыйфатлары күплеген ачыклау, милләтебезнең күркәм сыйфатларын яшә буында тәрбияләү.

Уен барышы.

Балага әкиятне карау өчен куар код бирелә, шуның буенча әкият карала. Куар код буенча уенга кереп, «Кем миллионер булырга тели?» уенын уйнау.

	Әсәргә сыылка
	Уенга сыылка

“Г.Тукайның “Су анасы” әкиятендә миллилекне

әзләп тап” – викторина.

Максат: Г.Тукайның "Су анасы" әкиятендәге милли киёмнәрен танып табарга өйрәтү, логик фикерләү күнекмәләрен камилләштерү, милләтебезнең күренекле шәхесе Г.Тукай әсәрләренә мәхәббәт тәрбияләү.

Уен барышы.

Балага әкиятне карау өчен куар код бирелә, шуның буенча әкият карала. Куар код буенча уенга кереп викторинада катнашу.

	Әкияткә ссылка
	Уенга ссылка

Г.Тукайның "Кәжә белән сарык" әкиятендәге

милли әйберләрнең парын тап.

Максат: Г.Тукайның "Кәжә белән сарык" әкиятендәге миллиликне әзләп табарга өйрәтү, хәтерләп калу күнекмәләрен камилләштерү, миллиәтебезнең күренекле шәхесе Г.Тукай әсәрләренә мәхәббәт тәрбияләү.

Уен барышы.

Балага әкиятне карау өчен куар код бирелә, шуның буенча әкият карала. Куар код буенча уенга керү, сорауларга җавап биреп, уенны уйнау.

	Әкияткә ссылка
	Уенга ссылка

“Шүрәле” әкиятендә милли бизәкләрне әзләп тап.

(Җаваплы викторина).

Максат: Г.Тукайның "Шүрәле" әкиятендәге милли киёмнәрне әзләп табарга өйрәтү, хәтерләп калу күнекмәләрен камилләштерү, миллиәтебезнең күренекле шәхесе Г.Тукай әсәрләре буенча милли бизәнү әйберләренә карата мәхәббәт тәрбияләү.

Уен барышы.

Балага әкиятне карау өчен куар код бирелә, шуның буенча әкият карала. Куар код буенча уенга керү, сорауларга җавап бирү, уенны уйнау.

	Әкияткә ссылка
	Уенга ссылка

“Гали белән кәжә” әсәрендә көнкүреш жиһазларының милли бизәкләрен ачыкла.

(Жаваплы викторина).

Максат: Г.Тукайның "Гали белән кәжә" әкиятендә көнкүреш жиһазларының милли бизәкләрен эзләп табарга өйрәтү, хәтерләп калу күнекмәләрен камилләштерү, миллиләтебезнең күренекле шәхесе Г.Тукай әсәрләренә мөхәббәт тәрбияләү.

Уен барышы.

Балага әкиятне карау өчен куар код бирелә, шуның буенча әкият карала. Куар код буенча

	Әкияткә сыылка
	Уенга сыылка

уенга керү, сорауларга жавап биреп, уенны уйнау.

“Г.Тукайның “Карлыгач” әсәрендә миллиләтебез

символикасының парын тап” уены.

Максат: Г.Тукайның “Карлыгач” әсәрендә миллиләтебез символикасын ачыкларга өйрәтү, патриотик хисләр тәрбияләү.

Уен барышы.

Балага әкиятне карау өчен куар код бирелә, шуның буенча әкият карала. Куар код буенча уенга керү, сорауларга жавап бирү, уенны уйнау.

	Әсәргә сыылка
	Уенга сыылка

Г.Тукайның "Әш беткәч уйнарга ярый" әсәрендә

нинди милли сыйфатлар чагыла?

Максат: Г.Тукайның "Әш беткәч уйнарга ярый" әсәрендә нинди милли сыйфатлар чагылуын ачыклау, балаларда миллиләтебезнең асыл сыйфатларын тәрбияләү.

Уен барышы.

Балага әкиятне карау өчен куар код бирелә, шуның буенча әкият карала. Куар код буенча уенга керү, сорауларга җавап бирү, уенны уйнау.

	Әсәргә сыылка
	Уенга сыылка

Туган авыл, туган як - милләтебезнең горурлыгы.

Максат: Г.Тукай әсәре аша туган як, туган авылга карата игътибарлылык хисен үстерү, туган якка мәхәббәт аша милли хисләр тәрбияләү.

Уен барышы.

Балага әкиятне карау өчен куар код бирелә, шуның буенча әкият карала. Куар код буенча уенга керү, сорауларга җавап бирү, уенны уйнау.

	Әкияткә сыылка
	Уенга сыылка

Татар халкының милли киёмнәре белән таныштыру

(“ Купфункцияле ширма “дидактик кулланманы кулланып эшләү алымнарын ачу)

(6-7 яшь)

Хәбибуллина Лилия Юрьий кызы

Кәлимуллина Гөлназ марат кызы

Татарстан Республикасы Балтач муниципаль районы

Максат: Мәктәпкәчә яшьтәге балаларны Россиядә яшәүче халыкларның мәдәниятенә, горел-гадәтләренә, милли костюмнар белән таныштыру юлы аша жәлеп итү.

Бурычлар:

Белем бирү бурычы: -Мәктәпкәчә яшьтәге балаларны Россиядә яшәүче халыкларның мәдәниятенә, горел-гадәтләренә, милли костюмнар белән таныштыру юлы аша жәлеп итү.

Үстерелешле бурычлар

-Жөмләләрне дөрес итеп төзи белүләрен үстерү

- Балаларның рус һәм татар халык милли киёмнәре турында белемнәрен киңәйтү, киёмнәрдәге бизәкләрне чагыштырырга өйрәтү;

-Балаларда фантазия белән эшләүне дәвам итү, вак кул моторикасын арттыру.

Тәрбия бирү бурычлары:

-социаль-коммуникатив күнекмәләр ярдәмендә хезмәттәшлек һәм иглеклелек тәрбиясе булдыру;

-жәмгыятьтә үз-үзеңне тоту кагыйдәләренә өйрәтү.

Белем бирү өлкәләрен интеграцияләү:

Сөйләм үсеше:

- « Милли киёмнәр»дигән лексик тема буенча сүзлекне баеп һәм активлаштыру;

-фикерләрне дөрес итеп рәсмиләштерү күнекмәләрен ныгыту;

- сөйләм нормаларын үтәргә өйрәтү.

Танып-белү үсеше:

- Россиядә яшәүче халыклар һәм аларның милли киёмнәре белән таныштыру;

- рус, башкорт, татар милли киёмнәре элементлары белән таныштыру;

Алган белемнәрен уен эшчәнлегендә мөстәкыйль куллану күнекмәләрен камилләштерү;

- танып-белү гамәлләре формалаштыру.

Сәнгать-эстетик үсеш:

- Россия халыкларының үткәне белән кызыксынуны формалаштыру;

- Ватанга мәхәббәт, үз халкы һәм мәдәнияте өчен горурлык хисе тәрбияләү.

- сөйләгәнне тыңлый белү һәм максатчан караш формалаштыру ;

Физик үсеш:

- гомуми моториканы, хәрәкәтләренә һәм сөйләмне координацияләүне үстерү;

Жиһазлар:купфункциональ ширма,татар милли орнаментлары, татар милли киёмнәре, читек, кәләпүш, татар милли уеннар жыентыгы, татар милли бизәкләре жыентыгы, татар милли халык -аваз ижаты жыентыгы.

Шөгылъ барышы.

Кереш өлеш

“Кәләпүшем калфагым “ жырын жырлап залга тәрбияче керә.

Төп өлеш

Әйтегез әле, мин сезгә нәрсә турында жыр жырладым? (Кәләпүш, калфак)

- Дөрес,балалар.Ә минем өстемдә нинди киёмнәр?(татар күлмәге, кәзәки, калфак)

-Әйе, минем өстемдә татар кызлары кия торган киёмнәр. Минем әле универсаль күпфункцияле ширмам да бар, менә шунда игътибарны юнәлттик әле. Әйдәгез, якынарак килегез әле. Мин сезгә дидактик уен әзерләп килдем. Ширмага төрле милләт кызлары һәм малайлары беркетелгән. Без сезнең белән татар милләтеннән булмаган кыз һәм малайларны аерып алырга тиеш. Игътибар белән карагыз әле (балалар рус,башкорт, мари милләтеннән булган кыз һәм малайларны алалар)

-Менә монда калганнары нинди милләтнеке? (татар кызы һәм малае)

-Татар милләтеннән булуын каян белдегез? (чөнки аларның киёмнәренә татар бизәкләре төшерелгән)

-Сез бик булдырдыгыз, балалар!Ә хәзер мин сезне зәңгәр экраннар каршына ”Милли хәзинә” тапшыруына чакырам.

- Хәерле көн, хөрмәтле тамашачылар. Сез “Милли хәзинә” тапшыруын карыйсыз. Бүгенге тапшыруда без сезне татар милли киёмнәре белән таныштырырбыз.

-Татарның милли баш киёмнәренә калфак, түбәтәй, яулык керә. Аларны бик матур итеп чигеп, бизәп эшләгәннәр. Ир-егетләребездә хәзер дә түбәтәйләрне еш очратырга мөмкин. Калфакларны элегрәк йон тукумадан эшләсәләр, хәзер аны күбрәк бәрхет тукумадан ясыйлар. -Татарның милли өс киёмнәренә килгәндә, күлмәк,кәзәки,камзул, альпаккачларны атарга мөмкин. Күлмәкләрне күбрәк бала итәкле итеп теккәннәр. Бу киёмнәргә дә бик матур татар бизәкләре төшергәннәр, чиккәннәр.

-Татарның милли аяк киёмнәренә читек, чабата, чүәк керә. Читекләр бүгенге көндә дә төрле биюләр башкарганда яратып килә. Ә инде чабатаны “Чабата” биюен башкарганда кияләр.

-Тапшыруыбыз ахрына якынлашты, без сезнең белән бүгенге тапшыруда татар халкының милли киёмнәре турында сөйләштек. Киләсе тапшыруларга кадәр сау булыгыз.

- Балалар, сезгә тапшыру ошадымы? Әйтегез әле, бу матур киёмнәрне кайларда киделәр икән?(балалар җавабы)

-Әйе, бу киёмнәрне кичке уеннарда, өмәләрдә, кичәләрдә,бәйрәмнәрдә кигәннәр. Минем ширмамда бер китапчыгым бар, ул китапчыкта бик күп милли уеннар тупланган. Әйдәгез, шулар арасыннан “Түбәтәй” уенын уйнап китик әле.

Иң элек мин сезне уенның шарты белән таныштырам. Матур итеп түгәрәк ясап басыйк әле. Жырны жырлаганда түбәтәйне бер-беребезнең башына киертәбез, жыр туктаганда түбәтәй кемдә кала - шул кешегә җеза бирәчәкбез. Ә хәзер жырның сүзләрен өйрәнеп китәрбез.

Түбәтәеңнекигәнсең,
Бик еракларданкилгәнсең,
Төскәматурлыгың белән
Шаккатырыйм, дигәнсең.

Кушымта:

Түп-түп-түбәтәй,
Түбәтәең укалы.

Чиккән матур түбәтәең
Менә кемдә тукталды.

Балалар, сезгә уен ошадымы? Минем әле сезгә алып килгән кечкенә генә буләгем дә бар, бу серле сандык. Аның эчендә бик матур калфаклар бар. Менә шуларны сезгә буләк иткәнче бизәргә кирәк. Мин сезгә төрле бизәкләр алып килдем, аларның барысы да татар бизәкләре түгел. Татар бизәкләрен эзләп табып, бу калфакларны матурларга кирәк. (Татар бизәкләре белән балалар калфакларны бизиләр)

-Рәхмәт, балалар, сезнең калфакларыгыз искиткеч матур килеп чыкты.

Йомгаклау өлеше

Без нинди яхшы гамәл башкардык?

Шөгыйльдә өйрәнгәннәрне кайда куллана аласыз?

МАСТЕР – КЛАССЛАР

Мастер-класс “Шаян кашыклар”

Мөхәммәтишина Альбина Фәрит кызы

Балтач районы Катнаш төрдәге

Карадуган балалар бакчасы

Максат: мәктәпкәчә яшьтәге балаларның сәләтләрен уеннар, ижади метод һәм алымнар ярдәме белән үстерү.

Бурычлар:

1. Агач кашыклар белән күрсәтмәлекләр ясарга кызыксыну уяту;
2. Ижади сәләтләрен, фантазияләрен үстерү;
3. Татарларның милли көйләре, киёмнәренә карата ихтирамлылык хисләре тәрбияләү;

Кулланылган материаллар: серле тартма, агач кашыклар, алдан эзерләнгән курчаклар киёмнәре, презентация, ноутбук.

Мастер-классның барышы:

I өлеш – теоретик.

Исәнмесез, хөрмәтле хезмәттәшләр! Белгәнебезчә, тәрбияче алдына шәхси фикере, идеяләре булган, фантазияле, ижади сәләтле балалар тәрбияләү максаты куела. Шул максатларны тормышка ашырыр өчен без төрле алымнар кулланабыз.

Үз чыгышымны түбәндәге сүзләр белән башлар идем : “ Сөйлә миңа- мин онытырмын, күрсәт - истә калдырырмын, кызыксындыр - өйрәнермен”. Чынлап та без нәрсәгә дә булса өйрәтергә телибез икән, иң беренче кызыксындыру уятырга кирәк. Бүгенге эшчәнлегем дә, бәлки, кемдәдер кызыксыну уятыр.

Ә бүгенге чыгышым ни турыда булуын белер өчен сезгә уен тәкъдим итәсем килә. Җавап шушы матур тартма өченә яшеренгән. Ул яшерелгән. Аны “ Әйе, юк ” уены аша табарга кирәк булачак. Нинди төркемгә кергән әйбер икәнлеген белү өчен сез миңа сораулар бирә аласыз. Ә мин аңа “ Әйе”, “Юк” дип кенә җавап бирәчәкмен. Ягез, кайсыгыз яшерен сүзне табар икән?

-Ул жанлымы?

-Тавышы бармы?

-Ашый торган әйберме? һ.б.

(Белмәсәләр, ярдәмлек: без аны иртәнге, көндөзгә, кичке аш вакытларында кулланабыз)

Калак – кашык

Мастер-классымның исеме “Шаян кашыклар” дип атала.

Тәрбияче:-Өйтегез әле, кашык безгә ни өчен кирәк? (Ашарга)

Тәрбияче:-Тагын кашык белән нәрсәләр эшләп була?

Көтелгән җаваплар:

-микрофон ролендә кулланырга;

-музыка уен коралы итеп;

-кечкенә балаларга көрәк урынына , һ.б.

Хөрмәтле хезмәтгәшләр, без бит барыбыз да балачактан, хәзер дә, хезмәтебез балалар белән бәйле булгач, балачакта яшибез. Кашыкны музыка уен коралы итеп уйнарга була дидек , әйдәгез исбатлыйк әле. **Татар халык көе “Баламишкин” (кашыкларда уйнау)**

Булдырдыгыз! Бик зур рәхмәт, чын кашыкчылар ансамбле дә болай булдыра алмас.

II өлеш - практик.

Бүген мин сезгә тагын бер яналык әйтәсем килә: агач кашыкларны төрле костюмнар киертеп театр да уйнап була икән. Кулларында кашык булучылар, рәхим итеп, сезгә дип әзерләнгән өстәлләрдә үз урыннарыгызны алуыгызны сорыйм. Күргәнегезчә, сезнең алдыгызда агач кашыклар һәм күп төрле эзер костюмнар куелган. Әйдәгез кашыкларны “киендерик” әле. Кашыклардан курчаклар ясарбыз.

Нинди әкиятне уйнап күрсәтәсегезне алдан күзаллап курчакларны эзерлисегез була.

Әкиятне әзерләгән арада, залда утыручылар, минем Сезгә мөрәжәгать итәсем килә.

Әйдәгез, интерактив тактага күз салыйк әле. Хәзер без сезнең белән “Татар халык әкиятләрен беләсезме?” дип исемләнгән уен уйнап алырбыз.

1 нче слайд

“Бу кайсы әкият?” (әни, кыз, тиен)

Жавап: “Өч кыз әкиятә”

2 нче слайд

“Кайсы әкият артык?” (куян, итек, әни, шалкан)

Жавап: “Куян кызы” әкиятә янына рус халык әкиятеннән шалкан кергән.

3 нче слайд

Г.Тукайның “Кәжә белән сарык” әкиятендә бүреләр учак янында нәрсә пешерәләр? (ит, ботка, аш)

Жавап: ботка пешерәләр.

4 нче слайд

А.Алишның “Чукмар белән Тукмар” әкиятендә Чукмар кем ул? (тавык, этәч, чеби)

Жавап: этәч.

5 нче слайд

Г.Тукайның “Гали белән кәжә”шигырендә кәжә Галигә нәрсә ди?
(рәхмәт,исәнмесез,хәерле көн)

Жавап: рәхмәт.

Барыгызга да рәхмәт!

Ә хәзер, өстәл янында утыручы булачак курчак театры артистларына сүз бирик.

Кашыклар ярдәмендә төркем белән әкият уйнап күрсәтелә.

Хөрмәтле хезмәттәшләрем, бүген минем бу теманы алуым юкка гына түгел. Гади агач кашык белән дә нинди эш төрләре алып барып булгандыгын күрсәтәсем килгән иде. Агач кашыкны аш вакытында гына түгел, аны музыка уен коралы, нәниләр өчен уенчык итеп, театр куйганда да кулланырга мөмкин.Ә иң мөһиме, бу кашыклар экологик яктан чиста материалдан эшлэнгән, сәламәтлек өчен зыянсыз. Балачак, чыннан да, бәхетле, борчусыз булсын дисәк, балаларга рәхәтләнеп яшәргә шартлар булсын. Әйдәгез, үзебезнең балалар белән дә ешрак уйныйк. Киләсе очрашуларга кадәр.

Мастер-класс “Энәсез корамалы техникасында лалә чәчәге ясау”

(мәктәпкә әзерлек төркеме өчен)

Гайфуллина Лилия Фирденат кызы

*Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районының
“Дөбяз “Гөлчәчәк” балалар бакчасы,
мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе*

Максат: текстиль ижатының популяр төре белән таныштырырга һәм шул ысул белән татар халкының милли бизәгә булган лалә чәчәген ясау.

Бурычлар:

1) белем бирү бурычлары:

- яңа күнекмәләргә өйрәтергә;
- татар халкының милли бизәкләре белән таныштыруны давам итү;
- тукуманы кисеп алынган контурларга тутыру күнекмәләрен беркетү;
- пластик пычак, кайчы белән эшлэгәндә ТБ кагыйдәләрен белүне ныгытырга;

2) тәрбия бирү: мөстәкыйльлек, хезмәт сөючәнлек, сәнгатькә кызыксыну һәм мэхәббәт тәрбияләү;

3) Төзәтү-үстерү бурычлары:

-күрсәтмә-образлы фикерләүне, игътибарлылыкны, бәйләнешле сөйләмне, озак вакытлы хәтерне үстерү;

-балаларның күз үлчәмнәрен, вак моториканы үстерерү;

- физминуткалар куллану юлы белән балаларның эшкә сәләтен арттыру;

- үз-үзеңне һәм үзара контрольдә тоту күнекмәләрен формалаштырыу.

- тырышлыкны, игътибарлылыкны, төгәльлекне, төсләрне кабул итүне үстерү.

Кулланган ысуллар:

-сүзле: әңгәмә;

- күрсәтмә: рәсем ясауның технологик эзлеклелеге (карточкалар һәм үрнәкләр), эзер эшләнмә үрнәге;

- практик.

Жиһазлар һәм күрсәтмә әсбаплар:

- кайчы;

- пластик пычаклар;

-лалә чәчәге шаблонны ;

- каләм;

- линейкалар;

- пенопласт плиткаларының күләме ;

- эзер эшләнмә үрнәге;

Материаллар: кирәкле төстәге трикотаж тукума корамалары

Сүзлек: пенопласт, трикотаж тукума, тукуманы тамгалау.

Оештыру моменты.

Максат: эшкә психологик эзерлек.

1.Сәламләү.

Без бүген корамалап тегү ысулы белән танышырбыз һәм шул ысулны кулланып татар

халкының милли бизәге булган лалә чәчәген ясыйбыз.

Бу эшнә башкарырга безгә түбәндәге җиһазлар кирәк була: кайчы, пластик пычаклар, лалә чәчәге шаблонны, каләм, линейка, пенопласт плиткалары, туры килгән төстәге берничә тукума, эзер эшләнмә үрнәге.

Ижатыбызда иң мөһиме - эш урыны. Инструментлар һәм җайланмалар эшләүчедән уң якта, ә материаллар сул якта урнаштырыла. Эшләгәндә кул кораллары белән куркынычсызлык техникасы кагыйдәләрен үтәргә кирәк.

Өйдәгез аларны искә төшерик.

Кул эшләрен башкарганда:

1. Кылычлары йомык кайчыны божралар белән уңга үзәңә куярга;
2. Кайчыны божралар белән алга тапшырырга;
3. Пычакның үткенлегенә бармак белән кагылмаска.

Эш барышы:

1. Безгә ошаган рәсемне сайлайбыз.
2. Рәсемне пенопласт өстенә ясыйбыз, рәсемне алып куябыз, эзнә карап чыгабыз һәм пычак белән барлык сызыкларны әйбәтләп кисеп чыгабыз:
3. Кирәкле төстәге тукума алабыз.
4. Аннары пычкы ярдәмендә мозаиканың һәр элементын кисеп алынган контурларга тукума белән җентекләп тыгабыз, кырыйларын кисәбез, ә калганнарын буыннарда яшерәбез.
5. Рәсемнең һәр өлешен белән шулай эшләүне дәвам итәбез.
2. Эзерләү эзлеклелеген белүне ныгыту.

Нинди эшнә беренче булып башкарачаксыз? (Картинканы пенопластка төшерәбез).

Алга таба нишләрсез ? (Рәсемне алып куябыз)

- Шуннан соң нинди эш ясарсыз? (Пычак белән барлык сызыкларны пөхтә итеп кисеп чыгабыз).

- Шуннан соң нинди эш ясарсыз? (Туры килгән тукуманы конкрет детальгә салабыз, тукума белән киселгән контурларга тамгалыйбыз).

- Икенче этап-артык кырыйларын кисеп, калганнарын буыннарда яшереп кую.

3. Физкультминутка .

«Тау» Күнегүе.

Өстәлләр артыннан торыгыз. Кулларыгызны Түбән төшерегез, аркагызны тигезләгез, башыгызны иеп тормагыз. Кулларыгызны әкрен генә Өскә күтәрегез, кулларыгызны ачыгыз. Күз алдыгызга китерегез, сезнең гәүдәгез – кояшка таба сузылган агач. Бергә сузылдылар, бер якка, икенче якка чайкалдылар. Кулларыгызны әкрен генә төшерегез һәм елмагыз. Әфәрин!

4. Практик эш. Лалә чәчәген ясау.

5. Күзләр өчен Гимнастика.(Утырган килеш)

Күзләрне йомарга (5 секунд).)

Күзләрне киң ачарга (5 секунд).)

Башыгызны күтәрмичә генә күзләрегезне өскә күтәрегез, аска төшерегез. (2-3 тапкыр). Уңга, сулга карагыз. (2-3 тапкыр).

6.Нәтижә.

Безнең эшебез ахырына якынлашты. Әйтәгез әле, без текстиль ижатының нинди популяр төрө белән таныштык? (корамалап тегү). Без бүген нинди чәчәк ясадык? (Лалә чәчәге).

Эш урыннарын жыештыру.

“Милли белем һәм тәрбия бирүдә яңа инновацион технологияләрне куллану”

Куар – кодлар технологиясе

Әхмадуллина Лилия Илсур кызы

Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районының

“Дөбъяз “Гөлчәчәк” балалар бакчасы,

мәктәпкәчә белем бирү бюджет учреждениесе»

Максат: балаларны мәктәпкә эзерләгәндә, һәр баланың үз юнәлешендә үсү мөмкинлекләре һәм киләчәктә белем алуга омтылыш булдыру өчен шартлар тудыру. Бу максатка ирешер өчен үзем нинди яңа инновацион алымнарны кулланганымны һәм укыту-тәрбия бирүдә эшнә ничек җиңеләйтеп булганын күрсәтү.

2023 елның ноябрь аенда мин “Бала-Сити” мультилингваль балалар бакчасында атналык курслар үтәп кайттым. Бу балалар бакчасы белгечләре уйлап тапкан Рәсәйдә һичбер белем бирү оешмасында тиңе булмаган “Акыллы уеннар” программасы буенча укулар иде. Мин бу уеннарның тренеры дигән исемгә лаек булдым, сертификат алып кайттым. Акыллы уеннар-Татарстанда эшләнгән алдынгы уникаль белем бирү программасы. Бу проект Татарстан Республикасы Рәисе каршындагы Татар телен һәм Татарстан Республикасында яшәүче халыклар вәкилләренә туган телләрен саклау, үстерү мәсьәләләре комиссиясә ярдәмә белән тормышка ашырылды.

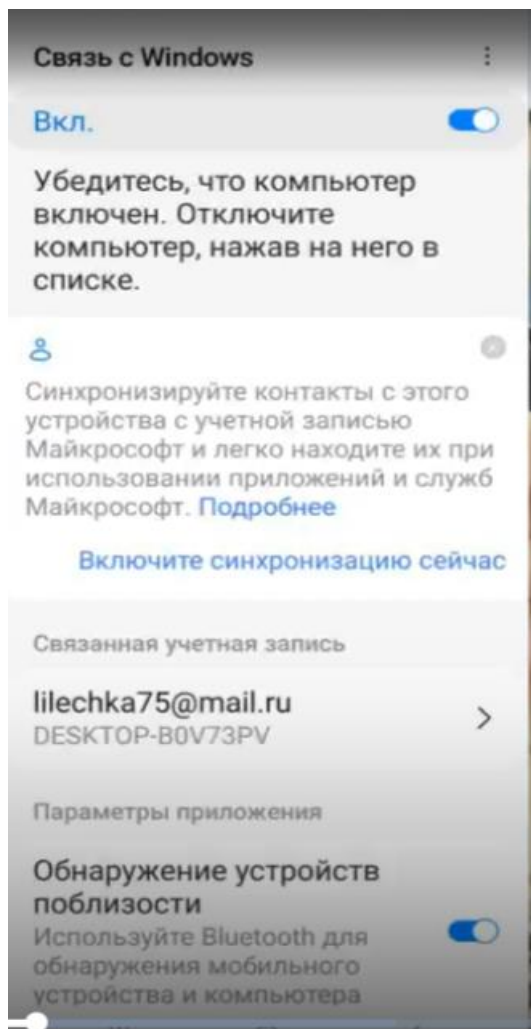
Уеннарның төп максаты- балаларда татар теленә мәхәббәт уяту, туган телдә сөйләшү күнекмәләрен саклау һәм арттыру, мәдәниятебезне үстерү, уңышлы укыту системасы булдыру, балаларда шәхес формалашу өчен нигез салу. Мондый программа-илебезнең бер төбәгендәдә юк. Бу программа буенча эшләү яңа инновацион технологияләрнең берсе дип саныйм. Бу программага 10 уен кергән.

1. **“Жәйге алаң уены”.** Иң кечкенәләр дә уйный алалар. Игътибарлыкны, зирәклекне, тизлекне, вак моториканы үстерә, дус булырга өйрәтә. Таякчык белән дәрәс итеп суга да белергә кирәк.
2. **“Читәкләр уены”** татар халык аяк киеме белән таныштырудан башлап, андагы татар орнаментлары белән таныштыруны дәвам итә. Шулай ук санарга, төсләрне танып әйтергә өйрәтә, вак моториканы үстерә.
3. **“Түбәтәй”** уены татар халык баш киеме белән таныштыра. Кул моторикасын үстерә. Тизлек белән беррәттән, фикерләү сәләтен үстерә. Бик игътибарлы һәм сабыр булырга өйрәтә.
4. **“Манара”** уены авыр уеннарның берсе. 3d пространствода модель төзү, логик фикерләү, геометрик фигураларны өйрәнүдән тыш, аларны ясыда күрә белергә өйрәтә. Мисал өчен цилиндрны пространствода борсак анны түгәрәк итеп тә күрәп була, турыпочмаклык итеп тә күрәп була.
5. **“Кара-кара”** уены бик күңелле төркем уены. Житезлекне, тизлекне, тапкырлыкны, логик фикерләүне үстерә. Математикадан кушу һәм алу кергән бу уенга. Шулай ук төсләрне татарча өйрәнү һәм кабатлау.
6. **“Башваткыч”** уены. Икенче төрле танграмм уены. Бик авыр уен. Шулай ук 3d фигураларны ясылыкта күрә белергә өйрәтә. Логик фикерләү беренче урында.
7. **“Мин булдырам”** уены. Геометрик фигураларны, төсләрне кабатлау.
8. **“Нәрсә бу?”** уены бер генә кисәктән, рәсемдәгә сүрәтне танып белергә өйрәтә. Бу уенның максаты- барлык сүрәтләрне татарча әйтә белергә кирәк. Рус телле балалар да бик тиз отып калалар сүзләренә.

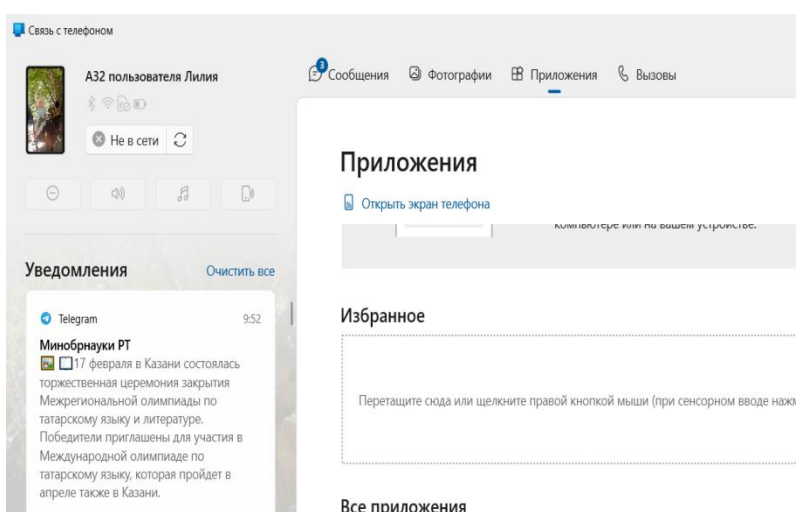
9. “Мин төзүче” уенын уйнап өчен игътибарлык һәм түземлек кирәк.

10. “Тылсымлы сөлгеләр” уенында геометрик фигуралар, төсләр белән таныштыру бара. Шулай ук логик фикерләүне үстерү, фигураларны яссылыкта төрлө яктан күрә белергә өйрәтә.

“Нәрсә бу?”-уены аша яңа инновацион технологияләрнең икенче ысулы белән таныштырасым

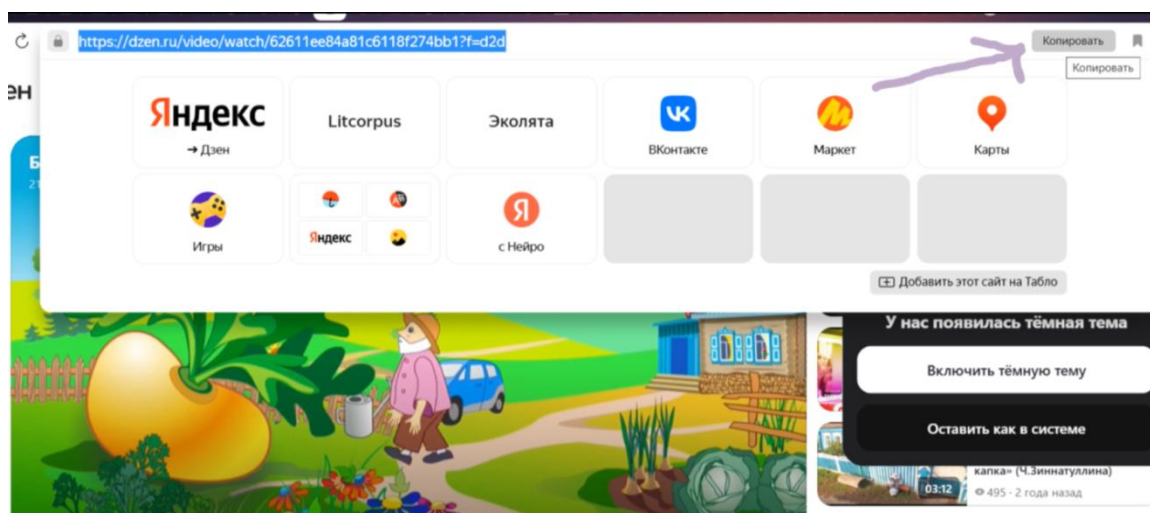

килә. Мисал өчен, карточкада “Шалкан” сүрәте килеп чыга. Шалкан турында әкиятне жайлы гына телефон аша интерактив тактага чыгару юлын таптым. Башта телефонда “Связь с Windows” дигән кушымта күчереп куябыз. Аннары ноутбукта “Связь с телефоном” дигән кушымта күчерәбез. Бу кушымтаны кушкач, телефон эзләп табылачак. Һәм телефон аша гына теләгән

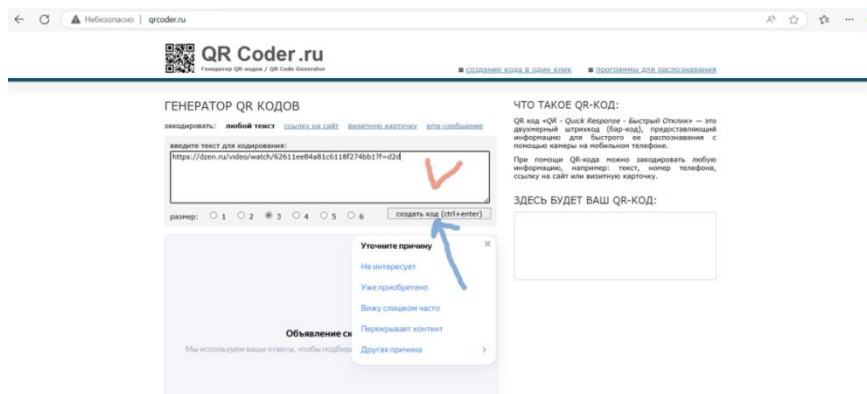

видеоны яки сүрәтне туп-туры такта аша карап була. Кыскача әйткәндә, телефон экранында нәрсә күренә, шул интерактив тактага күчерелә. Бик жайлы ысул дип таптым үзем өчен. Чөнки вакытны алмый дип әйтсәк тә була. Тиз һәм уңайлы ысул.

Шулай ук төрлө мәгълүматне, картинамы ул, яисә видеомы жайлы гына “QR-код” аша да карап була. “QR-код”ны ничек ясап була. Беренче адым итеп үзөбезнең эшли торган браузерга керәбез (Яндекс, Google һ.б), һәм кирәкле мәгълүмәтне эзләп табабыз. Минем очракта “Шалкан” турында әкият. Икенче адым-видеоның сылтаамасын күчереп алабыз (ук белән күрсәтелгән). Аннары генератор “QR-код”ов дигән сайтны ачарга кирәк.

Сайтны ачкач видеоның ссылкасын (адресын) беренче ак турыпочмаклыкка күчереп куярга

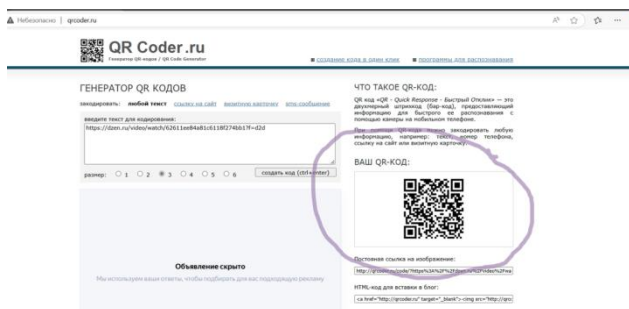

кирәк. Монда кызыл галочка белән күрсәтелгән, аннары “Создать код» дигән турыпочмаклыкка басарга кирәк. Монда зәңгәр ук белән күрсәтелгән. Уң якта безгә кирәкле эзер QR-код килеп чыгачак. Шушы QR-кодны кәгазьгә чыгарып

кирәкле сүрәт янына ябыштырып куя аласыз. Минем очракта “Шалкан” ясалган карточкага ябыштырылган. Телефонда “Сканер QR-код”ов дигән кушымта аша, интерактив тактага (икенче ысулны кулланып) чыгарып карап була.

Йомгаклап шуны әйтәсем килә, инновацион ысуллар куллану, беренчедән вакытны экономияли, икенчедән, өстәмә мәгълүмат бирә, өченчедән, балаларга төрле дәрәжәдәге биремнәр бирергә мөмкинлек бирә.

Милли белем һәм тәрбия бирүдә яңа инновацион технологияләрне
 файдаланып мәктәпкәчә эзерлек төркеме балалары белән
“ Мультфильм төшерү ”

Хәбирова Алинә Равил кызы

*Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы
 Теләче 2нче балалар бакчасы мәктәпкәчә белем бирү
 муниципаль бюджет учреждениесе*

Федераль белем бирү программасы максаты баланың мәктәпкәчә яштыгә чорында, рухи-әхлакый кыйммәтләр, шулай ук Россия Федерациясенң тарихи һәм милли-мәдәни традицияләре нигезендә яшә һәм индивидуаль үзенчәлекләрен исәпкә алып, һәръяклап үстерү.

Федераль белем бирү программасы нигезендә, бала үзенә туган телендә сөйләшәргә һәм үзенә гореф гадәтләре, туган ягының тарихы белән танышырга тиеш. Ничек итеп балаларны кызыксындырырга соң? Ничек итеп балага моны житкерергә?

Балаларның көн дәвамында күтәрәнке кәефләре саклансын, алар балалар бакчасында уеннар аша әйләнә-тирәнә танып белсеннәр, туган телләрендә аралашсыннар, сөйләм телләрен камилләштерсеннәр өчен төрле эшчәнлек алып барам. Ничек итеп бу көндәлек эшчәнлекне төрләндерергә? Ничек итеп балаларда кызыклы, мавыктыргыч формада туган телләренә, татар халык ижатына, уеннарына, тарихына, гореф-гадәтләренә өйрәнүгә теләк үстерергә? Бу сорауларга җавап эзләү мине яңа программалар, методикалар, технологияләр белән танышырга этәрде.

Шушы эзләнүләр нәтижәсендә, педагогиканың күрсәтмәлек принцибы күздә тотып, мин балалар белән бергә авторлык туган татар телебездә мультфильмнар төшерергә булдык.

Иң беренче эш итеп, мультфильмнар төшерү проектын башлар алдыннан без үз алдыбызга максат һәм бурычлар куйдык.

Максатыбыз: баланың мәктәпкәчә яшәткә чорында, рухи-әхлакый кыйммәтләр, шулай ук Россия Федерациясенең тарихи һәм милли-мәдәни традицияләре нигезендә яшә һәм индивидуаль үзенчәлекләренә исәпкә алып, һәръяклап үстерү.

Бурычлар:

- балаларда мультфильм ясауга теләк булдыру;
- элеккелеген үзләштерүдә элементар техник белем һәм күнекмәләрен үстерү;
- татар халкының традицияләрен, фольклорын кулланып, балаларның сөйләм, сәнгать һәм иҗат мөмкинлекләрен ачарга ярдәм итү, белемнәрен ныгыту;

Мультфильм ясаганда түбәндәге этапларны алдык.

Татар миллиәтенә хас сюжет уйлау.

Атрибутлар табу (пластилиннан курчаклар ясау).

Мультфильм өчен кадрларны фотога төшерү.

Тавыш яздыру (программа ярдәмендә).

Монтажлау (bolide movie creaton-программасын кулланып).

Төшерелгән мультфильмны карау.

1 нче этап

Уйланылган (татар халкының гореф-гадәтләре, фольклорына нигезләнгән һәм образланган) уен ситуациясен тудыру: Балалар: — беренче - элек өйрәнелгән күнекмәләрен куллана ала; икенче- яңа чишелешләр эзлиләр; өченче- мөстәкыйльлек инициативасын күрсәтәләр. Шулай итеп, балаларда уңай хис-кичерешләр, үз гамәлләренә ышаныч, иҗат итү теләге уятыла башлый.

Балалар өчен бу яңалык үз идеяларын һәм ижатын традицион булмаган юллар белән тормышка ашыру. Узган уку елында без балалар белән бергә бу технологияне өйрәнәп һәм кулланып үзгәртеп туган телне камилләштерү, табигатькә сакчыл караш уяту, һәм юл йөрү кагыйдәләрен ныгыту нигезеннән мультфильмнар булдырдык. Үзгәртеп мультфильмнарбыз белән район һәм республика күләмдә җиңүчеләрдә рәтенә кердек.

Сюжетларга килгәндә, балалар аларны үзләре уйлый. Шулай итеп, аларның фантазияләре эшкә җигелә.

Төрле сюжет сызыкларыннан иң ошаганын сайлап алып, эшнә башлыйбыз. Атрибутлар ясау бик кызыклы. Балаларга төрле мультфильмнар төшерү өчен геройлар (пластилиннан курчаклар) ясау – шулай ук төп мәсьәләләрнең берсе. Аларны без йомышак пластилиннан, фетрдан кисеп тә ясайбыз.

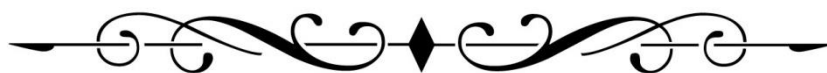
Шулай итеп, балалар белән берлектә, киң күләмле, давамлы эш алып барыла. Эшчәнлектә федераль белем бирү программасы буенча куелган барлык белем бирү өлкәләре дә катнаша: балалар рәсем ясай, кисә, әвәли, ябыштыра, бии, җырлый, саный, сөйли, фикер йөртә.

Бу күпкырлы лабораториядә без һәрвакыт яңа шартлар тудырырга тырышабыз, кызыксындырабыз, төрле материаллар, оригиналь технологияләр кулланабыз, сайлап алу мөмкинлегенә бирәбез. Балалар бик кызыксынып эш алып баралар, икенче төрле әйтсәк, алар монда кайныйлар, иҗат итәләр. Шуңа эшләрендә күңелсез, бер төрлелек юк. Балалар өчен бик кызык: тулысы белән әлеге процесска кереп китәләр. Бу эштә, билгеле, безгә бакча мөдире, әти-әниләр белән хезмәттәшлек бик зур ярдәм итә. Шулар рәвешле “Video Guru” һәм “Stop motor” кушымтасында эшнә үзгәртәбез, яңы һәм күләмле мультфильмнар ясарга, кадрлар төшерергә, фон сайларга өйрәнәбез.

Нәтиҗә ясап шуны әйтсәк була: әлеге проектның кызыклы һәм уңышлы булуы нәкъ менә милли традицияләрнең заманча технологияләр белән үрелеп баруында, дип уйлыйбыз.

Үз өстенлегемне үзгәртмичә, үз эшчәнлегемдә мин ике технологияне калдырырга булдым, чөнки алар икесе дә бик нәтиҗәле булып чыктылар.

Бу күрсәткечләр миңа алга таба да яңа идеяләр кергү, тәрбия һәм белем бирү процессында яңа методикалар, технологияләр куллануга этәргеч бирә.

“Мәктәпкәчә яшьтәге балаларны татар теленә өйрәтүдә предметлы

тирәлекнең нәтижәле мөмкинлекләрен куллану”

Хидиятуллина Алсу Наил кызы

Муниципаль мәктәпкәчә белем бирү учреждениясе

“Солнышко” Биектау балалар бакчасы”

Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы

Максат: мәктәпкәчә яшьтәге балаларны татар теленә өйрәтүдә ESL һәм физик җаваплылык ысуллары нигезендә эшләнгән уеннарның кулланылу нәтижәсен күрсәтү.

Бурычлар:

- ✓ мәктәпкәчә яшьтәге балаларны уен эшчәнлегенә нигезендә көндәлек тормышта бер – берсе һәм олылар белән татар телендә аралашырга өйрәтү;
- ✓ балаларның элементчә чарасы буларак сөйләм телен камилләштерү;
- ✓ сүз байлыгын арттыру, сөйләм кунакчәләрен формалаштыру;
- ✓ коммуникатив белем кунакчәләрен, татар телендә аңлау, гади сорауларга җавап бирә белүне үстерү;
- ✓ әдәпле аралашу кунакчәләрен, татар теленә карата мөһаббәт тәрбияләү.

Җиһазлар: уенчылар саны буенча урындыклар, “Яшелчә”, “Җиләк – жимеш”, “Мәктәп кирәк яраклары”, “Ризыклар”, “Уенчыклар”, “Гаилә әгъзалары” темасына караган карточкалар, туп, рус һәм татар телендә темалар язылган карточкалар җыелмасы, түгәрәк өстәл, өчкә яктан җанлекләреннән хәрәкәттен аңлаткан сүрәтләрне ябыштырылган стаканның, 1 – 5 кадәр саннар күләмендә һәм төрлө төстә булган предметлар төшерелгән карточкалар җыелмасы, төсләр (сары, кызыл, зәңгәр, яшел) төшерелгән дүрткырлы шакмак, 1 – 5 кадәр саннар күләмендә нокталар төшерелгән дүрткырлы шакмак, командалар өчен фишкалар, алып баручы өчен бейджлар.

Мастер – класс барышы:

1. Кереш өлеше:

Хәерле көн хөрмәтле хезмәттәшләр!

Күп кенә галимнәр, тәрбиячеләр һәрдаим телне өйрәнү, үзләштерүнең яңа ысулларын эзләп табып, кулланылуга кертүдә күп көч куялар. Хәзерге көндә төрлө алымнарда нигезләнгән үзгәртүчеләк методлар һәм методикалар бик күп.

Балаларны икенче телгә өйрәтүдә иң нәтижәле методлар булып ESL һәм физик җаваплылык методикалары тора.

ESL методикасының максаты булып, билгеле бер телдә мөмкин кадәр тиз вакыт аралыгында даими сөйләм күнегүләре аркылы, сөйләшү, аралашуны үстерү. Әлеге ысул үзенең тамырларын икенче телгә өйрәтү методы буларак Германия һәм Франциядән алган.

Физик җаваплылык методының максаты – сүз һәм гамәл координациясенә нигезләнеп тел өйрәтүдән гыйбәрәт. Әлеге телгә өйрәтү методы физик (хәрәкәт) җитезлелек аркылы үзләштерелә. Бу методны 20 гасырның 60 – 70 нче елларында Америка психологы Джеймс Ашер дөньяга таныта. Аның төп нигезе – уен һәм хәрәкәт.

Әлеге методикаларны кулланып без мәктәпкәчә яшәтгә балаларны татар теленә өйрәтү өчен кызыклы уен җыелмаларын барлыкка китердек. Әлеге уеннар өчен без кул астында булган, уңайлы, көндәлек тормышты куллана ала торган материалларны алдык. Бүген шушы җыелмага кергән берничә уен белән сезне дә таныштырып китәсебез килә. Мастер – классның практик өлешенә күчәбез. Беренче уен “Җырлы урындыклар” дип атала.

2. Практик өлеш

“Җырлы урындыклар” уены

Максат: балаларның “Кем?”, “Нәрсә?”, “Нинди?” сорауларына җавап бирә белүен ныгыту.

Җиһазлар: уенчылар саны буенча урындыклар, “Яшелчә”, “Җиләк – җимеш”, “Мәктәп кирәк яраклары”, “Ашамлыклар”, “Уенчыклар”, “Җаилә эгъзәлары” темасына караган карточкалар.

Уен барышы: уенда катнашучылар саныннан бергә ким сандагы урындыклар янына килеп уенчылар түгәрәк ясап басалар. Утыргычлар өстенә кире ягы белән төрле сүрәтләр төшерелгән карточкалар салынган. Музыка башланып китү белән уенчылар түгәрәк буенча хәрәкәтләнә башлыйлар. Музыка туктау белән утыргычтагы карточканы кулга алып урындыкка утырырга кирәк. Урынсыз калган уенчы уенны алып баручы ролен үз өстенә ала. Уенчылар “Кем?”, “Нәрсә?”, “Нинди?” сорауларына таянып карточкада нәрсә сүрәтләнгәннен аңлатып бирергә тиеш булалар. Дөрес җавап бирмәгән уенчы уеннан чыга. Ә инде алып баручы шул уенчының урынын ала. Җавап дөрес булса алып баручы үзе уеннан чыга. Уен бер уенчы калганчыга кадәр уйнала.

“Мин биш атамасын беләм” уены

Максат: балаларның лексик минимумын ныгыту.

Жиһазлар: туп, рус һәм татар телендә темалар язылган карточкалар жыелмасы.

Уен барышы: бу уен ирекле рәвештә парларга бүленеп уйнала. Парларга бүленгәннән соң, парның бер уйнаучысы карточка сайлай, ә икенче катнашучысы кулына туп ала. Туп алган уйнаучы тупны идәнгә бәрү белән беррәттән карточкада язылган темага карата сүзләрне бер – бер артлы атап чыгарга тиеш була. Уенны “Мин биш атамасы беләм” дип башлап, бер – бер артлы темага туры килгән сүзләрне санап чыгарга кирәк. Дәвам итеп уенчылар урыннары белән алышыналар, уен янәдән кабатлана.

“Серле стаканнар” уены

Максат: “Нәрсә?”, “Нишли?” сорауларына таянып жәнлеклекләр, аларның хәрәкәтләрен аңлаткан сүзләрне сөйләм телендә ныгыту.

Жиһазлар: түгәрәк өстәл, өчкө яктан жәнлекләренең хәрәкәтен аңлаткан сүрәтләр ябыштырылган стаканнар.

Уен барышы: бу уенның эчтәлеген бик гади һәм аңлаешлы. Уенчыларга өстәл тирәли куелган стаканнарга капма – каршы түгәрәк ясап басырга кирәк. Билгеле бер ритмик музыка астында сулдан алып уңга таба “Алдым – куйдым” такты буенча стаканнар уенчылар буенча күченеп баралар. Бары тик музыка туктагач кына һәр уенчы уз каршында туктап калган стаканны әйләндереп алып карап андагы сүрәтнең нәрсә аңлатканын “Нәрсә?”, “Нишли?” сорауларына таянып җавап итеп, аңлатып бирергә тиеш була. Барлык уенчылар сорауларга җавап биргәннән соң стаканнарны бутап янәдән төзеп куеп уенны дәвам итергә була.

“Карточкаларны туры китер”

Максат: балаларны “Бу нәрсә?”, “Нинди төстә?”, “Ничә?” сорауларын кулланылып җавап бирә белергә өйрәтү, бирелгән биремгә тиешле карточканы тиз сайлай белүдә күнектәрү.

Жиһазлар: 1 – 5 кадәр саннар күләмендә һәм төрле төстә булган предметлар төшерелгән карточкалар жыелмасы, төсләр (сары, кызыл, зәңгәр, яшел) төшерелгән дүрткырлы шакмак, 1 – 5 кадәр саннар күләмендә нокталар төшерелгән дүрткырлы шакмак, командалар өчен фишкалар, алып баручы өчен бейджлар.

Уен барышы: уен ике командага бүленеп уйнала. Уенчылар ирекле рәвештә ике командага бүленә. Командалар ике рәт ясап төзелеп басалар. Уенчылар алдында ике өстәл тора. Беренче өстәл өстендә ике төрле кубик һәм фишкалар, ә икчесендә карточкалар. Һәр командада алып баручы сайлана, билгеләмәсе бирелә. Команда буенча алып баручылар кубикларны атып уңларенең командасына бирем бирә. Алып баручыдан кала, башка уенчылар икенче өстәл янына барып биремгә туры килгән карточканы алып килеп басалар. Команданың барлык уенчылары кире урыннарына килеп баскач кына алып баручы куелган биремнең дәрәҗә

үтэлгәнме, юкмы икәнлеген «Бу нәрсә?», «Нинди төстә?», «Ничә?» соруларына таянып тикшереп чыга. Бирем дәрәс үтэлгән очракта командага бер фишка бирелә. Дәвам итеп команданың алып баручысы үзгәрә. Уен уенда катнашучы һәр уенчы алып баручы ролендә булып чыкканчыга кадәр уйнала, фишкалар санала, жиңүче команда билгеләнә.

3. Йомгаклау өлеше

Мастер – классның азагында минем сезгә тагын бер бик жиңел уен тәкъдим итәсем килә. Уен “Дәрәс – дәрәс түгел” дип атала. Әгәр сез мин биргән сорау дәрәс дип уйлыйсыз икән сезгә алкышларга кирәк булачак, ә дәрәс булмаса бернидә эшлисе түгел. Димәк:

1. Мәктәпкәчә яшьтәге балаларның үсешенә юнәлтелгән кайбер педагогик мәсьәләләргә төрле методлар ярдәмендә чишәп була.
2. Мин әлегә методларны үз эшемдә кулланырга теләм һәм кулланырмын.
3. Уен эшчәнлегә баланың күпкырлы үсешенә тәсир итә.

Сезгә киләсе эшләрегездә уңышлар телибез. Игътибарыгыз өчен рәхмәт.

ПРОЕКТ ЭШЛӨРӨ

“Татар халкының милли мирасы”

(Зурлар төркеме балалары өчен проект эше)

Шарипова Энжә Госман кызы

*Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районының
Дөбъяз “Гөлчәчәк” балалар бакчасы
мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе*

Кереш.

Жәмгыятебезнең, милләтебезнең киләчәге яшьләрне тәрбияләүче эти - әниләрдән һәм бездән тора. Татар халкының гасырлар буена тупланып килгән тормыш тәҗрибәсен, дөнъяга карашын, бай традицияләрен, идеалларын яшьләргә эзлекле рәвештә төрле чаралар ярдәмендә житкерә алсак, без бөтендөнъя һәм милли культурага ия булган гражданнар — киләчәгебезгә өмет уятучы шәхесләр тәрбияли алырбыз. Рухи таләпләр тәрбияләүдә кешелек шактый бай тәҗрибә туплаган. Ләкин вакытлар үтү, заманалар үзгәрү, бу таләпләргә үзгәреш кертүгә ихтыяж тудыра.

Проектың актуальлеге.

Бердәм булып, иңне – иңгә куеп,
Күмәкләшеп йөкне тартмасак,
Милләт язмышына битарафлык
Күрсәтүгә аяк атласак,
Кем соң безгә ата – бабаларның
Гореф – гадәтләрен саклашыр?
Татар телен, ата – ана телен
Читтән килеп кемнәр яклашыр?

Хәзерге чорда радио һәм телевидение, урам тәрбиясе балаларның аңына һәм рухына әдәпсезлек үрнәкләрен дә сөңдерә. Алар милләтнең гасырлар буе формалашкан әхлак кагыйдәләрен кире кагалар. Мондый шартларда мәктәпкәчә балалар учреждениеләрендә нәниләрне халкыбызның күркәм аралашу традицияләре нигезендә тәрбияләүгә аеруча зур игътибар бирелергә тиеш. Ана телендә тәрбияләнгән бала гына үз милләтенә, аның теленә һәм гореф – гадәтләренә чын мәгънәсендә ихтирамлы була.

Безнең киләчәк, халыкның алдагы язмышы яшьләрнең бүгенге тәрбиясе белән бәйләнгән. Шуңа күрә яшь буынны максатчан тәрбияләү - аеруча кирәкле эш һәм монда хәл итәсе мәсьәләләр бик күп.

Балаларны халкыбызның күңел бизәкләре белән якыннан таныштыру, нәфис бизәлешенә соклану, эстетик зәвык аша әхлак тәрбиясе бирү – бүгенге көндә дә актуаль булып кала.

Проект эшенең максаты:

-мәктәпкәчә яшьтәге балаларны татар халкының тарихы, мәдәнияте һәм көнкүреше белән таныштыру. Татар халкының гасырлар буена тупланып килгән мирасын, күңел бизәкләренең матурлыгын балаларга житкерү.

Проект эшенең бурычларны:

- балаларның йөрәкләренә мәдәни мирасның бишеген салу.
- мәктәпкәчә яшьтәге балаларны музей дөньясы, үткән елларда халыкларның тарихы, мәдәнияте һәм көнкүреше, татар халык ижаты белән таныштыру.
- халкыбызның рухи хәзинәләре нигезендә балаларның сөйләм телен баету, сәнгатьле сөйләм күнекмәләрен үстерү;
- Татарстанның тарихи үткәненә хөрмәт хисе формалаштыру.
- балаларның күңелендә милли мәдәнияткә мәхәббәт, үз тамырларын, милли чыганакларын аңлаган шәхес тәрбияләү.

Проектта катнашучылар: зурлар төркеме балалары (5-7 яшь), ата-аналар, музыка житекчесе, тәрбияче.

Проектның төре: ижади-эзләнүле, мәгълүмати юнәлештә.

Гамәлгә ашырылу вакыты: 2 ел.

Проект эшчәнлегенең тәмин ителүе:

- күргәзмә һәм дидактик материаллар, проектта куллану өчен татар халкының милли ижаты турында кирәкле материал туплау.
- кул эшләре күргәзмәсе булдыру.
- татар халык аваз ижатын куллану.

Проекттан көтелгән нәтижәләр:

Үз яшенә карап, узган гасыр кешесенең тарихы, мәдәнияте һәм көнкүреше буенча мәгълүматка ия булырга тиешләр.

- балаларның туган телдә дәрәс, матур итеп аралашырга, татар халкының электән сакланып килгән бәйрәмнәрен, йолаларын өйрәнү.
- халык-аваз ижаты белән кызыксыну, аңа хөрмәт белән карау.
- әхлаклылык, әдәплелек кебек сыйфатлар тәрбияләү.

Проектның планы:

1 нче (2024-2025) уку елы (зурлар төркеме)

№	Ай	Тема	Максат, бурычлары	Метод һәм алымнар
1	Сентябрь	Хужабикәдә кунакта	Балаларны татар халкының торагы белән таныштыру. Торакны ничек төзегәннәр: гореф-гадәтләргә кызыксыну, өлкәннәргә карата хөрмәт уяту. Сүзлек эше: өй, бүрәнә, мүк, тәрәзә йөзлекләре. Балаларның сөйләмен татар телендәгә мәкальләр, әйтемнәр белән баету. Үткәнне танып белүгә кызыксыну тәрбияләү.	Балалар бакчасы музеена экскурсия. Хужабикә белән очрашу. Әңгәмә. Өйне карап чыгу. (өй макеты). Тәрбияче аңлатмасы. Сүзлек эше. Уен. “Хужа хатынга кем тизрәк ярдәм итәр” Йомгак ясау.
2	Октябрь	Борынгы әйберләр дөнъясы.	Балаларны музей экспонатлары белән таныштыруны давам итү. Сүзлекне активлаштыру: мич, табагач, кисәү, көянтә, йорт кирәк-яраклары. Хужалыкта моның ничек кулланылганын күз алдына китерү, сөйләм телендә мәкальләр, әйтемнәр, табышмаклар куллану. Халык көнкүреше белән кызыксыну тәрбияләү.	Балалар бакчасы музеена экскурсия. Экспонатларны карау. Тәрбияче аңлатмасы. Сүзлек эше. Уен: “Көянтә белән суны кем тизрәк китерер”. Йомгак ясау.
3	Ноябрь	Озын кичләрдә оста куллар ниләр майтарган?	Үткәндә эш коралларының житен, йон, жепсел эшләнмәләр эшкәртү буенча нинди урын алып торганын балаларга аңлату. Балаларның сүзлек эше: каба, орчык, тарак. Балаларда танып белү сыйфатларын формалаштыру. Балаларны “Өч кыз” әкиятен белән	Балалар бакчасы музеена экскурсия. Хужабикә белән очрашу. Экспонатларны карау. Тәрбияче аңлатмасы. Сүзлек эше. Уен: “Кем тизрәк йомгак чорный” “Өч

			таныштыру. Хезмэт сөючәнлек тәрбияләү.	кыз” әкиятен уку. Йомгак ясау.
4	Декабрь	Эшче куллар ял белми.	Балаларны авыл хужалыгы эшләре өчен эш коралы белән таныштыру. Сүзлек эше: сабан, чалгы, тырма, урак, пычкы, чүкеч. Балаларны “Башак” әкиятен белән таныштырыу. Кызыксынучанлыкны үстерү. Өлкәннәр хезмәтенә хөрмәт тәрбияләү.	Балалар бакчасы музеена экскурсия. Экспонатларны карау. Тәрбияче аңлатмасы. Сүзлек эше. Әкият уку: “Башак”. Хезмэт турындагы мәкаләләр. Йомгак ясау.
5	Гыйнвар	Кул эшләре осталары	Балаларны узган гасыр кул эшләре белән таныштыру. Балаларда үткән тарихка кызыксыну формалаштыру. Сүзлек эше: чигүче, уймак, альяпкыч, ашъяулык, пәрделәр. Балалар фольклоры белән таныштыруны дәвам итү. “Кемдә яулык” уенына өйрәтү. Матурлыкны күрә белү, чигүченең хезмәтенә соклану хисе тәрбияләү.	Балалар бакчасы музеена экскурсия. Сюрприз момент: “Әбием сандыгы” Экспонатларны карау. Тәрбияче аңлатмасы. Уен: “Яулыгың кемдә?”. Йомгак ясау.
6	Февраль	Без элек шулай киенә идек.	Балаларны милли киёмнәр белән таныштыруны дәвам итү. Борынгы замандагы татар киёмнәрен карау. милли костюмның бизәлеше белән танышу. Сүзлек эше: калфак, түбәтәй, камзул, читек. Сөйләм телен үстерерү. Толерантлык тәрбияләрگә.	Балалар бакчасы музеена экскурсия. Сюрприз моменты “Әбием сандыгында төрле киёмнәр” Киём-салымны карау. Уен: «Курчакны дәрес киендер”. “Курчакның ничек киенгән сөйләп бир”.

				Йомгак ясау.
7	Март	Нинди бэйрэм ул – “Нәүрүз?”	Балаларны татар милли бэйрәме “Нәүрүз”: аның тарихы, кайчан уздырылуы, бу бэйрәмдә нинди горейф-гадәтләр үтәлүе белән таныштыру. Балалар сүзлеген баету. Танып-белү белән кызыксынуны үстерү. Татар халкының горейф-гадәтләренә хөрмәт хисе тәрбияләү.	“Нәүрүз” булып киенгән курчак. Тәрбияче аңлатмасы. (ни өчен бүген курчак матур итеп киенгән?) Тәрбияченең бэйрәм турында сөйләве. Яз турында мәкаль-әйтемләр. Жыр: “Яз тормышы”. Уен: “Инеш” Йомгак ясау.
8	Апрель	Чырадан алып электр лампына кадәр.	Балаларны керосин лампы белән таныштыру. Аның ничек эшләвен, элек кешеләрнең электрсыз ничек яшәүләрен күз алдына китерү. Балаларның сүзлек запасын баету: чыра, шәм, керосин лампы, керосин, корым, электр. Балаларда тикшеренү сыйфатын формалаштыру. Кызыксынучанлык тәрбияләү.	Балалар бакчасы музеена экскурсия. Экспонатларны карау. Тәрбияче аңлатмасы. (элек өйне ничек һәм нәрсә ярдәмендә яктыртканнар) Сораулар: -эгәр электр булмаса, нәрсә булыр иде? Уен: "Ян, ян учак". Йомгак ясау.
9	Май	Туган ягыңны ярат һәм аның турында жырла.	“Сабантуй” бэйрәме турында төшенчә бирү: -Сабантуйга бүләкләрне ничек жыялар, -бэйрәмне ничек үткәрәләр, - бэйрәм нәрсәгә багышлап үткәрелә. Балаларда танып-белү эшчәнлеген үстерергә.	Сабантуй турында жыр яңгырый. Тәрбияченең “Сабантуй” бэйрәме турында сөйләве. Иллюстрацияләрен карау. Шигырьләр уку. «Сабантуй» бэйрәмен балалар эти-әниләре

			Татар мәдәнияте белән кызыксыну тәрбияләү.	белән ничек үткәрәләр, шул хакта әңгәмә. Уен: “Капкаллар”, “Түбәтәй”. Йомгак ясау.

2 нче (2025-2026) уку елы (мәктәпкә әзерлек төркеме)

№	Ай	Тема	Максат, бурычлар	Метод һәм алымнар
1.	Сентябрь	Безнең өйгә рәхим итегез.	Борынгы йортлар белән таныштыруны дәвам итү. Балалар сүзлеген баепу: сәке, Ак өйдә, мичтә. Балаларны кунакчылык турындагы мәкальләр һәм әйтемләр белән таныштыру.	Балалар бакчасы музеена экскурсия. Макет: өйнең эчке төзелеше һәм бизәлешен карау. Тәрбияче аңлатмасы. Сүзлек эше. Уен: “Буш урын”. Йомгак ясау.
2.	Октябрь	Ак күлмәкле мич.	Балаларны йортның төзелеше, аның төп истәлекле урыны - Мич белән таныштыруны дәвам итү. Өйдәге мичнең берничә функция үтәгән күз алдына китерү өчен: анда ипи пешергәннәр, кышка азык - төлек әзерләгәннәр, жыләк-жимеш, гөмбә киптергәннәр, дэваланганнар, жылынганнар: мич салу һәм мичченең серләре турында аңлатма бирү. “Йомры икмәк”, “Казлар-аккошлар”, “Чуртан кушуы буенча” кебек рус халык әкиятләрен искә төшереп, балаларга мичнең ни өчен	Балалар бакчасы музеена экскурсия. Мич турындагы табышмак өйрәнү. Тәрбияченең мичнең төзелеше һәм аның билгеләнеше турында сөйләве. “Мич турында нинди әкиятләрдә сөйләнә?” искә төшерү. Сүзлек эше. Йомгак ясау.

			кирәклеген аңлату. Мәкаль әйтемнәр, табышмаклар аркылы балаларның сүзлек запасын баету. Мичче хезмәтенә хөрмәт хисе тәрбияләү.	
3.	Ноябрь	Икмәк – ил байлыгы.	Балаларга әби-бабаларның икмәк үстерүе һәм мичтә ипи пешерү турында белем бирү. Игенченең хезмәт кораллары белән таныштыру. Икмәк турындагы мәкальләр белән танышу, балаларга аңлаешсыз сүзләрнең мәгънәсен аңлату. Яңа сүзләр: чалгы, урак, тегермән, тырма, башак, кисмәк кебек сүзләр хисабына балаларның сүзлек запасын баету. Игенче хезмәтенә хөрмәт хисе тәрбияләү.	Балалар бакчасы музеена экскурсия. Хужабикәнең пешкән икмәк белән каршы алуы. Тәрбияче аңлатмасы: (элеккеге заманда икмәкне ничек үстергәннәр һәм хәзер ничек үстерәләр) Экспонатлар күрсәтү. Икмәк һәм хезмәт турында мәкаль-әйтемнәр. Уен: “Ак калач” Йомгак ясау.
4.	Декабрь	Савыт-сабалар үзләре турында нәрсә сөйләр.	Балаларны көнкүреш әйберләре белән аш бүлмәсе кирәк-яраклары белән таныштыруны дәвам итү. Балаларны татар халык ашлары белән таныштыру. Балаларның сүзлек запасын ашамлык, савыт-саба исемнәре исәбенә киңәйтү: чуен, тоткыч, казан, чүлмәк. Танып-белү эшчәнлеген үстерү. Кем белән янәшә яшисең, мәдәнияткә кызыксыну тәрбияләрگә.	Балалар бакчасы музеена экскурсия. Хужабикә белән очрашу. Ашамлыklar турында әңгәмә. Экспонатларны карау. Тәрбияче аңлатмасы. Сүзлек эше. “Чуен” турында әкият. Йомгак ясау.
5.	Гыйнвар	Әбием	Музейда тәкъдим ителгән	Балалар бакчасы

		сандыгы	хатын-кыз һөнәрләре әйберләре белән таныштыру: чигелгән тастымаллар, сөлгеләр, халык костюмнары, өй бизәкләре. Татар милли баш киёмнәренен, аяк киёмнәренен ничек аталуын искә төшерү. Балаларның белемнәрен киңәйтү. Татар халык кәсепләре турындагы белемнәрен һәм аларны кеше көнкүрешен бизәүдә куллануны ныгыту. Борынгы әйберләргә хөрмәт һәм сакчыл караш тәрбияләү.	музеена экскурсия. Сюрприз моменты: “Әбием сандыгы”. Тәрбияче аңлатмасы. Сүзлек эше. Уен: “Түбәтәй” Йомгак ясау.
6.	Февраль	Тере борынгылык.	Балаларны йорт кирәк-яраклары белән таныштырырга. Балаларның борынгы әйберләр белән кызыксынуын формалаштырырга. Ижади һәм танып белү эшчәнлеген үстерергә. Балаларның сүзлек запасын баептырга: көянтә, тагарак, үтүк, кер юу тактасы, комган. Балаларны фольклор белән таныштыруны дәвам итәргә. Музей экспонатларына сакчыл караш тәрбияләү.	Балалар бакчасы музеена экскурсия. Борынгы әйберләр турында табышмаклар. Тәрбияче аңлатмасы, экспонатлар күрсәтү. Эш: “Хәзерге вакытта бу предметларны нәрсә белән алмаштырганнар?” Сүзлек эше. Мәкаль-әйтемләр. Йомгак ясау.
7	Март	Бәйрәм- “Карга боткасы”	Балаларны «Карга боткасы» татар милли бәйрәме белән таныштыру. татар халкының гореф-гадәтләре, халык календаре турында төшенчә бирерү. Ни өчен элек кешеләр яз көне карабодайны жылы каршы	Бәйрәмне уен аша таныштыру һәм халык ышанулары турында аңлату. Яз, кошлар турында табышмаклар. Әңгәмә үткөрү. Уен:

			алганнарын һәм моның нәрсәгә бәйле булуын күз алдына китерү. Балада татар халкының горейф-гадәтләренә карата кызыксыну уяту. Балаларда толерантлык тәрбияләү	“Мәликә”, “Күрсәт әле үскәнем” Йомгак ясау.
8	Апрель	Хужабикә ярдәмчеләре	Балаларны авыл өендә кич утырулар белән таныштырырга. Утырышларга әзерлек турында күзаллау бирергә (өйне жыештыру һәм бәйрәмчә жыештыру). Балаларны хатын-кызлар һәм ирләр эше белән таныштыру: хатын-кызлар чигү, туку, бәйләү, челтәр эрләү, ирләр каештан чабата, тал чыбыкларынан кәрзин үрү, агачтан савыт-саба кисү. Сүзлек эше: орчык, эрләү, йомгак, уймак. Балаларны фольклор белән таныштыруны, тарихка кызыксыну тәрбияләүне дәвам итү.	Балалар бакчасы музеена экскурсия. Уен моменты: «Утырма» Тәрбияченең кич утырулар турында сөйләве. Эш: Утырмаларда нәрсә белән шөгыйльләнгәннәр? Сүзлек эше. Мәкаль-әйтемләр. Уен: “Йомгакны кем тизрәк чорный?”, “Капкалы” Йомгак ясау.
9	Май	Дуслык һәм туганлык байлыктан да кадерлерәк.	Балаларны татар халкының “Сабантуй” бәйрәме белән таныштыруны дәвам итү. Балаларның халык мәдәнияте традицияләре турында белемнәрен киңәйтү. Халык уеннарында катнашу теләген үстерү. Үз халкың, үзең яшәгән ватаның өчен милли горурлык хисе тәрбияләү.	“Сабантуй” жыры яңгырый. Тәрбияченең “Сабантуй” бәйрәме турында сөйләве. Шигырьләр уку. Уен: “Чүлмәккә сутыгыз”, “Сары яулык”. Йомгак ясау.

Эти-эниләр белән эш:

№	Ай	Тема	Эш төре
1	Сентябрь	Дөббяз урта мәктәбе музейе.	Дөббяз урта мәктәбе музеена экскурсия.
2	Октябрь	Халык традицияләре, аларның гаилә тәрбиясендә роле.	Консультация
3	Ноябрь	Иң яхшы татар милли костюмы	Рәсемнәр конкурсы
4	Декабрь	Бала тормышында бишек жыры	Консультация
5	Гыйнвар	“Гаиләмнең милли мирасы”	Альбом ясау.
6	Февраль	Татар милли бәйрәмнәрен, күңел ачуларын, ялларын уздыру-татар милли мәдәниятенә карата кызыксыну, ярату һәм хөрмәт тәрбияләү шартларының берсе.	Консультация
7	Март	“Нәүрүз”	Бәйрәм
8	Апрель	“Мич котлау” йоласы	Мәктәпкә әзерлек төркемендә белем бирү эшчәнлегенә
9	Май	“Сабантуй”	Бәйрәм

Кулланылган әдәбият

1. Закирова К.В. “Балачак аланы: балалар бакчасы тәрбиячеләре һәм эти-эниләр өчен хрестоматия”, Казан, РИЦ, 2011.
2. Закирова К.В. , Мортазина Л.Р. "Балачак - уйнап көлеп үсәр чак". Казан, 2012.
3. Зарипова З.М., Исаева Р.С. "Үстәрешле уеннар. - Казан, 2013.
4. Закирова К.В. "Уйный-уйный үсәбез". Казан, 2012.

«Гайләдә һәм балалар бакчасында мәктәпкәчә яшьтәге баланың эмоциональ үсеше чарасы буларак, бишек халык традициясе» проекты

Шакирова Гөлнара Нәҗип кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының

“Арча 9 нчы балалар бакчасы” муниципаль

бюджет мәктәпкәчә белем учреждениесе

"Ана жыры-дөньяда иң әһәмиятле жыр; барлык жырларның башы"

Рәсүл Гамзатов

Актуальлеге. Балачак назлы эни куллары һәм йомшак тавышы, тыныч көй яңгырашы һәм тынычландыручы бишек жыры сүзләре белән ассоциацияләнә. Бишек жырының тексты гади, әмма аның интонациясе жылылык һәм кайгырту, аңлау һәм тынычлык белән тулы. Бала очрашкан беренче сүзләр – баланы тынычландырып, бишек жырын жырлаган әнисе сөйләме. Ерак гасырларда иҗат ителгән, буыннан-буынга күчеп килгән бишек жырлары безнең көннәргә кадәр килеп җиткән. Аларда баланың югары кыйммәте раслана, чөнки тулы психик үсеш өчен балага бу дөньяда аның «мин» биләгән урыны — иң яхшысы, аның әнисе — иң яхшысы, ә йорты — иң якын урын икәнлеген раслау мөһим. Бишек жырларында наз, ихлас күңеллелек, күңел тынычлыгы, рухлылык, йомшаклык яңгырый. Алар борчылуны, дулкынлануны бетерә. Бишек-ул бала тирәсен саклаган, явызлык үтеп керүгә юл куймый торган ана куллары.

Бүген бишек жырлары безнең тормышыбыздан югала башлады. Хәзерге әниләр, музыкаль сәләтләре булмавын, сүзләргә белмәвен һәм вакыт кытлыгына сылтап, балаларына бишек жырларын сирәк жырлыйлар. Бик еш, бишек жыры урынына тыныч музыка куялар, яки бала телевизор тавышына йокыга китә. Бүген әниләрнең бик азы гына бишек жырының баланы үстерү һәм аның белән аралашу чарасы буларак мөһимлеген аңлый.

Проблема. “Бишек жыры” темасы буенча төркем балалары белән әңгәмә барышында берничә бала гына йоклар алдыннан әниләргә жырлай дип әйткәнлеген ачыкланды. Шуннан соң мин эти-әниләр арасында анкета үткәрдәм. Анда 17 эни катнашты, алар бирелгән сорауларга җавап бирделәр.

Нәтижәдә 17 % жырлай, сирәк кенә 41% бишек жырлары жырлай, 42% жырламавы ачыкланды. Бу мине ата-аналарны һәм балаларны тәрбия һәм белем бирү мөмкинлекләренең бетмәс чыганагы буларак бишек жырларына җәлеп итү проектын тормышка ашырырга этәрде.

Проектның төре: мәгълүмати-иҗади.

Проектның вакыты: уртача сроклы.

Гамәлгә ашыру вакыты: 2023 елның октябреннән 2023 елның гыйнварына кадәр.

Проектта катнашучылар: “Кояшкай” төркеме балалары, тәрбиячеләр, ата-аналар, музыка мөгаллиме.

Белем өлкәсе: “Социаль-коммуникатив”, “Танып белү”, “Сөйләм үсеше”, “Сәнгати-эстетик”.

Максат: бишек жырлары аша балаларның халык ижатына уңай мөнәсәбәт формалаштыру.

Бурыч:

Белем бирүче:

- балаларны бишек жырларын тоярга һәм аңларга өйрәтү.
- бишек жырларының тарихы, аларның геройлары һәм әсәрләрнең интонация үзенчәлекләре белән таныштырырга.

Үстерүче:

- балаларда әлеге жанрдагы әсәрләрнең образлы эчтәлеген кабул итә белүне үстерү.
- бишек жырларын кабул иткәндә сәнгати-образлы фикерләүне, фантазияне, ижатны үстерергә.

Тәрбия бирүче:

- сөйләм културасын тәрбияләү, ишетә белү, фольклорда чагылган хис һәм кәеф төсмерләрен билгеләү.
- халык ижатына кызыксыну һәм мөхәббәт тәрбияләү.

Проектны гамәлгә ашыру принциплары:

Үстерүче белем бирү принцибы - һәр баланың якындагы үсеш зонасындагы эшчәнлеге;

Проблемалылык принцибы-фикер функцияләрен активлаштыру, танып белү процесслары эшен стимуллаштыру, ижади сәләтләрне үстерү.

Аңлаешлылык принцибы-мәктәпкәчә яшәтгә балаларның реаль акыл мөмкинлекләрен, аларның әзерлек һәм үсеш дәрәжәсен исәпкә алу.

Хезмәттәшлек принцибы-шәхес өстенлегенә юнәлеш бирү, аның үсеше өчен уңай шартлар тудыру.

Индивидуальләштерү принцибы-һәр баланың шәхси потенциалын ачу.

Системалылык принцибы-белем бирү һәм тәрбия юнәлешендәге бурычлар комплексын хәл итү, бу фаразлана торган нәтижәгә ирешергә мөмкинлек бирә.

Көтелгән нәтижә: Бишек жырларын тыңлаганда һәм жырлаганда балаларда эмоциональ ярдәмчеллек чагылышы.

Балаларның уен эшчәнлегендә курчак белән уйнаганда бишек жырларын куллану (курчакларны йокларга яткырып, бишек жырларын көйләп, бишек жырларын жырлаганда олыларның гамәлләренә охшатып, кулларында тирбәтеп).

Бишек жырларының хәзерге тормышта, халык традицияләрен саклауда мөһимлеген аңлау.

Тәрбиячеләрнең бакчада бишек жырларын куллану.

Ата-аналар йоклар алдыннан балаларына бишек жырларын ешпек жырлы башлау.

Төркемдә эмоциональ яктан уңай климатны саклау.

Ата-аналар һәм балалар арасындагы мөнәсәбәтләрне ныгыту.

Проектны гамәлгә ашыру этаплары:

1.Эзерлек этабы.

Максат: - проектның проблемаларын, максатларын һәм темаларын формалаштыру;

- ата-аналарга анкета бирү;
- әдәбият, аудио һәм видео материал сайлау;
- методик әдәбиятны өйрәнү, халык бишек жыры турында шәхси һәм төркем китапханәләрен тулыландыру;
- проект кысаларында тәрбияви - белем бирү эшен планлаштыру;
- методик әдәбиятны өйрәнү;
- балалар өчен пособиеләр эзләү;
- проектны гамәлгә ашыру планын эшләү;
- проектның фаразлана торган нәтижәләрен билгеләү;
- ата-аналарга анкета бирү;
- “Минем беренче жырым” төркем альбомын эзерләү;
- йоклар алдыннан бишек жырларының аудиоязмаларын тыңлау;
- тәрбияченең балалар йоклар алдыннан бишек жырларын жырлавы;
- “Бишек жыры-тормыштагы төп жыр!” проектының фотопрезентациясе.

Максат: - проектны гамәлгә ашыру, балаларда үзенчәлекле белем, күнекмәләр формалаштыру.

2 Проблеманы хәл итү буенча эшчәнлекне гамәлгә ашыру этабы :

Барлык шәхесләр һәм ирекле эшчәнлек мәктәпкәчә яшьтәге балаларда бишек жыры аша туган илгә, татар халык фольклорына мөһабәт тәрбияләргә мөмкинлек бирә; балаларның ижади һәм интеллектуаль сәләтләрен, аларның сөйләм культурасын үстерәләр.

- МБМБУ музееда булу;
- “Минем әнием” әңгәмәсе;
- бу тематика буенча раскраска буяу;
- бишек турында әңгәмә;
- мәкаләләр, мәзәкләр, такмаклар белән таныштыру, аларны ятлау;
- дидактик уеннар – сүз уеннары: “Ягымлы итеп әйт”, “Билгесен тап”, “Гамәл тап”, “Зур – кечкенә” һ. б.
- “Гаилә” бармак гимнастикасы;
- “Татар өе” төркем мини-музее белән уеннар;
- әлеге тематика буенча иллюстрацияләрне карау;

- “Гаилә”, “Кыз-әниләр” сюжетлы-рольле уеннары;
- бишек җырларын драматизацияләү;
- әни турында әңгәмә.
- бишек җырын ятлау һәм җырлау
- аларны театральләштерүдә куллану
- “биләү курчаклары ” ясау
- төрле бишек җырларын тыңлау.
- аз хәрәкәтчәнлек уены “Тәрәзә янында йокы йөри”.

Ата-аналар белән эш:

- Ата-аналарны консультацияләр, әңгәмәләр аша җәлеп итү һәм аларның чараларда катнашуы;
- “Үз кулларым белән ясалган бишек” конкурсы;
- “Иң яхшы әни” конкурсы;
- ата - аналар белән “Йомшак курчак” мастер-классы оештыру;
- “Балам өчен яраткан бишек җыры” җыентыгы;
- Авторлык бишек җыры конкурсы.

3. Гомумиләштерү-нәтиҗә ясау этабы.

Максат: - йомгак ясау;

- проектны тәкъдир итүне оештыру;
- балалар белән «Бишек җырлары» бакчасы җыелышында чыгыш ясау; Нәтиҗә: бишек җырлары балага эмоциональ тәэсир итә, ана белән бала арасында тыгыз бәйләнеш урнаштыра. Асылда бишек җыры балаларга бик якин, алар аның тыныч, ягымлы характерын бик жанлы кабул итәләр. Бишек җырларындагы персонажларның образлары кешеләрнең әйләнә-тирә дөньясы һәм көнкүреше белән бәйләнгән, шуңа күрә аңлаешлы формада балага яшәү нормалары һәм кагыйдәләре ачыла, ата-аналар, башка кешеләр белән үзара мөнәсәбәтләргә мәгънәви карашлар, мөмкин булган куркынычлар турында кисәтүләр формалаша, аңсыз дәрәҗәдә олы тормыш образы салына.

**Татар халкының мәданияте, гореф-гадәт, йолалары аша
балаларга патриотик тәрбия бирү**

Гарипова Люция Фәрит кызы,

Тимериева Гүзәл Әнвәр кызы

Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы

“Әлдермеш” Умырзая” балалар бакчасы мәктәпкәчә белем

бирү муниципаль бюджет учреждениясе

Проектның дәвамлылыгы: озак сроклы (1 ел).

Проектның төре: ижади – эзләнүчән.

Проектның авторлары: тәрбиячеләр: Гарипова Л.Ф., Тимериева Г.Ә.

Проектта катнашучылар: зурлар төркеме балалары (5-7 яшь), тәрбиячеләр, әти-әниләр, мәданият хезмәткәрләре.

“Ватан белән шәхси бәйләнешне сизмичә, ата-бабаларыбызның ничек яшәгәннәрен, ничек яратканнын һәм аны ничек саклаганнын белмичә, патриот булып булмый”.

Кереш сүз.

Баланы патриотик рухта тәрбияләү – катлаулы педагогик процесс Ватан Хисе ул балада гаиләгә, иң якын кешеләргә – әнигә, әби-бабайга мөнәсәбәт белән башлана. Бу тамырлар аны туган йорт һәм якын тирәлек белән бәйли.

Бүгенге көндә безнең алда торган мөһим бурычларның берсе – тормышка эзәр булган, үз Ватанына чын күңелдән бирелгән Кеше, Гражданин һәм Патриот тәрбияләү. Патриот үзенә туган җирен, халкын, милләтен, Ватанын сөюче.

Проектның актуальлеге: татар халкының мәданияте, гореф-гадәт, йолалары белән таныштыру балалар бакчасынан ук башланып китә.

Милләтебезгә карата олы ихтирам хисләре тәрбияләү, туган җиребезнең табигатенә, йортына, туган авылына, халкыбызның тарихына, мәданиятенә, гореф-гадәт, йолаларына, мәхәббәт уяту – патриотик тәрбия бирүнең бер төре булып тора.

Балаларны татар халкының сәнгате, традицияләре белән таныштыру балаларны рухи яктан баета, үзенә милләткә өчен горурлану хисләре тәрбияли, аның тарихына, мәданиятенә кызыксыну уята. Халык йолаларын, гореф-гадәтләрен өйрәнү, аларны саклау, Ватаныбызга карата мәхәббәт хисләре тәрбияләүдә этәргеч көч булып тора. Балаларны халкыбызның күңел

жәүһәрләре, күнел бизәкләре белән якыннанрак таныштыру, традицияләргә карата кызыксыну уяту, эстетик зәвык аша әхлак тәрбиясе бирү – бүгенге көндә бик актуаль булып тора.

Проектның максаты:

- балаларны татар халкының горәф-гадәт, йолалары белән таныштыру;
- балаларны татар халкының мәдәниятенә тарту;
- татар халкының милли киёмнәре белән таныштыру;
- Татарстанның купмилләтле республика булуын аңлату, милләтләр арасында дуслык хисе тәрбияләү;
- ата-аналар белән берлектә әби-бабаларыбызның борынгы мирасы турында сөйләү.

Проектның бурычлары:

балалар өчен:

- татар халкының мәдәниятенә, горәф-гадәт, йолаларына, уеннарына кызыксыну уяту;
- Ватаныбызга – авылыбызга, йортыбызга, туган җиребезгә, гаиләбезгә ярату хисләре тәрбияләү;
- балаларны халык авыз иҗаты: әкиятләр, табышмаклар,мәкальләр, сынамышлар белән таныштыру;
- горәф-гадәт, йолалар, бәйрәмнәр төрле милләт халыкларын якынайта, берләштерә торган чара икәннән төшендерү.

педагоглар һәм мәдәният хезмәткәрләре өчен:

- проект барышында татар халкының мәдәнияте, горәф-гадәт,йолалары белән балаларны таныштыру; балаларның танып белү, сөйләм үстәү активлыгын арттыру өчен төрле шартлар тудыру;
- балаларны татар халкының мәдәнияте, горәф-гадәт, йолалары белән таныштыру буенча ата-аналарга методик тәҗдимнәр ясау;
- “Кул эшләре һәр чараның бизәге”дигән күргәзмә оештыру;
- “Әбиемнең чәйләре” дигән бәйрәм оештыру;
- “Туган ягым чишмәләре”нә сәяхәт ясау.

ата-аналар өчен:

- проект чараларын оештыруда ярдәм итү;
- “Халкыбызның күнел жәүһәрләре” күргәзмәсен оештыру;
- “Нәсел агачы”(шәжәрә) төзеп килергә өндәү;

Проектны тормышка ашыруда көтелгән нәтиҗәләр:

- татар халкының мәдәнияте, горәф-гадәт, йолалары турында күзаллауларын формалаштыру;
- балалар белән татар халык авыз иҗатын өйрәнү;

- төрле мәдәни чаралар, бәйрәмнәр, уеннар аша балаларның күзәтүләрен барлау һәм активлаштыру;
- балаларны татар халкының мәдәниятенә, гореф-гадәт, йолаларына зур ихтирам, ярату белән карарга өйрәтү.
- башка милләт кешеләренә, яшәтешләренә һәм өлкәннәргә карата толерант мөнәсәбәт формалаштыру;
- балаларда рухи-әхлакый сыйфатларны үстерү.

Проектның этаплары:

1. Әзерлек этабы (түбәндәге чараларны үз эченә алган мәгълумати- эзләнү):

- әдәбият эзләнү;
- халык авыз ижаты әсәрләр, такмаklar, жырлар сайлау;
- Ватан(авыл, шәһәр) әңгәмәләр;
- татар халык уеннары картотекасын төзү;
- татар халкының яратып үткәрелә торган бәйрәмнәрен барлау.

2. Төп этап:

Балалар белән эшчәнлек:

- туган авылның истәлекле урыннарына (мәктәп музее, чышмә буйларына) сәяхәт;
- татар халык авыз ижатына кагылышлы такмаklar, сынамышлар, мәкальләр, әйтемләр өйрәнү;
- татар халык уеннарын уйнау.

Тәрбиячеләр, мәдәният хезмәткәрләре белән эш:

- бакчабыздагы музейны тарихи истәлекле экспонатлар белән туплау, баепу;
- балаларны бакчадагы музей белән таныштыру;
- бакчабызга Ватаныбызны саклаучы ир-егетләребезне кунакка чакыру, балалар белән әңгәмә үткәрү;
- мәдәният хезмәткәрләре белән тыгыз элемтәдә торуп, мәдәни чаралар үткәрү.

Ата-аналар белән эш:

- күргәзмәләр оештыру;
- күңел ачу чараларында актив катнаштыру теләге булдыру;
- чаралар өчен кирәкле атрибутлар ясау(костюмнар, кирәк-яраklar, тегү, булдыру).

3. Йомгаклау этабы.

- эти-әниләр булышлыгы белән “Гаилә кыйммәтләре” дигән күргәзмә оештыру;
- проектның презентациясен төзү;
- проектның эш нәтижеләрен гомумиләштерү, проектны анализлау.

Проектны тормышка ашыруда эшләнелгән эшләр:

1. Татар халык уеннары:

“Миңлебай

“Яшерәм яулык”

“Капкалы”

“Йөзек салыш”

“Парлашу”

“Кәрия – Зәкәрия”

2. Белем бирү өлкәләре:

Танып белү.

-музейда кунакта;

-солдат абыйлар бездә кунакта;

-татар һәм башка милләт халкына кагылышлы альбомнар карау;

-аларның тарихы, мәдәнияте, гореф-гадәт, йолалары белән танышу.

Сөйләм үстерү.

-әңгәмәләр;

-эшчәнлек;

- бәйрәм иртәләре, күңел ачулар.

Матур әдәбият белән таныштыру.

-такмаklar, жырлар, әйтемнәр, санамышлар;

-татар халкының Бөек шагыйре Тукай ижаты;

- бәйрәмгә кагылышлы шигырьләр, жырлар.

Нәфасәти тәрбия:

-татар бизәкләре кулланып калфак, алъяпкыч, читек бизәү;

-рәсем ясау;

- “Оста куллар” түгәрәге(тозлы камырдан әвәләү).

Көтелгән нәтижәләр:

-балаларда әхлакый-патриотик хисләр; милли үзәк; халык мәдәнияте турындагы белемнәр формалашты;

-татар халкының гореф-гадәт, йолаларына, бәйрәмнәренә карата зур кызыксыну артты;

- фидерләү активлыгы, ижади сәләт, үзара аралашу күнекмәләре үстерелде;

- бер-берләре арасында дустанә мөнәсәбәт булдырылды;

-башкарылган эш нәтижәсендә перспектив тематик план төзелде;

- шушы темага кагылышлы бэйрәм сценарийлары төзелде һәм татар халык уеннары картотекасы булдырылды.

- ата-аналар һәм мәдәният хезмәткәрләре белән тыгыз элемәтәдә эшләр башкарылды.

Файдаланылган әдәбият:

1. К.В. Закирова “Уйный-уйный үсәбез”.Казан, “Мәгариф”нәшрияты, 2005
2. К.В. Закирова “Балачак аланы” Казан, РИЦ нәшрияты, 2011
3. К.В.Закирова , Г.Р,Мортазина “Балачак – уйнап-көлеп үсәр чак”Казан, 2012
4. З.М. Зарипова, Р.С. Исаева .Устерелешле уеннар. Методик кулланма Казан,

“Музей – тәрбия учагы”

Югары квалификацияле категорияле музыка әһтәкчесе:

Васильева ИлһамияТәһир кызы

*Татарстан Республикасы Балтач муниципаль районы
муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе*

“Катнаш төрдәге Карадуган балалар бакчасы”

Кереш

Чын татар төбәге буларак, балаларыбызның милли йөзен саклап калу, гореф – гадәтләребезне, йолаларыбызны кире кайтару, милли телебезгә ихтирамлы мөнәсәбәт булдыру, балаларыбызны әхлаклы, иманлы, сәламәт, хезмәт сөючән итеп тәрбияләүдә халык талантларының осталыгын һәм гаиләләрдә халкыбызның асыл сыйфатларын күрсәтүне максат итеп куйдык. Һәр бала үз гаиләсенен, туган теленен тарихын белергә, хезмәтне яратырга, шуның аша халыкка якынаерга тиеш. Халыкның, яшә буынның рухи байлыгын саклауда музейларның әһәмияте бик зур. Алар, матди һәм рухи мирасыбыз булу белән беррәттән, укыту–тәрбия эшендә дә зур ярдәм итә. Без бу мәсьәләне чишү чараларын билгеләдек һәм балалар бакчасында музей оештыруны кулай дип уйладык. 2016 нчы елның 22 апрелендә Татарстан Республикасы һәм Мәгариф Министрлыгы тарафыннан 778 нче номерлы музей танымлыгы бирелде. 2019 нчы елдан музей киңәйтеләп “Балачак иле” исеме астында эшен

дәвам итә. Музей эшчәнлегенә беренче юнәлеш – авылда яшәгән әби – бабаларыбызның борынгы тормыш – көнкүрешен өйрәнү. Икенче юнәлеш – уенчылар тарихы, өченче юнәлеш – милли курчаклар. Музейда милли киёмнәр, борынгы уеннар тупланган милли уеннар җыентыклары, татар халкының көнкүреш әйберләре, нәсел тамгалары, шәжәрәләр, сәнгатьлә чигү, тегү экспозицияләре тупланды.

Музей эшчәнлегенә максаты бер, ул да булса, халкыбызның бай тарихын, мәданиятен, гореф-гадәтләрен, йолаларын өйрәнү аша балаларны рухи яктан бай, ижади сәләтле, югары мәданиятле камил шәхес итеп тәрбияләү. Балалар бакчасында музей булдыру идеясе – балалар һәм ата - аналары белән эшләнүнең яңа формасы. Үсеш мөхитенә мөһим элементларын булдыруда катнашучылар булып балалар һәм ата-аналар тора. Бу эштә мәктәпкәчә яшьтәге балаларның музейда мөстәкыйль эшчәнлегә аерым урын алып тора. Федераль дәүләт белем бирү стандартлары кысаларында өлкәләр буенча белем бирү бурычларын хәл итү өлкәләре тарафыннан төрле балалар эшчәнлеген оештыру аша күздә тотыла. Белем бирү өлкәләренә интеграциясе принцибы нигезендә музей эше уен, танып - белү, коммуникатив, продуктив балалар эшчәнлеген оештыруга юнәлдерелгән.

Музей эшчәнлегенә буенча проект эше булдыруның өстенлекләре:

- Музейның балалар бакчасында урнашуы
- Экспонатларга кул белән кагылырга мөмкин булуы
- Балаларның иҗат итүе

Музей эшчәнлегенә оештыруның төп принциплары:

- Интеграция
- Эшчәнлек һәм интерактивлык
- Партнерлык
- Мәданият
- Милли төбәк компоненты

Проект эшчәнлегендә балалар белән эшләнүнең төрләре:

- Әңгәмәләр
- Музей кунаклары белән очрашулар
- Фольклор һәм тематик бәйрәмнәр
- Тегү – чигү сәнгате, калфак бизәү буенча өстәмә эшчәнлекләр
- Нәсел тамгаларын, шәжәрәләренә барлау буенча эшчәнлекләр

Проектның төре: гамәли юнәлешле.

Проектның максаты:

Тарихи, әдәби һәм мәдәни мирасыбызны киләчәк буыннарга тапшыруда музейларның әһәмиятен күрсәтү.

Проектның бурычлары:

1. Халкыбызның хэзинэләренә карата сакчыллык-пөхтәлек тәрбияләү.
2. Халкыбызның гореф–гадәтләрен, йолаларын, буыннан-буынга күчеп килгән гүзәл сыйфатларын саклау һәм үстерү.
3. Борынгы заманнан безгә кадәр сакланып килгән матурлыкны күрә белергә, әби-бабайларыбызның эшләрен дәвам итүчеләр итеп тоярга өйрәтү

Проектның актуальлеге

Мәдәниятебезне өйрәнү бүгенге көндә аеруча зур әһәмияткә ия, чөнки заманча шартларда гореф-гадәтләр без юкка чыгып бара. Ә борынгыдан килгән традицияләр безне саклап калу, өйрәнү фәнни яктан гына түгел, гамәли яктан, халкыбызны эстетик тәрбияләү жәһәттен дә мөһим санала. Хәзерге заманда компьютерлар һәм информация технологияләре киң таралуга һәм аларның күп кенә уңай сыйфатлары булуга да карамастан, балаларны аның тарихи юлын күрсәткән кыйммәтләрдән, мәдәни байлыклардан читләтәләр, хәтта аералар да. Шуңа күрә музейлар балаларның игътибарын шушы чын кыйммәт һәм байлыкларга юнәлтү, аларны саклау һәм үстерү кирәклеген искәртү чарасы булып торалар. Музейлар туган як тарихын, мәдәниәтен өйрәнүдә чын мәгънәсендә методик үзәк булып тора. Алар халкыбызның мирасын кадерләп саклау белән беррәттән, яшьләрне, балаларны туган якның күркәм традицияләре үрнәгендә тәрбияләргә ярдәм итә.

“Балачак иле” музей өч өлештән тора. Беренче өлешә әби-бабайларыбыздан калган борынгы читекләр, савыт-сабалар, бишекләр. Бу өлештә борынгы әби-бабайларның өе сүрәтләнгән. Шулай ук чорны чагылдырган җиһазлар тупланган.

Икенче өлешә - борынгы уенчылар. Борынгы уенчыларның ниндиләр генә юк! Бала үз куллары белән тотып карый, үзенә кызык уенчык белән таныша ала.

Музейның өченче өлешә - курчаклар. Курчаклар төрле материаллардан ясалган - агач, чүпрәк, балавыз һ.б.

Музейда 1748 елның иң борынгы калфагы сакланып килә. Шулай ук чилелгән, төрле итеп бизәлгән калфаклар да тупланган. Балалар бакчасында балаларга милли тәрбия максатыннан, балалар, әниләр белән берлектә түбәтәй - калфак тегеп бизәү эше дә оештырылды. Балалар бакчадан чыгып киткәнчә түбәтәй - калфакларын саклап, бәйрәмнәрдә кияләр.

Музей эшчәнлегенә программа буенча алып барыла. Тупланган җиһазларны ничек итеп балаларга тәкъдим итә алабыз соң? Борынгы уеннар кергән җыентыклар булдырылды һәм шулай ук уеннар балалар белән берлектә уйнала.

Биредә балалар бакчасының 42 еллык тарихы булган уенчылар һәм төрле милләт курчаклары, әби-бабаларыбыз уйнап үскән уенчылар, аларның яшәшән күрсәткән экспонатлар тупланган. Әлеге музей балалар өчен зур хәзинә булып тора.

Балалар бакчасының 42 еллык шәжәрәсе булдырылды. Шәжәрәдә бакчада эшләгән барлык хезмәткәрләр билгеләнеп һәр чыгарылыш балаларының исемлеге, бастырылган методик әсбаплар, ирешкән уңышлар тулыландырылып барыла. Шул шәжәрә эшен дәвам итеп бакчабызда тәрбияләнүче балаларның нәсел агачлары тупланып балалар белән өйрәнелә.

Бүгенге көндә бала тормышында балалар бакчасының роле үзгә. Балалар бакчасы – ул гаиләдән тыш, баланың шәхес булып үсешендә югары уку йорты булып санала һәм анда тудырылган уңай шартлар һәр яклап аның үсешенә зур йогынты ясый.

Бакчаның йөзен тудыруга күп көч таләп ителә, төрле юнәлештә эш алып барыла. Ин беренче чиратта балалар бакчасының йөзен булдыруда эш алымы дүрт төп төркемгә бүленде:

1. Балалар бакчасында тәрбияләнүчеләр.
2. Өти – әниләр.
3. Массакүләм мәгълүмат чаралары.
4. Балалар бакчасының коллективы.

Проектта катнашучылар:

Тәрбиячеләр, балалар бакчасы хезмәткәрләре, балалар, ата - аналар, әби-бабайлар.

Көтелгән нәтижә:

- Балаларны рухи яктан бай, милли тамырларын аңлаучы шәхес итеп тормышка әзерләү.
- Балаларның татар халкының мәдәнияте, традицияләре турында күзаллауларын баету.
- Татар халкының электән килгән кул эшләренә өйрәтү.
- Ата-аналар белән балалар бакчасы арасында хезмәттәшлекне киңәйтү.

Проектның календарь планы

№	Үткәрелгән чара	Чараның кыскача эчтәлегә	Җаваплы	Вакыт
1. Әзерлек этабы				
1	Проблемаларны ачыклау, норматив базаны булдыру	Норматив документларны өйрәнү һәм сайлап алу	Мөдир, өлкән тәрбияче	Сентябрь
2	Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре практикасына музей педагогикасын кертү мөмкинлеген өйрәнү	Проектны эшләү буенча ижади төркем формалаштыру	Мөдир, өлкән тәрбияче	Октябрь
3	Музей оештыру турында ата-аналар җыелышында чыгыш ясау	Консультация «Музейның тәрбия эшендә тоткан роле»	Мөдир, өлкән тәрбияче	Октябрь

4	Себер тракты тарихы һәм Муса Жәлил музеена экскурсия	Музей эшчәнлеге белән танышу	Мөдир, өлкән тәрбияче, төркем тәрбиячеләре	Октябрь
5	Музейга экспонатлар туплау	Музейны жиһазландыру өчен экспонатлар эзләү буенча эш	Мөдир, өлкән тәрбияче, төркем тәрбиячеләре	Ел давамында
2. Проектның төп өлеше буенча эшләү				
1	Музейга экскурсия. Музейдагы экспонатлар белән таныштыру	Борынгы әби- бабайларның көнкүреше, хужалык әйберләре белән танышу	Мөдир, өлкән тәрбияче, төркем тәрбиячеләре	Ел давамында
2	“Онытылып бара торган экспонатлар”	Район мәгариф бүлегенә житәкчесе белән очрашу	Мөдир, өлкән тәрбияче, төркем тәрбиячеләре	Сентябрь
3	“Халкымның онытылган уеннары, уенчылары” “Милли курчаклар”	Тәрбиячеләр белән борынгы милли уеннарны жыентыкка туплау. Балалар белән уйнау. Борынгы курчаклар белән танышу	Мөдир, өлкән тәрбияче, төркем тәрбиячеләре	Октябрь Ел давамында
4	“Бәллүр бишәкләр”	Бишәкләр тарихы, аларның төрләре, бишәк җырлары белән танышу. “Бишәк җырлары” музыкаль бәйгесенә - кичә	Өлкән тәрбияче, төркем тәрбиячеләре, музыка житәкчесе	Ноябрь
5	“Калфакларда милләт тарихы”	Халкыбызның милли бизәкләрен өйрәнү, сөйләшкәннәр белән калфак бизәү. “Әбидә кунакта” фольклор бәйрәме	Өлкән тәрбияче, төркем тәрбиячеләре, музыка житәкчесе	Ноябрь

6	“Шәжәрә – безнең тамырлар”	Нәсел агачын барлау, өйрәнү. Себер тракты тарихы һәм Муса Жәлил музей директоры белән очрашу.	Мөдир, өлкән тәрбияче, төркем тәрбиячеләре	Декабрь
7	“Нәсел тамгаңны беләсеңме?”	Әти – әниләр белән әңгәмә. Район архив бүлеге җитәкчесе белән очрашу.	Мөдир, өлкән тәрбияче, төркем тәрбиячеләре	Январь
8	“Кул эшләре иленә сәяхәт”	Халык һөнәрләре белән таныштыру. Чигелгән эшләнмәләргә, матурлыкка, мэхәббәт тәрбияләү. Балаларны кызыксындыру, чигәргә теләк уяту. Җеп һәм энә төрләре, материаллар, инструментлар һәм аларның чигү өчен тукумалар белән таныштыру. Материалларның үзлекләре турында белемнәрне ныгыту. Оста куллы үрнәк гаиләләренең шәхси тәҗрибәсен исәпкә алу һәм алар белән таныштыру.	Өлкән тәрбияче, төркем тәрбиячеләре	Январь
9	“Кулъяулык чигү”	Энә белән эшләргә, саплагач җепне төйнәргә өйрәнү.	Өлкән тәрбияче, төркем тәрбиячеләре	Февраль
10	“Тылсымлы энә”	Ике тишәклә төймә тагарга өйрәнү. Тегү машинасында эшләү алымнарына өйрәнү.	Өлкән тәрбияче, төркем тәрбиячеләре	Март

11	Гаилә белән бергәләп музейны җиһазландыруда булышуны дәвам итү	Музейга экспонатлар туплауга җәлеп итү.	Мөдир, өлкән тәрбияче, төркем тәрбиячеләре	Ел дәвамында
3. Йомгаклау этабы				
12	“Музей – тәрбия учагы” “Күнелләрдә халкым бизәкләре”	18 май – Халыкара музейлар көне уңаеннан эти – эниләр конференциясе. Кул эшләре күргәзмәсе.	Мөдир, өлкән тәрбияче, төркем тәрбиячеләре, музыка җитәкчесе	Май

Милли ашлар табын түрендә

Гафурова Рафия Ансар кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы «Наласа гомуми үсеш бирү төрендәге «Балачак» балалар бакчасы» муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе

I. Кереш. Милли ашларның үзенчәлеге.

Татар халкы бик борынгыдан ук аш-су эзерләргә оста булган, тәмле ризыклар пешергән. Милли ашларның үзенчәлеге халыкның тормыш рәвешенә бәйлә булган. Татар халкы үз милли ашлары белән бик бай һәм бөтен дөньяга үз ризыклары белән мәшһүр. Татар аш-су осталары бик күп төрле ашамлыklar уйлап тапканнар. Без моны төрле сайтларны һәм әдәбиятны өйрәнү барышында ачыkladык. Бер үк төрле ризыклар төрле-төрле рецептлар буенча эзерләнә, үзенчәлекле ризыклар барлыкка килә. Алар барысы да милли ашларның кулланылышын арттырырга ярдәм итәләр. Болар “Милли ашлар” темасының актуальлеген билгели. Интернет челтәрендә дә, әдәбиятта да әлеге тема тулысынча яктыртылмаган, чөнки һәр төбәктә һәм хәтта һәр гаиләдә бер үк исемле ризыклар төрле рецептлар белән эзерләнәләр.

Эзләнү-тикшеренү эшенең объекты: камыр ашлары.

Эзләнү - тикшерү эшенең максаты: татар халкының милли ашлары белән танышу, өйрәнү, үзенчәлекләрен табу; милли ризыкларның халыкларны берләштерү чарасы буларак хезмәт итүен ачыклау.

Эзләнү - тикшерү эшенең төп бурычы: татар милли ашларының төрле милләт халыкларын якынайта һәм берләштерә торган чара икәнен дәлилләү.

Кулланылган методлар: фәнни, әдәби һәм матбугат материаллары белән эшләү; өлешчә эзләнүле метод.

Эш өч өлештән тора: кереш, төп, йомгаклау. Кереш өлештә теманың актуальлеген күрсәтә, максат һәм бурычлар билгеләнде, кулланылган методлар күрсәтә. Төп өлештә балалар белән эшчәнлек, балалар бакчасы хезмәткәрләре һәм ата-аналар ярдәме белән оештырылган эшчәнлек турында язылды.

Татар гаиләләрендә милли ризыкларның кулланылышы буенча уздырылган тикшеренүләр дә төп өлештә урын алды. Йомгаклау өлешендә эзләнү-тикшеренү эшенең нәтижәсе ясалды.

II. Төп өлеш : Безнең тикшеренүләр

Тәрбияче белән балаларның бердәм эшчәнлеген:

1. Татар халык ашлары альбомын карау, исемнәрен истә калдыру (бәлеш, өчпочмак, кыстыбый, чәк-чәк, гөбәдия, кош теле, коймак).
2. Милли ризыклар турында шигырьләр уку, табышмаклар, санамышлар, уеннар, әйтемнәр, җырлар өйрәнү.
3. Балалар белән әңгәмә. Тема: «Минем беренче хезмәт җимешем» (әниләре белән бер милли ризыкны пешереп карау теләген ачыклау).
4. 19 нчы декабрь көнне, балалар бакчасы мөдирләрен кунакка чакырып, районкүләм «Милли ашлар табын түрәсе» темасына семинар уздыру.

Балалар, балалар бакчасы хезмәткәрләре, тәрбиячеләр белән эшчәнлек:

1. Ашханә бүлмәсенә сәяхәт. Пешекчеләр хезмәтен, аш-су җиһазларын читтән күзәтү.
2. Пешекче белән сөйләшү, сөйләшү вакытында пешерү күнекмәләре, куркынычсызлык кагыйдәләре белән танышу.
 - пычак белән сак эш итәргә;
 - янып торган плитәгә якин килмәскә;
 - кайнар эйберләргә бияләй белән тотарга;
 - электр приборларына юеш кул белән тотынмаска.
3. Аш бүлмәсендә пешергәндә, куркынычсызлык кагыйдәләрен истә тоту һәм үтәү турында тәрбиячеләргә аңлату.

4. Әдәплелек кагыйдәләрен үтәү.

- ашау алдыннан кулларны сабын белән юарга;
- ашаганда өстәл артында тыныч утырырга;
- авыздагы ризыкны йотып бетермичә, өстәл артыннан кузгалмаска;
- табын артына башта олыларны утыртырга;
- ризык капкан килеш сөйләшмәскә;
- ашап туйгач рәхмәт әйтеп китәргә.

Ата-аналар белән бердәм эшчәнлек:

1) «Милли ризыклар» темасына рефератлар һәм кул эшләре күргәзмәсе оештыру.

2) Балалар белән әниләрнең өйдә яраткан милли камыр ризыгы пешерүе

2) Ата-аналар өчен анкета

- Сез нинди татар халык ашларын беләсез?
- Сез өйдә нинди милли камыр ашлары эзерлисез?
- Сезнең балалар нинди милли камыр ризыклары ярата?
- Тиз эзерләнгән торган нинди милли ризык беләсез?
- Милли ризыклар пешергәндә балаларыгыз сезгә булышамы?

3. Көтелгән нәтижәләр:

1) Балалар милли камыр ашлары турында күбрәк белделәр.

2) Милли ризыкларны әниләре белән ясап, пешереп карадылар, аның эчлегә белән таныштылар.

3) Пешекче хезмәтенә ихтирам хисе туды.

4) Балаларда үз хезмәтенә нәтижәсен күреп, горурлану хисе уялды.

5) Балалар ризыкка хөрмәт белән карарга, үз-үзгә хезмәт күрсәтү күнекмәләренә өйрәнделәр.

6) Ата-аналарда балалар бакчасы хезмәткәрләре белән уңай мөнәсәбәтләрне давам итү теләге артты.

III. Йомгаклау:

Татар ашлары күптөрле. Татар ашларын татарлар гына түгел, башка милләتلәр дә яратып ашыйлар. Аш эзерләүдә кулланылучы продуктларның күптөрле булуы татар милли ашларының үзенчәлегә булып тора. Татарларда ит, бәрәңгә, йомырка, ярма, он ризыклары, бал бик күп кулланыла. Тикшерү вакытында милли ризыклардан бавырсақ, гөбәдия, бәләш, пәрәмәч, чәк-чәк, коймак кебек ризыкларның күп кулланылуын ачыкладык. Эшебездә төп тикшеренү объекты булып камыр ашлары булды. Аларны ачыклау өчен без куелган максат буенча милли камыр ашларын өйрәндек, үзенчәлекләрен таптык; милли ризыкларның халыкларны берләштерү чарасы буларак хезмәт итүен ачыкладык. Татар милли ашлары төрле милләт халыкларын якынайта һәм берләштерә торган чара икәннә төшендек. Эш барышында

фәнни, әдәби һәм матбугат материаллары белән эшләдек, өлешчә эзләнүле методы кулландык. Татар милли ашлары өйрәнү өчен бай чыганақлардан санала. Моңы өйрәнүне дәвам итәргә кирәк.

Кулланылган әдәбият:

1. Гаиләдә, балалар бакчаларында әдәплелек тәрбияләү программасы: Ата-аналар һәм балалар бакчасы тәрбиячеләре өчен. – Казан: Мәгариф, 2005.
2. Әхлак нигезе – матур гадәт (Гаиләдә һәм балалар бакчасында әдәп-әхлак тәрбияләү): Методик кулланма / , Р. Ә. Кадырова. – Казан: Мәгариф, 2004.
3. Иң матур сүз: Ата-аналар һәм балалар бакчасы тәрбиячеләре өчен хрестоматия. – Казан: Мәгариф, 2000.
4. Балалар фольклоры / Төз. Н. Исәнбәт. – Казан: Татар. кит. нәшр., 1984.
5. Татар халык ашлары. Казан: Татарстан китап нәшрияты, 1987.
6. Татарская кулинария. Ульяновский дом печати. 2002.
7. Мәктәпкәчә тәрбия: Балаларны милли-мәдәни рухта тәрбияләү / Төзүчесе . Фәнни редактор . – Казан: РИЦ “Школа”, 2000.

Милли хәзинәләр студиясе

Нотфуллина Ландыш Миннулла кызы

Муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе

Алабуга муниципаль районының гомуми үсеш төрөндәге

32 нче «Садко» балалар бакчасы

«Милли белем һәм тәрбия бирүче хәзинәләр студиясе» инновацион мәйданчыгы ул – балалар Татарстан Республикасының шәһәрләрендә яшәүче төрле халыкларның мәдәнияте һәм көнкүреше белән таныша торган территория.

Проектның кыскача тасвирламасы.

Безнең балалар бакчасы базасында проект кысаларында, инновацион мәйданчык оештыру планлаштырыла, анда һәр бала, теләсә кайсы милләт вәкиле, үзе теләгән милли колоритлы продукт булдыруда катнаша алачак. Проект балалар, педагоглар, шулай ук ата-аналар катнашында танып-белүгә юнәлтелгән, үстерелешле һәм этномәдәни чаралар комплексын үз эченә ала:

- туган телдә шигырьләр, мәкальләр, табышмаклар, санамышлар, халык уеннары, жырлар, диалоглар, бишек жырлары өйрәнү;
- татар, рус, мари, чуаш, башкорт, әзербайжан һәм башка милләтләрнең милли орнаментлары белән театральләштерелгән тамашалар өчен персонажлар һәм декорацияләр әзерләү.
- тамашалар өчен милли колоритлы музыкаль композицияләр сайлау;
- тамашачыга үз спектакльләрен тәкъдим итү.

Проект кысаларында инновацион майданчыкта көндәлек режим кысаларында атнага ике тапкыр эшчәнлек үткәрү планлаштырыла. Балалар студиясенең булуы Татарстан Республикасы территориясендә яшәүче халыкларның телләрен өйрәнүне оештыру өчен шартлар тудыруны тәмин итәчәк, шул исәптән белем бирү оешмасының матди-техник базасын ныгытачак. Студиянең урнашуы балалар бакчасы территориясендә күздә тотыла. Моның өчен кирәкле шартлар бар: туган тел кабинетындагы буш майдан балалар студиясен кирәкле материаллар, шулай ук өстәмә элементлар белән жиһазларга мөмкинлек бирә.

Проектның максатлары һәм бурычлары.

Максат: Татарстан Республикасы территориясендә яшәүче халыкларның телен, тарихын, гореф-гадәтләрен һәм мәдәниятен саклау һәм үстерү буенча мәктәпкәчә белем бирү учреждениесендә чаралар оештыру өчен шартлар тудыру.

Бурычлар:

- туган телне өйрәнүгә, үз продуктыңны (спектакльне) булдырганда баланы рухи яктан эмоциональ, гармонияле шәхес итеп үстерүгә юнәлдерелгән педагогик процессны яңарту ;
- Татарстан Республикасы территориясендә яшәүче халыкларның мәдәнияте һәм гореф-гадәтләре турында балаларның күзаллауларын киңәйтү;
- Татарстан Республикасы территориясендә яшәүче татар, рус һәм башка халыкларның бай мәдәни, рухи һәм тел традицияләрен популярлаштыру;
- үз спектакльләрен булдыру аша татар, рус һәм башка халыкларның милли мәдәниятен, гореф-гадәтләрен, торгызу, саклау һәм үстерүгә ярдәм итү.

Проектның инновацион әһәмиятен нигезләү.

Хәзерге вакытта Татарстан Республикасында Россия җәмгыятең нигезе буларак, традицион рухи-әхлакый кыйммәтләрне саклау, гомумроссия гражданлыгын һәм Татарстанга тәңгәллеген ныгыту бик мөһим бурыч булып тора. Һәр халыкның үзенчәлеге аның теленнән башлана. Туган тел бәйләүче чылбыр буларак теләсә кайсы халык вәкилләренә үз-үзләрен һәм мәдәниятләрен саклап калырга ярдәм итә. Һәр тел, кемнеке булуга карамастан, күп санлы милләт, яки аз санлы халыкныкымы — ул хәзинә, һәм без аны сакларга тиеш. Шуңа күрә туган телне саклау һәм үстерү кебек проблеманы читләтеп үтеп булмый.

Татарстан Республикасы – күпмилләтле территория. Бүгенге көн яшьләре туган телдә аз сөйли, үз халкының күренекле вәкилләрен һәм көндәлек гореф-гадәтләрен атый, мәдәни казанышлары турында сөйли алмый. Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә туган телне өйрәнү, кагыйдә буларак, традицион формада уза. Әмма, проблема шунда ки, замана балалары телевизор карау һәм компьютер яки телефондагы уеннарга күп вакыт сарыф итәләр. Шуңа күрә хәзерге вакытта балалар белән белем бирү һәм тәрбия эшен оештыруда традицион булмаган алымнарны куллану зарур. Бу проблеманы хәл итү өчен мәктәпкәчә белем бирү учреждениесендә милли колоритлы продуктлар эзерләүче студия оештыру булышчак.

Үз продуктыңны булдыруның төп кыйммәте, барыннан да элек, балаларның комплекслы үсеше: ижади һәм коммуникатив сәләтләрен үстерү, онытылган технологияләргә үзләштерү. Моңа ихтыяж бар һәм ул актуаль. Ә кечкенә бөртекләрдән башлап, милли колоритлы үз спектакльләребезне булдыруга жәлеп итү балаларга Татарстан Республикасы территориясендә яшәүче халыкларның туган телләрен, гореф-гадәтләрен, мәдәниятләрен өйрәнүгә мөмкинлек бирерчәк. Спектакльне булдыру өстендә эшләгәндә, бала ижади атмосферага чума алачак, ул баланың теге яки бу халык турында күзаллауларын киңәйтергә, димәк, ата-бабаларыбызның хәтерен сакларга һәм патриотизм, мәхәббәт һәм туган илгә карата хөрмәт формалаштыру өчен шартлар тудырачак.

Проектны тормышка ашыру буенча планлаштырылган чаралар.

- проектның планын төзү;
- мастер-класс үткөрү;
- спектакльләр өчен персонажлар һәм декорацияләр эзерләү;
- спектакльне кую;
- спектакльне монтажлау.
- эзер продуктны башкаларга тәкъдим итү.

Проектның ресурслар белән тәмин ителеше.

Проектны тормышка ашыру өчен матди-техник шартлар булу.

Проектның методик тәмин ителеше:

- Учреждениедә Идел бие халыкларының мәдәниятен, әдәбиятын һәм милли телләрен өйрәнү өчен билгеләнгән электрон мультимедиа балалар онлайн-китапханәсенә язылу бар;
- Дәүләт телләренә өйрәтү буенча уку - методик комплекслары бар (авторлары-Зарипова З. М., Исаева Р. С, Кидрячева Р. Г), «Туган телдә сөйләшәбез» (авторлары-Зарипова З. М., Взиева Л. Н., Зөфәрова Р. С)). - «Балалар бакчасында сөйләмне үстерү» методик әсбаплары (авторы Гербова В.В.). «Туганнан мәктәпкә кадәр» программасы буенча уку-методик комплекты .

Кадрлар:

- тәрбияченең үз белемене күтәрү темасы: “ Мәктәпкәчә яштәге балаларның коммуникатив сәләтләрен милли театр педагогикасын куллану процессында үстерү.”

- Балаларны ана теленә өйрәтү буенча тәрбияченең эш тәҗрибәсе бар.

Проектның максатчан төркемнәре.

Мәктәпкә эзерлек төркеме балалары оештырган чараларга һәрвакыт кече яштәге төркемнәрдә тәрбияләнүчеләр тамашачылар буларак чакырыла. Алар Татарстан Республикасы территориясендә яшәүче халыкларның гореф-гадәтләре һәм мәдәнияте үзенчәлекләре турында башлангыч белем алалар. Зурлар һәм мәктәпкә эзерлек төркеме балалары иҗат иткән барлык нәрсә дә кечкенә тамашачыга күрсәтелә.

Проектның көтелгән нәтиҗәләре.

Сан буенча нәтиҗәләр:

- Проектны тормышка ашыру нәтиҗәсендә мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе базасында бер студия эшли.

- Проектны тормышка ашыручы чараларда катнашучы балалар саны - 80;

- Студиядә шөгыльләнүче балалар саны 40 (зурлар, мәктәпкә эзерлек төркеме балалары)

Тамашачыларга күрсәтелгән спектакльләрнең саны – 5, алар арасында: татар телендә иҗат ителгән спектакльләр саны – 2, рус телендә иҗат ителгән спектакльләр саны – 3.

Проектның сыйфатлылыгы нәтиҗәләре:

- Балалар тарафыннан үз спектакльләрен булдыру технологияләрен үзләштерү, балаларның игътибарын Татарстан Республикасы территориясендә яшәүче халыкларның туган телләрен, гореф-гадәтләрен, мәдәниятләрен өйрәнүгә җәлеп итү.

- Балаларның сүзлек запасын баеп, туган телдә сөйләмен активлаштыру, шулай ук Татарстан Республикасы территориясендә яшәүче теге яки бу халык турында күзаллауны киңәйтү.

- Ата-бабаларыбыз турында хәтер саклау һәм патриотизм, кече Ватанга мәхәббәт һәм хөрмәт формалаштыру.

- Мәгариф эшчәнлеген яңарту һәм тәрбия-белем бирү процессының сыйфатын үзгәртү, мәктәпкәчә белем бирү учреждениесендә инновацион эшчәнлекне үстерү.

- Ата-аналарның балалар белән эшләүнең төрле һәм инновацион формаларына булган ихтыяжларын канәгатьләндерү.

- ИКТ өлкәсендә педагогларның һөнәри дәрәжәсен күтәрү.

Проектның календар планы.

№	Дата	Чараның исеме һәм эчтәлегә.	Проектның бурычлары	Әти-әниләр һәм социаль партнерлар белән эш.
1	Август	Проектның стратегиясен эшләү .	Проектның командасын һәм эш планын төзү. Норматив-хокукий актларны һәм методик әдәбиятны өйрәнү. Милли мохитле студия моделен уйлап табу. Студиянең календарь эш планын төзү.	Мәдәни социаль үзәктә урнашкан китапханә хезмәткәрләрен план төзүгә жәлеп итү.
2	Сентябрь	Бакчаның интернеттагы битендә проект башлау турында мәгълүмат урнаштыру.	Проектка жәмәгәтчелек игътибарын жәлеп итү.	Әти-әниләргә проект турында хәбәр итү.
3	Сентябрь	Балалар бакчасы базасында милли студия оештыру (спектакль, мастер-класс, әкиятләр һ.б.)	Татарстан Республикасы территориясендә яшәүче халыкларның туган телләрен, мәдәниятен һәм традицияләрен өйрәнү өчен шартлар тудыру.	Әти-әниләрдән студия оештыруда ярдәм итүләрен сорау.
4	Сентябрь	Балаларга өстәмә белем бирү максатыннан мастер - класс оештыру.	Милли театр педагогикасын һәм ИКТ куллану өлкәсендә педагогларның һөнәри белем дәрәжәсен күтәрү.	Педагогларны проектны тормышка ашыруга жәлеп итү.
5	Сентябрь-октябрь	Балалар милли студиясен оештыру өчен жиһазлар сатып алу һәм урнаштыру. Матур әдәбият һәм дидактик кулланмалар сатып алу.	Татарстан Республикасы территориясендә яшәүче халыкларның туган телләрен, мәдәниятен һәм традицияләрен өйрәнү өчен милли студияне жиһазлау.	Әти-әниләрдән студия оештыруда ярдәм итүләрен сорау.
6	Октябрь–май	Милли студиядә танып-белү, үстерелешле һәм этномәдәни эшчәнлекләр оештыру.	Татарстан Республикасы территориясендә яшәүче халыкларның туган телләрен, гореф-гадәтләрен, мәдәниятләрен өйрәнүгә	Ял вакытларында үзбездәң жирлектә яшәүче халыклар турында

			балаларның игътибарын жәлеп итү өчен үз спектакльләрен булдыру технологияләрен үзләштерү,	әңгәмәләр оештыру.
7	Октябрь	Кереш дәрес: «Театр дөнъясына сәяхәт».	Театр тарихы, аның төрләре һәм милли студия белән танышу.	
8	Октябрь	«Карак песи» автор әкиятте мотивлары буенча татар телендә әкият булдыру буенча балаларның комплекслы белем бирү һәм ижади эшчәнлегә: - дидактик уеннар һәм кулланмалар белән эшләү, матур әдәбият уку; - татар телендә шигырьләр, жырлар, диалоглар, бишек жырлары өйрәнү; - татар милләтенен милли орнаментлары элементлары белән персонажлар һәм декорацияләр эзәрләү; - театр барганда яңгырату өчен милли колоритлы музыкаль композицияләр сайлау.	Балаларның игътибарын татар телен, гореф- гадәтләрен һәм мәдәниятен өйрәнүгә жәлеп итү.	Әти-әниләрдән персонажлар һәм декорацияләр эзәрләүдә ярдәм итүләрен сорау.
9	Октябрь	Балалар үзләре ясаган «Карак песи» автор әкиятен кечкенә тамашачыларга күрсәтү. Әкият төшерү һәм монтажлау.	Казанышларны күрсәтү, балаларның игътибарын татар телен, гореф- гадәтләрен һәм мәдәниятен өйрәнүгә жәлеп итү.	Өйдә эхлак, хезмәт темасына әңгәмә оештыру.
10	Октябрь	Интернет челтәрендә «Карак песи» автор әкиятте буенча әкиятнең видеосын урнаштыру.	Татар халкының бай мәдәни, рухи һәм тел традицияләрен популярлаштыру.	
11	Ноябрь 2023	«Тылсымлы пумала мажарасы» (И.И. Шишкинга багышланган) автор әкиятен ижат итү буенча балаларның комплекслы белем бирү һәм ижат эшчәнлегә: - шигырьләр, жырлар,	Балаларның туган шәһәрләре турында күзаллауларын киңәйтүгә мөмкинлек бирүче ижади атмосфераны булдыру, патриотизм һәм кече Ватанга карата хөрмәт	И.И. Шишкинның картиналарын карау, фотога фотога төшү.

		диалоглар өйрәнү; - милли орнаментлар элементлары белән әкият өчен персонажлар һәм декорацияләр эзерләү; - әкият барышында яңгырату өчен музыкаль композицияләр сайлау; - әкиятне төшерү һәм монтажлау.	формалаштыру өчен шартлар тудыру.	
12	Ноябрь	«Тылсымлы пумала мажарасы» автор әкиятен кечкенә тамашачыларга күрсәтү.	Балаларның игътибарын шәһәрнең бай тарихы һәм мәдәнияте белән кызыксынуга этәрү.	Фотолардан презентация ясау һәм студиягә йөрүче балаларга тәкъдим итү.
13	Ноябрь	«Тылсымлы пумала мажарасы» исемле автор әкиятен Интернет челтәрендә урнаштыру.	Патриотизм, Ватанга мәхәббәт һәм хөрмәтне популярлаштыру.	
14	Ноябрь	Тәрбияләнүчеләрнең ата- аналары өчен ижади кичәдә үз спектакльләрен тәкъдим итү.	Казанышлар күрсәтү, балаларның игътибарын проектның социаль әһәмиятенә жәлеп итү.	Балаларның казанышларын эти-әниләргә тәкъдим итү.
15	Декабрь	А. Алиш әкиятенә нигезләнеп "Койрыклар мажарасы» автор әсәре мотивлары буенча татар телендә әкият булдыру буенча балаларның комплекслы белем бирү һәм ижади эшчәнлегенә: - дидактик уеннар һәм кулланмалар белән эшләү, матур әдәбият уку; - татар телендә шигырьләр, жырлар, диалоглар, бишек жырлары өйрәнү; - татар милләтенен милли орнаментларын кулланып спектакль өчен персонажлар һәм декорацияләр эзерләү; - татар милли музыкаль композицияләрен сайлау. Спектакльне төшерү һәм монтажлау.	Балаларның игътибарын татар телен, гореф- гадәтләрен һәм мәдәниятен өйрәнүгә жәлеп итү.	Эти-әниләрдән персонажлар һәм декорацияләр эзерләүдә ярдәм итүләрен сорау.
16	Декабрь	«Койрыклар мажарасы»	Балаларның игътибарын	Өйдә Абдулла

		автор әкиятен кечкенә тамашачыларга күрсәтү.	татар телен, гореф-гадәтләрен һәм мәдәниятен өйрәнүгә жәлеп итү.	Алиш әкиятләре буенча эшлэнгән мультфильмнар карау.
17	Декабрь	«Койрыклар мажарасы» автор әкиятте видеосын урнаштыру.	Татар халкының бай мәдәни, рухи һәм тел традицияләрен популярлаштыру.	Балаларның казанышларын эти-әниләргә һәм киң жәмәгатьчелеккә тәкдим итү.
18	Декабрь	Ата-аналар арасында анкета үткәрү.	Ата-аналарның тәрбияләнүчеләрнең туган телне өйрәнүе белән кызыксынуы дәрәжәсен анализлау.	Туган телне саклау буенча эшне төрлөндерү.
19	Январь	Балаларның татар телендә «Теремкәй» спектаклен булдыру буенча комплекслы белем бирү һәм ижади эшчәнлегә: -шигырьләр, жырлар, диалоглар, өйрәнү; - украин һәм әзербайжан халыкларының милли орнаментлары элементлары белән персонажлар һәм декорацияләр эзәрләү - украин һәм әзербайжан музыкаль композицияләрен сайлау. Спектакльне төшерү һәм монтажлау.	Балаларның игътибарын татар телен, гореф-гадәтләрен һәм мәдәниятен өйрәнүгә жәлеп итү.	Үзебез яшәгән жирлектә яшәче халыклар турында кызыклы мәгълүматларны балаларга житкерү.
20	Гыйнвар	“Теремкәй” спектаклен кечкенә тамашачыларга күрсәтү.	Казанышларны күрсәтү, балаларның игътибарын татар телен, гореф-гадәтләрен һәм татар халкының мәдәниятен өйрәнүгә жәлеп итү.	Үзебез яшәгән жирлектә яшәче халыклар турында кызыклы мәгълүматларны балаларга житкерү.
21	Гыйнвар	«Теремкәй» спектакле видеосын урнаштыру	Казанышларын күрсәтү.	Балаларның казанышларын эти-әниләргә һәм киң жәмәгатьчелеккә

				тәкдим итү.
22	Февраль	Балаларның татар телендә «Тукай әкиятләренә ияреп...» әкиятен булдыру буенча комплекслы белем бирү һәм ижади эшчәнлегә: - дидактик уеннар һәм кулланмалар белән эшләү, матур әдәбият уку -татар телендә шигырьләр, жырлар, диалоглар өйрәнү; -татар милләтенң киёмнәрендәге орнаментлары белән әкияткә персонажлар һәм декорацияләр эзәрләү; - татар милли музыкаль композицияләрен сайлау. Әкиятне төшерү һәм монтажлау.	Балаларның игътибарын татар телен, гореф-гадәтләрен һәм мәдәниятен өйрәнүгә җәлеп итү.	Әти-әниләрдән персонажлар һәм декорацияләр эзәрләүдә ярдәм итүләрен сорау.
23	Февраль	«Тукай әкиятләренә ияреп...» әкиятен кечкенә тамашачыларга күрсәтү.	Казанышларны күрсәтү, балаларның игътибарын татар телен, гореф-гадәтләрен һәм татар халкының мәдәниятен өйрәнүгә җәлеп итү.	Өйдә балалар белән хезмәт сөючәнлек, ярдәмчеллек турында әңгәмә.
24	Февраль	«Тукай әкиятләренә ияреп...» әкиятне видеосын урнаштыру	Татар халкының бай мәдәни, рухи һәм тел традицияләрен популярлаштыру.	Балаларның казанышларын әти-әниләргә һәм кинәз жәмәгәтчелеккә тәкдим итү.
25	Март	Балаларның татар телендә башкорт халкының “Рәхмәтле куян” спектаклен булдыру буенча комплекслы белем бирү һәм ижади эшчәнлегә: - дидактик уеннар һәм кулланмалар белән эшләү, матур әдәбият уку -татар телендә шигырьләр, жырлар, диалоглар өйрәнү; - башкорт милләтенң киёмнәрендәге	Ижади атмосфера тудыру, балаларның игътибарын башкорт халкының традицияләрен һәм мәдәниятен өйрәнүгә җәлеп итү	Идел буенда яшәүче халыкларның әкиятләре күргәзмәсен карау.

		орнаментлары белән спектакльгә персонажлар һәм декорацияләр эзерләү; - башкорт милли музыкаль композицияләрен сайлау. Спектакльне төшерү һәм монтажлау.		
26	Март	«Рәхмәтле куян» спектаклен кечкенә тамашачыларга күрсәтү.	Казанышларны күрсәтү, балаларның игътибарын татар телен, гореф-гадәтләрен һәм башкорт халкының тугандаш булуына җәлеп итү.	Башкорт халкының татар халкына тугандаш булуын тормыштагы мисаллар белән төшендерү.
27	Март	«Рәхмәтле куян» спектакле видеосын урнаштыру	Татар халкының бай мәдәни, рухи һәм тел традицияләрен популярлаштыру.	Балаларның казанышларын эти-эниләргә һәм киң жәмәгатьчелеккә тәкдим итү.
22 8	Март	Эти-эниләр өчен мастер-класс «Үз кулларыбыз белән »	Эти-эниләрнең игътибарын милли студия эшчәнлегенә җәлеп итү.	Эти-эниләрнең кәефләрен күтәрү.
29	Апрель	«А.Алиш әкиятләре буенча сәяхәт» дип исемләнгән татар телендәге спектакль төшерү буенча балаларның комплекслы белем бирү һәм ижади эшчәнлегенә: -татар телендә шигырьләр, җырлар, диалоглар, бишек җырлары өйрәнү; - милли орнаментлар элементлары белән персонажлар һәм декорацияләр эзерләү -татар милли музыкаль композицияләрен сайлау. Спектакльне төшерү һәм монтажлау.	Балаларның игътибарын татар телен, гореф-гадәтләрен һәм мәдәниятен өйрәнүгә җәлеп итү.	
30	Апрель	«А.Алиш әкиятләре буенча сәяхәт» тамашасын кечкенә	Казанышларны күрсәтү, балаларның игътибарын татар телен, гореф-	А.Алишның балачагы турында

		тамашачыларга күрсәтү.	гадәтләрен һәм татар халкының мәдәниятен өйрәнүгә җәлеп итү.	кызыклы мәгълүматларны балаларга җиткерү.
31	Апрель	«А.Алиш әкиятләре буенча сәяхәт» спектакле видеосын урнаштыру.	Татар халкының бай мәдәни, рухи һәм тел традицияләрен популярлаштыру.	А.Алиш әкиятләре турында киң җәмәгатьчелеккә җиткерү.
32	Май	Балаларның рус телендә «Идел буенда яшәүче биш халык турында әкият» спектаклен булдыру буенча комплекслы белем бирү һәм ижади эшчәнлегә: - дидактик уеннар һәм кулланмалар белән эшләү, матур әдәбият уку; - рус телендә шигырьләр, жырлар, диалоглар өйрәнү; - башкорт милләтенең киёмнәрендәге орнаментлары белән спектакльгә персонажлар һәм декорацияләр эзерләү; - башкорт милли музыкаль композицияләрен сайлау. Спектакльне төшерү һәм монтажлау.	Ижади атмосфера тудыру, балаларның игътибарын Идел буе халыклары (башкорт, чуаш, мари, удмурт, мордва) традицияләрен һәм мәдәниятен өйрәнүгә җәлеп итү.	Өти-эниләрдән персонажлар һәм декорацияләр эзерләүдә ярдәм итүләрен сорау.
33	Май	«Идел буенда яшәүче биш халык турында әкият» спектаклен кечкенә тамашачыларга күрсәтү.	Казанышларны күрсәтү, балаларның игътибарын Идел буе халыклары традицияләрен һәм мәдәниятен өйрәнүгә җәлеп итү.	Өйдә балалар белән бергә Идел буенда яшәүче халыкларның милли ризыкларын пешерү. Бакчада чәй эчү оештыру.
34	Май	Идел буенда яшәүче биш халык турында әкият» спектаклен социаль челтәрдә урнаштыру.	Идел буенда яшәүче халыкларының бай мәдәни, рухи һәм тел традицияләрен популярлаштыру.	Үз җирлегебездә яшәүче халыклар турында кызыклы мәгълүматларны балаларга

				житкерү.
35	Май	“Милли хэзинэләр студиясе” жыентыгын булдыру.	Студиянең эш тәжрибәсен гомумиләштерү.	“Милли хэзинэләр студиясе” эшенең нәтижәсен киң жәмәгәтьчелеккә тәкдим итү.
36	Гыйнвар май	Балалар ижаты конкурсларында һәм фестивальләрендә катнашу.	Милли студия эшенең нәтижелелеген күрсәтү.	Эш тәжрибәсе белән Алабуга шәһәрләндә үтүче педагогларның май киңәшмәсендә чыгыш ясау.

«Татар-халык ашлары» проекты

Галиәскәрова Гөлфия Фәлах кызы

Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы

катнаш төрдәге "Шаян" Биектау балалар бакчасы

Муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе

Кереш

Татар халкы бик борынгыдан ук аш-су эзерләргә оста булган, тәмле оригиналь ашлар пешергән. Милли ашларның үзенчәлеге халыкның тормыш рәвешенә бәйле булган. Татарлар элек-электән иген иккән, шуңа күрә оннан, ярмадан ашлар эзерләгән, арыш, бодай, карабодай, борчак, арпа һәм солы онын, тары, карабодай, борчак һәм борай, соңрак дөге ярмасын киң кулланган. Крестьян халкы тарттырмыйча гына борчак белән ясмыктан төрле ашамлыklar эзерләгән. Ит, бигрәк тә сарык, сыер һәм ат(тай) ите татарларның яраткан ашы булган. Яңа суйган терлек итен өстенрәк күргәннәр, әмма жәен, саклар урын булмаганлыктан, тозлы һәм каклаган ит тә кулланганнар. Иттән аш, шулпа пешергәннәр, аштан алган итне еш кына шулпадан соң биргәннәр. Ат итен аеруча яратып ашаганнар, чөнки ул бик туклыклы, халык арасында хәтта ат ите ашаган кеше салкынга бирешми, ару-талуны белми дигән фикер дә яшәгән. Борынгы татар ашлары арасында тавык,

каз, үрдәк, күркәдән эзерлэнгән ашамлыклар шактый булган, терлек һәм кош итен күбрәк пешереп кулланганнар. Итне бик сирәк, бай татарлар бәйрәм табынына гына кыздырып биргәннәр. Татар ашлары арасында сөт азыклары зур урын алып торган. Ләкин сөтне шул килеш кенә сирәк кулланганнар, чәйгә салып эчкәннәр яисә ашамлыкларга салганнар. Сөттән май язганнар, сөзмә, эремчек, катык, коймак, корт ясаганнар. Татарлар ясаган атлан май бөтен тирә-юньдә дан тоткан. Йомырканы төрлечә пешергәннәр, ашка салганнар, тәбә эзерлэгәннәр, камырга һәм төрлө бәлешләргә сытканнар. Сабантуй вакытларында ул традицион ашамлык булып саналган. Балыкны азрак кулланганнар. Корбан балыгы, сазан, судак кебек балыкларны кыздырганнар, алардан бәлеш салганнар. Елга балыгыннан тәбә пешергәннәр. Яшелчәләргә күбрәк бәлеш эченә салганнар һәм башка ашамлык янына биргәннәр. Яшелчәләрдән - кабак, чөгендер, суган, шалкан, кишер, ачы торма, кыяр һәм кәбестәне күп кулланганнар. Авыл кешеләре кыргый үләннәрдән: балтырган, кузгалак, кычыткан, көтүче сумкасы, мәтрүшкә, кыр суганыннан беренче һәм икенче ашлар, бәлеш эчләре эзерлэгәннәр.

Сонгы елларда халкыбызның гореф – гадәтләрен, йолаларын өйрәнүгә, аларны укыту тәрбия эшендә кулланырга игътибар артты. Шуна күрә без зурлар төркеме белән татар-халык ашлары дигән темага альбом карарга булдык. Без бу альбомны караганда балалар бик күп сораулар бирделәр, бигрәктә татар-халык ашларының нинди эчлекләр кулланып ясалганын, тагын нинди тәмле ризыклар барлыгын, аның тарихын беләселәре килде. Бу теманы өйрәнер өчен мин 1 ай күләмдә проект эшчәнлеген алып бардым. Балаларга, татар халкының нинди ашлары барлыгын кечкенәдән үк өйрәтергә кирәк. Бу эшне без мәктәпкәчә яшьтәге балаларга өйрәтә башласак бик әйбәт булыр иде. Чөнки бу яшьтә баланың үсеше, хәтер һәм кызыксынучанлыгы бик зур.

1. Проект төре: информацион-практик юнәлешле.

2. Проектның дәвамлылыгы: 1 ай.

3. Максат: балаларны татар халык ашлары белән таныштыру.

4. Бурычлар:

1. Пешекче хезмәтенә хөрмәт белән карау. Ата-аналарда балалар бакчасы хезмәткәрләре белән уңай мөнәсәбәтләр булдыру.
2. Төгәллек, игътибарлылык, мөстәкыйльлек, пөхтәлек сыйфатлары булдыру. Үз хезмәтеннән нәтижәсен күрә, горулану хисе тудыру.
3. Татар халык ашлары турында төшенчә бирү, милли ризыклар турында белемнәрен киңәйтү.

5. Проектның методлары:

Практик юнәлеше: проект эшчәнлеген алып бару өчен кирәк булган тирә-юнь мохитен булдыру.

Сүз методы: Әңгәмә, күзәтү, матур әдәбият уку, табышмаклар, шигырьләр, жырлар өйрәнү, дидактик уеннар, с\р уеннар уйнау.

Күрсәтмәлек: күргәзмә, конкурс, шөгыл, күңел ачу бәйрәме, проект өчен материаллар туплау, рәсем, альбомнар карау.

Көтелгән нәтижеләр:

1. Балалар татар халык ашлары, гореф-гадәтләре турында белемнәрен киңәйтәргә.
2. Милли ризык – өчпочмакны, бәләшнә һ.б алар эти-әниләр белән өйдә пешереп карарга.
3. Пешекче хезмәтенә ихтирам хисе белән карарга.
4. Балаларда үз хезмәтенә нәтижәсен күрәп, горурлану хисе уятырга.
5. Балалар ризыкка хөрмәт белән карау, эхлак кагыйдәләрен яхшы белергә.
6. Ата-аналарда балалар бакчасы хезмәткәрләре белән уңай мөнәсәбәтләренә дәвам итү теләген булдырырга.

6. Проектның этаплары:

1. Әзерлек этабы:

- проектның темасын уйлау;
- проектның төрен билгеләү;
- максатын кую;
- бурычларын уйлау;
- перспектив планын язу;
- атрибутлар әзерлә- материаллар туплау;
- пешекчеләр белән сөйләшү;
- эти-әниләрне проект белән таныштыру, биремнәр бирү;
- проектны башкарып чыгу өчен шартлар тудыру.
- эти-әниләр белән анкетирование үткәрү.
- пешекчеләр белән сөйләшү;
- эти-әниләрне проект белән таныштыру, биремнәр бирү;
- проектны башкарып чыгу өчен шартлар тудыру.

- эти-эниләр белән анкетирование үткәрү.

II. Төп этап

Атна көннәре	Балалар белән эшчәнлек	Эти-эни белән эш	Әйләнә-тирә мөхитны баепу
8.02	«Татар –халык ашлары»дигән темага әңгәмә, китап карау.	Эти-эниләрне проектынң темасы һәм структурасы белән таныштыру.Анкета тугыру	Дидактик уеннарға атрибутлар ясау турында әңгәмә, өстәмә әдәбият уку.
12.02	Татар халык ашлары турында табышмаклар, уеннар,макальләр, санамышлар өйрәнү.	Өйгә бирелгән материалны балалар белән ныгыту, атрибутлар ясарға материал жыю.	Д/уен өчен бәләш, өчпочмак,чәкчәк, кыстыбый ясау(жептән, паралоннан,чүпрәктән)
15.02	Шигырьләр, жырлар, уеннар өйрәнү.	Д/уен өчен атрибутлар әзерләү.	Татар –халык ашлары турында материал туплап альбом чыгару.
18.02	«Минем яраткан ризыгым» рәсем конкурсы.	Өйдә балалар белән рәсем ясау.	Рәсемнәрдән күргәзмә ясау.
21.02	Шөгыйль эшчәнлегә «Татар халык ашлары». Өйрәнелгән табышмак,макальләрне кабатлау.	Шөгыйль өчен: авыл өе куренеше, савыт-саба, скәтер, самавыр, альяпкыч табырга булышу.	Һәр балага мамык дискларыннан кисеп ябыштырылган чәк-чәкле альбом бите ясау.
27.02	Әвәләү конкурсы «Оста пешекче» Сценарий буенча жыр «Кунаклар», шигырьләр,бию«Әпипә» өйрәнү.	Татар –халык ашларын балалар белән өйдә пешерү. Эти-эни булышлыгы белән сценарий материалын кабатлау.	С/рольле уены «Кафе», «Буфет» өчен кирәкле атрибутларны эшләү.Бәйрәм кичәсенә әзерләнү.
28.02	Күңел ачу кичәсе «Милли кичә» үткәрү.	Балаларны матур итеп киендереп бәйрәмгә килү.	Кичә өчен пешекчеләр ярдәмендә коймак пешерү.Бәйрәмдә төшкән фота материалларны туплау.

Балалар бакчасы хезмәткәрләре, тәрбиячеләр белән эш:

1. Ашханә бүлмәсенә сәяхәт. Пешекчеләр хезмәтен, аш-су жиһазларын читтән күзәтү (кәстрүл, табалар, сөзгеч, чүмечләр, су баклары, ит тарткыч).

2. Пешекче белән сөйләшү, сөйләшү вакытында пешерү күнекмәләре, куркынычсызлык кагыйдәләре белән танышу.

- пычак белән сак эш итәргә;

- янып торган плитәгә якын килмәскә;
- кайнар эйберләргә бияләй белән тотарга;
- электр приборларына юеш кул белән тотынмаска.

III этап. Тәмамлау.

Балалар белән эшчәнлек:

3. Балалар рәсемнәре конкурсы. «Минем яраткан ризыгым».
4. Балалар белән шөгыль эшчәнлегә. Тема: «Татар халык ашлары »
6. Татар халык ризыкларына конкурс. «Оста пешекче » (Әвәләү)
7. Дидактик уеннар:
 - «Өчпочмак ясау өчен ниндә яшелчәләр кирәк? »
 - «Кунакка чакыру»
 - «Пешекче киemen ки»
 - «Камыр жәю »
 - « Кафе», «Буфет».
8. Балалар белән шөгыль эшчәнлегә «Татар халык ашлары».
9. Күңел ачу кичәсе «Милли кичә».

« Халкымның күңел сандыгы» проекты

Хисматуллина Л.Р.

Файзуллина Г.Ф.

*Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының
«Арча 10 нчы балалар бакчасы» муниципаль
бюджет мәктәпкәчә белем учреждениесе*

Хәтерләүдән курыкма син!

Үткәннәргә онытма син.

Бел син ерак бабайларның

Ничек итеп көн иткән.

Нинди уйлар, нинди моңнар

Безгә калдырып киткәнен.

Халкыбызның гореф-гадәтләрен әхлак тәрбиясенә «бакчасы» дип күз алдына китерергә була. Ә менә шул бакчада бик күп төрлө жимеш бирүче агачлар үсә. Шушы әхлак тәрбиясенә бакчасына үтәп керү өчен, шундагы «жимешләрне» танып белергә һәм көндәлек тормышта кулланып белергә өйрәнергә кирәк.

«Безнең милләт үлгәнме, әллә йоклагангынамы?» Юк, үлмәгән дә, йокламаган да, ул милли үзгәрешнең яңарыш чорын кичерә. Менә шушы чорда бик күп сорауларга җавап табыла килә. Без кем? Ата-бабаларыбыз кем? Ничек көн иткәннәр? Ни белән шөгыльләнгәннәр?

Р.Фәйзуллин

Теманың актуальлеге:

«Үткәннән белмәгән халыкның киләчәге юк», - диләр.

Һәр халыкның традицияләре, йолалары үзгәрмәслек. Хәзерге вакытта җәмгыятьнең үсешендә милләтләр арасында толерантлык тәрбияләүне мәктәпкәчә яшьтә үк башлап җибәрү бигрәк тә актуаль булып тора. Шунның өчен дә үзгәреш халыкның һәм милләтнең мәдәнияте, йолаларын, үткәннән, бүгенгесен белмичә торып, башка милләтләрнең рухи байлыгын аңлап булмыйдыр мөгаен.

Халык сәнгате, традицияләре белән якыннан танышу, бәйрәмнәрендә катнашу, балаларны рухи яктан бапта, үзгәреш халык өчен горулану хисләре тәрбияли һәм аның тарихына, мәдәниятенә кызыксыну уята. Баланы милли көнкүрешкә, сөйләмгә, җырларга өйрәтү, халык йолаларын, югалтмыйча саклау, кечә Ватаныбызга карата мөһабәт хисләре тәрбияләүдә төп этәргеч көч булып тора. Татар халкының әби-бабайлардан калган гореф-гадәтләренә онытылуы, балаларның халкыбызның милли киёмнәрен белмәве бик аяныч хәл. Элек-электән үк татар гаиләсендә булган милли киёмнәргә, традицияләргә карата балаларда кызыксыну, ихтирам, хөрмәткә лаек булган матур традиция саклансын иде. Балаларны халкыбызның күңел бизәкләре белән якыннан таныштыру, нәфис бизәлешенә соклану, эстетик зәвык аша әхлак тәрбиясе бирү – бүгенгә көндә актуаль булып кала.

Проектның максаты:

-Балаларны татар халкының мәдәниятенә тарту.

-Балаларны татар халык киёмнәре, аларның үзгәрешләре, кагыйдәләре белән якыннан таныштыру.

-Татарстан күпмилләтле республика буларак, милләтләр арасында толерантлык хис тәрбияләү.

- Балаларда халкыбызның хәзинәләренә кызыксыну уяту, нәниләрнең күңелен халкыбызның хәзинәләре байлыгы белән тулыландыру

-Ата-аналар белән берлектә әби-бабаларыбызның борынгы мирасы турында мәгълүмат бирү.

Проектның бурычлары:

1.Татар халкының милли мәдәниятенә, сәнгатенә, йолаларына, уеннарына карата кызыксыну тәрбияләү.

-Үзбездә кече Ватаныбызга –шәһәрбездә, туган җирбездә, өббездә, гаиләбездә карата мәхәббәт һәм ярату хисләре тәрбияләү.

-Балаларны халык авыз ижаты әсәрләре – әкиятләр, табышмаклар, мәкальләр, әйтеңнәр, санамышлар һ.б. таныштыру.

-Балаларда татар халкының йолаларын, көнкүрешен өйрәнүләрен үстерү.

-Балаларда матурлыкны үз куллары белән барлыкка китерүне тәрбияләү.

-Татар халкының көнкүреше, милли бәйрәмнәре, йолалары белән кызыксынуларын үстереп, балаларга эстетик һәм әхлакий тәрбия бирү.

-Йола, гореф-гадәт һәм бәйрәмнәрдә төрле милләт халыкларын якынайта һәм берләштерә торган чара икәннән дәлилләү

Проектта катнашучылар:

-Балалар

-Әти-әниләр

-Тәрбиячеләр

-Татар теле тәрбиячесе

-Музыка җитәкчесе

Проектның тибы:

Аерым төркем балалар һәм әти-әниләргә дә эшчәнлеккә тартып үткәрелә.

Проектның дәвамлыгы: февраль-апрель 2024нче уку елы.

Ижади-эзләнү проекты

Проектны тормышка ашыру юллары:

-Татар халкының мәдәнияте, тарихы, йолалары, гореф-гадәтләре турында матур әдәбият аша танышу

-”Гаилә бәхете – балада” альбомы

-Әти-әниләр, дөәниләр белән татар халык уеннарын, җырларын барлау, халык авыз-ижатын өйрәнү, бәйрәм иртәләрендә катнашу

-Тема буенча аудио-видео материал туплау һәм куллану

Әзерлек этабы.

-Эшчәнлек, әңгәмәләр һәм уеннар өчен материал туплау.

-Күрсәтү өчен материал, иллюстрацияләр, рәсемнәр, әдәбият җыйнау.

-Халык авыз ижаты эсэрлэре һәм фольклор сайлау.
-Татар халкының хәрәкәтле һәм түгәрәк уеннары картотекасын төзү.
-Әти-әниләр ярдәме белән көнүреш предметлары һәм үстерешле мохит өчен материал туплау.

Проект өстендә эш.

Проектны тормышка ашыруда төп формалар:

- эшчәнлек
- экскурсияләр
- әңгәмәләр
- матур әдәбият уку
- бәйрәм иртәләре һәм күңел ачулар
- уен эшчәнлегә
- театральләштерү эшчәнлегә
- продуктив эшчәнлек
- ата-аналар белән эш.

Көтелгән нәтижәләр:

-Балаларга татар халкының мәдәнияте һәм йолаларын өйрәнү зур тәрбияви этәреш бирә. Проектны тормышка ашыру нәтижәсендә балаларда әхлакый-патриотик хисләр; милли үзәң нигезе;халык мәдәнияте буенча булган белемнәр формалаша:

-татар халкының язучылары, шагыйрьләре эсэрләренә, халык мәдәниятенә карата уңай эмоциональ караш үсә

-бөек татар шагыйре Г.Тукай ижатына кызыксыну һәм мәхәббәт тәрбияләнә.

-балаларда фикерләү активлыгы, ижади сәләтләре, үзара аралашу күнекмәләре үстерелә.

- ата-аналар белән бердәм эшчәнлек ныгытыла
- татар халык костюмнары булдырыла
- проектнын ахырында тубәндәге эшләр башкарыла:
- татар халкының өй макеты
- фотоальбом ясау
- йомгаклау чарасы -“Мич котлау йоласы” кичә үткәрелә.

Тематик план

	Тема	Программа эчтәлеге	Вакыты
1.	Татар халык мәдәнияте һәм йолалары .	Балаларны татар халкының йолалары, бәйрәмнәре, көнкүреше белән таныштыру. Татар өенең күренеше , милли киёмнәре, кәсебе, фольклор әсәрләре һәм шулай ук татар халык аш-суы турында күзаллау тудыру.	Проект дәверендә
2.	Татар халык бәйрәмнәре һәм уеннары.	Балаларга татар халык бәйрәмнәре , кайчан, ничек уздырылуы, бәйрәм барышында нинди кагыйдәләр саклануы турында мәгълүмат бирү. Татар халык уеннары “Түбәтәй”, “Кәрия-Зәкәрия”, “Йөзек салыш” уеннарын өйрәнү.	Февраль Проект дәверендә
3.	Татар милли бизәкләре	Татар милли бизәкләре белән танышу.Танып белү эшчәнлеген формалаштыру һәм ижади сәләтләрен арттыру.	Февраль
4 .	Татар халкының милли киёмнәре.(ирләр һәм хатын-кызлар киеме)	Балаларга татар халкының милли киёмнәренең барлыкка килү тарихы, ир-ат (камзул, түбәтәй, читек) һәм хатын-кыз (күлмәк, калфак, альяпкыч) киёмнәренең аерым элементларының исемнәре турында күзаллаулар тудыру. Татар халык бизәге белән альяпкыч бизәү.	Март
5.	Дидактик уен. Татар халык бизәге белән читек, түбәтәй, калфак, альяпкыч бизәү.	Чигүчеләр хезмәте белән таныштыруны давам итү; кызыксыну уяту; аларның күзаллавын, фантазиясен баепу.	Март
6.	Татар халкының кунакчыллыгы һәм аш-	Милли ашамлыклардан чәк-чәк, гөбәдия, бәләш, кош теле, өчпочмак, кыстыбый һ.б.	Март

	сулары.	белән таныштыру. Әвәләү. Татар халык милли ризыклары “Өчпочмак”, “Чәк-чәк” Татар гаиләләрендә кунаклар кабул итү кагыйдәләре белән таныштыру.	
7.	Татарстан Республикасы. Альбом карау.	Татарстан Республикасы , анда яшәүчеләр, туграсы, флагы, гимны һәм табигате белән таныштыру. Татарстан Республикасының башкаласы – Казан шәһәре, истәлекле урыннары белән танышу.	
8.	Татар халык авыз ижаты ” Теле барның-иле бар”	Балаларны татар халык авыз ижаты һәм фольклор әсәрләре белән таныштыру. Еллар буге жыелып килгән, халык күзәтүләреннән чыгып төзелгән , мәкаләләр белән танышу. Татар халык әкиятләре белән таныштыру.	Проект дәверендә
9.	Г Тукайның ижаты һәм әкиятләре белән танышу Язучының ижатына кагылышлы материал туплау	Балаларны Габдулла Тукай ижаты белән таныштыру. Г.Тукайның “Бала белән күбәләк” шигырен сәхнәләштерү.	Апрель
10.	“Мич котлау йоласы”	Балаларның гаилә һәм аның йола-бәйрәмнәре турында күзаллауларын ныгыту. Гаиләдә саклана торган тарихи вакыйгалар белән бәйлә әйберләргә карата кызыксыну уяту һәм шулар бәрабәрәнә сүзлек запасын баепу.	Апрель

1. Татарстан һәм Идел буге халыкларының гореп-гадәтләре, йолалары, мәдәнияте , аш-сулары , бәйрәмнәре, өс-баш киёмнәре турында альбомнар карау.

2. Кичке якта татар халык авыз ижаты һәм Г.Тукай әсәрләре белән балаларны таныштыру.

3. Балалар өчен китаплар күргәзмәсе.
4. Халык авыз ижаты әсәрләрен балалар белән яттан өйрәнәп сөйләү.
5. Музыкаль эшчәнлек: татар халык җырларын һәм музыкаль уеннарын өйрәнү.
6. Биюләр кую.

Балаларның мөстәкыйль эшчәнлеге.

1. Идел бие халыкларының ижади-сәнгать әсәрләренә рәсемнән, Г.Тукай әсәрләренә ясалган иллюстрацияләрен карау.
2. Мөстәкыйль ижади сәнгать (рәсем, кисеп ябыштыру, әвәләү, буягычлар).
3. Ижади театральләшкән эшчәнлек.
4. Татар халык уеннары уйнау.

Ата-аналар, педагоглар һәм балалар белән бердәм эшчәнлек.

1. Татар халык авыз ижаты әсәрләрен уку.
2. Г.Тукай әсәрләренә багышлап балалар белән эти-әниләрнең рәсем эшләре.
3. “Мич котлау йоласы” дигән йомгаклау бәйрәм кичәсендә эти-әниләрне дә катнаштыру.

Проект эшчәнлегенең нәтижеләре.

1. Балаларны татар халкының мәдәнияте, горәф-гадәтләре, йолалары белән таныштыру өчен төркемдә һәм гаиләдә кирәкле шартлар булдырылды.
2. Халык бәйрәмнәренә карата, балаларны күңел ачу чыганагы итеп кенә түгел, танып белү, кызыксыну чыганагы итеп карау мөмкинлегенә тудырылды.
3. Балаларда кызыксынучанлык, ижади мөмкинлекләр, танып белү активлыгы, коммуникатив мөмкинлекләрен үстерелде.
4. Балаларны үзләрен уй фикерләрен әйтә белергә өйрәтелде.
5. Г.Тукайның ижади эшчәнлегенә һәм тормыш юлы белән таныштыру буенча эш системасы җайга салынды.
6. Проектны тормышка ашырганда ата-аналарның актив катнашучылар саны артты.
7. Бала тәрбияче сорауларына теләп, ышанычлы итеп тулы итеп җавап бирергә өйрәнде, өйрәнгән тема буенча белемнән арттырылды.
8. Татар халкының көнкүреше, киёмнәре турында күзаллаулары үстерелде.
9. Балалар бакчасы, эти-әниләр, балалар арасындагы бәйләнеш ныгытылды.
10. Балалар үзләрен әби-бабаларының эшләрен дәвам итүчеләр итеп тойдылар.

Проектның перспективалары:

Киләчәктә Идел буе халыкларының (татар һәм рус халкы) көнкүрешен, гореф-гадәтләрен, йола-бәйрәмнәрен, авыз иҗаты эсәрләрен, уеннарын ,аш-суларын өйрәнүне дәвам итү.

Йомгаклау

Күргәнебезчә, халкыбызның йола, гореф-гадәт һәм бәйрәмнәрен өйрәнү зур әһәмияткә ия. Дөрестән дә, диннән, телдән башка яши алмаган кебек, халык алардан башка да милләт буларак яшәвеннән туктар иде. Татар халкы һәр вакыт үзенең йолаларына тугры булды. Чөнки алар безгә бик ерак бабаларыбыздан мирас булып калганнар. Тик онытмаска, сакларга , буыннан буынга житкерергә иде аларны. Татар халкының борынгыдан килгән бәйрәмнәре, йолалары бүгенге көндә дә сакланган. Адәм баласы эти-әнисен, туган жирен, ана телен, динен, гореф-гадәтләрен, йолаларын ихтирам итәргә тиеш. Табигый, буыннан буынга күчә торган рухи тәҗрибә һәм йолалар вакытлар узу белән һич тә әһәмиятләрен югалтмыйлар, киресенчә, аларның кыйммәте арта гына. Моңың шулай булуы әдәби эсәрләр мисалында тагын бер кат исбатлана. Соңгы елларда халкыбызның гореф-гадәтләренә, йолаларына һәм бәйрәмнәренә игътибар арта бара, Сабантуйларын үткәргә, аларны халыкчанрак, жанлырак итүгә, Нәүрүз, бәйрәмен торгызуга һәм яңартуга, каз өмәләрен һ. б. ны тергезеп, көнкүрешбезгә кайтаруга омтылыш көчәя. Димәк, милли рухыбыз, шөкер, сүнәп үк бетмәгән әле!

Татарстан халыклары үзара дус, тату яши. Халыклар арасында дуслык бәйләнешләрен ныгытуда бәйрәмнәренң роле зур, чөнки алар аша халыклар бер-берсенә мәдәниятен, яшәү рәвешен, гореф-гадәте, йолаларын өйрәнә һәм шулар аша бер-берсенә хөрмәт тәрбияли, үз итә, дуслыгын ныгыта.

“Балалар бакчасында рухи эхлакый тәрбия бирүдә музей педагогикасы”

Зиганишина Зөлфия Рафаэль кызы

*Татарстан Республикасы Апас муниципаль районының
«Зур Күккүз урта гомуми белем бирү мәктәбе»
муниципаль белем бирү оешмасы балалар бакчасы
1 категорияле тәрбияче*

Актуальлелеге.

Музей педагогикасы ул - тарихи истәлекләре, материал һәм рухи культура байлыкларын саклау, өйрәнү һәм җиткерә торган фәнни-тикшеренү өлкәсе. Шул ук вакытта – балаларда чынбарлыкның кыйммәтен аңлап бәяли торган мөнәсәбәт тәрбияләүгә юнәлдерелгән тәрбия, белем бирү эшчәнлеге.

Музей тирәлегендә бала һәм олы кешенең үзара аралашуы, балаларның эзләнү, иҗат итү һәм тәрбия-белем бирү эшчәнлеген үстерүгә ярдәм итә. Шул максаттан чыгып, без балалар белән даими рәвештә туган як тарихын өйрәнү музеена сәяхәт оештырабыз. Музейларда көнкүрешен әйберләрен тотып өйрәнү тормышка якынрак килергә, әби-бабаларыбызның тәртип-кагыйдәләрен эш коралларын барларга мөмкинчелек тудыра.

Татар халкының милли бизәкләре, көнкүрештә кулланылган җиһазлары белән таныштыру балаларда үз халкың белән горурлану хисләре тәрбияли. Яңа дәүләт

тәлапләре нигезендә югары яшьтәге балаларның күзаллауларын киңәйтү өчен, танып-белүгә кызыксынучанлыгын һәрдаим үстереп торырга кирәк. Бу эш төрле-төрле алымнар һәм методикалар куллануны сорый. Шуннан чыгып туган як музейнда балалар белән: “Нәүрүз”, “Әх, күңелле яшә чаклар”, “Аулак өй”, “Күңелем җәүһәрләре” кичәләре үтте.

Милләтебезгә карата олы ихтирам хисләре тәрбияләгәндә, татар халкының милли мирасыннан файдалануга җитди игътибар ителергә тиеш, шунда гына мәктәпкәчә яшьтәге балаларның туган телне яхшы үзләштерүләренә, аны ана теле итеп кабул итүләренә ирешергә безгә музей-педагогикасы ярдәмгә килә.

Татар баласын чын татар, милли рухлы эхлакый шәхес итеп үстерергә телибез икән, киләчәк буын иң беренче ата-бабаларның рухи хәзинәсен белергә тиеш. Ә рухи хәзинә музейларда саклана. Татар халкының милли бизәкләре, моңлы җырлары, мөнәҗәтләре, көнкүрештә кулланылган җиһазлары белән таныштыру, балаларда үз халкың белән горурлану хисләре

тәрбияли. Шушы максатларга ирешү өчен без музей-педагогикасына игътибар итәбез һәм кулланабыз.

Проектның проблемасы:

Балалар һәм ата-аналарның халкыбыз хәзинәләре турында аз белүләре.

Проектның максаты:

Балаларны туган ягыбыз тарихы үткәне, горел-гадәтләре, йола-бәйрәмнәре, эш кораллары белән таныштыру. Балаларда туган илгә, туган телгә мәхәббәт, әдәплелек, инсафлылык, кешелекчелек һәм рухи эхлакый сыйфатлар тәрбияләү.

Проектның бурычлары:

Белем бирү бурычы: Балаларны туган ягыбыз музей белән таныштыру;

Күренекле шәхесләр язучылар, дин эхелләре турында мәгълумат туплау;

Халкыбызның милли бизәкләре, көнкүреш жиһазлары атамаларын өйрәнү.

Үстерү бурычы: Уеннар аша балаларны ижади фикерләү, уйлау сәләтләрен үстерү;

Милләтебезнең, туган җиребезнең эш кораллары тарихы белән кызыксындыру;

Халкыбызның горел-гадәтләрен, йола бәйрәмнәрен өйрәнүләрен дәвам итү.

Тәрбия бурычы: Әби-бабаларыбызның хезмәтенә хөрмәт тәрбияләү;

Жырлы – биюле уеннарға, бишек жырларына кызыксыну уяту.

Балаларның “элек” һәм “хәзер” дигән төшенчәне аңлауларына ирешү.

Тәрбиячегә бурычлар: Балаларда проектның актив катнашучысы булу теләге уяту.

Кызыксыну хисләре уяту. Проект эшчәнлеген нәтиҗәле алып баруга шартлар тудыру.

Проектның төре: Ижади-эзләнү.

Белем бирү өлкәсе: сөйләм үсеше, танып-белү үсеше, нәфис–нәфасәти үсеш, иҗтимагый – аралашу үсеше, физик үсеш.

Проектның дәвамлылыгы: 1 ел

Проектта катнашучылар: балалар, тәрбиячеләр, ата-аналар, мәдәният өлкәсе хезмәткәрләре.

Проектны тормышка ашыру принциплары:

-системалылык;

-яшь үзгәнчәлектәрен исәптә тоту;

-баланың шәхесен хөрмәтләү;

-бала белән бакчада, гаиләдә үзара аралашу, хезмәттәшлек итү эшчәнлеген оештыру.

Проектның этаплары:

1. Әзерлек этабы:

- проектның темасын, бурычларын билгеләү;
- проект турында эти – әниләр, балалар белән белән фикер алышу;
- проектны тормышка ашыру өчен тиешле шартлар булдыру;
- тема буенча кирәкле материал, атрибутлар булдыру.

2. Төп этап (практик):

- музей педагогикасы темасы буенча барлык белем һәм тәрбия бирү процессы эчтәлеген ашкертү;
- музейга сәяхәт;
- балалар, эти – әниләр белән ижади эзләнү һәм практик эшчәнлек оештыру;
- балаларга музейда үз-үзенә әдәпле тоту турында аңлату.

3. Йомгаклау этабы:

- проектны презентацияләү;
- “Музейның кешелек дөньясында файдасы” - консультация;
- эти –әниләр белән “Түгәрәк өстәл” артына жыелу;
- фотокүргәзмә “Без күргән эш кораллары”;
- “Музей эш коралларыннан табышмаклар” презентация.

Эшчәнлек планы:

№	Үтәлү вакыты	Эш төрләре
1.	Сентябрь	Проектны эшкә ашыру өчен план төзү . “Музейның тәрбия эшендә тоткан роле” дигән темага ата-аналар жыйлышында чыгыш ясау.
2.	Октябрь	Китап музей белән танышу. “Борынгы кул язмалар” китапханәче белән әңгәмә. Презентация “Китап музей”
3.	Ноябрь	Музейга сәяхәт. Балалар арасында рәсем күргәзмәсе оештыру “Мин музейда нәрсә күрдем”.

4.	Декабрь	“Шәхидә әбинең сандыгында ниләр бар?”-күңел ачу шөгыле.
5.	Январь	“Халкыбызның күңел бизәкләре” дигән темага стенд төзү. Милли бизәкләр белән чите, кәләпүш бизәү.
6.	Февраль	Милли киёмнәр ярминкәсендә “Курчакны киендер!” уен шөгыле. “Аулак өй”, “Күңелем жәүһәрләре” кичәләре үткәрү.
7.	Март	“Мөгжизалы эш кораллары” танышу шөгыле. “Әх,күңелле яшь чаклар” мәдәният хезмәткәрләре һәм әниләр белән күңел ачу чарасы.
8.	Апрель	“Музейга нинди хәзинә бүләк итә аласың?” дигән темага эти- әниләр белән әңгәмә. “Нәүрүз” күңел ачу чарасы.
9.	Май	“Һәр әйбернең үз атамасы”. Дәү әнинең биргән үгет- нәсыйхәтләрен тыңлау. Музей хәзинәләреннән табышмаклар презентациясе төзү.
10.	Июнь	Музейда төрле жырлы-биюле “Наза”, “Чума үрдәк-чума каз”, “Талы-талы”, “Мендәр салыш” уеннарын уйнау.

Көтелгән нәтижәләр:

Балалар үзләре күрәп күзәткән, тотып караган бар нәрсә турында белделәр. Музейдагы хәзинәләренң исемнәрен исләрендә калдырдылар, дәрәс атый башладылар. Борынгы йола-уеннарны өйрәндедәр. Аларда азмь - күпме тормыш тәҗрибәсе тупланды. Аларның игътибарлылык, кызыксынучанлык сыйфатлары артты. һәм дөньяга тикшеренүче, күзәтүче, беренче чыгыш ясаучылар күзе белән карый башладылар. Дәү әнинең биргән үгет-нәсыйхәтләре балалар күңелендә тирән эз калдырды. Музейларга сәяхәт үткәрү балаларга үзәбезнең, милли горәф-гадәтләренә, көнкүрешенә якынак килергә, әби-бабай, эти-әниләребезнең әхлакый тәртип-кагыйдәләрен барларга мөмкинчәлек тудырды. Китап музейнда булу, борынгы кулъязмалар, ташка, тузга язылган язучыларны карау, әлекке язучыларны, каләмә белән танышу балаларда рухи әхлакый тәрбия бирүдә зур өлеш кертте.

Кулланылган әдәбият:

- Бергәләп тәрбиялибез. Г.Х.Измайлова Казан Из-во”Мәгариф” 2006 ел Дәрәсләр, әңгәмәләр.

- Татар балалар фольклоры.Р.Ягъфәров “Раннур” нәшрияты 1999 ел. Уеннар, әкиятләр, такмаklar,жырлар.
- Гаиләдә һәм балалар бакчасында әхлак тәрбиясе.К.В.Закирова, Р.Ә.Кадыйрова, Р.А.Низамова Казан”Мәгариф”нәшрияты 1999ел. Дәрәсләр
- Балаларга үгет-нәсыйхәт.Н.Ибраһимов,К.Бикчәнтәев, Ә.Мәдияров, А.Низамиев.Казан “Дом печати” нәшрияты 2001ел. Әңгәмәләр

«Туган жирем – бәллүр бишек»

Камалиева Гөлназ Рәис кызы

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы
муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем учреждениесе
“Арча 1 нче балалар бакчасы”

Кереш сүз

Туган тел – туган жир, туган ил төшенчәләренәң төп мәгънәсен бала аңына житкерүче иң мөһим чара. Балаларга патриотик тәрбия бирү туган телдән башка мөмкин түгел. Баланың аңы үсү, белемә арту, чынбарлыкны танып-белүе һәм чын кеше булып тәрбияләнүе аның туган телен – ана телен белүенә бәйле.

Милләтебезгә карата олы ихтирам хисләре тәрбияләгәндә, татар халкының милли мирасыннан файдалануга житди игътибар ителергә тиеш, шунда гына мәктәпкәчә яшътәге балаларның туган телне яхшы үзләштерүләренә, аны ана теле итеп кабул итүләренә ирешергә мөмкин.

Патриотик тәрбия бирү төшенчәсе киң мәгънәне аңлата, ягъни ул бала күңелендә туган илнең табигатенә, туган йортына, туган авылына яки шәһәренә, халкының тарихына, аның мәдәниятенә мәхәббәт уятудан гыйбәрәт.

Патриотик тәрбияләнүнең төп максаты мәктәпкәчә яшътәге балаларны тәрбияләүдә патриотизмны, иң мөһим рухи-әхлакый һәм социаль кыйммәт буларак, туган якка мәхәббәт тәрбияләү аша торгызу. Хәзерге балалар туган шәһәрләре, илләре, халык традицияләренәң үзенчәлекләре турында аз беләләр, еш кына якыннарына битараф. Шуна күрә балалар бакчасының төп бурычы — мөмкин кадәр иртәрәк балаларда туган жиргә мәхәббәт уяту,

аларда үз иленең лаеклы кешесе һәм гражданы булырга ярдәм итәчәк характер сыйфатларын формалаштыру, туган йортка, балалар бакчасына, туган урамга мәхәббәт һәм хөрмәт тәрбияләү. Балаларда ил казанышлары өчен горурлык хисе, армиягә мәхәббәт һәм хөрмәт, сугышчыларның батырлыгына горурлык хисләре, ижтимагый тормыш күренешләренә кызыксынуларын үстерү шулай ук ватанпәрвәрлек сыйфатлары булып тора.

Нәтижә ясап, шуны әйтәсе килә: патриотик тәрбия бирүне эхлак, экологик, эстетик һәм хезмәт тәрбиясеннән аерып алып карарга ярамый. Алар комплекслы рәвештә алып барылса гына, ватанпәрвәрлек тәрбияләүдә уңышка ирешеп була.

Кыскача тасвирлама

Проект “Туган җирем-бәллүр бишек” дип атала. Ул мәктәпкчә яшьтәге балаларны тәрбияләүдә иң мөһим рухи-эхлакый һәм социаль кыйммәт буларак патриотизмны туган якка мәхәббәт тәрбияләү һәм аның табигатенә, туган йортына, халкының тарихына, аның мәдәниятенә мәхәббәт уяту аша баепуга юнәлдерелгән.

Безнең балалар бакчасында балалар милли мохиттә тәрбияләнәләр. Әкиятләр, шигырьләр, табышмаклар белән танышалар, халык җырларын тыңлыйлар, уйныйлар, милли биюләр башкарырга өйрәнәләр. Бу бурычлар туган телгә өйрәтү эшчәнлекләрендә генә тормышка ашырылмый, бәлки рәсем, мөстәкыйль сәнгать эшчәнлегендә дә тормышка ашырыла. Монда декоратив-гамәли сәнгатькә, музыкага, халыкның гореф-гадәтләре белән танышуга зур роль бирелә.

Проект 3 этапка бүленгән: әзерлек, төп һәм йомгаклау.

Проектта турыдан-туры катнашучылар: балалар бакчаларында тәрбияләнүче балалар һәм аларның ата-аналары (законлы вәкилләре), татар теле тәрбиячесе, педагоглар һәм тәрбиячеләр.

Проектның *1 нче –әзерлек этабында* мин педагоглар һәм ата-аналар белән эшләрү планын, балалар белән үткәреләчәк чараларның перспектив планын, балалар белән оештырылган белем бирү эшчәнлегенә конспектларын, «Туган җирем – бәллүр бишек» проектының календарь планын эшләдем. Шулай ук иллюстратив, демонстратив һәм гамәли материал сайлап алынды, бәйрәмнәр һәм күңел ачу чаралары сценарийлары төзелде.

Төркемнәрдә ата – аналар белән бергәләп «Гаилә һәм балалар бакчасы-бердәм йорт» темасына түгәрәк өстәл уздырылды. Анда ата-аналар проектның планы, актуальлеген, максаты

һәм бурычлары, проектның календарь планы белән жентекләп танышты, шулай ук алдагы эшләр буенча ата-аналарга тәфсилле консультация бирелде, буклетлар таратылды.

Проект буенча эш нәтижәле булсын өчен, ата-аналарга түбәндәгеләр тәкъдим ителде:

- ата-бабаларының ничек яшәве һәм нәрсә белән шөгыльләнүе белән кызыксынып, үз гаиләһең тарихын жентекләбрәк белергә һәм иллюстратив материал тупларга;

–үзләре яшәгән төбәк турында мәгълүмати материал туплау.

Проектның 2 нче - төп этабында түбәндәге чаралар үткөрү планлаштырылды:

- “Минем туган жирем”, “Арча – һөнәрчеләр ягы”, “Минем яраткан милли ризыгым”, “Татар кызы бездә кунакта”, “Читек белән альяпкыч бизибез”, “Күчтәнәчтә кунакта” дип исемлэнгән эшчәнлекләр;

- «Өлкәннәр көне», “Сөмбелә бәйрәме”, “Әниләр бәйрәме” бәйрәм кичәләре;

- “Әбиемә һәм бабаема әйтер сүзем бар”, “Кичке уеннар” күңел ачу кичәләре, якташ язучыбыз Гөлчирә Нәжметдинова белән очрашу кичәсе;

- “Мендәр тутыру йоласы”, “Сабантуй бәйрәме”, “Куян күчтәнәче”, “Чәй эчү йоласы” кебек йола бәйрәмнәре;

- әңгәмәләр: «Минем тату гаиләм», « Әниемә булышам», «Безнең сәяхәт», «Күңелле ял итәбез», «Без – кечкенә экскурсоводлар».

Проект кысаларында ата-аналар өчен консультацияләр каралган: “Балалар бакчасында патриотик тәрбия бирү юллары», «Милли гореф-гадәтләр», «Бергәләп тәрбиялибез».

Балалар белән музейларга, китапханәләргә экскурсияләр оештыру, фотокүргәзмәләр ясау.

Ата-аналар һәм тәрбиячеләр ярдәме белән берлектә “Һәр жәүһәрдә халкым тарихы” дип исемлэнгән музей почмагы булдыру.

“Уңган куллар почмагы” дип исемлэнгән актив почмаклар ясалды. Почмакның максаты балаларны хезмәткә тарту, матурлыкны күрә белергә өйрәтү һәм онытыла барган предметлар белән таныштыру. Анда балалар экспонатларны карап кына калмыйлар, ә үзләре дә эти-әниләре яки тәрбиячеләр белән шөгыльләнә алалар.

Тәрбиячеләр һәм ата-аналар белән берлектә “Арча – данлы төбәк” исемле кече проектлар эшләнде. Аның максаты балаларны Арча төбәгенең даклыклы урыннары белән таныштыру.

“Милли почмак”, “Патриотлар почмагы” дип исемлэнгән кече музей почмаклары булдырылды. Аның максаты - шул темага караган атрибутлар белән балаларны якыннанрак таныштыру. Әлеге музей почмакларын һәр төркемгә алып кереп була, ул тәгәрмәчле. Бу музей почмагы белән таныштыруны балалар да оештыра ала. Зур төркем балалары экскурсоводлар буларак чыгыш ясыйлар.

Тәҗрибә туплау һәм башкалар белән уртаклашу максатыннан мин әлеге тема белән Түбән Кама шәһәренең балалар бакчасында “Татарча да яхшы бел, русча да яхшы бел!” дип исемлэнгән семинар-практикумда, Саба районының “Балачак” балалар бакчасында үткән семинарда чыгыш ясадым.

“Күннән бизәк ясау” мастер-классы белән “Әти-әни – йортның тоткасы, бала-аның көзгесе” дип исемлэнгән мәктәпкәчә белем учреждениеләре оештырган күргәзмәдә катнаштым.

Балаларны туган як белән якыннанрак таныштыру максатыннан “Туган якны өйрәнүчеләр” дип аталган күпфункцияле дидактик әсбап ясалды.

Ата-аналарга проектның барлык үткән чаралары турында хәбәр итү өчен ай саен чыга торган «Чишмә башы» газетасы чыгарылды, анда ата-аналар бакчада тормышын күзәтә һәм яңалыклар белән белән таныша ала. Шулай итеп, газета битләрендә фотосурәтләр, консультацияләр, котлаулар, ата-аналар белән бергә иҗат итү өчен уеннар урнаштырылып барылды.

Проектның 3 нче - йомгаклау этабында балалар бакчасында тәрбияләнүче һәр бала үзе яши торган туган җире турында белемнәр алачак һәм туган иленә, аның мәдәниятына, тарихына карата хөрмәт хисләре белән тәрбияләнәчәк.

Проектның ахыргы нәтижәсе:

- гаилә өчен милли ризык әзерләү яисә татарча чигү, рәсем ясау, халык җырларын өйрәнү һ.б. буенча осталык дәрәсләре (мастер-класслар) үткәргү;
- “Балалар бакчасында милли-төбәк компонентын тормышка ашыру юллары” дип исемлэнгән республикакүләм семинар үткәргү;
- Массакүләм мәгълүмат чараларында яктырту.

- “Балаларны милли-мәдәни рухта тәрбияләү” дип исемләнгән методик эсбап (балалар бакчаларының татар теле тәрбиячеләре, ата-аналар өчен кулланма)

Чыгару.

Проектның максаты

Туган як тарихына карата кызыксыну уяту һәм анда яшәүче кешеләргә, аларның мәдәниятына карата ихтирамлы мөнәсәбәт тәрбияләү аша ватанпәрвәрлек (патриотлык) сыйфатларын үстерү.

Бурычлар:

- 1.Балаларда үз халкының мәдәни мирасына, рухи кыйммәтләренә, туган җиренә карата хөрмәт һәм мәхәббәт хисләре тәрбияләү.
2. Балаларда гаилә тарихы, гаилә традицияләре белән кызыксыну уяту.
- 3.Халыкның мәдәнияте һәм гореф-гадәтләре белән кызыксыну һәм хөрмәт тәрбияләү, башка милләт кешеләренә карата хөрмәт хисләре тәрбияләү.
- 4.Баланың туган җирен өйрәнгәндә белем алу өчен шартлар тудыру.
- 5.Проектны гамәлгә ашыру һәм бергә эшләү өчен ата-аналарны (законлы вәкилләрне) уртак эшчәнлеккә җәлеп итү.
6. Балаларда эхлакый һәм рухи культура тәрбияләү, тарихи мирасны хөрмәт итүне үстерү.

Проектның актуальлеге

Туган як, туган почмак һәр кеше тормышында аерым бер зур, якин, кадерле урын алып тора. Бүгенге заманда туган җирең, аның тарихын, атаклы, дәрәҗәле шәхесләрен, халыкның гореф-гадәтләрен белү бик мөһим.

Кечкенәдән балалар аңларлык итеп туган ил, туган җир, тарихи вакыйгалар белән таныштырып; аны яратырга, сокланырга, горурланырга өйрәтеп, аның тормышы белән даими кызыксындырып торсак - балаларда эхлаки-патриотик тойгылар формалашыр; табигатькә, туган якка, татар халкының йолаларына, сәнгатенә карата мәхәббәт тәрбияләнәр, бала туган илнең лаеклы гражданы булып үсәр, аларның кечкенә йөрәкләрендә туган илгә карата мәхәббәт очкыннары кабыныр.

Тагын бер мөһим үзенчәлек - музей педагогикасының ярдәмендә шәхес тәрбияләү. Нигә без кечкенә музейлар булдырдык? Без әңгәмә үткәрдек һәм балалар бакчасында

тәрбияләнүчеләрнең күпчелеге бер тапкыр да музейда булмавын ачыкладык. Сәбәпләре төрле. Беренчедән, күп кенә ата-аналар мәктәпкәчә яшътәге балаларга мондый учреждениеләргә йөрергә иртәрәк дип саний. Икенчедән, күп кенә эниләргә һәм этиләргә мондый экскурсия идеясе килми. Шуңа күрә без үзбездә «музей комплексын» булдырырга булдык. Әлбәттә, балалар бакчасы шартларында музей эше таләпләренә туры килгән экспозицияләр булдыру мөмкин түгел. Шуңа күрә без «кечкенә музей»дип атадык. Кечкенә музейларның әһәмияте шактый югары, чөнки монда мәктәпкәчә яшътәге балалар китапларны һәм репродукцияләрен, открыткаларны һәм карталарны, чын әйберләрен һәм әйберләрен карап кына калмыйлар, ә үзләре шигырьләр укыйлар, сораулар бирәләр, әңгәмәләр алып баралар. Чөнки патриотик хисләр материал һәм рухи культура продуктларында гәүдәләнгән социаль тәҗрибәдән барлыкка килә, ул балачакта үзләштерелә. Эш нәтижәсендә мәктәпкәчә яшътәге балаларда әхлакий-патриотик сыйфатлар формалаштыру максатларында музей педагогикасын куллану нәтижәле дигән нәтижә ясарга мөмкинлек бирә.

Проектның дәвамлылыгы

Дәвамлы – 3 ай

Проектта катнашучылар

Проектта турыдан-туры катнашучылар: балалар бакчаларында тәрбияләнүче балалар һәм аларның ата-аналары (законлы вәкилләре), татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр һәм педагоглар.

Проектның көтелгән нәтижәләре:

1. Балалар үзләре яшәгән районның, уз шәһәрнең исеме белергә; андагы оешмаларны һәм аларның әһәмиятен, истәлекле урыннарын белү.
2. Үз милләтенә, теленә, мәдәниятенә, гореф-гадәтләренә тирәнрәк белү.
3. Балаларда уз районы, шәһәре өчен горурлык хисләре һәм аны чиста, матур итеп саклау теләге формалашу.
4. Балалар бакчасы тормышы белән кызыксынучы ата-аналарның процентын арттыру.
5. Башкарылган эш йомгаклары буенча массакүләм чараларны оештыру.

**“Туган жирем – бәллүр бишек” проекты буенча үткәреләчәк чараларның календарь
планы**

№	Чаралар	Үткәру вакыты	Жаваплы
I. Әзерлек этабы			
1.	«Туган жирем- бәллүр бишек» проектына багышланган чаралар планын үтәү һәм раслау	Август 2024	Мөдир, өлкән тәрбияче
2.	Проект буенча календарь планын гамәлгә ашыру	Сентябрь – ноябрь	Татар теле тәрбиячесе, өлкән тәрбияче
3.	Балалар, педагоглар һәм ата-аналарга куллану өчен тематик әдәбият сайлау	Сентябрь – ноябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр, өлкән тәрбияче
4.	Әти-әниләр арасында анкета үткәру «Туган жирем хәзинәсе»	Сентябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр, өлкән тәрбияче
5.	Матур әдәбият әсәрләре һәм методик әдәбият күргәзмәсе оештыру	Сентябрь – ноябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр, өлкән тәрбияче
6.	Ата-аналар өчен консультацияләр үткәру: “Балалар бакчасында патриотик тәрбия бирү юллары», «Милли горезф-гадәтләр», «Бергәләп тәрбиялибез».	Сентябрь – ноябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр, өлкән тәрбияче
7.	Мәгълүмати-белешмә материаллар (буклетлар, күчмә папкалар, чакыру билетлары, газеталар һ.б.) булдыру	Сентябрь – ноябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр, өлкән тәрбияче
II. Төп этап			
1. Педагоглар белән эш			
1.	«Мәктәпкәчә яшьтәге балаларга туган телне	Сентябрь	Татар теле

	өйрәтүдә музей педагогикасы» консультация		тәрбиячесе
2.	Муниципаль, төбәк, бөтенроссия чараларында һәм конкурсларында катнашу	Сентябрь - ноябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр, өлкән тәрбияче
3.	Ата-аналар өчен газета чыгару «Чишмә башы»	Һәр айны	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр, өлкән тәрбияче
4.	Дидактик уеннар, “Уңган куллар почмагы” дип исемлэнгән милли актив почмаклар, “Һәр жәүһәрдә халкым тарихы” исемле бакчаның музей почмагын булдыру.	Сентябрь -октябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр, өлкән тәрбияче
5.	Кече проектлар оештыру	Октябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр, өлкән тәрбияче
6.	“Тәгәрмәчле музей почмагы” ясау.	Октябрь-ноябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр, өлкән тәрбияче
7.	Тәҗрибә уртаклашу - семинарларда катнашу	Сентябрь-ноябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр, өлкән тәрбияче

2. Балалар белән эш

1.	Режим вакытларында әңгәмэләр: «Минем тату гаиләм», « Әниемә булышам», «Безнең сәяхәт», «Күңелле ял итәбез», «Без – кечкенә экскурсоводлар».	Сентябрь- ноябрь	Татар теле тәрбиячесе
2.	Тематик эшчәнлекләр: “Минем туган җирем”, “Арча – һөнәрчеләр ягы”, “Минем яраткан милли ризыгым”, “Татар	Сентябрь- ноябрь	Татар теле тәрбиячесе

	кызы бездә кунакта”, “Читек белән альяпкыч бизибез”, “Күчтәнәчтә кунакта”		
3.	Видео-презентациялар карау: "Татар халык музыка уен кораллары", «Арча – данлы төбәгем» һ.б.	Сентябрь- ноябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр
4.	Татарча мультфильмнар карау «Мульти – Россия», «Татарча мультфильм – Татарстан турында!», «Ак барс» һ.б.	Сентябрь- ноябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр
5.	Татар халык уеннарын өйрәнү	Сентябрь- ноябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр, музыка житәкчесе, физик инструктор
6.	Төркемнәрдә фото күргәзмәләр « Минем гаиләм»	Сентябрь- ноябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр
7.	“Сөмбелә” бәйрәмен үткәрү	Сентябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр, музыка житәкчесе
8.	Музейларга экскурсияләр	Сентябрь - октябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр
9.	Арча үзәк китапханәсенә сәяхәт	Сентябрь - октябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр
10.	“Мендәр тутыру йоласы”, “Сабантуй бәйрәме”, “Куян күчтәнәче”, “Чәй эчү йоласы” кебек йола бәйрәмнәре	Ноябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр, музыка житәкчесе

11.	Өлкәннәр белән белән очрашу “Әбием белән бабаема әйтер сүзем бар”	Октябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр, музыка житәкчесе
12.	Якташ язучыбыз Гөлчирә Нәжметдинова белән очрашу кичәсе	Октябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр, музыка житәкчесе
13.	Ижади кул эшләре күргәзмәсе «Әниемнең алтын куллары».	Ноябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр
14.	“Әниләр көне” бәйрәм кичәсе	Ноябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр, музыка житәкчесе
15.	“Кичке уеннар” күңел ачу чарасы	Ноябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр, музыка житәкчесе, физик инструктор
1. Ата-аналар белән эш			
1.	Түгәрәк өстәл “Таилә һәм балалар бакчасы – бердәм йорт”	Сентябрь	Мөдир, өлкән тәрбияче, татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр
2.	“Һәр жәүһәрдә халкым тарихы” дип аталган музей почмагын тулыландыру.	Сентябрь-ноябрь	Мөдир, өлкән тәрбияче, татар теле тәрбиячесе,

			тәрбиячеләр
3.	Осталык дәресләре үткәрү.	Ноябрь	Мөдир, өлкән тәрбияче, татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр
4.	Үзләре яшәгән төбәк турында материал туплау.	Сентябрь-ноябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр
5.	Бәйгеләрдә, проектларда катнашу	Сентябрь-ноябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр
6.	Онлай-флешмоб: “Мин яшәгән шәһәр буйлап сәяхәт”	Сентябрь-ноябрь	Татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр
III. Йомгаклау этабы			
1.	Осталык дәресләре: “Чигү чигәм”, «Татар халык милли ашлары», “Халык җырларын җырлыйбыз”, “Туган ягым табигате – минем рәсемнәрдә” һ.б.	Ноябрь	Мөдир, өлкән тәрбияче, татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр
2.	“Балалар бакчасында милли-төбәк компонентын тормышка ашыру юллары” дип исемләнгән республикакүләм семинар үткәрү	Ноябрь	Мөдир, өлкән тәрбияче, татар теле тәрбиячесе, тәрбиячеләр

Йомгаклау

Туган илгә мәхәббәт, халкыбызның үткәндәге истәлекләрен хөрмәт итү, хәзерге казанышларына ихтирам һәм горурлык хисләре, милли аң тәрбияләүдә, балаларга патриотик тәрбия бирүдә туган якны өйрәнү зур әһәмияткә ия. Проект шулай ук туган якның, туган авылның, аны буыннан-буынга саклап калдыруда һәм тәрбия эшендә зур ярдәм итте.

Шулай итеп, бүгенгедәй катлаулы чорда әхлаклы шәхес – Ватанга мәхәббәт хисе белән сугарылган, аның тарихы, мәдәнияте казанышлары белән кызыксынучы, милли символларга, изге урыннарга хөрмәт белән караучы, җәмгыятькә һәм халыкка хезмәт итәргә эзер булган, әдәпле һәм итәгәтле шәхес тәрбиялим дисәң, эшне, беренчедән, балага кечкенәдән үк туган

төбәге, халкы тарихын өйрәтүдән башларга кирәктер. Үзен, үз халкын хөрмәт иткән кеше башкаларга да шуны ук күрсәтер.

Икенчедән, әлбәттә, баланың күңеленә кешелеклелек, мәрхәмәтлелек орлыкларын салуга, тәрбия нигезенә халкыбыз тәрбиясе нигезләрен салу зур ярдәм булып торачак. Чөнки халыкның үткәнен, аның бетмәс-төкәнмәс күңел хазинәләрен өйрәнгәндә генә Ватаныбызны ярату хисләре тәрбияләп була.

Шулай ук, өченчедән, тәрбия процессына ата-аналарны тарту да бу максатка ирешү юлларын якынайтачак.

Тәрбиянең нигезе гаиләдә, эти-әни, әби-бабай катнашында салына, ул шулай дәвам итәргә дә тиеш. Менә шуларны исәпкә алсак кына, без максатыбызга ирешә алырбыз, һәм бакчада тәрбия процессы да мәгънәле һәм нәтиҗәле булыр.

“Милли хазинә”

Минһажева Роза Гаптелхай кызы

“Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районының

Иске-Казан төп гомуми белем мәктәбе” ГБМБУ

Проектың актуальлеге

Дөньяда иң-иң матур ил,

Ул – минем туган илем.

Дөньяда иң-иң матур тел,

Ул – минем туган телем.

(Э.Мөәминова)

Туган илем, туган телем...Үз илем, үз телем... Бүгенге көндә кызганычка каршы үз илендә яшәп тә, үз ана телендә сөйләшә алмаган милләттәшләребезне еш очратырга туры килә. Шуңа күрә дә балаларга кече яшьтән үк үз туган телендә сөйләшергә, үз халкының гореф-гадәтләрен, йола-бәйрәмнәрен, милли ашларын, киёмнәрен өйрәтергә кирәк.

Балаларга халык авыз иҗаты әсәрләрен өйрәтү дә бик мөһим. Халык авыз иҗаты әсәрләре - яшь буынга белем һәм тәрбия бирүдә кыйммәтле чыганак. Халыкның бай рухлы, кешеләрне

гүзэл киләчәккә рухландыручы әкиятләре, киң колачлы җырлары, тирән фәлсәфи әйтемнәре, тапкыр һәм үткер мәкальләре, үзенчәлекле табышмаклары, яшьләргә сабак бирердәй итеп иҗат ителгән әсәрләре киләчәк буынны милләт тормышын дәвам итәрлек, аны үстерүгә өлеш кертерлек итеп тәрбияләүдә зур ярдәм итә.

Балалар үз туган телен яраткан, милләте белән горурланган очракта гына камил рәвештә үз телендә сөйләшә ала. Моңа ирешү өчен балаларга милли мирасны өйрәтү мөһим. Шуңа күрә дә әлеге проект бик актуаль булып тора.

Максат: Балаларны татар халкының милли бәйрәмнәре, йолалары, татар милли ашлары, киёмнәре, аларның үзенчәлекләре, кагыйдәләре белән якыннан таныштыру, үз теленә, милләтенә карата горурлык хисләре уяту.

Бурычлар:

- туган телебезгә карата мөхәббәт тәрбияләү;
- милли киёмнәргә кызыксыну уяту, үзләренә генә хас булган үзенчәлекләрен ачыклау, төсләренң берләшүенә игътибар итү.
- татар халкының милли бәйрәмнәре, йола уеннары аша балаларның аралашу осталыгын үстерү;
- татар халкының көнкүреше, милли бәйрәмнәре, йолалары белән кызыксынуларын үстереп, балаларга эстетик һәм әхлакий тәрбия бирү;
- балаларның аралашу, коммуникатив осталыгын, сөйләм телен үстерү.

Проектта катнашучылар: тәрбияче, катнаш төркем балалары, китапханәче, ата-аналар.

Проектның төре: танып белү, иҗади

Гамәлгә ашырылу вакыты: гыйнвар-май.

Проекттан көтелгән нәтижә:

- балалар ана телендә дөрес, матур итеп аралашырга өйрәнәләр;
- татар халкының электән сакланып килгән бәйрәмнәрен, йолаларын, милли киёмнәрен, ашларын өйрәнәләр;
- балаларда халкыбызга, милли уеннарына карата хөрмәт һәм мөхәббәт хисләре уяна;
- татар милләтенә карата горурлык хисләре уяна;
- халык – аваз иҗаты белән кызыксыналар, аңа хөрмәт белән карыйлар.

Проектны гамәлгә ашыру этаплары.

- 1 нче этап - әзерлек
- 2 нче этап - төп
- 3 нче этап - йомгаклау

1 этап – әзерлек этабы (гыйнвар)

- проектның темасын уйлау;

- максатын һәм бурычларын кую;
- материаллар туплау;
- перспектив эш планы төзү;
- проектны иллюстратив материаллар белән баету;
- методик китаплар һәм матур әдәбият эсәрләре сайлау;
- өстәл уеннары һәм дидактик уеннарны булдыру;
- “Туган як” почмагын тулыландыру;
- эти-эниләрне проект белән таныштыру, анкета үткәрү, биремнәр бирү.

2 этап – төп этап

Ай	Блок	Эшләү алымнары һәм формасы
Февраль	“Туган телем”	<u>Балалар белән эш</u> - Әңгәмә “Туган телем – татар телем”, “Бишек җырлары” - Тел турында мәкаль-әйтемләр уку - Табышмаклар чишү - Тел көрмәкләндергечләр, санамышлар өйрәнү - Бармак уеннары уйнау - Җырлы-биюле уеннар уйнау “Зәңгәр чәчәк”, “Чума үрдәк, чума каз”, “Кәрия – Зәкәрия” - Матур әдәбият уку: Ш.Маннур “Яхшы бел”, Н.Мәдьяров “Татар теле”, Ш.Галиев “Туган тел”, Г.Морат “Туган тел”, Ф.Зыятдинова “Татарча белмәүче кәҗәләр”, Мөҗәһит “Тел белү авыр түгел”, “Туган телгә өйрәттек”, Э.Мөзминова “Үз телендә сөйләшә”, Йолдыз “Тылсымлы сүзләр”, Ә.Бикчәнтәева “Тәмле сүз”, Б.Рәхимова “Бәхәс”, Л.Шагыйрьжан “Туган тел бәйрәме” - Җырлар тыңлау һәм җырлау: Г.Тукай “Туган тел”, Э.Мөзминова “Туган телем” Китапханәче белән очрашу - Презентация карау: “Муса Җәлил – балаларның якын дуслары” - М. Җәлилнең “Карак песи”, “Кызыл ромашка” шигырьләрен сөхнәләштерү - “Тылсымлы сандык” дигән ләпбуктан уеннар уйнау - “Әбием әкиятләре” курчак театры белән уйнау - Викторина “Күңелле туган тел” - <i>“Туган телем – иркә гөлем” әдәби-музыкаль кичә</i> <u>Ата-аналар белән эш</u> “Туган телдә укыйбыз” интернет чөптәкләрендә видеоэзма урнаштыру
Март	“Татар милли киёмнәре һәм бизәкләре”	<u>Балалар белән эш</u> - Әңгәмә “Татар халкының милли киёмнәре ” - Презентация “Татар милли киёмнәре һәм бизәкләре” - Мәкаль-әйтемләр уку - Табышмаклар чишү - Тел көрмәкләндергечләр, санамышлар өйрәнү - Бармак уеннары уйнау - Җырлы-биюле уеннар “Түбәтәй”, “Башмакчы” “Яулык алыш” - Матур әдәбият уку: Р.Вәлиева “Энҗе-мәрҗән калфагым”,

		Йолдыз “Тылсымлы түбэтэй”, В.Хэйруллина “Түбэтэй”, Л.Әмирханова “Чигүле читекләрем”, Л.Лерон “Татар баласы” - Жыр тыңлау һәм жырлау: “Без яулыктар юабыз”(С.Сәгъди сүз.,көе), Р.Вәлиева сүз, М.Минһажев көе “Кәләпүшем кәләпүш”, - Бию “Бииләр итек, читекләр”(читекләр белән), “Шәл бәйләдем” (шәлләр белән) - Дидактик уеннар “Мин башлыым, син дәвам ит”, “Киёмнәрне бизәү”, “Нәрсә артык?”, “Өйне милли бизәк белән бизә”, ”Курчакны киендер” - Өстәл уеннары “Бу нинди бизәк”, ”Күңелле домино” - “Милли бизәкләр” альбомын карау - Рәсем ясау “Татар милли киёмнәре” - Кисеп ябыштыру “Милли бизәкләрдән открытка” - Өвәләү “Түбэтэй” - Буягыч “Калфак”, “Татар милли бизәкләре” - Осталык сәгәте “Кульяулык бизәү” - Фотобәйгә “Мин – татар баласы” - Мәдәният йортында урнашкан “Туган якны өйрәнү” музеена сәяхәт - “Әбиёмнең серле сандыгы” әдәби –музыкаль кичә <u>Ата-аналар белән эш</u> “Татар милли бизәкләре” дигән темага кул эше.
Апрель	“Татар милли ашлары”	<u>Балалар белән эш</u> - Өңгәмә “Татар милли ашлары” - Презентация карау: “Татар халык ашлары” - Мәкаль-әйтемнәр уку - Татар халык ашлары турында табышмактар чишү - Тел көрмәкләндергечләр, санамышлар өйрәнү - Бармак уеннары уйнау - Жырлы-биюле уеннар “Ак калач”, “Кунактар”, “Без-без, без идек” - Матур әдәбият уку: Р.Вәлиева “Ашлар солтаны”, Р.Миңнуллин “Табын янында”, Р.Фәхретдинов “Ашау әдәпләре”, Ә.Бикчәнтәева “Өстәл янында”, Б.Рәхмәт “Аш вакыты”, В.Хэйруллина “Шифа чәе”, С.Сәүбанова “Ботка нигә тәмле?”, “Шифалы сөт”, М.Фәйзуллина “Пешкән, әллә пешмәгән”, Ш.Гәлиев “Әбиләрдә кунакта”, А. Хәсәнов “Бал дәвалый” - Ятлау: Ш.Гәлиев “Кунактар” - Жырлау: “Чәй эчәбез бергәләп”(А.Минһажев сүз., Р.Сәрвәров көе) - “Татар милли ашлары” китабындагы рәсемнәрне карау - Видео карау: “Милли ризык пешерү” - Дидактик уеннар “Нәрсә артык?”, “Кем нәрсә ярата?” - Рәсем ясау “Яраткан ризыгым” - Кисеп ябыштыру “Өчпочмактар” - Өвәләү “Чәкчәк – табын бизәге” - Буягыч “Милли ризыктар” - “Чемодандагы әкият” (Татар халык әкиятә “Калач”) - <i>Осталык сәгәте “Кыстыбый пешерү”</i>

		<u>Ата-аналар белән эш</u> “Милли ризык – табын күрке” күргәзмә
Май	“Татар халкының милли бәйрәмнәре һәм йолалары”	<u>Балалар белән эш</u> - Әңгәмә “Татар халкының милли бәйрәмнәре һәм йолалары” (“Сөмбелә”, “Каз өмәсе”, “Нардуган”, “Нәүрүз”, “Карга боткасы”, “Сабантуй”, “Аулак өй”) - Мәкаль-әйтемнәр уку - Табышмаклар чишү - Тел көрмәкләндергечләр, санамышлар өйрәнү - Бармак уеннары уйнау - Жырлы-биюле уеннар уйнау “Наза”, “Миңлебай”, “Болында” - Матур әдәбият уку: Р.Миңнуллин “Нәүрүз”, Р.Хафизова “Нәүрүз килә”, Э.Мөминова “Сабантуй”, Р.Миңнуллин “Сабантуйе бүген бездә”, Ш.Гәлиев “Сабан туге батыры”, Г.Зәйнашева “Сабан туге”, М.Фәйзуллина “Ислам дине”, В.Хәйруллина “Азан әйтә бер малай” - Дидактик уеннар “Парын тап”, “Дөвам ит”, “Хатаны тап” - Кисмә рәсемнәрдән бәйрәм күренешләрен жыю - Тозлы камырдан әвәләү “Бәйрәмгә милли ризыклар” - Кисеп-ябыштыру “Котлау откриткасы” - Фото күргәзмә “Сабантуй мизгелләре” - Рәсем буенча хикәя төзү - Халкыбызның дини бәйрәмнәре (Ураза, Корбан) белән таныштыру - Авылыбыз мәчетенә экскурсия - Рәсем ясау “Авылым мәчете” - Азан тавышын тыңлау - “Әссәләмугаләйкүм”(Г.Садә сүз, Р.Ахиярова көе) жырын өйрәнү - <i>“Сабантуй” бәйрәме</i> <u>Ата-аналар белән эш</u> “Татар халкының йола-бәйрәмнәре” альбом төзү

III этап – йомгаклау этабы:

- алган белемнәргә, эшләнгән эшләргә нәтижә ясау;
- үстерешле диалог үткөрү;
- квест-уен “Милли хәзинә” үткөрү.

Йомгак

“Үткәннән белмәгәннән – киләчәгә юк”, - диелә татар халык мәкалендә. Шуңа күрә дә балалар бакчасы тәрбиячеләре алдында торган максат һәм бурычларның иң мөһиме – балаларга үз туган телен өйрәтү, шулай ук аларны халкыбызның гореф-гадәтләре,

бәйрәмнәре, йолалары, милли киёмнәре, милли әдәбияты белән таныштыру. Әлеге проект шушы максат һәм бурычларны тормышка ашырырга ярдәм итә.

Мин балалар киләчәктә үз туган телләрен яхшы белүче, үз милләте белән горурланучы, милли горөф-гадәтләре, йолалары белән кызыксынучы шәхес булып үсәрләр дип ышанып калам.

Кулланылган әдәбият

1. Балачак аланы: Балалар бакчасы тәрбиячеләре һәм әти-әниләр өчен хрестоматия. - Казан: РИЦ, 2011, -560б.
2. Иң матур сүз: Ата-аналар һәм балалар бакчасы тәрбиячеләре өчен хрестоматия. – Казан: Мәгариф, 2000.
3. Балалар өчен җырлар һәм уеннар: биш-алты яшьлек балалар өчен бармак уеннары, табышмаклар, тизәйткечләр. -Казан: Татар.кит. нәшр., 2018. -63б.
4. Закирова К.В., Муртазина Л.Р. Әй уйныйбыз, уйныйбыз... Балалар бакчасында хәрәкәтле уеннар: балалар бакчасы тәрбиячеләре һәм физкультура инструкторлары өчен методик кулланма. – Казан: Беренче полиграфия компаниясе, 2013. – 224б.
5. Закирова К.В., Муртазина Л.Р. Балачак – уйнап-көлеп үсәр чак: балалар бакчасы тәрбиячеләре һәм физкультура инструкторлары өчен методик кулланма. – Казан: Редакционно-издательский центр, 2012. – 192б.
6. Зарипова З.М. Үстерешле уеннар: методик кулланма / З.М. Зарипова, Р.С. Исаева. – Казан: Беренче полиграфия компаниясе, 2013. – 128б.
- Әхмәтҗанов Ю.Ә. Татар халык ашлары/ Юныс Әхмәтҗанов -Казан: Татар.кит.нәшр., 2013. - 151б.
7. Уразман Р. Татар халкының йолалары һәм бәйрәмнәре / Татарсан Милли к-ханәсе; Төз.З.Ә.Җамалиева, Казан: милли китап, 2000.
8. Сергеева Н.Г. Әбиемнең сандыгы. – Казан: Тат.кит.нәшр., 2001.-24б.
9. Сергеева Н.Г.Тылсымлы бизәк=Магия узора/Нурзия Сергеевна.- Казан: Татар.кит.нәшр., 2017. -56б.
10. Мәктәпкәчә тәрбия: Балаларны милли-мәдәни рухта тәрбияләү / Төзүчесе К. В. Закирова. Фәнни редактор Ф. Ф. Харисов. – Казан: РИЦ “Школа”, 2000.
11. Интернет чыганаclar

Кулланылган әдәбият

1. Бәйрәмнәр бәйләме: Балалар бакчалары тәрбиячеләренә, сыйныф җитәкчеләренә ярдәмлек/ төз. В. Г. Гомәрова, Ф. Я. Закирова. – Казан: Мәгариф, 2005.- 207 б

2. Закирова К. Ф. Әхлак нигезе – матур гадәт/ Гаиләдә һәм балалар бакчаларында әдәп-әхлак тәрбияләү: Методик кулланма. Казан: Мәгариф, 2005. – 383 б.
3. Закирова К. Ф. Уйный-уйный үсәбез (Балалар бакчаларында уеннар): Балалар бакчасы тәрбиячеләре һәм физкультура инструкторлары өчен методик кулланма. – Казан: Мәгариф, 2005.- 175 б.
4. Кашапова М. Ф. Балалар бакчаларында сөйләм үстерү программасы. – Казан: “Мәгариф” нәшрияты, 2004. – 64 б.
5. Кабыргалы – камчылы: Татар халык уеннары. – Казан: Мәгариф, 2002. – 159 б.

«Туган телем минем байлыгым»

Шәйдуллина Ландыш Рәфит кызы

*«Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы ш.т.
Байлар Сабасы гомуми үсеш бирүче төрдәге Саба 2 нче
«Эллуки» балалар бакчасы» мәктәпкәчә белем
муниципаль бюджет учреждениесе*

Аңлатма язуы

*«Тел-халык жаны. Һәр милләтнең бурычы – үз телеңне саклап калу,
һәр кешенең бурычы– туган телеңә җитди һәм изге мөнәсәбәтне саклап калу.»*

К.Д.Ушинский.

Һәр кеше өчен туган тел - иң кадерле һәм изге байлык булып тора. Республикабызда яңа тел ситуациясе шартларында баланың формалашуы ике милли мәдәният, гореф-гадәтләр йогынтысында бара.

Россия мәгариф системасы үсешенң хәзерге этабы аның дөньякүләм мәгариф киңлегенә интеграциясенә юнәлдерелгән бик тиз үсә торган инновацион процесслар белән характерлана. Хәзерге вакытта Россиядә мәктәпкәчә мәгариф учреждениеләре пространствосына полилингвальлекне кертүгә юнәлдерелгән яңа мәгариф системасы торгызыла.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары бүген баланың индивидуаль сәләтләрен үстерүгә ярдәм итәргә, аны динамикалы үсеп килүче дөньяның заманча таләпләренә туры килергә әзерләргә омтыла. Полилингваль белем бирү телләр билгеле бер белем өлкәсен үзләштерү,

төрле илләр һәм халыкларның мәдәни - тарихи һәм социаль тәҗрибәсен үзләштерү ысулы буларак чыгыш ясаучы берничә тел чаралары ярдәмендә дөнья мәдәниятенә тартылуның максатчан процессы буларак аңлашыла.

Проект Татарстан Республикасының Саба муниципаль районында яшәүче халыкларның туган телен, мәдәниятен, милли гореф-гадәтләрен саклауга һәм үстерүгә юнәлдерелгән. «Туган телем минем байлыгым» проекты кысаларында татар халкының мәдәнияте һәм теле торышын тикшерү, аларны саклау һәм торгызу эшенең төп юнәлешләрен билгеләү планлаштырыла. Рус һәм татар халкы мәдәниятенә үзенчәлеген билгеләүче традицион халык мәдәниятен саклауга юнәлдерелгән чаралар үткәреләчәк, халык мәдәнияте традицияләрен заманча мәдәни практикага һәм иҗтимагый тормышка кертү методлары һәм формалары эшләнәчәк. Тәрбияләнүчеләрнең һәм ата-аналарның милли-мәдәни тематикалы фестивальләрдә, күргәзмәләрдә, конкурсларда катнашуы, традицион халык бәйрәмнәре, фольклор кичәләре, мастер-класслар уздыруы, татар халкы мәдәниятен үстерүгә бәйле чараларны оештыру һәм әзерләү планлаштырыла.

Проект, нигездә, мәктәпкәчә яшьтәге балаларда туган телне, аның тарихын һәм заманын өйрәнүгә, халык сәнгатенә кызыксыну тәрбиялүгә, ижади эшчәнлек аша үз-үзенә белдерүгә омтылуга юнәлдерелгән.

Проектның актуальлеге һәм социаль әһәмияте Татарстан Республикасы территориясендә яшәүче татар халкының туган телен, тарихын, мәдәниятен, гореф-гадәтләрен саклау һәм үстерү ихтыяжына бәйле, һәм бу максатларда жәмәгәтчелекне жәлеп итеп, берничә чара үткәреләчәк. Мәктәпкәчә яшьтә шәхес нигезләре салына; нәкъ менә мәктәпкәчә яшьтәге бала аның өчен чын мәгънәсендә эмоциональ, әхлакий һәм эстетик тәрбия өчен уңайлы була.

Балаларны халык мәдәниятенә жәлеп итүдә халык бәйрәмнәре, татар бизәкләрен, милли киёмнәрне өйрәнү зур урын алып торырга тиеш. Нәкъ менә монда ел фасылларына, һава торышына, кошларның, бөҗәкләрнең, үсемлекләрнең үз-үзләрен тотышына, аларның гореф-гадәтләренә һәм гореф-гадәтләренә хас үзенчәлекләргә жентекле күзәтү формалаша. Өстәвенә, бу күзәтүләр кешенең иҗтимагый тормышының һәм хезмәтенең төрле яклары белән турыдан-туры бәйләнгән.

2023 елның декабрендә Татарстан Республикасы буенча 100 балалар бакчасы өстәл уеннарын үстерү комплектарын алды һәм «Акыллы Уеннар» программасын гамәлгә ашыра башлады.

«Акыллы Уеннар» - Татарстан Республикасында булдырылган алдынгы EdTech продукты, аның төп максаты балаларның татар телен кечкенәдән үк белү күнекмәләрен саклап

калу һәм арттыру, мәдәниятне һәм тәңгәллекне бәяләү, уңышлы укыту, шәхес формалашу һәм үз-үзенә тормышка ашыру өчен ныклы нигез салу.

Татар халкының горейф-гадәтләре һәм горейф-гадәтләре белән уңышлы танышу өчен балаларга халык мәдәнияте турында күзаллау бирергә, горейф-гадәтләр һәм халык йолалары, орнаментлар белән таныштырырга кирәк, бу исә балаларда уңай кыйммәтләр тудыра. Безгә борынгы һәм мөстәкыйль мәдәниятне саклап калырга кирәк. Без татар жирендә яшибез, шуңа күрә татар мәдәни мирасына хөрмәт белән карыйбыз.

Проектның максаты: башка халыкларга, аларның телләренә һәм мәдәниятенә хөрмәт хисе булган ижади шәхес үсешенә ярдәм итә торган этномәдәни мохит булдыру.

Проектның бурычлары:

1. Туган (татар) телне популярлаштыру буенча ата-аналарның мөнфәгәтыләрен билгеләү өчен мониторинг һәм анализ үткәргә.
2. «Акыллы уеннар» проекты буенча уен комплектылары ярдәмендә туган телне өйрәнүдә тупланган тәжрибәне һәм татар халык сәнгате белән танышуны системага салырга.
3. Тәрбия потенциалын ачу һәм балаларны туган (татар) телен өйрәнүгә һәм танып белүгә жәлеп итү.
4. Балалар бакчасының уникаль, пространство мохитен заманча белем бирү, авторлык материаллары, сенсор китаплар, проектылар һәм гаджетлар белән баету.
5. Тәрбияләнүчеләрне һәм аларның ата-аналарын Ватаныбыз тарихын өйрәнүгә, туган якның мәдәни мирасын һәм горейф-гадәтләрен саклауга жәлеп итү.
6. Белем бирү мөнәсәбәтләрендә катнашучыларны проект эшчәнлегенә жәлеп итү һәм «Акыллы уеннар» чемпионатында катнашуы аша туган телнең байлыгын, матурлыгын күрсәтергә.

Без үз алдыбызга мөһим бурыч куйдык – педагогик коллектив партнерлыгы хисабына балалар өчен бердәм белем бирү пространствосы булдыру, ата-аналар бергәлеген һәм социум партнерлыкны жәлеп итү.

Үткәру вакытлары: проект 1 елга исәпләнгән (август, 2024-май, 2025)

1. I этап - әзерлек, оештыру. Гамәлгә ашыру вакыты: август, 2024 ел.
2. II этап – гамәли. Гамәлгә ашыру вакыты: сентябрь-март, 2025 ел.
3. III этап - йомгаклау (нәтижәле). Гамәлгә ашыру вакыты: апрель-май, 2025 ел.

Проектның гамәли әһмияте шунда ки, аны теләсә кайсы ижади педагог үз эшендә куллана ала, аның эчтәлеген үзенең мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе шартларына һәм социум белән үзара хезмәттәшлек итү мөмкинлекләренә яраклаштыра.

Проектның инновацион әһмияте: «Акыл уеннар» проекты Татарстан Республикасында булдырылган продукт, уникаль белем бирү программасы, аның нигезендә

үсә торган өстәл уеннары жыелмасы һәм цифрлы кушымта тора. «Акылы уеннар» проектын кулланып, педагоглар үз практикаларында дәресләр һәм режим вакытында «яңа педагогик практикалар» (туган телдә укытуны һәм тәрбияне оештыруның һәм уздыруның яңа модельләре) куллана алалар. «Акылы уеннар» жыелмасы балаларны туган телдә укытуга һәм тәрбияләүгә юнәлдерелгән 10 үстерүче өстәл уеннарыннан тора.

Мәгълүмати ачыклык / трансляцион жәлеп итүчәнлек: семинарларда, конференцияларда, конкурсларда Саба 2 нче «Эллуки» балалар бакчасы педагогларының эш тәҗрибәсен һәм эшчәнлеген белем бирү һәм муниципаль дәрәжәдә мәгълүматлаштырырга һәм трансляцияларга, бу белем бирү процессында катнашучыларның барысы арасында да челтәр аша хезмәттәшлек итү һәм эш тәҗрибәсен трансляцияләү өчен оператив һәм объектив шартлар тудырырга мөмкинлек бирәчәк.

Проектның максатчан төркемнәре: тәрбияләнүчеләр, ата-аналар, балалар бакчасы педагоглары.

Проектның көтелгән нәтиҗәләре:

1. «Акыллы уеннар» республика чемпионатында катнашу нәтиҗәләрен арттыру.
2. Саба 2 нче «Эллуки» балалар бакчасында этномәдәни предмет-үсеш мохите булдыру.
3. Татар теленең лексик запасын баеп; тәрбияләнүчеләрне татар халкының мәдәнияте һәм традицияләренә тарту.

4. «Акыллы уеннар» проекты буенча педагоглар белән өстәл уеннары эшләү һәм Саба районы педагоглары өчен семинарларда, конференцияларда туган телне тәрбияләү һәм өйрәтү буенча эш тәҗрибәсен уртаклашу.

5. Тукумадан һәм күннән милли сумкалар һәм альпкычлар ясау буенча мастер-класслар аша ата-аналарны балаларга туган телне тәрбияләү һәм өйрәтү эшенә жәлеп итү

Төп өлеше

«Туган телем минем байлыгым» проектын гамәлгә ашыру өчен юл картасы эшләнде һәм 2024-2025 уку елына гамәлгә ашыру сроклары билгеләнде.

Әзерлек этабы

Проектны әзерлек этабында гамәлгә ашыру өчен чаралар планы:

№	Чаралар	Вакыты
1	“Туган телем минем байлыгым” проектынның планын эшләү	Август, 2024 ел
2	Мәктәпкәчә яшьтәге балаларны туган телгә өйрәтү һәм тәрбияләү өлкәсендәге норматив-хокукий актларны өйрәнү һәм үтәү	Август, 2024 ел
3	Милли тәрбия мәсьәләләре буенча мәктәпкәчә белем бирү учреждениесен үстерү юнәлешләрен билгеләү	Август, 2024 ел
4	Балаларны туган телдә укыту һәм тәрбияләү процессына жәлеп ителгән гаиләләрне ачыклау өчен мониторинг	Август, 2024 ел

	үткөрү	

Гамәли этап

Проектны гамәлгә ашыру буенча

2024-2025 уку елына Саба 2 нче «Эллуки» балалар бакчасында юл картасы «Туган телем минем байлыгым»

№	Тема	Үткәру сроклары	Жаваплылар
Август			
Балалар белән эшләү			
1	Татарстан Республикасы көненә, Саба районы поселогы көненә багышланган бәйрәм чарасы	29 нчы август	Шәйдуллина Л. Р., мәктәпкәчә белем бирү учреждениесенен педагогик коллективы
2	Халык әкиятләре мотивлары буенча татар телендә мультфильмнар карау	Бер ай эчендә	
3	"Минем тугры дустым – Туган телем" әңгәмәсе	Бер ай эчендә	
4	Саба районының туган якны өйрәнү музеенда булу	Бер ай эчендә	
5	Байлар Сабасы бистәсе яр буена Экскурсия	Бер ай эчендә	
Ата-аналар белән эшләү			
1	Балаларны туган телдә укыту һәм тәрбияләү процессына җәлеп ителгән гаиләләрне ачыклау өчен мониторинг үткәру	Бер ай эчендә	Педагоглар, ата-аналар
2	Татарстан Республикасы көненә, Саба районы поселогы көненә багышланган бәйрәмне бәйрәм итү буенча уртак чаралар	28-29 август	Педагоглар, ата-аналар
Сентябрь			
Балалар белән эшләү			
1	Татар телендә ягымлы мөгамәлә бәйрәме	11 нче сентябрь	Шәйдуллина Л. Р., мәктәпкәчә белем бирү учреждениесенен педагогик коллективы
2	- Татар язучысы А. Алишның туган көне (1908-1944) / «А. Алиш әкиятләре буенча» чара	9-13 сентябрьдә	
3	Электрон китап көне	18 сентябрь	
4	Байлар Сабасы шәһәр тибындагы бистәсендә урнашкан паркларга максатчан сәфәр	16-20 сентябрьдә	
5	Тәрбияче һәм барлык мәктәпкәчә хезмәткәрләр көне	27 нче сентябрь	
6	“Туган телендә китап бүләк ит” акциясе	Бер ай эчендә	
7	Татар рәссамы Лотфулла	27 нче сентябрь	

	Фәттаховның (1918-1981) туган көне		
8	“Акыллы уеннар” – “жәйге алан” проектын гамәлгә ашыру эше	Бер ай эчендә	
Ата-аналар белән эшләү			
1	«Безнең гаилә традицияләре» ата-аналарын анкеталау	Бер ай эчендә	Педагоглар, ата-аналар
2	Балалар-ата-аналар ижаты конкурсы “А. Алиш әсәрләре буенча кечкенә китапчыклар ясау”	9-13 сентябрьдә	Ата-аналар, тәрбияләнүчеләр, тәрбиячеләр
3	Балалар-ата-аналар ижаты конкурсы йомгаклары буенча А. Алиш ижатына багышланган күргәзмә	23-27 сентябрьдә	Ата-аналар, тәрбияләнүчеләр, тәрбиячеләр
Октябрь			
Балалар белән эшләү			
1	Әңгәмәләр: “Туган телең нәрсәгә бай”, “Туган телең нинди?”	Ай дәвамында	Шәйдуллина Л. Р., мөктәпкәчә белем бирү учреждениесенен педагогик коллективы
2	Халыкара өлкәннәр көне	1 октябрь	
3	Казан Кремле Көне	3 октябрьдә	
4	“Сөмбелә” бәйрәмен үткәрү	13-17 октябрьдә	
5	«Минем шәжәрә агачы» күргәзмәсе	20-24 октябрьдә	
6	Татар шагыйрәсе Вәсимә Хәйруллинаның туган көне (1943).	28 нче октябрь	
7	«Акыллы уеннар» - «Читекләр» проектын гамәлгә ашыру эше	Бер ай эчендә	
8	«Татар орнаменты» Сәйлән бизәнү әйберләре ясау	Бер ай эчендә	
Ата-аналар белән эшләү			
1	Ата-аналар өчен туган якны өйрәнү викторинасы «Син үз шәһәрңне беләсеңме?»	Бер ай эчендә	Педагоглар, ата-аналар
2	«Минем яраткан бистәм» гаилә ижат эшләре күргәзмәсе	Бер ай эчендә	Педагоглар, ата-аналар
Ноябрь			
Балалар белән эшләү			
1	Татар композиторы Сара Садыйкованың туган көне (1906-1986)	1 ноябрь	Шәйдуллина Л. Р., мөктәпкәчә белем бирү учреждениесенен педагогик коллективы
2	ТР Конституциясе көне	6 ноябрь	
3	«Мин үз бистәмне беләм» викторинасы	8-12 ноябрь	
4	Татар шагыйре, язучысы Ш. Галиевның туган көне	28 ноябрь	
5	ТР флагы көне (1991 елда кабул ителгән, авторы Т. Хәҗиәхмәтов)	29 ноябрь	
6	Бәйрәм “Әниләр көне”	18-22 ноябрь	
7	«Акыллы уеннар» - «Түбәтәй»	Бер ай эчендә	

	проектын гамэлгә ашыру эше		
8	Фетрдан түбэтэй баш киемен ясау	Бер ай эчендә	
Ата-аналар белән эшләү			
1	Балалар китабы атналыгына багышланган ата-аналар ярдәмендә балалар кулы белән эзерлэнгән китаплар күргәзмәсе	Бер ай эчендә	Шәйдуллина Л. Р., мәктәпкәчә белем бирү учреждениесенең педагогик коллективы
2	“УМК кысаларында коммуникатив сөйләмне үстерү” консультациясе	Бер ай эчендә	
3	Ата-аналарга татар телен өйрәтү буенча гаилә клубы эше	Бер ай эчендә	Балалар бакчасы педагоглары
Декабрь			
Балалар белән эшләү			
1	“Курчакны милли костюмга киендерәбез” дидактик интерактив уен	Бер ай эчендә	Шәйдуллина Л. Р., мәктәпкәчә белем бирү учреждениесенең педагогик коллективы
2	«Виммельбух» үстерү китабы буенча уеннар	Бер ай эчендә	
3	“Музейга экспонат бүлөк ит” акциясе	Ай дәвамында	
4	Татар композиторы С. Сәйдәшевның туган көне (1900-1954)	3 декабрь	
5	Әңгәмәләр “Туган тел иң матур тел!”	Бер ай эчендә	
6	«Шагыйрьләр ижатында кыш» тематик чарасы	9-13 декабрь	
7	Нардуган бәйрәме	24 нче декабрь	
8	«Акыллы уеннар» - «Мин булдырам» проектын гамэлгә ашыру буенча эш	Бер ай эчендә	
Ата-аналар белән эшләү			
1	«Сезнең гаиләгездә халык традицияләре» анкетасы	Бер ай эчендә	Балалар бакчасы педагоглары
2	Консультация “Балаларга нинди әкиятләр укырга?”- Татар халык әкиятләре белән танышу.	Бер ай эчендә	Балалар бакчасы педагоглары
3	ТР Мәгариф һәм фән министрлыгы сайты аша балалар белән татар мультфильмнарын карау	Бер ай эчендә	Балалар бакчасы педагоглары
Гыйнвар			
Балалар белән эшләү			
1	«Минем шәжәрә» проекты	13-17 гыйнвар	Шәйдуллина Л. Р.,
2	Татар шагыйрәсе Г. Зәйнашеваның туган көне	13 гыйнвар	
3	Татар жырчысы А. Авзалованың туган көне	15 гыйнвар	
4	«Әбиемнең серле сандыгы»	20-24 гыйнвар	

	күңел ачу		мәктәпкәчә белем бирү учреждениесенен педагогик коллективы
5	«Мин кеше, яшим, уйным, өйрәнәм» күңел ачу	27-31 гыйнвар	
6	«Акыллы уеннар» - “Нәрсә бу?” проектын гамәлгә ашыру эше	Бер ай эчендә	
7	Технология батик: тукумага рәсем ясау. “Үз куллары белән альяпкыч ясау”	Бер ай эчендә	
Ата-аналар белән эшләү			
1	«Туган телем минем байлыгым» проекты планы белән танышу һәм ата-аналарны җәлеп итү	Бер ай эчендә	Шәйдуллина Л. Р., эти-эниләр
2	Татар орнаменты ясау техникасын өйрәнү өчен ата-аналар белән берлектә күрсәтмә эсбап булдыру	Бер ай эчендә	
Февраль			
Балалар белән эшләү			
1	ТР Дәүләт гербы көне	7 февраль	Шәйдуллина Л. Р., мәктәпкәчә белем бирү учреждениесенен педагогик коллективы
2	Халыкара китап бүләк итү көне	14 февраль	
3	Татар шагыйре М. Җәлилнең туган көне (1906-1944)	14 февраль	
4	Чара «Муса Җәлил һәм балалар»	14 февраль	
5	Халыкара туган тел көне	21 февраль	
6	Татар жырчысы и. Шакировның туган көне (1935-2019)		
7	Бөтендөнья татар милли ашлары көне	14 февраль	
8	«Акыллы уеннар» - “Тылсымлы сөлгеләр” проектын гамәлгә ашыру эше	Бер ай эчендә	
Ата-аналар белән эшләү			
1	«М. Җәлил әсәрләре буенча кечкенә китапчыклар» балалар-ата-аналар ижаты конкурсы	14 февраль	Шәйдуллина Л. Р., мәктәпкәчә белем бирү учреждениесенен педагогик коллективы
2	«Укучы балалар», “Укучы республика” гаиләләр уку марафоны (Татарстан Республикасында Туган телләр һәм Халыклар бердәмлеге елына һәм Халыкара туган тел көненә)	Бер ай эчендә	
Март			
Балалар белән эшләү			
1	Бөтендөнья язучылар көне	3 март	Шәйдуллина Л. Р., мәктәпкәчә белем бирү учреждениесенен
2	«Дулкын» телерадиокомпаниясы тапшыруында катнашу	Ай дәвамында	
3	Татар шагыйрәсе Клара Булатованың туган көне	18 март	
4	«Нәүрүз» татар фольклор бәйрәме	21 март	
5	Татар язучысы Р. Батулланың	26 март	

	туган көне		педагогик коллективы
6	«Сәйяр» балалар-яшүсмерләр театрларының муниципаль конкурсында катнашу	Бер ай эчендә	
7	Яраткан татар әкиятләрен драматизацияләү	Ай дәвамында	
8	«Акыл уеннар» - «Мин төзүче» проектын гамәлгә ашыру буенча эш	Ай дәвамында	
9	«Татар милли орнамент брошкасын ясау»	Ай дәвамында	
Ата-аналар белән эшләү			
1	«Бала шөхесен формалаштыруда туган телнең роле» ата-аналар өчен консультация	Бер ай эчендә	Шәйдуллина Л. Р., мәктәпкәчә белем бирү учреждениесенен педагогик коллективы
2	«Балалар бакчасында һәм өйдә халык бәйрәмнәре» ата-аналар өчен анкета	Бер ай эчендә	
3	Мастер - классы «Үз кулларым белән милли сумкалар»	Бер ай эчендә	
Йомгаклау этабы			
Апрель			
Балалар белән эшләү			
1	“Карга боткасы” бәйрәмен үткөрү	16 апрель	Шәйдуллина Л. Р., мәктәпкәчә белем бирү учреждениесенен педагогик коллективы
2	Халыкара балалар китабы көне	2 апрель	
3	Татар шагыйрәсе Йолдыз Шәрәпованың туган көне	10 апрель	
4	“Г. Тукай Ижаты” чарасы	28 апрель-2 май	
5	Балалар белән Габдулла Тукайның тормышы һәм ижаты турында презентация карау	28 апрель-2 май	
6	Г. Тукай әсәрләре буенча чит телләр буенча муниципаль фестивалендә катнашу	Бер ай эчендә	
7	“Уйный-уйный үсәбез” - татар милли уеннарын уйныйбыз	Бер ай эчендә	
8	«Акыллы уеннар» - «Манара» проектын гамәлгә ашыру буенча эш	Бер ай эчендә	
9	Полимер балчыктан ясалган татар бизәнү әйберләре	Бер ай эчендә	
Ата-аналар белән эшләү			
1	Ата-аналар һәм балаларның уртак эшләре конкурсы	28 апрель-2 май	Педагоглар, ата-аналар
2	“Г. Тукай әкиятләренең можизалы дөньясы”	28 апрель-2 май	
3	Г. Тукай ижатына багышланган рәсемнәр, эшләнмәләр күргәзмәсе	Бер ай эчендә	
Май			

Балалар белән эшләү			
1	“Сугыш турында укыйбыз” акциясе	5-8 май	Шәйдуллина Л. Р., мәктәпкәчә белем бирү учреждениесенең педагогик коллективы
2	Халыкара гаилә көне	15 май	
3	Татар шагыйрәсе Э. Мөкминованың туган көне	18 май	
4	Район балалар китапханәсенә, музеена, «Саба таңнары» район газетасы редакциясенә экскурсиялар	Елында	
5	Татар язучысы Бари Рәхмәтнең (1897-1957)туган көне	29 май	
6	«Акыллы уеннар» - «Башваткыч», «Кара-кара» проектын гамәлгә ашыру эше	Бер ай эчендә	
7	Тәрбияләнүчеләрнең «Акыллы уеннар» проектының республика чемпионатында катнашуы	Май азагында	
Ата-аналар белән эшләү			
1	“Безнең бабаларыбыз-сугыш геройлары!”	Бер ай эчендә	Педагоглар, ата-аналар
2	“Күңелле хәрефләр” балалар китапчыклары конкурсында катнашу	19-23 май	
3	Балаларны туган телдә укыту һәм тәрбияләү процессына җәлеп ителгән гаиләләрне ачыклау өчен мониторинг үткөрү	Бер ай эчендә	Педагоглар, ата-аналар
Бер ел эчендә			
1	Ата-аналарның балаларга ике дәүләт телен (УМК)өйрәтү өчен тел мохите булдыруда катнашуы		
2	Педагогларның һәм тәрбияләнүчеләрнең төрле дәрәжәдәге конкурсларда, семинарларда катнашуы		
3	ММЧда педагогларның материалларын, сценарийларын, конспектларын, методик эшләнмәләрен бастырып чыгару		
4	Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы белән балаларны татар телендә тәрбияләү һәм укытуны оештыру буенча база мәйданчыгында хезмәттәшлеккә дәвам итү		
5	Социум белән хезмәттәшлеккә дәвам итү		
6	«Акыллы уеннар» проекты буенча педагоглар белән өстәл уеннары эшләү һәм Саба районы педагоглары өчен семинарларда, конференцияләрдә туган телне тәрбияләү һәм өйрәтү буенча эш тәҗрибәсен уртаклашу.		

Йомгаклау

Әгәр тел өйрәнү предметы сыйфатында гына түгел, бәлки даими рәвештә, балаларның көндәлек тормышында һәм эшчәнлегендә актив кулланылса, мәктәпкәчә учреждениедә туган телләрне өйрәнү уңышлы тормышка ашырылырга мөмкин.

Өлеге проект ижади, психологик һәм тәрбия мәсьәләләрен хәл итәргә генә түгел, ә һәр баланың шәхесен үстерүгә, анда максатчанлык, индивидуальлек һәм инициативалылык

тәрбиялүгә дә ярдәм итәчәк. Проект эше тәрбия-белем бирү процессында кирәк, чөнки бу мөмкинлек бирәчәк:

- һәр бала өчен индивидуальләштерүне тәмин итәргә;
- шәхеснең үзбилгеләнүе һәм үз-үзен тормышка ашыру өчен шартлар тудыру;
- баланың эшчәнлекне, фикерләрен һәм фикер йөртүләрен ирекле сайлап алу хокукын гамәлгә ашыру.

Проект өстендә эшләү нәтижәсендә балалар Татарстан турында, татар халкының гореф-гадәтләре һәм мәдәнияте турында күзаллауларын ныгыта алачак. Милләт, гореф-гадәтләр, һәйкәлләр, архитектура, шагыйрьләр, рәссамнар төшенчәләре белән танышчак. Шулай ук проект барышында ата-аналарның һәм балаларның ижади һәм тикшеренү сәләтләрен үстерергә ярдәм итәчәк. Балалар мәгълүмат эзләү һәм жыю, үз эшләрен анализлау һәм тәкъдир итү күнекмәләрен үзләштерә алачак. Болар барысы да патриотизм рухында тәрбиялүгә, район тарихына һәм мәдәниятенә тартылуга, туган як турында белемнәрне системалаштыруга, кече Ватанга мөхәббәт һәм мөхәббәт тәрбиялүгә ярдәм итә.

Әлеге проект педагогларга балаларның таркаулыгы һәм милләтләргә бүленү проблемасын хәл итәргә мөмкинлек бирәчәк. Балалар татар милләтен һәм мәдәни үзенчәлекләрен белә алачак.

Проектның гамәли әһәмияте шунда ки, аны теләсә кайсы ижади педагог үз эшендә куллана ала, аның эчтәлеген үзенә мөһтәпкәчә белем бирү учреждениесе шартларына һәм социум белән үзара хезмәттәшлек итү мөмкинлекләренә яраклаштыра.

Шулай итеп, билгеле бер шартлар тудырганда һәм эшнәң төрле формаларын һәм методларын кулланганда, шулай ук проектка кызыксынган өлкәннәрне: педагогларны һәм ата-аналарны керткәндә, балаларга гайлә, Ватан, аларның гореф-гадәтләре һәм гореф-гадәтләре турында гади белемнәрне үзләштерү мөмкинлегә бар дип әйтергә мөмкин.

Кулланылган әдәбият исемлеге

1. 2017 – 2021 елларга һәм 2030 елга кадәр чорга Татарстан Республикасында мәгарифне үстерү стратегияләре.
2. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 22.02.2014 №110 карары белән расланган «2014-2020 елларга Татарстан Республикасы мәгарифен һәм фәнен үстерү» Татарстан Республикасы дәүләт программасы.
3. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 25.10.2013 № 794 карары белән расланган «2014-2020 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү» дәүләт программасы.
4. Федераль белем бирү программасы, 2023 ел.
5. “Куаныч” төбәк программасы, 2024 ел.

ЭЧТӘЛЕК

1. Шәвәлиева Г.М. “Бал бәйрәме – татлы бәйрәм!”	6
2. Мөхәммәтшина Д.Ф. “Печән өсте бәйрәме”	11
3. Шәфигуллина Ә. М. “Йомырка жыю бәйрәме – керәшен һәм татар авыллары дуслыгы.....	18
4. Гарифуллина Р.Х. “Сандык жилләтү” йоласы.....	24
5. Хәкимова Г.Р., Хисмәтуллина А. Ә., Камалиева Г.Р. “ Мендәр тутыру йоласы”.....	28
6. Сәләхова Г. М. “Мич котлау йоласы”	33
7. Галимуллина В.И. Борынгыдан килгән йола - татарның каз өмәсе.....	37
8. Бариева З.Р. “Солдатка озату ” йоласы.....	42
9. Солтанова Р.Ә. “Телләр төрле – теләкләр бер”	45
10. Минневәлиева Ә.М. “ Алтыда кермәгәнне – алтмышта кермәс”	51
11. Хисаметдинова Г.А. “Кызыл йомырка” бәйрәме	56
12. Галиева А.Р. “Сабаларда эчәр суым”	61
13. Гәрәева М.М. “ Хуш киләсең, Нәүрүзбикә”	65
14. Абдреева Г.Ф. “Каз өмәсе”	71
15. Жәләлова А.Ә. “Хуш киләсең, гүзәл Нәүрүз!”	73
16. Шакирова Г.М. “Каурый бәйрәме”	76
17. Ибраһимова Л.Г. “Су буенда кичке уен”	78
18. Сәйфуллина Г.Р. “Туган телем – сакмас чишмә”	82
19. Мостафина Р.С. “ Хәтер сандыгы”	89
20. Гыйлметдинова Н.З. “Карга боткасы”	93
21. Гыйләҗиева А.В. “Орчык бәйрәме”	96
22. Нуретдинова З.С. “Кич утыру”	98
23. Жиганшина Ч.Ф. “ Әбидә кунакта”	101
24. Бәзгетдинова Г.Р. “Яшәгез, чишмәләр”	103
25. Хөсәенова Р.Н. “Исем – күңел көзгесе”	108
26. Сәмигуллина Г.М. “ татарстан дуслык иле, һәрбер милләт аның теле”	113
27. Гарифуллина Р.Г. “Сабан туге – милләтебезнең иң матур бәйрәме”	119
28. Шакирова Р.М. “ Каз канаты кайрый- каурый”	123
29. Рәхмәтуллина Р.Н. “ Безнең күңелле Сабантуй”	126
30. Бариева Г.Ф. “Каурый, каз өмәсе”	128
31. Мөхтәрова Л.Х. “ Аулак өй “	131
32. Сәгыйтова Г.Ф. “ Бишек җырлары”	133
33. Сәлимова Л.К. “Яңгыр теләү” йоласы	137
34. Билалова Г.Г. “ Дәү әнигә Сабантуйга кунакка”	140
35. Галимуллина Г.Р. “Солдатка озату”	144
36. Хөсәенова Г.Х. “Нәүрүз, мөбарәк булсын!”.....	147
37. Хәлиуллина Ә.Ф. “Каз өмәсе”	152
38. Зиннәтова Г.Б. “Яңа йортны котлау” йоласы.....	156
39. Гафурова З.С. “Кичке аш вакыты күренеше”	160
40. Диярова Г.М. “Ат тоягы кыздыру” йоласы.....	162
41. Гарифуллина Г.Ф. “Бишек җыры” бәйрәме.....	163
42. Шәмсемөхәммәтова Г.И. “Нәүрүз мөбарәк булсын!”.....	166

43. Исламова А.И. “Каз өмәсе”.....	169
44. Сафиуллина А.Ф. “Сөмбелә” бәйрәме.....	172
45. Газимова Р.Р. “Каз өмәсе”	175
46. Уваева А.Д.”Орчык өмәсе”	179
47. Камалетдинова Г.Х. “Зәлидә” уены.....	182
48. Рәхмәтуллина Г.И. “Кыз сорау” горейф – гадәте	184
49. Хәмитова Л.С. “Орчык өмәсе”	187
50. Хәкимова Г.Р., Хисмәтуллина А.Ә., Камалиева Г.Р. “Мендәр тутыру” йоласы.....	190
51. Гыйльметдинова Г.Р. “Самавыр агарту йоласы”	195
52. Рәхимова Г.Р. “Боз озату” йоласы	199
53. Минһажева Г.Р. “Ястык кою” йоласы	203
54. Әминова Л.Р. “Атнакич” бәйрәме	207
55. Гайфуллина Л.Ф. “Каз өмәсе”	212
56. Галиәхмәтова Г.Ф. “Бишек җырлары – әнием моңнары”	217
57. Хәҗиева А.Р. “Каурый өмәсе”	222
58. Кәримуллина Г.С. “Йомырка җыю “ бәйрәме.....	225
59. Фәррәхова Л.Ә. “Капка төбәндә”	227
60. Ибнеева Р.Р. “Әбидә кунакта”(Каз өмәсе).....	235
61. Мирзина Э.М. “Мунчала чыгару” йоласы.....	240
62. Гатауллина Л.Р. “Карга боткасы”	243
63. Вахитова Д.Н. “Аулак өй”	249
64. Зиннәтуллина З.Х. “Бәби алып кайту” йоласы	257
65. Егорова Г.А. “Әбиемнең серле сандыгы”	262
66. Бәйрәмова Т.Х. “Беренче буразна бәйрәме”	266
67. Бадертдинова Р.Р. “Карга боткасы” бәйрәме.....	268
68. Захарова Р.Н. “Нигез боткасы” йоласы	275
69. Шәри пҗанова Р.З. “Миллек бәйләү” йоласы.....	277
70. Хәфизова Ф.Ф. “Җимчәчәк” бәйрәме	281
71. Хәлилова Э.Ш. “Сабый туды жиргә”.....	285
72. Шәрифуллина А.М. “Татар дөньясы” китабы эзләреннән.....	290
73. Исрафилова Р.М. “Каз өмәсе”.....	294
74. Антонова А.Ф. “Безнең аулак өйдә”	300
75. Гайфиева Г.Т. “Бирнә җыю”	304
76. Дәминова Я.М. “Сөрән җыю”	307
77. Шәйдуллина Л.Р. “Җеп эрлибез бергәләп”	313
78. Гыйләҗетдинова Л.М. “Сөннәт боткасы”	317
79. Шәрипова М.И. “Аулак өй”	320
80. Әхмәтшина А.Х. “Кунаклашу”	326
81. Нургалиева Г.И. “Бирнә җыю”	330
82. Хәбибуллина Р.И., Әхсәдуллина А.Г. “Татар халкы кунакчыл халык”	335
83. Хисамиева Л.И. “Хәрби хезмәткә озату”	340
84. Гыйлфанова Л.К. “Карга боткасы”	342
85. Шакирова Э.И. “Капка төбәндә”	346
86. Шәмсиева Л.Г. “Аулак өй”	348

87. Сабиржанова Л.Р. “Карга боткасы”	352
88. Бәшәрова Л.Х. “Сабантуй”	356
89. Хөсәинова Р.Р. “сабантуй”	362
90. Яруллина А.А. “Аулак өй”	365
91. Мөһәммәдиева Э.Р., Сәйфетдинова Г.З. “Аулак өй”	370
92. Бурнашева А.М. “Карга боткасы”	374
93. Гыйльманова Ә.Г. “Читекчеләр данын югалтмыйк”	378
94. Хаммадова Л.Я. Гаиләм – иң зур терәгем.....	383
95. Әхәтова Р.К., Мәрдәнова Ә.Р. “Аулак өй”	390
96. Искәндәрова В.В. “Уйнат тальян гармуныңны”	396
97. Галимова Л.Ф. “Боз озату”	401
98. Ганиева Г.Х. “Чәк – чәк бәйрәме”	407
99. Гарифуллина Л.Д. “Орчык өмәсе”	412
100. Гайнетдинова М.А. “Солдатны озату” йоласы	415
101. Хәкимова Г.М., Вәлиева З.Ж. “Кунак каршылау” йоласы	419
102. Гыйләҗиева Э.Р. “Әкият илендә”	426
103. Гыйльметдинова Ә.Г. “Әх, Арча читекләре”	428
104. Әхмәтханова Г.К. “Гаиләм кыйммәтләрен эзләп”	432
105. Нигмәтуллина З.Г., Вәлиева А.Г. “Урманга сәяхәт”	438
106. Рамазанова Л.Ф. “Кышкы урманга куярга кунакка”	444
107. Яруллина А.Р. “Тылсымлы илгә ярдәм итик”	447
108. Шәймәрданова Л.М. “Остаханәдә кунакта”	452
109. Нәҗипова Г.И. “Серле кыш”	457
110. Йосыпова Г.Ф. “Уйный- уйный өйрәнәбез...”	461
111. Камалиева Г.Р. “Күчтәнәчтә кунакта”	464
112. Минһажева М.Б. “Җиңү көтә бүген, сабыллар”	467
113. Зиннәтова А.Г. “Минем милләтем”	471
114. Хөснүллина М.Ә. “Г.Тукай әсәрләре буенча уен – йөреш”	472
115. Сабирова Л.Н., Сабирова Р.Ә. “Гаиләм хәзинәсе”	474
116. Шәйхиева Р.Р. Серле тартма “Минем шәҗәрәм”	487
117. Фәйзрахманова Г.В.”Милли хәзинәләр”	490
118. Сәйфелганиева М.А. “Г.Тукай әсәрләрендә милләтем хәзинәсе”	493
119. Хәбибуллина Л.Ю., Кәлимуллина Г.М. “Күпфункцияле ширма”	497
120. Мөхәммәтшина А.Ф. “Шаян кашыклар”	502
121. Гайфуллина Л.Ф. “Энәсез корамалы техникасында лалә чәчәге ясау”	504
122. Әхмәдуллина Л.И. “Куар – кодлар” технологиясе.....	509
123. Хәбирова А.Р. “Мультфильм төшерү”	512
124. Хидиятуллина А.Н. “Мәктәпкәчә яшътәге балаларны татар теленә өйрәтүдә предметлы тирәлекнең нәтиҗәле мөмкинлекләрен куллану”	514
125. Шәрипова Ә.Г. “Татар халкының милли мирасы”	519
126. Шакирова Г.Н. «Гаиләдә һәм балалар бакчасында мәктәпкәчә яшътәге баланың эмоциональ үсеше чарасы буларак, бишек халык традициясе».....	530
127. Гарипова Л.Ф., Тимериева Г.Ә.”Татар халкының мәдәнияте, гореф-гадәт, йолалары аша балаларга патриотик тәрбия бирү”	534
128. Васильева И.Т. “Музей – тәрбия уагы”	538

129.	Гафурова Р.А. “милли ашлар табын түрендә”.....	544
130.	Нотфуллина Л.М. “Милли хәзинәләр студиясе”	547
131.	Галиәскәрова Г.Ф. “Татар халык ашлары”	558
132.	Хисматуллина Л.Р., Файзуллина Г.Ф. “Халкымның күңел сандыгы”.....	562
133.	Зиганшина З. Р. “Балалар бакчасында рухи әхлакый тәрбия бирүдә музей педагогикасы”	570
134.	Камалиева Г.Р. “Туган җирем- бәллүр бишек”	574
135.	Мингазова Р.Г. “Милли хәзинә”	585
136.	Шәйдуллина Л.Р. “Туган телем минем байлыгым”.....	591